

שבוע פרשת משפטים

(3 - 9 February 13)

כ"ג - כ"ט שבט ה'תשע"ג

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לִבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹר וָדֹר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבוֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקִּבְל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַחְתִּי לִימֵי הַחוֹדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְכָנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִזְרָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מִלֶּךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבִרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־יתבות "לה"ו) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה "החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּ־יָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלוּ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֶד: ד זָכַר עָשָׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפָּט נְאֻמִּים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעֶד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת
וְיִשָּׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רִאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֲמִידַת לָעֶד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִרָא אֶת־יְהוָה פִּמְצוֹתָיו חֲפִץ מֵאֵד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יְהוָה זִרְעוּ דֹּר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֶד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לַיְשָׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצִדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלֹא יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צִדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לְבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לֶאֱכֻזִּים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֶד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שָׁנִיו יַחֲלַק וְנֶמֶס תְּאוֹת רְשָׁעִים תֹּאכֵד:

אגרות קודש

ב"ה, ח"י שבט, תשי"ט

ברוקלין.

ש"ב הור"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ

מו"ה יהודא ליב שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו ממוצש"ק, בו כותב ר"פ מההתעודיות בשבועות שעברו, וכן מהתיסדות שיעור לימוד חסידות ברבים.

ויהי רצון שתכחי"י יבשר טוב בענינים הכללים ובענינים הפרטים אשר הא בהא תליא, ובפרט שגזע צור מחצבתו מסייעתו בפעילות בזה ובבשורות טובות בזה.

במ"ש אודות הצעתי במנהגי יום ההילולא, הרי אף שנכתב בקשר עם יום ההילולא הראשון, איני רואה טעמים לשינוים בהנהגות אלו בשנים שלאחרי זה, מלבד השינוי הכללי מתאים להוראת תוה"ק דמעלין בקדש, שמה מובן שמזמן לזמן גם בהאמור צריך להוסיף, אבל בהוספה זו אין לקבוע מסמרות ועל כל או"א להוסיף מתאים למעמדו מצבו יכולתו ואפשריותו.

בברכה לבשו"ט.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	יט) עין יעקב מסכת יומא	קמז
ב) מזמורי תהלים קיא, קיב	ג	כ) מסכת שבת עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה כי תשא את ראש בני ישראל וגו'		מדף קכג עד דף קכט	קמח
ה		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) שיחת ש"פ משפטים		כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	
פרשת שקלים, מבה"ח וער"ח אדר, ה'תשכ"ו	יד	אדמו"ר הזקן	קפב
ה) לקוטי שיחות – פרשת משפטים		כב) שולחן ערוך הלכות שבת	
(בלה"ק) כך יא	כא	אדמו"ר הזקן	קפג
ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה		כג) תורה אור	
לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כז	אדמו"ר הזקן	קפג
ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה		כד) שערי אורה	
ז"ל שניאורסאהן חוברת כב, תרגום מאדיש	כח	אדמו"ר האמצעי	קפד
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת משפטים	כט	כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	
ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת משפטים	ל	אדמו"ר ה"צמח צדק	קפה
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת משפטים	סד	כו) תורת שמואל תרל"ב	
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר מוהר"ש	קפו
לשבוע פרשת משפטים	סה	כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת משפטים	עה	אדמו"ר מוהר"ש	קפו
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	עז	כח) ספר המאמרים קונטרסים	
		אדמו"ר מוהר"ש	קפח
		כט) לקוטי דיבורים	
		אדמו"ר מוהר"ש	קפט
שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:		ל) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן	
יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת משפטים	פ	אדמו"ר מוהר"ש	קפט
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת משפטים	קי	לא) אגרות קודש	
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת משפטים	קיח	אדמו"ר מוהר"ש	קצ
יז) נביאים וכתובים		לב) חומש לקריאה בציבור	קצא
מלכים א פרק ח, תהלים פרק עג	קלח	לג) לוח זמנים לשבוע פרשת משפטים	קצח
יח) משניות – מסכת קידושין		לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קצט
ביאור קהתי	קמ		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 בתחילת פרשת כי־תשא התורה מדברת על מניין בני ישראל באמצעות מחצית
2 השקל ופרשה זו נקראת מידי שנה בשבת פרשת שקלים, ובתחילת הפרשה
3 נאמר:

4 **כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'**¹, וּמִבִּיא
5 **כ"ק אֲדָמוּר ה'צִמַּח**
6 **צֶדֶק' (שֶׁהַשָּׁנָה שְׁנַת תִּשְׁכ"ו**
7 **בַּה נֶאֱמַר מֵאִמֶּר זֶה הִיא שְׁנַת**
8 **הַמָּאָה לְהַסְתַּלְקוּת־**
9 **הַלְיולָא שְׁלוֹ בִי"ג נִיסָן**
10 **תַּרְכ"ו) בְּמֶאֱמַר דְּבוּר־**
11 **הַמִּתְחִיל זֶה, "כִּי תִשָּׂא"**

12 **שְׁנִמְצָא בְּבִיכָל כּוֹךְ שֶׁל**
13 **מֵאִמֶּרִים כְּתוּבִים בְּכַתְב־יֵד**
14 **שִׁינְיָא לְאַחֲרוֹנָה מְגָלוֹת**
15 **לְגֻאֲלָה², הַסֵּפֶר הִיא בִּגְלוֹת'**
16 **בְּמִקוֹם (בִּאֲחַת הַמִּדִּינוֹת שֶׁמַּעֲבֵר**
17 **לְמִסַּךְ הַכְּרוּל כְּפִי שֶׁנִּקְרָא אִז)**
18 **שֶׁלֹּא הִייתה גִּישָׁה אֵלָיו, וּבִאֲוֹתָה**
19 **תִּקְוָהּ, בְּשַׁנַּת תִּשְׁכ"ו, יֵצֵא**
20 **לְגֻאֲלוֹה' וְנוֹצְרָה הָאִפְשָׁרוֹת**
21 **לְעֵינַי בּוֹ. וּבִמֵּאֱמַר זֶה מִבִּיא**
22 **אֲדָמוּר ה'צִמַּח צֶדֶק" דְּהִנֵּה**
23 **אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְגו'³**
24 **בְּמִדְרַשׁ לְגַבֵּי מִנִּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**

25 **מֵה חֲטִים הִלְלוּ קִשְׁהָן**
26 **יּוֹצֵאִין לְזִרְעַ כְּאִשֶּׁר שׁוֹתִלִים**
27 **אֵת גִּרְעִינֵי הַחִטָּה בְּאֲדָמָה אֵינָן**
28 **יּוֹצֵאִין אֶלָּא בְּמִנְיָן,**
29 **וּכְשֶׁנִּכְנָסִין מִהַגְרָן אַחֲרֵי**
30 **קִצִּיר הַחִטִּים נִכְנָסִין בְּמִנְיָן,**
31 **וּמִפְנֵי הַחֲשִׁיבוֹת סוֹפְרִים וּמוֹנִים**
32 **כָּל חִטָּה כָּךְ קִשְׁרִידוֹ**
33 **יִשְׂרָאֵל לְמַצְרִים יֵרְדוּ**
34 **בְּמִנְיָן כּו', וּבִפְרֹשֶׁת וַיִּגַּשׁ**
35 **בְּחוּמֵשׁ בְּרֹאשִׁית הַתּוֹרָה מִפְּרֹשֶׁת**

36 **אֵת מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּירֵידָתָם לְמַצְרִים (שְׁבַעִים נֶפֶשׁ) וּכְשֶׁעָלּוּ עָלוֹ**
37 **בְּמִנְיָן כּו', וְגַם בִּיצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם הַתּוֹרָה מוֹנָה אוֹתָם שׁוֹב, כֹּאֵן בְּפֹרֶשֶׁת כִּי**
38 **תִּשָּׂא, וְהִינֵנו, שֶׁהַמִּנְיָן (כִּי תִשָּׂא לְשׁוֹן מִנִּין) מוֹרָה עַל חֲשִׁיבוֹת**

39 **הַדָּבָר שְׁאוֹתוֹ סוֹפְרִים וּמוֹנִים, שֶׁמִּצַּד חֲשִׁיבוֹתוֹ מוֹנִין אוֹתוֹ, שֶׁלֹּכֶן**
40 **הִנֵּה דְּוָקָא הַחֲטִים יּוֹצֵאִין בְּמִנְיָן, הֵן בַּעַת הַזְרִיעָה וְהֵן אַחֲרֵי שֶׁצִּמְחוּ**
41 **וְלֹא הַתֵּבָן הַקָּשׁ שְׂבִיחָה לַחֲטִיטִים הֵם חֲסִירֵי חֲשִׁיבוֹת וְהַמִּין שֶׁהוּא הַקְּלִיפָה**
42 **שֶׁל הַחֲטִיטִים שְׂאִינָם נִחְשָׁבִים לְכָלוֹם⁴ וְלֹכֶן לֹא סוֹפְרִים וּמוֹנִים אוֹתָם,**
43 **כֵּשֶׁם שְׁמוֹנִים וּסּוֹפְרִים אֵת**
44 **הַחֲטִיטִים הַחֲשׁוּבוֹת.**

בס"ד. שבת פרשת משפטים, פרשת שקלים, מברכים החדש וערב ראש־חדש אדר, ה'תשכ"ו (הנחה בלתי מוגה)

כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'¹, וּמִבִּיא כ"ק
אֲדָמוּר ה'צִמַּח צֶדֶק' (שֶׁהַשָּׁנָה הִיא שְׁנַת הַמָּאָה
לְהַסְתַּלְקוּת־הַלְיולָא שְׁלוֹ) בְּמֶאֱמַר דְּבוּר־הַמִּתְחִיל זֶה,
שְׁנִמְצָא בְּבִיכָל שִׁינְיָא לְאַחֲרוֹנָה מְגָלוֹת לְגֻאֲלָה², דְּהִנֵּה
אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְגו'³ מֵה חֲטִים הִלְלוּ קִשְׁהָן יּוֹצֵאִין לְזִרְעַ
אֵינָן יּוֹצֵאִין אֶלָּא בְּמִנְיָן, וּכְשֶׁנִּכְנָסִין מִהַגְרָן נִכְנָסִין
בְּמִנְיָן, כָּךְ קִשְׁרִידוֹ יִשְׂרָאֵל לְמַצְרִים יֵרְדוּ בְּמִנְיָן כּו',
וּכְשֶׁעָלּוּ עָלוֹ בְּמִנְיָן כּו', וְהִינֵנו, שֶׁהַמִּנְיָן (כִּי תִשָּׂא) מוֹרָה
עַל חֲשִׁיבוֹת הַדָּבָר, שֶׁמִּצַּד חֲשִׁיבוֹתוֹ מוֹנִין אוֹתוֹ, שֶׁלֹּכֶן
הִנֵּה דְּוָקָא הַחֲטִים יּוֹצֵאִין בְּמִנְיָן, וְלֹא הַתֵּבָן הַקָּשׁ וְהַמִּין
שְׂאִינָם נִחְשָׁבִים לְכָלוֹם⁴.

(ב) וּמִקְדִּים לְבָאֵר, שְׁבַשְׁרֵשׁ סִפּוֹ (שְׁזָהוּ הַשְּׂרָשׁ דְּעִנְיָן
הַמִּסְפָּר) יֵשׁ ד' שְׂרָשִׁים⁵. הָא', מְלִשׁוֹן
מִסְפָּר (מִנְיָן)⁶, כְּמוֹ וּסְפָרְתָם לְכֶם⁷. הִב', לְשׁוֹן סִפָּר⁸,
כְּמוֹ זֶה סִפָּר תּוֹלְדוֹת אָדָם⁹. הִג', מְלִשׁוֹן סִפּוֹר וְהַגְדָּה¹⁰,
כְּמוֹ וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאֲזִי בִנְךָ¹¹. וְהִד', שְׁזָהוּ שֵׁם אָבִין
טוֹב¹², כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹³ כְּמִרְאָה אָבִין סִפִּיר. וְזָהוּ עֲנִין עֲשֵׂר
סִפִּירוֹת, שְׁנִקְרְאוֹת כֵּן, עַל שֵׁם שִׁישׁ בָּהֶם כָּל ד' בְּחִינּוֹת
הַנִּלְלָה¹⁴. דְּהִנֵּה, סִפִּירוֹת הֵם מְלִשׁוֹן אָבִין סִפִּיר, שֶׁהוּא
לְשׁוֹן בְּהִירוֹת, שְׂאִינָן מִסְתִּירוֹת עַל הָאוֹר הַמְּלַכֵּשׁ בָּהֶם,

הַנִּלְלָה¹⁴ - מִסְפָּר, סִפּוֹר וּסִפִּיר, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִפְּרֹשֶׁת. דְּהִנֵּה,
סִפִּירוֹת הֵם מְלִשׁוֹן אָבִין סִפִּיר, שֶׁהוּא לְשׁוֹן בְּהִירוֹת, הִינֵנו
שֶׁהַסִּפִּירוֹת הֵן כּוּחוֹת אֱלֹקִיִּים בְּהִיִּים שְׂאִינָן מִסְתִּירוֹת עַל הָאוֹר

(ב) וּמִקְדִּים אֲדָמוּר ה'צִמַּח
צֶדֶק' בְּאוֹתוֹ מֵאִמֶּר לְבָאֵר,
שְׁבַשְׁרֵשׁ הַמִּלָּה "סִפָּר",
שְׁלוֹשֶׁת הָאוֹתוֹת סִפִּיר' הֵם
שׁוֹרֵשׁ לְכַמָּה מִלִּים הַמּוֹרְכּוֹת
מֵהָאוֹתוֹת הַלּוֹ (שְׁזָהוּ
שְׁלוֹשֶׁת הָאוֹתוֹת הַלּוֹ, "סִפָּר",
הֵם הַשְּׂרָשׁ דְּעִנְיָן הַמִּסְפָּר)
יֵשׁ ד' שְׂרָשִׁים⁵ כְּלוּמֹר,
שְׁלוֹשֶׁת הָאוֹתוֹת הַלּוֹ מֵהוּוֹת
שׁוֹרֵשׁ לְאַרְבַּע מִלִּים שׁוֹנוֹת.
הָא', מְלִשׁוֹן מִסְפָּר
(מִנְיָן)⁶, כְּמוֹ וּסְפָרְתָם
לְכֶם⁷ שִׁפּוּרֵשׁוֹ תִסְפּוֹר וְתַמְנוֹ.
הִב', לְשׁוֹן סִפָּר⁸, כְּמוֹ
בְּכַתּוּב זֶה סִפָּר תּוֹלְדוֹת
אָדָם⁹. הִג', מְלִשׁוֹן
הַפְּעוּלָה שֶׁל סִפּוֹר
וְהַגְדָּה¹⁰, כְּמוֹ בְּכַתּוּב
וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאֲזִי
בִּנְךָ¹¹. וְהִד', שְׁזָהוּ שֵׁם
אָבִין טוֹב¹², כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב¹³ כְּמִרְאָה אָבִין
סִפִּיר.

וְזָהוּ עֲנִין עֲשֵׂר סִפִּירוֹת,
שְׁנִקְרְאוֹת כֵּן, עֲשֵׂר הַכּוּחוֹת
דְּרַכֵּם הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא פּוֹעֵל
נִקְרָאִים "סִפִּירוֹת" עַל שֵׁם
שִׁישׁ בָּהֶם כָּל ד' בְּחִינּוֹת
הַנִּלְלָה¹⁴ - מִסְפָּר, סִפּוֹר וּסִפִּיר, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִפְּרֹשֶׁת. דְּהִנֵּה,
סִפִּירוֹת הֵם מְלִשׁוֹן אָבִין סִפִּיר, שֶׁהוּא לְשׁוֹן בְּהִירוֹת, הִינֵנו
שֶׁהַסִּפִּירוֹת הֵן כּוּחוֹת אֱלֹקִיִּים בְּהִיִּים שְׂאִינָן מִסְתִּירוֹת עַל הָאוֹר

(1) ר"פ תשא (ל, יב). (2) נדפס לאח"ז באוה"ת תשא ע' א'תתכג ואילך. וראה גם סה"מ תרל"ח ע' נו ואילך. (3) שהש"ר פ"ז, ג.
(4) שהש"ר שם. אוה"ת שם ע' א'תתכו. וראה גם המשך תער"ב ח"א ע' קסו. (5) ראה גם סה"מ תרל"ח שם (ע' סה ואילך). ד"ה
וספרתם לכם תש"ל. (6) ראה פרדס שער ח (שער מהות והנהגה) פ"ב — הובא ונתבאר באוה"ת חיי שרה קז, א. ביאור"ז להצ"צ
חיי שרה ע' עא. המשך תער"ב שם ע' קנט ואילך. (7) אמור כג, טו. (8) ראה המשך תער"ב שם ע' רלט ואילך. (9) בראשית ה, א.
(10) ראה פרדס שם — הובא ונתבאר באוה"ת שם קו, ב ואילך. ביאור"ז שם ע' ע ואילך. המשך תער"ב שם ע' קעה ואילך. (11) בא
(י, ב. 12) ראה אוה"ת וביאור"ז שם. המשך תער"ב שם ע' ר ואילך. (13) יחזקאל א, כו. (14) ראה פרדס שם — הובא ונתבאר

ביאור בדרך אפשר

1 האלוקי הַמְלִבֵּשׁ בָּהֶם ומאיר באמצעותם לעולמות ולנבראים, אֵלָא הֵם
 2 פְּלִים ואמצעים שְׁעַל־יָדָם מְתַגַּלֵּה הָאֹר ויורד ונמשך מלמעלה למטה
 3 כו' (וְהִינֵנּוּ, לְפִי שְׁגָם הַפְּלִים הֵם בְּאֶפֶן דְּאִיהוּ וְגִרְמוּהִי חַד¹⁵,
 4 כדברי הוזהר – "איהו וחיוהי חד, איהו וגרמוהי חד" והכוונה שלא רק האורות
 5 העליונים מאוחדים עם הקדוש-
 6 ברוך-הוא כך שהם מציאות אחת
 7 אתו, אלא גם הכלים, למרות
 8 תפקידם למדוד ולהגביל את
 9 הארת האורות, גם הם מאוחדים
 10 עם הקדוש-ברוך-הוא באחדות
 11 מוחלטת ובטלים אליו ואינם
 12 מציאות נפרדת אלא דבר אחד
 13 אתו וְעַל־אֶחָת-כְּמַה-וְכַמָּה
 14 הָאוֹרוֹת שהם בוודאי באחדות
 15 מלאה עם המאור, מקור האור).
 16 וְזֶה גַם מַה שְּׁסִפִּירוֹת
 17 הוּא מְלִשׁוֹן סִפּוֹר
 18 וְהַגְדָּה, כְּמוֹ בכתוב
 19 הַשְּׁמַיִם מְסַפְּרִים¹⁶ לשון
 20 סיפור והגדה ואמירה, כמו
 21 השמים אומרים, (שְׁנוֹסֵף עַל
 22 פְּרוּשׁ הַזֵּהר¹⁷ ש"השמים
 23 מספרים" היינו
 24 וְנִצְצִין כו', שהשמים
 25 מאירים ונוצצים, ולפי זה
 26 "מספרים" הוא לשון אור, כמו
 27 אבן ספיר שנקראת כך על שם שהיא אבן מאירה, הֲרִי זֶה "השמים
 28 מספרים" גַם מְלִשׁוֹן סִפּוֹר וְהַגְדָּה), וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב כִּי אֶרְאָה
 29 שְׁמִיךְ וְגו'¹⁸, כאשר אני רואה את השמים, שהם "מעשה אצבעותיך"
 30 של ה', הרי זה מלמד על גדולת ה' וכן כתוב בפסוק נוסף שָׂאוּ מְרוֹם
 31 עֵינֵיכֶם וְרֹאוּ מִי בָּרָא אֱלֹהִים¹⁹, שכאשר מסתכלים ומתבוננים
 32 ב"מרום", היינו בשמים, הדבר מלמד על גדולת ה' שברא את השמים וכן
 33 הספירות נקראות בשם זה על שם שהן "מספרות" והתוכן הפנימי של
 34 הדברים הוא - כִּינּוֹן שְׁעַל־יָדֵי עֶשֶׂר סִפִּירוֹת נִמְשָׁךְ גְּלוּי הַהֶעֱלָם
 35 שֶׁל אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא שֶׁמַּצֵּד עֲצֻמוֹ הוּא נִעְלָה וּמְרוֹמָם מִלַּהֲתַגְלוּת
 36 לַעֲוִלְמוֹת וְנִבְרָאִים והוא נעלם מהם ועל־ידי הספירות הוא בא מן ההעלם אל
 37 הגילוי, ונמצא שהספירות "מספרות" את האלוקות לעולמות ולנבראים
 38 (וְהִינֵנּוּ, שְׁפָל עֲנִין הַחֲכָמָה לְמַטָּה, כל האפשרות של קליטת והכנת
 39 האור האלוקי הנעלה באמצעות השכל, שהוא בעצם התגלות של החכמה
 40 האלוקית בעולם באופן כך שְׁיִהְיֶה שִׁיף שתהיה אפשרות לְמַטָּה יְדִיעַת

ביאור בדרך אפשר

41 אֱלֻקוֹת, שכאן למטה בעולם הזה ידעו ויבינו ויכירו ענייני אלוקות הֲרִי
 42 זֶה מַצֵּד סִפִּירַת הַחֲכָמָה (רְאִישִׁית הַסִּפִּירוֹת שהיא הספירה
 43 הראשונה וההתחלה של הספירות העליונות), כִּי הַאֲפִשְׁרוֹת לְדַעַת וְלַהֲבִין
 44 אלוקות למטה נובעת מכך שהאלוקות התלבשה בספירת החכמה למעלה
 45 אֵלָא שְׁתַּחֲלָה בתחילת
 46 ההתלבשות של האלוקות
 47 בספירות, כפי שספירת החכמה
 48 היא בדרגה הראשונה העליונה,
 49 לפני שירדה מדרגה לדרגה הֲרִי
 50 זֶה בְּאֶפֶן ככתוב ב"פתח
 51 אליהו" דְּאֵנָת הוּא חֲכִים
 52 וְלֹא בְּחֲכָמָה יְדִיעָא²⁰,
 53 מילולית: שאתה הוא חכם אבל
 54 לא בחכמה ידועה, כלומר,
 55 בדרגה זו אמנם ניתן לייחס
 56 לקדוש-ברוך-הוא את עניין
 57 החכמה אבל לא בחכמה
 58 הידועה והמוכרת אלא בחכמה
 59 מסוג אחר לחלוטין וְאַחֲרֵי־כֵן
 60 בירידת החכמה העליונה מדרגה
 61 לדרגה נִמְשָׁךְ מִזֶּה גַם מַה
 62 שְׁבִידִיעַת עֲצֻמוֹ יוֹדֵעַ כֹּל
 63 הַנִּבְרָאִים כו'²¹, כיוון
 64 שהקדוש-ברוך-הוא וחכמתו
 65 אחד, והחכמה היא לא מציאות
 66 נפרדת ממנו, הרי בידיעת עצמו,
 67 בעצם העובדה שהוא מודע לקיום שלו עצמו, כביכול, הוא יודע גם את כל
 68 הנמצאים שכולם נמשכו ונמצאו ממנו וְעַד שְׁמִיזָה נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי סֵדֶר
 69 השתלשלות של ירידות רבות מדרגה לדרגה נמשך מהחכמה העליונה
 70 שרחוקה מאד ממושג החכמה המוכר לנו גַם עֲנִין הַחֲכָמָה לְמַטָּה
 71 שבעצם נובע ונמשך מהחכמה העליונה).
 72 וְעֲנִין הַסִּפִּירוֹת הוּא גַם מְלִשׁוֹן מְסַפֵּר וּמִינִין, שְׁהֲרִי
 73 הַסִּפִּירוֹת הֵם בְּמִסְפָּר עֶשֶׂר דְּוָקָא, עֶשֶׂר וְלֹא תִשְׁעֵי,
 74 עֶשֶׂר וְלֹא אֶחָד עֶשֶׂר²² והעובדה שנקבעו במספר מסויים מעידה
 75 שיש להם קשר לעניין המספר, ולכן התואר "ספירות" הוא מלשון
 76 מספר.
 77 וְסִפִּירוֹת הוּא גַם מְלִשׁוֹן סִפָּר, שְׁזֵהוּ שְׁבִשְׁלִשָּׁה סִפָּרִים בָּרָא
 78 הַקָּב"ה עוֹלָמוֹ²³, כנאמר ב'ספר יצירה' שהקדוש-ברוך-הוא ברא את
 79 העולם באמצעות התלבשות האור האלוקי בשלושה "ספרים" שָׁהֶם
 80 חֲכָמָה-בִּינָה-דַּעַת כו'²⁴ שלושת הספירות הראשונות.

בהמשך תע"ב שבהערה 6. אוה"ת שם. (15) תקו"ז בהקדמה (ג, ב). (16) תהלים יט, ב. ספר הבהיר סק"ה. הובא בפרדס שם.
 (17) זח"ב קלו, ב. הובא ונתבאר בפירוש המלות לאדמו"ר האמצעי פ"ט ואילך. (18) תהלים ח, ד. (19) ישעי' מ, כו. (20) תקו"ז
 בהקדמה (י, ב). (21) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ט"י. (22) ספר יצירה פ"א מ"ז. (23) שם מ"א. (24) פרדס שער יב (שער הנתיבות)
 פ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וממשיך אדמו"ר הצמח צדק במאמר הנזכר **לְבָאֵר** 25, שְׁזָהוּ מַה
2 שְׁכָתוּב 19 בהמשך הפסוק "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה (היינו
3 שהתבוננות במרום מלמדת על גדלות ה') **הַמוֹצִיא בְּמִסְפֵּר צָבָאִם**,
4 הקדוש-ברוך-הוא מוציא את הכוכבים הנראים במרום יום יום באותו מספר
5 ויש מספר גדול מאד של כוכבים
6 בשמים **וְהִינוּ**, שְׁסַבַּת 1
7 **הַתַּחֲלִיקוֹת** **וְרַבּוּי** 2
8 **הַנִּבְרָאִים** **מֵהָאֵין-סוֹף** 3
9 **בְּרוּךְ-הוּא** **הַפְּשׁוּט**, 4
10 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו הוא
11 'פשוט' במובן זה שהוא מציאות
12 אחת 'פשוטה', לא מורכבת, לא
13 מוגדרת ולא 'מצויירת'. ובקבלה 7
14 וחסידות עוסקים באריכות 8
15 בשאלה איך נוצרו ונבראו 9
16 מהאחדות הפשוטה מספר רב
17 של נבראים שונים זה מזה
18 ומחולקים זה מזה בדרגות ורמות
19 רבות ושונות. ומבואר שהסיבה 12
20 **הִיא לְפִי שְׁנִמְשָׁכּוּ עַל-** 13
21 **יְדֵי עֶשֶׂר סְפִירוֹת**, האור 14
22 האלוני האינוסופי הפשוט ירד 15
23 מלמעלה למטה דרגה אחרי
24 דרגה עד שהתלבש בעשר
25 ספירות של אורות המלוכשים 17
26 בתוך כלים באופן כזה שכן תהיה התחלקות והגדרה כך שהחכמה היא חכמה
27 ולא חסד, והחסד הוא חסד ולא חכמה וכן הלאה **כִּי** לענין זה **סְפִירוֹת**
28 **הוּא מְלִשׁוֹן מְסַפֵּר (פנ"ל)**, **לְהִיּוֹתֵן בְּחִינּוֹת שׁוֹנוֹת שִׁפּוּל**
29 **עֲלֵיהֶם הַמְסַפֵּר** כיון שהאור האלוני בא בספירות בהתחלקות וכל ספירה
30 שונה ומיוחדת משאר הספירות, לכן אפשר לספור ולמנות את הספירות כל
31 אחת בפני עצמה. **חֶסֶד בְּחִינָה אַחַת, וּגְבוּרָה בְּחִינָה שְׁנִית וְכו',**
32 **וְלִכֵּן** בגלל התלבשות האור האלוני בספירות שונות וחלוקות זו מזו **נִמְשָׁךְ**
33 **מִזֶּה** על ידי ירידת האור המחולק מדרגה לדרגה **רַבּוּי וְהַתַּחֲלִיקוֹת**
34 **הַנִּבְרָאִים** ואין זו סתירה לכך שאור אין סוף בעצמו הוא אחדות פשוטה.
35 **וְזֶהוּ כִּי אֲרָאָה שְׁמִיךְ מַעֲשֵׂה אֲצַבְעוֹתַיךָ** 18, הכתוב אומר שהמביט
36 בשמים, רואה את המעשה שהקדוש-ברוך-הוא עשה באצבעותיו, כביכול,
37 והדיוק "מעשה אצבעותיך" רומז להתלבשות האור האלוני בעשר ספירות
38 שונות **כְּמוֹ הַמְחַלֵּק דָּבָר** שמבדיל בין חלקיו השונים **או כּוֹתֵב**
39 **אוֹתִיּוֹת שׁוֹנוֹת זֶה מִזֶּה**, שמבטא את ההבדל בין אות לאות **שֶׁהוּא**
40 **עַל-יְדֵי הָאֲצַבְעוֹת**, שהן האיבר בגוף שבאמצעותו נעשית פעולת
41 ההבדלה והחלוקה בין דברים שונים וכך גם כנמשל באלוקות, **וְהֵן הָעֶשֶׂר**

42 **סְפִירוֹת שֶׁהֵן בְּמִסְפֵּר עֶשֶׂר אֲצַבְעוֹת כּו'** וכיון שמספר האצבעות,
43 המספר עשר, זהה למספר הספירות, לכן הכתוב האומר שהמבט על השמים
44 מלמד על האלוקות וכוונתו לעשר הספירות מתייחס לבריאה בביטוי "מעשה
45 אצבעותיך" ובכך מודגשת השייכות של הספירות למספר עשר.
46 **וְהַטַּעַם שֶׁעֲנִין זֶה** של מושג
47 המספר בבריאה **נִזְכָּר בְּפִסּוּק**
48 **בְּנוֹגַע לְכוֹכְבִּים דְּוָקָא**, אף
49 שכמובן הדבר נכון גם לגבי כל
50 הנבראים שבהיותם שונים
51 וחלוקים זה מזה הרי הם באים
52 במספר ומניין **יֵשׁ לוֹמַר עַל-**
53 **פִּי מֵאֲמַר הַמְדַּרְשׁ** 26 **לָמָּה**
54 **נִמְשָׁלוּ** בני ישראל **בְּכוֹכְבִּים**
55 **וְלֹא בַחֲמָה וְלֹא בַלְבָּנָה**
56 **כו'**, נאמר במדרש כי בזמן הזה
57 מספרם הרב של בני ישראל
58 נמשל לחול הים אבל במעמדם
59 ומצבם של בני ישראל לעתיד
60 לבוא הם נמשלו לכוכבים, וכשם
61 שהכוכבים מאירים וזוהרים בכל
62 הרקיע כך בני ישראל מאירים
63 וזוהרים לעתיד לבוא שנאמר
64 "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע
65 ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם
66 ועד". והמדרש ממשיך - למה
67 נמשלו ככוכבים ולא בחמה ולא בלבנה? ועונה: **לְעֵתִיד-לְבֹא הַחֲמָה**
68 **וְהַלְבָּנָה בּוֹשִׁים כּו'** ככתוב "והפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה'
69 צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד" **וְהַפּוֹכְכִים אֵינָם בּוֹשִׁים**
70 **וְכו' וְהִינוּ לְפִי שֶׁהַפּוֹכְכִים נִרְאִים קְטַנִּים בְּיוֹתֵר**, לעומת השמש
71 והירח שנראים גדולים **וְהוּא עֲנִין קְטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים גּו'** 27,
72 הקטנות והענוה היא בעצם סימן והוכחה לקרבת ה' כמו שמבואר באגרת
73 הקודש שבתניא (סימן ב) שיעקב אבינו אמר על עצמו "קטנתי מכל החסדים"
74 מאחר "שבכל חסד וחסד שהקדוש ברוך הוא עושה לאדם צריך להיות שפל
75 רוח במאוד" כי החסד הוא קירוב של ה' אל האדם וככל שהחסד יותר גדול
76 הקירוב יותר גדול והביטול צריך להיות יותר עמוק **כִּי כָּל הַקְּרוֹב יוֹתֵר**
77 **קְמִיָּה, הוּא יוֹתֵר כָּלָא חָשִׁיב** 28, רבנו הזקן ממשיך ואומר באותה
78 אגרת הקודש כי מאחר ש"כולא קמיה דווקא כלא חשיב" (דווקא לפני
79 הקדוש-ברוך-הוא כל העולמות וכל הנבראים הם כאין ואפס), מובן שמי
80 שנמצא יותר קרוב אליו, "כל שהוא קמי' יותר", בטל יותר, ולענייננו -
81 הביטול והקטנות של הכוכבים היא הוכחה למעלתם וקרבתם לאלוקות **וְזֶהוּ**
82 הטעם לכך **שֶׁהַפּוֹכְכִים שֶׁהֵם בְּרָקִיעַ תְּמִינָאָה**, ברקיע השמיני

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **שְׁהוּא בִּינָה**, הספירה השמינית במניין הספירות מלמטה למעלה (מלכות, יסוד וכו') **עֲלָמָא דְאַתְפְּסִיָּא**, על הכתוב "ברוך ה' אלוך ישראל מן העולם ועד העולם" אמרו בוזה: מעלמא דאתכסיא (עולם מכוסה) לעלמא דאתגליא (עולם גלוי). ומוסבר על כך בתורת החסידות כי כשם שבעולם הזה

יש "ים" שהוא עולם שהנבראים

6 שבו מכוסים ויש "יבשה" שהיא

7 עולם שהנבראים שבו גלויים, על

8 דרך זה למעלה, להבדיל, יש

9 דרגות גבוהות שבגלל הרוממות

10 שלהם הן נעלמות ומכוסות

11 ונקראות "עלמא דאתכסיא"

12 ואילו האור האלוך המצומצם

13 שיורד ומתגלה לנבראים נקרא

14 "עלמא דאתגליא", ששם

15 ב"עלמא דאתכסיא" הביטול

16 לאלוקות גדול יותר מאשר

17 ב"עלמא דאתגליא", כך שניכר

18 כיצד האלוקות היא המציאות

19 האמיתית והנבראים הם כאין

20 ואפס, **לְמַעַלָּה יֵשׁ וְלִמְטָה**

21 **אֵין**, וכיון שזה מעמדם ומצבם

22 של הכוכבים הקרובים לאלוקות

23 ובטלים לאלוקות, **לְכֵן הֵם**

24 **קְטַנִּים**. **מֵה־שְּׁאִין־כֵּן**

25 **חֲמָה וּלְכַנָּה נִרְאִים**

26 **גְּדוּלִים**, וקרבת אלוקים

27 והביטול שלהם לאלוקות לא

28 נראים בהם כל כך וּמִזָּה

29 **נִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת נִרְאָה**

30 **לְמַטָּה הֵישׁ וְלִמְעַלָּה אֵין**

31 **כֹּי** ולפי התפיסה הזו, היותר נמוכה, נראה שהעולמות והנבראים התחתונים

32 הם "יש" ומציאות ואילו האלוקות נעלמת ולא ניכרת והיא "אין".

33 **וְלִכֵּן, לְעֵתִיד־לָבָא, כְּאֲשֶׁר וְנִגְלָה כְּבוֹד הוֹי' וְגו'**,²⁹ והאלוקות

34 תהיה בגילוי וכולם יראו שבעצם כל הנבראים בטלים לאלוקות והם אין ואפס

35 **אֲזִי הַחֲמָה וְהַלְכָּנָה בּוֹשִׁים, כִּיִּין שְׁמָהּ נִשְׁתַּלְשַׁל הֵישׁ וְדָבָר**

36 **נִפְרָד**, הנבראים שבהם הביטול לא ניכר ונרגש מֵה־שְּׁאִין־כֵּן הַכּוֹכָבִים

37 **כֹּי** שהם בחינת קטנות וביטול.

38 **וְזֶהוּ גַם מָה שְּׁסִיּוֹם הַפְּסוּקָה**¹⁹ שבו נזכר עניין המספר ביחס לכוכבים

39 הוא "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם לכולם

40 בשם "יקרא" הוא מֵרֵב אוֹנִים וְאִמְיִן כֹּחַ אִישׁ לֹא נַעֲדָר, כִּי

41 **בְּכּוֹכְבִים יִשְׁנוּ עֲנִין הַמִּסְפָּר** (כמו שכתוב בתחילת הפסוק הַמוֹצִיא

תְּמִינָאָה, שְׁהוּא בִּינָה, עֲלָמָא דְאַתְפְּסִיָּא, שְׁשָׁם לְמַעַלָּה
יֵישׁ וְלִמְטָה אֵין, לְכֵן הֵם קְטַנִּים. מֵה־שְּׁאִין־כֵּן חֲמָה
וּלְכַנָּה נִרְאִים גְּדוּלִים, וּמִזָּה נִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת נִרְאָה לְמַטָּה
הֵישׁ וְלִמְעַלָּה אֵין כֹּי. וְלִכֵּן, לְעֵתִיד־לָבָא, כְּאֲשֶׁר וְנִגְלָה
כְּבוֹד הוֹי' וְגו'²⁹, **אֲזִי הַחֲמָה וְהַלְכָּנָה בּוֹשִׁים, כִּיִּין**
שְׁמָהּ נִשְׁתַּלְשַׁל הֵישׁ וְדָבָר נִפְרָד, מֵה־שְּׁאִין־כֵּן
הַכּוֹכָבִים כֹּי. וְזֶהוּ גַם מָה שְּׁסִיּוֹם הַפְּסוּקָה¹⁹ **הוא מֵרֵב**
אוֹנִים וְאִמְיִן כֹּחַ אִישׁ לֹא נַעֲדָר, כִּי בְּכּוֹכְבִים יִשְׁנוּ עֲנִין
הַמִּסְפָּר (הַמוֹצִיא בַּמִּסְפָּר צָבָאם), וְכִמּוֹ שְׁכַתּוּב³⁰ **מוֹנָה**
מִסְפָּר לְכּוֹכְבִים, שְׁזֶהוּ מִצַּד הַחֲשִׁיבוֹת שְׁכַתּוּבָר (כִּנ"ל
סעיף א), וְלִכֵּן אִישׁ לֹא נַעֲדָר, שְׁאִישׁ מִהַכּוֹכָבִים לֹא
נַעֲדָר, אֲלֹא כּוֹלָם קְיָמִים וְעוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם מְשֻׁשֶׁת
יָמִי בְּרֹאשִׁית כֹּי³¹, **וְהִינוּ**³², **שְׁמַצַּד הַחֲשִׁיבוֹת שְׁלָהֶם,**
נִתֵּן בָּהֶם גַּם הַתִּקְוָה שִׁיְהִי קְיָמִים (לֹא רַק בְּמִין, אֲלֹא
גַּם) בְּאִישׁ. וְעַל־דִּרְךָ מֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ וְ"לֹא אֵת שְׁדָרְכוּ
לְמִנּוֹת, הוּא דָּבָר חָשׁוּב וְאִינוּ בָּטֹל כֹּי.

(ד) וּמִמְשִׁיף בְּמֵאֲמָר³⁴, **דְּצָרִיף לְהִבִּין מָה שְׁנִתְבָּאָר**
לְעִיל שְׁעֲנִין הַמִּסְפָּר הוּא עֲנִין שֶׁל מַעַלָּה
כֹּי, כְּפִי שְׁהַקְשָׁה הַשָּׁל"ה³⁵ **מִמָּה שְּׁאֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ וְ"לֹא**
אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה כֹּי בְּדָבָר הַמְּנוּי, אֲלֹא בְּדָבָר הַסְּמוּי
מִן הָעֵין. וּמִבָּאָר הַשָּׁל"ה, שֵׁישׁ שְׁנֵי עֲנִינֵי מִסְפָּר, הַמִּסְפָּר

ברוב או בשישים וכד' הרי אֵת שְׁדָרְכוּ לְמִנּוֹת, אם האיסור שנתערב

בהיתר הוא דבר שרגילים למנות בו כל יחידה בפני עצמה **הוא דָּבָר חָשׁוּב**

וְאִינוּ בָּטֹל כֹּי.

(ד) וּמִמְשִׁיף בְּמֵאֲמָר³⁴, הנזכר של אדמו"ר ה'צמח צדק' דְּצָרִיף

לְהִבִּין מָה שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל שְׁעֲנִין הַמִּסְפָּר הוּא עֲנִין שֶׁל

מַעַלָּה וחשיבות כֹּי, כְּפִי שְׁהַקְשָׁה הַשָּׁל"ה³⁵ בספר 'שני לוחות

הברית' מִמָּה שְּׁאֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ וְ"לֹא³⁶ אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה כֹּי

בְּדָבָר הַמְּנוּי, אֲלֹא בְּדָבָר הַסְּמוּי מִן הָעֵין ואם כן המניין והמספר

הוא דווקא חיסרון ולא מעלה.

וּמִבָּאָר הַשָּׁל"ה, שֵׁישׁ שְׁנֵי עֲנִינֵי מִסְפָּר, כלומר שני סוגים שונים

של מספר הַמִּסְפָּר שֶׁל עֲנִינֵי עוֹלָם הַזֶּה כֹּי, וְעֲנִין הַמִּסְפָּר שֶׁל

(29) ישע"י מ, ה. (30) תהלים קמו, ד. (31) ראב"ע ורד"ק ישע"י עה"פ. (32) ראה גם המשך תער"ב שבהערה 4. (33) ביצה ג, ב.

(34) אוה"ת שם ע' א'תתכח. וראה גם סה"מ תרל"ח שם (ע' עז ואילך). המשך תער"ב שם ע' קעא ואילך. (35) פ' במדבר שמו, א.

(36) תענית ח, סע"ב. ב"מ מב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

תמיד, כְּמוֹ שֶׁמֶהֱרָגַל אֵי-אֶפְשָׁר לְהַעֲשׂוֹת יָד, וְלֹא מֵהֵד רִגְלָא
 כו' כי כל אבר מוגדר בגדרי המציאות המיוחדת שלו כך גם ברוחניות, כיוון
 שבגן עדן מאיר אור שהנשמות קולטות כל אחת לפי המעלה והדרגה המיוחדת
 שלו, לא יכול לחול בכך שינוי ומהפך כמו עניין התשובה. וְרַק בְּעוֹלָם
 הַזֶּה שָׁבוּ שׁוֹרָה בְּחִינַת
 סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, יוֹכֵל
 לְהַשְׁתַּנּוֹת הַדְּבָר מִן
 הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה,
 בְּבִחִינַת עוֹלָם הַפּוֹף³⁷
 שבו "עליונים למטה ותחתונים
 למעלה", היינו שינוי קיצוני
 (כסיפור הגמרא: רב יוסף בנו
 של רבי יהושע בן לוי חלה
 ופרחה נשמתו. כשחזר אמר לו
 אביו: מה ראית? וענה: עולם
 הפוך ראיתי, עליונים למטה
 ותחתונים למעלה...). ויצוין כי
 ענין זה של היכולת לעשות
 תשובה רק בעולם הזה ולא
 בעולם הבא מבואר בפרטיות
 יותר בלקוטי תורה (פרשת
 פנחס), ולהלן קטע מהביאור:
 "בעולם הבא אין לך דבר שאין
 לו מקום\ שכל מדרגה היא
 מובדלת מחברתה... ואין להרע
 שייכות עם הטוב כלל ולכן
 במקום שנמשך רע לא נמשך
 טוב כלל מה שאין-כן בעולם
 הזה נמשך הטוב גם במקום שיש
 רע, ולכן אף-על-פי שעשה
 עבירה יכול לעשות מצוה ויכול
 הוא לשנות את טעמו מרע לטוב.

והעניין כי הנה בעולם הבא שם נמשך גילוי אור אין סוף ברוך הוא... בבחינת
 גילוי והשגה... וגילוי זה נקרא בשם ממלא כל עלמין שהוא לכל עולם לפי
 מדרגתו, ולכן מאחר שהמשיך האדם על עצמו לבושי העולם הזה ובגדים
 צואים שוב אי אפשר להמשיך עליו גילוי אור אין סוף ברוך הוא בעולם הבא.
 מה שאין-כן המשכת אור אין סוף ברוך הוא שבעולם הזה הוא על-ידי תורה
 ומצוות... שהמשכה זו הוא מבחינת סובב כל עלמין... שהוא למעלה מעלה
 מגילוי ההשגה שבגן עדן..." (עיין שם עור).
 אָמֵנָם, עֶקֶר הַחֲדוּשׁ הוּא, שֶׁגַם בְּעֲלָמָא דְאַתְגַּלְיָא יְהִיָּה מְאִיר
 בְּחִינַת עֲלָמָא דְאַתְפְּסִיָּא, וְאִזְ הִנֵּה גַם שֵׁם תְּהִיָּה הַבְּרָכָה
 מְצוּיָה כְּמוֹ דְּבִדְבַר הַסְּמוּי מִן הָעִין. וְהָעִינִן בְּזָה, דְּהִנֵּה אֲמִירוֹ

הַשְׁגַּת עוֹלָם הַבָּא כו', וּמִבְּאֵר³⁷, שֶׁזֶּהוּ הַחֲלּוּק בֵּין אֵת
 שְׁדִּרְכּוֹ לְמִנּוֹת אוֹ כָּל שְׁדִּרְכּוֹ לְמִנּוֹת³⁸, עַל דְּבִרֵּי הַמִּשְׁנָה (בְּמִסְכָּת
 עֲרֻלָּה) שְׁדִּבֵּר שְׂרָגִילִים לְמִנּוֹת וְלִסְפּוֹר כָּל יַחֲדָה לֹא מִתְבַּטֵּל נַחֲלֶקוּ בְּגִמְרָא
 (בְּמִסְכָּת בִּיצָה) הָאֵם יֵשׁ לְגִרוֹס "אֵת שְׁדִּרְכּוֹ לְמִנּוֹת" כְּלוֹמֵר שֶׁהוּא דְּבַר מִיּוּחַד
 שְׁמוּכְרִים אוֹתוֹ רַק לְפִי יַחֲדוּת
 וְלֹא בְּאוֹמֵר, אוֹ "כֹּל שְׁדִּרְכּוֹ
 לְמִנּוֹת" כְּלוֹמֵר שִׁישׁ אֲנִשִּׁים
 שֶׁמִּשְׁחִיבִים אוֹתוֹ וּמִקְפִּידִים
 לְמַכּוֹר אוֹתוֹ בְּמִנִּין, אֲבָל הוּא
 נִמְכָּר גַּם בְּאוֹמֵר (כְּשֶׁמוּכְרִים)
 כְּמוֹת גְּדוּלָּה), כְּדִלְקָמֵן.
 וּבְהַקְדָּם הַבָּאוֹר בְּמִאֲמָר
 רַז"ל הַנִּלְ שֶׁאֵין הַבְּרָכָה
 שׁוֹרָה בְּדָבָר הַמְּנִי אֶלָּא
 בְּדָבָר הַסְּמוּי מִן הָעִין.
 דְּהִנֵּה, דָּבָר הַסְּמוּי מִן
 הָעִין הוּא עֲנִין עֲלָמָא
 דְּאַתְפְּסִיָּא, וְאִלּוּ דָּבָר
 הַמְּנִי הוּא עֲנִין עֲלָמָא
 דְּאַתְגַּלְיָא שְׁעִינָם נִתְבָּאֵר
 לְעִיל וְהַחֲלּוּק הַהִבְדֵּל
 בֵּינֵיהֶם לְעִינָנוּ, שֶׁבְּעֲלָמָא
 דְּאַתְגַּלְיָא כָּבֵד הוֹכֵר כָּל
 דָּבָר עַל מְקוֹמוֹ
 בְּהַתְחַלְקוֹת, כְּכֹר נַעֲשֶׂה
 הַפְּרָדָה בֵּין הַנִּבְרָאִים הַשּׁוֹנִים וְכֹל
 אֶחָד מִחוּלָק וְנִפְרָד מִחֲבֵרוֹ כָּל
 בְּחִינָה בְּפִינֵי-עַצְמָהּ, וְלָכֵן
 לֹא יוֹכֵל לְהַשְׁתַּנּוֹת
 וְלַהֲתַפְּרוֹ כו', כִּי הוּא כְּכֹר
 נִמְצָא בְּגִדִּים מְסוּיִמִּים וּמִיּוּחַדִּים
 לוֹ אֲבָל בְּעֲלָמָא
 דְּאַתְפְּסִיָּא, שֵׁשׁ שׁוֹרָה בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, הָאוֹר הָאֱלוּקִי
 שֶׁלֹּא מִתְחַלְקוֹת לְכָל נִבְרָא בְּפִנֵּי עַצְמוֹ הַמְּאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וּבְכָל
 הַנִּבְרָאִים בְּמִידָה שׁוּוֹה יוֹכֵל לְהִיּוֹת תּוֹסֶפֶת בְּרָכָה וְרַבּוּי כִּי מִצַּד הָאוֹר
 הַנִּעֲלָה הוּא הַנִּבְרָאִים לֹא מוֹגֵדִים וּמוֹגֵבִים דּוּקָא בְּגִדִּים מְסוּיִמִּים.
 וְעַל-דֶּרֶךְ הַמִּבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר³⁸ שֶׁעֲנִין הַתְּשׁוּבָה יוֹכֵל
 לְהִיּוֹת דּוּקָא בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא בְּגִין-עֲדָן, כְּדִבְרֵי הַמִּשְׁנָה (בְּמִסְכָּת
 אֲבוֹת) "יִפֶּה שְׂעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הוּא מְכַל חַיֵּי הָעוֹלָם
 הַבָּא", כִּי הַגְּלוּי שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי דְּגִין-עֲדָן הוּא מְבִחִינַת מְמַלָּא
 כָּל עֲלָמִין, וּמִצַּד בְּחִינַת מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין לֹא יוֹכֵל לְהַשְׁתַּנּוֹת
 דָּבָר, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁהוּא, כְּפִי שֶׁנִּבְרָא וְנִקְבַּע מַלְכַּתְחִלָּה כֶּף נִשְׁאָר

כי תשא את ראש בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

1 רבותינו ז"ל⁴⁰ כל מה שיש ביבשה יש בים, אלא שבבים
2 הרי זה בבחינת עלמא דאתפסא⁴¹. אף הנה אמרו רבותינו
3 ז"ל⁴² גבי זרעא דיוסף דלא שלטא ביה עינא בישא, עין הרע
4 דקתיב⁴³ בברכת יעקב אבינו למנשה ואפרים בני יוסף וידגו לרוב

5 בקרב הארץ, מה דגים

6 שבבים, מים מכסים
7 עליהם ואין עין הרע
8 שולטת בהם, אף זרעו
9 של יוסף אין עין הרע
10 שולטת בהם (בחינת רע
11 עין שהוא הס"מ⁴⁴,
12 וכענין מראית עיניהם
13 של רשעים כו'⁴⁵ שעלולה
14 להיוק), והינו, שהחדוש
15 הוא, שמצד מעלתו של
16 יוסף, הנה גם בקרב
17 הארץ, עלמא דאתגליא,
18 ולא רק בים הרי הם כמו
19 דגים שבבים, עלמא
20 דאתפסא (מה-שאין-כן
21 בנוגע לדגים שבבים,
22 עלמא דאתפסא, אין
23 חדוש בזה שלא שלטא
24 בהו עינא בישא שאין עין
25 הרע שולטת בהם שהרי הם
26 מכוסים, והעין לא רואה אותם
27 מלכתחילה). וזהו גם מה
28 שנאמר⁴⁶ והיה מספר
29 בני ישראל כחול הים
30 אשר לא ימד ולא יספר
31 מרב, דלכאורה אינו
32 מובן, דכיון שלא ימד
33 ולא יספר, למה נזכר
34 ענין המספר והרי לכאורה
35 הפסוק סותר את עצמו,

36 שבתחילה אומר "מספר בני
37 ישראל" ובהמשך אומר "לא
38 יספר. !?
39 אף הענין בזה, שעיקר
40 החדוש הוא שגם בחינת
41 המספר, שהוא עלמא דאתגליא, תהיה בו ברכה עצומה
42 כמו בבחינת אשר לא יספר, והרי מובן שאף כי המספר מורה על

ביאור בדרך אפשר

1 יוקר וחשיבות, הרי הריבוי למעלה ממדידה והגבלה הוא ברכה עצומה
2 והינו, שיהיו בבחינת חול הים, הפסוק מדייק ואומר "כחול הים"
3 כי הצירוף הזה של "חול" ו"ים" הוא מיוחד במינו דאף שחול הוא
4 יבשה, ולא ים, ואם כן הוא שייך ל"עלמא דאתגליא" ולא עוד אלא

5 שהוא החול שליד הים יבש
6 ומפרד לחלקים דקים
7 בניגוד לחול רטוב ודביק
8 שחלקיו מחוברים הרי חול יבש
9 הוא גרגירים נפרדים זה מזה
10 שכל חלק הוא פרטי
11 בפני-עצמו כו'⁴⁷, מכל-
12 מקום, הרי זה חול הים,
13 חול של ים אשר ים הוא
14 עלמא דאתפסא כך שהוא
15 מהווה צירוף של ים ויבשה,
16 מספר ולמעלה ממספר.

17 ועל-פיה
18 הקשיא ממאמר רבותינו
19 ז"ל אין הברכה שורה
20 בדרך המנוי, אלא בדרך
21 הסמוי מן העין, ולכאורה
22 איך הדבר עולה בקנה אחד עם
23 מעלת המספר והמניין, אלא
24 הביאור הוא כי, באשר
25 ישנה ההמשכה למטה
26 ב"עלמא דאתגליא" מבחינת
27 עלמא דאתפסא, אזי אין
28 חסרון בענין המספר,
29 והברכה שורה גם בדבר הנמנה
30 ללא חשש מעין הרע
31 ואדרבה, לא זו בלבד
32 שהמספר אינו מהווה חסרון
33 אלא הוא הופך למעלה
34 שמורה על החשיבות
35 כו', כנ"ל.

36 וזהו גם החלוק בין את שדרכו למנות או כל שדרכו
37 למנות. דהנה, 'את' מורה על ענין הבטול, וכמו
38 שכתוב⁴⁸ יראו את הוי' קדושו, שהם בבחינת את,
39 הטפל ממש לשם הוי'. אבל כל, הנה אף-על-פי
40 ענין הבטול, וכמו שכתוב⁴⁸ יראו את הוי' קדושו, שהם
41 הקדושים הקרובים אל ה' בבחינת את, הטפל ממש לשם הוי' ואין

(40) חולין כז, א. (41) ראה לקו"ת צו יד, ב ואילך. ובכ"מ. (42) ברכות כ, א. (43) ויחי מח, טז. (44) מאו"א אות ע' סי"ד. (45) ראה אסת"ר פ"ז, ט. (46) הושע ב, א. (47) לקו"ת בלק סז, ד. סח, ג. (48) תהלים לד, י.

ביאור בדרך אפשר

1 להם מציאות משלהם. אָבֵל כֹּל, הִנֵּה אֶף-עַל-פִּי שְׁנֵאֲמָר⁴⁹ כִּי כֹל
2 בְּשָׂמִים וּבְאֶרֶץ, דֹּאחִיד בְּשָׂמִיא וּבְאֶרְעָא⁵⁰, וְהוּא עֲנִין
3 סְפִירַת הַיָּסוֹד דְּקִדְשָׁה, עַל הַפֶּסֶק "כִּי כֹל בְּשָׂמִים וּבְאֶרֶץ" נֹאמַר
4 בְּתַרְגּוּם "דֹּאחִיד בְּשָׂמִיא וּבְאֶרְעָא", הֵינּוּ שְׂמֵאחַד (וּמִקְשָׁר) בְּשָׂמִים וּבְאֶרֶץ,

5 וְאִמְרוּ עַל כֵּךְ בּוֹהֵר שְׁעִינִין זֶה

6 הוּא הַתּוֹכֵן שֶׁל סְפִירַת הַיָּסוֹד 1
7 שֶׁבְּמִידוֹת הִיא חִיבוֹר וְהַתְּקָשְׁרוֹת 2
8 בֵּין הַמִּשְׁפָּעִי וְהַמִּקְבֵּל, וְלִכֵּן 3
9 סְפִירַת הַיָּסוֹד הִיא הַדְּרָגָה שְׁבָה 4
10 יֵשׁ הַתַּאחָדוֹת בֵּין הָעֲלִיּוֹן (שָׂמִים) 5
11 וְהַתַּחְתּוֹן (אֶרֶץ) מִפְּלִמָּקוֹם, 6
12 הָרִי מְצִינּוּ שְׁ"כֹל" הוּא 7
13 גַּם פְּנוּי לְעִנְיָן הָרַע, כְּמוֹ 8
14 שְׁכָתוּב⁵¹ יוֹצֵר אוֹר גו', 9
15 וּבוֹרָא רַע, וְאִיתָא יֵשׁ, 10
16 מוֹבָא בְּגִמְרָא⁵² פְּתִיב כְּתוּב 11
17 בַּפֶּסֶק רַע וְקִרְיָנָן וְאִנּוּ 12
18 קוֹרְאִים (בְּכִרְכַּת יוֹצֵר: 13
19 וּבוֹרָא אֶת) הַכֹּל, לִישְׁנָא 14
20 מַעֲלִיא, לִשּׁוֹן מְשׁוּבָח, כִּי כִדִּי 15
21 לְהִימָנֵעַ מֵאִמְרֵית "וּבוֹרָא רַע" לֹא 16
22 אוֹמְרִים בְּכִרְכַּת יוֹצֵר בִּלְשׁוֹן 17
23 הַכְּתוּב אֵלֶּא בְּשִׁינוּי – "וּבוֹרָא 18
24 אֶת הַכֹּל" וְעַל-פְּרָחַד צָרִיף 19
25 לֹאמֵר, שְׁגַם הַלִּישְׁנָא 20
26 מַעֲלִיא שְׂמַחֲלִיף אֶת הַבִּיטוּי 21
27 שְׁנִמְנָעִים מִלֵּאמֹר, עֲדִיין יֵשׁ 22
28 לוֹ שְׂכִיכּוֹת לְעִנְיָן הָרַע, 23
29 אֲלֹא שְׂבִתְפִלָּה הָרִי זֶה 24
30 עֲדִין בְּגִבּוּל הַקִּדְשָׁה, וְרַק 25
31 שִׁישׁ לוֹ "שְׂכִיכּוֹת" לְרַע אֲבָל 26
32 אַחֲרֵי-כֵן נִשְׁתַּלְשַׁל מִזֶּה 27
33 עֲנִין הָרַע כְּפִשּׁוֹטוֹ כּו', וּבִכֵּל 28
34 אוֹפֵן, בְּעוֹר ש"אֶת" הוּא לִשּׁוֹן 29

35 בִּיטוּל, הָרִי "כֹּל" יֵשׁ לוֹ מִשְׁמַעוֹת לֹא רְצוּיָה.

36 וְכֵן מְשַׁמַּע מִמָּאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵³ עַל הַפֶּסֶק⁵⁴ וְיִתְרוֹן אֶרֶץ
37 בְּכֹל הִיא, אֶפִּילוֹ דְּכָרִים שְׂאֵתָה רוּאָה אוֹתָם לְכַאוּרָה מִיּוֹתֵרִין
38 בְּעוֹלָם וְלֹא נֹרָא מִהַ תּוֹעֵלֶת בְּכִרְיָאָתָם, כְּגוֹן זְבוּבִים וּפְרַעוּשִׁים
39 וְיִתּוּשִׁים, אֶף הֵן בְּכֹלל בְּרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם וְלֹאמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר יֵשׁ
40 לָהֶם מִטְרָה. וְנִמְצָא, שְׁגַם יִתּוּשִׁים כּו' שֶׁהֵם בְּרִיּוֹת נַחְתּוֹת בְּיּוֹתֵר
41 נִקְרָאִים כֹּל. וְעַל-זֶה עַל בַּחֲנִית "כֹּל" נִגְמָר⁵⁵ יִרְאוּ מִהוּי' כֹּל

ביאור בדרך אפשר

42 הָאֶרֶץ, כֹּל הָאֶרֶץ דִּיִּיקָא, הַפֶּסֶק מִדִּיִּיק וְאוֹמַר כֹּאן אֶת הַבִּיטוּי "כֹּל"
43 לְהוֹרוֹת שְׁגַם אֵלֶּי שְׁהֵם בְּבַחֲנִית כֹּל (כֹּל שְׁדַרְכוּ לְמָנוֹת וְלֹא
44 "אֶת שְׁדַרְכוּ לְמָנוֹת"), הֵינּוּ שֶׁהֵם בִּישּׁוֹת וּמִצִּיאוֹת גַּם הֵם יִרְאוּ מִהוּי',
45 אֲלֹא שְׂרִיָּאָה זֶה הִיא מִרְחוֹק, וְזֶהוּ יִרְאוּ מִהוּי', וְלִכֵּן הַפֶּסֶק
46 מִדִּיִּיק וְאוֹמַר "מִהוּי" וְלֹא "אֶת"

47 הוּי" כְּמוֹ בַּפֶּסֶקִים אַחֲרִים
48 וְהוּא עֲנִין הַבִּטּוּל בְּעוֹרָה
49 כְּזוֹ שְׁשִׁיף גַּם אֲצֵל אֲמוֹת
50 הָעוֹלָם, דְּקָרוּ לִיה אֲלֵקָא
51 דְּאֲלֵקָיָא⁵⁶, אוֹמוֹת הָעוֹלָם
52 קוֹרְאִים לְקוֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
53 "אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים" הֵינּוּ שְׂאֵמָנָם
54 הֵם עוֹבְדִים אֱלֹהִים אַחֲרִים וְעַם
55 זֹאת הֵם מוֹדִים בְּמִצִּיאוֹת ה'
56 וּבִטְלִים אֵלֶּי בְּמִידָה מִסְרִימָת
57 אֲבָל אֵין זֶה בִּטּוּל
58 בְּמִצִּיאוֹת, עֲדִין אֵין זֶה בִּטּוּל
59 מוֹחֲלֵט שֶׁל הַמִּצִּיאוֹת הָאִישִׁית
60 וְלִכֵּן יָכוֹל לְהַשְׁתַּלְשַׁל
61 מִזֶּה אַחֲרֵי יְרִידָה מִדְּרָגָה לְדְרָגָה
62 עֲנִין שֶׁל רַע כּו'.

63 וְעַל-פִּי-זֶה לֹאמֵר הָאֵמֹר עַל
64 הַהִבְדֵּל בֵּין "אֶת" ל"כֹּל" מוֹבָן,
65 שְׂהַמְסַפֵּר דְּבַחֲנִית אֶת
66 שְׁדַרְכוּ לְמָנוֹת, הָרִי כִיוּן
67 ש"אֶת" הוּא עֲנִין הַבִּיטוּל, הוּא
68 עַל-דֶּרֶךְ הַמְסַפֵּר שְׂשׁוּרָה
69 בּוֹ הַבְּרָכָה, בְּדוּמָה לְדַבֵּר
70 הַסְמוּי מִן הָעֵין, כְּמוֹ בְּבַחֲנִית
71 אֲשֶׁר לֹא יִסְפֹּר, שְׁעַם הַיָּרִי הוּא
72 לְעִיל לְגַבִּי חוּל הִים שְׁעַם
73 הִיּוֹתוֹ בְּבַחֲנִית מְסַפֵּר, כְּפִי
74 שְׂמוּכֵן מִכֵּן שְׂבִתְחִילַת הַכְּתוּב
75 נֹאמַר "וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"

76 בְּכֹל זֹאת הָרִי הוּא בְּבַחֲנִית בִּטּוּל לְגִמְרִי, אֶת שְׁדַרְכוּ לְמָנוֹת,
77 ו"אֶת", לִשּׁוֹן שְׂמִשְׁמַעוֹ שֶׁהִדְבַּר טַפֵּל לְעִנְיָן אַחֵר הוּא לִשּׁוֹן בִּיטּוּל כְּמוֹ יִרְאוּ
78 אֶת הוּי', שְׂשׁוּרָה הַבִּטּוּל הַעֲמוּק וְהַמּוֹחֲלֵט שֶׁל הַבְּרֹאִים דְּעֻלְמָא
79 דְּאֶתְפִּסְיָא, וְכִמּוֹ הַבְּרֹאִים שְׂפִיבִים, שְׂאִינָם נִרְאִים לִישׁ וְדָבָר
80 נִפְרָד בְּפִנְיֵ-עֲצָמוֹ, אֵלֶּא בְּטִלִּים לְגִמְרִי לְמִקּוֹר חִיּוֹתָם כִּי הֵם מְכַסֶּה
81 עֲלֵיהֶם, וְגַם חִיּוֹתָם וְקִיּוּמָם הוּא בְּתוֹף הֵם דּוֹקָא, וְלֹא בִּיבִשָּׁה
82 וְכֹאשֶׁר הֵם יוֹצֵאִים מֵהֵם אֵינָם יְכוּלִּים לְחִיּוֹת וְלִכֵּן גַּם הַמְסַפֵּר שֶׁל נְבִרָאִים

(49) דברי הימים-א כט, יא. (50) זח"א לא, א. (51) ישעי' מה, ז. (52) ברכות יא, ריש ע"ב. (53) ויק"ר רפכ"ב. קה"ר פ"ה, ז. (54) קהלת
ה, ח. (55) תהלים לג, ח. (56) ראה מנחות בסופה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אלה הוא באפן שהרבו העצום "אשר לא יספר מרוב" הוא באפן
2 של אחדות והריבוי לא יוצר פירוד, והינו, שהמספר הוא דבוק
3 בבחינת אין מספר, שלמעלה מהתחלקות ופירוד בחינת אנת הוא
4 חד ולא בחשבון⁵⁷ על-דרך האמור ב'פתח אליהו' לגבי הקדוש-ברוך-הוא
5 — אתה אחד ולא בחשבון,
6 כלומר שאין הכוונה ל"אחד
7 המנוי" בסדרה של מספרים כן
8 שאחרי האחד ממשיכים למנות
9 שניים, שלוש והלאה, אלא
10 "אחד" במובן של אחד ויחיד
11 ואין בלתו.
12 וכללות החלוק ההבדל בין
13 ב' האופנים הנ"ל בענין
14 המספר (מספר שיש בו
15 חסרון כי אין בו את ענין
16 הביטול אינו סמוי מן העין,
17 ומספר שיש בו מעלה
18 בגלל הביטול והקשר שלו עם
19 מה שלמעלה מהמספר), הוא
20 על-דרך החלוק ההבדל
21 בין אורות לכלים, פידוע
22 המבאר בבאורי הזהר⁵⁸,
23 שבענין האורות הנה כל
24 מה שלמעלה יותר הרי
25 זה ברבוי יותר, ככל
26 שמדובר בדרגה גבוהה יותר
27 האורות מרובים יותר ומאירים
28 יותר ואלו בענין הכלים,
29 שהאור מתלבש בהם הרי כל
30 מה שלמעלה יותר הרי
31 זה במעוט יותר ככל
32 שמדובר בדרגות גבוהות יותר,
33 יש יותר אורות ופחות כלים.
34 אלא שהרבו שבענין
35 האורות הוא באפן של אחדות, ולא ריבוי שיוצר פירוד, כי בעוד
36 שהכלים שייכים יותר למדידה והגבלה ומגדירים יותר, ולכן ריבוי כלים עשוי
37 להיות סתירה לאחדות, הרי האורות הם בטלים וגם כשהם בריבוי ולמרות
38 היותם נבדלים זה מזה ריבוי האורות לא גורם היפך האחדות כנ"ל בענין
39 המספר שכאשר מאיר בו אור נעלה והוא בביטול אזי לא זו בלבד שהמספר
40 אינו חסרון אלא הוא מעלה גדולה.

41 (ה) וזהו כי תשא את ראש בני ישראל וגו'. דהנה, בתבת
42 תשא יש ב' פרושים, מלשון מנין (כפרוש הפשוט שהכתוב
43 מדבר על ספירת ומנין בני ישראל), וגם מלשון התנשאות מלשון הרמה,
44 העלאה ורוממות⁵⁹, והינו, להרים ולהעלות את בחינת
45 המספר לבחינת אין
46 מספר, שזהו המספר כפי
47 שהוא בבחינת עלמא
48 דאתפסא, כנ"ל (סעיף
49 ד).
50 וזהו גם מה שכתוב כי
51 תשא את ראש בני
52 ישראל, והפסוק מדייק ואומר
53 שההרמה וההתנשאות קשורה
54 בראש דווקא דהנה⁶⁰, יש
55 ב' בחינות בנשמה⁶¹,
56 בחינת רגל החלק התחתון
57 שבנשמה, שזהו חלק
58 הנשמה המלכש בגוף,
59 והוא הארה מועטת מהנשמה
60 עצמה שהוא מעלמא
61 דאתגליא, בבחינת
62 הממלא שבנשמה, אותו
63 חלק בנשמה שדומה לאור
64 האלקי הממלא כל עלמין
65 ומלוכש בתוך העולמות שעל-
66 זה על דרגה זו של הנשמה,
67 הדרגה הנמוכה, אמרו
68 רבותינו ז"ל⁶² מה
69 הנשמה ממלא את הגוף
70 ומתלבשת בחוכו בצורה פנימית
71 בכל אבר לפי ענינו כן
72 הקב"ה ממלא את
73 העולם והאור הממלא כל
74 עלמין מתלבש בעולם בפנימיות
75 ומאיר בכל עולם ובכל נברא לפי ענינו. והדרגה השניה, הנעלית יותר,
76 ובחינת ראש שבנשמה, שזהו מזל הנשמה, שלמעלה מחלק
77 הנשמה המלוכש בגוף בבחינת המקיף שמאיר מלמעלה, שהוא
78 מעלמא דאתפסא.
79 ופרוש תשא את ראש גו', הוא, לקשר ולהעלות בחינת רגל
80 שבנשמה שמעלמא דאתגליא לבחינת הראש שבנשמה

(57) תקו"ז בהקדמה (יז, א). (58) לאדמו"ר האמצעי חיי שרה קלא, ג ואילך. וראה גם תו"ח חיי שרה קכו, ד. המשך תערוב"ב ח"א ע' נח. שם ס"ע קסג ואילך. ועוד. (59) אוה"ת שם ע' א'תתכו. (60) ראה גם אוה"ת שם ע' א'תתלא. (61) ראה לקו"ת דרושים לר"ה סב, ג. (62) ראה ויק"ר פ"ד, ח. מדרש תהלים קג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

26 וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה
27 גַּם עֲנִין הַמִּסְפָּר בְּאַפֵּן הָרָצוּי (אֶת שְׁדָרְכוֹ לְמִנּוֹת, "את"
28 לשון טפל ובטל), כך שהמספר הוא לא חסרון אלא מעלה שְׁקָשׁוֹר
29 עִם בְּחִינַת אֵין מִסְפָּר, כִּנּוּל.
30 וְזֶהוּ גַּם מֶה שְׁפָתוֹבִי
31 בתחילת הציווי על המניין
32 באמצעות מחצית השקל, אשר
33 באופן כזה וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם
34 נֶגֶף בִּפְקֹד אוֹתָם, וְהִינּוּ
35 עַל-יְדֵי נְתִינַת הַצִּדְקָה,
36 שבזכות זו, המניין לא יזיק ולא
37 יגרום למגיפה חסר-שלום כִּמּוֹ
38 שְׁפָתוֹבִי⁶³ זֶה יִתְנוּ גוֹ'
39 לצדקה מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל גוֹ',
40 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה בזכות הצדקה
41 לֹא תִשְׁלַט עֵין הָרַע
42 בַּמִּנְיָן⁶⁵, וְכִמּוֹ בְּיוֹסֵף,
43 שְׁזָכָה לְכָךְ שְׁלֹא שְׁלֹטָא
44 בִּיה עֵינָא בִּישָׂא, שלא
45 שלטה בו עין הרע עַל-יְדֵי
46 עֲנִין הַצִּדְקָה⁶⁶ שְׁהִיָּה
47 הַמְשָׁבִיר⁶⁷ לְכָל עַם
48 הָאֶרֶץ⁶⁸ וְכִלְכַּל וּפְרַס אֶת כּוֹלָם בִּימֵי הָרַעב וְכך גַּם בַּמִּנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵף
49 שֵׁשׁ בּוֹ אֶת עֲנִין הַמִּסְפָּר, הִרִי בִּזְכוּת הַצִּדְקָה שֶׁל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל לֹא יִהְיֶה בּוֹ
50 שׁוּם דְּבַר בְּלִתי רָצוּי אִלָּא מַעֲלָה בְּלִבָּד.

1 שְׁמַעְלָמָא דְאַתְכַּסְיָא וכאשר נוצר קשר וחיבור בין ה"ראש" וה"רגל"
2 שבנשמה אזי ה"ראש", הבחינה העליונה שבנשמה, מאיר גם ב"רגל",
3 הבחינה התחתונה שבנשמה. וְזֶהוּ גַּם מֶה שְׁפָתוֹבִי⁶³ בהמשך הציווי
4 על מנין בני ישראל על-ידי מחצית השקל כֹּל הָעוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים,
5 וְאִתָּא מוֹבָא עַל פְּסוּק זֶה
6 בִּירוּשְׁלָמִי⁶⁴ כֹּל דְּעָבֵר
7 בִּימָא, כל מי שעבר בים סוף
8 (צריך לתת מחצית השקל) כִּי
9 יֵם הוּא בְּחִינַת עֲלָמָא
10 דְאַתְכַּסְיָא (כִּנּוּל)
11 שהברואים שבים מכוסים במי
12 הים), וְלָכֵן, כֹּל דְּעָבֵר
13 בִּימָא, כל מי שעבר בים סוף
14 וזכה לגילויים מ"עלמא
15 דאתכסייא" הִנֵּה גַּם בְּהִיּוֹתוֹ
16 בְּעֲלָמָא דְאַתְגַּלְיָא שהוא
17 בדרגה נמוכה מעלמא דאתכסיא
18 (והקשר של הנבראים שבו
19 למקור חיותם לא נראה ולא
20 ניכר), בְּכָל זֹאת נִמְשָׁךְ אֲצִלוֹ
21 עֲנִין הַבְּטוּל בַּמְצִיאוֹת
22 בִּטּוּל מוֹחֲלֵט לֹלָא כֹּל תַּחֲשׁוּת
23 יִישׁוּת וּמְצִיאוֹת (יִרְאוּ אֶת הָרִי' הֵינּוּ טַפֵּל וּבִטֵּל לְהוֹי'), כִּמּוֹ אֲצִל
24 דְּגִים שְׁבִימִים הַבְּטִלִּים לְחִלוּטִין לְמִקּוּר חַיּוֹת (כִּנּוּל בַּפְּרוּשׁ וְיִדְגּוֹ
25 לְרוּב בְּקָרֵב הָאֶרֶץ אשר תוכן הברכה הוא שגם ב"ארץ", עלמא

(63) שם, יג. (64) שקלים פ"א ה"ג. (65) פרש"י עה"פ. (66) אוה"ת שם ע' א'תתלב. (67) מקץ מב, ו. (68) חסר סיום המאמר (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, י"ז שבט, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתביהם מג' י"ג וי"ד שבט, ובינתיים בטח קבל מכתבי מענה על מכתביו הקודמים.

ומוסגר פה מכתבי להמשתתפים בההתעודות דיום ההילולא. ואל בינתו אשען באיזה אופן למסור להם, והעיקר לנצל זה לתוספת הסברה באלו הדברים שנזכרו בהמכתב ברמז, ובעיקר בהנוגע להפצת המעינות ב... ובמילוי שליחותם הק' בכלל באופן הכי טוב. והשיי"ת יעזור שכל זה יעשה מתוך הרחבת הדעת ובשמחה ובטוב לבב.

בברכה לבשו"ט ע"ד כהנ"ל,

מ. שניאורסאהן

בס"ד. שיחת ש"פ משפטים, פ' שקלים, מבה"ח וער"ח אדר, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. ביום הש"ק זה קוראים בתורה פרשת שקלים (בפרשת תשא¹: "זה יתנו גו' מחצית השקל גו'"), זכר
- 2 למקדש², כי, "באחד באדר משמיעין על השקלים", "כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן ויתתם תרומת
- 3 הלשכה (שממנה לוקחין קרבנות ציבור) מן החדשה בזמנה, באחד בניסן³, ולכן קורין פרשת שקלים בשבת
- 4 שבו חל ר"ח אדר, או בשבת שלפני ר"ח אדר⁴, ש"מיני' מתברכין כולהו יומין⁵", כל ימי השבוע הבא, כולל
- 5 ר"ח אדר, ובפרט בקביעות שנה זו, שבסמיכות ליום השבת בא מיד ר"ח אדר [ואף שזהו רק יום א' דר"ח (ל' שבט), ואילו אחד באדר חל ביום שני, הרי בכמה ענינים, ובפרט בזמן הגלות ובחוץ לארץ, שייך גם יום א' דר"ח לחודש הבא, כמו בנוגע לתפלות וכיו"ב], הרי בודאי שיום הש"ק זה, שייך לאחד באדר.
- 8 וע"י קריאת פרשת שקלים לפני ר"ח אדר, הנה "הימים האלה נזכרים ונעשים"⁶, וכמבואר בכתבי האריז"ל⁷,
- 9 שכאשר "נזכרים" כדבעי, אזי "נעשים" - שכל ההמשכות שהיו נמשכות בזמן שביהמ"ק הי' קיים, חוזרות ונמשכות גם עתה.
- 11 ואע"פ שנתנית מחצית השקל היתה עבור הקרבת הקרבנות בביהמ"ק, ואילו עכשיו, כאשר ביהמ"ק חרב,
- 12 לא שייך ענין הקרבת הקרבנות - הרי ידוע⁸ שכל ענין החורבן הוא רק בגשמיות. שכן, השליטה של הגויים היא רק על גשמיות הדברים, ואילו ברוחניות הענינים, הנה גם עתה קיים ביהמ"ק לעד ולעולמי עולמים.
- 14 ב. ועוד ענין בנתנית מחצית השקל - שנוסף על שייכותו לענין הקרבנות, יש בו גם ענין הצדקה:
- 15 מצינו בגמרא⁹ שלמדים כמה ענינים בנוגע לצדקה מנתנית מחצית השקל, ולדוגמא: "אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה. . . שנאמר¹⁰ ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים", שזהו פסוק שנאמר בהפטרה דפרשת שקלים בנוגע לנתנית מחצית השקל.
- 18 וכן איתא בגמרא⁹ (והובא להלכה בשו"ע¹¹): "לעולם אל ימנע אדם עצמו מלתת שלישית השקל בשנה, שנאמר¹² והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלקינו", ובתוס'¹³: "ואע"ג דהאי קרא גבי בית אלקינו כתיב, דהיינו בדק הבית, כ"ש צדקה".
- 21 ולהעיר, שרש"י אינו מפרש על זה מאומה, והרי ענינו של רש"י לפרש הפשט¹⁴, כמו בפירושו על התורה
- 22 שהוא "פשוטו של מקרא"¹⁵,
- 23 - ואף שפירושו על הגמרא אינו ע"ד הפשט ממש כמו פירושו על התורה, שהרי לימוד הגמרא הוא בעיקר
- 24 ע"ד ההלכה והדרוש כו', הרי פירוש רש"י בערך לפירוש התוס' הוא הפשט של דברי הגמרא. וכידוע שבכל חלק
- 25 שבתורה כלולים ד' הענינים דפשט רמז דרוש וסוד שבתורה, כי, ענין הלימוד הוא ש"מביא לידי מעשה"¹⁶,
- 26 וכשם שבמעשה המצוות הנה בכל מצוה כלולות כל המצוות¹⁷, כך גם בלימוד התורה, כל חלק וענין שבתורה
- 27 כולל את כל חלקי ועניני התורה, ועד שמצינו בתוספתא¹⁸ ש"כל התורה ענין אחד" -
- 28 ועכצ"ל, שלדעת רש"י הרי זה דבר הפשוט ומובן מאליהו שהענין דמחצית השקל שייך לצדקה.
- 29 ג. וענין זה קשור גם עם פרשת השבוע (שבה קוראים שבעה קרואים) - פרשת משפטים:
- 30 בפרשת משפטים נאמר¹⁹: "אם כסף תלוה את עמי", שזהו ענין גמילות חסדים, שהיא גם ענין של צדקה,

(11) יו"ד סרמ"ט ס"ב.

(12) נחמ' יו"ד, לג. וראה רמב"ן תשא שם.

(13) ד"ה שנאמר — ב"ב שם.

(14) ראה יד מלאכי כללי רש"י כו' בתחלתו.

(15) פרש"י בראשית ג, ת. ועוד.

(16) קידושין מ, ב. ורש"י.

(17) ראה תורת מנחם — התוועדויות חמ"ו ס"ע 51. ורש"י.

(18) סנהדרין ספ"ז. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חל"ח

ריש ע' 328. ורש"י.

(19) כב, כד.

(1) ר"פ תשא.

(2) חינוך מצוה קה (בסופה).

(3) ריש שקלים.

(4) רמב"ם הל' תפלה פי"ג ה"ב. טושו"ע או"ח סתרפ"ה ס"א-ה.

(5) זח"ב סג, ב. פח, א.

(6) אסתר ט, כח.

(7) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד

(להחיד"א) פכ"ט.

(8) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"מ ע' 153. ורש"י.

(9) ב"ב ט, א.

(10) מלכים-ב יב, טז.

ואדרבה, כדאיתא בגמרא²⁰: "גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה", והרי אין הכוונה שגמילות חסדים (שגדולה מצדקה) הוא ענין אחר שאינו שייך לצדקה (כמו "גדול העושה צדקה יותר מכל הקרבנות", שהובא באותה סוגיא בגמרא), אלא שגמילות חסדים הו"ע נעלה יותר בצדקה גופא, למעלה מצדקה סתם, כמובן מדברי הרמב"ם²¹ "שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה כו'".

ועוד זאת:

בפרשת משפטים נאמר²²: "כי תראה חמור שונאך וגו' עזוב תעזוב עמו", שזהו ענין של עשיית חסד (כמו צדקה).

ובזה גופא - הנה להדעה²³ שצער בעלי-חיים דאורייתא, הרי זה ענין של חסד (צדקה) לא רק לבני-אדם, אלא גם לבעלי-חיים, ושייך גם בבהמה של נכרי; ולהדעה²³ שצער בעלי-חיים לאו דאורייתא [וכפי שיתבאר לקמן (ס"ח) שזוהי גם המשמעות של פירוש רש"י], ושייך רק בבהמה של ישראל²⁴ [ורק מדרבנן כן הוא גם בבהמה של נכרי, מפני דרכי שלום²⁵] - הרי זה ענין של חסד (צדקה) רק לגבי בני-אדם.

ונמצא, שגם בפרשת משפטים מדובר אודות ענין הצדקה, וזוהי השייכות לפרשת שקלים, כיון שבנתינת מחצית השקל יש גם ענין הצדקה, כנ"ל.

ד. עפ"ז יש לבאר בנוגע למנהג "ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר, ומאחר ששלשה פעמים כתיב תרומה בפרשה²⁶, יש ליתן ג'²⁷, - וענין זה שייך במיוחד לפורים²⁸, כמובן מדברי הגמרא²⁹ "גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו, והיינו דתנן³ באדר משמיעין על השקלים" - דלכאורה אינו מובן:

ידוע שבזמן הזה צריך להזהר שלא לעשות דברים שדומים לקרבנות, כדי שלא יהי' נראה כמקריב קדשים בחוץ³⁰. ומטעם זה הורה רבינו נשיאנו בנוגע לעריכת הסדר בחג הפסח (ד"מיסמך גאולה לגאולה", "פורים לפסח"³¹), שבשביל "זרוע" נוהגין לקחת (לא זרוע ממש, אלא) חלק מצואר עוף, שאינו קרב על המזבח, ולא עוד אלא שיש להסיר כמעט כל הברשר מעל עצמות ה"זרוע", וכל זה - מטעם הרחקה שלא יהא כל דמיון לקרבן פסח³².

ועפ"ז: למה לא חוששים ליתן עתה מחצית השקל, "זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר" - בה בשעה שנתינת מחצית השקל היתה עבור הקרבת הקרבנות?!

אך ע"פ האמור לעיל, שבנתינת מחצית השקל יש גם ענין של צדקה - אתי שפיר שאין מקום לחשש כלל.

זאת ועוד:

נתינת מחצית השקל בזמן הזה יכולה להיות באופן שאכן ישתמשו בזה בשביל הקרבת הקרבנות בביהמ"ק בפועל ממש, שהרי ביאת משיח יכולה להיות "היום" - "אם בקולו תשמעו"³³, ובפרט ע"י העסק בהפצת המעיינות חוצה, כמ"ש באגה"ק דהבעש"ט³⁴ שעי"ז פועלים ביאת משיח, ומובן, שאז אין לו רשות להתעכב אפילו רגע אחד³⁵, וכיון שכן, הרי עד ר"ח ניסן, "חודש הגאולה"³⁶, יוכלו כבר להשתמש במחצית השקל עבור הקרבת הקרבנות בביהמ"ק השלישי, ש"בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים"³⁷, בעגלא דידן ממש.

(30) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רס"ט. רסתר"ה. וש"נ.

(31) שם ו, סע"ב ובפרש"י.

(32) ראה סה"ש תש"ב ע' 93. הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים

ע' ו (פיסקא "הזרוע"). אג"ק ח"ב ע' קל.

(33) תהלים צה, ז. וראה סנהדרין צח, א.

(34) כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(35) ראה סנהדרין שם. וראה גם תורת מנחם — התועודיות ח"ג

ע' 49.

(36) שמו"ר פט"ו, יא.

(37) פרש"י ותוס' — סוכה מא, סע"א. ועוד.

(20) סוכה מט, ב.

(21) ה' מתנות עניים פ"י ה"ז.

(22) כג, ה.

(23) ב"מ לב, ב.

(24) ראה לקו"ש חכ"א ע' 127 הערה 16.

(25) ראה ספר חרדים מ"ע פ"ה אות מה"מו.

(26) ראה פרש"י תשא ל, טו.

(27) רמ"א או"ח רסתרצ"ד.

(28) ראה גם מס' סופרים פכ"א ה"ד.

(29) מגילה יג, ב.

* * *

- ה. בהמשך להאמור לעיל (ס"ג) בענין "כי תראה חמור שונאך", שזהו ענין של צדקה, שהיא כללות כל המצוות³⁸, ולכן נקראת בשם מצוה סתם (כמבואר בתניא³⁹) - יש להתעכב גם על תורת הבעש"ט על פסוק זה, שהיא הוראה (ככל תורות הבעש"ט שהם הוראות בנוגע לפועל, ונוסף לזה, הנה תורה זו היא הוראה) כללית בעבודת האדם לקונו.
- ובהקדמה⁴⁰ - שבתורה זו ישנו חידוש של הבעש"ט לגבי הדורות שלפנ"ז שהתנהגו ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל, ראשית חכמה וכיו"ב (ולהעיר, שהיו חסידים של רבינו הזקן שנהגו ללמוד ראשית חכמה⁴¹, ורבינו הזקן עצמו בלקו"ת⁴² מביא את הר"ח), שבדורות שלפנ"ז היתה עיקר העבודה באופן של תעניות וסיגופים, ובא הבעש"ט וחדש שעיקר העבודה צריכה להיות בשמחה, "עבדו את ה' בשמחה"⁴³, ולא באופן של שבירת הגוף, אלא אדרבה - שתהי' העבודה עם הגוף.
- [כלומר: גם בדורות שלפני הבעש"ט הי' ענין העבודה בשמחה, אלא שניקר העבודה היתה ע"י תעניות וסיגופים, ורק בעתים וזמנים מיוחדים היתה העבודה בשמחה; ואילו הבעש"ט גילה שהעיקר היא העבודה בשמחה, ורק מזמן לזמן צריך להיות ענין של תעניות וסיגופים.
- וע"ד החילוק שבין מארי תורה למארי עובדין טבין - שגם מארי תורה עוסקים במצוות, וגם מארי עובדין טבין לומדים תורה, והחילוק ביניהם הוא רק בנוגע לעיקר העבודה⁴⁴].
- ודרך זו בעבודה - ביאר הבעש"ט בפסוק "כי תראה חמור וגו'" [דאף שפסוק זה ישנו כבר מקדמת דנא, הרי זה כמו כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש שכבר נאמר למשה מסיני⁴⁵, אלא שעד אז הי' בהעלם, ועד"ז בנדר"ד, שענין זה הי' בהעלם עד שהגיע הזמן ובא הבעש"ט - תלמיד ותיק - וגילה זאת], וכבר נדפסו הדברים ע"פ מה שסיפר רבינו נשיאנו⁴⁶, והרי ידוע פתגם הצ"צ שדבר שבדפוס הוא לדורי דורות⁴⁷.
- ו. וזוהי תורת הבעש"ט:
- "כי תראה חמור" - כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה - "שונאך" - שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלקות ורוחניות.
- [ובהקדם פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁸, שכשם שצריך לידע חסרונות עצמו, כך צריך לידע מעלות עצמו.
- ולכן, כאשר יהודי מתבונן בהמציאות שלו, ה"ה יודע שהעצמיות שלו היא - הנשמה והרוחניות, שהרי אצל צדיק, עיקר מציאותו היא הנשמה⁴⁹, וכמשנת"ל⁵⁰ בנוגע לדברי רבינו הזקן באגה"ק⁵¹ ש"חיי הצדיק אינם חיים בשרים, כי אם חיים רוחניים, שהם אמונה ויראה ואהבה", וכיון ש"עמך כולם צדיקים"⁵², הרי עיקר המהות של יהודי אינה אלא רוחניות (אלא, שלאחרי ההתלבשות בגוף ונפש הבהמית, יש חילוקים באופן הגילוי כו', אבל עצם מהותו של כל יהודי אינה אלא רוחניות).
- וכיון שכן, הרי הגוף (וכן נפש הבהמית, ש"רוח הבהמה היורדת היא למטה"⁵³) הוא "שונאך", ששונא את העצמיות שלך, שהיא הנשמה, כי, כאשר "גופם עיקר" אזי "נפשם טפלה" (כלשון רבינו הזקן בתניא פרק לב), וע"פ תורה, הנה כשבטל העיקר בטל הטפל⁵⁴, כך, שהנשמה מצד עצמה אינה נחשבת אצל הגוף למציאות,

(38) לקו"ת פ' ראה כג, ג. ובכ"מ.

(39) פל"ז (מח, ב).

(40) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"י"ז ע' 107 ואילך. וש"נ.

(41) ראה ספר התולדות אדה"ז (כפ"ח תשמ"ו) ח"ד ע' 1195. וראה גם סה"ש תרצ"ז ע' 184. קיץ ה'ש"ת ע' 150. ועוד.

(42) כנסמן ב"מפתח שמות ספרים" שבסו"ס לקו"ת.

(43) תהלים ק, ב.

(44) ראה תניא אגה"ק ס"ה (קט, א).

(45) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ועוד. הונסמן בלקו"ש ח"י"ט ע' 252.

(46) רד"ה כי תראה גו' דש"פ משפטים תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 145). שיחת ש"פ משפטים תש"א בסופה (סה"ש תש"א ע' 66). וראה

כתר שם טוב בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(47) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' שפב.

(48) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 114. תרפ"ח ריש ע' 7. תש"ה ע' 42. ה'ש"ת ע' 386. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה ע' נא (נעתק ב"היום יום" כו חשוון). וראה גם מכתב ט"ז כסלו שנה זו (אג"ק חכ"ד ס"ע לה). וש"נ.

(49) ראה תניא רפכ"ט (לו, א).

(50) שיחת יו"ד שבט תשכ"ו ס"ו ואילך (תורת מנחם —

התוועדויות חמ"ו ס"ע 23 ואילך).

(51) ביאור לסו"ך (קמו, ב).

(52) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(53) קהלת ג, כא.

(54) כלים פ"ט מ"ט.

ולכן הגוף אינו 'גורס' את הנשמה.

והענין בזה - שאף ששרש הגוף הוא למעלה מהנשמה, שהרי שרשו הוא מתהו שלמעלה מתיקון⁵⁵, ולכן, לעתיד לבוא, כשיקויים היעוד⁵⁶ "נקבה תסובב גבר", יהי' הגוף למעלה מהנשמה, ועד שהנשמה תהי' ניזונית מן הגוף⁵⁷, אבל אעפ"כ, עכשיו, נמצא הגוף במעמד ומצב שיש בו הרגש הישות והפירוד כו', ועד להרגש שמציאותו מעצמותו - שזהו אמנם מצד שרשו, כיון שנלקח מהיש האמיתי, "שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו"⁵⁸, ומצד זה נרגש גם אצל היש הנברא שמציאותו מעצמותו, אבל אעפ"כ, כפי שנרגש אצל היש הנברא, הרי זה ענין של ישות ופירוד. וכיון שכן, נמצא הגוף במעמד ומצב ששונה את הנשמה].

ועוד תראה שהוא - "רובץ תחת משאו" - שנתן הקב"ה להגוף שיזדכך ע"י תומ"צ [ובשביל זה צריך להיות "כשור לעול וכחמור למשאווי"⁵⁹, למלא את השליחות שהוטלה עליו, שהנקודה העיקרית בזה היא לעשות לו ית' דירה בתחתונים]⁶⁰, ע"י הפיכת ה"שקר" ל"קרש", לעשות משקר העולם - קרשים למשכן⁶¹], והגוף מתעצל בקיומם.

[והיינו, שלא זו בלבד שאינו משתדל לקיים את השבועה "תהי צדיק"⁶², ש"אין כל אדם זוכה להיות צדיק, ואין לאדם משפט הבחירה בזה כל כך כו", אלא גם בנוגע לשבועה "אל תהי רשע"⁶² עכ"פ, "שבזה משפט הבחירה והרשות נתונה לכל אדם כו" (כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁶³), כיון שלא מדובר בנוגע לעניני דעות ומדות כו', אלא בנוגע לקיום התומ"צ בפועל ממש - גם בזה הוא מתעצל כו'].

ואולי יעלה בלבבך - "וחדלת מעזוב לו" (כפירוש רש"י: "שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו, בתמי") - שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החומריות (דכיון שהגוף החומרי מפריע לעבודה, יש לשברו) - הנה לא בזה הדרך ישכון אור התורה, כי אם - "עזוב תעזוב עמו" - לברר את הגוף ולזככו, ולא לשברו בסיגופים.

[וענין זה הוא מצד "אור התורה" - כמובן משלילת הדרך של שבירת החומריות ע"י סיגופים, ש"לא בזה הדרך ישכון אור התורה" - כי, ללא ה"אור", רואים רק את חיצוניות הדבר, כפי שנראה לעיני בשר, אבל ע"י ה"אור" רואים את מעלת הגוף - שרק בשבילו ניתנה התורה למטה (ע"ד מארז"ל⁶⁴ בנוגע לנתינת התורה למטה: "למצרים ירדתם... יצה"ר יש ביניכם"), וכדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אל בנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר - בהראותו על ידו - שבשבילה שפכו כל כך הרבה תורה ומצוות⁶⁵, ולכן צריכה להיות העבודה עם הגוף דוקא, לבררו ולזככו].

וכיון שיש קס"ד בתורה "וחדלת מעזוב לו", שצריך לשבור את הגוף, והרי קס"ד בתורה היא גם תורה⁶⁶ - לכן הי' פעם סדר עבודה לשבור את הגוף ע"י תעניות וסיגופים, אבל הבעש"ט גילה את הפירוש ד"עזוב תעזוב עמו", שהעבודה צריכה להיות באופן של בירור וזיכוך הגוף.

[ובענין זה ניתוסף עוד יותר ע"י רבינו הזקן, כידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁷, שהבעש"ט הראה כיצד צריך להיות סדר העבודה, ורבינו הזקן, ע"י תורת חסידות חב"ד, הראה כיצד יוכל להיות הדבר בעבודת כל אחד מישראל].

ז. והנה ידוע שהבעש"ט הי' אומר תורותיו באופן פשוט, כך, שגם אנשים פשוטים יוכלו להבין, כי הנהגת הבעש"ט - הן קודם התגלותו והן לאחר התגלותו - היתה לקרב את האנשים הפשוטים: קודם התגלותו - הי' מסתובב בין אנשים פשוטים ומדבר עמהם כו', ומלמד ילדי ישראל אל"ף-בי"ת וכו', וגם לאחר התגלותו הי' מקרב את האנשים הפשוטים ע"י אמירת תורות בסגנון המובן גם אליהם.

(62) נדה ל, ב.

(63) פי"ד.

(64) שבת פח, סע"ב ואילך.

(65) ראה תורת מנחם — רשימת היומן ס"ע רנט. וש"נ.

(66) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ג ריש ע' קלג. סה"ש תש"ב.

ריש ע' 125. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חמ"ג ע' 279. וש"נ.

(67) ראה תורת מנחם — התוועדויות ח"א ע' 190. וש"נ.

(55) ראה לקו"ת מטות פב, ג ואילך. ובכ"מ.

(56) ירמ" לא, כא.

(57) ראה תורת מנחם סה"מ ניסן ריש ע' קסח. אב ע' קנ. וש"נ.

(58) תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

(59) ע"ז ה, ב.

(60) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג,

ו. תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(61) ראה סה"מ תש"י ע' 119 ואילך.

- ובענין זה משתווה תורת הבעש"ט עם פירוש רש"י - כיון שרש"י מפרש פשוטו של מקרא, כפי שלומדים עם ילדים קטנים שמתחילים ללמוד תורה שבכתב, עוד לפני שלומדים עמהם משנה וגמרא.
- ולאידך גיסא - בפירוש רש"י יש גם "יינה של תורה"⁶⁸, פנימיות התורה, וע"ד משנת"ל (בהתוועדויות הקשורות עם יו"ד שבט⁶⁹) בנוגע לסיפורים שבתורה, שבהם מתגלה "יותר תענוג", כמשל המלך ששלח את בנו למרחקים ואח"כ שב אליו, ע"י שר א' חכם ששינה כסות ולשון כדמות הבן ההוא ונתקרב אליו במדריגתו כו"⁷⁰, שזוהי המעלה שיש בענין הפשיטות דוקא, שבוה משתווים פירוש רש"י ותורות הבעש"ט.
- ח. הביאור בפירוש רש"י⁷¹, "כי תראה חמור שונאך וגו'", "הרי כי משמש בלשון דלמא .. וכה פתרוננו, שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו וחדלת מעוזב לו, בתמי", עזב תעזב עמו"⁷², ומביא דוגמא לדבר: "כיוצא בו כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וגו'⁷³, שמא תאמר כן, בתמי", לא תירא מהם. ומדרשו כך דרשו רבותינו כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו וחדלת, או בהמת נכרי ומשאו של ישראל וחדלת"⁷⁴,
- דלכאורה אינו מובן: מדוע הוצרך הכתוב לשלול "שמא .. וחדלת" (וכמו שאינו שולל בפסוק שלפנ"ז⁷⁵, "השב תשיבנו לו", אף שגם שם מדובר אודות "אויבך"⁷⁶), ולכן מוסיף רש"י "מדרשו", שבוה בא הכתוב ללמד ש"פעמים שאתה חודל", ולכן צריך להזהיר שלא יורה היתר לעצמו שלא לקיים את הציווי, כיון שלפעמים נדחה חיוב פריקה, אם מצד כבוד האדם - "זקן ואינו לפי כבודו", או מפני שצער בע"ח לאו דאורייתא - "בהמת נכרי ומשאו של ישראל" (ששייך רק בפסוק זה, ולא בפסוק הקודם גבי השבת אבידה); ורש"י משמיט "הי בבית הקברות"⁷⁷ - כיון שזהו מקרה בלתי רגיל לגמרי⁷⁸, וגם סיבת הפטור היא מצד החומר דטומאת כהן.
- ובפנימיות הענינים - שב' הדוגמאות שבפירוש רש"י מכוונות כנגד שני הסוגים שנזכרו בשו"ע אדה"ז⁷⁹ בנוגע להיתר תענית⁸⁰: "בהמת נכרי ומשאו של ישראל" (כי, בשעת החטא, הגוף ונה"ב הם תחת ממשלת

(76) וכמו בכל ציווי התורה, שהציווי עצמו שולל האפשרות של מחשבה שלא לקיים את הציווי ח"ו. וכפי שמבאר רבינו הזקן בתניא (ספי"ב) בנוגע לבינוני (שמדתו היא מדת כל האדם — שם רפי"ד) שנופל לו הרהור רע, ש"דוחהו בשתי ידיים ומסיח דעתו מיד שנוכח שהוא הרהור רע, ואינו מקבלו ברצון כו", כך, שנפילת הרהור אינה אלא כדי שהאדם ידחה אותו***, בגלל המעלה שבאכתפא, שעי"ז נעשה נח"ר למעלה, כמבואר בתניא (פכ"ז) בפ"י הכתוב (תולדות כז, ד"ז) "ועשה לי מטעמים" לשון רבים, שני מיני נחת רוח, לא רק ממאכלים ערבים ומתוקים, אלא גם מדברים חריפים או חמוצים אלא שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש.

(77) ואף שאפשר ללמוד זאת בק"ו מ"זקן ואינו לפי כבודו": אם מפני כבוד בשר ודם אתה חודל, מפני כבודו של הקב"ה עאכ"ו — הרי מ"מ נתפרש הדבר במכילתא, עם היותה ע"ד ההלכה, ובודאי ה' צריך להתפרש בפירוש רש"י שהוא ע"ד הפשט.

(78) ובפשטות: בית הקברות קשור עם "יקרא דשכבי", או עם "יקרא דחיי" (ראה סנהדרין מו, ב), שבאים לשם ואומרים "מענה לשון" וכו', ואח"כ חוזרים לאורך ימים ושנים טובות; אבל איך מגיע לשם חמור טעון משא?!

(79) חר"מ הל' נזקי גוף ונפש ס"ד.

(80) שהרי לולי זאת, "אין לאדם רשות על גופו כלל .. לצערו .. אפילו במניעת איזה מאכל או משתה" (שו"ע אדה"ז שם), "לפי שאין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה" (רדב"ז הל' סנהדרין ספי"ח), וניתן לאדם רק בתור פקדון (אף שבנוגע לאופן הנהגתו ניתנה הבחירה בידו — "ובחרת בחיים" (נצבים ל, יט)). וכיון שזהו קנינו של הקב"ה, הרי אצל הקב"ה אי אפשר לחלק בין ידיעתו והשגחתו, קנינו ועצמותו, אלא הכל הוא אחדות פשוטה.

(68) סה"ש תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).

(69) ראה שיחת ש"פ בשלח, ט"ו בשבט תשכ"ו ס"ג (תורת מנחם — התוועדויות חמ"ו ע' 83). וש"נ.

(70) כש"ט סקמ"ד.

(71) בהתחלת השיחה, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בכת"שחוק, שצריך להזכר בומנים הטובים ("דערמאנען זיך אויף די גוטע צייטן")... (כנראה ביחס לכך שבמשך כמה שבועות בתחילת השנה ה' הפסק באמירת השיחות על פירוש רש"י — המו"ל).

(72) והתיבות "וחדלת מעוזב לו", "עזב תעזב עמו", הם חלק מפירוש רש"י בתיבת "כי" (ולא ד"ה בפני עצמו, כפי שטעה המדפיס וסידרם באותיות גדולות), וכן גם המשך דברי רש"י "עזיבה זו לשון עזרה וכו'" — דכיון ש"עזיבה זו לשון עזרה", הרי אי אפשר לפרש "וחדלת מעוזב לו", שלא צריך לעזור, שהרי מיד לאח"ז נאמר "עזב תעזב עמו", שצריך לעזור, ועכ"ל, ש"כי משמש בלשון דלמא .. שמא תראה .. וחדלת .. בתמי" (משא"כ בפסוק שלפנ"ז (כג, ד): "כי תפגע שור אויבך גו'", שבו לא נאמר "וחדלת").

(73) עקב ז, זי"ח. — ושם כותב רש"י: "על כרחך לשון דלמא הוא, שמא תאמר כו'" — בגלל שהפירוש ש"כי" הוא לשון דלמא אינו רגיל כ"כ (והראי), שבפרשנותו מביא רש"י הוכחה מספר דברים, כיון שלפנ"ז לא מצינו דוגמא כזו, אבל כאן לא כותב רש"י "על כרחך", כיון שאפשר לפרש לפי מדרשו, ולפירוש זה, "כי" אינו לשון שמא.

(74) ואח"כ מוסיף לפרש "עזב תעזב עמו" — "לפרק המשא, מלמשקל* לי, מליטול משאי ממנו", היינו, שחיוב העזרה הוא רק על אתר, לפרק המשא, אבל לא להחזירו לביתו כו'.

(75) כג, ד.

(* כפי הגירסא בתרגום שו"ר אצל רש"י, ולא כבתרגום שלפנינו: "מלמשבק".

(** דוגמא לדבר בהלכה: בהפרת נדר למפרע — אין הכוונה שהנדר לא חל מעולם, אלא שחלות הנדר היא רק לגבי ההפרה (ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"י ע' 202).

הקליפה - "בהמת נכרי"⁸¹, ואעפ"כ ה"ז "משאו של ישראל"⁸² - כנגד תענית של תשובה; ו"זקן (שקנה חכמה)⁸³ ואינו לפי כבודו" (לעסוק בבירור וזיכוך הגוף) - כנגד תענית של מירוק הנפש⁸⁴.
ונמצא, שלפי פשוטו, אדם ישר הולך, אין מקום לסיגופים ותעניות - "וחדלת מעזוב לו" בתמי' - כתורת הבעש"ט הנ"ל; ואילו "מדרשו", "פעמים שאתה חודל כו'", מתייחס למי שחטא ופגם כו', שאז צריך להתענות⁸⁵. והחידוש בתורת הבעש"ט⁸⁶, שגם ענין התשובה ומירוק הנפש יכולים לפעול ללא סיגופים ותעניות -

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חכ"א ע' 125 ואילך.

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) ד"ה כי תשא.

* * *

י. בהמשך להמוזכר לעיל (ס"ג) בענין "אם כסף תלוה את עמי", שהרמב"ם מונה "שמונה מעלות" בענין הצדקה - יש ביניהן גם המעלה בנתינת הצדקה באופן ש"לא ידע (הנותן) למי נתן, ולא ידע העני ממי לקח"⁸⁷. והמעלה בזה - מובנת בפשטות - שכאשר "לא ידע (הנותן) למי נתן", לא יהי' אצלו רגש של ישות וגאווה, כמו בשעה שיודע למי נתן, שאז יכול להתגאות בכך שהחי' את נפש העני שהתפרנס מהנתינה שלו, משא"כ כאשר אינו יודע למי נתן; וכאשר "לא ידע העני ממי לקח", אזי אינו מתבייש.
וכיון שאמרו רז"ל¹⁶ "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", שמזה מובן, שכל הענינים שישנם במצוות ישנם גם בתלמוד תורה שהיא מקורם, הרי מובן, שגם בלימוד התורה יש מעלה כאשר הנותן אינו יודע למי נתן, והמקבל לא יודע ממי קיבל*: כאשר הרב המשפיע יודע מי הוא התלמיד המקבל ממנו, והתלמיד יודע מי הרב שמשפיע לו - אזי יתכן שיהי' אצל הרב רגש של ישות וגאווה לומר "ראו גידולים שגידלתי", ואילו התלמיד, יש אצלו רגש של בושה וביטול כלפי הרב המשפיע; משא"כ כאשר "לא ידע כו'", אזי אצל המשפיע לא יהי' רגש של ישות וגאווה, ואצל המקבל לא יהי' רגש של בושה.

(* על השאלה שלכאורה צ"ל בלימוד התורה דוגמת ענין הצדקה באופן ש"לא ידע למי נתן" (לא רק בלימוד לאחרים, אלא גם) בלימוד לעצמו - ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א:
הרי הענין דמצות צדקה (בכל אופניו, כולל ד"לא ידע למי נתן") גדרה דצ"ל לאחר, דבנותן לעצמו אף שאין לו ר' וזו - אין זה צדקה, משא"כ בת"ת כן הוא.

אין חסרון במהותו, אלא רק כמו חסרון בענין הכבוד (זקן ואינו לפי כבודו), שהר"ע של התפשטות בלבד.

85 ועפ"ז מובן שהפס"ד של רבינו הזקן בשו"ע בנוגע לתענית בדרך תשובה או למרק הנפש, אינו בסתירה לתורת הבעש"ט — שהרי בודאי לא הי' רבינו הזקן כותב להיפך מדברי הבעש"ט (וכידוע הסיפור בנוגע למאסר והגאולה, כשהלשינו עליו שנוהג לומר בעת התפלה "אף אף", כמו הבעש"ט — שלא רצה להיות נפרד אפילו מתנועה אחת של הבעש"ט (ראה תורת מנחם — רשימת היומן ע' רד. ושי"נ)).

86 עבור הדורות שלפני ביאת משיח; ועאכ"כ לאחר ביאת משיח (עיי"ז "שהמלך — מלכו של עולם — פורץ גדר" (פסחים קי, א. ושי"נ), פריצת גדר הגלות), שאז תהי' "שמחת עולם (על ראשם)" — לא רק שהשמחה תהי' באופן נצחי, עד עולם, אלא שכל רגע תורגש "שמחת עולם" (היפך ענין ההפסק דנהרות המכובין, שמלכתחילה פסולין למי חטאת (פרה פ"ח מ"ט), כיון שכבר נרגש בהם ענין ההפסק).

87 הלי' מתנות עניים שם ה"ח.

81 אבל לא ב"בית הקברות", באופן שנפרד לגמרי משרשו ח"ו — שהרי "מה לכהן בבית הקברות"?!

82 ולהעיר מהמסופר במדרשי חז"ל אודות חמורו של ר' פינחס בן יאיר, שגם כאשר נגנב ממנו ובא לרשותו של נכרי, לא רצה לאכול פירות שאינם מעושרים (חולין ז, סע"א ואילך), כיון שגם אז לא נשתנתה מציאותו.

83 פרש"י קדושים יט, לב.

84 והיינו, שאין זה כמו בתענית של תשובה שצריך לכפר על חטא, שעבר על רצון ה', ועי"ז נעשה נפרד מאלקות כמו ע"י עבודה זרה (אלא שנכנס בו רוח שטות ונדמה לו שבעבירה זו עודנו ביהדותו (תניא פ"ד), ולולי זאת, הרי אפילו אשה המנאפת שדעתה קלה היתה מושלת ברוח תאוותה כו' (שם פכ"ד)), ויש צורך בתשובה שעל ידה נעשה מציאות חדשה (כמובן מענין הקרבנות הקשורים עם התשובה (גם במצות עשה, שהעובר עלי' מביא קרבן עולה), ע"פ מ"ש הרמב"ן (ויקרא א, ט) "שיחשוב אדם .. כי .. ראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולי חסד הבורא שלקח ממנו תמורה", ובמילא, נעשה מציאות חדשה), אלא צריך רק להתעלות לדרגא נעלית יותר, וגם לולי זאת

- 1 אמנם, בנוגע ללימוד התורה, שעיקרו בדיבור, "למוציאיהם בפה" 88 - איך יתכן מציאות כזו שהמשפיע לא
- 2 ידע עם מי הוא לומד, והמקבל לא ידע ממי למד?
- 3 ויש לומר ע"ד הצחות - שהאפשרות לזה היא בלימוד התורה ע"י הרדיו, שהמשפיע אינו יודע מי הם
- 4 השומעים, וגם המקבלים אינם יודעים ממי שומעים, שהרי יתכן שהם שומעים הקלטה מ"טייפ", או שהלומד
- 5 אינו זה ששמו נקרא עליו, אלא משהו אחר.
- 6 ואע"פ שבלמוד התורה יש מעלה באופן ש"עיניך רואות את מוריך" 89, ועד שאפילו לאחר הלימוד, הנה
- 7 "כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו" 90, וכפי שמבאר הצ"צ (ברשימות
- 8 לתהלים⁹¹ על הפסוק⁹² "אך בצלם יתהלך איש") גודל המעלה שבדבר [ולהעיר, שגם בצדקה יש מעלה כשיודע
- 9 כו' על שאינו יודע - שאז דוקא אפשרי "והמפייסו כו' בי"א" 93], מ"מ, יש גם מעלה כאשר הלימוד הוא באופן
- 10 שאינו יודע כו' 94.
- 11 יא. ויש עוד מעלה בלימוד התורה ע"י הרדיו - בשייכות להפצת המעיינות חוצה, כפי שנמסר לי שזהו
- 12 "יום השנה" ללימוד שיעורי התניא על הרדיו⁹⁵.
- 13 המשך השיחה - המעלה בלימוד פנימיות התורה⁹⁶ ע"י הרדיו, שע"ז נעשית הפצת המעיינות חוצה בכל
- 14 קצוי תבל⁹⁷, וחודר אפילו במקום שאין בו ה"כלי" (רדיו) לקלוט את הקול - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א,
- 15 ונדפס בלקו"ש חט"ו ע' 46.
- 16 וע"י הפצת המעיינות חוצה ממשיכים ופועלים ביאת משיח צדקנו כפשוטו,
- 17 - כידוע הסיפור⁹⁸ שכאשר שאלו את הצ"צ בנוגע לביאת משיח (בנוגע ל"קץ" שנאמר על שנה מסוימת),
- 18 והשיב, שנדפס ה"לקוטי תורה", טענו על זה, שיש צורך במשיח כפשוטו. והיינו, שמבלי הבט על גודל המעלה
- 19 שבהדפסת ה"לקוטי תורה", שזהו ענין גילוי המשיח ברוחניות (ובפרט כפי שהצ"צ ידע והבין גודל המעלה
- 20 במילואה), מ"מ, היתה תביעה חזקה שיש צורך במשיח כפשוטו -
- 21 למטה מעשרה טפחים, נשמה בגוף - ככל פרטי הענינים שנתבארו בסיום וחיתום הלכות מלכים להרמב"ם.
- 22 ואז תהי' גם נתינת מחצית השקל עבור הקרבת הקרבנות כפשוטם בגשמיות, בבית המקדש השלישי, עליו
- 23 נאמר (בפרשה שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה)⁹⁹: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", "בתוך¹⁰⁰ כל אחד ואחד
- 24 מישראל" *.

(* הענין ד"ושכנתי" . . בתוך כל אחד ואחד" - אפשרי גם עכשיו, ובא בפועל בעת ת"ת וכיו"ב¹⁰¹, אבל כשמפסיק נפסק ...¹⁰², משא"כ כשהי' "ומלאה הארץ דעה גו"¹⁰³. ונוסף לזה, אפילו כשהענין ד"ושכנתי" . . בתוך כאו"א" בא בפועל - יש חילוק עיקרי בין זמן הגלות להזמן שיבנה ביהמ"ק, שאז יהי' "כמצות רצונך" מפני שלמית האדם (המשך וככה¹⁰⁴ בארוכה).

מעשה מוגבל הלימוד רק להשומעים, אלא שמקוים שיעשה פירות ופירי פירות כו', ע"ז שכל אחד מהשומעים ילמד עם יהודי נוסף, כך, שסוכ"ס יהי' ענין של הפצה; משא"כ בלימוד ע"י הרדיו, שתוך כדי דיבור ממש מפצים את המעיינות בכל קצוי תבל, ועד לחוצה היותר תחתון — שאפילו מי שאינו נמצא בדרגה כזו שילך ללמוד שיעור חסידות, אלא הוא נמצא בביתו, ואפילו אם חשב לפתוח את הרדיו כדי לשמוע ענין אחר לגמרי — גם הוא שומע דברי החסידות שנלמדים ברדיו.

- (98) ראה גם תורת מנחם — התועדויות חל"ו ע' 138. וש"נ.
- (99) תרומה כה, ח.
- (100) ראה אלשיך עה"פ. שלה"ה טט, א. ועוד.
- (101) תניא פל"ד.
- (102) חסרים כאן כמה תיבות שאי אפשר לפענחם בצילום כתי"ק שתח"י (המו"ל).
- (103) ישע"י יא, ט.
- (104) תרל"ז פי"ז ואילך.

- (88) עירובין נד, רע"א.
- (89) ישע"י ל, כ. וראה עירובין יג, ב.
- (90) ירושלמי שבת פ"א ה"ב. שקלים ספ"ב. קידושין פ"א ה"ז.
- (91) יהל אור ע' קמח.
- (92) תהלים לט, ז.
- (93) ב"ב ט, ב.
- (94) ראה גם תורת מנחם — התועדויות חל"ח ע' 153 ואילך.
- (95) ראה גם שיחת ש"פ יתרו, כ"ף שבט דאשתקד ס"ז (תורת מנחם — התועדויות חמ"ב ס"ע 248 ואילך). וש"נ.
- (96) ובפרט כאשר הלימוד הוא באופן של דברים היוצאים מן הלב, ובאופן של ביטול במציאות (כמשנת"ל במאמר (פ"ד — תורת מנחם — התועדויות חמ"ו ע' 100. וש"נ) בענין "יראו את ה'", "את הטפל", היינו, שהמדבר אינו מציאות לעצמו, אלא הוא רק צינור ("א" טרייבל") שדרכו עובר קולו של רבינו הזקן, בעל התניא, תושב"כ של תורת החסידות (אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' רסא ואילך. וש"נ).
- (97) ולא כמו בלימוד מאמר חסידות עם יחיד או קבוצה, שבשעת

לקוטי שיחות פרשת משפטים כרך יא

27 ישמעאל, פירש כן במש"נ: "אם כופר יושת עליו וגו'" 11
 28 — "אם זה אינו תלוי וה"ה כמו אם כסף תלוה¹², לשון
 29 אשר, זה משפטו שישיתו עליו ב"ד כופר".
 30 וכן עה"פ⁵ "ואם תקריב מנחת ביכורים וגו'": פרש"י
 31 "הרי אם משמש בלשון כי, שהרי אין זה רשות וכו' וכן
 32 ואם יהי' הויבל וגו'" 13.
 33 (ג) פירושו של רש"י שייך רק להתיבות "אם כסף
 34 תלוה" שבכתוב — ולמה מעתיק גם "את עמי"?
 35 (ד) ידוע הכלל, כמדובר כמ"פ, שברובא דרובא אין
 36 רש"י מזכיר את שמו של התנא או אמורא שהוא בעל
 37 הפירוש שמביא. ובאם (היפך ממנהגו בכ"מ) מביא דבר
 38 בשם אומרו — עכצ"ל שגם זה שייך להבנת פי' המקרא.
 39 וצלה"ב בנדוד" מה מלמדנו זה שר' ישמעאל פי' כנ"ל?
 40 ב. בפרשה הקודמת עה"פ⁴ "ואם מזבח אבנים וגו'"
 41 מביא רש"י מאמר ר' ישמעאל בפעם הראשונה¹⁴, וממשיך
 42 ומפרט ואומר: .. אם זה משמש בלשון כאשר . . שהרי
 43 חובה עליך לבנות מזבח אבנים שנא' 15 אבנים שלמות
 44 תבנה, וכן אם כסף תלוה חובה הוא שנאמר¹⁶ והעבט
 45 תעביטנו . . וכן אם תקריב מנחת ביכורים, זו מנחת העומר
 46 שהיא חובה כו".
 47 וגם בפירוש דבריו אלו צריך להבין:
 48 (א) מדוע אינו מפרט ההוכחה שמנחת העומר היא
 49 חובה, כמו שמפרש גבי מזבח אבנים והלואה?
 50 (ב) למה בחר רש"י להוכיח שמזבח אבנים הוא
 51 "חובה", מהכתוב "אבנים שלמות תבנה וגו'" — ולא
 52 ממש"נ קודם לכן¹⁷: "ובנית שם גו' מזבח אבנים"?

1 א. עה"פ¹ "אם כסף תלוה וגו'" מעתיק רש"י בפירושו
 2 את התיבות "אם כסף תלוה את עמי", ומפרש: "ר'
 3 ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות חוץ מג' וזה א'
 4 מהן".
 5 כוונתו של רש"י, בפשטות, לבאר: הלא גמילות חסדים
 6 היא מצוה וחובה², ולמה נאמר כאן "אם כסף תלוה"
 7 דמשמע שהוא דבר התלוי ברצונו של האדם? ולזה מפרש
 8 רש"י שתיבת "אם" בכתוב זה אין פירושה "רשות", כמו
 9 בשאר המקומות, אלא שבהתאם לתוכן המדובר כאן —
 10 הוא ענין של "חובה". ומצד הדוחק לפרש מובנה של
 11 תיבה זו באופן היוצא מן הכלל, לכן ממשיך רש"י לומר
 12 ש"מצא לו חבר", כי בג' מקומות בתורה "אם" פירושה
 13 "חובה", והם³ (נוסף על פסוק זה): "ואם מזבח אבנים
 14 גו'" 4; "ואם תקריב מנחת ביכורים גו'" 5.
 15 וצריך להבין:
 16 (א) הרי בעוד כמה מקומות בתורה נאמר הלשון "אם"
 17 ואי-אפשר לפרשו "רשות" — ובכ"ז לא פירש רש"י שם
 18 שאינה "רשות", אלא "חובה". לדוגמא: "אם תטיב שאת
 19 וגו'" 6 (והכוונה היא ודאי, כי חובה על קין להטיב את
 20 מעשיו⁷); "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וגו'" 8; "אם
 21 בחוקתי תלכו וגו'" 9. ולמה דוקא¹⁰ בפרשתנו (ובס"פ
 22 יתרו) הוכרח רש"י לפרש ש"אם" זה אינו "רשות" אלא
 23 "חובה".
 24 (ב) רש"י מעתיק הדיוק ש"כל אם ואם שבתורה רשות
 25 חוץ מג'" — והרי רש"י בעצמו פי' באופן זה בה' מקומות
 26 בתורה (נוסף על ג' המקומות הנ"ל — הנזכרים במאמר ר'

(1) פרשתנו כב, כד.

(2) וזה יודע התלמיד מפרש"י שלמד כבר. ראה לקמן ס"ב.

(3) כמו שפרש"י יתרו כ, ב.

(4) יתרו שם.

(5) ויקרא ב, יד.

(6) בראשית ד, ז.

(7) וכמפורש: "ואם לא תטיב לפתח חטאת רובץ גו'". וראה פרש"י שם.
 ואין לומר דכיון שנוכחה אפשרות אחרת — "ואם לא תטיב גו'", גם אם

הראשונה חובה מתאים לומר "אם", דא"כ גם ב"ואם תקריב מנחת בכורים"
 מדובר לפנ"ז במנחות אחרות.

(8) יתרו יט, ה. ראה פרש"י שם שמדבר בכללות "שמירת התורה".

(9) ר"פ בחקותי. וראה פרש"י שם: שתהיו עמלים בתורה.

(10) וראה מלבי"ם ליתרו כ, כב. ויקרא בתחלתו סקי"ב.

(11) משפטים כא, ל.

(12) ומזה מובן שאין לחלק בין "ל' אשר" ל"כאשר" (ראה פרש"י יתרו
 שם) כבדא"ם וגו", כי מפורש ברש"י: כמו אם כסף תלוה.

ומ"ש בש"ח שכאן לא קאי לר"י אלא לרבנן, ולרבנן יש יותר מג' — צע"ג
 איך אפ"ל שרש"י מפרש במקום א' כדעיה א' (שיש ג' מקומות) ובמ"א כדעיה
 הפכית (שיש יותר מג') שהרי מפרש הוא פשוט"מ — ואי אפשר שפשוטו של
 מקרא אחד יסתור מקרא שני!

(13) מסעי לו, ד.

(14) שלכן מאריך יותר בפירושו שם, בפירוט הג' מקומות, בהוכחות וכו'
 משא"כ בפרשתנו שרק מעורר על הענין בכללות וסומך על מ"ש לפנ"ז.

(15) תבא כז, ו.

(16) ראה טו, ח.

(17) תבא שם, ה.

1 (ג) מהו הטעם שם – שמביא רש"י גם שם בעל המאמר
 2 (ר' ישמעאל)?
 3 ג. והביאור בכ"ז:
 4 כלל זה שאמרו ר' ישמעאל אינו כולל אלא אותם
 5 מקומות בתורה שתוכן ענינם הוא בגדד "רשות" ו"חובה",
 6 דאז יש לפרש "אם" הנאמר בהם בא' משתי הפנים: רשות
 7 ("אם" כמשמעו), או חובה ("אם" משמש בל' כאשר),
 8 ולזה כיוון ר' ישמעאל באמרו שכולם רשות חוץ מג',
 9 משא"כ במקום שה"אם" מדבר בענין שאינו בגדד
 10 רשות או חובה, אלא שזהו סיפור דברים ותנאי; או אפילו
 11 בדבר שיש בו חיוב, אבל מוכחא מילתא שלא נאמר בתור
 12 ציווי וחובה – הרי כל כגון אלו מלכתחלה אינם נכנסים
 13 בכללו של ר' ישמעאל שאינו אלא ב"אם" המתפרש
 14 לרשות או לחובה¹⁸.
 15 וכמו שמובן זה בפשטות בפסוקים: "כי אם הלחם
 16 אשר הוא אוכל וגו'"¹⁹; "אם בהמה אם איש לא יחי'
 17 וגו'"²⁰ (שכבר למד אותם התלמיד), ועוד רבים כיוצא בהם
 18 – דמוכח מתוכם ותוכנם, שהלשון "אם" הנאמר בהם אינו
 19 משמש כלל ל"רשות" או "חובה" (אלא במובן אחר
 20 לגמרי: "אך", "רק", "או")²¹.
 21 וכן הוא הדבר בל' "אם" בהכתובים דלהלן (אף שהם
 22 מסוג שונה): "הלא אם תטיב שאת וגו'"⁶ – דודאי שדבר
 23 זה אמרו הקב"ה לקין (לא בדרך ציווי וחובה להטיב
 24 מעשיו – כי פשוט הוא), אלא בתור טעם והסברה למה
 25 שאמר קודם לכן: "למה נפלו פניך"? – "הלא (בידך
 26 הדבר) אם תטיב, שאת" (ר' "ישתביק חובתך"). הרי
 27 ש"אם" זה אינו מענין "חובה" או "רשות".
 28 ועד"ז בכתובים: "אם שמוע תשמעו בקולי וגו'"⁸ או:
 29 "אם בחקותי תלכו וגו'"⁹, שאין כוונתם להודיע עצם
 30 החיוב לשמוע בקול ה' וללכת בחוקותיו, כי חובה זו כבר
 31 ידועה ממקומות רבים בתורה; ולא באו הכתובים אלא
 32 להתנות ולתלות בהם את השכר הנאמר לאחר זה: "אם
 33 שמוע וגו' (אזי) והייתם לי סגולה"; "אם בחקותי תלכו"
 34 – "ונתתי גשמיכם בעתם".
 35 ז. א. שבפסוקים אלו (וכיו"ב), שהסברא נותנת שאין
 36 כוונתם ציווי על ענין ה"חובה" שבתוכנם, הרי "אם"

(18) וכמו ששמע מל' ר"י עצמו: כל אם ואם שבתורה רשות כו' חובה וכו'. ולא "תלוי" או "ספק" וכיו"ב
 - כי לא בא לפרש אלא אלו שהם בגדר רשות וחובה – לאיזה סוג הם שייכים.
 (19) וישב לט, ו.

37 שבהם הוא במובנו הפשוט (תנאי וכו'), ואין לו שייכות
 38 ל"רשות" ו"חובה" שבדברי ר' ישמעאל.
 39 ד. אמנם במה-דברים-אמורים (שה"אם" פירושו
 40 בלשון תנאי כו') כשהכתוב אומרו בענין שציווי וחיובו
 41 כבר ידוע ופשוט (מהכתובים הקודמים או שמובן מאליו).
 42 אבל כאשר הנידון הוא בדבר שחיובו אין ידוע עד הנה –
 43 הרי לא יתכן לומר ש"אם" נאמר בו בתור תנאי (לדבר
 44 שטרם נודע עיקר ענינו – ציווי וחיובו).
 45 וכמו בכתוב דפרשתנו "אם כסף תלוה את עמי וגו'"
 46 [אף שמצד המשך הלשון אפשר לפרשו בל' תנאי כנ"ל,
 47 ש"אם" תקיים מצות גמ"ח או "לא תהי' לו כנושה וגו'",
 48 בכ"ז], מכיון שעד פסוק זה לא נכתב הציווי על גמ"ח, הרי
 49 א"א לומר שכוונת הכתוב להתנות בו (ב"אם כסף תלוה")
 50 ציווי אחר, בעוד שלא נאמר עדיין ציווי וחיובו הוא.
 51 ולכן מפרש רש"י ש"אם" זה חובה הוא (ומשמש בל'
 52 "כאשר" – ודלא כ"כל אם ואם שבתורה", היינו כל "אם"
 53 שבגדר רשות וחובה, שפירושן "רשות") ושישנם עוד ב'
 54 מקומות בתורה שה"אם" הכתוב בהם הוא "חובה":
 55 גם בפסוק "ואם מזבח אבנים תעשה לי וגו'" א"א
 56 לומר שהמכוון הוא הקדמת תנאי למ"ש אח"כ "לא תבנה
 57 אתהן גזית" – כיוון שטרם יודעים החובה לבנות מזבח
 58 אבנים. וכן אין שייך לפרש כזאת בפסוק "ואם תקריב
 59 מנחת ביכורים וגו'" דכיון שעד עתה לא ידענו ע"ד מצוות
 60 מנחת העומר – אין לפרשו במובן של תנאי להנאמר
 61 לאח"ז שיהי' "אביב קלוי באש וגו'".
 62 נמצא שבכל ג' פסוקים אלו הרי עכצ"ל ד"אם" הנאמר
 63 בהם אינו כמשמעו ("רשות" או ע"ד תנאי) אלא משמש
 64 בלשון כאשר לחובה.
 65 ה. ועפ"ז יובן מה שרש"י (בפ' יתרו) מביא כתובים
 66 בהם מפורש שגמ"ח ומזבח אבנים הם חובה ואינו מביא
 67 כתוב דחיוב זה בנוגע למנחת העומר (כנ"ל ס"ב) – כי
 68 בהבאת פסוקים אלו בנוגע לגמ"ח ומזבח אבנים אינו
 69 מתכוון (להוכחה, שהם חובה) אלא להדגיש ולהודיע,
 70 שהציוויים שבהם – נאמרו להלן, ושמצוותם טרם ידועה
 71 (מכתובים שנאמרו לפני "אם כסף תלוה" ו"אם מזבח
 72 וגו'"; ואשר לכן א"א לפרש "אם" – תנאי כו', כנ"ל) –

(20) יתרו יט, יג.

(21) ומזה מובן שאף שאמר ר"י כל אם ואם כו', עכצ"ל שאין כוונתו לכל מקום ממש כ"א לסוג מיוחד. ומה שאמר "כל" כוונתו לכל המקומות שבסוג זה.

1 והיינו משום שבנוגע להם (גמ"ח ומזבח אבנים) – אפשר
2 לטעות ולומר שידענו כבר שמחוייב בהם מהנאמר לפנ"ז.
3 גמ"ח - כבר נאמר באברהם²² כי ידעתי למען אשר
4 יצוה את בניו ואת ביתו אחריו גוי לעשות צדקה ומשפט
5 גוי";
6 מזבח אבנים – כבר נאמר ביעקב "ויקח את האבן גוי"
7 וישם אותה מצבה גוי"²³ –
8 משא"כ במנחת העומר שאין מקום לטעות זו, לא
9 הוצרך רש"י להביא הכתוב שבו נאמר חיובה.
10 ו. עפ"י הסברה זו, שדברי ר' ישמעאל אמורים רק
11 כשתוכן הכתוב הוא בגדר רשות וחובה, יובן גם זה שאין
12 הפסוק "ואם יהי היובל וגו'"¹³ בכלל אלו ש"אם" הוא
13 ל"חובה" – כי "היותו" של יובל (בזמן שנוהג) הוא ענין
14 הבא ממילא (בהגיע זמנו), ואינו תלוי כלל בבחירתו
15 ופעולתו של האדם, ולכן גם בזה לא שייך לומר ש"אם"
16 כוונתו לרשות או לחובה.
17 אמנם, עם היות ש"אם" שביובל אינו דומה – מצד
18 פעולות האדם כו' – להג' "אם" שבמאמר ר' ישמעאל,
19 בכ"ז בפירוש התיבה הרי הוא דומה להם: גם "אם"
20 שביובל משמש בלשון "כאשר", והיינו מפני הצד השווה
21 שבהם, דבכולן אין המדובר ב"אם" ספק, אלא ענין של
22 "ודאי" (אם מטעם "חובה" שעל האדם, שהוא הסוג
23 שבמאמר ר' ישמעאל, או מטעם שאינו ביד האדם, ויבוא
24 במילא ובודאי – היובל)²⁴.
25 ולכן כשרש"י מפרש שימוש של תיבת "אם" בפסוק
26 "ואם תקריב מנחת ביכורים גוי", וכותב "הרי אם משמש
27 בלשון כי כו'", והיינו – "כאשר"²⁵, הביא דוגמא מ"אם

28 יהי היובל גוי", לפי שגם שם משמש בלשון "כאשר"²⁶,
29 כנ"ל. (אבל ודאי שאין כוונתו להשוות גם בענין של
30 "חובה", שהרי "אם יהי היובל" לא ניתן להתפרש לא
31 לרשות ולא לחובה, וכנ"ל).
32 וכן בפסוק "אם כופר יושת עליו גוי"¹¹, שאין "אם"
33 שבו נכלל בין המנויים דר' ישמעאל. אעפ"י ש"זה משפטו
34 שישיתו עליו ב"ד כופר" – מ"מ לא שייך לומר שהוא
35 "חובה":
36 הגדר ד"חובה" שייך רק בדבר הבא במצב רגיל
37 ובתנאים מצויים, שאז מתאים לומר שעל האדם מוטל חיוב
38 לעשות דבר מסויים; אבל בנדו"ד הרי כל ענין הכופר הוא
39 בנוגע למציאות של מקרה (בלתי מצוי, ויתרה מזו – היפך
40 סדרו של עולם), שכאשר "יגזר שור גוי" והמית איש גוי
41 (אז) זה משפטו כו' – ולכן אין שייך לומר שמשפט זה
42 לחייבו כופר הוא בגדר הטלת "חובה" על הב"ד, ובפרט
43 זה – אינו דומה להג' שבמאמר ר"י.
44 אמנם בפירושו של תיבת "אם" הנאמר בכופר, היינו
45 לענין הוודאות שבו (לאחרי שכבר המית שורו כו'), אינו
46 שונה מאלו שבמאמר ר"י – ולכן פירש רש"י שם: "אם"
47 זה אינו תלוי וה"ה כמו "אם כסף תלוה" לשון אשר כו'"²⁷.
48 ז. ומעתה יש לבאר הטעם שרש"י מעתיק מהכתוב גם
49 את המלים "את עמי":
50 דהנה אף שגמ"ח היא מצוה וחובה, עדיין הי' אפשר
51 לומר ש"אם" זה פירושו רשות – היינו אם נאמר (בכדי
52 ליישב את הלשון "אם") שהכתוב מיידי גם בהלואה
53 לנכרי,

ולכן מפרש רש"י שהכתוב משמיענו ב"ואם (- כאשר) יהי היובל" שעתיד היובל שיפסוק.
(25) ומ"ש רש"י כאן ש"אם משמש בל' כי" ולא בל' "כאשר" כבשאר המקומות, י"ל שכיון שכבר פרש"י (וירא יח, טו) ש"כי משמש בל' לשונות", הרי מובן שאם יש מקום לומר ש"אם משמש בל' כי" – שפיר טפי, כי אז מובן זה שגם "אם" משמש בכמה מקומות (ראה ברא"ם וגו'א).
אלא שבשאר המקומות אא"פ לרש"י לפרש ש"אם" משמש בל' "כי" כי במקומות ש"כי" פירושו "כאשר" הנה הפועל בא מיד לאחר תיבת "כי" (כמו ב' ויקרא: "כי יקריב" א, ב) "כי תקריב" ב, א. ד) "כי תחטא" ד, ב. ה, א. יז. כא) ולכן כאן שנא' "ואם תקריב" (ש"ואם" סמוך להפועל) שייך לומר בל' "כי" משא"כ ב"ואם מזבח אבנים תעשה", "אם כסף תלוה".
(26) ומה שרש"י מביא דוגמא מפסוק זה דוקא (ולא מפסוקים "ואם מזבח אבנים", "אם כסף תלוה" שכבר למדם התלמיד) י"ל
א) בפסוק זה מוכח מתוכו שפירושו "כי", שהרי היובל בא מנייל בהגיע הזמן, (משא"כ בפסוקים הנ"ל שצריך הוכחה ממק"א שהם חובה).
ב) הצד השווה שבפסוקים "ואם תקריב גוי", "ואם יהי היובל גוי" שבשניהם בא הפועל מיד אחרי מלת "ואם", משא"כ במקומות הנ"ל, ראה לעיל הערה 25.
(27) ומ"ש הרא"ם ש"אם" זה אינו בין הג' המנויין לפי שהיא חובה

(22) וירא יח, יט.

(23) וירא כח, יח. וראה רש"י ראה יב, ג: מזבח – של אבנים הרבה, מצבה – של אבן א'. הרי מובן שענינם א' אלא שמצבה של אבן א'. וראה גם רמב"ן ויצא שם. וראה פרש"י (ויצא שם, כב): "וכן עשה בשובו מפדן ארם כשאמר לו קום עלה בית אל (וישלח לה, א), מה נאמר שם (לה, יד) ויצב יעקב מצבה וגו'". והרי נצטווה "ועשה שם מזבח גוי" (שם, א). וראה שם, ז. ואכ"מ.
(24) ומ"ש רש"י בפ' עה"פ "ואם יהי היובל גוי": מכאן הי' ר"י אומר עתיד היובל שיפסוק, אין כוונתו בזה לפרש "אם" בל' תנאי (ראה ברא"ם וגו'א ויקרא ב, יד, שפירושו דברי רש"י כן. ואע"פ שלכאורה הוא בסתירה למ"ש רש"י (ויקרא) שם, כ' שבויקרא מפרש רש"י בפשט"מ ובפסוק "ואם יהי היובל" מפרש הוא (לפי שיטת ר' ישמעאל שיש רק ג' מקומות ש"אם" הוא חובה, והוא) לפי דרשת חז"ל, אבל מובן שאאפ"ל שרש"י בפשטות פירושו יפרש במקום א' בסתירה למקום אחר, כדלעיל הערה 12, וגם מובן שכל דברי רש"י הם לפי פשט"מ)
שהרי כ' להדיא בויקרא (שם): וכן ואם יהי היובל וגו', אלא כוונתו דאף שפירושו "כאשר", הרי לכאורה כל הענין מיותר, דהול"ל: "ובשנת היובל" וכיו"ב (משא"כ ב"ואם מזבח אבנים" ו"אם כסף תלוה", "ואם תקריב מנחת ביכורים" הרי לאחר שרש"י מפרש שפירושו "כאשר", הרי פי' הכתוב משמיענו החובה לעשותם).

1 ושהיא אינה אלא רשות, ומשו"ז נאמרה בלשון "אם כסף
2 תלוה גוי", שבפשוטו משמעותה "רשות".
3 ולכן מעתיק רש"י "את עמי" שעי"ז שולל הפירוש
4 הנ"ל, וכמו שמפרש אח"כ "וזה משמעו, אם כסף תלוה –
5 את עמי תלוהו ולא לנכרי כו'", והיינו שהמדובר בכתוב
6 זה הוא רק בהלוואה לבן ישראל²⁸, ולכן עכצ"ל ש"אם"
7 האמור כאן חובה הוא ולא רשות.
8 אמנם לאחר כל זה, יש עדיין טעם אחר (כדלהלן)²⁹
9 לפרש ש"אם" האמור כאן הוא "רשות" ולא "חובה" –
10 ולשלול זה באה הוספת רש"י: "ר' ישמעאל אומר כו'",
11 היינו שא"א לומר כן כיון שהמדובר בר' ישמעאל (ושיטתו)
12 – וכפי שית' להלן.
13 ח. ב' המן³⁰ (שכבר למד התלמיד), מסופר, שמשה
14 רבינו צוה לבנ"י שיניחו מהמן "מלא העומר ממנו
15 למשמרת לדורותיכם גוי". ופירש"י (לדורותיכם): "בימי
16 ירמי', כשהי' ירמי' מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה,
17 והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה – מהיכן
18 נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם כו' בזה
19 נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחים יש לו למקום להכין
20 מזון ליראייו".
21 ולכאורה מוכח מפירושו זה, כי כל איש מישראל אין
22 לו להתעסק בעניני העולם בשביל פרנסתו; כ"א יעסוק
23 בתורה והקב"ה יזמין לו פרנסתו בדוגמת המן. ומוכן,
24 שכאשר הנהגתו היא כהוראת התורה – בהתמסרות שלמה
25 ואמתית לתורה ומצוות – הרי גם פרנסתו המזומנת לו
26 מהקב"ה היא שלמה, בכל צרכיו, וממילא לא יצטרך גם
27 לגמ"ח – ובדוגמת אוכלי המן. ואם אין פרנסתו מצוי'
28 בשלימות וזקוק ללוות, הרי זה גופא מוכיח שלא התנהג
29 כדרישת התורה (אלא עסק בעניני העולם והשתדל בפרנסתו
30 בדרך טבעי).

התלויה בדבר ("כי יגח גוי"), ואינה ענין שיבוא בהכרח, ולכן אינה כהוודאות של הג', לבד זאת שצ"ע איך אפשר לחלק בהוודאות שבהם כדלעיל הערה 12, הרי אין זה מספיק שהרי גם "אם כסף תלוה" תלוי בזה שיהי' עני, ואינו ענין שיבוא בהכרח (וכמו שהקשה במשכיל לדוד – ודוחק לחלק בין ענין הקרוב לודאי לזה שאינו קרוב כ"כ לודאי).

וגם מ"ש במשכיל לדוד שחובה שייכת רק כשעליו לחזור אחר איזה ענין, משא"כ כאן שאדרבה עליו לשמור שורו – אינו מוכן שהרי אין המדובר בחובת האדם ששורו הזיק, אלא בחובת ב"ד לחייבו לשלם כופר. ועכצ"ל כבפנים שאינו נק' חובת ב"ד כיון שבא רק במקרה בלתי רגיל כו'.

(28) ומ"ש ברש"י לפנ"ז "עמי ונכרי עמי קודם" עכצ"ל שאין כוונתו של רש"י שהלוואת הנכרי הוא בכלל "אם כסף תלוה" (שהרי כתב אח"כ "ולא

31 לפ"ז הי' אפ"ל ש"אם כסף תלוה גוי" אינו "חובה":
32 המקיים ציווי והוראת התורה – לא יצטרך לגמ"ח ולא
33 משתעי ביה קרא; ועכצ"ל שהמדובר הוא בזה שאינו
34 מתנהג ע"פ ציווי התורה, וא"כ
35 (א) ה"ז בלתי רגיל שבן-ישראל יתנהג היפך מהוראת
36 התורה (בכללות סדר והנהגת חייו) – ובמציאות בלתי
37 רגילה אין מתאים הלשון של "חובה", כנ"ל ס"ו;
38 (ב) מכיון שהוא חטא ופגם וכו' י"ל שאין חובה להלוות
39 לו, כ"א רשות וכו'.
40 ועפ"ז מנ"ל ש"אם כסף תלוה גוי" הוא "חובה" שלא
41 כבכל (לבד ב') המקומות בתורה?
42 ולכן מקדים רש"י שמאמר זה – ר' ישמעאל אמרו:
43 במס' ברכות³¹ מצינו מחלוקת בין ר"י ורשב"י:
44 "ואספת דגנך³² מה ת"ל לפי שנאמר³³ לא ימוש ספר
45 התורה הזה מפיו, יכול דברים ככתבם, ת"ל ואספת דגנך
46 – הנהג בהם מנהג דרך ארץ, דברי ר' ישמעאל. רשב"י
47 אומר אפשר אדם חורש כו' תורה מה תהא עלי', אלא בזמן
48 שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י
49 אחרים כו', ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום
50 מלאכתן נעשית ע"י עצמן, שנאמר ואספת דגנך כו'".
51 הרי שלשיטת ר"י על האדם להתעסק בעניני העולם
52 בשביל פרנסתו – "הנהג בהם מנהג דרך ארץ". ואף שגם
53 באופן זה, אם הוא מתנהג בעניני העסק כראוי, בזהירות
54 מכל איסור וכו' ובקביעת עתים לתורה וכו', יזמין לו
55 הקב"ה פרנסתו הנחוצה לו מבלי שיצטרך להלוואה³⁴ –
56 בכ"ז מכיון שצריך הוא להשתדל בפרנסתו בדרכי הטבע,
57 הרי בנקל יוכל ליכשל במדת (כמותה ואיכותה של)
58 ההשתדלות ולבוא למצב שיהי' זקוק להלוואה; ופשוט
59 שבאופן כזה ובמציאות רגילה כזו, שנכשל בדבר שקשה
60 לזוהר בו, יש "חובה" להלוות לו.

לנכרי"י) אלא שלהיות ש"לעמי" חובה להלוות מ"אם כסף תלוה" ולנכרי – רק רשות, הרי מוכן ש"עמי קודם", ואינו דומה ל"עני ועשיר – עני קודם", וכמו שחילקם רש"י אח"כ, אלא שבתחילה מפרש הענין בכללות, ואח"כ מפרט ומחלק בין עשיר לנכרי.

(29) אלא שאינו פשוט כ"כ (לבן חמש למקרא) – ולכן גם שלילה שלו באה ברמז – וכמשנ"ת כמה פעמים.

(30) בשלח טז, לב.

(31) לה, ב.

(32) עקב יא, יד.

(33) יהושע א, ח.

(34) שהרי עני הוא (באותה שעה עכ"פ) ועבד לוואה לאיש מלווה.

1 נמצא, איפוא, שלשיטת ר"י א"א לומר ש"אם כסף
2 תלוה גוי" פירושו "רשות". ולכן הביא רש"י ענין זה בשם
3 ר' ישמעאל, בכדי לרמוז לשיטתו שבה ההכרח לפירוש
4 זה³⁵.

5 ט. והנה לכאורה ה' אפ"ל שאין דברי ר"י (ש"אם"
6 יתכן להיות גם חובה) אמורים אלא במקום שנאמר "אם",
7 אבל במקום שנאמר "ואם" (בתוס' וא"ו, המחברו למש"נ
8 לפנ"ז) דאז פירושו (לכא"ו): ואם תעשה באופן שונה
9 ממש"נ קודם לכן, הרי מוכח ביותר שהוא ("ואם") תלוי
10 ורשות – א"כ מסתבר לכא' שא"א לפרש שהוא חובה.
11 אמנם מזה שרובם (ב' מג') מהיוצאים מן הכלל דרשות
12 הם במקום שנאמר "ואם" – "ואם מזבח אבנים גוי"; "ואם
13 תקריב מנחת ביכורים גוי" – מוכח שגם כשנאמר "ואם"
14 יתכן שיהי' חובה (אלא שהכלל מחדש שאינו כן). וזהו
15 שדייק רש"י בלשונו "כל אם (ולא מסתפק בזה, אלא
16 ממשיך ולא בתור וא"ו המוסיף כמו בל' הרגיל "כל צדיק
17 וצדיק") ואם כו", כי כוונתו בזה [לא רק להדגיש שבכ"מ
18 (חוץ מג') רשות הוא, אלא] להדגיש שבין שני "אם" בין
19 שנאמר "ואם" – בשניהם חל ומחדש כללו של ר"י.

20 ורש"י, לשיטתו מוכרח לומר כן:

21 בפסוק "מזבח אדמה תעשה לי גוי"³⁶ (שלפני פסוק
22 "ואם מזבח אבנים גוי"), שהמדובר בו במזבח שבנו
23 ישראל במדבר, מביא רש"י ב' פירושים: "מחובר באדמה
24 שלא יבנו ע"ג עמודים. ד"א, שהי' ממלא את חלל מזבח
25 הנחושת אדמה בשעת חנייתו".

26 הנה לפי פי' הב' ה' אפ"ל לכאורה שפסוק "ואם מזבח
27 אבנים גוי" בא בהמשך לפסוק שלפניו והוא רשות,
28 ופירושו: שאם תמלא את המזבח שבמדבר (לא באדמה
29 אלא) באבנים, "לא תבנה אתהן גזית גוי". אבל לפי' הא'
30 הרי א"א לפרשם כהמשך אחד, כי אין ענינם שוה: "ואם

(35) ומה שרש"י בוחר לפרש המקרא ע"פ שיטת ר"י – הוא לפי שבפסוק
ועל הרוכ צ"ל הנהגת האדם באופן זה – בהשתדלות בדרך הטבע וכו' וכדאי
בגמ' שם: הרבה עשו כר"י ועלתה בידן, כרשב"י ולא עלתה בידן. – שהנהגת
רשב"י היא רק בשביל יחיד סגולה ועל הרוכ צ"ל ההנהגה כשיטת ר"י.
אלא שבזמנים מיוחדים ובתור הוראת שעה צ"ל כן גם הנהגת הרוכ ולכן
בזמן ירמי' הוכיחם ע"ז כנ"ל, כי אז הי' צ"ל כן בתור הוראת שעה.
וזהו דיוק ל' רש"י (בשלה שם) "בימי ירמי' כשהי' ירמי' מוכיחם כו",
דלכאורה "בימי ירמי" מיותר, אלא לרמוז שדוקא "בימי ירמי" צ"ל כן (בתור
הוראת שעה כנ"ל) – אז צ"ל בדוגמת המן שניתן לבני' מבלי שום השתדלות
כו'.

ועפ"ז מתורצת התמי' הכי גדולה בכל הדורות שממרה ועד ירמי'
(שבהן גם כמה ירידות ברוחניות – כמסופר בנביאים) לא מצינו שהראו לבני'
צנצנת המן! ?
וזהו הפי' "לדורותיכם" – היינו בזמנים ודורות מיוחדים שצ"ל ההנהגה
ע"ד שהי' בבני' במדבר.

31 מזבח אבנים גוי" מיירי בהמזבח עצמו, משא"כ בפסוק
32 שלפניו ("מזבח אדמה") שלפי פי' הא' המדובר באופן
33 בנייתו של המזבח. והיות שפירושו זה הוא הראשון (=)
34 העיקרי, הרי מובן שרש"י (לשיטתו) מוכרח לפרש את
35 הכתוב "ואם מזבח אבנים גוי" בתור חובה וציווי חדש,
36 היינו שיבנו מזבח לאחר שיעברו את הירדן (ולא קאי על
37 זה שבנו במדבר).

38 וזהו הטעם (נוסף על הנ"ל – שנוגע לפי' "אם כסף")
39 שרש"י מביא דברי ר"י בשם אומרם בפ' יתרו: לרמוז
40 דפירושו בפסוק דיתור "ואם מזבח אבנים גוי" (שה"ואם"
41 לא בא בהמשך להפסוק שלפניו, וכי אין ענינו רשות, אלא
42 חובה) יתבאר בזה שר' ישמעאל אמרו, כי ר"י הוא הסובר
43 ש"מזבח אדמה" פירושו "שלא יבנו ע"ג עמודים"³⁷. ולכן
44 לשיטתו א"א לפרש ש"אם מזבח אבנים גוי" בא בהמשך
45 ל"מזבח אדמה גוי" שלפניו כנ"ל (ושהוא רשות), ולכן
46 עכצ"ל שאין המדובר בו במזבח הנחושת שבנו במדבר
47 אלא בחובות עשיית מזבח אבנים בכניסתם לארץ.

48 י. אמנם עדיין הי' מקום לדחוק ולומר שאף שעשיית
49 מזבח אבנים חובה היא, בכ"ז "ואם מזבח אבנים וגוי"
50 רשות הוא:

51 אם נאמר ש(לפעמים) הלבנה היא ג"כ בכלל "אבן"³⁸,
52 הי' אפ"ל שהחובה (האמורה במקום אחר) לעשות מזבח
53 אבנים אינה שוללת מזבח של לבנים. היינו שהרשות
54 לעשות המזבח של אבן או של לבנה. ולפי זה יש מקום
55 לפרש ה"אם" כמשמעו (רשות): "ואם מזבח אבנים (ולא
56 של לבנים) תעשה לך"³⁹, לא תבנה אתהן גזית" (כי ענין
57 "גזית" יתכן רק במזבח של אבנים ממש⁴⁰).

58 ולכן מביא רש"י הוכחתו על חובת עשיית מזבח אבנים
59 ממ"ש "אבנים שלמות תבנה גוי" (ולא מפסוק הקודם:
60 "ובנית שם גוי מזבח אבנים"), כי אבן שלימה (ע"ד

(36) יתרו כ, כא.

(37) מכילתא עה"פ.

(38) ואף שע"ד ההלכה אין הלבנה בכלל אבן (ראה מג"א סי' קלא, סק"כ
וראה במכילתא שהובא בהערה שלאח"ז) הרי מזה שלא פרש"י עה"פ "ותהי
להם הלבנה לאבן גוי" (נח יא, ג) שהלבנה הי' תחת האבן (כראב"ע, ועוד
שם) וכן במ"ש ("והחמור הי' להם) לחמור" פרש"י לטוב הקיר, ולא "תחת
טיט" כבראב"ע, ועוד שם) מוכח שמפרש "ותהי להם הלבנה לאבן" כפשוטו
שהלבנה (היינו החומר שממנו נעשה) נתקשה ונעשה אבן (ראה בפ' הר"ן
עה"ת: ותהי להם הלבנה לאבן, כלומר, שמצאוה חזקה ומקשית). והיינו
שבפסוק ש"מ הלבנה ג"כ נק' אבן.

(39) ראה במכילתא עה"פ "ואם מזבח אבנים גוי": ומה ת"ל ואם מזבח
אבנים אלא רצה של אבנים יעשה, של לבנים יעשה.

(40) ראה בפרש"י עה"פ: ל' גזיזה כו', וענין גזיזה היינו שמפריד הדבר
מהמקום שהוא בטבעו, ולא רק שמחלק איזה דבר לשנים.

ללמוד תורה בהיותו בן ארבעים שנה⁴⁸, ומזה – שעבודתו
היתה בקו התשובה⁴⁹.
ידועה תורת הה"מ ממעורבותו⁵⁰ על מארז⁵¹ "שלא
יאמר אדם אי אפשר לאכל בשר חזיר כו' אבל אפשרי ומה
אעשה ואבי שבשמים גזר עלי כך" – שכן צריך לומר מי
שלא חטא מעולם. אבל הבע"ת – להיות ש"סורו רע"⁵²,
שבו עלולה יותר ההשתייכות לרע – צריך הוא לומר "אי
אפשרי כו'".
ועד"ז הוא גם בענין רשות וחובה: כשהנידון הוא
בצדיק, שמופך אצלו בטבעו כל דבר שהוא היפך
הקדושה – די לו בעבודתו בשאר הדברים – גם אם לא
יתעסק לברר ולזכך את הדבר שאין לו הכרע, ועבודתו
בדבר הזה היא בבחי' "רשות" (וגם אם יהי' רק רשות –
קרוב שיעשנו, שהרי צדיק הוא ובדבר הזה⁵³ יש קס"ד
שיהי' חובה); משא"כ הבע"ת, שזקוק לזריזות ולזהירות
יתירה, ואם הי' רגיל לקרות דף א' צריך לקרות ב' דפים⁵⁴
– צ"ל חובה.
ולכן ר"י, שעבודתו היא עבודת הצדיקים, סובר
שבמקום שאין הכרע, רשות הוא; משא"כ ר"ע שעבודתו
היא בקו התשובה, סובר שחובה הוא.
יג. ומזה מענה ברור לאלו השואלים ותמהים, ביחס
להתגלותה של תורת החסידות בדורותינו אלו: וכי
"אכשור דרא" – כי, אדרבא, דוקא בזמנים אלו, מחמת
החושך הכפול ומכופל שבהם, יש צורך בחיזוק רב יותר
ולנתינת כחות מיוחדים בכדי לעמוד נגד כל מונע כו'.
וע"י עבודתנו בהפצת המעניות חוצה – קאתי מר, דא
מלכא משיחא, ובקרב ממש.
(משיחת ש"פ משפטים תשכ"ז ותשכ"ט)

הפשט) תתכן באבן שאינה עשוי' בידי אדם, והיא שלימה
בטבעה ומשעת בריאתה (בידי שמים)⁴¹, ומכאן שהחובה
לעשות מזבח אבנים היא בשל אבנים ממש (ע"פ פשוטו
של מקרא), וא"כ עכצ"ל ש"ואם מזבח אבנים וגו'" אינו
רשות אלא חובה.
יא. טעם נוסף לזה שרש"י מביא דברי ר"י בשם
אומרם:
מצינו פלוגתא בגמ'⁴² בין ר"י ור"ע בכמה דברים⁴³ אם
הם רשות או חובה, היינו בענינים שאין בהם הכרע אם
פירושם רשות או חובה – שיטתו של ר"י היא שיש
לפרשם "רשות", ושיטתו של ר"ע – שהם "חובה".
ודברי ר"י בעניננו ש"כל אם ואם רשות חוץ מג' כו'",
מתאימים לשיטתו שבאם אין הכרע צ"ל שהוא רשות –
ולכן "כל אם ואם" (גם אם יש מקום לומר שהוא חובה)
פירושו רשות – ובמילא מובן, לאידך גיסא, שאלו הג'
היוצאים מן הכלל יש בהם הוכחה ברורה המכריחה לפרש
את ה"אם" שבהם שהוא חובה.
וזוהו גם הטעם (הנוסף) שרש"י מביא מאמר זה בשמו
של ר"י, בכדי לרמז שבאלו הג' מקומות יש הכרח גמור
לפרש שהוא חובה (שהרי גם ר"י, שבכל מקום שאין בו
הכרע סובר שאינו אלא רשות, סובר כאן שהוא חובה) –
וכמו שמוכיח רש"י מהכתובים – שבע"כ צ"ל שענינים
חובה.
יב. מ"ינה של תורה" בפרש"י זה: מחלוקת זו שבין
ר"י ור"ע – בכתוב שאין לו הכרע אם לפרשו כרשות או
כחובה⁴⁴ – יסודו בההפרש שבין אופני עבודתם:
ר"י הי' כהן⁴⁵ (גדול⁴⁶). ענינו של כהן הוא שמצד
תולדתו (בטבעו) "קדוש הוא לאלקיו", והיינו שאופן
עבודתו הוא עבודת הצדיקים. ר"ע הי' בן גרים⁴⁷, התחיל

(49) ראה יומא שם שאם תזוז דעתו כו'. ולהעיר מהמשך הענינים במשנה
(ב"מ נח, ב): אם הי' בעל תשובה כו' אם הוא בן גרים כו'. וכ"ז הוא גם לפי
המבואר בתורה דהוא (כתובות שם) דאף שכשהי' ע"ה הי' אומר מי יתן לי
ת"ח ואנשכנו כחמור (פסחים שם), מ"מ שומר מצות הי' והי' "צנוע ומעלי"
גם מקודם, אבל בחי' הריטב"א שם כתב כי מקודם לא הי' צנוע ומעלי "אבל
אחרי כן חזר למוטב שהי' צנוע ומעלי" (כ"ה בשיט"מ בשמו וכצ"ל גם בחי'
הריטב"א שם). ולפי"ז הרי הי' בע"ת ממש (עכ"פ בענינים אלו).
(50) הובא בלקו"ת ואתחנן (ט, ד). וראה עד"ז בכתר ש"ט (הוצאת קה"ת
סי' שצח).
(51) ספרא ס"פ קדושים.
(52) מכילתא משפטים כב, ב בנוגע לגר. וראה במדב"ר פ"ח, ב.
(53) להעיר מסוטה (מד, ב): במלחמת הרשות כו'.
(54) אגה"ת ספ"ט, ושם שצ"ל "כפול ומכופל".

(41) ראה תו"א משפטים עז, ג. ובלקו"ש ח"י שיחה א' לפ' וירא, וכ"ה
גם בפשטות.
(42) סוטה ג, א.
(43) ועד שס"ד דר"פ שם לומר ש"בכל התורה כולה הכי פליגי".
(44) ראה ביאור שיטתם בהגש"פ ביאורים בסופו בהדרן למס' פסחים (י"א
ניסן תשל"ב).
(45) חולין מט, סע"א (ומיירי ברי"י חבירו ובר פלוגת' דר"ע).
(46) בשטמ"ק חולין שם אות ט (הובא בסה"ד מע' ר"י סע' ח בשם "קצת
פירושים של רש"י"): "והוא ר"י בן אלישע כה"ג". אבל ראה סה"ד שם. וראה
שם גם מע' ר"י בן אלישע סע' ג.
(47) ראה סה"ד בערכו. וראה אוה"ת ח"ש (קכג, סע"א). רש"י ד"ה שלא
הי' בו – יומא כב, ב.
(48) אדר"מ פ"ו, ב. וראה פסחים מט, ב. כתובות סב, ב.

ושבראשי תיבות הוא המות דהרפ"ח ניצוצין שמיתתם נרמז בתיבת מרחפ"ת רפ"ח מ"ת, ועולה זה עם האמור לעיל, שהמות כפול הוא מיתת הגוף ומיתת הנשמה ר"ל, כי הכלים הם גופא, והניצוצין הם כמו נשמתא וד"ל.

וההצלה ע"י תורה⁷ וצדקה מב' בחי' מות הללו, יש לומר הוא ע"י ב' אופנים שיש בלימוד התורה ובנתינת צדקה.

א', אם לומד תורה רק כפי טבעו ורגילותו, ששונה פרקו מאה⁸ פעמים, וכן בצדקה נותן כפי טבעו, כי נשמות ישראל בטבעם⁹ הם רחמנים וגומ"ח כי נק' בת¹⁰ כהן, והוא מעשה הצדקה, עי"ז ניצול ממות המפורש מיתת הגוף.

ב', כשלומד תורה יותר מטבעו ורגילותו, ק"א פעמים, ומייגע עצמו בתורה עד מיצוי הנפש כו', וכן בצדקה נותן הרבה יותר מטבע רחמנותו ורצונו, והוא עבודת הצדקה, וכמ"ש בתניא פט"ו¹¹, ובאגרת הקודש בד"ה¹² והי' מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה¹³ כו' ע"ש. עי"ז ניצול ממות שבר"ת, מיתת הנשמה.

המשך בעמוד 80

שרש המיתה הוא מתהו, ויש ב"פ "תהו" בפ', א' במפורש, ב' בראשי תיבות - מיתה בעוה"ז ובעוה"ב, וכן בפסוק (משלי י, ב) "וצדקה תציל ממות" ב' פעמים מות, וההצלה מהם ע"י תורה וצדקה וכו'.

בהפסוק¹ וצדקה תציל ממות יש ב' פעמים מות, א' מפורש, ב' בראשי תיבות וצדקה תציל ממות הוא מו"ת.

הוא, כי יש מיתה כפולה רחמנא ליצלן, א' מיתת הגוף בעולם הזה רחמנא ליצלן, ב' מיתת הנשמה בעולם הבא רחמנא ליצלן, וכמו שכתוב כמה פעמים בתנ"ך מות תמות², מות יומת³, הכרת תכרת⁴, שהוא מיתה כפולה רחמנא ליצלן.

ויש לומר שרש המיתה הוא מתהו⁵, הנה יש ב' פעמים תהו⁶.

א', המפורש בפסוק והארץ היתה תהו.

ב', התהו דראשי תיבות והארץ היתה תהו, תהו למפרע וכו'.

על דרך זה הוא בנדון דידן מות מפורש, ומות בראשי תיבות וכו'.

גם י"ל, המות המפורש הוא שבירת הכלים,

(1) משלי י, ב. "לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות".

מפרש מש"כ בזהר פרשת מקץ דף קצ"ט ע"א וז"ל: פתח רבי יוסי ואמר לפרש מש"כ (משלי י, ב) לא יועילו אוצרות רשע (פירוש אוצרות שהאדם אוסף בתחבולות ורמיות לא יועילו לו, לפי שהקליפות הצליחוהו לכן הם יאכלוהו, שכן דרכם בהכל בא ובחשך ילך), וצדקה תציל ממות (אבל הצדקה שעושים מצלת מן המיתה).

וצדקה תציל ממות (פירוש) אליו דמשתדלי באורייתא וידעין אורחא לאשתדלא בה (אלו העוסקים בתורה ויודעים דרכי' להשתדל בה), והטעם דהא אורייתא עץ חיים אקרי (כי התורה נקראת עץ חיים לפי שהיא מוסיפה חיים להעוסקים בה), ואתקריאת צדקה (ונקראת בשם צדקה) דכתיב (דברים ו, כה) וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשת את כל המצוה הזאת לפני יהוה אלהינו כאשר צוהו וכו'.

דבר אחר (פירוש אחר על מש"כ) וצדקה תציל ממות, דא צדקה ממש (זה נאמר על נתינת צדקה לעניים שמצלת את האדם מן המות), ובתורין גוונים איהו ובתורין סטורין (בשני אופנים ובשני דרכים ניתוסף לאדם חיים, הן על ידי עסק התורה והן על ידי עשיית צדקה, לכן מש"כ וצדקה קרי ביה אורייתא (פירוש עסק התורה), וקרי ביה צדקה (ופירוש מצות צדקה), וכולא חד (ושניהם אחד להמשיך חיים לאדם).

(2) בראשית ב, יז.

(3) ויקרא כ, ב. ועוד.

(4) במדבר טו, לא.

(5) ראה גם לקמן סימן יב.

(6) ראה עץ חיים שער דרושי נקודות פ"ב. וראה עוד בזה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר פ' בראשית עמוד קצט, שמות דברים עמוד שנט. לקוטים על מאחז"ל עמוד קנג.

(7) ראה לעיל הערה 1, דצדקה תציל ממות היינו הן ע"י עסק התורה שנק' צדקה, והן ע"י מצוות נתינת צדקה.

(8) (חגיגה ט:): מאי דכתיב (מלאכי ג, יח) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, היינו צדיק היינו עובדי אלקים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו, א"ל עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי ניהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד.

(9) יבמות עט. וראה תניא סוף פרק א. אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר זי"ע חלק ו' עמוד רפח.

(10) ראה זהר חלק ב' דף צה א-ב.

(11) וז"ל: מ"ש בגמרא (חגיגה ט:): דעובד אלקים היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד ולא עבדו היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים לבד והיינו משום שבימיהם היה הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים כדאיתא התם בגמרא משל משוך של חמרים שנשכרים לעשר פרסי בוזא ולאחר עשר פרסי בתרי זוזי מפני שהוא יותר מרגילותם, ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתה על הרגילות שהורגל מנעוריו שקולה כנגד כולן ועולה על גביהן ביותר שאת יותר עז להיות נקרא עובד אלקים מפני שכדי לשנות טבע הרגילות צריך לעורר את האהבה לה' ע"י שמתבונן בגדולת ה' במוחו לשלוט על הטבע שבחלל השמאלי המלא דם הנפש הבהמית שהמקליפה שממנו הוא הטבע וזו היא עבודה תמה לבינוני.

(12) וז"ל: לשון עבודה אינו נופל אלא על דבר שהאדם עושה ביגיעה עצומה נגד טבע נפשו... במצות הצדקה ליתן הרבה יותר מטבע רחמנותו ורצונו וכו'.

(13) סי"ב. וז"ל: לשון עבודה אינו נופל אלא על דבר שהאדם עושה ביגיעה עצומה נגד טבע נפשו... במצות הצדקה ליתן הרבה יותר מטבע רחמנותו ורצונו וכו'.

ייסורי נפש

בתקופה זו החל בעלי לסבול ייסורי נפש גדולים. סביבו היו מספר ניכר של אנשים שהתייחסו אליו בהדרת כבוד והפגינו כלפיו אהבה במידה הגדולה ביותר, אבל למרות כל נסיונותיו להתאמץ ולהתחזק, לא היה בו עוד כוח לנצל את המצב החדש, והתעוררה בו מין תחושת בושה על חולשתו. ההווה היה קשה עד מאוד, אבל בעלי לא תלה עוד תקוות גדולות גם ביום המחרת, ובזה היתה עיקר הטרגדיה – מבלי הבט על יראת-השמים שלו ועל העובדה שקיבל הכל באהבה ובמחשבה שכך מגיע לו. בציאילי היה ציבור רחב – אנשים סיפרו זה לזה על בעלי, והיו מגיעות אלינו נשים ונערות שהתגוררו בקולחוזים, במרחק חמישה עד שמונה קילומטרים מאתנו. הן היו מגיעות ברגל, בימים הלוחטים ביותר, כדי לבקש עצות, ובכלל – כדי להתנחם ולהתחזק במידת-מה. לכולם היו לבבות גדושים בסבל ובצרות. היו שם גולים מבסרביה ומרומניה, ופליטים ממקומות אחרים. כשהגיע לשם הצבא האדום, הם פקדו על ה"בורגנים" – משפחות שלמות – לנסוע משם, ובמהלך המסע הפרידו את המשפחות שהשתייכו לקטגוריות החשובות והעשירות יותר מביניהם, אסרו את הגברים, והניחו לנשים ולילדים להמשיך במסע. הרבה מנשים אלו הגיעו לאזורנו, ומיד נודע לכולן על בעלי. ביום הראשון הן נהגו להגיע בדרך-כלל בזוגות, ולאחר-מכן החלו להגיע בקבוצות שלמות. לא ניתן לתאר את גודל השפעתו על מצב רוחן. בשברון-לב כה גדול באו – וברוח כה מחוזקת יצאו! בעת שצנזורה כה קפדנית שררה בכל – היו מגיעות אל בעלי גלויות-דואר ובהן "פדיונות", שאלות וכדומה. הרבה יש לכתוב על אותה תקופה, אבל קשה עלי הדבר. אלא שכל אלו היו עוברי דרכים, "מכרים מזדמנים" כפי שנהוג לומר. היתה בלבו עדיין תקווה לעתיד, ולכן היה חזק יותר ברוחו. אבל כשהגיע לאלמא-אטא – הפך למנהיג של יהודים שעמם יכול היה לשוחח בסגנון שרצה בו, ושדאגו לצרכיו ובחפץ לב סיפקו לו את כל הדרוש לו, בכל הפרטים ובאופן הטוב ביותר; ודוקא אז התגלתה בו המחלה במלוא עוצמתה, דבר שרוצץ אותו פיזית, וכל כמה שניסה להתחזק – הדבר ניכר עליו גם מבחינה נפשית. רק אני הבנתי זאת. אלו שעמדו מהצד ראו שדבר-מה אינו לגמרי כשורה, אבל מה הגורם לכך – לא ידעו. בעלי לא רצה שזרים יראו כיצד הוא הולך ומאבד את יכולת התפקוד האנושית, ואני טיפלתי בו בעצמי בכל מה שנדרש. לשכור אחות – לא היה באפשרותנו; אילו רציתי שמישהו אחר יטפל בבעלי – היה עלי לבקש זאת מאחד מבאי-ביתנו, דבר שהיה מאוד לא לרוחו של בעלי. הטיפול בבעלי היה קשה למדי אפילו לאדם זר, ובפרט לאדם כה קרוב.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח על התורה – פרשת משפטים

המשך מעמוד כט

החרבה (יחזקאל כו, ב) לא נתמלאה צור כו' [אלא מחורבנה של ירושלים]. ואפשר זה אמר ומצור מכח שיתחרב צור מכח זה דבש אשביעך בירושלים במהרה בימינו אמן. אור פני משה

להגאל לעולם דייקא, כמו שהשיב משיח בעצמו לרבי יהושע בן לוי במסכת סנהדרין בפרק חלק (דף צח.) ע"ש שהשיב היום אם בקולו תשמעו כו', ואז ואכילהו מחלב חטה שתוציא הארץ גלוסקאות כדאיתא בחז"ל (שבת ל:) ומצור דבש אשביעך וק"ל. או יאמר כמו שאמרו חז"ל (מגילה ו.) אמלאה

שיחבר בית המקדש רק וזבחת בהמה, ואם תעשה כן היינו במינוי דינים כשרים אז שכרו הוא להחיות את ישראל כו'.

ומה שהטמין ברמז בא הכתוב ופירש במקרא בסמיכות פרשת דינים לפרשת מזבח, מפרש רש"י ז"ל לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש דייקא. ר"ל שתשים סנהדרין כשרים שדבר זה יהי' להועיל למקדש שלא יחרב. וכן הי' שלא נחרב בית המקדש עד שנאמר (ישעי' א, כג) יתום לא ישפוטו וריב אלמנה כו', וכן הוא אומר (מכה ג, יא) ראשי' בשוחד ישפוטו וכהני' במחיר יורו כו' וק"ל...

נודע מאמר חז"ל (ספרי יג) על פסוק (דברים א, יג) ואשימם בראשיכם שאשמת העם תלויה בראשי העם כו'. ואפשר זה אמר בתהלים פ"א (ט, יז) שמע עמי זה תלמידי חכמים כדאיתא בחז"ל (בבא מציעא לג:) על פסוק (ישעי' נח, א) והגד לעמי פשעם כו', ואעידה בך דייקא, ר"ל בך אני מתרה אם ישראל כולם אם תשמע לי כי אשמתם תלויה בך. ואם תאמר ומה יעשה להוכיח אותם כמאמר חז"ל (ערכין טז:) תמה אני אם יש בדור הזה שיכול להוכיח כו' ושיוודע להוכיח, לזה אמר אורה לך הדרך כך תוכיח לבן אדם אשר מטיס אשוריו מני הדרך הישר, והוא לא יהי' בך א-ל-זר זה יצה"ר כדאיתא בחז"ל (שבת קה:) אז לא תבא עד גדר תשתחוה לא-ל נכר, וזה אמר ודאי ולא תשתחוה לא-ל נכר מה שאין כן אם תתן מקום קצת ליצה"ר לא ירפך עד השמודך כמאמר חז"ל (שם. ועיין סוכה נב:).

ואם תאמר ומה יעשה אשר כבר כבד אשמותיו, לזה אמר אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים שהיו הללו עובדי עבודה זרה והללו כו' (זוהר תרומה קע:), ואפילו הכי תיקנו הכל בתשובה עד גדר לשמוע קול אלקים חיים מדבר מתוך האש, כן יעשה גם אלקיך רק בתנאי שתשוב מאהבה אמר ה' צבאות, וזה אמר שתהי' במדרגה זו הרחב פיך ואמלאהו במצות ר"ל שתהי' חושק לשמוע מצות בלי שיעור היינו שתשוב מאהבה ואז יעשה מזדונות זכיות כדאיתא בחז"ל (יומא פו:). אמר הכתוב כאשר ולא שמע עמי זה תלמידי חכמים ראשי העם לקולי אז גם וישראל לא אבה לי כי לא ידעו דרך ה', לכך ואשלחה בגלות בשרירות לבם בשביל שרירות לבם ילכו במועצותיהם של אומות העולם מטוענים בחלא על צוואריהם כבמדרש איכה רבתי ע"ש. אמנם לו עמי דייקא, אלו תלמידי חכמים שומע לי אז גם כלל ישראל בדרכי הלכו.

ואם תאמר אחרי הגלותם מה תהא עליהם במרירת הגלות החל הזה, לזה אמר כמעט כאשר ימעט גובה לבב כל ישראל ויכנעו עצמם עד לארץ כמ"ש (ישעי' כט, ד) ושפלת מארץ תדברי כו', וכן דרשו חז"ל (חולין פט.) על פסוק (דברים ז, ז) כי אתם המעט כו', אז אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי אשיב דייקא כמו שהי' ידי עליהם במצרים כמו כן אעשה לאומות כמאמר חז"ל גאולה ראשונה סימן לגאולה אחרונה כו', ואז משנאי ה' הם אומות העולם יכחשו לו כמו גבעונים שבאו להתגיייר מחמת מורא.

ואם תאמר מתי יעשה זאת לישראל לזה אמר ויהי עתם

יה, א – ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

ביאור מו"ש "ואלה המשפטים... לפניהם", דע"י המשפט יהי' הגילוי למטה כמו למעלה, וזהו יהי' לע"ל, ומבאר כמה ענינים בזה

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. שהגילוי בבחי' לפניהם דוקא ישר יחזו פנימו, והיינו כי כדי שיהי' הגילוי למטה כמו למעלה ממש מוכרח להיות שרש המשכה זו מלמעלה מהשתלשלות והוא ענין ישא ה' פניו אליך, וכמארז"ל בענין אומר על טמא טהור ומראה לו פנים כו' שמבחינת מראה לו פנים יוכל להתהפך מחשוכא לנהורא וזה יהי' לע"ל עתיד חזיר ליטהר כו' וזהו עושה משפט כו' ועז"נ מתיר אסורים ואיתא פ' במדרש תילים שיתהפך האיסור להיתר לע"ל והיינו ע"י הגילוי בחי' אמת ומראה לו פנים כו' וזה נמשך ע"י המשפט שמהפך ג"כ מחשוכא לנהורא כנ"ל, וזהו מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל אשר ישראל הוא בחי' הפנימיות של יעקב ובחי' משפטיו נמשך לפניהם בבחי' פנימיות, ועיין בסידור ע"פ זה, וע' בלק"ת פ' הברכה מענין פ' ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל, וזהו משפט וצדקה ביעקב אתה עשית ועיין ברבות בחקתי פל"ו קרוב לס"פ והיינו כי תתן אמת ליעקב וכו', ועיין לעיל. ועד"ז יש לפרש מארז"ל פ"ק דשבת כל הדין דין אמת לאמיתו כאלו נעשה שותף להקב"ה במע"ב כתיב ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכתב התם ויהי ערב ויהי בקר והיינו כי ערב ובוקר חו"ג ובמע"ב נעשו משניהם בחי' יום אחד כו' וכמו"כ ע"י המשפט עושה לאכללא שמאלא בימינא להיות בחי' כוננת משרים...

וזהו ויעמוד כו' מן הבקר עד הערב שגם בבחי' ערב יומשך מבחי' בקר כו', וזהו ועוז מלך משפט אהב אשר מבואר למעלה פ' ועוז מלך שיהי' בחי' תנה עוזך כו', וה"ע ואמת ה' לעולם בחי' יאר ה' פניו כו', וזהו הנמשך ע"י המשפט שע"ז ממשך האור גם במקום החושך כו' כנ"ל בענין רב יהודה. אור התורה משפטים עמוד א' פד-ה

סמיכת פרשת דינים לפרשת מזבח – ר"ל שתשים סנהדרין כשרים, שלא נחרב בית המקדש עד שנא' (ישעי' א, כג) יתום לא ישפוטו וריב אלמנה כו'

ואלה המשפטים. לחבר הסמיכות אפשר יש לומר כמאמר חז"ל (ספרי שופטים, הובא ברש"י שם טז, כ) כדאי הוא מינוי הדינים הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבם על אדמתם, וזה אמר למעלה אתם ראיתם כי מן השמים דייקא עיין לעיל (דף פ"ט), דברתי עמכם וראיתם את אחדותו יתברך, לכך לא תעשון אתי דייקא אלהי זה דיין הנצב בשביל כסף וזהב אתי דייקא, כמאמר חז"ל (ברכות ו.) אלקים נצב בעדת א-ל. ואם תאמר ומה בכך אם אמנה דיין שאינו הגון, לזה אמר הלא אנכי מצוך וזבחת עליו כו' ר"ל שלא תגרום

♦ יום ראשון כ"ג שבט ♦

א ואלין דינא די תסדר קדמיהון :

כא (א) ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם:

כ"ג"א ואלה המשפטים • (שמות רבה) כל מקום שנאמר "אלה", פסל את הראשונים, "ואלה", מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח? לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש. (ספרים אחרים: המזבח, ופרושו בעזרה). אשר תשים לפניהם • אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לא תעלה על דעתך לומר: 'אשנה להם הפך וההלכה ב' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופרושו', לך נאמר: "אשר תשים לפניהם", כשלחן הערוך ומוכן לאכל לפני האדם. לפניהם • (גיטין פח) ולא לפני עובדי כוכבים, ואפלו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערפאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני ארמיים מחלל את השם ומינקר את שם האלילים להשביחם (ספרים אחרים: להחשיבם), שנאמר: (דברים לב) "כי לא כצורנו צורם, ואיבינו פלילים", כשאויבינו פלילים, זהו עדות לעלוי יראתם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 38 – מתוך 'לקראת שבת')

שנים או שלשה פעמים (רש"י כא, א) ו"ל אמרו (ערוכין ג, ב) שחייב אדם לשנות לתלמידיו ארבע פעמים, וכפי שמצינו שכל העם שנו פרקן ארבע פעמים (מפשה, מאהרן, מבני אהרן, ומן הזקנים). ורש"י מציין לגמרא זו בפרושו (כי תשא לד, לב). לכן מדיק **שנים או שלשה פעמים**, כי בדרך כלל די בארבע פעמים. וגם בזה נראה עד כמה מדויקים דברי רש"י!

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 291 – מתוך 'לקראת שבת')

עבדי הם ולא עבדים לעבדים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: כי תקנה עבד עברי

ואלה מוסיף על הראשונים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני (כא, א"ב. ובפרש"י).

ונש לבאר השיבות בין דין עבד עברי למתן תורה, דהנה במתן תורה נעשו בני ישראל עבדים להקב"ה, ועל ידי זה נשתחררו מכל סוג של עבדות אחרת.

ולכן מי שאומר "אהבתי את אדוני" . לא אצא חפשי" נרצע, כי "אין ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע" (קידושין כב, ב).

ולכן הדין הראשון הוא בדין עבד עברי, ללמדנו שעבד אמיתי של הקב"ה "עבד עברי" ("א אידישע קנענט") צריך להתענג רק מדברים שקשורים להקב"ה, ואסור לאדם להגיד "אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני", שמתענג מעניגי עולם הזה, אלא כל כחותיו ועניניו יהיו רק לה' לבדו. **אבן עזרא.**

(ב) כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם:

כ"ג"א כי תקנה עבד עברי • עבד שהוא עברי. או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישׂראל ועליו הוא אומר "שש שנים יעבד" ומה אני מקיים (ויקרא כח) "והתנחלתם אותם", בלקוח מן הכנענים, אבל בלקוח מישׂראל יצא בשש? תלמוד לומר: (דברים טו) "כי ימכר לך אחיך העברי", לא אמרתי אלא באחיד. כי תקנה • מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר: "אם אין לו ונמכר בגנבתו". או אינו אלא במוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יצא בשש? כשהוא אומר "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך", הרי מוכר עצמו מפני דחקו אמור, ומה אני מקיים "כי תקנה"? בנמכר בבית דין. לחפשי • לחרות.

אבן עזרא על התורה

עבודה וזה מארצם בהפנסק שם. וככה פרש להם משה לפני כרת הברית, כי בסוף ולא תעבד את אלהיהם. והנה תחלת הפרשה שלא יעשו עם השם אלהים אחרים, וסוף הפרשה להכרית זכר האלילים והפסלים שהם עשויים בארץ כנען:

ותחל להזהיר על אלהי הזהב. ושיכרות ברית עמקם בדתו, שהשם לבדו יהיה להם לאלהים. והורה המשפטים והמצוות שיאמר להם, אם יקבלים אז יכרת להם ברית. ואמר לו בסוף אלה התנאים, בפרשת הנה אנכי שולח מלאך לפניך. ועקר הפרשה, להשמיד

אשר נותן לב לפשטים. גם בכללים גם בפרטים: אז יתבונן למה נכתב. וי"ו עם אלה המשפטים:

א ואלה המשפטים. אחר שאמר ישראל למשה דבר אתה עמנו, אמר השם למשה בגשתו אל הערפל, כה תאמר אל בני ישראל.

כי תקנה עבד עברי

עבד שהוא עברי. או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל כו' תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי, לא אמרתי אלא באחיו (כא, ב. ובפרש"י)

בדברי דוד (להט"ז) כתב: "קשה, כיון דסתם עבד עברי בכל מקום פרושו שהוא עברי, למה ומהיכא תיתי לעקם ולומר עבד כנעני". וכן הקשו עוד מפרשי רש"י ותרגו באופנים שונים (ראה גם גר"א ומשפיל לוד קאו).

ויש לומר ההסבר לפי פשוטו:

צווי זה נאמר לבני ישראל מיד אחרי יציאת מצרים וקריעת ים סוף, ש"אין לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים טעונים מפספס ומזהבם של מצרים" (רש"י בא יג, יג ד"ה פטר), ואם כן היו כל ישראל בעשירות מכלה.

ואם כן לפי פשוטו תמוה שהצווי הראשון שנצטוו ישראל אחרי מתן תורה היה דין עבד עברי, שמדבר במי שמצד גדל עניויות מכר עצמו או מכרוהו בית דין, מצב שאינו שייך כלל כשיש לו "הרבה חמורים טעונים" כסף וזהב!

ולכן הו"א-אמינא דקאי על "עבדו של עברי", ודוקא אחרי שכתבה תורה "כי ימכר לך אחיך העברי" ידעינן דקאי על "עבד שהוא עברי". **אבן עזרא.**

(א) **אִם-בְּגֵפוֹ יָבֵא בְּגֵפוֹ יֵצֵא אִם-בְּעַל אִשָּׁה הוּא יוֹצֵאה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:**
ג אם בלחודוהי ייעול בלחודוהי יפוק אם
בעל אתתא הוא ותפוק אתתה עמה:

כז"ל **אִם-בְּגֵפוֹ יָבֵא • שלא היה נשוי אשה, כתרגומו: אם בלחודוהי. ולשון בגפו, בכפפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבושו בכנף בגדו. • בגפו יצא • מגיד שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו שפחה**

אבן עזרא על התורה

היה ראוי להיותו לבלתי עבד כס במתנהד אחיהו. ועל דרך זה היה ראוי להיות עברי, מתעבר. והאומר זה, מתעבר על ריב לא לו. והנה התבאר כי דברי קדמונינו נכונים, כי עליהם נסמך בכל המצות, באשר קבלום מאבותיהם. ועוד איך יעלה על לב אדם כי הישמעאלי והאדומי יעבדו שש שנים, והישראל יעבד שנה חודש: שש שנים יעבד. ולא יותר. כמו שש שנים תנרע שך, ובתחלת שנה השביעית למכירתו יצא חפשי, אינה שנה שתהיה, ואל תתמה על מקץ שבע שנים הכתוב ביימניה, כי לכל דבר יש לו שני קצוות. והנה פסם ימצא קץ שהוא תחלה, ופסם שהוא בסוף. וזה העבד, הוא העבד הכתוב עליו ונמכר בגנבתו, שמכרוהו בית-דין. רק וכי ימוך אחיו ונמכר לך או לגר, ימכר עצמו כפי השנים שיש עד היובל, כי בייובל יצא. וקבלה היא ביד ישראל, כי הנזכר ימכר בגנבתו ולא הנקבה. בפרשה שהיא אחר זאת, אשלים הענין. אמר רבי מרינוס, יו"ד לחפשי נוסף, כי הוא כמו למשעי, אכזרי. ורבי יהודה המדקדק אמר כי הלמ"ד נוסף, כי הוא כמו וכי תשלחנו חפשי. והיו"ד כאלו היא לזכר על דרך הקדמוני. והלמ"ד כלמד, והשלישי לאבשלוש בן מצבה. ולפי דעתי, כי באו שנים משותפים, והאחד היה מספיק, כמו בתוך האהל, והוא תאר השם: ומלת חנם. מגורת חנונו אותם. משעם ממנה. ושעם המ"ם לא ידענו, כמ"ם ריגם:

הכתוב תפס דרך קצרה, בעבור שמצאנו ואקח את אביכם את אברהם מצר מצר. והנה גם נקראו העברים שהם ישראל, כי ראינו שאמר משה לפרעה מה אמר ה' אליהי ישראל, וכאשר שאל פרעה מי הוא זה השם, אז השיבו, השם אלהי העברים. והנה אלהי העברים כמו אלהי ישראל. והנה אם ישראל נקראו עברים בעבור שהם מיתססים אל עבר, ושתתפסו עמנו בני ישראל עמנו ובני קטורה ובני עשו, ונאנחנו לא מצאנו קורא אחיו רק אדום לבדו שהיה בכסן אחד עם יעקב. גם לא תמצא בכתוב שזכיר עשו שהוא אחינו במצות רק בדבר השליחות. וכמוהו, לא תמצא אדומי כי אחיו הוא, אחר שהזכיר אדומי. וככה, על דפוס דבר אחר. הנה בכל המקרא לא מצאנו מלת עברי כי אם על בני יעקב. וכתוב ושם אתנו נער עברי. לאכול את העברים לחם. מזה איש עברי. שני אנשים עברים נצים. ויונה אמר עברי אנכי. כי הם שאלוהו אי מזה עם אתה. ואם המלה היתה מוללת עמים רבים, עוד לא השיב מאיזה עם הוא. וכ' פן תעבדון לעברים. והעברים היו לפלשתיים. ויבקרמיהו כתוב לשלח איש את עבדו העברי והעבריה. ובסוף פגש בלתי עבד כס ביהודי אחיהו איש. וידוע כי אדומי לא יקרא יהודי. והחולקים אמרו, והנה כתיב ורבים מעמי הארץ מתנחלים, ואינם מישראל. וזהו ענין, כי לפי דעתם אם פרוש שהיו מתנחלים אל יהודה, או ששבו לתורת יהודה,

ב כי תקנה. אמר לך כלל לפני שאתחיל לפרש. כי כל משפט או מצוה, כל אחד עומד בפני עצמו. ואם יכלנו למצא טעם, למה דבק זה המשפט אל זה, או זאת המצוה אל זאת, נדבק בכל ולתנו. ואם לא יכלנו, נחשב כי החסרון בא מחסר דעתנו. ואין לאדם בעולם יותר קשה עליו מהיותו ברשות אדם כמותו. על כן החל משפט העבד. וקדמונינו אמרו כי עבד עברי, הוא ישראל וככה, וכי ימכר איש את בתו לאמה. רק וכי יכה איש את שן עבדו, הוא כנעני. וככה, וכי יכה איש את עבדו. וככה, אם עבד ינח השור. והנה אמרו, כי ונמכר בגנבתו, הוא ישראל. והחולקים עליהם אמרו, כי עבד עברי אינו ישראל, רק הוא ממשפחת אברהם. וככה הבת וכל העבדים הנזכרים אחרי כן, דרך אחד לכל. ורביהם דבר האשה וילדיה. כי אמרו כי המשפחה תלוי באב. ועוד, ועבדו לעולם, כי הם אומרים כל ימיו. והיה עליהם קשה שיהיה ישראל נרצע. ועתה נתפש המלות במשמעם. אם עבד עברי אינו ישראל, למה אמר הכתוב כי ימכר לך אחיו העברי. והלא ידענו כי משמע לא תשנא את אחיו בלכך, ישראל. וככה, בין איש ובין אחיו ובין גרו ורבים ככה. והנה אין ספק כי פרוש אברהם העברי, שהוא מקני עבר, עליו כתוב אבי כל בני עבר, הפך וחס הוא אבי כנען. או נקרא עברי בעבור שבא מעבר הנח, אף-על-פי שהיה ראוי להיות עברי נהרי. ונחשב כי

כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ). **אם-פעל אשה הוא • ישראלי (מכילתא) • ויצאה אשתו עמו • וכי מי הכניסה שתצא? אלא מגיד הכותב שהקונה עבד עברי, חייב במזונות אשתו ובניו (קידושין כב) • אבן עזרא.**

(ד) **אם-אדניו יתן-לו אשה וילדה-לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדניה והוא יצא בגפו:**
ד אם רבונה יתן לה אתמא ותליד לה בנין או בנן אתמא ובנהא תהי לרבונהא והוא יפוק בלחודוהי:

כ"ג"א **אם-אדניו יתן-לו אשה • מכאן שהרשות בידי רבו למסור לו שפחה כנענית, להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית? תלמוד לומר: "האשה וילדיה תהיה לאדניה".** הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפלו לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה, שגאמר: (דברים טו) "אחיה העברי או העבריה", מלמד שאף העבריה יוצאה בשש. **אבן עזרא.**

(ה) **ואם-אמר יאמר העבד אהבתי את-אדני את-אשתי ואת-בני לא יצא חפשי:**
ה ואם מימר יימר עבדא רחיקמא ית רבונה ית אתמא וית בני לא אפוק לבר חורין:

כ"ג"ב **את אשתי • השפחה. אבן עזרא.**

(ו) **והגישו אדניו אל-האלהים והגישו אל-הדלת או אל-המזוזה ורצע אדניו את-אזנו במרצע ועבדו לעלם:**
ו ויקרבנה רבונה לקדם דינא ויקרבנה לנת דשא או לנת (דילנות) מזנתא וירצע רבונה ית אדניה במרצעא ויהי לה עבד פלח לעלם:

כ"ג"ג **אל האלהים • (מכילתא) לבית דין. צריך שימלך במוכריו שמכרוהו לו. אל הדלת או אל המזוזה • יכול שתהא המזוזה כשרה לרצע עליה? תלמוד לומר: (דברים טו) "ונתתה באזנו ובדלת", בדלת ולא במזוזה. הא מה תלמוד לומר "או אל המזוזה"? הקיש דלת למזוזה: מה מזוזה מעמד, אף דלת מעמד (קידושין כב). ורצע אדניו את אזנו • הימנית. או אינו אלא של שמאל? תלמוד לומר: "אזן" "אזן" לגזרה שוה. גאמר כאן: "ורצע אדניו את אזנו", ונאמר במצרע: (ויקרא יד) "תגנוף אזנו הימנית", מה להלן הימנית, אף כאן הימנית. ומה ראה און להרצע מפל שאר אברים שבגוף? (מכילתא) אמר רבן יוחנן בן זכאי: 'און זאת ששמעה על הר סיני: "לא תגנב", והלך וגנב, תרצע', ואם מוכר עצמו: 'און ששמעה על הר סיני: "כי לי בני ישראל עבדים" והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע'. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חמר (רצה לומר: קשר צרור מבשם, שתולין בצנאר לתכשיט): 'מה נשתנו דלת ומזוזה מפל פלים שבבית? אמר הקדוש ברוך הוא: דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי: (ויקרא כה) "כי לי בני ישראל עבדים", עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם'. **ועבדו לעלם • עד היובל. או אינו אלא לעולם (קידושין טו) כמשמעו? תלמוד לומר: (ויקרא כה) "ואיש אל משפחתו תשובו", מגיד שתמשים שנה קרויים עולם, ולא שיהא עובדו כל נ' שנה, אלא עובדו עד היובל, בין סמוך בין מפלג. אבן עזרא.****

אבן עזרא על התורה

כל עבד כנעני. כי על שבעה גוים כתוב, לא תחיה כל נשמה. ובשלמה כתוב מן הגוים אשר אמר ה' הם לא יבאו בכם ואתם לא תבאו בהם. וזה כתוב על צדניות תחית, ולא מואביות עמוניות:

ה ואם אמר. כבר פשוה קדמונינו כי לא יהיה נרצע עד שיהיו בו כל אלה הדברים, עד כי אהבך ואת ביתך:

ו והגישו. מלת אלהים כמו מקימי משפט אלהים בארץ. והמנהג להייתם בשער העיר, יושבים, שיש לה דלתים וברית. וזה טעם אל הדלת או אל המזוזה, שיששש זה לפני יושבי השער: **ועבדו לעלם.** ידענו כי מלת לעולם בלשון הקדש, הוא זמן, כמו כבר היה

ד אם אדניו יתן לו. מצינו אנשי לשון הקדש חולקים כבוד בתורת השמות אבל לא בפעלים. אמרו אדון גם אדונים. והוא לשון יחיד, מיד אדונים קשה. ובסמוכים אמרו אדוני ולא אמרו אדונו, כי לא נמצא. ולשון המדבר אדני שאל. ואסור לאמרו בלשון רבים, שלא יתערב עם השם הנקבד. וככה אין ראוי שיאמר לשם על לשון יחיד, כמו בכנוי אדני שאל. וככה מלת אלוה, אמר רבי מרינוס, זו כחו לאלהו, ולא לאלהיו, דרך בדיון: אם אדניויתן לו אשה. זאת האשה על דרך חכמינו היא כנענית. ויתכן להיות פרוש כנענית, על דרך מבני התושבים הגרים עמכם, שכתוב מהם תקנו עבד ואמה. וככה

ג אם בגפו. י"א בגפו כמו בגופו. ומצינו, גופת שאל. ומשקלי השמות משתנים. ואחרים אמרו שהוא כמו כנה. וכן בלשון תרגום ונפין, באלו אמר כנה בגדו לבדו. ואינו מטעם הענין, כי אין ראוי להיות פרושו, רק שאין גוף אחר תלוי על גבו. והנה יהיה כמו על גבי תרשו חורשים. אמר הגאון הצרף הכותב לומר אם בגפו יבא בגפו יצא, באשר אמר יצא לחפשי, בעבור דבר אשתו, שהוא צריך לומר אם בעל אשה הוא. ואחר שאין אשה ישראלית נמקרת בגנבתה בבית דין, מה טעם לומר ויצאה אשתו עמו. להודיע כי הקונה עבד עברי צריך לפגום את אשתו, ותעמד עמו עד שיצאו יחד:

(ו) וְכִי־יִמָּכֵר אִישׁ אֶת־בְּתוֹ לְאִמָּה לֹא תִצָּא בְּצֵאת הָעֶבְדִּים:

ה"י וְכִי יִמָּכֵר אִישׁ אֶת בְּתוֹ לְאִמָּה • (מכילתא. ערובין כט) בְּקִטְנָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר. יָכוֹל אֲפֹלוּ הַבִּיָּאָה סִימָנִים? אֲמַרְתָּ: קֵל וְחֶמֶר. וְיָמָּה מְכֻוֶּה קָדָם לְכֵן יוֹצֵאָה בְּסִימָנֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב: "וַיִּצְאָה חָנָם אֵין כֶּסֶף", שָׁאֵנוּ דוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לְסִימָנֵי נַעֲרוֹת, שְׂאִינָה מְכֻוֶּה, אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תִמָּכֵר? לֹא תִצָּא בְּצֵאת הָעֶבְדִּים • בְּצִיאת עֲבָדִים בְּנַעֲנִים שְׂיֻצָּאִים בְּשֵׁן וְעֵין, אָבֵל זֶה לֹא תִצָּא בְּשֵׁן וְעֵין, אֲלָא עוֹבְדֵת שֶׁשׁ אוֹ עַד הַיּוֹבֵל אוֹ עַד שֶׁתָּבִיא סִימָנֶיךָ, וְכָל הַקּוֹדֶם, קוֹדֶם לְחֻרוּתָהּ, וְנוֹתֵן לָהּ דְּמֵי עֵינָהּ אוֹ דְּמֵי שְׁנָהּ. אוֹ אֵינוֹ אֲלָא: "לֹא תִצָּא בְּצֵאת הָעֶבְדִּים" בְּשֶׁשׁ וְכִיבֹל? תִּלְמוּד לומר: "כִּי יִמָּכֵר לָךְ אַחִיד הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה". מְקִישׁ עֲבָרָה לְעֲבָרִי לְכָל יְצִיאֹתֵינוּ: מַה עֲבָרִי יוֹצֵא בְּשֶׁשׁ וְכִיבֹל, אָף עֲבָרָה יוֹצֵאָה בְּשֶׁשׁ וְכִיבֹל. וְיָמָּה לֹא תִצָּא בְּצֵאת הָעֶבְדִּים? לֹא תִצָּא בְּרָאשֵׁי אִיכָרִים בְּעֲבָדִים בְּנַעֲנִים, יָכוֹל (אָף) הָעֲבָרִי יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אִיכָרִים? – תִּלְמוּד לומר: "הָעֲבָרִי אוֹ הָעֲבָרִיָּה". מְקִישׁ עֲבָרִי לְעֲבָרָה, מַה הָעֲבָרָה אֵינָה יוֹצֵאָה בְּרָאשֵׁי אִיכָרִים, אָף הוּא אֵינוֹ יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אִיכָרִים. אֲבָן עוֹרָא.

(ח) אִם־רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר־לוֹ יַעֲדָה וְהַפְּדָהּ לָעַם נָכְרִי לֹא־יִמָּשָׁל לְמַכְרָהּ בַּבְּגוּד־בָּהּ:

ה"י אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ • שֶׁלֹּא נִשְׁאַף חֵן בְּעֵינֵי לְכַסְסָהּ (מכילתא). אֲשֶׁר לֹא יַעֲדָה • שֶׁהִיָּה לוֹ לַיַּעֲדָה וְלַהֲכַנִּסָּה לוֹ לְאִשָּׁה, וְכִסְף קִנְיָתָהּ הוּא כֶּסֶף קְדוּשָׁהּ, וְכָאֵן רָמַז לָךְ הַפְּתוּב שֶׁמִּצְוָה בְּעוֹד, וְרָמַז לָךְ שְׂאִינָה צְרִיכָה קְדוּשָׁתוֹ אַחֲרֵים. וְהַפְּדָה • יִתֵּן לָהּ מְקוֹם לְהַפְדוֹת וְלִצְאָתָהּ, שָׁאֵף הוּא מְסִיעַ בְּפִדְיוֹנָהּ. וְיָמָּה הוּא מְקוֹם שְׁנוֹתָהּ לָהּ? שֶׁמִּגְרַע מִפְּדִיּוֹנָהּ בְּמִסְפַּר הַשָּׁנִים שֶׁעָשְׂתָה אֲצִלּוֹ, כְּאֵלּוּ הִיא שְׂכוּרָה אֲצִלּוֹ, בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁקִּנְיָנָהּ בְּמִנָּה וְעָשְׂתָה אֲצִלּוֹ ב' שָׁנִים, אוֹמְרִים לוֹ יוֹדַע הֵייתָ שֶׁעָשִׂיתָ לְצֵאת לְסוּף שֶׁשׁ שָׁנָה. נִמְצָא שֶׁקִּנְיָתָה עוֹבְדֵת כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה בְּשִׁשִּׁית הַמִּנָּה וְעָשְׂתָה אֲצִלּוֹ ב' שָׁנִים, הֲרִי שְׁלִישִׁית הַמִּנָּה. טַל שְׁנֵי שְׁלִישִׁית הַמִּנָּה וְתִצָּא מֵאֲצִלָּהּ. לָעַם נָכְרִי לֹא יִמָּשָׁל לְמַכְרָהּ • שְׂאִינוֹ רִשְׁאֵי לְמַכְרָהּ לְאַחַר, לֹא הָאֲדוֹן וְלֹא הָאֵב (קידושין יח). בַּבְּגוּד־בָּהּ • אִם בָּא לְכַגֵּד בָּהּ, שֶׁלֹּא לְקַיֵּם בָּהּ מִצְוַת יַעֲדָה. וְכֵן אֲבִיָּה, מֵאַחַר שֶׁבִּגְדָהּ בָּהּ וּמַכְרָהּ לָזֶה. אֲבָן עוֹרָא.

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

כִּי פְדִיתִים. וְהִנֵּה וְהַפְּדָה פֶּעַל יוֹצֵא לְשָׁנִים פְּעוּלִים, כְּמוֹ הַמִּצְוִת הָרִים חֲצִיר. אוֹ כְּמוֹ רִאשׁוֹן הַכִּלִּי לְשִׁמְעוֹן לְחָם. וְהִנֵּה וְהַפְּדָה, שֶׁבִּקֵּשׁ פְּדִיּוֹנָהּ וְיִקְבְּלֶנָּה. בֵּין שֶׁתִּפְדָּה הִיא עֲצָמָה, אוֹ אֲבִיָּה אוֹ אֶחָד מִקְרוֹבֶיהָ. כִּי אִם הִיא קְרוֹבָה אֶל שֶׁשׁ שָׁנִים, וְיִשְׁבּוּ בְּמָה שָׁנִים עֲבָדָה, וְכִמְהָ הַמְּרָחֵק עַד הַשְּׁבִיעִית, אוֹ עַד הַזֶּמֶן שֶׁתָּהָא בְּרִשׁוּתָהּ. וְכִפִּי הַחֲשׁוֹן וְהִנֵּה הַפְּדִיּוֹן: לָעַם נָכְרִי. פְּרִשְׁנוּ. וְדַע כִּי כָּל עַם שְׂאִינוֹ יִשְׂרָאֵל, נִקְרָא נָכְרִי. וְאֵינוֹ כְּמוֹ זֶר, כִּי זֶר יִקְרָא שְׂאִינוֹ מִמְּשַׁפַּחַת הַשִּׁבְט. וְהִנֵּה אִם אֲמָרְנוּ כִּי יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עֲבָרִים בְּעִבּוֹר עֲבָר, וְהִנֵּה הוּא עוֹבֵד הַשֶּׁם. וְהִנֵּה מִי שֶׁהוּא מִמְּשַׁפַּחַתוֹ, וְעַל אֲמוֹנָתוֹ יִקְרָא עֲבָרִי. וְאִם אֲמָרְנוּ בְּעִבּוֹר אֲבָרָהּ נִקְרָא כֵּן, הִנֵּה כְּתוּב כִּי בִּצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע. אֶף־עַל־פִּי שֶׁבִּשְׁמַעְעָל כְּתוּב כִּי וְרָצָה הוּא, לֹא נִתְּנָה הָאֲרִיזָה רַק לִצְחָק לְבָדוֹ. וְכֵן יִצְחָק הִיָּי יִצְחָק וְעֵשׂוֹ. וְכְּתוּב בִּצְחָק, כִּי לָךְ וְלִרְצָה אֲתָן אֶת כָּל הָאֲרִצוֹת הָאֵל. וְהִנֵּה לֹא נִקְרָא לוֹ זֶרַע רַק בִּצְעָק לְבָדוֹ, אֲשֶׁר לוֹ נִתְּנָה הָאֲרִיזָה. וְהִנֵּה נָכְרִים וְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי הַפְּלִיגְשִׁים, וְכֵן עֲשׂוֹ עֲמָהִם:

עָלִי וְעַל מִמְּלִכְתִּי חֲטָאָה גְּדוֹלָה: וְטַעַם לֹא תִצָּא בְּצֵאת הָעֶבְדִּים. שְׂיֻצָּאָתָם לְעוֹלָם אַחֵר שֶׁשׁ שָׁנִים. כִּי גַם זֹאת תִּצָּא אִם הִגִּיעוּ שֶׁשׁ שָׁנִים, כְּאֲשֶׁר הוּא כְּתוּב, כִּי יִמָּכֵר לָךְ אַחִיד הָעֲבָרִי אוֹ הָעֲבָרִיָּה וְעֲבָדָה שֶׁשׁ שָׁנִים. וְכִּי אִם הִגִּיעָה קֶדֶם שֶׁשׁ, לִזְמַן שֶׁהִיא בְּרִשׁוּתָהּ, תִּצָּא: ח אִם רָעָה. שֶׁלֹּא מִצְוָה חֵן בְּעֵינֵי אַחֵר שֶׁקִּנְיָנָהּ אוֹתָהּ, שְׂיֻצָּאָתָהּ לְאִשָּׁה. וְהִנֵּה הוּא טַעַם אֲשֶׁר לוֹ יַעֲדָה, שֶׁהִיא יַעֲדָה לוֹ לְהִיטָהּ אֲשֶׁתוֹ. אוֹ יַעֲדָה לְהִיטָהּ אֲשֶׁת בְּנוֹ. וְדַע כִּי לוֹ קָרִי וְכְּתוּב הוּא בְּפָנִים בְּאֵלָהּ, וּבַחֲזוֹץ בְּרִי'וֹ. וְאֲמַר הַגָּאוֹן, כִּי שְׁנֵי טַעַמִּים יֵשׁ לוֹ. כְּמוֹ הוּא עֲשֵׂנוּ וְלֹא אֲנַחְנוּ. הַטַּעַם הָאֶחָד, כִּי אֲנַחְנוּ לֹא עֲשִׂינוּ עֲצָמָנוּ. וְהַשֵּׁנִי, כִּי לוֹ אֲנַחְנוּ. וְהַנֶּכֶד בְּעֵינֵי כִּי זֶה הַשֵּׁנִי הוּא הָאֲמָת לְבָדוֹ. וְכִכָּה פֶּלֶם. אֲמַר רַבִּי יְהוֹדָה הַמְּדֻקְדָּק, אֲנַחְנוּ לֹא נִבְּלָה לְהַפְרִישׁ מִמִּכְטָא בֵּין לֹא בְּאֵלָהּ וּבֵין לוֹ בְּרִי'וֹ אוֹ בְּחִ'א, כְּמוֹ הִלָּה הִיא בְּרַבְתָּ בְּנֵי עֲמוֹן. כָּל אֵלֶּה הַפְּסוּקִים, אֲלָף מִבְּפָנִים, וּמִבַּחוּץ בְּרִי'וֹ. כָּל אֵלֶּה בְּדֶרֶךְ קְרִיאָתָם הוּא טַעַמָּם. וְדַע כִּי מִלֵּת וְהַפְּדָה, מִתְּפַעֲלִים הַיּוֹצֵאִים. כְּמוֹ וְהַפְּדוּךְ. אֲשֶׁר פָּדָה אֶת נַפְשִׁי.

לְעוֹלָמִים, זְמָנִים. וְיִשָּׁב שֶׁם עַד עוֹלָם, עַד זְמַן שֶׁהִיָּה גְּדוֹל. וְכֵן וְעֲבָדוֹ לְעוֹלָם, לִזְמַנוֹ שֶׁל יוֹבֵל, שְׂאִין זְמַן מוֹעֲדֵי יִשְׂרָאֵל אֲרָף מִמֶּנּוּ. וְיִצִּיאָת חֲרוֹת, כְּאֵלּוּ עוֹלָם מִתְחַדֵּשׁ. אוֹ יִהְיֶה פִּירוּשׁוֹ, שֶׁיִּשְׁבּוּ לִזְמַנוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁהִיָּה חֲפָשִׁי: וְ אֶת בְּתוֹ לְאִמָּה. קִטְנָה הִיא שֶׁהִיא בְּרִשׁוֹת הָאֵב, כְּמוֹ הַבֵּת שֶׁהוּא מִפָּר אֶת נְדָרָה. וְיִמְלֵת לָעַם נָכְרִי, עַם זֶה הַפְּסוּק הִיא דְּבָקָה. כִּי עַל הָאֵב יְדַבֵּר לָעַם נָכְרִי, לֹא יִמָּשָׁל לְמַכְרָהּ בַּבְּגוּד בָּהּ. כְּמוֹ מִדּוּעַ נִבְּגַד אִישׁ בְּאִחִיו. וְאֲמַת וְכָחוֹן הוּא, כִּי אֵין רִשׁוֹת לְאֲדוֹן לְמַכְרָהּ לְאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וְהִנֵּה יִדְעֵנוּ מִהַקְבָּלָהּ, וְשִׁמּוֹ זֶה לְזַכֵּר וְלִאֲסַמְכָתָא. וְאֵל תִּתְּנָה בְּעִבּוֹר מְרָחֵק לָעַם נָכְרִי מִזֶּה הַפְּסוּק, כִּי כְּמוֹהוּ שֶׁלֶם יִשְׁלֶם, כְּאֲשֶׁר אֲפָרָשׁ. אֲמַר הַגָּאוֹן, כִּי לָעַם נָכְרִי, כְּמוֹ לְאִישׁ נָכְרִי. וְכְּמוֹהוּ, הִגִּי גַם צִדִּיק תִּתְּרָג. וְזֶה לֹא יִתְּנֵן שְׂיֻצָּאָתָהּ עַל הַיָּחִיד בְּאִחֵת הַלְשׁוֹנוֹת, כִּי נִכּוֹן הוּא שְׂיֻצָּאָתָהּ וְיֻצָּאָתָהּ מִצְרָיִם. כִּי הוּא שֶׁם הַמִּין הַכּוֹלֵל, כְּמוֹ וְיֻצָּאָתָהּ מִצְרָיִם. רַק לְהִיטָהּ שֶׁשֶׁעָמּוּ כָּלָל, כְּמוֹ עַם וְגוֹי, וְקִהַל וְעָדָה, לֹא יִתְּנֵן שְׂיֻצָּאָתָהּ עַל הַיָּחִיד. וּפִירוּשׁ הִגִּי גַם צִדִּיק, שֶׁם מְפָרֵשׁ. כִּי הַבִּאֵת

ט וְאִם לְבָרָה יִקְיָמָנָה כְּהִלְכֵת בְּנֵת יִשְׂרָאֵל
יַעֲבֹד לָהּ :

עזרא.

כָּשִׁי אִם-אַחֲרַת יָקַח-לוֹ • עָלֶיָּה (מכילתא). שְׂאֵרָה פְּסוּתָהּ וְעֵנְתָהּ לֹא יִגָּרַע • מִן הָאֵמָה שִׁיעֵד לּוֹ כָּבֵד. שְׂאֵרָה • מְזוֹנוֹת (כתובות מז). פְּסוּתָהּ • כְּמִשְׁמָעוֹ. עֵנְתָהּ • תִּשְׁמִישׁ. אֵבן עזרא.

"וַיֵּצֵא חֲנָם", זוּ בַּגְרוֹת, לְכַךְ נֶאֱמָרוּ שְׁנֵיהֶם, שֶׁלֹּא לִיתֵּן פְּתִיחוֹן פֶּה לְבַעַל הַדִּין לְחֶלֶק. אבן עזרא.

ז"י • **מִכָּה** אִישׁ יָמָת • כִּמָּה כְּתוּבִים נֶאֱמָרוּ בַּפֶּרֶשֶׁת רוּצְחִין, וְיָמָה שֶׁבְּיָדֵי לְפָרֶשׁ לָמָּה בָּאוּ כָּלָם, אֶפְרָשׁ. מִכָּה אִישׁ יָמָת • (סנהדרין פד) לָמָּה נֶאֱמָר? לִפִּי שְׁנֵאמַר (ויקרא כד) "וְאִישׁ כִּי יֵכָּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת", שׁוֹמֵעַ אֲנִי הַפָּאָה בְּלֹא מִיתָה? תִּלְמוּד לּוֹמַר: "מִכָּה אִישׁ יָמָת", אֵינּוּ חֵיב אֲלֵא בַּהֲפָאָה שֶׁל מִיתָה. וְאִם נֶאֱמַר: "מִכָּה אִישׁ", וְלֹא נֶאֱמַר: "וְאִישׁ כִּי יֵכָּה", הֵייתִי אוֹמֵר אֵינּוּ חֵיב עַד שְׂפִיכָה אִישׁ. הֲכָּה אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַקָּטָן מִזֵּין? תִּלְמוּד לּוֹמַר: "כִּי יֵכָּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם", אֶפְלוּ קֵטָן וְאֶפְלוּ אִשָּׁה. וְעוֹד, אֵלּוּ נֶאֱמַר: "מִכָּה אִישׁ", שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֶפְלוּ קֵטָן שֶׁהֲכָּה וְהִרָּג וְהָא חֵיב, תִּלְמוּד לּוֹמַר: (סו) "וְאִישׁ כִּי יֵכָּה", וְלֹא קֵטָן שֶׁהֲכָּה. וְעוֹד "כִּי יֵכָּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם", אֶפְלוּ נְפִלִים בְּמִשְׁמַע? תִּלְמוּד לּוֹמַר: "מִכָּה אִישׁ", שְׂאִינוּ חֵיב עַד שְׂפִיכָה בֶּן קִימָא, הֲרָאוּ לְהִיּוֹת אִישׁ (מכילתא). אֲבָן עוֹרָא.

ט ואם לבנו ייעדנה. על משקל יירשנה.
מועד כמו מוקד: וטעם כמשפט הבנות.
בנות ישראל הבתולות שלא נמקרו: יעשה
לה. גם הכן גם האב, אם הוא יקחנה:
' אם אחרת. בין שתהיה מבנות ישראל
שנמקרה, או לא נמקרה: שארה. מזונה,
שיצמיד שארה שהוא בשרה: וענתה. יש
אומר דירתה. וכמהו לפי דעתם, ונעה איים,
וענתה שמה. ולפי דעת, כי ונעה איים
כמשמעו, כמו ונעית ואמרת דרך משל. כי
שם כתוב, ושעיר על רצהו יקרא. גם וענתה
שמה, תנן. כמו ענו לה' בתודה. ופירוש
וענתה, על המשכב שהוא עת דודים. כי

שיעור יומי ליום ראשון כ"ג שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כא – פרשת משפטים

וְאֶשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ מָקוֹם (יג) וְאֶשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ מָקוֹם
יג וְיָדִי לֹא כָמֹן לָהּ וּמִן קֶדֶם יְיָ אֶתְמַסֵּר
לִידָה וְאֶשְׁוִי לָךְ אֶתֶר דִּיעוּרֹק לְתַמָּן:
אֲשֶׁר יָנוּם שָׁמָּה:

כ"ג"א וְאֶשֶׁר לֹא צָדָה • לֹא אָרַב לוֹ וְלֹא נִתְפַּנֵּן. צָדָה לְשׁוֹן אָרַב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (שמואל א כד) "וְאֶתָּה צוֹדָה אֶת נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ", וְלֹא יִתְכַּן לּוֹמֵר "צָדָה" לְשׁוֹן "הַצֵּד צִיד", שְׂצִידַת חַיּוֹת אֵין נּוֹפֵל ה"א בַּפֻּעַל שְׁלָה, וְשֵׁם דְּבָר בַּה צִיד, וְזֶה שֵׁם דְּבָר בּוֹ צִידָה וּפֻעַל שְׁלּוֹ צוֹדָה, וְזֶה פֻעַל שְׁלּוֹ צֵד, וְאוֹמֵר אֲנִי פִתְרוֹנוֹ בְּתַרְגּוּמוֹ: וְדִי לֹא כָמֹן לָהּ. וּמִנַּחֲמָם חִבְרוּ בַּחֲלָק "צֵד צִיד", וְאֵין אֲנִי מוֹדָה לוֹ. וְאִם יֵשׁ לְחִבְרוּ בְּאַחַת מִמְּחֻלְקַת שֶׁל צֵד, נִחְבְּרָנוּ בַּחֲלָק (ישעיה סו) "עַל צֵד תִּנְשְׂאוּ", (שמואל א כ) "צָדָה אוֹרָה", (דניאל ז) "וּמִלִּין לְצֵד עֲלָהָה יִמְלֵל". אַף כָּאן "אֲשֶׁר לֹא צָדָה" לֹא צִיד לְמִצָּא לוֹ שׁוֹם צֵד מִיתָה, וְאַף זֶה יֵשׁ לְהַרְהֵר עָלָיו. מִכָּל מָקוֹם, לְשׁוֹן אוֹרַב הוּא. וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ • זְמַן לִידּוֹ, לְשׁוֹן (תהלים צא) "לֹא תִאֲנָה אֵלֶיךָ רָעָה", (משלי יב) "לֹא יִאֲנָה לְצַדִּיק כָּל אֲנֹן", (מלכים ב ה) "מִתְאַנָּה הוּא לִי", מוֹדֵמֵן לְמִצָּא לִי עֲלָה. וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ • וְלָמָּה תִּצָּא זֹאת מִלִּפְנֵי? הוּא שְׁאֵמֵר דָּוָד: (שמואל א כד) "כִּפְאֲשֶׁר יֵאמֵר מֶשֶׁל הַקְּדָמוֹנִי מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע", וּמֶשֶׁל הַקְּדָמוֹנִי הִיא הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מֶשֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא קְדָמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְהִיכֵן אִמְרָה תּוֹרָה: "מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע"? "וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ". בְּמָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר? בְּשִׁנֵּי בְנֵי אָדָם, אֶחָד הָרַג שׁוֹגֵג וְאֶחָד הָרַג מְזִיד, וְלֹא הָיוּ עֲדִים בְּדָבָר שְׂעִידוֹ, זֶה לֹא נִהְרַג וְזֶה לֹא גָלָה. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹמֵנֵן לְפָנֶיךָ אֶחָד: זֶה שֶׁהָרַג בְּמִזִּיד יוֹשֵׁב תַּחַת הַסֵּלֶם, וְזֶה שֶׁהָרַג שׁוֹגֵג עוֹלָה בַּסֵּלֶם וְנוֹפֵל עַל זֶה שֶׁהָרַג בְּמִזִּיד וְהוֹרֵגוֹ, וְעֲדִים מְעִידִים עָלָיו וּמְחִיבִים אוֹתוֹ לְגִלּוֹת. נִמְצָא זֶה שֶׁהָרַג בְּשׁוֹגֵג גּוֹלָה, וְזֶה שֶׁהָרַג בְּמִזִּיד נִהְרַג. וְשִׁמְתִּי לָךְ מָקוֹם • אַף בַּמְדַּבֵּר שְׂנִינּוּם שָׁמָּה, וְאִי זֶה מָקוֹם קוֹלָטוֹ? זֶה מִחֲנֵה לִוְיָהּ (מכות יב). אֲבָן עוֹרָא.

וְכִי־יִזְדּ אִישׁ עַל־רַעְהוּ לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה מִעַם מִזְבְּחִי (יד) וְכִי־יִזְדּ אִישׁ עַל־רַעְהוּ לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה מִעַם מִזְבְּחִי
יד וְיִזְדּ אִישׁ עַל־רַעְהוּ לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה מִעַם מִזְבְּחִי
בְּנִכְלִיו מִן מִדְּבַחִי תִדְבְּרֶנָּה לְמַמְתָּ:
תִּקְחֶנּוּ לָמוֹת:

כ"ג"א וְכִי־יִזְדּ • לָמָּה נִאָּמַר? לִפִּי שְׁנֵאֲמַר "מִכָּה אִישׁ וְגו'", שׁוֹמֵעַ אֲנִי רּוֹפֵא שֶׁהָרַג וְשָׁלַח בֵּית דִּין שֶׁהִמִּית בְּמִלְקוֹת אֲרֻבָּעִים, וְהָאֵב הַמִּכָּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרַב הָרוֹדָה אֶת תַּלְמִידוֹ וְהַשּׁוֹגֵג? תַּלְמוּד לּוֹמֵר: "וְכִי יִזְדּ" וְלֹא שׁוֹגֵג, "לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה" וְלֹא שָׁלַח בֵּית דִּין, וְהָרּוֹפֵא וְהָרוֹדָה בְּנוֹ וְתַלְמִידוֹ, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהֵם מְזִידִין, אֵין מְעִרְמִין. מִעַם מִזְבְּחִי • (סנהדרין צה) אִם הִיָּה כֹהֵן וְרוֹצֵה לְעַבֵּד עֲבוּדָה, תִּקְחֶנּוּ לָמוֹת. אֲבָן עוֹרָא.

וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת: (טו) וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת:
טו וְיִדְמִיחִי אֲבוּהִי וְאִמִּי אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל:

כ"ג"א וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ • (שם פד) לִפִּי שֶׁלְמַדְנּוּ עַל הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בְּתַשְׁלוּמִין וְלֹא בְּמִיתָה, הֲצִרְף לּוֹמֵר עַל הַחוֹבֵל בְּאָבִיו שֶׁהוּא בְּמִיתָה וְאִינוֹ חַיֵּב אֵלָּא בְּהַפָּאָה שִׂישׁ בַּה חֲבוּרָה. אָבִיו וְאִמּוֹ • אוֹ זֶה אוֹ זֶה. מוֹת יוֹמָת • בְּחֻקֵּי. רַמְבַּן

וְגוֹנֵב אִישׁ וּמִכְרוֹ וְנִמְצָא בִידּוֹ מוֹת יוֹמָת: (טז) וְגוֹנֵב אִישׁ וּמִכְרוֹ וְנִמְצָא בִידּוֹ מוֹת יוֹמָת:
טז וְיִדְגִּנּוּב נִפְשָׁא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִזְבְּנָה וְיִשְׁתַּכַּח בִּידָה אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל:

כ"ג"א וְגוֹנֵב אִישׁ וּמִכְרוֹ • (מכילתא) לָמָּה נִאָּמַר? לִפִּי שְׁנֵאֲמַר: (דברים כד) "כִּי יִמְצָא אִישׁ גּוֹנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו". אֵין לִי אֵלָּא אִישׁ שֶׁגֵּנֵב נֶפֶשׁ. אֲשֶׁה, אוֹ טַמְטוּם, אוֹ אֲנִדְרוֹגִינוּס שֶׁגֵּנֵבוּ, מִנֵּין? תַּלְמוּד לּוֹמֵר: "וְגוֹנֵב אִישׁ וּמִכְרוֹ". וּלְפִי שְׁנֵאֲמַר כָּאן: "וְגוֹנֵב אִישׁ", אֵין לִי אֵלָּא גּוֹנֵב אִישׁ. גּוֹנֵב אֲשֶׁה, מִנֵּין? תַּלְמוּד לּוֹמֵר: (שם) "וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ". לְכָף הַצֵּרְכּוֹ שְׁנִיָּהֶם, מָה שֶׁחֹסֵר זֶה, גָּלָה זֶה. וְנִמְצָא בִידּוֹ • שֶׁרְאוּהוּ עֲדִים שֶׁגֵּנֵבוּ וּמִכְרוּ,

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

מִזְבְּחִי, כִּפְאֲשֶׁר עָשָׂה יוֹאֵב, יוֹמָת. וְקִדְמוֹנִינוּ אֲמִירוֹ, אֶפִּילוֹ כֹהֵן וְרוֹצֵה לְעַבֵּד עֲבוּדוֹת מִזְבְּחִי יוֹמָת:

טו וּמִכָּה. בְּעַבּוּר שֶׁהוֹכִיר מִכָּה אִישׁ וְמָת, הֲצִרְף לְפָרֵשׁ כִּי יֵשׁ מִכָּה בְּלֹא מִיתַת הַמִּכָּה שְׂעִימוֹת. כִּמוֹ מִכָּה אָבִיו. וּמִכָּה יִשְׁרַת בְּעַבּוּר אַחֵר. וּבְעַבּוּר כְּבוֹד הָעֲבוֹת, הֲצִרְף לּוֹמֵר אֶפִּילוֹ שֶׁלֹּא יָכֹם רַק יִקְלָלֶם, יוֹמָת:

בְּעֶרְמָה. וְכִמוֹהוּ כִי תַחַל לִזְנוֹת, שְׁפִירוּשׁוֹ כִּי תַחַל לְנִפְשָׁה לִזְנוֹת. עַל כֵּן אָבִיָּה הִיא מְחַלֵּלָה. וְיִדְעֵה כִּי לְשׁוֹן חִלּוּל, גַּם תַּחֲלָה, מִפְּעָלִי הַפָּעֵל, וְהֵם ב' טַעְמִים. עַל כֵּן הֲצִרְף לְהַפְרִישׁ בֵּין שְׁנֵיהֶם, אֲמַר כִּי תַחַל לִזְנוֹת. כִּי מִלְשׁוֹן תַּחֲלָה יֵאמֵר תַּחַל, כִּמוֹ תַּחַל לְסַפֵּר: מִעַם מִזְבְּחִי. הִנֵּה זֶה הַפֶּן הַפְּסוּק הָרִאשׁוֹן, שֶׁשֵּׁם כְּתוּב וְשִׁמְתִּי לָךְ מָקוֹם, וְהֵם עֲרֵי מִקְלָט. רַק הַמְזִיד שְׂנִינּוּס אֶפִּילוֹ עַל

יג וְאֶשֶׁר לֹא צָדָה. כִּמוֹ בְּצִדָּה. וְאֶתָּה צוֹדָה אֶת נַפְשִׁי. וְהִנֵּה הוּא פְּעֻנֵן אֲרַב וְעוֹשֶׂה בְּמִזִּיד: אָנָּה לִידּוֹ. כִּמוֹ כִּי מִתְאַנָּה הוּא לִי. מִבְּקֵשׁ סְבוֹת וְעִלְיוֹת. וְהִנֵּה טַעְמוֹ שֶׁהֵשֵׁם סִבָּב וְתַתָּן עֲלִילוֹת שְׂעִימוֹת זֶה מִזֵּד זֶה, וְלֹא עֲלִתָהּ מִמְּחֻשְׁבָּתוֹ. וְהֵשֵׁם סִבָּב לוֹ זֶה, בְּעַבּוּר עוֹן אַחֵר שֶׁעָשָׂה, כְּדִי שִׁגְלָה מִמִּקְוָמוֹ. וְכִתִּיב לֹא יִאֲנָה לְצַדִּיק כָּל אֲנֹן:
יד וְכִי יִזִּיד. טַעַם לְהַרְגוֹ, כִּאִילוֹ כְּתִיב וְהָרַגוֹ

שיעור יומי ליום שני כ"ד שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - כא - פרשת משפטים

(י) וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת: יוֹ וְדִלּוּט אָבוּהִי וְאִמָּה אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל:

(יח) וְכִי־יִרְיֶנָּה אֲנָשִׁים וְהִפְחֵֽאִישׁ אֶת־רַעְהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב:

(יט) אִם-יָקִימוּ וְהִתְהַלְּךְ בַּחוּץ עַל-מִשְׁעָנָתוֹ וְנָקָה הַמֶּכֶּה יֵט אִם יָקִימוּ וְיִחְלִיף בִּבְרָא עַל בִּגְדֵיהָ וְיִהְיֶה זָכָאָה מְחֻיָּא לְחוּד בּוֹטְלָנָה יִתֵּן וְאֶגֶר אֲסִינָא יִשְׁלַם :

רש"י על משענתו • על בריו וכחו (מכילתא) • ונקה המכה • וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג? אלא ללמדך פאן שחודשים אותו עד שנגרף אם יתרפא זה, וכן משמעו: פשקם זה והולך על משענתו, אז ונקה המכה, אבל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה. רק שבתו • בטול מלאכתו מחמת החלי, אם קטע ידו או רגלו, ואין בטול מלאכתו מחמת החלי, כאלו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החלי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא פבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנגמר: "יד תחת יד, רגל תחת רגל". ורפא ורפא • פתרגומו: ישלם שכר הרופא (בבא קמא פה) • אבן עזרא.

(ב) וְכִי־יִפֹּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמּוֹ בַּעֲשָׂבֶט וּמֵת תַּחַת יָדוֹ נָקָם נָקָם:

רש"י ◀ וְכִי־יִכָּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ • בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אוֹ אִינוֹ אֶלָּא בְּעַבְרִי? תִּלְמוּד לומר:

אבן עזרא על התורה -

כִּי הָאֵלֹהִי נֹסֵף, כִּפּוֹ אֶל־אֲזָרָעֵי. מִגִּזְרֵי
 הַגִּזְרִים, דָּבָר שֶׁיִּגְרֶה בְּיָדוֹ. וְכֵן בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי:
 שֶׁט־אֵם יָקוּם. עַל הַזֶּה נִסְמָךְ, שֶׁפִּירְשׁוּ עַל
 מִשְׁמַעְנָהּ, שֶׁלֹּא יִשְׁעַן עַל אַחֵר כְּמִשְׁפֵּט הַחֹלִים.
 רַק עַל עֲצָמוֹ: וְנִקְּחָה הַמִּכָּה. שֶׁיִּזְיֵאָהּ מִבֵּית
 הַחֶסֶד. וּפִירוּשׁ שְׂכָתָהּ, מִגִּזְרֵי שְׂכָתָהּ שֶׁשְׂכָתָה
 מִמְּלָאכָתָה. וְנִכְוֵן הוּא. וְהוּא עַל מִשְׁקַל שְׂכָרָהּ,
 כִּי הִיא שֶׁלֹּא יִתְּנֶה לְהִיטוֹ כִּמוֹ זֶה, שְׂכָתָהּ
 הַבְּתִים מַעֲט, שֶׁהוּא מִגִּזְרֵי לֵב. וְהַשֵּׁם, זְמַן
 שֶׁיִּשְׁכְּרָה בְּבֵית שְׂשׂוּכָתָה בְּלִי לֵב אֲחֻכָּהּ. וְהַעֲדָה
 הַזֶּה פִּירוּשׁוֹ, שֶׁהוּא הַפֶּה וְהַתְּהַלֵּל בְּחוּצָה: וּרְפָא

טז וגנב. אמר הגאון, למה נקנס זה הפוסק בין מפה אביו ובין מקלל אביו. והשיב, כי הפתוב לא ידבר רק על ההנה, כי הגנבים היו קטנים וגדלו בארץ נקרה, לא יכירו אבותיהם, ויתכן שפגשו וימקללו. והענין על הגנב: ונקמצא בידו. בשוק לפני המקור, ימית:

יז ומקלל. מצאנו קללה בזכירת השם, כמו וימקללם שם ה'. גם בלא זכרון השם:

יח ופי יריבן. אמר הגאון, בגוף כמו בעלי אגרופים, דבר חזק וקשה. ורבי מרינוס אמר

שיעור יומי ליום שני כ"ד שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כא – פרשת משפטים
 "כי כספו הוא". מה כספו קנוי לו עולמית, אף עבד הקנוי לו עולמית. והרי היה בכלל "מכה איש ומת"? אלא
 בא הכתוב והוציאו מן הכלל להיות נדון בדין יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת, פטור.
 בשבט • כשיש בו כדי להמית הכתוב מדבר. או אינו אלא אפלו אין בו כדי להמית? תלמוד לומר בישאל:
 (במדבר לה) "ואם באבן יד אשר ימות בה (או בכלי עץ יד אשר ימות בו, גרסת ר"א) הכהו". והלא דברים קל וחמר: ומה ישאל
 חמור, אין חייב עליו אלא אם כן הכהו בדבר שיש בו כדי להמית ועל אבן שהוא כדי למוות בהפאה זו, עבד
 הקל, לא כל שכן. נקם ינקם • (סנהדרין עא) מיתת סיף, וכן הוא אומר: (ויקרא כו) "חרב נוקמת נקם ברית"
 (מכילתא) • אבן עזרא.

(כא) אך אם יום או יומים יעמוד לא יקם כי כספו הוא: כא ברם אם יומא או תרין יומין יתקם לא
 יתנן ארי כספה הוא:
 רש"י אך אם יום או יומים יעמוד לא יקם • אם על יום אחד הוא פטור, על יומים לא כל שכן? אלא יום
 שהוא כיומים, ואי זה? – זה מעת לעת (מכילתא). לא יקם כי כספו הוא • הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה
 מעת לעת קדם שמת, חייב. אבן עזרא.

(כב) וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא
 יהיה אסון ענוש יענש באשר ישית עליו בעל האשה
 ונתן בפללים:
 כב וארי ינצו גברין וימחון אתתא מעדינא
 ויפקון ולדהא ולא יהא מותא אתגבאה
 יתגבי כמא דישיי עלוהי בעלה דאתתא
 ויתן על מימר דינא:

רש"י וכי ינצו אנשים • (מכילתא) זה עם זה, ונתפנו להכות את חברו והכה את האשה. ונגפו • אין נגיפה אלא
 לשון דחיפה והפאה, כמו: (תהלים צא) "פן תגף באבן רגלך", (ירמיה יג) "ובבטרים תתנפנו רגליכם", (ישעיה ח) "ולאבן נגף".
 ולא יהיה אסון • באשה. ענוש יענש • לשלם דמי ולדות לבעל. שמין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק
 להעלות בדמיה בשביל הריגתה. ענוש יענש • יגבו ממנו ממון, כמו: (דברים כב) "וענשו אותו מאה כסף". באשר
 ישית עליו וגו' • כשיהפצנו הבעל בבית דין להשית עליו ענש על כך. ונתן • המכה, דמי ולדות. בפללים •
 על פי הדקנים. אבן עזרא.

(כג) ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש:
 רש"י ואם אסון יהיה • באשה. ונתתה נפש תחת נפש • (סנהדרין עט) רבותינו חולקין בדבר: יש אומרים נפש

אבן עזרא על התורה

תפגנו. והנה האדון רצה ליסרו. ולא הזכיר
 הכתוב כאשר ימית האדון עבדו, מה הדין
 שיהיה עליו, כי מנהג האדון לחמל על כספו
 שלא להמיתו. כאשר חמל אפילו על בהמתו.
 והשם צוה כאשר יסר האדון את עבדו,
 שלא יסרגו מוסר אבדו. כי בראותו שנפשו
 יוצאה תחת השבט, נצחנה. ואם לא נצחנה,
 תהרג בעבדו. כי רחמי השם על כל מעשיו.
 וכתוב בדרו, ודם לרב שפכתו, ולא היו
 מישאל:
 כב וכי ינצו. אלה האנשים הם עבדים, שהם
 נצים, מכה זה את זה. וכן למה מכה וצף.
 ונגפו. כולל שניהם. גם פעם יהיה פירוש
 זה או זה. וכן באש ישפכו אותו ואתהו, זאת
 או זאת. ואם שניהם ישאלו, דין אחד להם.
 וזאת האשה היא ישראלית: ולא יהיה
 אסון. באשה. ענוש יענש. בעבור הילדים,
 שיצאו ומתו. באשר ישית עליו אבי הילדים,
 אם יעשה כחצו הנזקף. ואם לאו, תפועל-פי
 בית-דין. כמו ופללו אלהים:

וכל זה היה קשה עליהם שיתרג האדון
 בעבור מות העבד. והנה אשיב עליהם, למה
 לא פירש הכתוב מהו הנקמה הגדולה או
 הקטנה. והנה נדרוף אחרי הכתובים. נקם
 נקמת בני ישראל, ונהרגו המדגים כולם.
 והנה אמר שמשון, כי אם נקמתי בכם.
 ואחרי כתיב ויך אותם שוק. ואנקה נקם
 אחת, ומתו בפניה. חרב פסיות בידם, ואחרי
 לעשות נקמה בגוים. כי דם עבדיו יקם,
 והנה דם יורה על התריגה. ועל זה הדרך,
 כל הלשון. והכתוב שאמר זה המיתה במלת
 נקמה, כי האדון מתגולל בעבדו, בעבור
 היותו ברשותו. כי לא יוכל להכות ככה
 בבר ישראל אחיו. וזה שאמר יום או יומים.
 והנה כמוהו על פי שני עדים. והם אמרו
 שלא ידעו טעמו, אם כן ישימו זו עמו.
 וחכמינו ז"ל אמרו, כי טעם יום או יומים
 שהתריגה השעות מארבעה ועשרים שעות
 ביום. וכאשר הסתכלנו בו, מצאנו שיאמר
 בשבט, שהוא שבט מוסר, כמו אתה בשבט

כ וכי נכה. אין ספק כי משפט מישאל.
 בין חפשי בין נמר, שנה בכל המשפטים.
 על כן לא תכון להיות זה עבד עברי. ועוד,
 כי באחרונה כתוב כי כספו הוא. והנה זה
 העבד והאמה, הוא הכתוב עליהם מהם תקנו
 עבד ואמה. ונתפח ב"ת בשבט, שהיה מנהגו
 להכותם בו. והנה כל החולקים על חכמינו,
 בעל פיהם יסמכו עליהם במלת נקם ינקם.
 כי הנקמה על דרכים רבים. והנה לא תועיל
 להם הסבך במקום הזה. והאבות קבלו, כי
 זאת כמו חרב נוקמת נקם ברית:
 כא אף. הנה יקם שהוא מהבגין שלא נקרא
 שם פועלו, הוא כמו ינקם, שהוא מבגין
 נפעל. והכותים אמרו כי פירוש נקם ינקם,
 נקמה גדולה ליסר אותו. ואם יעמוד יום
 אחד, תהיה הנקמה פחותה. ואם יומים, לא
 יקם כלל. וראיתם, שלא מצאנו במיתות
 בית-דין מלת נקמה. ואמרו, כי חרב נוקמת
 אינה ראיה גמורה, שהוא הריגה. ועוד, אחר
 שאמר הכתוב יום, מה צורך לומר יומים.

לח שיעור יומי ליום שני כ"ד שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כא – פרשת משפטים
ממש, ויש אומרים ממון, אבל לא נפש ממש, שהמתכונן להרג את זה והרג את זה, פטור ממיתה ומשלם ליוֹרְשֵׁי
דָּמִיו כְּמוֹ שֶׁהָיָה נִמְכָּר בְּשׁוּק. אבן עזרא.

(כד) עֵין תַּחַת עֵין שֶׁן תַּחַת שֶׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת כד עֵינָא חֶלֶף עֵינָא שָׁנָא חֶלֶף שָׁנָא יָדָא
חֶלֶף יָדָא רֶגְלָא חֶלֶף רֶגְלָא:
רֶגֶל:

כ"ה עֵין תַּחַת עֵין • סמא עין חבירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכר בשוק, וכן כלם. ולא נטילת
אבר ממש, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא פד). אבן עזרא.

(כה) בְּוִיָּה תַּחַת בְּוִיָּה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת כה בְּוִיָּה חֶלֶף בְּוִיָּה פָּדָע חֶלֶף פָּדָע
מִשְׁקוּפֵי חֶלֶף מִשְׁקוּפֵי:
חֲבוּרָה:

כ"ז בְּוִיָּה תַּחַת בְּוִיָּה • מכות אש, ועד עכשו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים, ועכשו בשאין בה פחת דמים,
אלא צער, כגון כואו בשפוד על צפרניו, אומדים כמה אדם פיוצא בזה רוצה לטל, להיות מצטער כף. פצע •
היא מכה המוציאה דם שפצע את בשרו, נפרדו"ר בלע"ז. הכל לפי מה שהוא: אם יש בו פחת דמים, נותן נזק,
ואם נפל למשכב, נותן שכבת, ורפוי, ובשת וצער. ומקרא זה יתר הוא. וב"החובל" דרשוהו רבותינו לחיוב על
הצער אפלו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטרין אותו מן הצער, לומר הואיל וקנה ידו, יש
עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחתכה בסם, שאינו מצטער כל כך, וזה חתכה בכרזל וצערו.
חבורה • היא מכה שהדם נצרך בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו. לשון חבורה, טק"א בלע"ז, כמו
(ירמיה יג) "ונמר חבורתי". ותרגומו משקופי, לשון חבטה, בטדור"א בלע"ז, וכן "שדופת קדים" שקיפן קדום,
חבוטות ברוח. וכן "על המשקוף", על שם שהדלת נוקש עליו. אבן עזרא.

(כו) וְכִי־יִכָּה אִישׁ אֶת־עֵין עֵבְדוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אִמּוֹתוֹ כו וְכִי־יִכָּה אִישׁ אֶת־עֵין עֵבְדוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אִמּוֹתוֹ
עֵינָא דְאִמְתָּה וְיִחַבְלָנָה לְבַר חוּרִין וְפִטְרָנָה
חֶלֶף עֵינָה:

כ"ח אֶת עֵין עֵבְדוֹ • כנעני, אבל עבדי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אצל "לא תצא כצאת העבדים".
תחת עינו • (מכילתא) וכן בכ"ד ראשי אברים: אצבעות הידים והרגלים, ושתי אצבעים, והחטם וראש הגויה שהוא
גיד האמה. ולמה נאמר 'שן ועין'? שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר: מה עין שנובא עמו, אף כל

אבן עזרא על התורה

התורה פירש שלם אם לא נסמך על דברי
חז"ל. כי כאשר קבלנו התורה מן האבות,
בן קבלנו תורה שבעל פה. אין הפרש ביניהם.
והנה יהיה פירוש עין תחת עין, ראוי להיותו
עינו תחת עינו, אם לא יתן פירו. ואמר
הגאון, כי יש שן שהענש שלו קטט, אם
יהיה המכה נצר, כי אם יקרת עוד יחליף.
והזכיר היד כי היא בעלת מלאכה. והזכיר
הרגל שהוא יתר קשה מהיד, כי לא יוכל
אדם ללכת ברגל אחת. ולפי דעתי, כי הזכיר
אלה האברים על התורה בלבד. כי כאשר נכה
אדם חבירו, או יכנו בעין שהוא עומד כנגדו.
או בפה שעומד כנגדו וישבר שניו. או ביד
שבה ילחם או יגן בעד פניו. או ברגל בכרחו
מפניו:

כה בְּוִיָּה. מכות אש כמשמעו: י"א כי פצע.
להוציא דם. וחבורה מכה בלי דם. והגאון

וסרה שלישית אור עיניו, איך יתכן שיכה
מכה כזאת בלי תוספת ומגרעת. אולי יחשיף
אור עינו כלו. ויותר קשה הכויה והפצע
והחבורה, כי אם היו במקום מספן, אולי
ימות. ואין הדעת סובלת. אמר לו בן זוטא,
והלא כתוב במקום אחר כאשר יתן מום
באדם בן יתן בו. והגאון השיב לו, יש לנו
בי"ת תחת על. והנה טעמו בן יתן עליו
ענש, וכן זוטא השיב לו כאשר עשה בן
יעשה לו. והגאון השיב, הנה שמשון אמר
כאשר עשו לי בן אעשה להם. ושמשון לא
לקח נשומתיהם ונתנם לאחרים, רק גמולם
השיב להם. וכן זוטא השיב, אם היה המכה
עני, מה יהיה ענשו. והגאון השיב, אם עור
יעור עין פקח, מה יעשה לו. כי העני יתכן
שיעשיר וישלם, רק העור לא יוכל לשלם
לעולם. והכלל, לא נוכל לפרש על דרך מצות

כג ואם אסון יהיה. לאשה. ויש מחלוקת
אומרים כי ימות הנוגף, בעבור שמחשבתו
להרג אחיו, יומת. וראייתם, כי על הילדים
כתוב ענש יענש. ועל מות האשה כתוב,
ונתת נפש תחת נפש. ואם הוא ענש, מה
יתרון למות האשה יותר מן הילדים. ואם
אמרנו שהם בני עונשים, למה שנה הכתוב
לומר נפש תחת נפש. ומחלוקת אחרת אומרת
כי המתכונן להרג את זה והרג את זה, לא
יומת. ושנה הכתוב לומר נפש תחת נפש, כי
ענש הנפש, יותר מהילדים הרבה מאד.
וראייתם, הכתוב הבא אחריו, עין תחת עין
שאנו כמשמעו, רק הוא פקח. ונזכר זאת
הפרשה, בעבור עין תחת עין, שן תחת שן.
כי אחריו כתוב, משפט עין העבד ושנו:
כד עין. אמר רב סעדיה, לא נוכל לפרש זה
הפסוק כמשמעו. כי אם אדם הכה עין חבירו,

שיעור יומי ליום שני כ"ד שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כא – פרשת משפטים
למט
שנברא עמו, והרי שן לא נברא עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, היתית אומר אפלו שן תינוק שיש לה חליפין,
לכך נאמר עין. אבן עזרא.

(כו) ואם-שן עברו או-שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו
תחת שנו: אבן עזרא.

(כח) וכי-יגח שור את-איש או את-אשה ומת סקול
יסקל השור ולא יאכל את-בשרו ובעל השור נקי:
כח וארי יגח תורא ית גברא או ית אתתא
וימות אתרגמא יתרגם תורא ולא יתאכל
ית בסרה ומרה דתורא יהי זכאה:

רע"א • וכי יגח שור • (בבא קמא כד) אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף, אלא שדבר הפתוי בהנה. ולא יאכל
את בשרו • (פסחים כא) ממשימע שנאמר: "סקול יסקל השור", איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה?
אלא מה תלמוד לומר: "ולא יאכל את בשרו"? שאפלו שחטו לאחר שנגמר דינו, אסור באכילה. (בבא קמא מא)
בהנאה מנין? תלמוד לומר: "ובעל השור נקי". כאדם האומר לחברו: יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם
הנאה של כלום, זהו מדרשו. ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר במועד: "וגם-בעליו יומת", הוצרך לומר בתם:
"ובעל השור נקי".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ו עמ' 141 ואילך – מותוך 'לקראת שבת')
גם הורה בא מ"דבר הכתוב

וכי-יגח שור

אחד שור ואחד כל בהמה חיה ועוף אלא שדבר הפתוי בהנה (כא, כח. ובפרש"י)
יש לפרש כלל זה "דבר הפתוי בהנה" (שמביאו רש"י בפרשתנו עוד כמה פעמים (כב, יז. שם, כא. שם, ל)) בדרך הדרוש והקמץ:
כאשר מתרחש בעולם מארע שהוא נגד הטבע ויוצא מגדר הרגיל, אזי נפר לכל ש"מאת ה' היתה זאת" ואין זה "מקרה" חס
ושלום.
אך בדרך כלל כאשר "עולם כמנהגו נוהג", עלול האדם לחשב שאין דרכי הטבע מגיעים מפח הבוהא, אלא כך הוא דרכם וטבעם
של הנבראים, והעולם מתנהג מעצמו ח"ו.
ועל זה בא הכלל – "דבר הפתוי בהנה". שגם ה"הוה", דקאי על ההנהגה הרגילה מדי יום ביומו, אין זה מעצמו ח"ו, כי אם
מפח "דבר הפתוי", שהוא דבר ה' המפחית ומקיים את כל הנבראים ומנהיגם כרצונו. אבן עזרא.

(כט) ואם שור נגח הוא מתמל שלשם והועד בבעליו
ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל
וגם-בעליו יומת:

רע"א • מתמל שלשם • הרי שלש נגיחות (מכילתא) • והועד בבעליו • (ב"ק כג) לשון התראה בעדים, כמו: (בראשית מג)
"הצעד העיד בנו האיש". והמית איש וגו' • לפי שנאמר: "כי יגח", אין לי אלא שהמיתו בנגיחה. המיתו

אבן עזרא על התורה

אם יגח השור עבד או אמה. וזה האיש
והאמה ישראלים. והזכיר האשה, ולא עשה
כן בפסוק מכה איש ומת. כי מנהג הלשון
להזכיר הנקבד שהוא הנזכר, והוא הדין
לנקבה. והזכיר האשה עתה, בעבור שיש
מקומות שאין מנהג האשה לצאת חוץ
מהעיר לשדה, אל מקום ששם השורים,
שלא יחשב אדם ויערער ויאמר למה שנתה
המנהג. ובעבור זה כתוב אחריו, או בן יגח

אמר כי פצע שבירת עצם. וחבורה מכת דם:
כו וכי יגח. צוה השם שיצא העבד חפשי
תחת עינו או שנו. שלא יהא אדוניו אכזרי,
שיכנו מכה נמרצה. כי אם ישחית עינו, או
אפילו שנו, יצא מרשותו חפשי, ויאבד ממונו:
כו ואם שן. דבר הפתוי על ההנהגה ברב,
כאשר הזכירתי. וכן יצא בראשי איברים כפי
הקבלה:
כח וכי יגח. הזכיר זאת הפרשה, בעבור

אם יגח השור עבד או אמה. וזה האיש
והאמה ישראלים. והזכיר האשה, ולא עשה
כן בפסוק מכה איש ומת. כי מנהג הלשון
להזכיר הנקבד שהוא הנזכר, והוא הדין
לנקבה. והזכיר האשה עתה, בעבור שיש
מקומות שאין מנהג האשה לצאת חוץ
מהעיר לשדה, אל מקום ששם השורים,
שלא יחשב אדם ויערער ויאמר למה שנתה
המנהג. ובעבור זה כתוב אחריו, או בן יגח

בנשיקה, דחיפה ובעיטה מנין? תלמוד לומר: "והמית". וגם בעליו יומת • בידי שמים. יכול בידי אדם? תלמוד לומר: "מות יומת המכה, רוצח הוא", על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין במדבר לה) (לג).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש ח"ו עמ' 329 ואילך – מנחם 'לקראת שבת')

מיתת השור – דיני נפשות?

ואם שור נגח הוא מתמל שלשם והועד בבועלו . . השור יסקל וגם בעליו יומת: (כא, כט)
 "שור הנסקל בעשרים ושלשה שנהאמר השור יסקל וגם בעליו יומת, כמיתת בעלים כף מיתת השור" (סנהדרין ב, א).
 וקשה איך למדים דין מיתת השור מדין מיתת הבעלים, והרי אין למדים דיני ממונות מדיני נפשות?
 ויש לומר בפשיטות דיש בזה גם דיני נפשות:
 מאחר שהתורה כללה אותם כאחד, "השור יסקל וגם בעליו יומת" – היינו שפשוטם על השור אין זה רק דיני ממונות כי אם גם דיני נפשות כי בזה נכלל דין הבעלים – "וגם בעליו יומת" (בידי שמים), ואם כן שפיר הוי דיני נפשות.
 ויש להוסיף הסברה בזה:
 דהנה בטעם חייב המיתה לבעלים בנגיחת שורו היה אפשר לפרש שהוא מטעם שלא שמר שורו כדבעי, ואז "השור יסקל" משום שהזיק, וזה שהבעלים יומת הוא מטעם שלא שמר שורו. ולפי זה דין השור ודין הבעלים הם שני דברים נפרדים.
 אבל יותר נראה לומר דטעם חייב המיתה לבעלים הוא, דמפנין שהשור הוא ממון בעלים, הנה ליה כנדא אריכתא דהבעלים, וכאלו שהבעלים בעצמו הזיק, ולפי זה בדין השור נכלל גם דיני נפשות, דשניהם חטאו באותה פעלה ואין שיר להפריד בדין שלהם. אבן עזרא.

(ב) אם-כפר יושט עליו ונתן פדיון נפשו ככל אשר-יושט עליו:
 ל אם ממון ישוון עלוהי ויתן פירקן נפשה ככל דישוון עלוהי:

כ"י אם כפר יושט עליו • "אם" זה אינו תלוי, והרי הוא כמו "אם כסף תלוה", לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כפר. ונתן פדיון נפשו • דמי נזק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: דמי מדיק (כבא קמא כז) • אבן עזרא.

(לא) או-בן וגח או-בת וגח כמשפט הזה יעשה לו:
 לא או לבר ישראל וגח תורא או לבת ישראל וגח כדינא הדין יתעבד לה:

כ"י א-בן וגח • בן שהוא קטן. או בת • שהיא קטנה. לפי שגאמר: "והמית איש או אשה", יכול אינו חייב אלא על הגדולים? תלמוד לומר: "או-בן וגח וגו'", לחייב על הקטנים בגדולים • (מכילתא) • אבן עזרא.

(לב) אם-עבד וגח השור או אמה כסף • שלשים שקלים יתן לאדניו והשור יסקל:
 לב אם לעבדא וגח תורא או לאמתא כסף תלתין סלעין יתן לרבונה ותורא יתרגם:

כ"י א-עבד או אמה • כנענים • (מכילתא) • שלשים שקלים יתן • גזרת הכתוב היא, בין שהוא שוה אלה זוז בין שאינו שוה אלא דינר, והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלונג"א.

(לג) וכי-יפתח איש בור או כי-יכרה איש בר ולא יכסנו ונפל-שמה שור או חמור:
 לג וארי יפתח גבר גוב או ארי יכרה גבר גוב ולא יכסנו ויפל תמן תורא או חמרא:

אבן עזרא על התורה

לא או בן או בת. שניהם ישראלים, כי כתוב אתריו אם עבד. והשם שם עונש על בעל השור, כי קשה בעיניו שתמית בהמה, אדם שנכרה בצלם אלהים, על בן נסקל השור:

ל אם כופר. אין זה הפך ולא תקחו כופר, כי הכתוב שם הוא רוצח גמור. וזה לא רצח, רק נענש בעבור שלא שמר שורו להייתו קשור. או השור התיר עצמו שלא נקשר כראוי. או שלא מצא הפתח סגור ויצא והזיק: יושט עליו. על פי הדין:

כט ואם. אין ספק כי אין כופר למומתי בית-דין. על בן אמרו מעתיקי הדת, כי וגם יומת, מיתתו בידי שמים. הנה יהיה זה יומת לפי דעתו, כמו עין תחת עין, שהוא ראוי שיומת אם לא יתן כופר נפשו. וכל זה בעבור שהוא כתוב יומת, ולא ימות:

כ"י וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר • שְׁהִיָּה מְכֻסָּה וּגְלָהּ. אוּ כִי יִכְרֶה • לְמַה נֶּאֱמַר? אִם עַל הַפְּתִיחָה חֵיב, עַל הַכְרֵיָּה לֹא כָּל שָׁכֵן? אֵלָּא לְהַבִּיא כוֹרֶה אַחֵר כוֹרֶה שֶׁהוּא חֵיב (בבא קמא נא) • וְלֹא יִכְסְנוּ • הָא אִם כְּסָחוּ, פְּטוּר, וּבַחֲפֹר בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים דְּבָר הַפְּתוּב (שם נח) • שׂוֹר אוּ חֲמוֹר • הוּא הַדִּין לְכָל בְּהֵמָה וְחִיָּה, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "שׂוֹר וְחֲמוֹר", אֲנִי לְמַדִּין אוֹתוֹ שׂוֹר שׂוֹר מִשְׁבֵּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן יִנּוּחַ שׂוֹרֶךְ וְחֲמוֹרֶךְ", מֵה לְהֵלֵךְ כָּל בְּהֵמָה וְחִיָּה כְּשׂוֹר, שְׁתֵּרִי נֶאֱמַר בְּמָקוֹם אַחֵר "וְכָל בְּהֵמָתְךָ", אַף כָּאֵן כָּל בְּהֵמָה וְחִיָּה כְּשׂוֹר. וְלֹא נֶאֱמַר: "שׂוֹר וְחֲמוֹר", אֵלָּא שׂוֹר וְלֹא אָדָם, חֲמוֹר וְלֹא כְּלָיִם (בבא קמא נב) • אבן עזרא.

(לד) בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלֵיו וְהֵמֶת יִהְיֶה־לּוֹ: לֵה מַרִּי דְּגָבָא יִשְׁלַם כֶּסֶףא חֵיב לְמַרְוֵהִי וּמִיתָא יְהֵא דִּילָהּ:

כ"י בַּעַל הַבּוֹר • בַּעַל הַתְּקֵלָה, אַף עַל פִּי שְׁאִין הַבּוֹר שָׁלוּ, שֶׁעָשָׂא בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, עָשָׂא הַפְּתוּב בַּעְלֵיו, לְהַתְּחִיב בְּנִזְקֵיו. כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלֵיו • יָשִׁיב לְרַבּוֹת שׂוֹה כֶּסֶף, וְאֶפְלוּ סְבִין (שם ז). (וְהָא דְּכִתִּיב "מִיֵּטֵב שְׂדֵהוּ", וְכֵתֵב רִשִּׁי" שֶׁהַנִּזְקִין מִן הָעֵדִית, תֵּרֵץ בְּגִמְרָא דְּפָרֵק קָמָא דְּכָבָא קָמָא, רַב הוֹנָא בְּרִיָּה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, דְּהָו אִם כָּא לְגַבּוֹת קֶרֶק, אֶבֶל מִטְּלָטְלִי – כָּל מִיִּלִּי מִיֵּטֵב הוּא, דְּאִי לֹא מִזְדָּבֵן הָכָא, מִזְדָּבֵן הָכָא). וְהֵמֶת יִהְיֶה־לוֹ • (מכילתא. ב"ק ז) לְנִזֵּק, שְׁמִין אֶת הַנִּבְלָה וְנוֹטְלָה בְּדָמִים, וּמִשְׁלַם לוֹ הַמִּזִּיק עָלֶיהָ תְּשֻׁלוּמִי נִזְקוֹ. אבן עזרא.

(לה) וְכִי־יִגְנֹף שׂוֹר־אִישׁ אֶת־שׂוֹר רֵעֵהוּ וּמָת וּמָכְרוֹ אֶת־הַשׂוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת־כֶּסֶפּוֹ וְגַם אֶת־הֵמֶת יַחֲצוּן: לֵה וְאִרִּי יִגּוֹף תוֹר דְּגָבָר יֵת תוֹרָא דְּחִבְרָה וַיִּמּוֹת וַיִּזְבְּנוּן יֵת תוֹרָא חֵיָא וַיִּפְלְגוּן יֵת כֶּסֶפָּה וְאִף יֵת דְּמִי מִיתָא וַיִּפְלְגוּן:

כ"י וְכִי־יִגְנֹף • יְדַחֵף, בֵּין בְּקֶרְנָיו, בֵּין בְּגוֹפּוֹ, בֵּין בְּרַגְלָיו, בֵּין שֶׁנִּשְׁכּוּ בְּשִׁנָּיו, כָּלֵן בְּכָלֵל נְגִיפָה הֵם, שְׁאִין נְגִיפָה אֵלָּא לְשׁוֹן מִכָּה. שׂוֹר־אִישׁ • שׂוֹר שֶׁל אִישׁ. וּמָכְרוֹ אֶת הַשׂוֹר וְגו' • בְּשׁוּיִם הַפְּתוּב מְדַבֵּר, שׂוֹר שׂוֹה ר' שְׁהִמִּית שׂוֹר שׂוֹה ר', בֵּין שֶׁהַנִּבְלָה שׂוֹה הַרְבֵּה, בֵּין שֶׁהִיא שׂוֹה מַעֵט, כְּשֶׁנוֹטֵל זֶה חֲצִי הַחַי וְחֲצִי הַמֶּת, וְזֶה חֲצִי הַחַי וְחֲצִי הַמֶּת, נִמְצָא, כָּל אֶחָד מִפְּסִיד חֲצִי נִזֵּק שֶׁהִזִּיקָה הַמִּיתָה. לְמַדְנוּ, שֶׁהַתֵּם מִשְׁלַם חֲצִי נִזֵּק, שְׁמִין הַשְּׁוִין אֶתָּה לְמַד לְשִׁאֲנֵן שְׁוִין, כִּי דִין הַתֵּם לְשִׁלֵּם חֲצִי נִזֵּק, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. אוּ יָכוֹל אַף בְּשִׁאֲנֵן שְׁוִין בְּדָמִיהֶן כְּשֶׁהֵן חַיִּים, אָמַר הַפְּתוּב "וְחָצוּ אֶת שְׁנֵיהֶם"? אִם אֲמַרְתָּ כֵּן, פְּעָמִים שֶׁהַמִּזִּיק מִשְׁתַּכֵּר הַרְבֵּה כְּשֶׁהַנִּבְלָה שׂוֹה לִימְכַר לְנִזְקִים הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּמֵי שׂוֹר הַמִּזִּיק, וְאִי אֶפְשָׁר שִׁיאֲמַר הַפְּתוּב שֶׁיְהִי הַמִּזִּיק נִשְׁכָּר, אוּ פְעָמִים שֶׁהַנִּזֵּק נוֹטֵל הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּמֵי נִזֵּק שֶׁלֵּם, שֶׁחֲצִי דְּמֵי שׂוֹר הַמִּזִּיק שְׁוִין יוֹתֵר מִכָּל דְּמֵי שׂוֹר הַנִּזֵּק. וְאִם אֲמַרְתָּ כֵּן, הֲרִי תֵם חֲמוֹר מִמוּעָד. עַל כִּרְחֹק, לֹא דְבַר הַפְּתוּב אֵלָּא בְּשׁוִין, וְלִמְדָה שֶׁהַתֵּם מִשְׁלַם חֲצִי נִזֵּק, וּמִן הַשְּׁוִין תִּלְמַד לְשִׁאֲנֵן שְׁוִין, שֶׁהַמִּשְׁתַּלֵּם חֲצִי נִזֵּק, שְׁמִין לוֹ אֶת הַנִּבְלָה, וְיֵמָה שֶׁפָּחַתוּ דְּמֵי בְּשִׁבִּיל הַמִּיתָה, נוֹטֵל חֲצִי הַפָּחַת וְהוֹלֵךְ. וְלִמָּה אָמַר הַפְּתוּב בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְלֹא אָמַר: "יִשְׁלַם חֲצִיו"? לְלַמֵּד, שְׁאִין הַתֵּם מִשְׁלַם אֵלָּא מִגּוּפּוֹ, וְאִם נִגַּח וּמָת אַחֲרֵי־כֵן אֵין הַנִּזֵּק נוֹטֵל אֵלָּא הַנִּבְלָה, וְאִם אֵינָה מַגְעַת לְחֲצִי נִזֵּק, יִפְסִיד. אוּ שׂוֹר שׂוֹה מְנָה שֶׁנִּגַּח שׂוֹר שׂוֹה חֲמֵשׁ מֵאוֹת זוֹז, אֵינוֹ נוֹטֵל אֵלָּא אֶת הַשׂוֹר, שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב הַתֵּם לְחַיֵּב אֶת בַּעְלֵיו לְשִׁלֵּם מִן הָעֵלְיָה (בבא קמא כז) • אבן עזרא.

(לו) אוּ נֹדַע כִּי שׂוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמוֹל שְׁלֹשִׁים וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בַּעְלֵיו שְׁלֹם יִשְׁלַם שׂוֹר תַּחַת הַשׂוֹר וְהֵמֶת יִהְיֶה־לוֹ: לוֹ אוּ נֹדַע כִּי שׂוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמוֹל שְׁלֹשִׁים וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בַּעְלֵיו שְׁלֹם יִשְׁלַם שׂוֹר תַּחַת הַשׂוֹר וְהֵמֶת יִהְיֶה־לוֹ:

כ"י אוּ נֹדַע • אוּ לֹא יֵהִי תֵם, אֵלָּא נֹדַע כִּי שׂוֹר נִגַּח הוּא הַיּוֹם וּמִתְּמוֹל שְׁלֹשִׁים, הֲרִי שְׁלֹשׁ נִגִּיחוֹת. שְׁלֹם יִשְׁלַם שׂוֹר • נִזֵּק שְׁלֹם. וְהֵמֶת יִהְיֶה־לוֹ • לְנִזֵּק, וְעָלִיו יִשְׁלַם הַמִּזִּיק עַד שִׁשְׁתַּלֵּם נִזֵּק כָּל נִזְקוֹ. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

לג וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר. שְׁהִיָּה פְּרִי. וְהַזְכִּיר זֶה כִּי אֵין הַשֵּׁם חָפֵץ שְׁתַּמּוּת בְּהֵמָה חָסֵם, שֶׁלֹּא לְצַרֵּף אָדָם. וְעוֹר, כִּי יִזִּיק בַּעַל הַבְּהֵמָה: לֵד בַּעַל הַבּוֹר. הַפּוֹתֵחַ אוּ הַפּוֹרֶה, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, כִּי לְצַרְכּוֹ עָשָׂה. עַל כֵּן נִקְרָא בַּעַל הַבּוֹר: כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלֵיו. שְׁמִין דְּמֵי הַנּוֹפֵל, בְּהִיּוֹתוֹ חַי, אַחֵר שִׁיפְחַת מִמֶּנּוּ דְּמֵי הַמֶּת: לֵה וְכִי יִגְנֹף. אָמַר כֵּן זוּטָא, כִּי רַעְהוּ תֵאֵר לְשׂוֹר. וְלֹא רָאָה כִּי שׂוֹר־אִישׁ, סָמָךְ הוּא. וְכֵן הוּא שׂוֹר־רַעְהוּ. וְאֵין לְשׂוֹר רַע, רַק כֵּן זוּטָא לְבָדוּ.

וְזֶה הַשׂוֹר שֶׁהוּא תֵם, יִשְׁלַם בַּעְלֵיו חֲצִי נִזֵּק: לוֹ אוּ נֹדַע. וְאִם יֵהִי הַשׂוֹר מוּעָד יִשְׁלַם הַנִּזֵּק שְׁלֹם. וְהַזְכִּיר הַפְּתוּב דְּבַר הַשׂוֹר עַד שִׁנְיָעַת אֶל וְכִי יִגְבֹּה אִישׁ שׂוֹר אוּ שֶׁה. וְכָל זֶה בְּעִבּוּר הַעֲבָד שֶׁהוּא נִמְכָּר בְּגִבְתּוֹ. כִּי כֵן הַחֵל כִּי תִקְנֶה עֲבָד עֲבָרִי:

(ל) **כִּי יִגְנוּב־אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׁה וּמִבְּחֹ אוֹ מִכָּרוֹ חֲמִשָּׁה בָּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע־צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה:**
 לו **אֲרִי יִגְנוּב גֹּבֵר תּוֹר אוֹ אֶמֶר וְיִסְסֶנָּה אוֹ זִבְנָנָה חֲמִשָּׁא תּוֹרִין יִשְׁלַם חֲלָף תּוֹרָא וְאַרְבַּע עֲנָא חֲלָף אֶמְרָא:**

כ"י"א חמשה בקר וגו'. אמר רבי יוחנן בן זכאי: חס המקום על כבודן של בריות: שור, שהולך ברגליו, ולא נתבזה בו הגנב לנושא על כתפו, משלם ה'. שֶׁה, שנושא על כתפו, משלם ד', הואיל ונתבזה בו. אמר רבי מאיר: בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה: שור, שבטלו ממלאכתו, ה'. שֶׁה, שלא בטלו ממלאכתו, ד'. תחת השור תחת השֶׁה • (בבא קמא טז) שָׁנָאן הכתוב, לומר שאין מדת תשלומי ד' זה' נוקתה, אלא בשור ושה בלבד. אבן עזרא.

כב (א) אִם-בְּמִחְתָּרֶת יִמָּצֵא הַגֵּנֹב וְהִכָּה וּמָת אִין לוֹ דְּמִים:
 א אם במחירתא ישתכח גנבא ויתמחי וימות לית לה דם:

כ"י"א אם במחירתא • (סנהדרין סב) כשהיה חותר את הבית. אין לו דמים • אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעקרו. כאן למדתך תורה: אם בא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך בא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו בפניו ושותק. לפיכך, על מנת בן בא, שאם יעמד בעל המזון כנגדו, יתנגנו. אבן עזרא.

(ב) אִם-זִרְחָה הַשֹּׁמֵשׁ עָלָיו דְּמִים לוֹ שְׁלֹם יִשְׁלַם אִם-אִין לוֹ וְנִמְכָּר בַּגֵּנְבָתוֹ:
 ב אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי דמא לה שלמא ישלם אם לית לה ויזדבן בגנבתה:

כ"י"א אם-זרחה השמש עליו • (מכילתא וסנהדרין שם) אין זה אלא כמין משל: אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך, פשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו בא להרג אפלו יעמד בעל המזון כנגדו, כגון אב החותר לגנב מזון הבן, בידוע שרחמי האב על הבן, ואינו בא על עסקי נפשות. דמים לו • כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יתנגנו בעל הבית. שלם ישלם • הגנב, מזון שגנב ואינו חיב מיתה. ואונקלוס שתרגם: אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי, לקח לו שיטה אחרת, לומר שאם מצאוהו עדים קדם שבא בעל הבית, וכשבא בעל הבית נגדו התרו בו שלא יתרגוהו, דמים לו, חיב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה בא על עסקי נפשות, ולא יתרג את בעל המזון. אבן עזרא.

(ג) אִם-הִמָּצֵא תִמָּצֵא בִידוֹ הַגֵּנֹבָה מִשּׁוֹר עַד-חֲמֹר עַד-שֶׁה חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלַם:
 ג אם אשתכחא ושתכחא בידה גנבתא מתור עד חמר עד אמר דאנן חיינ על חד תרינ ישלם:

כ"י"א אם-המצא תמצא בידו הגנבה מִשּׁוֹר ולא מכר. משור עד-חמור • כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים, בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר: "על שֶׁה על שלמה על כל אבדה וגו' ישלם שנים לרעהו". חיים שנים ישלם • ולא ישלם לו מתים, אלא חיים, או דמי חיים. אבן עזרא.

♦ יום שלישי כ"ה שבט ♦

(ד) כִּי יִבְעֹר־אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כָרֶם וְשָׂלַח אֶת-בְּעִירוֹ וּבָעַר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂדֶהוּ וּמִיֵּטֵב בְּרֵמוֹ יִשְׁלַם:
 ד ארי יאכיל גבר חקל או כרם וישלח ית בעירה ויכול בחקל אחרן שפר חקלה ושפר פרמה ישלם:

אבן עזרא על התורה

לו כי יגנוב. אמר רבי ישועה, הוסיף השם על עונש השור יותר מן השֶׁה, כי לא יוכל להסתיר השור כמו השֶׁה. ולא יוכל לגנובו, רק הרגיל יותר באמנות הגנבה. והצאון אמר, בעבור הגזק שיבא לבעל השור יותר מהשֶׁה, כי בו יתרוש: לו כי יגנוב. אמר רבי יוחנן בן זכאי: חס המקום על כבודן של בריות: שור, שהולך ברגליו, ולא נתבזה בו הגנב לנושא על כתפו, משלם ה'. שֶׁה, שנושא על כתפו, משלם ד', הואיל ונתבזה בו. אמר רבי מאיר: בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה: שור, שבטלו ממלאכתו, ה'. שֶׁה, שלא בטלו ממלאכתו, ד'. תחת השור תחת השֶׁה • (בבא קמא טז) שָׁנָאן הכתוב, לומר שאין מדת תשלומי ד' זה' נוקתה, אלא בשור ושה בלבד. אבן עזרא.

כ"י"א • **כִּי יִבְעַר • אֶת בְּעִירָהּ. וּבְעַר. כָּל־שׁוֹן בְּהֶמָּה, כְּמוֹ: "אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ". כִּי יִבְעַר • יוֹלִיךְ בְּהִמּוֹתָיו בְּשָׂדֶה וְכָרֶם שֶׁל חֶבְרוֹ וְזִיק אוֹתוֹ בְּאַחַת מִשְׁתֵּי אֵלֶּה: או בְּשָׂלוֹחַ אֶת בְּעִירָהּ, או בְּבַעֲרוֹ. וּפְרָשׁוֹ רַבּוּתִינוּ: וְשָׁלַח, הוּא נִזְקֵי מִדְּרֹךְ כֹּף רָגֶל. וּבְעַר, הוּא נִזְקֵי הַשֵּׁן הָאוֹכֵלֶת וּמִבְעֵרֶת (בבא קמא א). בְּשָׂדֶה אַחֵר • בְּשָׂדֶה שֶׁל אִישׁ אַחֵר. מִיֵּטֵב שְׂדֵהוּ יִשְׁלַם • שְׁמִין אֶת הַנֶּזֶק, וְאִם בָּא לְשַׁלֵּם לוֹ קֶרֶקַע דְּמֵי נֶזֶקוֹ, יִשְׁלַם לוֹ מִמֵּיטֵב שְׂדוֹתָיו: אִם הָיָה נֶזֶקוֹ סָלַע, יִתֵּן לוֹ שְׂוֵה סָלַע מַעֲדִית שְׁיֵשׁ לוֹ. לְמִדְּרַךְ הַפְּתוּב, שֶׁהַנֶּזֶקִין שְׁמִין לָהֶם בְּעִדִּית (ב"ק ט) • אֲבָן עוֹרָא.**

(ה) **כִּי־תֵצֵא אִשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקֹּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלֹם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה:**

כ"י"ב • **כִּי־תֵצֵא אִשׁ • אֶפְלוּ מִעֲצָמָה. וּמִצָּאָה קִצִּים • קֶרֶדוֹנִ"שׁ בְּלַע"ו. וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ • שְׁלֹחַהּ בְּקוֹצִים עַד שֶׁהִגִּיעָה לְגְדִישׁ, או לְקֶמָה הַמְּחַבֶּרֶת לְקֶרֶקַע. או הַשָּׂדֶה • שְׁלֹחַהּ אֶת נִירוֹ, וְצָרִיךְ לְנִיר אוֹתָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה. שְׁלֹם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר • אִף עַל פִּי שֶׁהַדֹּלִיק בְּתוֹךְ שְׁלוֹ וְהִיא יִצָּאָה מִעֲצָמָה עַל יְדֵי קוֹצִים שֶׁמִּצָּאָה, חַיֵּב לְשַׁלֵּם, לְפִי שְׁלָא שְׁמַר אֶת גִּחְלָתוֹ שְׁלָא תִצָּא וְתִזְיֵק. אֲבָן עוֹרָא.**

(ו) **כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ־כֶלִים לְשֹׁמֵר וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמָּצֵא הַגִּנֵּב יִשְׁלַם שְׁנָיִם:**

כ"י"ג • **וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ • לְפִי דְבָרָיו. אִם־יִמָּצֵא הַגִּנֵּב • יִשְׁלַם הַגִּנֵּב שְׁנָיִם לְבַעָלִים (בבא קמא טג) • אֲבָן עוֹרָא.**

(ז) **אִם־לֹא יִמָּצֵא הַגִּנֵּב וְנִקְרַב בְּעַל־הַבֵּית אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאכַת רֵעֵהוּ:**

כ"י"ד • **אִם־לֹא יִמָּצֵא הַגִּנֵּב • וְכֹא הַשּׁוֹמֵר הָיָה, שֶׁהוּא בָּעַל הַבֵּית. וְנִקְרַב • אֶל הַדִּינִין, לְדוֹן עִם זֶה וּלְשַׁבַּע לוֹ שְׁלָא שָׁלַח יָדוֹ בְּשָׁלוֹ. אֲבָן עוֹרָא.**

(ח) **עַל־כָּל־דְּבַר־פֶּשַׁע עַל־שׂוֹר עַל־חֲמוֹר עַל־שֶׁה עַל־שְׁלֹמָה עַל־כָּל־אֲבֹהָ אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלַם שְׁנָיִם לְרֵעֵהוּ:**

כ"י"ה • **עַל־כָּל־דְּבַר־פֶּשַׁע • שִׁמְצָא שִׁקְרָן בְּשִׁבוּעָתוֹ, שִׁעִידוֹ עֲדִים שֶׁהוּא עֲצָמוֹ גִּנְבוֹ, וְיִרְשִׁיעוּהוּ אֱלֹהִים עַל פִּי הָעֲדִים. יִשְׁלַם שְׁנָיִם לְרֵעֵהוּ • לְמִדְּרַךְ הַפְּתוּב שֶׁהַשּׁוֹעֵן בְּפִקְדוֹן לֹמֵר נִגְנַב הִימָנוּ, וְנִמְצָא שֶׁהוּא עֲצָמוֹ גִּנְבוֹ, מִשְׁלַם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּסֶף. וְאִימָתִי? בְּזִמְן שֶׁנִּשְׁבַּע וְאַחֵר כֹּף בָּאוּ עֲדִים, שֶׁכֹּף דְּרָשׁוּ רַבּוּתִינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָּה: "וְנִקְרַב בָּעַל הַבֵּית אֶל הָאֱלֹהִים". קִרְיָה זוֹ, שְׁבוּעָה הִיא. אֵתָה אוֹמֵר לְשִׁבוּעָה, או אֵינוֹ אֵלָּא לְדִין, שֶׁכִּינֹן שָׂבֵא לְדִין וְכֹפֵר לֹמֵר נִגְנַבְהּ, מִיָּד יִתְחַיֵּב בְּכֶפֶל אִם בָּאוּ עֲדִים שֶׁהוּא בִּידֹ? נֶאֱמַר כָּאֵן שְׁלִיחוֹת יָד וְנֶאֱמַר לְמַטָּה שְׁלִיחוֹת יָד,**

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

ז אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ. יוֹרָה כִּי וְנִקְרַב בָּעַל הַבֵּית, שְׁבוּעָה הִיא לְפָנֵי הַדִּינִין. עַל כֵּן אַחֲרָיו עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע, שֶׁפֶּשַׁע הַנִּשְׁבָּע. וְיִשְׁוּעָה אֲמַר, כִּי פֶשַׁע הוּא שִׁמְצָא מִרְשׁוֹתָיו, כְּמוֹ אִז תִּפְשַׁע אֲדוֹם מִתַּחַת יָד יְהוּדָה. וְהָיָה עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע, כּוֹלֵל הַכָּא אַחֲרָיו. וְכָל דְּבַר שִׁמְצָא מִרְשׁוֹת הַכְּעִלִים, בֵּין שְׁנֵינָם בֵּין שְׁאֲבָה וְכַחַשׁ בֵּה וְלֹא הוֹדָה:

יבְעַר אִישׁ, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהֵם מִבְּנֵי אֶחָד, כִּי מִלֵּת אֵשׁ תּוֹרָה עָלָיו. וְזֹאת הַדֶּרֶךְ צִחוֹת בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, לֵאמֹר מִלֵּה שֶׁהָ וְהוּא מִשְׁנֵי טַעֲמִים. כְּמוֹ בְּלִחֵי הַחֲמוֹר, חֲמוֹר חֲמוֹרִתִּים. וְכֹכִים עַל שְׁלִשִׁים עֶזְרִים, וְשְׁלִשִׁים עֶזְרִים לָהֶם. וְזֹאת הַשְּׁנִית, עֲרִים. וְהַעֲדִיד לָהֶם, יִקְרְאוּ חוֹת יָאִיר: ו כִּי יִתֵּן. גַּם זֶה דְּבַק, כִּי עַל דְּבַר הַגִּנְבָה יְדַבֵּר, לְהַשְׁלִים מִשְׁפָּטֵי הַגִּנְבוֹת:

חֲכָמִים קִבְּלוּ גִזְרֵת הַפְּתוּב לְתִשְׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה בְּשׂוֹר וְשֶׁה בְּכֹד: ד כִּי יִבְעַר. גַּם זֶה דְּבַק בְּאֲשֶׁר לְמַעֲלָה, שֶׁהַזִּכִּיר שִׁבָּא הַנֶּזֶק עַל יְדֵי הַשּׁוֹר. וְאוֹמֵר כִּי יבְעַר אִישׁ, מִגִּזְרֵת אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ. וְהוּא מִהַכֵּינֵן הַדְּגוּשׁ: וְטַעַם וּבְעַר בְּשָׂדֶה אַחֵר, אֲדָם אַחֵר. וְכַמּוֹהוּ, וְאַתָּה בְּעֵרְתָּם הַכָּרֶם: ה כִּי תִצָּא אִשׁ. גַּם זֶה דְּבַק, כִּי יְדַבֵּר עַל נֶזֶק הַשָּׂדֶה: וְטַעַם הַמִּבְעֵר. אֵינוֹ כְּמוֹ כִּי

"שְׁבוּעַת ה' תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם-לֹא שָׁלַח יְדוֹ", מֵה לְהִלֵּן שְׁבוּעָה, אִף כָּאן שְׁבוּעָה. אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי-הוּא זֶה • לְפִי פְּשׁוּטוֹ, אֲשֶׁר יֹאמַר הָעֵד כִּי הוּא זֶה שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ עָלָיו, הָרִי הוּא אֶצְלֶךְ. עַד הַדִּינִין יָבֵא דְבַר שְׁנֵיהֶם, וַיִּחְקְרוּ אֶת הָעֵדוּת. וְאִם כְּשֵׁרִים הֵם וַיִּרְשִׁיעוּהוּ לְשׁוּמֵר זֶה, יִשְׁלַם שְׁנִים, וְאִם יִרְשִׁיעוּ אֶת הָעֵדִים שֶׁנִּמְצְאוּ זִמְמִין, יִשְׁלְמוּ הֵם שְׁנִים לְשׁוּמֵר. וַרְבוּתֵינוּ וְזִכְרוֹנָם לְבִרְכָּה, דְּרָשׁוּ "כִּי הוּא זֶה": לְלַמֵּד שָׁאִין מַחֲבִין אוֹתוֹ שְׁבוּעָה, אֲלֵא אִם כֵּן הוֹדָה בְּמִקְצָת, לֹאמַר: כֹּף וְכָף אֲנִי חַיִּב לָךְ וְהַמּוֹתֵר נִגְנֵב מִמֶּנִּי (כ"ק קו) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז עמ' 10 – מוֹתֵךְ 'לקראת שבת')

יִשְׁלַם שְׁנִים לְרַעְהוּ (כב, ח) יֵשׁ לְשֹׁאֵל, מִדּוּעַ מוֹסִיף "לְרַעְהוּ". וַיֵּשׁ לֹמַר, דְּהִנֵּה פְּסוּקָה זֶה מְדַבֵּר בְּשׁוּמֵר שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁהַחֲפִץ נִגְנֵב מִמֶּנּוּ, וְהַתְּבַרֵּר שֶׁהוּא בְּיָדוֹ. וּמִכֵּיּוֹן שֶׁהַחַיִּיב שֶׁל תְּשַׁלְּמוּ כָּפַל בְּטוֹעֵן טַעֲנַת גִּנְבָּה הוּא דוֹקֵא כְּשֶׁנִּשְׁבַּע הַשׁוּמֵר, וְשְׁבוּעַת שֶׁקָּרָה הוּא חֲטָא בֵּין אָדָם לְמִקְוִם, שָׁאִינוּ שִׁיף לְכַאוֹרָה לְמַפְקִיד - הֶצְרַךְ הַפְּתוּב לְפָרֵשׁ שָׁאִף עַל פִּי כֵן יִשְׁלַם שְׁנִים לְרַעְהוּ. **אבן עזרא.**

(ט) **כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רַעְהוּ חֲמוֹר אוֹ-שׁוֹר אוֹ-שֶׁה וְכָל-**
בְּהֵמָה לְשֹׁמֵר וּמֵת אוֹ-נֹשֶׁבֶר אוֹ-נֹשֶׁבֶה אֵין רֹאֶה:
ט אַרְי יִתֵּן גִּבֵּר לְחִבְרָה חֲמוֹר אוֹ תוֹר אוֹ
אֲמֹר וְכָל בְּעִירָא לְמִשְׁר וּמֵית אוֹ אֲתִבֵּר אוֹ
אֲשִׁתִּיבִי לֵית דְּחָזִי:

כס"י • **כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רַעְהוּ חֲמוֹר אוֹ-שׁוֹר •** (כ"מ צד) פִּרְשָׁה רֵאשׁוֹנָה נֶאֱמָרָה בְּשׁוּמֵר חֲנָם, לְפִיכָף פִּטְרָה בּוֹ אֶת הַגִּנְבָּה, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב "וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם לֹא יִמָּצֵא הַגִּנֵּב וְנִקְרַב בְּעַל הַבֵּית", לְשְׁבוּעָה. לְמַדָּה, שֶׁפִּטְרָה עֲצָמוֹ בְּשְׁבוּעָה זֹאת. וּפִרְשָׁה זֹאת אֲמֹרָה בְּשׁוּמֵר שֶׁכָּר, לְפִיכָף אֵינוֹ פְּטוּר אִם נִגְנֵבָה, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב: "אִם-גִּנֵּב וְגִנֵּב מִמֶּנּוּ יִשְׁלַם", אֲבָל עַל הָאִנֶּס, כְּמוֹ: מֵת מִעֲצָמוֹ, אוֹ נֹשֶׁבֶר, אוֹ נֹשֶׁבֶה בְּחִזְקָה עַל יְדֵי לִסְטִים. וְאֵין רֹאֶה • שְׁיַעֲרִיד בְּדָבָר. **אבן עזרא.**

(י) **שְׁבַעַת יְהוָה תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם-לֹא שָׁלַח יְדוֹ**
בְּמִלְאֶכֶת רַעְהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלַם:
י מוֹמָתָא דִּינִי תְּהִי בֵּין תְּרוּיָהוּן אִם לֹא
אוּשִׁיט יְהִי בְּמָה דְּמִסֵּר לָהּ חִבְרָה וְיִקְבֵּל
מִרָה מִנָּה מוֹמָתָא וְלֹא יִשְׁלַם:

כס"י • **שְׁבַעַת ה' תְּהִיָּה •** יִשְׁבַּע שָׁפֵן הוּא, בְּדָבָרָיו, וְהוּא לֹא שָׁלַח בָּהּ יָד לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לְעַצְמוֹ, שָׁאִם שָׁלַח בָּהּ יָד וְאַחֵר כֹּף נִגְנֵבָה, חַיִּב בְּאִנְסִין. וְלָקַח בְּעָלָיו • הַשְׁבוּעָה. וְלֹא יִשְׁלַם • לוֹ הַשׁוּמֵר כְּלוּם. **אבן עזרא.**

(יא) **וְאִם-גִּנֵּב וְגִנֵּב מִעֲמוֹ יִשְׁלַם לְבְּעָלָיו:**
יֹא וְאִם אֲתִגְבֵּא יִתְגֵּב מִעֲמָה יִשְׁלַם
לְמִרְוּהִי:

(יב) **אִם-טָרַף יִטְרַף יִטְרַף יִבְאֵהוּ עַד הַטָּרְפָה לֹא יִשְׁלַם:**
יב אִם אֲתִבְרָא יִתְבֵּר יִיְיָ סְהִדִין דְּתִבְרָא
לֹא יִשְׁלַם:

כס"י • **אִם-טָרַף יִטְרַף •** עַל יְדֵי חֵיהָ רַעְהוּ. יִבְאֵהוּ עַד • יָבִיא עֵדִים שֶׁנִּטְרַפָּה בְּאִנֶּס, וּפְטוּר. הַטָּרְפָה לֹא יִשְׁלַם • אֵינוֹ אוֹמֵר טָרְפָה לֹא יִשְׁלַם, אֲלֵא "הַטָּרְפָה", יֵשׁ טָרְפָה שֶׁהוּא מִשְׁלָם וַיֵּשׁ טָרְפָה שָׁאִינוֹ מִשְׁלָם: טָרְפַת חֲתוּל וְשׁוּעַל וְנִמְיָה, מִשְׁלָם. טָרְפַת זָאֵב, אֲרִי, וְדָב וְנִחֲשׁ, אֵינוֹ מִשְׁלָם. וּמִי לְחִשָּׁף לְדוֹן כֵּן? שֶׁהָרִי כְּתִיב "וּמֵת אוֹ נֹשֶׁבֶר אוֹ נֹשֶׁבֶה": מֵה מֵיתָה שָׁאִין כּוֹל לְהַצִּיל, אִף שֶׁכָּר וְשִׁבְיָה שָׁאִין כּוֹל לְהַצִּיל. **אבן עזרא.**

(יג) **וְכִי-יִשְׁאֵל אִישׁ מִעַם רַעְהוּ וְנֹשֶׁבֶר אוֹ-מֵת בְּעָלָיו**
אֵין-עֲמוֹ שְׁלַם יִשְׁלַם:
יג וְאִרִי יִשְׁאֵל גִּבֵּר מִן חִבְרָה וְיִתְבֵּר אוֹ מֵית
מִרָה לֵית עֲמָה שְׁלָמָא יִשְׁלַם:

כס"י • **וְכִי-יִשְׁאֵל •** כָּא לְלַמֵּד עַל הַשְׁוֹאֵל, שֶׁהוּא חַיִּב בְּאִנְסִין. בְּעָלָיו אֵין-עֲמוֹ • אִם בְּעָלָיו שֶׁל שׁוֹר אֵינוֹ עִם הַשְׁוֹאֵל בְּמִלְאֶכְתּוֹ (כ"מ צד). **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

כָּאֲשֶׁר יִצִּיל הַרְוּעָה מִפִּי הָאֲרִי שְׁתֵּי כְּרַעֲסִים
אוֹ בְּדֵל אֲזֵן:

יג וְכִי יִשְׁאֵל. עַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט, בְּעָלָיו אֵין עֲמוֹ.
וְכוֹל לְטַעֵן עַל הַשְׁוֹאֵל שֶׁהַכְּבִיד עַל בְּהֵמָתוֹ:

י בְּמִלְאֶכֶת רַעְהוּ. כְּמוֹ לְרַגֵּל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר
לְפָנָיו. וְלֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ בֶּקַע הַשְׁבוּעָה:

יב אִם. עַל זֶה קִבֵּל שֶׁכָּר: יִבְאֵהוּ עַד. יָבִיא
קֶצֶת הַטָּרְף לְהִיּוֹת לוֹ לְעֵד. עַל דֶּרֶךְ שֶׁכְּתוּב,

ח אֲשֶׁר יֹאמַר. הָעֵד: כִּי הוּא זֶה. אִם יִרְשִׁיעוּן
הָאֱלֹהִים, הַשׁוּמֵר כִּי הוּא עֲצָמוֹ גִּנֵּב. אוֹ כִּחַשׁ
הָאֱבֹדָה שֶׁמָּצֵא וְנִשְׁבַּח גִּנֵּב עָלֶיהָ:

ט כִּי יִתֵּן. זֶה שׁוּמֵר שֶׁכָּר:

שיעור יומי ליום שלישי כ"ה שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כב – פרשת משפטים

(יד) אִם-בְּעָלָיו עָמַד לֹא יִשְׁלַם אִם-שָׂכִיר הוּא בָּא
עַל בָּאָגְרָה:
בְּשָׂכָרוֹ:

כ"י"א אִם-בְּעָלָיו עָמַד • בין שהוא באותה מלאכה, בין שהוא במלאכה אחרת: הִיָּה עָמַד בְּשַׁעַת שְׁאֵלָה, אִינוּ צָרִיף לְהִיָּת עָמַד בְּשַׁעַת שְׂכִירָה וּמִיָּתָה (ב"מ שם). אִם-שָׂכִיר הוּא • אִם הַשּׁוֹר אִינוּ שְׂאוֹל, אֲלֹא שָׂכֹר, בָּא בְּשָׂכָרוֹ לִיד הַשּׁוֹכֵר הַזֶּה וְלֹא בְּשֵׁלָה, וְאִין כָּל הַנָּאָה שָׁלוּ, שְׁהָרִי עַל יְדֵי שָׂכָרוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ וְאִין לוֹ מִשְׁפֵּט שׂוֹאֵל לְהַתְחִיב בְּאַנְסִין. וְלֹא פֶרֶשׁ מַה דִּינוּ, אִם כְּשׁוֹמֵר חֲנָם, אוֹ כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר. לְפִיכָן נִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שׁוֹכֵר כִּיצַד מִשְׁלָם? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כְּשׁוֹמֵר חֲנָם, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר. אבן עזרא.

(טו) וְכִי-יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֶרְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה
מִהָרָה יִמְהַרְנָה לוֹ לְאִשָּׁה:

טו וְאִרִי יִשְׁדַּל גָּבֵר בְּתַלְתָּא דְלֹא מֵאַרְסָא
וְיִשְׁכּוּב עִמָּה קִימָא וְיִמְנָה לָהּ לְאַנְתִּי:

כ"י"ב וְכִי-יִפְתָּה • מְדַבֵּר עַל לְבָה עַד שְׁשׁוּמַעַת לוֹ, וְכֵן תִּרְגּוּמוֹ: וְאִרִי יִשְׁדַּל. שְׁדוּל בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, כְּפִתּוּי בְּלִשׁוֹן עִבְרִי. מִהָרָה יִמְהַרְנָה • יִפְסֵק לָהּ מִהָרָה, כְּמִשְׁפֵּט אִישׁ לְאַשְׁתּוֹ, שְׁכֹתֵב לָהּ כְּתִבָּה וְיִשְׁאַנָּה. אבן עזרא.

(טז) אִם-מָאֵן יִמָּאֵן אָבִיהָ לְתַתָּה לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקַל בְּמִהָרָה
הַבְּתוּלָתָ:

טז אִם מִצָּבָא לֹא יִצְבִי אֲבוּהָ לְמַתָּנָה לָהּ
כֶּסֶף אִתְקוּל כְּמוֹהָרִי בְּתַלְתָּא:

כ"י"ג כְּמִהָרָה הַבְּתוּלָתָ • שֶׁהוּא קָצוּב חֲמִשִּׁים כֶּסֶף אֲצֵל הַתּוֹפָס אֶת הַבְּתוּלָה וְשׁוֹכֵב עִמָּה בְּאַנְסִין, שְׁנֵאמַר: (דברים כב)
”וְנָתַן הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּה לְאָבִי הַנֶּעְרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף”.

(יז) מְכַשְׁפָּה לֹא תַחֲיָה:
יז חֲרָשָׁא לֹא תַחֲיָ:

כ"י"ד מְכַשְׁפָּה לֹא תַחֲיָה • אֲלֹא תוֹמַת בְּבִית דִּין, וְאַחַד זְכָרִים וְאַחַד נְקִיבוֹת, אֲלֹא שְׁדָבֵר הַכְּתוּב בַּהוֹה, שֶׁהַנָּשִׁים מְצוּיֹת מְכַשְׁפוֹת. אבן עזרא.

(יח) כָּל-שֹׁכֵב עִם-בְּהֵמָה מוֹת יוֹמָתָ:
יח כָּל דִּישְׁכּוּב עִם בְּעִירָא אִתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל:

כ"י"ה כָּל-שֹׁכֵב עִם-בְּהֵמָה מוֹת יוֹמָתָ • בְּסָקִילָה, רוֹבֵעַ בְּנִרְבַּעַת, שְׁכֵתוֹב: ”דְּמִיָּהם בָּם”.

(יט) זִבְחָ לְאֱלֹהִים יַחֲרָם בְּלִתִּי לִיהוֹנָה לְבָדּוֹ:
יט דְּדַבַּח לְטַעוֹת עֲמִמָּא יִתְקַטֵּל אֶלְהוֹן
לְשִׁמָּא דִּי בְּלַחְדוּהִי:

כ"י"ו לְאֱלֹהִים • לְעִבּוּדָת כּוֹכְבִּים, אִלוֹ הִיָּה נִקּוּד לְאֱלֹהִים (הַלֵּל מ"ד
בְּצִירִי) הִיָּה צָרִיף לְפָרֶשׁ וְלִכְתָּב אַחֲרִים, עֲכָשׁוּ שְׁאֵמֵר לְאֱלֹהִים, אִין צָרִיף לְפָרֶשׁ אַחֲרִים, שְׁכָל לִמ"ד וּבִי"ת וְה"א
הַמְשֻׁמָּוֹת בְּרֹאשׁ הַתְּבָה, אִם נִקּוּדָה בְּחֻטָּף, בְּגוֹן לְמֶלֶךְ, לְמַדְבָּר, לְעִיר, צָרִיף לְפָרֶשׁ לְאִיזָה מֶלֶךְ, לְאִיזָה מְדָבָר,
לְאִיזָה עִיר, וְכֵן לְמַלְכִּים וְלְרִגְלִים בְּחִיר"ק, צָרִיף לְפָרֶשׁ לְאִיזָה, וְאִם אִינוּ מְפָרֶשׁ – כָּל מַלְכִּים בְּמִשְׁמַע, וְכֵן לְאֱלֹהִים
(בְּצִירִי) כָּל אֱלֹהִים בְּמִשְׁמַע, אֲפִלּוּ קֹדֶשׁ. אֲבָל כְּשֶׁהִיא נִקּוּדָה פֶּתַח, כְּמוֹ: לְמֶלֶךְ, לְמַדְבָּר, לְעִיר, (פֶּתַח וְקִמָּץ, עֲנָן
אֶחָד בְּעֲנָן זֶה, וְגַם יֵשׁ לוֹמֵר בְּדָרֶךְ אַחֵר, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב בְּדִקְדּוּקִי רִש"י, יַעֲוִינָן בּוֹ) נִוְדַע בְּאִיזָה מֶלֶךְ מְדָבָר. וְכֵן
לְעִיר, נִוְדַע בְּאִיזָה עִיר מְדָבָר. וְכֵן לְאֱלֹהִים, לְאוֹתָם שֶׁהִזְהִירָתָם עֲלֵיהֶם בְּמִקּוֹם אַחֵר, כִּיּוֹצֵא בּוֹ: (תְּהִלִּים פו) ”אִין כְּמוֹד

אבן עזרא על התורה

כִּי הַמַּתְאִוִּים יִתְאָוּ דְרָךְ כְּשִׁפִּים לְמִלָּאָת
תְּאֻתָּם. וְהַזְכִּיר הַנִּקְבָּה, כִּי הִיא הַנִּמְצָאָת
בְּכַשְׁוֹף יוֹתֵר מִן הַזְכָּרִים:
יח כָּל הַזְכִּיר בְּתַחֲלָפְתּוֹ הַנֶּעְרָה שְׁאִין לָהּ
דַּעַת. גַּם הַזְכִּיר בְּהֵמָה שְׁאִין לָהּ פֶּה לְצַעֲקוֹ
כְּמוֹ הָאִשָּׁה. וְהַזְכִּיר הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ פֶּה לְצַעֲקוֹ:

שְׁלֹא נִבְעֵלָה, נִקְרָאָת אֲשֶׁת רַעְהוּ. מִלֵּת יִמְהַרְנָה,
כְּמוֹ מִהָרָה בְּעֲנָן קָשׁוּר. כְּמוֹ אַחֵר מִהָרָה. כִּי
גִזְרֵת מִהָרָה לֹא תִמְצָא בְּפָעִלִים, רַק מִהִבְנִין
הַדְּגוּשׁ בְּכָל הַמִּקְרָא:
טז כֶּסֶף יִשְׁקוּל. בְּצִבּוּר שְׁפֵתָה:
יז מְכַשְׁפָּה. טַעַם לְהַזְכִּיר זֶה אַחֵר הַבְּתוּלָה,

יז אִם. שֶׁהוּא רָאָה בְּעַצְמוֹ אִיף נִשְׁכַּר אוֹ
מֵת. וְכִכָּה הַשְׂכִּיר שָׂבָא עִם הַשּׁוֹכֵר בְּדָרֶךְ
אֶחָד. הַשְּׁלִים לְדַבֵּר עַל גִּנְבַת מָמוֹן. וְעַתָּה
יִדְבֹר עַל גִּנְבַת הַלֵּב הוּא הַמִּפְתָּה, כִּי הַהוֹנָה
לְפִתּוֹת הַנְּעֻרוֹת שְׁאִין דַּעַתָם שְׁלֵמָה:
טז אֲשֶׁר לֹא אֶרְשָׁה. כִּי הַמֵּאֲרָשָׁה אֶף-עַל-פִּי

מו שיעור יומי ליום שלישי כ"ה שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - כב - פרשת משפטים

בְּאֱלֹהִים, לְפִי שְׁלֹא פָּרַשׁ, הֶעֱרַף לִינְקָד פֶּתַח. יִחְרָם • יוֹמַת. וְלָמָּה נֶאֱמַר "יִחְרָם", וְהָלֹא כָּבֵד נֶאֱמָרָה בּוֹ מִיתָה בְּמִקּוֹם אַחֵר: (דברים יז) "וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא, אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא וְגו'?" אֵלֹא לְפִי שְׁלֹא פָּרַשׁ עַל אִיזוֹ עֲבוּדָה חָיֵב מִיתָה, שְׁלֹא תֵאמַר כָּל עֲבוּדוֹת בְּמִיתָה, בָּא וּפָרַשׁ לָךְ כָּאֵן "זוֹבַח לְאֱלֹהִים יִחְרָם", לוֹמַר לָךְ, מִה זִבְיַחָהּ, עֲבוּדָה הַנַּעֲשִׂית בְּפָנִים לְשָׁמַיִם, אֵף אֲנִי מִרְבֵּה הַמִּקְטִיר וְהַמְנַסֵּף, שֶׁהֵם עֲבוּדוֹת בְּפָנִים וְחִיבִין עֲלֵיהֶם לְכָל עֲבוּדַת כּוֹכָבִים, בֵּין שְׂדֵרְכָּהּ לְעִבְדָּהּ בְּכֹה, בֵּין שְׂאִין דְּרַכָּהּ לְעִבְדָּהּ בְּכֹה. אֲכַל שְׂאֵר עֲבוּדוֹת, כְּגוֹן: הַמְכַבֵּד וְהַמְרַבֵּץ וְהַמְגַפֵּף וְהַמְנַשֵּׁק - אֵינּוּ בְּמִיתָה, אֲלֹא בְּאַזְהָרָה. אֲבָן עוֹרָא.

(כ) וְגַר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ פִּי־גֵרִים הַיִּיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

רש"י • וְגַר לֹא־תוֹנֶה • אוֹנָאת דְּכָרִים (קונטרס לרא"ד בלע"ז) כְּמוֹ: (ישעיה מט) "וְהֶאֱכַלְתִּי אֶת מוֹנֶיךָ אֶת בְּשָׂרִים". וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ • בְּגִזְלַת מָמוֹן. פִּי־גֵרִים הַיִּיתֶם • אִם הוֹנִיתוּ, אֵף הוּא יִכּוֹל לְהוֹנוֹתְךָ וְלוֹמַר לָךְ: "אֵף אַתָּה מְגַרֵּם בְּאֵת". מוֹם שְׂבָךְ, אֵל תֵּאמַר לְחִבְרֶךָ. כָּל לְשׁוֹן גֵּר, אָדָם שְׁלֹא נוֹלַד בְּאוֹתָהּ מְדִינָה, אֲלֹא בָּא מִמְּדִינָה אַחֶרֶת לְגוֹר שָׁם. אֲבָן עוֹרָא.

(כא) כָּל־אֱלֻמָּנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן:

רש"י • כָּל־אֱלֻמָּנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן • הוּא הָדִין לְכָל אָדָם, אֲלֹא שְׂדֵבֵר הַפְּתוּב בְּהוֹה, לְפִי שֶׁהֵם תְּשׁוּשֵׁי כֹחַ, וְדָבָר מְצוּי לְעֻנּוֹתָם.

(כב) אִם־עֲנֶה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשַׁמְעַ עֲצָקָתוֹ:

רש"י • אִם־עֲנֶה תַעֲנֶה אֹתוֹ • הָרִי זֶה מִקְרָא קָצֵר, גִּזֵּם וְלֹא פָּרַשׁ עֲנָשׁוֹ (וְהָא דְּכֹתִיב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם וְגו'), זֶהוּ "אִם־צָעַק יִצְעַק", אֲכַל בְּ"אִם לֹא יִצְעַק", לֹא פָּרַשׁ, וְקַל לְהַבִּין) כְּמוֹ (בְּרַשִׁית ד) "לִכְן כָּל הַיּוֹרֵג קִין", גִּזֵּם וְלֹא פָּרַשׁ עֲנָשׁוֹ, אֵף כָּאֵן: "אִם־עֲנֶה תַעֲנֶה אֹתוֹ", לְשׁוֹן גִּזֵּם, כְּלוֹמַר: סוּפֶךָ לִטַּל אֶת שְׁלֶךְ, לָמָּה? "כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי וְגו'". אֲבָן עוֹרָא.

(כג) וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגַּתִּי אֶתְכֶם בַּחֲרֹב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֱלֻמָּנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתְּמִים:

רש"י • וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֱלֻמָּנוֹת • מִמִּשְׁמַע שְׁנֵאֲמַר: "וְהִרְגַּתִּי אֶתְכֶם", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁנְּשִׁיכֶם אֱלֻמָּנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתְּמִים? אֲלֹא הָרִי זֶה קָלָה אַחֶרֶת: שִׁיחִיו הַנָּשִׁים צְרוּרוֹת כְּאֱלֻמָּנוֹת חַיּוֹת, שְׁלֹא יִהְיוּ עֲדִים לְמִיתַת בְּעֻלְיָהֶן, וְתַהֲיֶינָה אֲסוּרוֹת לְהַנָּשָׂא, וְהַבָּנִים יִהְיוּ יִתְּמִים, שְׁלֹא יִנְיָחוּם בֵּית דִּין לִירֵד לְנִכְסֵי אֲבִיהֶם, לְפִי שֶׁאֵין יוֹדְעִים אִם מֵתוּ, אִם נִשְׁבּוּ.

(כד) אִם־כִּפְסָךְ תִּלְוֶה אֶת־עַמִּי אֶת־הָעָנִי עִמָּךְ לֹא־תַהֲיֶה לוֹ בְּנִשָּׁה לֹא־תְשִׁימוֹן עָלָיו נֶשֶׁד:

כד אם כפסא תוּוֹף בְּעַמִּי לְעֻנְיָא דִּי עַמָּךְ לֹא תַהֲיֶי לָהּ בְּרִשָּׂא לֹא תְשׁוּוֹן עֲלוּהִי חֲבוּלִיא:

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

כִּי כָּל רוֹאֶה אָדָם שֶׁהוּא מַעֲנֶה יָתוֹם וְאֱלֻמָּנָה וְלֹא יַעֲזֹרֶם, גַּם הוּא יִחְשַׁב מַעֲנֶה: כָּב אִם עֲנָה. וְהָנָה הַעֲנֵשׁ. אִם אֶחָד יַעֲנֶה וְאֵין עוֹזֵר, הַעֲנֵשׁ עַל כָּלֵם. עַל כֵּן בָּא אַחֲרָיו וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגַּתִּי אֶתְכֶם, כָּלְכֵם. וְאֵמַר, כִּי אִם צָעַק יִצְעַק אֵלַי, עַל הַיָּתוֹם. וְכֵן דִּין הָאֱלֻמָּנָה. רַק הַיָּתוֹם יִסְכֵּן שִׁיחִיָּה קָטָן, וְלֹא יוֹדֵעַ לְדַבֵּר כְּמוֹ הָאֱלֻמָּנָה:

הַמְלָאָכִים: לָהּ לְכַדּוֹ. רַק לְשֵׁם הַנִּכְבָּד לְכַדּוֹ, שֶׁהוּא שֵׁם הַעֲצָם, וְלֹא יִתְעַרֵּב אַחֵר עִמּוֹ: כ גֵּר. כְּאֶשֶׁר יִקְבַּל הָגֵר שְׁלֹא לְעִבּוּד עֲבוּדַת כּוֹכָבִים, לֹא תוֹנֶהוּ בְּאַרְצֶךָ. בְּעִבּוּר שִׁישׁ לָךְ כֹּחַ רַב מִמֶּנּוּ, וְזָכוּר כִּי גֵרִים הָיִיתָם כְּמוֹהוּ. וְכְאֶשֶׁר הִזְכִּיר הָגֵר שֶׁאֵין לוֹ כֹּחַ, כִּכָּה הַיָּתוֹם וְהָאֱלֻמָּנָה שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵלִים וְאֵין לָהֶם כֹּחַ. וְאַחֵר שֶׁאֵמַר לֹא תַעֲנוּן, לְשׁוֹן רַבִּים, אֵמַר אִם תַּעֲנֶה.

יט זָכַח. עַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט, אֵינּוּ מְדַבֵּר עַל יִשְׂרָאֵל, כִּי כָּבֵד הִזְכִּיר עַל זֶה בְּדַבּוּר שֵׁנִי. רַק בְּעִבּוּר הָגֵר, כְּתוּב אַחֲרָיו נֶאֱמַר זֶה. כִּי בְּעִבּוּרוֹ נֶאֱמַר כָּל שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה, כִּי כֵן מִנְהַג עִם נָכְרִי. וְהָנָה עַל זֶה הַתִּנְאִי יִגּוֹר בְּאַרְצֵךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֹא יִשְׁכַּב עִם בְּהֵמָה וְשְׁלֹא יִזְבֹּחַ לְעִבּוּד כּוֹכָבִים. וְאֵמַר לְאֱלֹהִים שֶׁהִנֵּה רָגִיל לְעִבּוּר מִקְדָּם. וּמִלַּת לְאֱלֹהִים, כּוֹלֶלֶת אֵף

רש"י • אִם-כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי • רבי ישמעאל אומר: כָּל אִם וְאִם שִׁבְתוּרָה רְשׁוּת, חוץ מִגִּ', וְזֶה אֶחָד מֵהֶן. אֶת-עַמִּי • (ב"מ נא) עַמִּי וְנִכְרִי, עַמִּי קוֹדֵם. עַנִּי וְעָשִ�יר, עַנִּי קוֹדֵם. עַנִּי עִירָךְ וְעַנִּי עִיר אַחֶרֶת, עַנִּי עִירָךְ קוֹדֵמִין. וְזֶה מִשְׁמַעוֹ: אִם-כֶּסֶף תִּלְוֶה, אֶת-עַמִּי תִלְוֶהוּ קֹדֵם לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, וְלֵאיוֹזָה מַעֲמִי? אֶת הָעַנִּי, וְלֵאיוֹזָה עַנִּי? לֹאזֹתוֹ שְׁעָמָךְ. (דְּבָר אַחֵר: אֶת הָעַנִּי, שְׁלֹא תִהְיֶה בּוֹ מִנְהַג בְּדִיּוֹן בְּהִלּוּאָה, שֶׁהוּא עַמִּי. אֶת-הָעַנִּי עִמָּךְ • הוּי מִסְתַּכֵּל בְּעִצְמָךְ כְּאִלוֹ אֶתָּה עַנִּי). לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׂה • לֹא תִתְבַּעֲנֶנּוּ בַחֲזָקָה. אִם אֶתָּה יוֹדֵעַ שְׂאִין לוֹ, אַל תְּהִי דוֹמָה עֲלָיו כְּאִלוֹ הַלְוִיתוֹ, אֲלֵא כְּאִלוֹ הַלְוִיתוֹ, כְּלוּמַר: לֹא תִכְלִימֶהוּ. נִשְׁפָּה • רַבִּית, שֶׁהוּא כְּנָשִׁיכָת נָחֵשׁ, שְׁנוּשָׁף חֲבוּרָה קִטְנָה בְּרַגְלָהּ וְאִינוֹ מְרַגֵּשׁ, וּפְתָאֵם הוּא מְכַבֵּץ וְנוֹפֵחַ עַד קֶדְקֶדוֹ. כֶּף רַבִּית: אִינוֹ מְרַגֵּשׁ וְאִינוֹ נָפֵר, עַד שֶׁרַבִּית עוֹלָה וּמִחְסְרוֹ מִמּוֹן הַרְבֵּה. אֲבָן עוֹרָא.

(כה) אִם־חָבֵל תִּחְבֹּל שְׁלֵמַת רֵעֶךָ עַד־כֹּא הַשָּׁמַשׁ תֵּשִׁיבֵנוּ
לָוִי:

רש"י • אִם-תִּחְבֹּל תִּחְבֹּל • כָּל לִשׁוֹן חֲבֵלָה אֵינוֹ מִשְׁכּוֹן בִּשְׁעַת הַלָּאָה, אֲלֵא שְׁמִמְשָׁנִין אֶת הַלִּוּוֹה כְּשִׁמְגִיעַ הַזָּמָן וְאֵינוֹ פּוֹרֵעַ. (חֵבֶל תִּחְבֹּל, כָּפַל לָךְ בַּחֲבֵלָה עַד כִּמָּה פַּעַמִּים. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: כִּמָּה אֶתָּה חַיִּב לִי, וְהֵרִי נִפְשָׁךְ עוֹלָה אֲצִילִי כָּל אָמֶשׁ וְנֹתַנְתּ דִּין וְחֻשְׁבוֹן, וּמִתְחַיֵּבֶת לִפְנֵי, וְאֵנִי מִחֲזִירָה לָךְ. אַף אֶתָּה טַל וְהֵשֵׁב, טַל וְהֵשֵׁב!).

עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁיכְנוּ לוֹ • כָּל הַיּוֹם תִּשְׁכְּנוּ לוֹ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ, וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּחְזֹר וּתִטְּלֵנוּ עַד שְׁיָבֵא בִקְרָא שֶׁל מָחָר, וּבִכְסוּת־יָיִם הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׂאִין צָרִיד לָהּ בַּלֵּילָה (מְכִילֵתא) • אֵבֶן עוֹרֵא.

(כו) כִּי הוּא כְּסוּתוֹ לִבְדָּה הוּא שְׁמֵלְתוֹ לְעָרֹ בַּמָּה יִשְׁכָּב
וְהָיָה כִּי־יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי־חֲנוּן אֲנִי:
כּו אֲרִי הִיא כְּסוּתָהּ בְּלִחּוּדָהּ הִיא תוֹתֵבָהּ
לְמַשְׁפָּהּ בַּמָּה יִשְׁכּוּב וְיִהְיֶה אֲרִי יִקְבֹּל קִדְמִי
וְאִקְבֹּל קִבְלָתָהּ אֲרִי חֲנוּן אֲנִי:

רש"י • כִּי הוּא כְּסוּתָהּ • זֶה חֲלוּקָה • שְׂמֵלָתוֹ • לְרִבּוֹת אֶת הַמִּצְעָה • אֲבָן עֲזָרָא.

♦ יום רביעי כ"ו שבט ♦

(כו) אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל וְנָשִׂיא בַעֲמֻךָ לֹא תֹאדָר:

רש"י ◀ אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל • (מנהגין סו) חֲרִי זֶה אֲזַהְרָה לְבִרְכַּת הַשֵּׁם, וְאֲזַהְרָה לְקַלְלַת הַיָּד. אֲבָן עֲזָרָא.

(כח) מִלֵּאֲתָךְ וְדַמְעָךְ לֹא תֵּאֱחָר בְּכֹר בְּנִיךָ תִּתֶּן-לִי:
 כח בְּכֹרְךָ וְדַמְעָךְ לֹא תֵּאֱחָר בְּכֹרְךָ וְדַמְעָךְ
 תִּפְרֹשׁ קֶדְמִי:

כִּי מִלֵּאֲתֶךָ • חֻכָּה הַמְטִילַת עָלֶיךָ כְּשֶׁתִּתְמַלֵּא תְּבוּאָתְךָ לַהֲתַבְשֵׁל, וְהֵם בְּפוּרִים. וְדַמְעָךָ • הַתְּרוּמָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מִהוּ לְשׁוֹן דָּמָע. לֹא תֵּאָחֵר • לֹא תִשְׁנֶה סֹדֶר הַפְּרִשְׁתּוֹ, לֵאחֹר אֶת הַמִּקְדָּשׁ וְלַהֲקִדֵּשׁ אֶת הַמֵּאֲחֵר: שְׁלֹא יִקְדָּשׁ

אבן עזרא על התורה

כֹּז אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל. הֵם הַדִּינִים, וְהֵם
הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֹוי שְׁעִמָּהם הַתּוֹרָה: וְנִשְׂאִי
בְעִמָּךְ לֹא תֹאדָר. בִּסְתֵר אוֹ בְּגִלּוֹי. וְהִגְאוּנִים
הַפְרִישׁוּ בֵּין קָלִלָה וּמֵאֲרָה. וְזֶה הַנִּשְׂאִי הוּא
הַמִּלֵּךְ הַכְתוּב בַּמִּשְׁנָה תוֹרָה. וְכֹאשֶׁר הִסְתַּכְּלוּ
בַּפְסוּקִים הַבָּאִים זֶה אַחֵר זֶה, עַד וּבִכֹּל
אֲשֶׁר אִמְרָתִי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ, מִצְּאוּנוּ רוּבָם
בַּדְּבָרֵי הָעֲנִיִּים, כְּאִילוּ הֵם דְּבוּקִים עִם
פְּרִשְׁת אִם כֶּסֶף תִּלְוָה. אֲמֹר לָפֶת, טַעַם
לְהַזְכִּיר אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל. אוֹלֵי הָעֲנִי בְּרוּב
צִעְרוּ בְּלִילָה, אִם נִעְבֹּר הַמִּלֵּךְ וְלֹא לְשִׁיב
לוֹ הַעֲבוּט, יִקְלָל אֶת הַדִּין שְׁדֹן שְׁיוּקָה
עֲבוּטוֹ:

הַקְּבֹל בְּיָוֵם וַיִּשְׁכְּנוּ בְּלִילָהּ. וְהוּא הָשִׁיב,
בַּעֲבוּר שְׂרָא שְׁלֵא יִלְהֵ מֵאַחֵר, וַתִּתְּנֵהוּ לוֹ
קְבֹל תַּחְתָּיו. כִּי הִטְעֵם, יֵשׁ לָךְ לַחְמוֹל עָלַי:
כֹּחַ וְטַעַם כִּי חֲנוּן אָנִי. עַל דַּעַת הֶאֱזֹנָה, שְׁהוּא
כְּמוֹ חֲנוּנִיחֵנוּנִי. וְהִטְעֵם, כִּי אָנִי אֶתֶּן לוֹ מִמּוֹן
וְאֶסִּיר אֶת שִׁלְךָ. וּלְפִי דַעַתִּי, כִּי מִלֵּת חֲנִינָה
אֵינְנָה בֶּן. כִּי מֵה יִבְקֹשׁ דָּוִד לֵאמֹר חֲנִי אֱלֹהִים
כַּסְפֶּדְךָ. רַק הוּא כְּמוֹ רַחוּם אֶף-עַל-פִּישִׁישׁ
בְּיָנֵיהֶם הִפְרֹשׁ. כְּאֶשֶׁר אֶפְרַשׁ בַּכֶּרֶשֶׁת כִּי תִשָּׂא.
וְהִנֵּה זֶה וְשִׁמְעָתִי, שְׁהוּא אַחֵר וְהִנֵּה כִּי יִצְעַק
אֵלַי. כְּמוֹ הַכְּתוּב לְמַעַל, כִּי אִם יִצְעַק יִצְעַק
אֵלַי שִׁמְעֵ אֲשַׁמְעֶה צַעַקְתּוֹ, וְחִרָה אִפִּי. וּבִמְה יִדַּע
כִּי שִׁמְעֵ אֲשַׁמְעֶה צַעַקְתּוֹ, בַּחֲרוֹן אִפִּי שְׁאַחֲרָיו:

כד אם קָסָף תִּלְוָה. אם נָתַן לָךְ הַשֵּׁם הוּא שְׂמוֹכֵל לְהַלִּית הָעֵנִי. וְהַזְכִּיר זֹאת הַפְּרָשָׁה, כִּי הָעֵנִי כְמוֹ הַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֻלְמָנָה. וְקָרָא הָעֵנִים עֲמִי, כִּי הַחֲסִידִים לֹא יִבְקָשׁוּ עֲשֶׂר בַּעֲלֹם הַזֶּה. וְהָעֵד, אֲלֵיָּהוּ. וְאַלְיֵשֶׁעַ, שְׁלֹא רָצָה לִקְבֹּל מִנַּחַת נַעֲמָן. גַּם שְׂמוּאֵל הַרְמֵתִי. וְטַעַם עֲמָךְ שֶׁהוּא בְּמִקּוֹם שְׂאֵתָה דָּר בּוֹ: לֹא תִהְיֶה לוֹ בְּנוֹשָׁה. שִׁישָׁא לָךְ פָּנִים בַּעֲבוּר טוֹבָתְךָ. וְאָמַר תְּשִׁימוּן. כִּי הַמִּלּוֹה וְהַסּוֹפֵר וְהָעֲרִים, כּוֹלֵם עוֹבְרִים: **כה אם חָבֵל תַּחְבֵּל.** אַחֵר שְׁאָמַר שְׂלֵמַת רֶצֶף שֶׁהוּא לְשׁוֹן נִקְבָּה, וְכֵכָה אַחֵר כִּי הִיא כְּסוּתָהּ לְבָדָה, אָמַר תְּשִׁיבֶנּוּ. וְהַטַּעַם עַל הַחֲבֹבֵל, שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר. אָמַר הָאָזוֹן, מִזֶּה טַעַם לִקְחַת

תְּרוּמָה לַכֹּהֲנִים וּמַעֲשֵׂר לַתְּרוּמָה. **בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּתֶּן-לִי •** לַפְּדוּתוֹ בְּחֵמֶשׁ סִלְעִים מִן הַכֶּהֶן. וְהָלֹא כֶּכֶר צָנָה עָלָיו בְּמָקוֹם אֲחֵר? אֵלֹא כְּדִי לְסַמּוֹךְ לוֹ "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרֶךְ": מֵה בְּכוֹר אָדָם לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם פּוֹדֶהוּ, שְׁנָאָמַר: (במדבר יח) "וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה", אִף בְּכוֹר בְּהֵמָה דְּקָה מְטַפֵּל בּוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאַחֵר כֶּךָ נוֹתְנוֹ לַכֹּהֵן. **אבן עזרא.**

(כט) **בֶּן-תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרֶךָ לְצֹאנְךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם-אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנוּ-לִי:**
כט בן תעבד לתורך לענף שבועא יומין יהי עם אמה ביומא תמינא תפרשנה קדמי:

כט"א **שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם-אִמּוֹ •** זוֹ אֲזַהְרָה לַכֹּהֵן שְׂאֵם בָּא לְמַהֵר אֶת קֶרְבֵּנוֹ, לֹא יִמְהַר קֶדֶם שְׂמוֹנָה, לְפִי שֶׁהוּא מְחַסֵּר זְמַן. **בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנוּ-לִי •** יָכוֹל יֵהָא חוֹבָה לְבוֹ בַּיּוֹם? נֶאֱמַר פֶּאן "שְׁמִינִי", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן (ויקרא כב) "וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהָלָא יִרְצָה". מֵה שְׁמִינִי הָאִמּוֹר לְהֵלֵן, לְהַכְשִׁיר מִשְׁמִינִי וְלַהֲלֹץ, אִף "שְׁמִינִי" הָאִמּוֹר פֶּאן, לְהַכְשִׁיר מִשְׁמִינִי וְלַהֲלֹץ. וְכֵן מְשַׁמְעוֹ: "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי", אִתָּה רִשְׁאִי לִתְנוֹ לִי (מכילתא).

(ל) **וְאִנְשֵׁי-קִדְשׁ תִּהְיוּן לִי וּבִשֶׁר בִּשְׂדֶּה טִרְפָּה לֹא תֹאכְלוּ לַכֶּלֶב תִּשְׁלַכֶנּוּ אֹתוֹ:**
ל ואנשין קדישין תהיון קדמי ובשר תליש מן חיוא חיא לא תיכלון לכלבא תרמון יתיה:

כט"ב **וְאִנְשֵׁי-קִדְשׁ תִּהְיוּן לִי •** אִם אִתָּם קְדוּשִׁים וּפְרוּשִׁים מְשֻׁקָּצִי נְבִלוֹת וּטְרֵפוֹת, הָרִי אִתָּם שְׁלִי, וְאִם לֹא, אִינְכֶם שְׁלִי. **וּבִשֶׁר בִּשְׂדֶּה טִרְפָּה •** (מכילתא) אִף בְּפִית בֶּן, אֵלֹא שְׂדֵבֵר הַכְּתוּב בַּהֲנֶה: מָקוֹם שְׂדֵבֵר בְּהֵמָה לִישְׁרָף, וְכֵן (דברים כב) "כִּי בִשְׂדֶה מְצָאָה, וְכֵן: (שם כג) "אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טְהוֹר מִקְרָה לִילָה", – הוּא הַדִּין לְמִקְרָה יוֹם, אֵלֹא שְׂדֵבֵר הַכְּתוּב בַּהֲנֶה. וְאִנְקְלוֹס תַּרְגֵּם: וּבִשֶׁר תְּלִישׁ מִן חִיּוֹא חִיּוֹא, בִּשֶׁר שְׁנִתְלַשׁ עַל יְדֵי טְרֵפֶת זָאֵב אוֹ אֲרִי מִן חִיָּה בִּשְׂרָה, אוֹ מִבְּהֵמָה בִּשְׂרָה בְּחִיָּה. **לַכֶּלֶב תִּשְׁלַכֶנּוּ אֹתוֹ •** (מכילתא) אִף הַגִּיז בְּכֶלֶב. אוֹ אִינוֹ אֵלֹא כֶּלֶב כְּמִשְׁמַעוֹ? תִּלְמוּד לומר בְּנִבְלָה: "אוֹ מִכּוֹר לְנִכְרִי", קַל וְחֹמֶר לְטִרְפָּה שְׂמוּתָתָהּ בְּכָל הַנָּאוֹת. אִם-כֵּן מֵה תִּלְמוּד לומר 'לַכֶּלֶב'? לְמַדָּךְ הַכְּתוּב שֶׁאֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שְׂכָר כָּל בְּרִיָּה, שְׁנָאָמַר: (לעיל יא) "וְלֹכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִתְרַן כֶּלֶב לִשְׁנוֹ". אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: תְּנוּ לוֹ שְׂכָרוֹ. **אבן עזרא.**

כג (א) **לֹא תֵשָׂא שְׂמֻעָה שְׂוֹא אֶל-תֵּשֶׁת יִדְךָ עִם-רִשָּׁע לְהִיטֵ עַד חֲמָם:**
א לא תקבל שמע דשקר לא תשוי ידך עם חזקא למחוי לה סהיד שקר:

כט"ג **לֹא תֵשָׂא שְׂמֻעָה שְׂוֹא •** בְּתַרְגוּמוֹ לֹא תִקְבֹּל שְׂמֻעָה דְשָׁקֶר, אֲזַהְרָה לְמַקְבֵּל לְשׁוֹן הָרַע, וְלִדְיֵן שְׂוֹא יִשְׁמַע דְּבָרֵי בַעַל-דִּין עַד שִׁיבָא בַעַל-דִּין חֲבֵרוֹ. **אֶל-תֵּשֶׁת יִדְךָ עִם-רִשָּׁע •** הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ תְּבִיעֵת שָׁקֶר, שֶׁהַבְּטִיחָהוּ לְהִיטֵ לוֹ עַד חֲמָם. **אבן עזרא.**

(ב) **לֹא-תִהְיֶה אַחֲרֵי-רֵבִים לְרַעַת וְלֹא-תַעֲנֶה עַל-רֵב לְנֶטִת אַחֲרֵי רֵבִים לְהַטֹּת:**
ב לא תהי בטר סגיאין לאבאשא ולא תתנענע מלאלפא מה דבעינך על דינא בטר סגיאין שלם דינא:

אבן עזרא על התורה

בתוך העיר. וכמוהו, מקרה לילה: וטעם **לַכֶּלֶב**. נפתח הל"מ"ד. שהוא שומר שורך וצאנך. ואין ראוי לאכלו כי אם הכלב. ור' משה הכהן אמר, כי הטרפה קשה מהנבלה. כי יש בטרפה כדמות סם רע שזיק תולדות האדם. על כן לא התיר לתתה לגר אשר בשערך או למכר לנכרי, כמו הנבלה: **א לא תשא שמע שווא**. שלא יוציא מלבו דבר שווא להוציא דבה: וטעם **אל תשת ידך עם רשע**. להתחבר עמו בעדות שווא, לעשות חמס לנקי. אולי העני נעשה זה למלאות חסרונו:

אחרי, בכור בנך תתן לי. וזה שגועז, לפי הזכיר מלאכתך לפני דמך. כי דמך לפי דעתו לשפוך נרע באשה, ואחר כך תבא התריון. ועוד, כי דבר התריון אינו ביד אדם, רק ביד השם לבדו. ואמר יפת, הנזיר הפסוק הזה שלא יאחר העני לתת מה שהוא חייב. כך תעשה לתת הבכור לכהן: **ל ואנשי קדש**. בעבור שהנזיר שורך וצאנך שהם מתרים לאכילה, הזהיר על הבשר שהוא נטרף, אולי העני יאכלנו בעבור עניו. והנזיר בשדה ההנה יותר. וככה הדין בנטרף גם

כח מלאכתך. כגוי לתירוש: ודמך. כגוי ליצרה. והנאון רב סעדיה אמר, כי מלת מלאכתך כוללת המלאכה מן הנרע, והמלאכה מן הטוב. ואמר, כי דמך רמז ליצרה. כי כאשר ידוך תהי, הוא יורד טפות כמו הדמע. והנה פירש זה הכתוב במקום אחר. והוא, ראשית דגנך תירושך ויצהרך. על בן עמו, בכור בנך תתן לי. כי הוא ראשית אונו. וכן זוטא אמר, כי מלאכתך על התריון. ודמך כגוי לשכתב נרע והיא הטפה. ואמר לא תאחר, שלא יעכב מלקחת לו אשה. על בן

כ"י"א לא-תהיה אחרי-רבים לרעת • (סנהדרין ב) יש במקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מישב בהן על אפניו. מכאן דרשו שאין מטין לחובה בהכרעת דין אחד, וסוף המקרא דרשו: "אחרי רבים להטות", שאם יש שנים במחיצתו יותר על המזכין, הטת הדין על פיהם לחובה, ובדיני נפשות הכתוב מדבר. ואמצע המקרא דרשו: "ולא תענה על רב", על רב, שאין חולקים על מפלג שבבית דין, לפיכך מתחילין בדיני נפשות מן הצד, לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם, (סנהדרין מ) ולפי דברי רבותינו, כך פתרון המקרא. לא-תהיה אחרי-רבים לרעת • לחיב מיתה בשביל דין אחד, שיורבו המחיצין על המזכין. ולא-תענה על-רב • לנטות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד, דרשו בו כן. אחרי רבים להטות • ויש רבים שאמה נוסה אחריהם, ואימתי? בזמן שהן שנים המכריעין במחיצתו יותר מן המזכין, וממשמע שגאמר: "לא-תהיה אחרי-רבים לרעת", שומע אני: 'אכל הנה עמהם לטובה'! מכאן אמרו: 'דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה'. ואונקלוס תרגם: 'ולא תתמנע מלאלפא מה דבעינך', ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש. לא תענה על רב לנטות • אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דין אותו לאמתו. ואני אומר לישובו על אפניו בפשוטו, וכך פתרונו. לא-תהיה אחרי-רבים לרעת • אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר: הואיל ורבים הם, הנני נוסה אחריהם. ולא תענה על רב לנטות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענונו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים, להטות את המשפט מאמתו, אלא אמר את המשפט כאשר הוא, וקולך יהא תלוי בצוואר הרבים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 112 – מתוך 'לקראת שבת')

אחרי רבים להטות (כג, ב) איתא באחרונים, שכאשר בית דין פוסק על פי דעת הרב, נחשב הדבר כפסק הלכה של בית הדין כולו. ויש לבאר, שבמקרה כזה יודעים גם דיני המעוט שפך צריכה להקבע ההלכה, ומכאן - שזהו רצון ה'. לכן הם חוזרים ומעינים בהלכה זו, עד שמבינים ומקבלים את דעת הרב; ופסק הדין מתחס אפוא גם אליהם. אבן עזרא.

(א) ודל לא תהדר בריבו: ג וצל מספינא לא תרחם בדינה:

כ"י"א לא תהדר • לא תחלק לו כבוד לזכותו בדין, ולומר: 'דל הוא, איננו ואכבדנו'. אבן עזרא.

(ד) כי תפגע שור איבך או חמור תענה השב תשיבנו לו: אבן עזרא. ד ארי תפגע תורא דסנאף או חמרה דטעי אתבא תתיכנה לה:

(ה) כי-תראה חמור שגאף רבין תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו: ה ארי תחזי חמרא דסנאף רביע תחת טוענה ותתמנע מלמשבק לה משבק תשבוק מה דכלבך עלוהי ותפרק עמה:

כ"י"א כי-תראה חמור שגאף וגו' • הרי 'כי' משמש בלשון 'דלמא', שהוא מארבע לשונות של שמושי 'כי', וכה פתרונו: שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו. וחדלת מעזב לו • בתמיהה. עזב תעזב עמו • עזיבה זו לשון עזרה, וכן (מלכים א יד) "עצור ועזוב", וכן (נחמיה ג) "ועזבו את ירושלים עד החומה", מלאוה עפר לעזב ולסיע את חזק החומה. פיוצא בו: (דברים ז) "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וגו'", שמא תאמר כן, בתמיהה: 'לא תירא מהם'. ומדרשו, כך דרשו רבותינו: כי תראה וחדלת, פעמים שאמה חודל ופעמים שאמה עזר. הא פיצד? זמן ואינו לפי כבודו, וחדלת. או בהמת נכרי ומשאו של ישראל, וחדלת. עזב תעזב עמו • לפרק המשא, מלמשקל ליה' - מלטל משאוי ממנו.

אבן עזרא על התורה

בענין הדל. ובמקום אחר לא תהדר פני גדול: ד שור אויבך. בחירק תחת הי"ד. והוא פעל. כי מלת ואיבתי, מהפעלים הייצאיים. והטעם, אף-על-פי שתדע שהוא אויבך. וככה שונאך. ונאמר אויבך, כי נכון לדבר. ככה גם כן שונאך. אולי באה זו הפרשה, אם היה השור והחמור של עני, יהיה שורך תרבה מאד, שעשית מצות השם. וגם גמילות חסד עם עני:

גר. וחז"ל פרשו כי מזה נלמד כי הלכה ברבים. ומה שהעתיקו הוא האמת. ואחר שהכתוב אמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, מזה נלמד כי אם יהיו תרבים לטובה, שהיא מצוה ללקח אחריהם: לא תענה על ריב. מצוה על כל ישראל. ואף כי הדין שהוא שהריב לפניו לעזור לרעהו: ג ודל. גם זה דבק, שמתחשב כי טוב תעשה

ב לא. אם ראית רבים יעידו על דבר שלא ידעתו, לא תאמר בלבבך אלה לא יכזבו. ואמר הגאון, כי שמים מצות יש בפסוק הזה. הא מצות לא-תעשה, והשניה מצות עשה. כי אמר חיב אתה אחרי רבים להטות, כי חשב כי מלת להטות כמו לנטות. ואינה כן, רק הוא מהבנין הדגוש הכבד. כמו ארור מטה משפט, גם נמצאת בלא משפט, ומטה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"א עמ' 130 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

תעניות של תשובה ומרוק הנפש

כי-תראה חמור שגאף רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו:

פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד זקן ואינו לפי כבודו וחדלת, או בהמת נכרי ומשאו של ישראל וחדלת (כג, ה. ובפרש"י)

ידוע פרוש הבעש"ט על פסוק זה (הובא בלוח "היום יום" כח שבט) ש'כי תראה חמור שגאף' – שהוא חמור הגוף ששונא את הנשמה המשתוקקת לאלקות ורוחניות, ותראה שהגוף 'רובץ תחת משאו', שמתעצל בעבודה שנתן לו השם יתברך, שיזדכך על ידי תורה ומצוות, הנה אפשר שיעלה על לבבך ש'וחדלת מעזב לו' – שלא תעזר לגוף לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסגופים לשבור את החמירות, הנה לא זו הדרך בה ישכן אור התורה, כי אם 'עזבו תעזב עמו' – לבקר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסגופים. ע"כ תורת הבעש"ט.

והנה כתב בשולחן ערוך הרב (חלק חו"מ הל' נזקי גוף ונפש סעיף ד) דרך בשני אופנים הפת להתענות ולשבור גופו: א. תעניות של תשובה. ב. תעניות כדי למרק נפשו לה' (שיהיה לרצון לפני ה').

ויש לומר דשני אופנים אלו מרמזים בשני האופנים שבהם 'אתה חודל'. א. זקן ואינו לפי כבודו. ב. בהמת נכרי ומשאו של ישראל.

בהמת נכרי ומשאו של ישראל – קאי על תעניות של תשובה, שבאה על עברות וחטאים וכיו"ב. דכאשר האדם חטא ועבר על רצונו יתברך ח"ו, הנה ה"חמור" שהוא חמור גופו (כנ"ל) הוי 'בהמתו של נכרי', שעובר לרשות הקלפה ח"ו. אף מכיון ש'אפילו פושעי ישראל מלאים מצות כרמון' (עירובין יט, א. חגיגה בסופה) הרי הגוף שהוא 'בהמת נכרי' כנ"ל, יש בו 'משא של ישראל' – המצות שגם הפושע מלא בהן.

והאפן הב' ההפכי לגמרי:

זקן ואינו לפי כבודו – קאי על איש מרומם ("זקן – זה שקנה חכמה"), אשר עסקו הוא בענינים מוזככים ורוחניים, ובנדאי שאינו שיף לעוונות וכיוצא בזה, ומאחר שאינו מתעסק (כ"כ) בהעבודה דברור וזכוף הגוף הגשמי, אם כן יכול להיות שגופו ישאר בגסותו וחמירותו, והרי זה פוגם בשלמות מרוק נפשו, ומאחר שאינו לפי כבודו להתעסק בברור גופו הגשמי, לכן התירה לו התורה להתענות כדי למרק נפשו ועל ידי זה ישלים את זכוף גופו. **אבן עזרא.**

♦ יום חמישי כ"ז שבט ♦

ו לא תצלי דין מספינה בדינה:

(ו) לא תטה משפט אבינך בריבו:

יש"י • אבינך • לשון אובה, שהוא מדלדל ותאב לכל טובה (ב"מ לב). **אבן עזרא.**

(ו) מדבר-שקר תרחק ונקי וצדיק אל-תהרג כי לא-
אצדיק רשע:

ז מפתגמא דשקרא הוי רחיק ודזכי ודי נפק
(דכי) מן דינא לא תקטול ארי לא אצדי
חזקא:

יש"י • ונקי וצדיק אל-תהרג • מניין ליוצא מבית-דין חזק, ואמר אחד: 'יש לי ללמד עליו זכות', שמחזירין אותו? תלמוד לומר: 'ונקי אל תהרג', ואף על פי שאינו צדיק, שלא נצטדק בבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שחרי יש לך לזכותו. ומניין ליוצא מבית דין זכאי, ואמר אחד: 'יש לי ללמד עליו חובה', שאין מחזירין אותו לבית דין? תלמוד לומר: 'וצדיק אל תהרג'. וזה צדיק הוא, שנצטדק בבית דין. **כי לא-אצדיק רשע • אין עליו להחזירו, כי אני לא אצדיקנו בדיני, אם יצא מידך זכאי. יש לי שלוחים הרבה להמיתו במיתה שנתחייב בה. אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

שקר. וכמוהו, צדק צדק תרדף: ונקי וצדיק אל תהרג. באותו הדבר, אם ידעת שהוא רשע בדבר אחר. שלא תאמר הואיל וככה עשה רשע אחר קשה, אהרנגו ואסיר המקשול מהדרף. כי אני אקח הדין ממנו, ולא ימלט מדי:

ו לא תטה. עם הדין ידבר. וכמוהו לפני ה' אלהיך תאכלנו, הראוי לאכול, כאילו הוא מדבר עם כהן-ויכדילנו מכל ישראל שיזכר עמכם. והאומר כי הוא בכור עדר, הקל הוא:

ז מדבר שקר. עם הדין ידבר, שלא ידין דין

ה וחדלת. כמו חדל לך מעשות הדבר. וכן ושמרת. ויטעם חדל, שמעזב הדבר לו לבדו. רק תחיר עמו הקשרים, ומעזב המשא, ויפל מזה הצד ומזה הצד, ויקום הקמור. ויש אומרים כמו ויעזבו את ירושלים. לטען המשא בדרך רחוקה:

(ח) וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶה פְקָחִים וַיְסַלֵּף דְּבָרֵי צַדִּיקִים:

כ"ז"א וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח • אִפְלוּ לִשְׁפֹּט אֲמַת, וְכָל שֹׁפֵן כְּדֵי לְהַטּוֹת אֶת הַדִּין, שֶׁהָרִי כְּדֵי לְהַטּוֹת אֶת הַדִּין, נֶאֱמַר כָּכָר: "לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט". יַעֲוֶה פְקָחִים • (ב"מ ק"א. מכילתא) אִפְלוּ חֶכֶם בַּתּוֹרָה וְנוֹטֵל שֹׁחַד, סוֹף שֶׁתִּטְרֹף דַּעְתּוֹ עָלָיו, וַיִּשְׁתַּכַּח תַּלְמוּדוֹ וַיִּכְהָה מְאֹד עֵינָיו. וַיְסַלֵּף • בְּתַרְגוּמוֹ: וַיִּמְקַלֵּק. דְּבָרֵי צַדִּיקִים • דְּבָרִים הַמְצַדִּיקִים, מִשְׁפָּטֵי אֲמַת, וְכֵן תַּרְגוּמוֹ: פְּתַגְמִין תְּרִיצִין, יִשְׁרִים. אֲבָן עוֹרָא.

(ט) וְגַר לֹא תִלְחֹץ וְאַתָּם יִדְעֻתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ז"ב וְגַר לֹא תִלְחֹץ • בְּהִרְבֵּה מְקוֹמוֹת הַזֵּהִירָה תּוֹרָה עַל הַגֵּר מִפְּנֵי שְׁסוּרוֹ רַע (ב"מ נט). אֶת נַפְשׁ הַגֵּר • כַּמָּה קֶשֶׁה לוֹ כְּשֶׁלּוֹחֲצִים אוֹתוֹ.

(י) וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֶרֶצְךָ וְאַסְפֹּתָ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

כ"ז"ג וְאַסְפֹּתָ אֶת תְּבוּאָתָה • לְשׁוֹן הַכִּנְסָה לַבַּיִת, כְּמוֹ: (דברים כב) "וְאַסְפֹּתוּ אֶל תּוֹף בֵּיתְךָ". אֲבָן עוֹרָא.

(יא) וְהַשְׁבִּיעַתָּ תִּשְׁמַטָּנָה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וַיִּתְּרֶם תֹּאכַל חֵית הַשָּׂדֶה כִּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לַיִּיתָךְ:

י"א וְהַשְׁבִּיעַתָּ תִּשְׁמַטָּנָה וְנִטְשָׁתָה • מִשְׁמַטָּנָה וְנִטְשָׁתָה • דְּבָר אַחֵר: תִּשְׁמַטָּנָה מַעֲבֹדָה גְּמוּרָה, כְּגוֹן: מִסְכְּנֵי עִמָּךְ וְשִׁאֲרֵיהֶן תִּיכּוֹל חוֹת כְּרָא כֵן תַּעֲבֹד לְכַרְמְךָ לַיִּיתָךְ:

כ"ז"ד תִּשְׁמַטָּנָה • מַעֲבֹדָה. וְנִטְשָׁתָה • מִאֲכִילָה אַחֵר זֶמֶן הַבַּעֲוֹר. דְּבָר אַחֵר: תִּשְׁמַטָּנָה מַעֲבֹדָה גְּמוּרָה, כְּגוֹן: חֲרִישָׁה וְזֵרִיעָה. וְנִטְשָׁתָה מְלֻזָּל וּמִלֶּקֶשׁקֶשׁ. וַיִּתְּרֶם תֹּאכַל חֵית הַשָּׂדֶה • (מכילתא) לְהַקִּישׁ מֵאֲכַל אֲבִיוֹן לְמֵאֲכַל חֵיה: מִה חֵיה אוֹכֵלָת כֹּלָא מַעֲשֹׂר, אִף אֲבִיוֹנִים אוֹכְלִים כֹּלָא מַעֲשֹׂר. מִכָּאן אָמְרוּ: אֵין מַעֲשֹׂר בְּשִׁבְעִיעִית. כִּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ • וְתַחֲלַת הַמִּקְרָא מְדַבֵּר בְּשָׁדֶה הַלְבֵן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְמַעַלָּה הֵימָנוּ: "תִּזְרַע אֶת אֶרֶצְךָ". אֲבָן עוֹרָא.

(יב) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן־אִמְתְּךָ וְהַגֵּר:

י"ב שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂיךָ • (מכילתא) אִף בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית לֹא תַעֲקֹר 'שִׁבְתָּ בְּרֵאשִׁית' מִמְּקוֹמָהּ, שְׁלֹא תֹאמַר: הַזֶּה הַשָּׁנָה קְרוּיָה שְׁבֹת, לֹא תִנְהוֹג בָּהּ 'שִׁבְתָּ בְּרֵאשִׁית'. לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ • תֵּן לוֹ נִיח, לְהַתִּיר שִׁיָּהּ תוֹלֵשׁ וְאוֹכֵל עֲשָׂבִים מִן הַקֶּרֶקֶע. אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא יַחֲבֹשְׁנוּ בַתּוֹף הַבַּיִת? אָמְרָת: אֵין זֶה נִיח, אֵלָּא צַעַר. כִּן־אִמְתְּךָ • (מכילתא) בְּעֶבֶד הָעֵרֶל הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְהַגֵּר • זֶה גֵר תּוֹשֵׁב. אֲבָן עוֹרָא.

כ"ז"ה וְהַשְׁבִּיעַ תִּשְׁבֹּתָה • (מכילתא) אִף בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית לֹא תַעֲקֹר 'שִׁבְתָּ בְּרֵאשִׁית' מִמְּקוֹמָהּ, שְׁלֹא תֹאמַר: הַזֶּה הַשָּׁנָה קְרוּיָה שְׁבֹת, לֹא תִנְהוֹג בָּהּ 'שִׁבְתָּ בְּרֵאשִׁית'. לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ • תֵּן לוֹ נִיח, לְהַתִּיר שִׁיָּהּ תוֹלֵשׁ וְאוֹכֵל עֲשָׂבִים מִן הַקֶּרֶקֶע. אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא יַחֲבֹשְׁנוּ בַתּוֹף הַבַּיִת? אָמְרָת: אֵין זֶה נִיח, אֵלָּא צַעַר. כִּן־אִמְתְּךָ • (מכילתא) בְּעֶבֶד הָעֵרֶל הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְהַגֵּר • זֶה גֵר תּוֹשֵׁב. אֲבָן עוֹרָא.

ח וְשֹׁחַד. גַּם הַזְכִּיר כָּל זֶה. כִּי הַעֲשִׂיר יִתֵּן שֹׁחַד לְדִין לְהַטּוֹת מִדִּין דָּלִים: וַיְסַלֵּף דְּבָרֵי צַדִּיקִים. אָמַר הַגָּאוֹן, כִּי צַדִּיקִים תֹּאֵר לְדְבָרֵי. וְלֹא יִתְכַּן זֶה, כִּי דְבָרֵי סְמוּךְ. וְטַעַם צַדִּיקִים, כִּי צַדִּיקִים בְּמִצְוֹת:

י"א וְהַשְׁבִּיעַתָּ תִּשְׁמַטָּנָה. הִיא שֶׁתִּקְרָא שְׁמִטָּה לָהּ, וְלֹא יִגֹּשׁ אִישׁ אֶת רַעְיוֹ הָאֲבִיוֹן: וְנִטְשָׁתָה. י"ב שֵׁשֶׁת שָׁנִים. הַזְכִּיר גַּם זֶה. בְּעֶבֶר וְאִכְלוּ אֲבִיוֹנֵי עִמָּךְ:

י"א וְהַשְׁבִּיעַתָּ תִּשְׁמַטָּנָה. הִיא שֶׁתִּקְרָא שְׁמִטָּה לָהּ, וְלֹא יִגֹּשׁ אִישׁ אֶת רַעְיוֹ הָאֲבִיוֹן: וְנִטְשָׁתָה. י"ב שֵׁשֶׁת שָׁנִים. הַזְכִּיר גַּם זֶה. בְּעֶבֶר וְאִכְלוּ אֲבִיוֹנֵי עִמָּךְ:

(יג) וּבָכַל אֲשֶׁר-אִמְרָתִי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עֲלֵיכֶם:

כ"י"א • וּבָכַל אֲשֶׁר-אִמְרָתִי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ • (מכילתא) לַעֲשׂוֹת כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה בְּאֶזְהָרָה, שְׁכָל שְׁמִירָה שְׁבִתוֹרָה אֶזְהָרָה הִיא בְּמָקוֹם לֹא. לֹא תִזְכְּרוּ • (א י"ט) שְׁלֹא יֵאמַר לוֹ: 'שְׁמַר לִי בְּצַד עֲבוֹדַת אֱלֹהִים פְּלוֹנִית, אוֹ תַעֲמֹד עִמִּי בְּיוֹם עֲבוֹדַת אֱלֹהִים פְּלוֹנִית'. דָּבָר אֲחֵר: "וּבָכַל אֲשֶׁר-אִמְרָתִי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ, וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם לֹא תִזְכְּרוּ". לְלַמֶּדְךָ, שֶׁשְׁקוּלָה עֲבוֹדַת אֱלֹהִים כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת כֵּלֶן, וְהַזְהָר בָּהּ פְּשׁוּמָר אֶת כֵּלֶן. לֹא יִשְׁמַע • מִן הַנִּזְכָּר. עַל פִּיךָ • שְׁלֹא תַעֲשֶׂה שְׁתַּפּוּת עִם נָכְרִי, וְיִשָּׁבַע לְךָ בַּעֲבוֹדַת אֱלֹהִים שְׁלוֹ. נִמְצְאָתָה שְׁאֵתָה גּוֹרֵם שְׁיִזְכֹּר עַל יָדְךָ. אֲבָן עוֹרָא.

(יד) שְׁלֹשׁ רִגְלִים תָּחַג לִי בַשָּׁנָה:

כ"י"א • פְּעָמִים, וְכֵן (במדבר כב) "כִּי הִכִּיתִנִּי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים". אֲבָן עוֹרָא.

(טו) אֶת-תָּחַג הַמִּצְוֹת תִּשְׁמַר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצְוֹת בְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָזִיב בִּיכֹו יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם וְלֹא-יִרְאוּ פָנַי רִיקָם:

כ"י"א • חֹדֶשׁ הָאָזִיב • שֶׁהַתְּבוּאָה מִתְּמַלְאָת בּוֹ בְּאֶפְיָה. אָזִיב • לְשׁוֹן אָב, בְּכוֹר וְרֵאשׁוֹן לְבִשָּׁל פְּרוֹת. וְלֹא-יִרְאוּ פָנַי רִיקָם • כְּשֶׁתְּבֹאוּ לְרֵאוֹת פָּנַי בְּרִגְלִים, הִבִּיאוּ לִי עוֹלוֹת (תהיגה ט) • אֲבָן עוֹרָא.

(טז) וְתָחַג הַקָּצִיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיֶיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְתָחַג הָאֶסֶף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפָּךְ אֶת-מַעֲשֵׂיֶיךָ מִן-הַשָּׂדֶה:

כ"י"א • וְתָחַג הַקָּצִיר • הוּא חֵג שְׁבוּעוֹת. בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיֶיךָ • שֶׁהוּא זְמַן הַבָּאָת בְּכוּרִים, שֶׁשְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַבָּאִין בַּעֲצָרָת, הֵיוּ מִתִּירִין הַחֹדֶשׁ לְמִנְחֹת וְלִהְבִּיא בְּכוּרִים לְמִקְדָּשׁ, שְׁנֵאמַר: (במדבר כח) "וּבְיוֹם הַבְּכוּרִים וְגו'". וְתָחַג הָאֶסֶף • הוּא חֵג הַסְּפֹת. בְּאֶסְפָּךְ אֶת-מַעֲשֵׂיֶיךָ • שְׁכָל יְמוֹת הַחֲמִשָּׁה הַתְּבוּאָה מִתְּכַבֵּשֶׁת בַּשָּׂדוֹת, וְכָתוּב אוֹסְפִים אוֹתָהּ אֶל הַבֵּית מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים. אֲבָן עוֹרָא.

(יז) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאָה כָּל-זָכוּרְךָ אֶל-פָּנַי הָאֵדוּן יְהוָה:

כ"י"א • שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וְגו' • לִפִּי שֶׁהַעֲנָנִין מְדַבֵּר בַּשְּׁבִיעִית, הַצֵּרֶךְ לֹמַר שְׁלֹשׁ רִגְלִים מִמָּקוֹמָן (מכילתא) • כָּל-זָכוּרְךָ • הַזְּכָרִים שְׁבָךְ. אֲבָן עוֹרָא.

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

יִרְאוּ. וְזֶה אֵינְנוּ נִכּוֹן, כִּי הַבָּאִים אֶל בֵּית הַשֵּׁם, הֵם נִרְאִים. וְהַעֲדָה, וְנִרְאָה אֶת פָּנַי הַשֵּׁם. גַּם, יִרְאָה כָּל זָכוּרְךָ אֶת פָּנַי ה', כְּמוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם:

טז וְתָחַג הַקָּצִיר. בְּכוּרֵי קָצִיר חֲטִיִּם. וְהַגָּה חֵג הַמִּצְוֹת לְעוֹלָם יִהְיֶה בּוֹ אָזִיב, שֶׁהוּא בְּכוּרֵי הַשְּׁעוּרִים. וְהַמִּתְחַק בֵּין בְּכוּרֵי שְׁעוּרִים לְבְּכוּרֵי חֲטִיִּם. כְּמוֹ שְׁבַעַת שְׁבוּעוֹת תִּסְפֹּר לָךְ: וְתָחַג הָאֶסֶף בְּצֵאת הַשָּׁנָה. וְתִכְנֵס שָׁנָה אַחֲרָת. וְהַחֵל מִמִּרְחֻשְׁוֹן לִזְרַע:

יז שְׁלֹשׁ. וְאֵלֶּה הַשְּׁלֹשׁ פְּעָמִים שְׁאִמְרָתִי לָךְ, לֹא יִרְאוּ פָנַי רִיקָם. הַזְּכָרִים לְבָדֵם שֶׁהֵם בְּנֵי מִצְוֹת, וְאֵינָם חוֹלִים שְׁלֹא יִיכָלוּ לְבֹא:

בַּעֲבוּר כִּי יֵשׁ יָמִים יְדוּעִים, הוֹלְכִים עוֹבְדֵי אֱלֹהִים לְהַלְלֵהֶם. עַל כֵּן כְּתוּב תָּחַג לִי, לְכָד: וּמִלַּת תָּחַג. תְּזַכֵּחַ. כְּמוֹ אִסְרוּ חֵג בַּעֲבוֹתִים: רִגְלִים. מְגֻזֶּרֶת רִגְלִי. כִּי רַבִּים רִגְלִים הֵם:

טז אֶת חֵג הַמִּצְוֹת. הַחֵל מִמֶּנּוּ, כִּי הוּא רֵאשׁוֹן לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה. וְהַגָּה כְּתוּב שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצְוֹת, כְּמוֹ חֵג הַסְּפֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ שְׁבַעַת יָמִים. וְהַגָּה הוּא חֵיבוֹ. וְאֵין כְּמוֹהוּ שְׁשֹׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂיֶיךָ. כִּי אַחֲרָיו כְּתִיב שֶׁתִּשְׁבַּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְאֵין כָּכָה שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצְוֹת. וְעוֹד, לָמָּה לֹא כְּתִיב שְׁבַעַת יָמִים לֹא תֹאכַל חֲמֵן: חֹדֶשׁ הָאָזִיב. פְּרָשְׁתִּי. רַבִּים חֲשָׁבוּ, כִּי לֹא יִרְאוּ פָנַי רִיקָם, כְּמוֹ וּפָנַי לֹא

יג וּבָכַל אֲשֶׁר. עֲתָה הַזְכִּיר עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים. וְהַשָּׁעַם, כָּל מֶה שְׁאִמְרָתִי הֵם מִצְוֹתֵי וּמִשְׁפָּטֵי. וְלֹא כֵן מִשְׁפָּטֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים. וְאֵמַר לֹא תִזְכְּרוּ, שְׁלֹא תִזְכְּרוּ שְׁמוֹתֵם לְהַשְׁבִּיעַ בָּהֶם. גַּם שְׁלֹא יִשְׁבִּיעוּ בָּהֶם עוֹבְדֵיהָ. וְזֶה, וְלֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ, שֶׁתִּשְׁבָּע בּוֹ אַחֲרִים. שְׁלֹא תֹאמַר לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים הַשְׁבָּע לִי בְּאֵלֵהֶיךָ:

יד שְׁלֹשׁ (רִגְלִים). פְּעָמִים, לִי לְבָדִי תִהְיֶה עֶבֶד. שֶׁתַּעֲבֹד שְׁלֹשׁ רִגְלִים בַּשָּׁנָה, וְתִבָּא לִפְנֵי כְּעָבֵד שֶׁיָּבִיא דוֹרוֹן לְאֲדוֹנוֹ. עַל כֵּן כְּתִיב אַחֲרָיו (אֵת) [וְאֵל] פָּנַי הָאֵדוּן ה', כְּמוֹ לִפְנֵי הָאֵדוּן ה'. וְכֵן לֹא יִרְאוּ פָנַי רִיקָם. וְהַזְכִּיר זֶה,

(יח) לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמִץ דִּם־זִבְחִי וְלֹא־יִלֵּין חֶלֶב־חֲגִי עֲדִי • יח לא תכוס על חמץ דם פסחי ולא יביתון בר מן מדבחה תרבי נכסת חגא עד צפרא: בקר:

ה"י • לא־תִזְבַּח עַל־חֲמִץ וְגו' • לא תשחט את הפסח ב"ד בניסן עד שתבער את החמץ (מכילתא, פסחים טו.) • ולא־יִלֵּין חֶלֶב־חֲגִי וְגו' • חוץ למזבח. • עד־בקר • יכול אף על המערכה יפסל בלינה? תלמוד לומר: "על מזבחה, על המזבח כל הלילה". • ולא־יִלֵּין • אין לינה אלא בעמוד השחר, שנאמר: "עד־בקר", אבל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח. • אבן עזרא.

(יט) רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ • יט ראשית בכורי אדמתך תביא בית יהוה אלהיך: אלהך לא תיכלון בשר בחלב: • לא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ:

ה"י • ראשית בכורי אדמתך • אף השביעית חבת בכורים, לכן נאמר אף כאן: "בכורי אדמתך". כיצד? אדם נכנס לתוך שדהו, ורואה תאנה שבכרה, כורף עליה גמי לסימן ומקדישה, ואין בכורים אלא משבעת המינין האמורין במקרא: (דברים ח) "ארץ חטה ושעורה וגו'". • לא תבשל גדי • אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאתה מוצא בכמה מקומות בתורה, שכתוב: "גדי" והצרך לפרש אתריו: "עזים", כגון: (בראשית לח) "אנכי אשלח גדי עזים", "את גדי העזים", (שם כז) "שני גדי עזים". ללמדך, שכל מקום שנאמר "גדי" סתם, אף עגל וכבש במשמע. ובג' מקומות נכתב בתורה: אחד לאסור אכילה, ואחד לאסור הנאה, ואחד לאסור בשול אף עגל וכבש ב"ד בניסן עד שתבער את החמץ (מכילתא, פסחים טו.) • אבן עזרא.

(פסחים כז. חולין קטו) • אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

שיאכלוהו. וכן אוכלים אותו בספר ואפרקא וארץ ישראל ופרס ובכל. גם ככה היה מנהג הקדמונים. שני גדי עזים טובים. ונעשה לפניו גדי עזים. והכהן אוכל גדי עזים אחד לחטאת. ובעבור שאין מנהג אדם לאכל בשר חי, אסור לבשל הגדי בחלב אמו. ויש אומרים כי אין בשול כי אם באש. והלא כתוב ובשל מבשל במים. ובדברי הימים ויבשלו בסירות. ואין לנו צורך לבקש מה טעם אסורו, כי נעלם מעיני הנבונים. אולי היה, כי אכזריות לב הוא לבשל הגדי עם חלב אמו, כדרך ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו. גם לא תקח האם על הבנים. ומנהג רוב האדם שאין להם צאן, ויקנו חלב בשוק. והחלב יהיה מאוסף משיות רבות. אולי הקונה הגדי לא ידע אנה אמו. והנה אם קנה חלב, אולי יש בו מחלב אם הגדי ששנה, ויהיה עובר. וכל ספק שהוא מן התורה לחומרא. והנה גם הישמעאלים מודים כי אם יבשל הגדי בחלב אמו, שהתולדת שונה, אז הוא יותר ערב. והכתוב דבר על ההנהגה. והנה קדמונינו ז"ל החמירו להסיר כל ספק, ואסרו בשר בחלב. והשם שנתן להם חכמים, הוא יתן משפחתם שלמה. ועוד אדבר למה הזכיר הכתוב זאת המצוה פעם שנית, גם שלישית, במקום כל אחד מהם:

וזה השם יאמר לקטן השור והכבש. וראייתו, גדי עזים. כי מה צריך לסמכו. ואינונו בן, כי גדי לא יקרא רק שהוא מהעזים. ובשול ערבי הוא גדי, ולא יאמר על מין אחר. רק יש הפרש בין גדי ובין גדי עזים. כי גדי גדול מגדי עזים. כי עורו צריך היותו עם העזים. וככה, שער ושעיר עזים. והכמים קבלו שלא יאכל ישראל בשר בחלב. ועתה אפרש. דע כי מנהג התורה לדבר על ההנהגה כמו בת היצנה. למה שנה הכתוב לומר ככה, ומהיה הכתוב כוללת כל המין. וכן לא מצאנו. דע כי בשר יענה יבש כעץ. ואין המנהג שיאכלנו אדם, כי אין בו לחה. ולא יאכל מכל המין, רק הכתוב, כי היא נקבה וקטנה, יש בה מעט לחה. ולא בן הנדר הקטן. וככה, אין אדם אוכל בשר בחלב, כי אינו מאכל ערב. והבשר לא יתבשל רק בזמן רב, והחלב אינו בן. כי אין המנהג עד היום בארץ ישמעאל שיאכל אדם טלה מבשל בחלב, בעבור שיש בטלה לחה רבה. וככה בחלב, והנה הוא מזיק. על בן לא יאכל. ובעבור כי בשר הגדי אין בו לחה, וקשהו קטן הוא חם, על בן יבשלו הגדי בחלב. ואל תחמה בעבור שלא נהגו אנשי אלה המקומות לאכול גדי עזים. כי כל הרופאים מודים כי אין בשר כמותו, ואפילו לחולים התירו

יח דם זבחי. הוא זבח חג הפסח, הנאכל על מצות ומרורים: חלב חגי. הוא שם תמים שהוא חיוב. וכן כתוב, בהעלות העולה והחלבים עד הבקר:

יט ראשית. וזהו ואם תקריב מנחת בכורים, כי עם הניחיד מדבר, כאשר אפרש במקומו. והזכיר זה אחר לא תשחט על חמץ דם זבחי, כי משם יחלו הבכורים. אמרו חסרי הדעת, כי גדי מנורת מגד. ולא יתכן, כי מ"ם מגד שרש. והעד הנאמן, עם פרי מגדים. כי ככה לא ימצא בלשון הקדש. ועוד, מה טעם לא תבשל. ואין כח ביד אדם לבשל המגד. וכתוב ומגד תבואת שמש, מה טעם לומר בחלב. ואנה מצאנו בלשון הזה, ועוד, מה טעם אמו. ואנה נקרא העץ אם המגד. וכל זה חשבו בעבור שמצאנו זאת המצוה עם ראשית בכורי אדמתך. והנה גם היא במקום אחר עם הבשר, לא תאכלו כל בבלה. והוא הנישך. רק הזכירה עם הבכורים, כי אז ירבו ויגדלו הגדיים. ויש אחר שאמר, לא תבשל כמו לא תאחר, שיעמוד עם אמו יותר משבעה ימים. ואם בן, מה טעם להזכיר המצוה הזאת פעם אחת. ועוד, כי ראיתם בשל הקציר, ואינו רב בשול, כי השמש מבשלת כמו האש. וככה, הבשילו אשכולותיה. ורבי שלמה אמר, כי גדי הוא הקטן הרך.

♦ יום שישי כ"ח שבט ♦

(ב) הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל-המקום אשר הכנתי:

כ"ח"א הנה אנכי שלח מלאך • כאן נתבשרו שעתידין לחטא, ושכינה אומרת להם: (למקן לג) "כי לא אעלה בקרבך". אשר הכנתי • אשר זמנתי לתת לכם, וזה פשוטו. ומדרשו: "אל המקום אשר הכנתי", כבר מקומי נפר כנגדו. וזה אחד מן המקראות שאומרים שבית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה. אבן עזרא.

(כא) השמר מפניו ושמע בקלו אל-תמר בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבו:

כ"ח"ב אל-תמר בו • לשון המראה, כמו: (יהושע א) "אשר ימרה את פיו". כי לא ישא לפשעכם • אינו מלמד בקך, שהוא מן הפת שאין חוטאין. ועוד, שהוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו. כי שמי בקרב • מחבר לראש המקרא: "השמר מפניו", כי שמי משתף בו, ורבותינו אמרו: זה מטטרו, ששמו כשם רבו: מטטרו"ן בגימטריא שדי. אבן עזרא.

(כב) כי אם-שמוע תשמע בקלו ועשית כל אשר אדבר ואיבתי את-איביך וצרתיו את-צרייך: אבן עזרא.

כ"ח"ג וצרתיו • בתרגומו, ואעיק.

אבן עזרא על התורה

וכתוב ויוצר רוח אדם בקרב. ואל תשתומם בעבור שהוא כתוב כי אם שמוע תשמע בקולו, ואחר בן ופשיטת כל אשר אדבר. והנה אמן לך משל, כל חכמי המדות הביאו ראיות גמורות, כי עצם הלבנה גוף מקבל אור השמש. כי הוא בעצמו אין גנה לו. ובעבור זה תקדור השמש בהתחבר הלבנה עמה ביום. ושניהם בגלגלים הדומים לגלגל המזלות. ואין הנדרות רק שתכנס הלבנה תחת השמש ושתיהן עגולות. והנה פני הלבנה שהם לצד השמש, כלם אור. ופניה שהם למעלה ממנו, חשוך ולא אור. והנה תסתיר אור השמש, גם במחצית חדש הלבנה, בהכנס צל הארץ בין השמש ובין הלבנה, לא ישאר ללבנה אור. והנה נדענו כי אור הלבנה בלילה תאיר האור. והנה אם אמר ראובן, זה אור הלבנה, יאמר אמת. ואם אמר שמעון, זה אור החמה, יאמר אמת: כב בעבור שמצאו חכמי ספרד איבה בהעלם היו"ד, וכתוב ואיבתי את איביך. גם ציד חיה, אמר צידים. ודין עני לא דנו. וכתוב והיה ה' לדין. על בן אמרי, אין פועל פחות מג' אותיות. על בן איבה מצלומי העין:

וככה היוצא לקראת בלעם לשטן לו. והנה השומע בקול המלאך, הוא שומע בקול השם הנקבד: ומלת אל תמר בו קשה. והנה נראה הטעם כמו וימרו בי. רק היה ראוי להיותו תמרה. על בן הוצרכו חכמי ספרד לאמר בו כי הוא מפעלי הפפל, על דרך ויסב אלהים את העם, כי כל הגזירה היא מפעלי הפפל. כי ורחבה ונסבה מבנין נפעל. כמו ונבלה שם, מגזרת בלל. ונבקה רוח מצרים מגזרת בוקק. ואל תתמה בעבור שהם שנים שרשים והטעם אחד, כי הנה שורר בביתו. כי שרית עם אלהים. וכמוהו, אל תמר בו. וממר לילולתו. על משקל מכס, שהוא מגזרת תכסו על השם. מפעלי הפפל: כי לא ישא לפשעכם. עם למ"ד, כמו שא נא לפשע עבדי. ודע כי שמי בקרב, דבק עם השמר מפניו ושמע בקולו. כמו ואף לאמתך תעשה בן. וכבר פירשתי כי השם הנקבד הוא שם העצם, כי הוא לבדו. גם ימצא תאר השם, כי הוא הכל ומאנו הכל. וטעם בקרב, משל לעגול שהנקדה היא קרובה אל כל מרחק. על בן היה כבוד השם בקרב המחנה. ונוסף בתוך המחנות. וכן כתוב כי אמת ה' בקרב העם הזה.

כ הנה אנכי. אמר השם למשה שיאמר גם זה לישראל. כי אם יקבלו כל הדברים והמשפטים מתחלת אדם ראיתם, אז יביאם אל הארץ. ורבים השתבשו בזה. יש אומרים, כי המלאך [הוא] ספר תורה, בעבור כי שמי בקרב. ואחרים אמרו, [הוא] ארון הברית. ופרשו, ושמע בקולו, הכתוב בו. ואמרו, לא ישא השם לפשעכם. וכל אלה דברי רוח, כי כל התורה והמקרא מלאים מזה הטעם. הוא ישלח מלאכו לפניך. המלאך הגואל אותי מכל רע. ומשה אמר וישלח מלאך ויציאנו ממצרים. ומלאך פניו הושיעם. ויצא מלאך ה'. ויאמר ה' למלאך המשחית בעם. אלהי שלח מלאכה. דמה לבר אלהי. ורבים פאליה. ובספר דניאל, שר יון ושר פרס. כי אם מיכאל שרם. והוא הנקרא הגדול, כי הוא נקבד מאחרים רבים. גם כתוב עליו, אחד השרים הראשונים בא לעזרני. שפרשו במעלה, כמו היושבים ראשונה במלכות. וזה המלאך הוא מיכאל: לשמרך בדרך. שלא יגע בך רע: אשר הכינתי לך. בדרך בהנחל עליון גוים. כאשר אפרש:

כא השמר. כל מלאך עושה דבר השם, לא יוסיף ולא יגרע. וכשטן איוב, מלאך היה.

(בג) כִּי־יִלְךָ מִלֵּאכֶיךָ לִפְנֵיךָ וְהִבִּיאֲךָ אֶל־הָאֲמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִזִי וְהַכְּנַעֲנִי הַחֹיִי וְהַיְבוֹסִי וְהַכְּחַדְתִּיו: אבן עזרא.

(כד) לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה בְּמַעֲשֵׂיהֶם כִּי הָרַם תְּהַרְסֵם וְשִׁפֵּר תִּשְׁפֹּר מִצְבֹּתֵיהֶם:

יט"ז הָרַם תְּהַרְסֵם • לְאוֹתָם אֱלֹהֹת. מִצְבֹּתֵיהֶם • אֲבָנִים שֶׁהֵם מַצִּיבִין לְהַשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 95)

אֲבָנִים שֶׁהֵם מַצִּיבִין לְהַשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם (רש"י כג, כד) רש"י מפרש תבת 'מצבה' לא כמשמעה הרגילה: אבן שמונחת או מקריבין עליה לעבודה זרה. ונמוקו עמו: על "הרס תהרסם" פרש "לְאוֹתָם אֱלֹהֹת", היינו שהפונה לעבודה זרה עצמה; ומוכן שגם "ושפר תשפר מצבותיהם" קאי לעבודה זרה עצמה - אבן שמושתתים לה. אבן עזרא.

(כה) וְעַבְדֶּתָם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךָ אֶת־לַחְמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ וְהִסְרִיתִי מִחֻלָּה מִקִּרְבְּךָ: אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

השמים, והוא הנקרא תולדת. והנה הברכה תהיה בכל מאכל ומשקה, כי מאנה באה לחסר כח התולדת. כדרך אמה תאכל ולא תשבע. והנה כל המתלואים באים בעבור אוכל הנכנס בגוף. והנה לא יפחד שומר התורה מהם. והנה וברך את לחמך. ויש סתלואים באים מחוץ לגוף, בעבור שני האויר, כפי השתנות מערכת המשפטים. ועל זה כתוב והסירתי מחלה מקרבך. והנה שומר התורה אין לו צורך לרופא עם השם הנכבד. על כן כתוב, גם בחליו לא דרש את ה' כי אם ברופאים. והנה דברתי על חקמת הרפואות. ועמה אדבר על חקמת המלכות. דע כי כל הנולד יקרוהו מקרים, כדרך מה שיונה מערכת המשפטים ברנע הנולד. ודרך אלה אלה והדבר עמוק מאד. והנה יהיה כפי מולד האשה שתהיה משפלה, כי תולדת הרחם להשפיל הילודים. או שתהיה עקרה ולא תלד. והנה אם היה הדבק בשם במולדו וכפי תולדתו שלא יוליד בנים, השם הנכבד אם היה דבק בו, יאמץ כח תולדת הקליות, ויטבן עלילות הנער עד שיליד בנים. על כן אמר השם לאברהם התהלך לפני והיה תמים. והנה אמר קדמונינו ז"ל צא מאצטגנינות שלך. ואם תכרת ברית עמי שתעבדני, אני ארבה אותך במקד, כי אנצח תולדתך. ואין זה נצח במערכת הפוכים, כי לא נכרא להיטיב או להרע לעולם השפל, רק הולכים תמיד לעבודת השם לצרפם, ובמרוצתם קבלו בני העולם השפל דבר והפכו על דגם. והנה אם נשמור לא נקבל. ועוד אדבר על זה בפרשת כי תשא. והנה הברכה השלישית שיהיה כל אחד מהם מוליד בנים, ולא ימותו בחיי אביהם:

בעבור שגוף האדם מהעולם השפל, והנשמה העליונה קשורה בו. ויש אמצעים בין הנשמה והגוף. והנה הם שני כחות. וכלשון הקדש יקראו על הרוב, רוח ונפש. כי הנשמה היא החכמה, ומושבה במוח הראש. וממנה יצא כח כל ההרגשות והנוצות החפץ. והרוח בלב, ובו חיי האדם. והיא המבקשת שררה להתגבר על כל העומד כנגדה, והיא בעלת הפעס. וכן אמר שלמה אל תבהל ברויח לבעוס, כל רוחו יוציא כסיל. והנפש בכבד, והיא המתאנה לאכול. וככה כתוב כי תאנה נפשך. ותאנה המשגל ממנה. והנה יש אדם שנקרא שמהינה לו אלו השלש הנזירות, חזקות או פלן רפות. או זו חזקה וזו רפה. או לא חזקה ולא רפה. והנה בני אדם על כל זהמינים משונים. והשם הנכבד נתן התורה לחזק ולהגביר ולהגדיל הנשמה העליונה, ואז לא ימשול הגוף עליה. ואם לא תהיה התורה נשמת, אז יגבר הגוף על הנשמה. והנה אמן לך משל. ידענו כפי חקמת התולדת כי כל אדם שנקבה על תולדתו מרה אדומה, יהיה בעל אף, כי בן תולדת האש. כי הנה האדומה דומה לה. והנה הנשמה רודפת אחרי הגוף, באשור איננה חכמה שתוכל לסבול. גם נחשב אדם שאין חום בגופו, וכא אחר חורפו וקללו עד שפצע. והנה הוליד בגופו חום שלא היה שם לפני פצו. והשם יתעלה למען חסדיו בחר בישראל, והורם תורתו. וכאשר ישמרה, ימצאם חקמם ויזריכם דרך ישרה לכל דבר, שלא יזיק להם. והכלל שיהיה גופם סר אל משמעת הנשמה. ולא הפך הדבר, שהנשמה סרה אל משמעת הגוף. ובהתאמן הנשמה, יתאמן כח השומר הגוף שיקבל האדם מן

כג פי. צום בעת בואם אל הארץ, שסירו כל עבודת כוכבים. והזכיר ששה גוים, ולא חשש להזכיר הקטן שבהם. ובעבורו אמר והתחיתי, מיד. כי האחרים, מעט מעט יגרשו. או פירוש והתחיתי, כל אחד ואחד. כמו בנות צעדה עלי שור: כד לא. והו שהזכרתי, שתחלת ספר הברית אדם ראיתם שהזכיר על עבודה זרה, וסוף הספר להזכיר על עבודה זרה שהוא הסוף, כי יהיה לך למוקש. רק יש הפרש, שבתחלת הספר צוה שלא יעשו עם השם אלהי כסף. ובסוף ספר הברית צוה להקריב עבודה זרה הנמצאה בארץ נגעו, שששואם יושביה. כי העובד עבודת כוכבים כאילו הוא עובר על כל מצות לא תעשה. ולא יעילוהו כל מצות עשה, בעולם הזה ובעולם הבא: כה ובעדתם. השעם, לא תעבדו רק השם שהוציאם מבית עבדים, והביאם אל ארץ הגוים שעבדו אלהים אחרים, ולא יוכלו להצילם מידם. ועבודת השם היא לעשות כל אשר צוה, לאחבה אותו ולדבקה בו ולהשבע בשמו ולהתפלל אליו ולזבח לפניו תמידיו ומוספיו ולקבדו בבת המעשרות. הנה שכו אותו, והם ד' דברים בעולם הזה. הא' וברך את לחמך ואת מימך. והב' והסירתי מחלה מקרבך. והג' לא תהיה משפלה ועקרה בארץ. והד' את מספר ימיו אמלא. והנה כל אלה בגוף האדם. ועוד, כי הפך אלה הברכות, אעשה בכל אויביך. והוא את אימתי, וגם את הצרעה: אמר אברהם המהביר יש חקמים גדולים חכמי השמי תורתו. ולא התעסקו בחקמת התולדת, על כן לא יכלתי לפרש אלה הברכות אם לא אזכיר מעט מן החקמות.

♦ שבת קודש כ"ט שבט ♦

(כו) **לֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יָמֶיךָ**
אִמְלֵא: כו לא תהי מתפלגא ועקרא בארצך ית מנן
 יומיך אשלים:

כ"ט – לא תהיה משפלה • אם תעשה רצוני. משפלה • מפלת נפלים, או קוברת את בניה קרויה משפלה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 128 – מנחם 'לקראת שבת')

לא תהיה משפלה ועקרה בארצך (כג, כו) יש לשאל, מדוע מגבולת ברכה זו לארץ ישראל בלבד, ולא בכל מקום שיהודי עושה רצון ה'. ויש לומר, ש"בארצך" באה להגביר ולהגדיל את הברכה: לא זו בלבד שלא תהיה משפלה ועקרה במי שעושה את רצון ה', אלא שבברכה זו תתפשט ותשרה גם על ארץ ישראל כלה; בכל הארץ לא תהיה משפלה ועקרה (מה שאין כן בחוץ לארץ – יתברך רק מי שעושה את רצון ה'). **אבן עזרא.**

(כו) **אֶת־אִמְתִּי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהַמְתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר**
תָּבֹא בֵּהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אִיְבֹיךָ אֵלָיךְ עֶרְף:
 כו ית אימתי אשלח קדמך ואתפר (נ"א
 ואשגש) ית כל עמא דאת אתי לאגחא בהון
 ואמסר ית כל בעלי דכבך קדמך מחזרי
 קדל:

כ"ט – והמתי • כמו והממתי, ותרגומו: ואשגש, וכן כל תבה שפעל
 שלח בכפל אות אחרונה, כשתהפך לדבר בלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו
 במקלפום, כגון: "והמותי", מגזרת (ישעיה כח) "והמם גלגל עגלתו". "וסבותי", מגזרת (שמואל א ז) "וסבב בית אל".
 "דלותי", מגזרת (ישעיה יט) "דללו ותרבו". (שם כט) "צל בפנים חקתיך", מגזרת (שופטים ה) "חקקי לב". (שמואל א יב) "את מי
 רצותי", מגזרת (איוב כ) "רצץ עזב דלים". והמתרגם: "והמותי", ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אין
 ה"א שלח בפתח ולא מ"ם שלח מדגשת ולא נקודה מלאפום, אלא "והמתי", כגון: (במדבר יד) "והמתה את העם
 הזה" והת"ו מדגשת, לפי שתבא במקום ב' תו"ן: האחת נדרשת, לפי שאין מיתה בלא ת"ו, והאחרת משמשת,
 כמו: "אמרת", "חטאתי", "עשיתי". וכן: "ונתתי", התי"ו מדגשת, שהיא באה במקום שתים, לפי שהיה צריך
 שלושה תו"ן: שתים ליסוד, כמו: (יהושע י) "ביום תת ה'", (קהלת ג) "מתת אלהים היא", והשלישית לשמוש. **ערך •**
 שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפם. **אבן עזרא.**

(כח) **וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחֲיוֹן אֶת־**
הַבְּנֵעִי וְאֶת־הַחֲתִי מִלְּפָנֶיךָ:
 כח ואשלח ית ערעיטא קדמך ויתגרף ית
 חיואי ית בנענאי וית חתאי מן קדמך:

כ"ט – **הצרעה •** מין שרץ העוף, והיתה מכה אותם בעיניהם, ומטילה בהם ארס, והם מתים, (סוטה לה) והצרעה לא
 עברה את הירדן. **והחתי והבנעני •** הם ארץ סיחון ועוג. לפיכך, מכל ז' אמות לא מנה כאן אלא אלו. וחזי, אף
 על פי שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה: 'על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה'. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

כו **את אימתי** הוא פחד בנשמה. והנה תבוא
 לגוף חלשה מיד. וזה ונתתי את כל אויביך
 אליך עורר, שיתנו לך את ערפם. והשעם,
 שיכרחו מפניך בראותך אותם:
 כח **ושלחתי את הצרעה** מכה בגוף. מגזרת
 צרעת, שתחלש כח הגוף. והזכיר משכעה
 הגוים שלשה, והוא הדין לכלם. גם יספן
 להיות זו המכה יותר קשה בנזקרים,
 מהאחרים:

יבננו או ימו יבא. והנה המת במלחמה או
 במגפה, לא מת בימיו בזמן הקצוב כפי תולדת
 החום והליחה, כי מחוץ באו לו מקרים. והנה
 השם שדבק בו, יצילנו מכלם. ובתורה, פן
 ימות במלחמה. ואמר שלמה, למה תמות בלא
 עתך. ואין זה הפך חקמת הפולחן, כי דבר
 המזל תלוי בדברים רבים, כאשר אפרש בפסוק
 ונפלינו אני ועמך. על כן כתוב, הנני יוסיף
 על ימך. ומה אוסיף עוד להאריך:

כו ומלת עקרה. כוללת אשת איש, ובהמתו.
 והרביעית, שגם הוא יחיה שנים רבות. והנה
 ידענו כי לכל איש זמן קצוב וזמן ידוע שיכול
 לחיות, כפי רוב החם והליחה התולדת, לא
 אש וזה וליחה נכרית, כי היא הפך התולדת.
 והדבק בשם, יחזק החום והליחה בכח הנשמה,
 ואז יחיה האדם יותר מהזמן הקצוב. וכן כתוב,
 יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה.
 וכתוב, ברחמי יצילנו. וכתוב, כי אם ה'

שיעור יומי לשבת קודש כ"ט שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת משפטים 72

(כט) לֹא אֶגְרְשֶׁנּוּ מִפְּנֵיךָ בְּשָׁנָה אַחַת פִּוְתֶּהֱיָה הָאָרֶץ
שְׂמֻמָּה וְרִבְּהָ עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:

ה"י • שְׂמֻמָּה • רִיקְנִית מִבְּנֵי אָדָם, לִפִּי שְׂאֵתָם מַעַט וְאֵין בָּכֶם כְּדִי לְמַלְאוֹת אוֹתָהּ. וְרִבְּהָ עָלֶיךָ • וְתִרְבֶּה
עָלֶיךָ • אבן עזרא.

(ל) מַעַט מַעַט אֶגְרְשֶׁנּוּ מִפְּנֵיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנַחֲלָתָ
אֶת־הָאָרֶץ:

ה"י • עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה • תִּרְבֶּה, לְשׁוֹן פְּרִי, כְּמוֹ: "פְּרוּ וּרְבוּ". אבן עזרא.

(לא) וְשֵׁנִי אֶת־גִּבְלֶךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר
עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֶּן בְּיַדְכֶם אֶת יִשְׂבֵּי הָאָרֶץ וְגִרְשֵׁתָמוּ
מִפְּנֵיךָ:

ה"י • וְשֵׁנִי • לְשׁוֹן הַשָּׂדֶה, וְהַפִּי"ו מְדַגֵּשֶׁת מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה תַּחַת שְׁתֵּים, שְׂאֵין שִׁיתָה בְּלֹא תִי"ו, וְהֶאֱחַת לְשֵׁמוֹשׁ. עַד
הַנָּהָר • פָּרַת. וְגִרְשֵׁתָמוּ • וְתִגְרָשֶׁם. אבן עזרא.

(לב) לֹא־תִכְרֹת לָהֶם וְלֹא־לִהְיֵהם בְּרִית: אבן עזרא.

(לג) לֹא יֵשְׁבוּ בָּאֶרֶץ פְּוִי־חִטִּיאוֹ אֶתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד
אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ:

ה"י • כִּי תַעֲבֹד וְגו' • הָרִי אֵלֶּי כִּי, מְשַׁמְשִׁין בְּמָקוֹם אֲשֶׁר, וְכֵן בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְזֶהוּ לְשׁוֹן אִי, שֶׁהוּא אֶחָד מִד'
לְשׁוֹנוֹת שֶׁה' כִּי מְשַׁמֵּשׁ. וְגַם מְצִינוּ בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת 'אִם' מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר', כְּמוֹ (ויקרא ב) "וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת
בְּכוֹרִים", שֶׁהוּא חוֹבָה. אבן עזרא.

כד (א) וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אֶתְּהָ וְאַהֲרֹן נִבְּרָ
וְאַבְיָהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחָק:

ה"י • וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה • פָּרָשָׁה זֹאת נֶאֱמְרָה קִדְּם י' הַדְּבָרוֹת, וּבְד' בְּסִינַי נֶאֱמַר לוֹ: עֲלֶה!. אבן עזרא.

(ב) וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא
יַעֲלוּ עִמּוֹ:

ה"י • וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ • אֶל הָעֶרְפֶּל. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

תַּעֲלֶה אֵלַי אֶתְּהָ וְאַהֲרֹן וּבְנָיו וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי
יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם הַבְּכוֹרִים הַקְּדוּשִׁים:

ב וְנִגַּשׁ. אֵל תַּתְּמָה בַּעֲבוּר שְׂאֵמֶר בַּתְּחִלָּה
עֲלֶה אֶל ה', וְאַחֵר כֵּן וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ, וְלֹא
אָמַר וְנִגַּשְׁתָּ. כִּי כֵן מְנַהֵג הַלְשׁוֹן, וְה' הַמְסִיר
עַל סִדּוֹם וְעַל צִמְזוּדָה גְּפִרִית וְאֵשׁ מֵאֵת ה'
מִן הַשָּׁמַיִם. וְהִשְׁעָם, מֵאֵתוֹ. וְשִׁמּוֹאֵל אָמַר,
וַיִּשְׁלַח ה' אֶת יְרֵבֶעֶל וְאֶת בְּדָן וְאֶת רַפְחָה
וְאֶת שִׁמּוֹאֵל. וְלֹא אָמַר, וְאֵתוֹ. וְרַבִּים כֵּכָה:

וּמִנְהָר עַד אֶפְסַי אֶרֶץ. וְהַנָּהָר הוּא נָהָר פָּרַת.
בֵּין כֵּן וּבֵין כֵּן, לֹא תִכְרוֹת לָהֶם בְּרִית:
לִב וְשִׁעָם לֹא־לִהְיֵהם. שְׁתִּשְׁחִיתֶם:
לִג לֹא יֵשְׁבוּ בָּאֶרֶץ. בְּאֲשֶׁר תִּפְרָה, תִּשְׁחִית
וְתִכְחִיד כָּל הַשְּׂבָעָה צִמְמִין. עַד כֹּה סִפֵּר
הַבְּרִית:

א וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר. כִּל מַה שֶׁהִזְכִּיר לְמַעַל
עַד עַתָּה, הֵם הַתְּנָאִים שִׁסְפֵּרָם לְיִשְׂרָאֵל. וְאַחֵר
כֵּן אָמַר לְמֹשֶׁה, אַחֵר שְׁתִּכְרוֹת לָהֶם בְּרִית,

כֹּט לֹא. אָמַר הַגָּאוֹן, זֶהוּ לְסִימָן בְּאֲשֶׁר תִּרְאֶה
כִּי פִרִית וְרִבִּית, אִזּוּ וְכָרִית כָּל הַשְּׂבָעָה צִמְמִין.
וְאֵין צוּרָה, כִּי הַזִּכִּיר הִשְׁעָם, לָמָּה לֹא יִגְרָשֶׁם
בְּשָׁנָה אַחַת, וְזֶהוּ כֵּן תִּהְיֶה הָאֶרֶץ שְׂמֻמָּה. כִּי
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה אֲרוּכָה מְאֹד. וַיּוֹצֵאֵי מִצְרַיִם
לֹא יוֹכְלוּ לִישְׁבָּה בָּלָה. כְּמוֹ כֵּן תוֹקֵדֶשׁ:
ל מַעַט. עַד שֶׁתִּפְרָה שְׂתוּכַל לִישֹׁב כָּל הָאֶרֶץ.
וְעַתָּה יִפְרֹשׁ אֲוֶרֶךְ הָאֶרֶץ וְתִרְבֶּה:
לֹא וְשֵׁנִי אֶת גִּבְלוֹךָ. וְזֶהוּ וְיִרְדַּךְ מִיָּם עַד יָם

ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַשְׁתָּעִי לַעֲמֹא יֵת כָּל פִּתְגָמֶיךָ
דִּי וְיֵת כָּל דִּינֶיךָ וְאַתִּיב כָּל עֲמֹא קָלָא חַד
וְאָמְרוּ כָּל פִּתְגָמֶיךָ דִּי מְלִיל יֵי נַעֲבֵד :

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיִּסְפֹּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת
כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־
הַדֹּבְרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:

הש"י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיִּסְפֹּר לָעָם • בּוֹ בַּיּוֹם • אֵת כָּל דִּבְרֵי ה' • מִצְוֹת פְּרִישָׁה וְהַגְבָּלָה • וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים • (מכילתא בפ' יתרו) ז' מִצְוֹת שֶׁנֶּצְטִיבוּ בְּנֵי נֹחַ, וְשִׁבְתָּ, וְכַבֹּד אֶב וְאֵם, וּפְרָה אֲדָמָה, וְדִינִין שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם בְּמִרְיָה • אבן עזרא.

ד וּכְתַב מֹשֶׁה יֵת כָּל פִּתְגָמֶיךָ דִּי וְאֶקְדֵּם
בְּצִפְרָא וּבְנָא מִדְּבַחָא בְּשִׁפּוּלֵי טוּרָא וְתִרְתָּא
עֲשָׂרִי קָמָן לְתַרֵּי עֶסֶר שְׁבִטָא דִּישְׂרָאֵל :

(ד) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֵּם בִּבְקָר וַיִּבֶן
מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצֵּבָה לְשִׁנִּים עֶשֶׂר
שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:

הש"י וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה • (מכילתא) מִבְּרֵאשִׁית וְעַד מִתֵּן תּוֹרָה, וְכַתֵּב מִצְוֹת שֶׁנֶּצְטִיבוּ בְּמִרְיָה • וַיִּשְׁכֵּם בִּבְקָר • בְּחֻמְשָׁה בְּסִינּוֹן • אבן עזרא.

ה וַיִּשְׁלַח יֵת בּוֹכְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲסִיקוּ עֲלֵיהֶם
וְקָרִיבוּ נֶכְסֵת קוֹדֶשִׁין קָדָם יְיָ תוֹרִין :

(ה) וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֵוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים
שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:

הש"י אֶת־נְעָרֵי • הַבְּכוֹרוֹת • אבן עזרא.

ו וַיִּנְסִיב מֹשֶׁה פְּלָגוֹת דָּמָא וְשׂוֹי בְּמִזְבֵּחַ
וּפְלָגוֹת דָּמָא זָרֵק עַל מִדְּבַחָא :

(ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשְׂם בְּאַגָּנֹת וּחֲצִי הַדָּם זָרַק
עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

הש"י וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם • (זבחים צו) מִי חֵלְקוֹ? מִלֶּאֱדָבָא וְחֵלְקוֹ • בְּאַגָּנֹת • שְׁתֵּי אַגָּנֹת: אֶחָד לְחֲצִי דָם עוֹלָה, וְאֶחָד לְחֲצִי דָם שְׁלָמִים, לְהִזּוֹת אוֹתָם עַל הָעָם. וּמִכָּאֵן לְמִדּוֹ רַבּוּתֵיהֶם שֶׁנִּכְנָסוּ אֲבוּתֵיהֶם לְבִרְיָה, בְּמִילָה וּטְבִילָה וְהִזָּאת דָּמִים, שְׂאִין הִזָּאָה בְּלֹא טְבִילָה • אבן עזרא.

ז וַיִּנְסִיב סִפְרָא דְקִנְיָא וּקְרָא קָדָם עֲמֹא
וְאָמְרוּ כָּל דִּי מְלִיל יֵי נַעֲבֵד וְנִקְבַּל :

(ז) וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל
אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:

הש"י סֵפֶר הַבְּרִית • מִבְּרֵאשִׁית וְעַד מִתֵּן תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁנֶּצְטִיבוּ בְּמִרְיָה • אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

וְהַשְׁלָמִים, זָרֵק עַל הַמִּזְבֵּחַ לָשֵׁם. וְהִנֵּה בְּאַגָּנֹת
יִשְׁמֹשׁ לְשִׁנִּים, שֶׁנִּתְּנָן חֲצִי בְּאַגָּנֹת, וְחֲצִי
אַחֵר בְּאַגָּנֹת:

ז וַיִּקַּח. בְּאֶשֶׁר קָרָא בְּאָזְנֵי הַקְּנִיָּים, וְקִבְּלוּ
עַל נִפְשָׁם, אֲזַי לָקַח חֲצִי הַדָּם הַנִּשְׁאָר
וַיִּזְרְקוּ עַל הָעָם. וְהֵם הַקְּנִיָּים, כִּי הֵם כִּנְגָד
כָּל יִשְׂרָאֵל. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפֶרֶק הָעֵלָם דְּבַר
שֶׁל צַבּוּר, וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם,
שֶׁהֵם כִּנְגָד כָּל יִשְׂרָאֵל. וְזֹאת הַזִּיקָה, כְּמוֹ
וַיִּזְזוּ עַל אֶחָדָן וְעַל בְּגָדָיו. וְקָרָאָה דָם
הַבְּרִית:

הַבְּרִית: וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר. בְּמָקוֹם
שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל בַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה. וּמִלַּת וַיִּבֶן,
מִשְׁרֵת בְּעִבּוּר אַחֲרֵת, כְּאִילוּ כְּתוּב וּשְׁתֵּים
עָשָׂר מִצֵּבָה בְּנֵה:

ה וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי. הֵם הַבְּחוּרִים בְּנֵי הַקְּנִיָּים,
הַבְּחוּרִים שֶׁיַּעֲלֵוּ עִם מֹשֶׁה: וַיַּעֲלֵוּ עוֹלוֹת.
וְהָיוּ וַיִּזְבְּחוּ עֲלֵיו: וְהִזְכִּיר עִם הַשְׁלָמִים פָּרִים.
כִּי הָאוֹכְלִים רַבִּים הָיוּ:

ו וַיִּקַּח חֲצִי הַדָּם. מִהַעוֹלוֹת וְהַשְׁלָמִים: וּמִלַּת
בְּאַגָּנֹת. בָּלִים עֲגוּלִים. כְּמוֹ אֲגֹן הַסֶּהֶר.
וּבְלִשׁוֹן עֲרִבִי אֲגַא'ן: וְחֲצִי הַדָּם. שֶׁל עוֹלָה

ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה. לֹא הִזְכִּיר וַיִּרְדּ מִן הָהָר,
כִּי אֵין צוּרָה: וְטַעַם וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, בְּתוֹךְ
מִחְנֵה יִשְׂרָאֵל. וַיִּסְפֹּר לָעָם אֵת כָּל דִּבְרֵי
ה'. מִצְוֹת עֲשֶׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, שֶׁהֵם כְּתוּבִים
מִן אֹתָם רֵאיוֹתָם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם, עַד סוֹף
כִּי יִהְיֶה לָךְ לְמוֹקֵשׁ. וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים.
אֲשֶׁר שָׁם לְפָנֶיהֶם, הֵם הַנּוֹזְקִים בְּפִרְשֵׁת
הַזֹּאת: וַיַּעַן כָּל הָעָם. כְּאִילוּ הוּא אִישׁ
אֶחָד:

ד וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה. אַחֵר שֶׁסִּפֵּר לָהֶם כָּל דִּבְרֵי
הָשֵׁם, הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים, כְּתֻבָּם. וְהָיוּ סֵפֶר

ח וינסיב משה ית דמא וזרק על מדבחא
לכפרא על עמא ואמר הא דין דם קנמא
דגנר יי עמכון על כל פתגמא האליון:

(ח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָדָם וַיִּזְרֹק עַל־הָעֶם וַיֹּאמֶר הִנֵּה
דַּם־הַבְּרִית אֲשֶׁר בְּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה:

כז"י וַיִּזְרֹק • עֲנֵן הִזָּא, וְתַגְדּוּמוֹ: 'וּזְרַק עַל מַדְבַּחַא לְכַפֵּרָא עַל עַמָּא'.

ט ויסליק משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעין
מסבי ישראל:

(ט) וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וָאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי
יִשְׂרָאֵל: אֲבָן עֲזָרָא.

י ויחזו ית יקר אלהא דישראל ותחות פרסא
יקרה פערבד אכן טבא וימחזי שמאי
לברירו:

(י) וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלֵיו בְּמַעֲשֵׂה לְבָנֶת
הַסַּפִּיר וּבְעֵצִים הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר:

כז"י וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל • נִסְתַּכְּלוּ וְהִצִּיצוּ וְנִתְחַיְבוּ מִיתָה, אֲלֵא שְׁלֹא רָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעַרְבֵב שְׁמַחַת
הַתּוֹרָה, וְהַמִּתֵּן לְנָדָב וָאֲבִיהוּא עַד יוֹם חֲנֻכַּת הַמִּשְׁכָּן, וְלִזְקֵנִים עַד 'וַיְהִי הָעָם כַּמֶּתְאוּנָנִים וְגוֹ' וּתְבַעַר בָּם אֵשׁ ה'
וּתְאֹכַל בַּקָּצֵה הַמַּחֲנֶה", בְּקִצְיָנִים שֶׁבַּמַּחֲנֶה. בְּמַעֲשֵׂה לְבָנֶת הַסַּפִּיר • (סוּטָה יב) הִיא הִיתָה לְפָנָיו בְּשַׁעַת הַשְּׁעִבּוּד,
לְזֹכֶר צָרָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מְשַׁעֲבָדִים בְּמַעֲשֵׂה לְבָנִים. וּבְעֵצִים הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר • מְשֻׁנְּגָאֵל, הִיָּה אֹר וְחִדּוּה
לְפָנָיו. וּבְעֵצִים • בְּתַגְדּוּמוֹ, לְשׁוֹן מְרָאָה. לְטֹהַר • לְשׁוֹן בְּרוּר וְצוּל. אֲבָן עֲזָרָא.

יא וילרבי בני ישראל לא הוה נזקא ויחזו
ית יקרא דני והוה דין בקרבניהון דאתקבלו
כאלו אכלין וישתו:

(יא) וְאֶל־אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת־
הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:

כז"י וְאֶל אֲצִילֵי • הֵם נָדָב וָאֲבִיהוּא וְהַזְקֵנִים. לֹא שָׁלַח יְדוֹ • מִכָּלל שֶׁהָיוּ רְאוּיִים לְהַשְׁתַּלַּח בָּהֶם יְדִי. וַיַּחֲזוּ
אֶת הָאֱלֹהִים • הָיוּ מִסְתַּכְּלִין בּוֹ בְּלֵב גָּס, מִתּוֹךְ אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, כִּף מִדְּרַשׁ תַּנְחוּמָא. וְאוֹנֵקְלוֹס לֹא תַּרְגֵּם כֵּן. אֲצִילֵי,
לְשׁוֹן גְּדוּלִים כִּמוֹ: (יִשְׁעִיָּה מֵא) "וּמַאֲצִילִיָּהּ קְרֹאֲתִיד", (בַּמִּדְבָּר יא) "וַיֹּאצֵּל מִן הָרוּחַ", (יִחְזְקֵאל מֵא) "שֵׁשׁ אֲמוֹת אֲצִילָה". אֲבָן עֲזָרָא.

יב ואמר יי למשה סק לקדמי לטורא והיו
תמן ואתן לה ית לוחי אכנא ואוריתא
ותפקדתא דכתבית לאלופיהון:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הִהָרָה וְהִיָּה־שָׁם
וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת־לַחַת הָאֲבֹן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר
בְּתִבְתִּי לְהוֹרֹתָם:

כז"י וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה • לְאַחַר מִתֵּן תּוֹרָה. עֲלֵה אֵלַי הִהָרָה וְהִיָּה שָׁם • מ' יוֹם. אֶת־לַחַת הָאֲבֹן וְהַתּוֹרָה
וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר בְּתִבְתִּי לְהוֹרֹתָם • כָּל שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת בְּכֻלָּל עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת הֵן. וְרַבְּנֵי סַעֲדִיָּה פִּרְשׁ
בְּאַזְהָרוֹת שִׁיטָּה לְכָל דְּבוּר וְדְבוּר מִצְוֹת הַתּוֹרָה בּוֹ: אֲבָן עֲזָרָא.

אֲבָן עֲזָרָא עַל הַתּוֹרָה

לֹא שָׁלַח יְדוֹ. כִּי רָאוּ הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְלֹא מִתּוֹ.
כְּאֲשֶׁר אִפְרַשׁ בַּפְּסוּק כִּי לֹא יֵרָאֵי הָאָדָם וְחִי.
וְטַעַם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. שִׁיּוּדוֹ שְׁמַחִים מִקֵּהָ,
וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ שְׁלֵמִים שְׂזָבְחוּ נְעֻרֵיהֶם, וַיִּשְׁתּוּ
בְּשִׁמְחָה. וְרַבִּי יְהוֹדָה הֵלֹךְ אָמַר, כִּי טַעַם
וַיֹּאכְלוּ, כִּי הוֹצִיָּחוּ שִׁיאֲכָלוּ אֶף־עַל־פִּי שְׁנֵהֲנוּ
מִזֵּיו הַשִּׁכְנָה. וְהַזְכִּיר זֶה, בְּעִבּוּר מֹשֶׁה שֶׁהָיָה
אֶרְבָּעִים יוֹם וָאֶרְבָּעִים לַיְלָה בְּלֹא אֲכִילָה,
כְּתוּב בְּפָרָשָׁה אַחֲרֵי זֹאת:

יב וַיֹּאמֶר. וְשָׁב שָׁם עַד שֶׁאֲתֵן לְךָ. אָמַר חֲכָם
אַחֵר בַּסֵּפֶר, כִּי הִלּוּחוֹת הָרָאוּשִׁים שֶׁהָיוּ

חֲשִׁכָה. וְהִנֵּה לְבָנֶת הַסַּפִּיר, כְּאֵכָן סִפִּיר שְׂרָאָה
יִחְזְקֵאל בְּמִרְאוֹת הַנְּבוּאָה שֶׁהוּא דְמוּת כֶּסֶף:
וְטַעַם וּבְעֵצִים הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר. תַּחַת לְבָנֶת
הַסַּפִּיר, וְהוּא תְּרַקִּיעַ שֶׁהוּא כְּעֵין הַקֶּרֶחַ שֶׁהוּא
נָטוּי עַל רֹאשֵׁי הַחַיִּית שְׂרָאָה יִחְזְקֵאל. וְהִנֵּה
כְּתוּב וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְשָׁם כְּתוּב
הִיא הַחֲזִיקָה אֲשֶׁר רִאֲתִי תַּחַת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל,
כִּי תִפֹּשׁ דְּרֹךְ קִצְרָה, כִּי הִיא תַּחַת רִקִּיעַ. גַּם
הוּא תַּחַת הַכֶּסֶף. וְהַכֹּל תַּחַת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד:
יֹא וְאֵל אֲצִילֵי. כִּמוֹ וּמַאֲצִילִיָּהּ. וְלֹא הַזְכִּיר
זְקֵנִים, לְהַזְכִּיר עִמָּהֶם נָדָב וָאֲבִיהוּא: וְטַעַם

ט וַיַּעַל. לֹא הַזְכִּיר הִהָרָה, כִּי אֵין צוּרָה:
י וַיֵּרְאוּ. בְּמִרְאָה נְבוּאָה, כִּמוֹ רִאֲתִי אֶת ה'
יֹשֵׁב עַל כֶּסֶף. אָמַר הַגָּאוֹן, כִּי סִפִּיר לְכָן.
רִאֲתִי, לְבָנֶת הַסַּפִּיר. וְאֵינֶנּוּ רַק אָדָם. וְהַעֲדִי,
כִּי מִנְהַג הַלְשׁוֹן לְכַפֵּל הַטַּעַם בְּמֵלוֹת שׁוֹנוֹת.
וְהִנֵּה כְּתוּב וְכֹי נִזְרִיקָה מִשְׁלַג צִחוֹ מִחֻלָּב.
וְהִנֵּה הַטַּעַם כְּפֹל. אָדָמוֹ עֵצִים מְפִינִים סִפִּיר
גְּזֻרָתָם. וְהִנֵּה סִפִּיר כִּמוֹ פְּנִינִים. וְעוֹד, אִם
לְבָנֶת הַסַּפִּיר הוּא לֹחֶז, מֵה טַעַם לִוְמֵר
כְּמַעֲשֵׂה, הִיָּה רִאֲיוֹ לִוְמֵר בְּמִרְאָה. וְהַנִּכּוֹן, כִּי
לְבָנֶת מִגְזֵרֹת לְבָנָה. כִּמוֹ חֲשִׁכַת מִים. מִגְזֵרֹת

(יג) וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָהָרִים:
 יג וְקָם מֹשֶׁה וַיהוֹשֻׁעַ מִשְׁמִשְׁנָה וַסֵּלַק מֹשֶׁה לְטוֹרָא דְאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי:

ה"י • וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ • לֹא יָדַעְתִּי מַה טִּיבוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ כָּאן. וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁהִיָּה הַתְּלָמִיד מְלוּה לָרֹב עַד מְקוֹם הַגְּבֻלָּת תַּחֲוִמֵי הָהָר, שְׁאִינוּ רִשְׁאֵי לִילָף מִשָּׁם וְהִלָּאָה, וּמִשָּׁם "וַיַּעַל מֹשֶׁה" לְבָדוֹ "אֶל־הָהָר הָאֱלֹהִים", וַיהוֹשֻׁעַ נָטָה שָׁם אֶהְלוּ וְנִתְעַכֵּב שָׁם כָּל מ' יוֹם, שֶׁכֵּן מְצִינוּ בְּשִׁירַד מֹשֶׁה: "וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת קוֹל הָעָם בִּרְעָה". לְמַדְנוּ, שֶׁלֹּא הָיָה יְהוֹשֻׁעַ עִמָּהֶם. אבן עזרא.

(יד) וְאֶל־הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ־לָנוּ בָּזָה עַד אֲשֶׁר־נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהָיָה אַהֲרֹן וְחֹרֶן עִמָּכֶם מִי־בַעַל דְּבָרִים וְגַם אֱלֹהִים:
 יד וְלִסְבִּינָא אָמַר אוֹרִיכוּ לָנָא הָבָא עַד דְּנִתּוּב לְתוֹכֹכוֹן וְהָא אַהֲרֹן וְחֹרֶן עִמְכוֹן מִן דָּאִית לֵה דִינָא יִתְקַרֵּב לְקַדְמֵיהוֹן:

ה"י • וְאֶל־הַזִּקְנִים אָמַר • בְּצִאתוֹ מִן הַמַּחֲנֶה. שְׁבוּ־לָנוּ בָּזָה • וְהִתְעַכְּבוּ כָּאן עִם שְׂאָר הָעָם בַּמַּחֲנֶה, לִהְיוֹת נְכוֹנִים לְשִׁפּוֹט לְכָל אִישׁ רִיבוֹ. חוֹר • בָּנָה שֶׁל מְרִים הָיָה, וְאָבִיו כָּלֵב בֶּן יִפְנָה, שְׁנֶאֱמַר: (דְּבָרֵי הַיָּמִים א ב) "וַיִּקַּח לוֹ כָּלֵב אֶת אֶפְרַת וַתֵּלֶד לוֹ אֶת חוֹר". אֶפְרַת, זֶה מְרִים, כְּדֹאִיתָא בְּסוּטָה. מִי־בַעַל דְּבָרִים • מִי שִׁישׁ לוֹ דִּין. אבן עזרא.

(טו) וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָהָר וַיְכַסֶּהוּ הָעָנָן אֶת־הָהָר:
 טו וְשָׂרָא יִקְרָא דִּי עַל טוֹרָא דְּסִינִי וְחִפְּהִי עֲנָנָא שְׂתָא יוֹמִין וְקִרָא לְמֹשֶׁה בְּיוֹמָא שְׂבִיעֵאָה מִגֹּו עֲנָנָא:
 טו וְסִלִּיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא וְחִפָּא עֲנָנָא יָת טוֹרָא:

ה"י • וַיַּכְסֶּהוּ הָעָנָן • (יזמא ד) רַבּוּתֵינוּ חוֹלְקִין בְּדָבָר. יֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים: אֵלּוּ שְׁשֶׁה יָמִים שְׁמֵרָאשׁ חֲדָשׁ (עַד עֲצָרַת, יוֹם מִתֵּן תּוֹרָה, רִשִׁי יִשְׁרָאֵל). וַיַּכְסֶּהוּ הָעָנָן • לָהָר. וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי • לוֹמַר עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת, וּמֹשֶׁה וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים, אֵלֹא שֶׁחֵלַק הַכְּתוּב כְּבוֹד לְמֹשֶׁה. (יזמא שם) וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: "וַיַּכְסֶּהוּ הָעָנָן" – לְמֹשֶׁה, ו' יָמִים לְאַחַר עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת, וְהֵם הָיוּ בַּתְּחִלָּת מ' יוֹם שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לְקַבֵּל הַלּוּחוֹת, וְלִמְדָּה, שֶׁכָּל הַנִּכְנָס לְמַחֲנֶה שְׂכִינָה, טָעוֹן פְּרִישָׁה שְׁשֶׁה יָמִים. אבן עזרא.

(יז) וּמִרְאָה כְּבוֹד יְהוָה כָּאֵשׁ אֹכֶלֶת הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
 יז וְחִיזוּ יִקְרָא דִּי כְּאֶשָּׁא אֹכֶלָא בְּרִישׁ טוֹרָא לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

יִתְרוֹ לֹא בָא רַק בְּשָׁנָה חֲשִׁנִּית:
 טו וַיַּעַל. וַיְכַסֶּה. וַיִּקְרָא כְּסֵה הָעָנָן בְּשִׁשָּׁה לַחֲדָשׁ:
 טז וַיִּשְׁכְּחוּ. וַיִּכְבֶּר שֶׁכֵּן הַכְּבוֹד. כִּי בֶן כְּתוּב וַיֵּרָד ה' עַל הַר סִינִי. וְעוֹד, וּמֹשֶׁה נָגַשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים. וַיַּכְסֶּהוּ הָעָנָן. אֶת מֹשֶׁה, וְאָדָם לֹא רָאָהוּ. וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי. וְאִין צוּרָה לְשִׂאֲלַת הַגָּאוֹן לָמָּה לֹא עָלָה לְרֹאשׁ הָהָר בַּתְּחִלָּת עֲלוּתוֹ, כִּי לֹא יוֹכֵל לְעֲלוֹת כִּי אִם בְּרִשְׁתּוֹ:
 יז וּמִרְאָה. הִנֵּה הָהָר כּוֹלֵוּ מְכֻסָּה עָנָן. וּבִרְאִישׁוֹ הַכְּבוֹד שֶׁשָּׁם הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד, הָיָה נִרְאָה כְּאֵשׁ אוֹכֶלֶת:

לְמֹשֶׁה בְּסִינִי, בְּיָמִים שֶׁצִּמְד בְּהָר. וְכֵן כְּתוּב וְאִתָּה פַּה עָמוּד עֲמִיד. וּלְפִי דַעְתִּי, כִּי הַתּוֹרָה הַדְּבוּר הָרִאשׁוֹן וְהַמִּשְׁנִי, וְהַמִּצְוָה הַשְּׂמִנָּה דְּבָרִים:
 יג וַיָּקָם מֹשֶׁה. מִדְּרָךְ הַסִּבְכָּא, כִּי יְהוֹשֻׁעַ הִלָּךְ מִמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל עִם מֹשֶׁה, וַיֵּשֶׁב בַּתְּחִלָּת הָהָר עַד רֵדַת מֹשֶׁה. כִּי הָיָה לֹא יָדַע דְּבַר הָעֶגְל שְׁנַעֲשָׂה. וְאִין טַעַם לְשִׂאֲלוֹ מַה אָכַל, כִּי הָיָה סָבִיב לְמַחֲנֶה, לְקַט וְאָכַל יוֹם יוֹם:
 יד וְאֵל הַזִּקְנִים. הַיָּדוּעִים, הֵם שֶׁרָאוּ הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד: וְהָיָה אַהֲרֹן. גַּם הוּא בְּכוֹר הָיָה. וְאוֹלֵי הָיָה חוֹר, וְהוּא מִהַשְּׂבָעִים. וְשִׁנְיָהֶם יִדְּנוּ תַּחַת מֹשֶׁה עַד שׁוּבוֹ. וַיִּכְבֶּר פְּרִשְׁתִּי, כִּי

מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים. וְהַטַּעַם מִתּוֹקְנִים נִבְרָאוּ כְּמִדַּת הָאֱזוֹן. כִּי גַם הַשְּׂנִיִּים מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָיוּ, שְׁהוּא בּוֹרָא הַכֹּל. רַק מֹשֶׁה תִּקְנָם. כִּי הַתְּקוּן נִקְרָא מַעֲשֵׂה, כְּמוֹ וְיִמְהַר לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ. וּבְעִבּוֹר שְׁהוּא כְּתוּב לִחוּת אָכָן. וְלֹא הִזְכִּיר אֲבָנִים, כְּאֲשֶׁר הִזְכִּיר בְּשִׁנְיִים. וְהָיָה הָרִאשִׁית לוֹ, בְּעֲלִית הָהָר לְקַחַת שְׁנֵי לִחוּת הָאֲבָנִים. וְשִׁלַּשׁ פְּעָמִים הִזְכִּיר. כִּי עַל בֶּן פֶּרֶשׁ לִחוּת הָאָכָן, שֶׁהֵם מִמִּין אָכָן לֹא מַעֲז. אָמַר הַגָּאוֹן, כִּי אֲשֶׁר כְּתִבְתִּי, דְּבַק עִם לִחוּת הָאָכָן, לֹא עִם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה. כִּי הַשֵּׁם לֹא כְּתִב רַק עֲשֵׂת הַדְּבָרִים. וּפִירוּשׁ הַתּוֹרָה, תּוֹרָה שְׂבִכְתָּב. וְהַמִּצְוָה, תּוֹרָה שְׂבִעֲל־פֶה כִּי כָּל הַמִּצְוֹת נִתְּנוּ

(יח) וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה
בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:

כ"ט - בְּתוֹךְ הָעָן • עָנָן זֶה כָּמִין עֶשֶׂן הוּא, וְעָשָׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, שְׂכִיל (נ"א חֶפֶה) בְּתוֹכוֹ: אבן עזרא.

ק"ח פסוקים, עזרא"ל סימן. חנני סימן.

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

(ח) לְקִרְאָה לָהֶם, לַעֲבָדִים וְלַשְׁפָּחוֹת הָעֲבָרִים. (ט)
בִּיהוּדֵי אֲחִיהוּ אִישׁ, כְּמוֹ "אִישׁ בִּיהוּדֵי אֲחִיהוּ".
(י) אִישׁ לְרַעְהוּ, לַעֲבָדוֹ הָעֲבָרִי. (י) חֲפָשִׁים
חֲפָשִׁים לִלְכֹּת לְרִצּוֹנָם. (יז) לָכֶם דְּרוֹר, כְּלוּמֹר,
אַתֶּן אֲתֶכֶם חֲפָשִׁים מִמֶּנִּי, לִהְיוֹת מִפְקָרִים אֶל הַחֵרֶב
וְגו'. (לְעוֹת, לַחֲרֹת. יח) הָעֵגֹל אֲשֶׁר בְּרָתוֹ
לְשָׁנִים, בְּדֹרֶךְ כּוֹרְתֵי בְרִית. כא) הָעוֹלָם
מַעֲלִיכֶם, אֲשֶׁר הִסְתַּלְקוּ עֲקֻשׁוֹ מֵעֲלֵיכֶם בְּשָׁמַעַם

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום בירמיה פרק לד

לד ח הַדִּבְרֵי אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה אַחֲרֵי כִּרְתֹּ
הַמִּלָּךְ צִדְקִיָּהוּ בְרִית אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לְקִרְאָ
לָהֶם דְּרוֹר: ט לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שַׁפְחָתוֹ
הָעֲבָרִי וְהָעֲבָרִיָּה חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבַדְכֶם בִּיהוּדֵי אֲחִיהוּ
אִישׁ: י וַיִּשְׁמְעוּ כָל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ בְּבְרִית
לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שַׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבַדְכֶם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלָחוּ: יא וַיָּשׁוּבוּ
אַחֲרֵיהֶן וַיָּשִׁיבוּ אֶת־הָעֲבָדִים וְאֶת־הַשְׁפָּחוֹת אֲשֶׁר שָׁלְחוּ חֲפָשִׁים וַיַּכְבִּשׁוּם לַעֲבָדִים וְלַשְׁפָּחוֹת:
יב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר: יג כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי בְרִית
אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה אֲנִי הוֹצֵאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר: יד מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁלָחוּ
אִישׁ אֶת־אֲחִיו הָעֲבָרִי אֲשֶׁר־יִמְכַר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמְּךָ וְלֹא־שָׁמְעוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנוֹם: טו וַתָּשָׁבוּ אֲתָם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת־הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי לְקִרְאָה דְּרוֹר
אִישׁ לְרַעְהוּ וַתִּכְרֹתוּ בְרִית לִפְנֵי בְּרִית אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו: טז וַתָּשָׁבוּ וַתַּחֲלִלוּ אֶת־שְׁמִי וַתָּשָׁבוּ
אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שַׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר־שִׁלַּחְתֶּם חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם וַתִּכְבְּשׁוּ אוֹתָם לִהְיוֹת לָכֶם
לַעֲבָדִים וְלַשְׁפָּחוֹת: יז לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֲתָם לֹא־שָׁמַעְתֶּם אֵלַי לְקִרְאָה דְּרוֹר אִישׁ לְאֲחִיו וְאִישׁ
לְרַעְהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נֹאֵם־יְהוָה אֱלֹהֵי הַחֵרֶב וְאֶל־הַדִּבְרֵי וְאֶל־הָרַעַב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם לְעוֹתָה
לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ: יח וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֲבָרִים אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא־הִקִּימוּ אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית
אֲשֶׁר בְּרָתוֹ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר בְּרָתוֹ לְשָׁנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו: יט שְׂרֵי יְהוּדָה וְשָׂרֵי יְרוּשָׁלַם
הַפָּרָסִים וְהַכַּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֲבָרִים בֵּין בְּתָרֵי הָעֵגֹל: כ וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד
מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וְהִיתָה נִבְלָתָם לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֶמֶת הָאָרֶץ: כא וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מִלֶּךְ־יְהוּדָה
וְאֶת־שָׂרָיו אֲתָן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל מִלָּךְ בָּכָל הָעָלָם מֵעֲלֵיכֶם: כב הִנְנִי
מַצִּיָּה נֹאֵם־יְהוָה וְהַשְׁבַּתִּים אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמוּ עָלֶיהָ וְלָכְדוּהָ וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה

אבן עזרא על התורה

יח וַיָּבֹא. וַיַּעַל אֶל הָהָר. הַשָּׁמַע אֶל רֹאשׁ הָהָר, שָׁשֶׁם הַקָּבֹד: וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר. שְׁלֹא יֵרֵד. וְכַתּוּב עַל אֵלֶּה הָאֲרָבָעִים יוֹם, לָחֶם לֹא אָכַלְתִּי
וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי. וְזֶה פֶלֶא גָדוֹל, לֹא נִהְיָה כְּמוֹהוּ לְפָנָיו:

שָׁבֹאוּ מִצְרַיִם לַעֲזֹר לָכֶם. כַּה־ אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וְגו', כְּלוּמַר, אִם לֹא יִהְיֶה בְרִיתִי שְׁקִבְעִתִי יוֹמָם וְלַיְלָה, וְלֹא שְׁמִיתִי חֲסוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לְהוֹיֹת חֶק עוֹלָם, אִם לֹא יִהְיֶה זֶה, לֹא יִהְיֶה זֶרַע יַעֲקֹב וְדוֹר, שְׂאֵמָאס אוֹתָם. אֲכַל כֹּל זֶמַן שֶׁתִּהְיֶה כְּמִת בְּרִיתִי עִם שָׁמַיִם וְאָרֶץ וְעַם יוֹמָם וְלַיְלָה, תִּהְיֶה בְּרִיתִי עִם זֶרַע יַעֲקֹב לְהוֹיֹת עָמִי, וְעַם זֶרַע דָּוִד לְהוֹיֹת מוֹלֵךְ וּמוֹשֵׁל. וְרו"ל דְּרִשְׁוֹהוּ לַעֲנֵן בְּרִית הַתּוֹרָה וְהַמִּילָה, לְלַמֵּד מִכָּאן שֶׁבְּשִׁבְלֵם נִבְרָא שָׁמַיִם וְאָרֶץ.

יח) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָהנִתְּן, יְהוָהנִתְּן בֶּן שְׁאוּל הַמֶּלֶךְ אָמַר לְדָוִד. מָחָר הַחֹדֶשׁ, מָחָר רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְנִפְקַדְתָּ בִּי יַפְקֵד מוֹשְׁבֵךְ, וְיִזְכְּרוּ אוֹתְךָ בְּשִׁיחֹסֶר מִמוֹשְׁבֵךְ יוֹשֵׁב. יט) וְשִׁלְשֶׁת תִּרְדּוּ מָאֵד, שְׁלֹשָׁה יָמִים תִּסְתַּמֵּר וְתִרְדּוּ מָאֵד בְּעַמֶּק לְהִסְתַּמֵּר שָׁם. כ) בְּיוֹם הַמַּעֲשָׂה, בְּיוֹם הַל לַמִּרְיָ, כְּלוּמַר לִבְנֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ. פְּרוּשׁ אַחֵר, בְּיוֹם מַעֲשֵׂה הַשְׁבֻּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁאוּל לִיהוֹנָתָן שֶׁלֹּא יָמִית אֶת דָּוִד, שֶׁגַּם אִזּוּ הִסְתַּמֵּר דָּוִד שָׁם. הָאֵבֶן הָאֵזוּל, הָאֵבֶן שֶׁהִיחָה אוֹת לְהוֹלִכִי בְּדָרְכַי. "הָאֵזוּל", הוֹלִכִי הַדֶּרֶךְ, כְּמוֹ "אֵזוּל" שֶׁפְּרוּשׁוֹ הַלֵּךְ. כב) צִדְהָ אוֹרְחָה, לְצַד הָאֵבֶן אֲתִיבָה מוֹרָה הַחֲצִיצִים. לְשִׁלְחָה לִי לַמַּטְרָה, שֶׁתִּהְיֶה הָאֵבֶן לִי לַמַּטְרָה. כא) קָחְנוּ וּבִאֵה, צֵא אִתָּה בְּעֶצְמְךָ מִמָּקוֹם מַחְבֻּאָד וְקָחְנוּ וּבִאֵה אֵלַי. כב) לֵךְ בִּי שְׁלַחְךָ ה', לֵךְ לְדִרְכְּךָ וּבִרְחָה, שֶׁהִקְבִּי אוֹמֵר לֵךְ לְבִרְחָה וּלְהַמְלִיט. כג) וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ, הַבְּרִית שֶׁבְּרִיתִנוּ יַחַד. הִנֵּה ה', ה' יְהוָה עִדִּי. כד) אֵל מוֹשֵׁב הַקִּיָּר, בְּרֹאשׁ הַמִּסְבִּים סְמוּךְ לְקִיָּר. וַיִּקָּם יְהוָהנִתְּן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּה מִצַּד שְׁאוּל, סֵדֶר הַנִּשְׁכִּיבָה הָיָה, שְׂדֵדוֹ הָיָה יוֹשֵׁב סְמוּךְ לַמֶּלֶךְ, וְאַחֲרָיו יְהוֹנָתָן, וְאַחֲרָיו אֲבִנָּה. וּבְיוֹם הַהוּא בִּשְׁחַמְלֵךְ יָשֵׁב בְּמִקְוֵמוֹ וְיְהוֹנָתָן בְּמִקְוֵמוֹ, וְדָוִד לֹא בָּא, אִם כֵּן נִשְׂאָר יְהוֹנָתָן יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְאֲבִיו מִבְּלִי שֶׁהִפְסִיק אָדָם אַחֵר בֵּינֵיהֶם, וְאִין מִדְּרֵךְ הַבֵּן לִישֵׁב בְּהִסְבָּה אֲצִל אֲבִיו, לָכֵן קָם יְהוֹנָתָן מִמִּקְוֵמוֹ לִשְׁבֹּת בְּמִקְוֵמוֹ שֶׁל אֲבִנָּה, וְאֲבִנָּה יָשֵׁב בְּמִקְוֵמוֹ שֶׁל יְהוֹנָתָן בְּדִי לְהִפְסִיק בֵּין שְׁאוּל לִיהוֹנָתָן בְּנוֹ. וּמִקְוֵמוֹ שֶׁל דָּוִד נִשְׂאָר פָּנוּי, שְׂיוֹכֵל לְבָא אַחֵר כֶּד. וַיַּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד, נָחֵסֶר הָיָה הַמִּקְוֵמוֹ מִן הַיּוֹשֵׁב. כו) בִּי לֹא טָהוֹר, וְהֵם הָיוּ נִשְׁמָרִים מִלְּאֲכָל יַחַד הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר. אוֹ שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים זִכְחֵי שְׁלֵמִים, וְאִסּוּר לְטָמֵאִים. וְגַם יִמְכֹּן שֶׁאִין מִדְּרֵךְ הַמּוֹסֵר לְבָא טָמֵא לְשִׁלְחֹן הַמֶּלֶךְ. כז) מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, בְּיוֹם הַשְּׁנִי שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, דִּתְּנוּ לַמַּחֲרַת. כח) מַעֲמָדִי, מִמִּנִּי לָקַח רְשׁוּת בְּלִבְתּוֹ לְבִית לָחֶם, וְלֹא הַלֵּךְ

אֶתֶּן שְׂמִמָּה מֵאִין יֵשֵׁב: לֵךְ כַּה־ אָמַר יְהוָה אִם־לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲסוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא־שְׁמִיתִי: כו גַּם־זֶרַע יַעֲקֹב וְדוֹד עֲבָדִי אֲמָאס מִקַּחַת מוֹזַרְעוֹ מוֹשְׁלִים אֶל־זֶרַע אֲבִרָהֶם יִשְׁחַק וַיַּעֲקֹב פִּי־אֲשִׁיב אֶת־שְׁבוֹתָם וְרַחֲמָתִים:

הַפְטָרָה לַעֲרֵב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ שַׁחַל בְּשַׁבַּת לַשְׁמוֹ"ת שְׁמוּאֵל א פֶּרֶק כ
יח) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָהנִתְּן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ בִּי יַפְקֵד מוֹשְׁבֵךְ: יט) וְשִׁלְשֶׁת תִּרְדּוּ מָאֵד וּבִאֵה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּמֵּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשָׂה וַיֵּשֶׁבְתָּ אֲצִל הָאֵבֶן הָאֵזוּל: כ) וְאֵנִי שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִיצִים צִדְהָ אוֹרְחָה לְשִׁלְחָלִי לַמַּטְרָה: כא) וְהִנֵּה אֲשִׁלְחָ אֶת־הַנֶּעֱר לָךְ מִצָּא אֶת־הַחֲצִיצִים אִם־אָמַר אָמַר לְנֶעֱר הִנֵּה הַחֲצִיצִים | מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנוּ | וּבִאֵה פִּי־שְׁלוֹם לָךְ וְאִין דִּבַּר חִי־יְהוָה: כב) וְאִם־כַּה־ אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִיצִים מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה לָךְ בִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה: כג) וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד־עוֹלָם: כד) וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלָּחֶם לְאֲכֹל: כה) וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבּוֹ בְּפֶעַם | בְּפֶעַם אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיָּר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּה מִצַּד שְׁאוּל וַיַּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד: כו) וְלֹא־דִבַּר שְׁאוּל מֵאוֹמָה בְּיוֹם הַהוּא בִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בְּלִתִּי טָהוֹר הוּא בִּי־לֹא טָהוֹר: כז) וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיַּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מִדּוֹעַ לֹא־בָא בֶן־יִשְׁעִי גַם־תִּמְוֹל גַּם־חִיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם: כח) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד מַעֲמָדִי עַד־בֵּית לָחֶם: כט) וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא בִּי זִכְרָה מִשְׁפָּחָה לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צִוְּה־לִּי אֲחִי וְעָתָה אִם־מַצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲמַלְטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שִׁלְחֹן הַמֶּלֶךְ: ל) וַיַּחֲרֹאֲף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ כִּי־נִעְנֹת הַמַּרְדּוֹת הִלּוּא יִדְעִתִּי כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבֶן־יִשְׁעִי לְבִשְׁתְּךָ וּלְבִשְׁתָּ עֲרוֹת אֲמָדִי:

כִּי רְשׁוּת. כט) שְׁלַחְנִי, תֵּן לִי רְשׁוּת לְלָכֶת, זִכְחַ מִשְׁפָּחָה, אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיוּ בְּנֵי מִשְׁפָּחָה זִכְחֵי שְׁלֵמִים. וְהוּא צִוְּה לִי אֲחִי, וְאֲחִי הַגָּדוֹל צִוְּה עָלַי לְהוֹיֹת שָׁם. ל) כֵּן נִעְנֹת הַמַּרְדּוֹת, בְּנֵה שֶׁל מַעְנֵת הַמּוֹסֵר, כְּלוּמַר שְׁאִמּוֹ לֹא הוֹכִיחְתּוּ בְּקִטְנוּתוֹ וְלֹא קָבַל מוֹסֵר בְּרִאיוֹ. (וְאִמְרוּ רו"ל, שֶׁבְּשִׁחְטָפוֹ בְּנֵי בְּנִימִין מִבְּנֵי שִׁלָּה שֶׁצָּאוּ לְחוֹל בְּכַרְמִיִּם, הָיָה שְׁאוּל בִּישׁוֹן וְלֹא רָצָה לְחַטֵּף, עַד שֶׁבָּאָה הוּא עֲצֻמָּה וְהִנֵּההָ בְּנֵיהָ וְרָדְפָה אַחֲרָיו). בִּי בּוֹחֵר אֶתָּה לְבֶן יִשְׁעִי, שֶׁהוּא יְמִלֵּךְ. לְבִשְׁתְּךָ, בְּשִׁישְׁמֵעוֹ אֲנָשִׁים שְׂאֵתָה אוֹהֵב אָדָם שְׂאֵנִי שׁוֹנָא, יֹאמְרוּ וְהִנֵּההָ בְּנֵיהָ וְרָדְפָה אַחֲרָיו).

שאינך בני, וזה יהיה לבשתך. ולבשת ערות אמך, ולבושה וחרפה של אמך. לג) כי כלל היא, נגמרה ההחלטה. לד) אל דוד, בשביל דוד. כי הכלמו אביו, וגם משום שאביו הכלים (בניש) את יהונתן בדבור ובמעשה. לה) למועד דוד, למועד שקבע לו דוד. לו) ירה החצי להעברו, ירה החץ בכח שעבר אחרי האבן. מא) מאצל הנגב, מקרבת מקום לצד הדרומי של האבן האול. את רעהו, עם רעהו. שהיתה קשה עליהם הפרדה. עד דוד הגדיל, שדוד הרבה לבכות יותר מיהונתן. מב) אשר נשבענו, ותזכר שנשבענו וכו'. ה' יהיה, ה' יהיה עד על השבועה.

לא פי כל־הימים אשר בן־ישי חי על־האדמה לא תבון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי פי בן־מות הוא: לב ויען יהונתן את־שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: לג ויטל שאול את־החנית עליו להכתו וידע יהונתן פירכה היא מעם אביו להמית את־דוד: לד ויקם יהונתן מעם השלחן בחר־אף ולא־אכל ביום־החדש השני לחם פי נעצב אל־דוד פי הכלמו אביו: לה ויהי בפקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קטן עמו: לו ויאמר לנער רץ מצא נא

את־החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא־ירה החצי להעברו: לו ויבא הנער עד־מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלוא החצי ממך והלאה: לה ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל־תעמד וילקט נער יהונתן את־החצים ויבא אל־אדניו: לט והנער לא־ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את־הדבר: מ ויתן יהונתן את־כליו אל־הנער אשר־לו ויאמר לו לך הבא העיר: מא הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו. איש את־רעהו ויבכו איש את־רעהו עד־דוד הגדיל: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה. ביני ובינך וביני ורעי וביני ורעך עד־עולם:

הפטרה לפרשת שקלים נדפסה בעמ' קצה

המשך מעמוד כז

מתוך פניני לוי יצחק על התורה

ממש, היינו צדקה סתם הוא שנותן כפי טבע רחמנותו ורצונו, מעשה הצדקה, וממש הוא יותר מטבעו רחמנותו ורצונו.

וזהו הכפל דתרין גונון ותרין סטרין, גונון הוא מראות שבגילוי (ועיין במק"מ בריש הקדמת הזהר הקדוש, ובבבא"ז שם), וסטרין הוא בהעלם.

התרין גונון, הוא על לימוד התורה, ונתינת הצדקה כפי טבעו ורגילותו ורחמנותו.

והתרין סטרין, הוא על לימוד התורה ונתינת הצדקה יותר מטבעו ורגילותו ורחמנותו ורצונו.

ועפ"י האמור יש לפרש עוד הכפל¹⁴ דהשתדלות באורייתא, הוא לנגד ב' אופני הלימוד הנ"ל, והוא ג"כ הלימוד דגירסא, והלימוד דעיון, כי עיון ופלפול בתורה הוא יגיעה עצומה וכמאמר¹⁵ יגעת מצאת, שתהיו עמלים בתורה, זהו וידעין אורחא לאשתדלא בה, ידעין אורחא הוא עיון ופלפול, דדייק מילין דחוכמתא.

וכן בצדקה, אמר צדקה ממש, מה הוסיף בתיבת

(14) מדייק כפל לשון הזהר לעיל הערה 1, "אלין דמשתדלי באורייתא" (אלו העוסקים בתורה) "וידעין אורחא לאשתדלא בה" (וידעים דרכי להשתדל בה).

(15) מגילה ו, ב.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת משפטים

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ג שבט מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום רביעי - כ"ו שבט פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שני - כ"ד שבט מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום חמישי - כ"ז שבט מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שלישי - כ"ה שבט פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום שישי - כ"ח שבט מפרק קלה עד סוף פרק קלט
שבת קודש - כ"ט שבט פרק כ מפרק קמ עד סוף פרק קמד	

יום ראשון כ"ג שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 66, פרק כז ואם העצבות... עד עמ' לד, מכולא וכו'.

45 **וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם**, – הרי, דוקא על-ידי
46 כך שנופלים במחשבתו הרהורים כאלה, והוא דוחה אותם – הוא
47 מקיים את ה"לא-תעשה" שבפסוק האמור. שכן, מדריגה כזו, שלא
48 יעלו במחשבתו מלכתחילה הרהורים רעים, שייכת בצדיקים בלבד,
49 שאין "רע" בנפש שממנו
50 ינבעו הרהורים הרעים –
51 והפסוק האמור הרי אינו דן
52 בצדיקים. הפסוק מדבר במי
53 שעולים במחשבתו הרהורים
54 כאלה – אלא שהתורה
55 מצוה עליו, לדחות מעליו
56 מיד את הרהורים; ועל-ידי
57 שהוא מבצע צו זה – הוא
58 מקיים את ה"לא" האמור.
59 ובלשון ה"תניא": **וְאֵין**
60 **הַתְּבוּנָה מְדַבֵּר בְּצַדִּיקִים**
61 **לְקִרְאָם "זֹנִים" חֹסֵר**
62 **וְשָׁלוֹם**, – כמו שנאמר:
63 "אשר אתם זונים אחריהם",
64 **אֵלָּא בְּבִינְוִינִים בְּיוֹצֵא בּוֹ,**
65 **שְׁנוּפְלִים לֹא הִרְהוּרִי נֶאֱוָה**
66 **בְּמַחְשְׁבָתוֹ, בֵּין בְּהִתֵּר –**
67 גם אם הרהורים הם באופן
68 של היתר, כו', – וגם אם הם
69 באופנים של איסור,
70 **וּבְשִׁמְסִית דַּעְתוֹ –** מאותם
71 הרהורים, **מִקְנִים לֹא זֶה,**
72 – של "ולא תתורר". **וְאִמְרוּ**
73 **רַ"ל: "יֵשֵׁב וְלֹא עָבַר עֲבָרָה – נֹתְנִים לֹא שֹׁכֵר כְּאֵלֹּו עֲשֵׂה**
74 **מִצְוָה", וְעַל בֶּן צִרְיָה – עָלִיו, לְשִׁמְחָה בְּקִיּוֹם הִלָּא כְּמוֹ בְּקִיּוֹם**
75 **מִצְוֹת עֲשֵׂה מִמֶּנּוּ. –** כך, שלא זו בלבד שאין דבר זה צריך לעורר
76 בו עצבות – כי אם להיפך: זה צריך לעורר בו שמחה. **וְאִדְרָבָה,**
77 **הַעֲצָבוֹת –** הבאה ממה שנופלים בו הרהורים כאלה, **הִיא מְנַסֶּה**
78 **הָרוּחַ, שְׂאִינוּ מְכִיר מְקוֹמוֹ, –** הוא לא מכיר את מדריגתו, **וְעַל**
79 **בֶּן יִרְעָה לִכְבוֹ עַל שְׂאִינוּ בְּמַדְרַגַּת צַדִּיק, שְׁלֻצְדִּיקִים בְּדֹאֵי אֵין**
80 **נֹפְלִים לָהֶם הִרְהוּרִי שְׁטוּת כְּאֵלֹו. –** ומאחר שבמחשבתו נופלים
81 הרהורים כאלה – חורה לו על שאין הוא כמו הצדיקים; **כִּי אֵלֹו**
82 **הֵיךְ מְכִיר מְקוֹמוֹ, שֶׁהוּא רְחוּק מֵאֵד מְמַדְרַגַּת צַדִּיק, וְהִלָּאִי**
83 **הֵיךְ בִּינְוִי, וְלֹא רִשָּׁע כָּל יְמֵיו אִפְלוּ שְׁעָה אַחַת –** ואילו ידע
84 את דרגתו, שהוא עדיין רחוק מאד מלהיות צדיק, הלואי שיהיה
85 "בינוני" ש"לזה צריך להשתוקק עתה" – **הֲרִי זֹאת הִיא מִדַּת**
86 **הַבִּינְוִינִים וְעִבּוּדָתָם, לְכַבֵּשׁ הַיָּצֵר וְהַהֲרֹוֹר הַעוֹלָה מִהֶלֶב לְמֶת,**
87 **וְלִהְיוֹת דַּעְתוֹ לְגִמְרֵי מִמֶּנּוּ, –** מאותו הרהור, **וְלִדְחוֹתוֹ בְּשִׁתִּי**
88 **יָדִים, –** שלא לרצות לחשוב בהם, **בְּנֹקֵר לְעִיל. –** בפרק י"ב,

1 **פֶּרֶק כֹּז. בפרק הקודם, הסביר רבנו חזקן ש"עצבות" יש בה משום הפרעה**
2 **לעבודת ה', ושאל ביכולתו של האדם לנצח את היצר-הרע בהיותו שקוע**
3 **בעצבות. בהתאם לזה באות בפרק האמור עצות כיצד להיפטר מהעצבות**
4 **הנובעת מקשיים גשמיים, גם ביחס לעצבות הנובעת ממצבו הרוחני שאינו**
5 **כמו שצריך להיות –** כמו
6 **הדאגה מעוונות – הרי אם**
7 **העצבות שורה עליו בשעה**
8 **שהוא עובד את ה', כשהוא**
9 **לומד או מתפלל, עליו בודאי**
10 **להשתדל להיפטר ממנה, שהרי**
11 **היא מפריעה לעבודת ה' –**
12 **הצריכה להיות בשמחה – וגם**
13 **אם העצבות שורה עליו שלא**
14 **בשעת העבודה, אלא כשהוא**
15 **עסוק בעניינים גשמיים – עליו**
16 **להתבונן, שאין זה הזמן**
17 **המתאים לעצבות, שכן, לכך**
18 **נדרשת שעה קבועה ומתאימה.**
19 **בפרק זה, שאנו מתחילים**
20 **ללמוד, באה שורה של עצות**
21 **לעצבות הנובעת מסיבות**
22 **אחרות:**
23 **וְאִם הַעֲצָבוֹת אֵינָה**
24 **מְדַאגְת עוֹנוֹת, אֵלָּא**
25 **מִהִרְהוּרִים רָעִים וְתִאוּלוֹת**
26 **רָעוֹת שְׁנוּפְלוֹת**
27 **בְּמַחְשְׁבָתוֹ, –** ומאחר שלא
28 **מדובר כאן בעצבות**
29 **שמחמת עבירות ממש –** שעל כך נדרשת, כאמור לעיל, שעה
30 **מיוחדת ומתאימה לעורר בתוכו מרידות אמיתית –** כי אם שבאותה
31 **שעה נופלים במחשבתו רעיונות רעים, הרי העצה לכך היא אחרת:**
32 **הִנֵּה אִם נֹפְלוֹת לֹא –** אותן מחשבות רעות, **שֶׁלֹּא בְּשִׁעַת**
33 **הַעֲבֻדָה, –** לא בשעה שהוא לומד או מתפלל, **אֵלָּא בְּעֵת עִסְקוֹ**
34 **בְּעִסְקוֹ וּדְרָךְ אֶרֶץ וְכִהְיָ נִנְא –** וכדומה, **הרי אִדְרָבָה –** לא זו
35 **בלבד שאין הוא צריך להיות עצוב, אלא להיפך: יֵשׁ לוֹ לְשִׁמְחָה**
36 **בְּחֻלְקוֹ, –** במצבו הרוחני, **וכל כך למה? – שֶׁאֵף שְׁנוּפְלוֹת לֹא**
37 **בְּמַחְשְׁבָתוֹ –** המחשבות הרעות, **הוא מְסִית דַּעְתוֹ מִקֶּן, –** שכן,
38 **אם אין הוא מסיח דעתו מהמחשבות הרעות, אלא ממשיך להגות**
39 **בהן, זה נכלל אז בסוג של "דאגת עוונות" –** כי, גם המחשבה
40 **בהרהורים רעים ברצון היא עבירה –** ועל דאגת עוונות, כבר למדנו
41 **בפרק הקודם. כאן מדובר על מי שמסיח דעתו מהמחשבות הרעות,**
42 **ועצבותו נובעת מעצם העובדה שנופלים במחשבתו הרהורים כאלה**
43 **– ובמקרה כזה, עליו להיות שמח על שהוא מצליח לשלוט**
44 **בהרהורים אלה – לְקִנֵּי מַה שְׁנִאמְרֵי: "וְלֹא תִתּוּרֵי אַחֲרֵי לְכַבֵּם"**

1 שהרע של הנפש הבהמית ב"בינוני" הוא עדיין בתוקף אצלו, אלא
2 שאינו נותן ל"רע" לבוא לידי ביטוי, לחשוב ברצון בהרהורים
3 הרעים, או לחטוא בדיבור ובמעשה – אך ה"רע" שבו, עדיין די חזק
4 כדי להעלות במחשבתו הרהורים רעים, שעליו לדחותם
5 ממחשבתו. ברם, אין הוא
6 עדיין אדון על עצמו,
7 שמלכתחילה לא יעלו
8 במחשבתו הרהורים רעים
9 אלה. דבר זה אמור
10 בצדיקים בלבד, שאין בהם
11 "רע" כלל, שממנו באים
12 הרהורים אלו. ובכל דתיה
13 ודתיה שפדחתו
14 ממששבתו – שלא לחשוב
15 בהם, אתכפיא סטרא
16 אחרא לתתא, – כופים את ה"סטרא אחרא" למטה, ובאתערותא
17 דלתתא – אתערותא דלעילא, – על-ידי ההתעוררות למטה
18 (שהאדם משפיע למטה לכפות את ה"סטרא אחרא") נעשה

ליקוטי אמרים

ידים כנ"ל ובכל דחיה ודחיה שמדחהו ממחשבתו
אתכפיא ס"א לתתא ובאתערותא דלתתא אתערותא
דלעילא ואתכפיא ס"א דלעילא המגביה עצמה כנשר
לקיים מ"ש אם תגביה כנשר וגו' משם אורידך נאם
ה' וכמו שהפליג בזהר פ' תרומה [דף קכח] בגודל נחת
רוח לפניו ית' כד אתכפיא ס"א לתתא דאסתלק יקרא
דקב"ה לעילא על כולא יתיר משבח' אחרא ואסתלקות'
דא יתיר מכולא וכו'.

16 אחרא לתתא, – כופים את ה"סטרא אחרא" למטה, ובאתערותא
17 דלתתא – אתערותא דלעילא, – על-ידי ההתעוררות למטה
18 (שהאדם משפיע למטה לכפות את ה"סטרא אחרא") נעשה

יום שני כ"ד שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לד', ולכן אל יפול... עד עמ' 68, לעילא.

37 על כל פנים, הרי על-ידי שנפלים במחשבתו הרהורים רעים, והוא
38 מסיח דעתו מהם, הוא מקיים את ה"לאו" (של "ולא תתורר"), ובכך
39 טמונה מעלת העבודה של "אתכפיא", של כפיה, ולכן אל יפול לב
40 אדם עליו, ולא ירע לבבו מאד, – מכך שנפלים במחשבתו
41 הרהורים כאלה. אמנם צריך
42 להיות איכפת לו קצת, שכן,
43 אם לא יהיה איכפת לו כלל
44 ויהיה אדיש כלפיהם, הדבר
45 עלול להשפיע עליו חלילה
46 לחדול מלהילחם בהרהורים
47 ולדחותם – אלא ש"לא ירע
48 לבבו מאד" מזה, גם אם
49 יהיה בן כל ימיו במלחמה
50 זו, – שתמיד יעלו במחשבתו הרהורים רעים, ותמיד יהיה עליו
51 להילחם בהם, מבלי שיוכל להתעלות לאותה מדריגה, שמלכתחילה
52 לא יהיו להרהורים הרעים דריסת רגל אליו – ובכל זאת, אל "יקח"
53 דבר זה ללבו, כי אולי לבד נברא, וזאת עבודתו לאכפיא
54 לסטרא אחרא תמיד. – לכפות את ה"סטרא אחרא" תמיד. ועל זה
55 אמר איוב: – להקב"ה, "בְּרָאָתְךָ רָשָׁעִים"; – על כך שאל בפרק
56 הראשון: "והא צדיק ורשע לא קאמרו?" (והרי צדיק ורשע לא נאמרו)

ליקוטי אמרים

ולכן אל יפול לב אדם עליו ולא
ירע לבבו מאד גם אם יהיה בן כל ימיו במלחמה זו כי
אולי לכך נברא וזאת עבודתו לאכפיא לס"א תמיד.
ועל זה אמר איוב בראת רשעים ולא שיהיו רשעים
באמת ח"ו אלא שיניע אליהם כמעשה הרשעים
והם יהיו נלחמים תמיד

50 זו, – שתמיד יעלו במחשבתו הרהורים רעים, ותמיד יהיה עליו
51 להילחם בהם, מבלי שיוכל להתעלות לאותה מדריגה, שמלכתחילה
52 לא יהיו להרהורים הרעים דריסת רגל אליו – ובכל זאת, אל "יקח"
53 דבר זה ללבו, כי אולי לבד נברא, וזאת עבודתו לאכפיא
54 לסטרא אחרא תמיד. – לכפות את ה"סטרא אחרא" תמיד. ועל זה
55 אמר איוב: – להקב"ה, "בְּרָאָתְךָ רָשָׁעִים"; – על כך שאל בפרק
56 הראשון: "והא צדיק ורשע לא קאמרו?" (והרי צדיק ורשע לא נאמרו)

19 התעוררות למעלה, בעולמות העליונים, ואתכפיא סטרא אחרא
20 דלעילא – כופים את ה"סטרא אחרא" שלמעלה, את ה"שורש"
21 של ה"סטרא אחרא", המגביה עצמה כנשר, לקיים מה שנאמר:
22 "אם תגביה כנשר וגו' משם אורידך, נאם ה'". וכמו שהפליג
23 בזהר פ' תרומה [דף
24 קכח], בגודל נחת רוח
25 לפניו ותפדך בד
26 אתכפיא סטרא אחרא
27 לתתא, – כשכופים את
28 ה"סטרא אחרא" למטה,
29 לקדושה, דאסתלק יקרא
30 דקדשא-בריהוה לעילא
31 על כלא, – על-ידי כך
32 מתעלה כבודו של הקב"ה
33 על הכל, יתיר משבחא
34 אחרא, – יותר מאשר על-ידי שבח אחר, ואסתלקותא דא יתיר
35 מכלא וכו'. – והתעלות זו היא למעלה מכל ההתעלויות
36 האחרות.

57 – כשמכריזים למעלה, לפני הלידה, מה יהיה תכונתו של הילוד: חכם
58 או טפש, גבור או חלוש וכדומה, אין מזכירים אם יהיה צדיק או רשע,
59 שכן, אם יכריזו גם על כך – תבטל הרי הבחירה החופשית של
60 האדם; כיצד, איפוא, אמר איוב "בראת רשעים"? – אלא, בהתאם
61 לאמור יוסבר הדבר: לא
62 מדובר על כאלה שנבראים
63 לבתחילה ברשעים אמיתיים
64 לעתיד, אלא הקב"ה ברא
65 אנשים כאלה, שבמובן
66 מסויים הם נשארים במצב
67 דומה לרשעים, ואלה הם
68 ה"בינונים" שתמיד נופלים
69 במחשבתם הרהורי עבירה,
70 כמו ברשעים – והכוונה היא, שהם ידחו מחשבות אלו, ויבצעו את
71 העבודה של "אתכפיא סטרא אחרא", לכפות את הסטרא אחרא.
72 ובלשון ה"תניא": ולא – שהם נבראים לבתחילה, שיהיו רשעים
73 באמת הם ושלום, – ולחטוא ממש במחשבה, או בדיבור או
74 במעשה, אלא שיניע אליהם – שיארע בהם, כמעשה הרשעים
75 במחשבתם והרהורם לבד, – שבמחשבתם יוכלו לעלות הרהורי
76 עבירה כמו שזה אצל רשעים, והם יהיו נלחמים תמיד להפסיק

3. עובדיה א, ד. 4. בבא בתרא טז, א. 5. "על פי קהלת ח, יד" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: דברי רבנו הזקן: "שיגיע אליהם כמעשה הרשעים" הם בהתאם לפסוק בקהלת, בו נאמר: "אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים". לשם מה נוגע לנו לדעת מקור הלשון? – משמע, ש"ק אדמו"ר שליט"א מתכוון לכך, שרבנו הזקן משתמש כאן – בגלל טעם מסויים – בלשון הפסוק ובכך מוסבר לנו שהביטוי "כמעשה הרשעים" אינו כפי פירושה הפשוט של המלה "כמעשה" (שכן, הרי מדובר כאן על מדריגה כזו של יהודי, שמבחינת "מעשה" הוא מופרש לגמרי מה"רע" ואין הוא דומה לחלוטין בכך לרשעים, הדמיון שבינו לבין ה"רשע" הוא רק ביחס לכך, שיכולים לעלות במוחו הרהורים רעים), אלא זהו לשון הפסוק, המתאים כאן לפי הביטוי הכללי.

הַתּוֹכֵן: "וַעֲשֵׂה לִי מַטְעָמִים כְּאִשֶּׁר אֶהְיֶה" - "מַטְעָמִים" לְשׁוֹן
רַבִּים, - שִׁמְשֻׁמְעוֹת בְּרוּחָנוּת, בַּעֲבוּדַת ה' הִיא: שְׁנֵי מִיָּנִי נַחַת
רוּחַ, - לַמַּעֲלָה, מַעֲבוּדַת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא - "וַעֲשֵׂה לִי
מַטְעָמִים וְגו'", מֵאִמֵּר הַשְּׂכִינָה לְכִנְיָה בְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל כְּדֶפְרֶשׁ
בְּתַקְוִינִים, - כִּמוֹ שֶׁמִּפְרֶשׁ

ב"תיקוני זוהר", שְׁמַלִּים אֵלּוּ
אוֹמֶרֶת הַשְּׂכִינָה לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל, הַמִּבְקֶשֶׁת
שֶׁבַעֲבוּדָתָם יִגְרְמוּ
ל"מַטְעָמִים" - נַחַת רוּחַ.
וְכִמוֹ שֶׁבְּמַטְעָמִים גְּשָׁמִיִּים,
דְּרָךְ מִשָּׁל, יֵשׁ שְׁנֵי מִיָּנִי
מַעֲדָנִים: אֶחָד מִמַּאֲכָלִים
עֲרִבִים וּמִתְקִים, וְהַשְּׁנִי
מִדְּבָרִים חֲרִיפִים אוֹ
חֲמוּצִים, - שֶׁלִּפְנֵי שְׁעוֹרִכִּים
אוֹתָם לַמֵּאכֵל עֶרֶב, אֵין הֵם
טוֹבִים לַמֵּאכֵל מִפֶּתַת
חֲרִיפוֹת אוֹ חֲמִיצוֹת, רַק
שֶׁהֵם מִתְּבָלִים וּמִתְקָנִים
הֵיטֵב עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ מַעֲדָנִים
לְהָשִׁיב הַנֶּפֶשׁ. - כִּךָּ יִשְׁנֶם
גַּם לַמַּעֲלָה שְׁנֵי סוּגֵי נַחַת
רוּחַ: (א) "נַחַת רוּחַ" הַנִּגְרָם

מִדְּבָרִים "טוֹבִים" ו"מִתּוֹקִים" - עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים, שְׁאִינֶם צְרִיכִים יוֹתֵר
לְהִיחֹלֵם עִם ה"סְטֵרָא אַחֲרָא", וְכֵל עֲבוּדָתָם הִיא ל"הַמְשִׁיךְ"
מִהַקְדוּשָׁה יוֹתֵר אוֹר; (ב) "נַחַת רוּחַ" הַנִּגְרָם לַמַּעֲלָה, מַעֲבוּדָתָם שֶׁל
ה"בִּינוּנִים", שֶׁעֵדִיין יֵשׁ לָהֶם "עֶסֶק" עִם הַדְּבָרִים ה"מְרִים", הֵלֵא-
טוֹבִים, לְהִיאֲבֹק עִם ה"רַע" שֶׁבִּנְפֶשׁ הַבְּהִמִּית וּלְדַחֹת אֶת הַמַּחֲשׁבוֹת
וְהַהֲרָהוּרִים הָרַעִים. וְהוּא שְׁאִמֵּר הַתּוֹכֵן: "כֹּל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ,
וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה"; - הַכֹּל עֹשֶׂה הַקֶּבֶ"ה לַמַּעַנֵּה, וְכֵן גַּם אֶת הָרַשָּׁע
לְיוֹם רָעָה". כִּי־כֵן, לְכַאוּרָה, נִבְרָא גַּם הָרַשָּׁע לַמַּעַן הַקֶּבֶ"ה? - אֵלֵא,
פְּרוּשׁ, שֶׁיִּשְׁוֹב מִרְשָׁעוֹ וַיַּעֲשֵׂה הָרַע שְׁלֹו יוֹם וְאוֹר לְמַעַלָּה, - כִּי
שִׁיחֲפוֹךְ ל"יוֹם" אֶת ה"רַעָה", שׁוֹ מַשְׁמַעוֹת "וְגַם רָשָׁע, לְיוֹם-רָעָה".
וְזֹאת עַל-יְדֵי, כִּד אֶתְבַּפֵּיָא סְטֵרָא אַחֲרָא - כְּשִׁיכּוֹן אֶת ה"סְטֵרָא
אַחֲרָא", וְאֶסְתַּלַּק יִקְרָא דְּקִנְיָא-בְּרִיָּה הוּא לְעִילָא. - וַיִּתְעַלָּה
כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה לַמַּעַלָּה. זֶהוּ פִּירוּשׁ הַכְּתוּב "וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה" -
שֶׁגַם הָרַשָּׁע יִחְפוֹךְ אֶת ה"רַעָה" ל"יוֹם", כְּלוּמֹר - לְאוֹר. לַמַּדְנָה עַד
כֵּן, שֶׁעַל-יְדֵי שְׁנוּפְלוֹת מַחֲשַׁבוֹת רַעוֹת בְּמוֹחוֹ שֶׁל יְהוּדִי, וְהוּא
מִשְׁתַּלֵּט עֲלֵיהֶן - הוּא כּוֹפֶה בְּכָךְ אֶת ה"סְטֵרָא אַחֲרָא" וְגוֹרֵם נַחַת רוּחַ
לַמַּעֲלָה.

דַּעְתָּם מֵהֶם, - מִהַרְהוּרֵי הַעֲבִירָה, בְּדִי לְאֶכְפֵּיָא לְסְטֵרָא אַחֲרָא,
- לְכַפּוֹת אֶת ה"סְטֵרָא אַחֲרָא" - הֵם נִבְרָאוּ בַּצּוּרָה כּוֹז, שְׁזֵה יִהְיֶה
אוֹפֵן עֲבוּדָתָם, וְלֹא יוֹכְלוּ לְכַבֵּלָה מִכָּל זָכָל, - שֶׁלֹא יוֹכְלוּ לְבַטֵּל
לְגַמְרֵי אֶת ה"סְטֵרָא אַחֲרָא" שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית. כְּלוּמֹר: הֵם לֹא יוֹכְלוּ

לַהֲגִיעַ לְכָךְ, שֶׁלֹא
תִּתְעוֹרְרָה בָּהֶם תַּאוּוֹת, שְׁדוֹן
הַסִּיבָה לַהֲעֵלָתָם שֶׁל
הַהֲרָהוּרִים הָרַעִים, כִּי זֶה
נַעֲשֵׂה עַל יְדֵי צְדִיקִים. -
ה"קְלִיפָה" וְה"רַע" שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
הַבְּהִמִּית בְּצִדִיקִים, בְּטִלִּים
לְגַמְרֵי ל"טוֹב", שְׁאִין מִקּוֹם
כָּל לַתַּאוּוֹת שְׁתּוֹכֵלָה
לְעוֹרֵר הַהֲרָהוּרִים רַעִים. וְאֵילוּ
הַמַּדְרִיגוֹת אוֹדוֹתֵן אֲנִי
לְוֹמְדִים כֵּן, אֵין בִּיכּוּלֵת
לְהַתְעַלּוֹת לְכָךְ מִצַּד
ה"בְּרִיאָה" שֶׁלָּהֶן, וּמִמִּילָא
אֲפֹשֶׁר שֶׁתְּעִלֶּינָה בְּבַעֲלֵי
מַדְרִיגוֹת אֵלּוּ מִזְמָן לְזִמָּן,
מִמַּחֲשַׁבוֹת רַעוֹת, וְעֲבוּדָתָם
הִיא לְלַחֹם נֶגֶד מַחֲשַׁבוֹת
אֵלּוּ. וְשְׁנֵי מִיָּנֵי נַחַת רוּחַ -
בַּעֲבוּדָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,

לְפָנֵינוּ יִתְבָּרֵךְ לְמַעַלָּה: אֶחָד - מִכְּבוֹל הַסְטֵרָא אַחֲרָא לְגַמְרֵי,
וְאַתְּהֶפְכָּא מִמִּדְרֵיוֹ לְמִתְקָא - וּמִהַפִּיכַת הַמְרִיר לַמְתּוֹק, וּמִחֲשׁוֹכָא
לְנֹהָרָא, - וּמִחוּשֶׁךְ לְאוֹר, וְזֶה נַעֲשֵׂה עַל יְדֵי הַצְּדִיקִים; - הַמִּבְטְלִים
אֶת ה"סְטֵרָא אַחֲרָא" לְגַמְרֵי, וְאֶת ה"מְרִיר", ה"רַע" שֶׁל הַמַּדּוּת
שֶׁמִּנְפֶשׁ הַבְּהִמִּית, הֵם הוֹפְכִים ל"טוֹב", וְאֶת "חוּשֶׁךְ" הַמּוֹחִין
וְה"שְׁכָל" שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית, הֵם הוֹפְכִים ל"אוֹר" וּלְקְדוּשָׁה - כֹּל זֶה
גּוֹרֵם לַמַּעֲלָה אוֹפֵן אֶחָד שֶׁל נַחַת רוּחַ; וְהַשְּׁנִי - הַאֲוֵן הַשְּׁנִי שֶׁל
נַחַת רוּחַ, הוּא: כִּד אֶתְבַּפֵּיָא הַסְטֵרָא אַחֲרָא - כְּשִׁיכּוֹפִים אֶת
ה"סְטֵרָא אַחֲרָא", בְּעוֹדָה בְּתַקְפָּה וּבְגוֹרָתָה - כְּשֶׁה"סְטֵרָא אַחֲרָא"
הִיא עֵדִיין בְּכָל תּוֹקְפָה וּבְגוֹרָתָה, וּמִגִּבֵּיָה עֲצָמָה בְּנִשְׁרָא, וּמִשָּׁם -
מִמִּקּוֹם הַגְּבַהֲתָה, מוֹרִידָה ה' בְּאַתְעָרוּתָא דְּלִתְתָּא - ע"י
הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל יְהוּדֵי לְמַטָּה, לְשַׁבּוֹר אֶת ה"סְטֵרָא אַחֲרָא". אוֹפֵן זֶה
שֶׁל נַחַת רוּחַ לַמַּעֲלָה, נִגְרָם עַל יְדֵי הַבִּינוּנִים. - עַל-יְדֵי עֲבוּדַת
ה"בִּינוּנִים", הַלּוֹחֲמִים לְהַכְנִיעַ אֶת הַקְּלִיפָה בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית. הִרִי,
שְׁקִים "נַחַת רוּחַ" לַמַּעֲלָה מַעֲבוּדַת הַבִּינוּנִים, בְּמַאֲבָק בְּמַחֲשַׁבוֹת
וּבַהֲרָהוּרִים הָרַעִים. לְכָךְ רּוֹמְזִים שְׁנֵי הַסּוּגִים: "בְּרִאת צְדִיקִים"
ו"בְּרִאת רַשָּׁעִים" - כֹּאֵלָה שְׁעוּמִידִים בְּמַלְחָמָה תְּמִידִית. וְזֶהוּ שְׁאִמֵּר

יום שלישי כ"ה שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 68, ולא עוד אלא... עד עמ' לה, מעמ' מעמ':

איחרו תלמידי החכמים את סעודתם בשעתיה? והיו - תלמידי
החכמים, מרעבים עצמם שתי שעות לכוונה זו, - כדי לכפות את
ה"סטרא אחרא", אף שגם אחר הסעודה היו לומדים כל היום,
- הרי הם לא עשו זאת כדי להרוויח זמן ללימוד, אלא אך ורק כדי
לכפות את ה"סטרא אחרא".

וכך גם בשאר לבושי הנפש:

דיבור ומחשבה, וכן אם
בולם פיו מלדבר דברים
שלו מלאכה מאד
לדבר מעניני העולם, -
גם אם בדיבור עצמו אין
משום איסור כלל - רק
מחמת שהוא מתאוה כל כך
לומר דיבורים אלה - הוא
מתאפק, כדי לשבור את
יצרו הרע. וכן בהנהיג
משקל, - שהוא מתאוה
להרהר בענין גשמי, ונמנע
מכך, אפילו במעט מועד
דאחכפא סטרא אחרא
לתא - גם בכפיה מועטה
של ה"סטרא אחרא" למטה,
אסתלק יקרא דקדושה
ברידהו וקדושתו לעילא
הרבה. - מתעלה בהרבה

כבודו של הקב"ה וקדושתו למעלה. ומקדשה זו - שלמעלה,
משבת קדשה עליונה על האדם למטה, לסייע סיוע רב ועצום
לעבודתו ותפלה. - בעבודת השם שלו. והוא שאמרנו ר"ל: "אדם
מקדש עצמו מעט למטה - מקדשין אותו הרבה מלמעלה", לבד
מה שמקיים - בכך, מצות עשה של תורה: "והתקדשתם וכו'",
- שהוא מקיים, בשמירת עצמו במטהר לו. - בדברים המותרים לו.
מצות "והתקדשתם" היא, שגם בדברים המותרים, ימנע יהודי
מלעשותם לשם תאוותו הגופנית, אלא, אך ורק לשם שמים. מצוה זו
של "והתקדשתם" הרי לא נאמרה לצדיקים בלבד, שאין להם שום
שייכות ל"רע", אלא דוקא לאותם אנשים שיש להם עסק עם ה"רע",
כפי שיוסבר להלן: ופרוש "והתקדשתם" - שתעשו עצמכם
קדושים; כלומר, אף שבאמת אינו קדוש ומבדל מסטרא
אחרא, - "קדושה" משמעה - פרישה והתבדלות מה"קליפה"
ומה"רע". הרי, אף שמבחינת מדרגתו, עליו עדיין לקדש עצמו
ולהתרחק מה"סטרא אחרא", כלומר: אין הוא בדרגה שאין בלבו שום
תאוה לדברים המקבלים חיותם מה"סטרא אחרא", כי היא -
ה"סטרא אחרא" שמנפשו הבהמית, בתקפה ובגבורתה בתולדתה

להלן יסביר רבנו הזקן, שמדובר לא רק ביחס למחשבות רעות -
שאינן אלא היה דוחה אותן עובר על חטא - אלא גם ביחס
לדיבורים ומעשים של היתר, שאין בהם איסור כלל: שכן, מאחר
שאם מדברים או עושים ענינים גשמיים אלה שלא בכוונה לשם
שמים - מקבלים דברים
אלה וכן לבושי הנפש
הקשורים בהם, את חיותם
מה"סטרא אחרא", כי "עד
הקדושה" הוא רק כשעושים
את הדבר לשם שמים
(למשל: לאכול - כדי לאגור
כוח ללמוד ולהתפלל או
לקיים מצות עונג שבת;
להשמיע מילתא דבדיחותא
(דברי בדיחה) כדי ללמוד
מתוך שמחה, וכדומה) -
ולכן, כשיהודי נמנע
מלעשות דברים מותרים
אלה, כשאננם לשם שמים,
וכוונתו לכפות בכך את
ה"סטרא אחרא" - הוא גורם
על ידי זה נחת רוח למעלה -
ובדלהלן: ולא עוד, - לא זו
בלבד שעל ידי ההשתלטות
על המחשבות הרעות,

גורמים לנחת רוח למעלה, כי על ידי כך כופים את ה"סטרא אחרא"
אלא אפילו בדברים המותרים לגמרי, כל מה שהאדם זוכה ויצר
- "מקריב" ושוטט ביצרו הרע, אפילו שעה קלה, - מדובר כאן
בדבר שמותר לעשותו, והוא יצטרך לעשותו, אלא שהוא דוחה
אותו לזמן מאוחר יותר, ומתבונן לאחכפא לסטרא אחרא שבחלל
השמאלי, - שבלב, כגון שחפץ לאכול, ומאחר סעודתו עד
לאחר שעה או פחות, ועוסק בתורה באותה שעה, - שכן, אם
באותה שעה, הוא עוסק בענינים גשמיים אחרים שהנפש הבהמית
רוצה בהם, אין בכך משום "אתכפא" (כפיה). כי הרי בין כך הוא
נוהג לפי רצון הנפש הבהמית. רק, אם באותה שעה, הוא עוסק
בתורה - ואף שאין הוא מרוויח בכך זמן של לימוד תורה, שכן, גם
אחרי האכילה ימשיך ללמוד. זאת ועוד, גם את האכילה עצמה אין
הוא דוחה לגמרי, כי אחרי אותה "שעה" - אכן יאכל - מכל מקום,
עצם העובדה שהוא מאחר את סעודתו - יש בה משום כפיית
ה"סטרא אחרא", דבר הגורם נחת רוח למעלה. בראיתא - כמו
שאנו מוצאים, בגמרא: "שעה רביעית - משעות הבוקר, מאכל
כל אדם, שעה ששית מאכל תלמידי חכמים", - מדוע, באמת,

8. שבת י, א. 9. יומא לט, ב. 10. כ"ק אדמו"ר שליט"א העיר כאן: "ע"כ (עד כאן) נתבאר שלא ירע לכוון כו' מפני שיש בעבודתו נח"ר (נחת רוח) מה שאין בצדיקים, אבל הרי היתרון צ"ל (צריר להיות) גם בקו דועש"ט (ד-ועשה טוב-) ולזה מוסיף שהנ"ל הוא - לבד מה שמקיים מ"ע (מצות עשה) וכו'".

14 ישנה הבטחה שאכן "תהיו קדושים", כלומר, סופו להיות קדוש
15 ומבדל באמת מהסטרא אחרא, על ידי שמקדשים אותו
16 הרבה מלמעלה, — כפי
17 שלמדנו, שעל-ידי שאדם
18 מקדש עצמו מעט למטה —
19 מקדשים אותו הרבה
20 מלמעלה, ומסייעים אותו
21 לגרשה — את ה"סטרא
22 אחרא" מלבד מעט מעט;
23 — שגם מלבו, יהיה בידו,
24 לגרש את ה"סטרא אחרא",
25 שגם בלבו לא תהיה שום תאוה לענינים ש"חיותם" היא
26 מה"סטרא אחרא".

ליקוטי אמרים

ובגבורתה כתולדתה בחלל השמאלי רק שכובש יצרו
ומקדש עצמו. והייתם קדושים כלומר סופו להיות
קדוש ומבדל באמת מהס"א ע"י שמקדשים אותו
הרבה מלמעלה ומסייעים אותו לגרשה מלבו
מעט מעט:

1 כחלל השמאלי, — שבלב, שבו מיקומה של הנפש הבהמית
2 והיצר הרע, רק שכובש יצרו ומקדש עצמו. — ומנתק את
3 עצמו מה"סטרא אחרא",
4 הרי אם הוא עושה כן
5 ומקיים בכך את
6 "והתקדשתם" הוא מגיע
7 לקיום האמור אחרי
8 "והתקדשתם", ככתוב
9 בהמשך: "והייתם"
10 קדושים" — נוסף על
11 הפירוש הפשוט, בלשון
12 ציווי, שתהיו קדושים, אפשר גם לפרש "והייתם קדושים" בלשון
13 של הבטחה, על-ידי "והתקדשתם" פעילות כפיה של התקדשות,

יום רביעי כ"ו שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לה, פרק כח ואפילו... עד עמ' לה, זרה שלה.

56 המחשבה הזרה נובעת מתאוה — יגביר בנפשו את האהבה להקב"ה,
57 דבר המשפיע על תאות הנפש הבהמית, וכדומה — רבנו חזקן אומר
58 כאן שבל יהיה ה"בינוני" — אודותו מדובר כאן — שוטה, להתעסק
59 בעבודה זו, כי לא נאמרו דברים ה"הם — להעלות את המחשבות
60 הזרות, אלא לצדיקים,
61 שאין נופלים להם
62 מחשבות זרות שלהם —
63 מחשבות זרות הנובעות
64 ממדותיהם, כי אם משל
65 אחרים, — שכן, לצדיק אין
66 מחשבות זרות עצמיות,
67 מאחר שמדות נפשו
68 הבהמית כבר נהפכו
69 לקדושה. המחשבות הזרות,
70 העוללות לעלות, אי פעם,
71 במוחו, מקורן מהזולת,
72 שנשמתו שייכת לאותו

ליקוטי אמרים

פרק כח ואפילו אם נופלים לו הרהורי תאוות
ושאר מחשבות זרות בשעת
העבודה בתורה או בתפלה כוונה אל ישית לב אליהן
אלא יסוה דעתו מהן כרגע. וגם אל יהי שוטה לעסוק
בהעלאת המדות של המחשבה זרה כנודע כי לא
נאמרו דברים ההם אלא לצדיקים שאין נופלים להם
מחשבות זרות שלהם כ"א משל אחרים. אבל מי
שנופל לו משלו מבחי' הרע שבלבו בחלל השמאלי
איך יעלהו למעלה והוא עצמו מקושר למטה: אך

27 פרק כח. בפרק הקודם הסביר רבנו חזקן, שאם נופלים במחשבתו של אדם
28 הרהורי עבירה ותאוות — בשעה שהוא עוסק בעניניו הגשמיים — אל יפול רוחו
29 מכך; אדרבה — עליו לשמוח, שהרי על-ידי השתלטותו על אותן מחשבות
30 והסתת דעתו מוחו, הוא מקיים מצות "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם",
31 כופה את ה"סטרא אחרא" תחת
32 שלטון ה"קדושה", וגורם נחת
33 רוח רב למעלה.
34 ואפילו אם נופלים לו
35 הרהורי תאוות ושאר
36 מחשבות זרות בשעת
37 העבודה — בשעה שהוא
38 עוסק בעבודת ה' בתורה או
39 בתפלה כוונה — וכאן הרי
40 אין מקום ל"חשבון" שבפרק
41 הקודם, שעליו להיות שמח
42 על שהוא מקיים מצות לא-
43 תעשה וכופה את ה"סטרא
44 אחרא" — שהרי הרהורים והמחשבות הרעות מפריעות לו, בשעה
45 זו, לעבודת ה', אל ישית לב אליהן, — למחשבות ולהרהורים
46 הרעים, אלא יסוה דעתו מהן כרגע, — מיד, וגם אל יהי שוטה
47 לעסוק בהעלאת המדות של המחשבה זרה, כנודע, — קיימת
48 צורת עבודה של "העלאת המדות" מהמחשבה הזרה. שכן, כל
49 מחשבה זרה מקורה במדה מסויימת בנפש הבהמית. למשל: מדת
50 החסד מתבטאת במחשבה של תאוה; מדת היראה מעוררת יראה
51 זרה שאין ליהודי להיות נזקק לה, וכדומה — וישנו סוג "עבודה"
52 שבשעה שנופלת לו מחשבה זרה, יברר מאיזו מדה רעה נובעת אותה
53 מחשבה, יגביר בנפשו אותה מדה כפי שהיא בנפש האלקית, שעל
54 ידי כך יעלה את המדה הרעה של הנפש הבהמית שהיא הסיבה
55 לאותה מחשבה זרה, ובכך יעלה את המחשבה הזרה. למשל: אם

1 לְמַמָּה: – לכן שטות היא ל"בינוני" להתעסק ב"עבודה" שאין לו כל
 2 שייכות אליה. אף אף-על-פי-כן, אל יפול לבו בקרבן להיות מזה
 3 עצב נבזה בשעת העבודה, שצריך להיות בשמחה רבה, – בשעה
 4 שהוא עובד את ה', אלא אדרבה יתחזק יותר ויוסיף אמן בכל
 5 כחו בכונת התפלה
 6 בחדוה ושמחה יתרה,
 7 בשומו אל לבו, כי נפילת
 8 המחשבה ורה היא
 9 מהקלפה שפחלל
 10 השמאלי, – מהנפש
 11 הבהמית שמן הקליפה,
 12 שמיקומה בחלל השמאלי
 13 שבלב, וממנה נובעות
 14 המחשבות הזרות, העושה –
 15 המנהלת, מלחמה בבינוני
 16 עם נפש אלהית שבו,
 17 ונודע דרך הנלקחים –
 18 שמטרתו של כל לוחם, לנצח ואפילו להרוג את הנלחם נגדו, וכן
 19 הנאבקים יחד, – שכל אחד מתכוון להפיל את השני – הרי הנודע
 20 הוא: כשאחד מתגבר, – ומראה את גבורתו, אזי השני מתאמץ

ליקוטי אמרים

אעפ"כ אל יפול לבו בקרבן להיות מזה עצב נבזה
 בשעת העבודה שצריך להיות בשמחה רבה אלא
 אדרבה יתחזק יותר ויוסיף אומץ בכל כחו בכונת
 התפלה בחדוה ושמחה יתירה בשומו אל לבו כי נפילת
 המחשבה ורה היא מהקליפה שבחלל השמאלי העושה
 מלחמה בבינוני עם נפש אלהית שבו. ונודע דרך
 הנלחמים וכן הנאבקים יחד כשאחד מתגבר אזי השני
 מתאמץ להתגבר ג"כ בכל מאמצי כחו. ולכן כשנפש
 האלהית מתאמצת ומתגברת להתפלל אזי גם הקליפה
 מתגברת כנגדה לבלבלה ולהפילה במחשבו' ורה שלא

1 לְהִתְגַּבֵּר גַּם בֵּין כָּל מַאֲמָצֵי כָחוֹ, וְלִכֵּן – כִּךְ גַּם בְּמִלְחָמָה שֶׁבֵּין
 2 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבֵּין הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, כְּשֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית מְתַאֲמָצֶת
 3 וּמִתְגַּבֶּרֶת לְהִתְפַּלֵּל, – שְׁעַל-יְדֵי הַתְּפִלָּה בְּכוּוּנָה, בְּרָצוֹנוֹ לְהַחֲלִישׁ
 4 וּלְנַצֵּחַ אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, אֲזִי גַם הַקְּלִיפָה – שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
 5 מִתְגַּבֶּרֶת כְּנִגְדָּהּ, – כְּנִגַּד
 6 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, לְבִלְבְּלָהּ
 7 וּלְהַפִּילָהּ בְּמַחֲשָׁבָה זָרָה
 8 שְׁלָהּ. – בְּרֹאוֹת הַנֶּפֶשׁ
 9 הַבְּהֵמִית אֶת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
 10 מִתְגַּבֶּרֶת לְהִתְפַּלֵּל בְּכוּוּנָה,
 11 הִיא מִשְׁתַּדֵּלֶת לְהַפְרִיעַ
 12 לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עַל-יְדֵי
 13 מַחֲשֻׁבוֹת זָרוֹת, בְּכִךְ הִיא
 14 רוֹצֶה לְבִלְבֵּל אֶת כּוּוֹנָת
 15 הַמִּתְפַּלֵּל בְּתִפְלָהּ, לִפִּי זֶה,
 16 הַמַּחֲשָׁבָה הַזֹּרָה מוֹכִיחָה,
 17 שְׂהוּא אֵבָן מִתְפַּלֵּל בְּכוּוּנָה;
 18 סִימָן יֵשׁ בְּכִךְ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית חֹשֶׁה שֶׁבְּתִפְלִתוֹ יֵשׁ מִשּׁוֹם סִכְנָה
 19 לְמַעֲמָדָה, וְלִכֵּן הִיא מִשְׁתַּדֵּלֶת לְהַפְרִיעַ כּוּוֹנָה זוֹ. – הִרִי, אֲדַרְבָּה –
 20 עוֹבֵדָה זוֹ צָרִיכָה לְהוֹסִיף בּוֹ אֹמֶץ בְּתִפְלִתוֹ בְּכוּוּנָה.

יום חמישי כ"ז שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לה, ולא כטעות העולם... עד עמ' 70, ממש עמו:

1 וְלֹא כְּטֻעוֹת הָעוֹלָם, שְׂטוּעִים לְהוֹכִיחַ מִנְּפִילַת הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה
 2 – מִכָּלֵל שְׂאִין תְּפִלָּתָם כְּלוּם, – הַחוֹשִׁבִּים בְּטֻעוֹת נִשְׁפִּילַת
 3 הַמַּחֲשָׁבָה מוֹכִיחָה שְׂאִין תְּפִילָתָם שׁוּה כְּלוּם, מִשּׁוֹם שְׂאִילוֹ הַתְּפַלֵּל
 4 כְּרָאוֹ וְנִכְוֵן – לֹא הִיוּ נוֹפְלִים לֹו מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. – וּמֵאַחַר
 5 שֶׁאֵבָן נוֹפְלוֹת בְּמוֹחוֹ
 6 מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, הֵם מְסִיקִים
 7 מִכֵּר, שֶׁתְּפִילָתָם אֵינָנָה
 8 מִתּוֹךְ כּוּוֹנָה, וְהֵאֱמַת הִיָּה
 9 כְּדִבְרֵיהֶם, אִם הִיָּתָה נִפְשׁ
 10 אַחַת לְבָדָה, הִיא
 11 מִתְּפַלֵּלָהּ
 12 וּמִתְּהַרְרָה
 13 הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. – הַדִּבֵּר
 14 הִיָּה נִכּוֹן, אִילוֹ הִיָּתָה זֶה נֶפֶשׁ
 15 אַחַת שְׁעוֹשָׂה אֶת כָּל
 16 הָאֱמֹר, אִזְ הִיָּה בְּמַחֲשָׁבוֹת
 17 הַזֹּרוֹת מִשּׁוֹם הוֹכָחָה,
 18 שֶׁ"מִתְפַּלֵּל" אֵינוֹ כִּפִּי שֶׁצָּרִיךְ לְהִיָּוֵה, שֶׁכֵּן, אִם הַנֶּפֶשׁ הִיָּזִידָה הִזּוֹ
 19 שְׁקוּעָה כָּל כּוֹלָה בְּתִפְלָה – אֵין מְקוֹם אִזְ לְשׁוֹם מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת,
 20 אֲבָל בְּאֵמַת לְאֵמָתוֹ הֵן שְׁתֵּי נִפְשׁוֹת, הַנִּלְחָמוֹת זֶה עִם זֶה בְּמוֹחוֹ
 21 שֶׁל אָדָם, – הִרִי הָאֱמַת הִיא שְׁקִימוֹת שְׁתֵּי נִפְשׁוֹת שׁוֹנוֹת וְהֵן

ליקוטי אמרים

ולא כטעות העולם שטועים להוכיח מנפילת המחשבה
 ורה מכלל שאין תפלתם כלום שאילו התפלל כראוי
 ונכון לא היו נופלים לו מחשבות זרות. והאמת היה
 כדבריהם אם היתה נפש אחת לבדה היא המתפללת
 והיא המחשבת ומהרהרת המחשבות זרות. אבל
 באמת לאמיתו הן שתי נפשות הנלחמו' זו עם זו במוחו
 של אדם כל אחת חפצה רצונה למשוך בו ולהיות
 המוח ממולא ממנה לבדה. וכל הרהורי תורה ויראת
 שמים מנפש האלהית וכל מולי דעלמא מנפש הבהמית
 רק שהאלהית מלוכשת בה. והוא כמשל אדם

1 נִלְחָמוֹת בֵּינֵיהֶן עַל הַשְּׁלִיטָה בְּמוֹחוֹ שֶׁל הָאָדָם, שִׁידִיָּה מִמּוֹלָא
 2 בְּעִנְיָנָה הִיא בְּלִבָּהּ, כָּל אַחַת חִפְצָה וְרָצוֹנָה לְמִשְׁל בּוֹ – בְּמוֹחַ,
 3 וְלִהְיוֹת הַמוֹחַ מְמֹלָא מִמֶּנָּה לְבָדָה, וְכָל הַרְהוּרֵי תוֹרָה וִירָאָה
 4 שְׁמַיִם – נוֹבְעִים, מִנְּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, – וּמֵאַחֶר וְכָל מוֹלֵי דְעֵלְמָא
 5 – כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַהֲרָהוּרִים
 6 בְּעִנְיָנֵי עוֹלָם נוֹבְעִים מִנְּפֶשׁ
 7 הַבְּהֵמִית, – הִרִי, שְׁכוּוֹנָת
 8 הַתְּפִלָּה הִיא מִהַנֶּפֶשׁ
 9 הָאֱלֹקִית, וְאִילוֹ הַמַּחֲשָׁבוֹת
 10 הַזֹּרוֹת הֵן מִהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
 11 מִכָּאֵן – שְׂאִין בְּמַחֲשָׁבוֹת
 12 הַזֹּרוֹת מִשּׁוֹם הוֹכָחָה שְׂאִין
 13 הַתְּפִלָּה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיכָה
 14 לְהִיָּוֵה. בְּרַם, אִם כִּךְ,
 15 שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הִיא
 16 הַעֲסוּקָה בְּכוּוֹנוֹת הַתְּפִלָּה –
 17 מִזֶּה מִפְּרִיעַ לָהּ, מִזֶּה שֶׁהַנֶּפֶשׁ
 18 הַבְּהֵמִית מִהֲרָהֶרֶת בְּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת?! – אֹמֵר עַל כִּךְ רִבְנָה זֹקֵן: רִק
 19 שְׁהָאֱלֹהִית מְלַבֶּשֶׁת בָּהּ. – הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מְלוּבֶשֶׁת בְּנֶפֶשׁ
 20 הַבְּהֵמִית, וְלִכֵּן מְבִלְבֵּלוֹת הַמַּחֲשָׁבוֹת הַזֹּרוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
 21 לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּכוּוֹנוֹת הַתְּפִלָּה? וְהוּא כְּמִשְׁל אָדָם הַמִּתְפַּלֵּל

2. אלא, אף על פי כן, כתוב, שכל זה מדובר בהכנה ובהתחלת ההתבוננות העמוקה בענין האלקי שבתפילה – אז אין במחשבה הזרה משום הוכחה שאין ה"מתפלל" כמו שצריך להיות. אך בעיצומה של ההתבוננות, כשהוא נתון בעומק הענין – יש בכך משום הוכחה על אי-ההצלחה המלאה של ההתבוננות; שכן, אכן פועלות כאן שתי נפשות, אך המוח הוא הרי אותו אחד. לו היה המוח כולו שקוע באותה התבוננות שבתפילה – אין כל מקום אז במוח שתעלה בו מחשבה זרה.

26 - בתפילתו. ואם יקשה לו להסירם - את המחשבות הזרות,
27 מדעתו, מפני שטורדים דעתו מאד בחזקה - אזי ישפיל נפשו
28 לה' ויתחנן לו ויתברך במחשבתו, - אם הוא עוסק אז בקטעי
29 התפילה שאסור להפסיק בהם כדיבור, אלא יתפלל במחשבתו
30 להשי"ת, לרחם עליו
31 ברחמי הברכים, ברחם
32 אב על בנים הנמשכים
33 ממחו, וככה ירחם ה' על
34 נפשו הנמשכת מאתו
35 ויתברך, להצילה מ"מים
36 תודונים", - מהמחשבות
37 הזרות שמן הנפש הבהמית,
38 ולמענו יעשה, - הקב"ה
39 יעשה למען עצמו כביכול,
40 כי חלק ה' ממש עצמו: -
41 שכן, אם יתפלל שירחמו
42 עליו - הוא עלול, לפעמים,
43 לעורר על עצמו דינים
44 חלילה: ישפטו אותו אם הוא
45 זכאי שירחמו עליו, ואילו
46 אם בקשתו היא "למענו",
47 למען הקב"ה - מובן הדבר, שאין אז מקום לשפוט את ה' מתפלל
48 אם הוא זכאי לרחמנות. פירוש נוסף יש בכך: רבנו הוקן מבטיח,
49 שהקב"ה אכן יעשה זאת למענו, וירחם עליו, שכן, הנשמה היא חלק
50 מה'.

1 כבונה, ועומד לנגדו ערל - גוי, רשע, ומשיח ומדבר עמו כדי
2 לבלבלו, - ולהפריע לו בתפילתו. לולא היה בדעתו של הגוי
3 לבלבל את היהודי, אלא רק לשאול אותו מסוימת - קיימת
4 או העצה, לענות לו על שאלתו, והוא יפסיק מלבלבל בתפילתו.
5 אך, מאחר שכוונתו של
6 הרשע היא לבלבל את
7 תפילתו, לא תועיל
8 ההתדיינות אתו, שזאת
9 עצתו בודאי, - העצה
10 הטובה למתפלל, היא, שלא
11 להשיב לו משוב ועד רע,
12 - שלא לענות לרשע משוב
13 עד רע, ולעשות עצמו
14 כחריש לא ישמע, ולקיים
15 מה שכתוב: "אל תען
16 בסיל באולתו, פן תשוב
17 לו גם אתה". כך -
18 כשנופלות במוחו מחשבות
19 זרות, אל ישיב מאומה
20 וישום מענה ומענה נגד
21 המחשבה זרה, - אל יכנס
22 לשום ויכוח ולמחשבות והרהורים כיצד לנצח את המחשבה הזרה,
23 כי המתאבק עם מנוול - מתנוול גם כן; - ולכן, אל יתעסק כלל
24 עם המחשבה הזרה, רק יעשה עצמו בלא יודע ולא שומע
25 הרהורים שגגלו לו, ויסירם מדעתו, ויסיף אמין בכח פונתו.

ליקוטי אמרים

המתפלל בכוונ' ועומד לנגדו עו"ג רשע ומשיח ומדבר עמו כדי לבלבלו שזאת עצתו בודאי שלא להשיב לו משוב ועד רע ולעשות עצמו כחריש לא ישמע ולקיים מה שכתו' אל תען כסיל באולתו פן תשוב לו גם אתה כך אל ישיב מאומה ושום טענה ומענה נגד המחשבה זרה כי המתאבק עם מנוול מתנוול ג"כ רק יעשה עצמו בלא יודע ולא שומע הרהורי' שגגלו לו ויסירם מדעתו ויסיף אומין בכח כוונתו ואם יקשה לו להסירם מדעתו מפני שטורדים דעתו מאד בחזקה אזי ישפיל נפשו לה' ויתחנן לו ית' במחשבתו לרחם עליו ברחמי המרובים כרחם אב על בנים הנמשכים ממחו וככה ירחם ה' על נפשו הנמשכת מאתו ית' להצילה ממים תודונים ולמענו יעשה כי חלק ה' ממש עצמו:

יום שישי כ"ח שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 70, פרק כט אך... עד עמ' לו, בצדיקים.

68 העבודה בתוך הלב - היינו: שמה שהאדם מבין במוחו, יאיר בלבו;
69 ומגמתה של עבודה זו היא, להשפיע על הלב לשנות את רגשותיו
70 לטובה, שבמקום תאוות הלב לדברים גופניים - תהייה לו אהבת
71 ה' ויראת ה'. ברם, לעבודה זו, זקוק האדם לפתיחת הלב שלבו יהיה
72 פתוח לקלוט מה שהמוח
73 מבין ומושפע ממנו. כשהלב
74 סתום ואינו מסוגל לקלוט -
75 יש בכך משום הפרעה
76 לעבודת הלב שבתפילה.
77 וגם לפעמים לא יוכל
78 לחלחל עם היצר, לקדש
79 עצמו במתן לו, מפני
80 כבדות שגגלו. - כפי
81 שלמדנו בפרק כ"ו, חלק
82 מעבודתו של ה' בינוני, הוא לקדש את עצמו בדברים המותרים: לא
83 לעשות את מה שהוא מתאוה לעשות, כמו: להימנע מלאכול -
84 כשהוא רוצה לאכול, וכדומה. דבר זה בא בדרך של מלחמה - על

51 פרק כט. בפרקים הקודמים, העלה רבנו הוקן שורה של עצות, כיצד
52 להשתחרר מעצבות, שיש בה משום הפרעה לעבודת ה'. בפרק שאנו עומדים
53 ללמוד, מורה רבנו הוקן כיצד להשתחרר מהפרעה אחרת בעבודת ה', והיא
54 - טמטום הלב, שלעיתים קורה שלבו של אדם סתום ואינו בריהרגשה, ולכן
55 אין הוא מסוגל לקלוט את אור
56 ה' שכל' הפועל להשפיע על
57 הלב, שיגיע בתפילתו לאהבת ה'
58 וליראת ה'.
59 אך עוד אחת צריך לשית
60 עצות - לחפש עצות,
61 בנפשות הבינוניים, -
62 בנפשות אלה שהם
63 במדרגת ה' בינוני" אשר
64 לפעמים ועתים רבים יש
65 להם טמטום הלב שנגעשה - הלב, פאכן, ולא יוכל לפתח לבו
66 בשום אופן לעבודה שגגלו זו תפלה, - כפי שמפרשים בתורת
67 החסידות, הכוונה היא, שהתפילה היא עבודה בתוך הלב ועם הלב;

1 האדם להלחם עם היצר הרע שרוצה שהאדם יספק את תאוותיו
2 בכל דבר. וכשהלב נמצא במצב של טמטום וכבדות – אין הוא
3 מסוגל לנהל מלחמה זו עם היצר הרע. וזאת היא עצה היעוצה
4 בזהר הקדוש², דאמר רב מתיבתא בגן עדן, – שאמר ראש

5 הישיבה בגן עדן, "אע"פ
6 דלא סליק ביה נהורא –

7 מבטשין ליה כו', – בול עץ

8 שאין האש אוחות בו – 2

9 מבטשים אותו, מכים בו 3

10 ומפרידים אותו לחתיכות. 4

11 כדי להדליק בול עץ שאין 5

12 האש נאחות בו – אין מן 6

13 הצורך להוסיף אש חזקה 7

14 יותר, אלא אפשר להכין את 8

15 העץ שהאש תשלוט בו, 9

16 וזאת – על-ידי שמפרידים 10

17 אותו לחתיכות קטנות 11

18 ודקות. כך גם – ממשיך 12

19 ב"זהר": גופא דלא סליק 13

20 ביה נהורא דנשמתא – 14

21 מבטשין ליה כו'. – גוף 15

22 שלא נקלט בו האש והאר 16

23 של הנשמה – מבטשים 17

24 אותו. אז – מסיים ה"זהר" 18

25 נעשה הגוף ראוי לקליטת 19

26 "נהורא דנשמתא" (אור 20

27 הנשמה). פרוש "נהורא

28 דנשמתא", – משמעות "נהורא דנשמתא" – אור הנשמה – (שאינו

29 מאיר בגוף), שאור הנשמה והשכל אינו מאיר כל כך למשל על

30 חמירות שגנוף. – שכן, על ה"שכל" של הנשמה, לשלוט

31 בחומריות הגוף ולזככה. ואילו בנידון דידן (בענינו) אין אור

32 הנשמה והשכל משפיעים על החומריות. ואף שמכין ומתבונן

33 בשכלו בגדלת ה' – כלומר: ב"התבוננות" לא חסר לו כלום,

34 ובכל זאת, אינו נתפס ונדבק במחו כל כך – הבנה זו אינה

35 נתפסת ונדבכת כל כך במוחו, שיוכל למשל על חמירות הלב,

36 וזאת, מחמת חמירותו ונסותו. – של המוח והלב. והתקפה

37 – לכן, היא גסות הקליפה, שמגביה עצמה על אור קדשת

38 נפש האלהית, – הנפש הבהמית, שהיא נפש של קליפה, מגביהה

39 את עצמה בחומריותה, כנגד אור הקדושה של הנפש האלקית,

40 ומסתרת ומחשיכה אותה. – את אור הקדושה של הנפש

41 האלקית. כשם שבמשל, כשאין האש נאחות בבול העץ, לא נדרש

ליקוטי אמרים

בוהר הקדוש דאמר רב מתיבתא בגן עדן אע"פ דלא
סליק ביה נהורא מבטשין ליה כו'. גופא דלא סליק
ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה כו' פי' נהורא
דנשמתא שאור הנשמה והשכל אינו מאיר כל כך
למשול על חומריות שגנוף. ואף שמכין ומתבונן
בשכלו בגדולת ה' אינו נתפס ונדבק במוחו כל כך
שיוכל למשול על חומריו' הלב מחמת חומריותו וגסותו
והסיבה היא גסות הקליפה שמגביה עצמה על אור
קדשת נפש האלהית ומסתרת ומחשיכה אותה. ולזאת
צריך לבטשה ולהשפילה לעפר דהיינו לקבוע עתים
להשפיל עצמו להיות נכזה בעיניו נמאס ככתוב ולב
נשבר רוח נשברה היא הס"א שהיא היא האדם עצמו
בבינונים שנפש החיונית המחיה הגוף היא בתקפה
כתולדתה בלבו נמצא היא היא האדם עצמו. ועל
נפש האלהית שבו נאמר נשמה שנתת כי טהורה היא
שנתת כי דייקא מכלל שהאדם עצמו איננו הנשמה
טהורה כי אם בצדיקים שבהם הוא להפך שנשמה
טהורה שהיא נפש האלהית הוא האדם וגופם נקרא
בשר אדם. וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו כשהיה הולך
לאכול היה אומר שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה

ב"בינוני". וכשהוא שובר את עצמו, הוא שובר בכך את ה"סטרא
אחרא". ועל נפש האלהית שבו נאמר: "נשמה שנתת בי
טהורה היא", "שנתת בי" דייקא, – בי, דוקא, מכלל – מכאן,
שנשמה עצמו איננו הנשמה הטהורה, – שהרי אז לא היה
אומר "שנתת בי". בשעה שהאדם אומר "שנתת בי", אומרים זאת
נפשו וגופו, כי הגוף כשלעצמו איננו אדם שיכול לומר. משמעות
הדברים היא שהאדם עצמו הוא הנפש הבהמית המחיה את הגוף,
והיא אומרת על הנפש האלקית "שנתת בי". פי' אם פצדיקים,
– בהם, אין הנפש הבהמית – האדם עצמו; שבהם הוא להפך,
שנשמה הטהורה שהיא נפש האלהית – הוא האדם, – שכן,
כל חיותם באה מהנפש האלקית בלבד, גם הגוף חי מהנפש
אלקית, וגופם נקרא "בשר אדם", – טפל לאדם עצמו.
ובמאמר הלל הזקן לתלמידיו, בשהיה הולך לאכול, היה אומר
שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה ועניה – הוא גופו, פי' –

2. חלק ג קסח, א. 3. מפי זקני החסידים שמענו: אף שמתחילת הפרק אמר רבנו הזקן, שהטמטום הוא בלב בלבד, ואילו כאן הוא מסיים,

מחמת חומריותו וגסותו, שזה מזיק לחומריות ולגסות של שניהם, של הלב והמוח? אלא ממה שהלב אינו כמו שצריך להיות, הוכחה שגם
במוח לא נתקבלה ההתבוננות כראוי. אם המוח מקבל את ההתבוננות כראוי – מן ההכרח שזה ישפיע על הלב. כפי הכלל הידוע, ששכל ומדות
הם "עילה ועלול", סיבה ומסובב, וכשהסיבה קיימת בא המסובב בדרך ממילא. ולכן – אם אין ביכולת השכל להשפיע על הלב, מן ההכרח
לומר, שהשכל אינו מאיר כראוי במוח עצמו, וזה נובע מחומריות וגסות המוח. על דברים אלה – העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "א"כ למה לא
אמר גם כר"פ ע"ד המוח? – אולי התירוץ על הנ"ל כר"פ קאי בבינונים, ובינוני תמיד מוחו ברשותו כו' (עיין פ"י). משא"כ כאן מפרש הזהר,
ובזהר פשיטא דמדבר גם ברשעים (אף – שגם בבינונים קאי, שלכן הביאו בנד"ו)". 4. תהלים טו, ד. 5. תהלים נא, יט: רוח נשברה לב נשבר.
6. ברכות השחר: ברכות ס, ב. 7. שמות ל, לב. 8. ויקרא רבה לד, ג. 9. תהלים כב, ז. 10. משלי יב, יט.

ליקוטי אמרים

מחיה גופו ובשרו, שִׁהרַע 9
שִׁהיה בְּנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית 10
הַמְלַבֶּשֶׁת בְּדָמוֹ וּבִשְׂרוֹ - 11
נִתְהַפֵּךְ לְטוֹב, וְנִכְלָל 12
בְּקִדְשֵׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית 13
מִמֶּשֶׁ, בְּצַדִּיקִים. - 14
וממילא, הַנֶּפֶשׁ הַבְּלִיקִית 15
היא האדם עצמו בצדיקים. 16

ועניה הוא גופו כי כמו זר נחשב אצלו ולכן אמר שהוא גומל חסד עמו במה שמאכילו כי הוא עצמו אינו רק נפש האלהית לבד כי היא לבדה מחיה גופו ובשרו שִׁהרַע שהיה בְּנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית המלובשת בדמו ובשרו נִתְהַפֵּךְ לְטוֹב ונכלל בקדושת נפש האלהית ממש בְּצַדִּיקִים.

1 הגוף, כְּמוֹ זֶר נִחְשָׁב אֵצֶל, 1
2 וְלִכֵּן אָמַר שֶׁהוּא גּוֹמֵל 2
3 חֶסֶד עִמּוֹ כְּמֵה שֶׁמֵּאכִילוֹ, 3
4 - כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים חֶסֶד 4
5 כְּשֶׁנּוֹתְנִים לֵאכּוֹל לְזוּלָתוֹ. כִּי 5
6 הוּא עֲצָמוֹ אֵינוֹ רַק נֶפֶשׁ, 6
7 הָאֱלֹהִית לְבַד, כִּי הִיא 7
8 לְבָדָה - הַנֶּפֶשׁ הַבְּלִיקִית, 8

יום שבת קודש כ"ט שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לו, אבל בבינוני... עד עמ' 72, נגדי תמיד.

לתולעת, הרי הוא ממילא גרוע מתולעת, שאין לה בחירה לשנות את עצמה מכפי שבראו אותה. על כל פנים, כל האמור מהווה חשבון נפש, להביא את ה"בינוני" לשבירת עצמו. ברם, יש הרי זמנים בהם אין ל"בינוני" קשר לתאוות, כמו בשעת התפילה, כשהאדהב

להקב"ה היא בהתגלות בלבו, כפי שהוסבר בפרק י"ב - ועל כך אומר רבנו חזקוני: [וְגַם בְּשִׁמְתֵּינֵי בִּי נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְעוֹרֵר הָאֵהָבָה לָהּ בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה - אֵינָה בְּאֵמַת לְאִמָּתוֹ לְגַמְרִי, מֵאַחֵר שֶׁחֹלְפֶת וְעוֹבֶרֶת אַחֵר הַתְּפִלָּה, בְּנִזְכָּר לְעֵיל סוֹף פֶּרֶק ג'.] - "אמת" היא רק כשהיא נשאת לתמיד, ועל כך נאמר: "שפת אמת תכון לעד"¹⁰. ואילו, אם היא מתקיימת לזמן קצוב בלבד - אין זו האמת האמיתית לגמרי. אף שבאותו פרק הוסבר, שב"בינוני", מאחר שביכולתו לעורר בתוכו תמיד את האהבה לה'

מחדש - גם זה נקרא "שפת אמת תכון לעד", הרי זו רק האמת לאמיתו "שלחם" (של הבינונים), אבל אין זו האמת האמיתית לגמרי. כשעל ה"בינוני" להגיע ל"לב נשבר", עליו לעשות את חשבון נפשו, שאכן אין זו האמת האמיתית לגמרי, מאחר שאהבתו לה' חולפת ועוברת אחרי התפילה. וּבְפֶרֶק בְּשִׁינְזִיכָר טִמְאָת נֶפֶשׁוֹ בְּחִטָּאת נְעוּרִים, וְהַפְגָּם שֶׁעָשָׂה בְּעִלְיוֹנִים, - שם שורש נפשו, ואף שכיום אין הוא שייך לאותם חטאים, אלה התרחשו אצלו לפני שנעשה "בינוני" - אומר על כך רבנו חזקוני: וְשָׁם - בעולמות העליונים, הוא לְמַעַל מְחֻמָּן, וּבְאֵלוֹ פָּגַם וְנִטְמָא הַיּוֹם חָס וְשָׁלוֹם מִמֶּשֶׁ. וְאַף שֶׁבְּכָר עָשָׂה תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה, - על חטאיו, ותשובה הרי מסירה את הפגם, הרי עֵינֵי תְּשׁוּבָה בְּלִבּ, -

אֲבָל בְּבִינוּנִי, מֵאַחֵר שֶׁמְהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הִבְהִמִּית שֶׁמִּסְטֵרָא אַחֲרָא, הַמְלַבֶּשֶׁת בְּדָמוֹ וּבִשְׂרוֹ, לֹא נִתְהַפֵּךְ לְטוֹב - הֲרִי הִיא הִיא - הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית שֶׁמִּן הַקְּלִיפָה, הָאֲדָם עֲצָמוֹ. - וכשאדם שובר את עצמו, הוא שובר בכך את ה"סטרא

אחרא". להלן, עושה רבנו חזקוני חשבוננו של ה"בינוני", כיצד יגיע ללב נשבר - 7 מעובדה זו עצמה, שהאדם שבו הוא מ"סטרא אחרא" - 9 וְאִם כֵּן - אִם הִיא אֲדָם שְׁבוּ הוּא מֵהַנֶּפֶשׁ שֶׁל "סטרא אחרא", הוּא רְחוּק מֵה' בְּתַכְלִית הַרְחוּק, שֶׁהִרִי בִּי הַמְתָּאוּה שֶׁנִּפְשׁוֹ הַבְּהִמִּית יָכוֹל ג'כ להתאוות לדברי האסורים שהם נגד רצונו ית' אף שאינו מתאוה לעשותם בפועל ממש ח"ו רק שאינם מאוסים אצלו באמת כבצדיקים כמשי"ל [פ' יב]. וזוהו הוא גרוע ומשוקץ ומתועב יותר מבעלי חיים הטמאים ושקצים ורמשים כנ"ל וכמ"ש ואנכי תולעת ולא איש וגו' [וגם כשמתגברת בו נפשו האלהית לעורר האהבה לה' בשעת התפלה אינה באמת לאמיתו לגמרי מאחר שחולפת ועוברת אחר התפלה כנ"ל ספ"ג] ובפרט כשיזכור טומאת נפשו בחטאת נעורים והפגם שעשה בעליוני' ושם הוא למעלה מהזמן וכאלו פגם ונטמא היום ח"ו ממש ואף שכבר עשה תשובה נכונה הרי עיקר התשובה בלב והלב יש בו שהם נגד רצונו של הקב"ה,

ואילו ב"בינוני" אין הם מאוסים, ויתכן שגם יתאוה להם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל [פֶּרֶק יב]. - שה"בינוני" לאחר תפילתו, כשהאבהב ה' איננה בהתגלות בלבו, יתכן שיתאוה לכל הדברים הגשמיים שבעולם הזה, גם בהיתר וגם באיסור, אלא, כפי שמוסבר שם, התאוה לדבר של איסור אינה גדולה כל כך שירצה לממשה בפועל, הוא נכשל רק בהרהורי עבירה. וְכֵן - בהתאוותו לדברים שהם נגד רצונו של הקב"ה, הוּא גָּרֹעַ וּמְשֻׁקָּץ וּמִתְעַב יוֹתֵר מִבְּעֵלֵי חַיִּים הַטְּמָאִים וּשְׁקִצִּים וְרִמָּשִׁים בְּנִזְכָּר לְעֵיל, - בפרק כ"ה, שבעלי החיים הטמאים אינם עושים דבר שהוא נגד רצונו של הקב"ה, ואילו האדם שעושה דבר כזה, הוא גרוע מהם, וְכֵן שֶׁבְּתוֹב: "וְאִנִּי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְגו'" - וכשאדם נמשל

1 שהחרטה העמוקה בלב על העבירה – מסירה את הפגם, וְהָלַב יֵשׁ
2 בּוֹ פְּחִינּוֹת וּמְדֻרְגּוֹת רְבוּת, – כפי הידוע¹¹ על מה שנאמר:¹²
3 "ממעמקים קראתיך" – שבלב האדם ישנו עומק לפניו מן העומק,
4 וְהַכֵּל – תלוי לְפִי מַה שֶּׁהוּא אָדָם, – בשעה שאדם נמצא
5 במדרגה עליונה יותר –
6 נדרשת ממנו תשובה גדולה
7 יותר וחרטה עמוקה יותר
8 בלבו, וְלִפִּי הַיָּמִן וְהַמְּקוֹם,²
9 – שבזמן מסויים ובמקום
10 מסויים אפשר שתידרש
11 ממנו תשובה עמוקה יותר
12 מאשר במקום ובזמן אחר,⁶
13 למשל: אם באותו זמן
14 ובאותו מקום קיימים לפניו פחות נסיונות בענין מסויים – נדרש אז
15 ממנו שהתשובה על אותו ענין תהיה גדולה יותר מאשר במקום
16 ובזמן שעליו להיאבק יותר באותם נסיונות, כִּידוּעַ לִיּוֹדְעִים. – לכן,
17 יתכן שהתשובה שעשה אי פעם, לא יהיה די בה למצב בו הוא

ליקוטי אמרים

בחי' ומדרגות רבות והכל לפי מה שהוא אדם ולפי הזמן
והמקום כידוע ליודעים ולכן עכשיו בשעה זו שרואה
בעצמו דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מכלל שהיום
לא נתקבלה תשובתו ועונותיו מבדילים או שרוצים
להעלותו לתשובה עילאה יותר מעומקא דלבא יותר
ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד.

תשובתו מקובלת, אדרבה, מלמעלה רוצים לקרב אותו ולהביאו
לדרגה עליונה יותר של תשובה, ולכן מערימים לפניו סיבות
והפרעות בעבודת ה', כדי לעורר בו כוחות עמוקים יותר ולהביאו
לתשובה עליונה יותר. וְלִבְנֵי אָמֶר דְּוָר¹³: "וְחַטָּאתִי נִגְדִי תָמִיד"¹⁴.

11. לקוטי תורה דברים מה, ד. 12. תהלים קל, א. 13. תהלים נא, ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה לכאורה זהו פלא - שאין דבר (עוון) המבדיל, ובכ"ז לא יהא סליק נהורא דנשמתא בהגוף. ולכן מכריח זה מהכתוב ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד, גם לאחר שאמר ולבי חלל - שאין לו יצה"ר רע ועון - מדר' צדיק, כדלעיל פ"א - וא"כ מדוע צריך תמיד להיות אצלו בזכרון ולעמוד לנגדו מה שהוא חטא פעם? ומוכרח לומר שזהו בשביל עלי' במדר' הטוב עצמו, תשו"ע יותר כו'".

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' ב

1 אסורות בטלטול, שאין מחשבתו מועילה לייחדן לכלי. אך רָבֵן
2 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אִין צָרִיךְ לְקָשׁוֹר, אלא על ידי מחשבתו
3 בלבד נעשו החירות לכלי. ולכאורה לשיטתו יש להתיר זמורה
4 שחישב עליה אף אם לא קשרה, שלא כמבואר במשנתנו.
5 הגמרא מבארת כיצד ניתן להעמיד את משנתנו אף כרבן שמעון בן
6 גמליאל: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, אִפִּילוּ תִימָא – אף אם תאמר שמשנתנו
7 סוברת כרבן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שדי במחשבה לייחד מוקצה, אין
8 להקשות מדוע בזמורה היא הצריכה קשירה, דְּהָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָן –
9 כאן במשנה במה מדובר, בְּמַחוּבְּרַת בְּאִבְיָה – בזמורה המחוברת
10 לעץ הגפן, ובאופן זה אף רבן שמעון בן גמליאל מודה שצריך מעשה
11 כדי להתירה בטלטול.
12 מקשה הגמרא: אִי הָכִי שִׁמְדוּבֵר בַּזְמוּרָה הַמְּחוּבְּרַת לַעץ, מדוע
13 מועילה הקשירה מבעוד יום להתיר את השימוש בה, והרי קָא
14 מְשַׁתְּמֵשׁ בְּמַחוּבְּרַת לְקַרְקַע, וחכמים גזרו שלא להשתמש בדבר
15 המחובר לקרקע. מתרצת הגמרא: משנתנו עוסקת בזמורה היוצאת
16 מהגפן לְמַטָּה מִשְׁלֵשָׁה – בתוך שלשה טפחים מהקרקע, ובאופן זה
17 לא אסרו חכמים להשתמש במחובר.
18 רב אשי מתיר באופן אחר: רַב אֲשִׁי אָמַר, אִפִּילוּ תִימָא – אף אם
19 תאמר שמשנתנו עוסקת בזמורה תְּלוּשָׁה, מכל מקום נוכל להעמידה
20 כרבן שמעון בן גמליאל, ומה שאסרה המשנה לשאוב בזמורה
21 שאינה קשורה, גְּזִירָהּ הִיא שְׁמָא יִקְטוּם – שמה כשיבוא לתלותה בה
22 את הטפיח כדי לשאוב יראה שהיא ארוכה מדי, וכיון שהיא רכה וקל

נמצא כיום, והיום נדרשת ממנו תשובה גדולה יותר; וְלִבְנֵי עֲכָשׁוֹ
בְּשָׁעָה זוֹ, שְׁרֹאָה בְּעֵצָמוֹ "דְּלֹא סָלִיק בִּיה נְהוּרָא דְּנִשְׁמָתָא",
– שאור הנשמה אינו "נתפס" בו, מְכַלָּל – מכאן, שְׁחִיּוּם לֹא
נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתוֹ, וְעוֹנוֹתָיו מְבַדִּילִים, – בינו לבין אביו
שבשמים, ואינם מאפשרים
לְאֹר הַנִּשְׁמָה לְהֵאִיר בו, אִין
שְׁרֹאָה בְּעֵצָמוֹ לְתַעֲלוֹתוֹ
לְתְּשׁוּבָה עִלְיָה יוֹתֵר, –
לתשובה עליונה יותר,
מְעַמְקָא דְּלִבָּא יוֹתֵר. –
מעומק עמוק יותר שבלב,
מאשר התשובה הקודמת.
כלומר: לא שהיום אין
תשובתו מקובלת, אדרבה, מלמעלה רוצים לקרב אותו ולהביאו
לדרגה עליונה יותר של תשובה, ולכן מערימים לפניו סיבות
והפרעות בעבודת ה', כדי לעורר בו כוחות עמוקים יותר ולהביאו
לתשובה עליונה יותר. וְלִבְנֵי אָמֶר דְּוָר¹³: "וְחַטָּאתִי נִגְדִי תָמִיד"¹⁴.

11. לקוטי תורה דברים מה, ד. 12. תהלים קל, א. 13. תהלים נא, ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה לכאורה זהו פלא - שאין דבר (עוון) המבדיל, ובכ"ז לא יהא סליק נהורא דנשמתא בהגוף. ולכן מכריח זה מהכתוב ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד, גם לאחר שאמר ולבי חלל - שאין לו יצה"ר רע ועון - מדר' צדיק, כדלעיל פ"א - וא"כ מדוע צריך תמיד להיות אצלו בזכרון ולעמוד לנגדו מה שהוא חטא פעם? ומוכרח לומר שזהו בשביל עלי' במדר' הטוב עצמו, תשו"ע יותר כו'".

1 לחותכה, יחתכנה לפי צורכו, ויעבור על מלאכת 'מכה בפטיש'.
2 שנינו במשנה: פֶּקֶק הַחֲלוּן ב'ו', רבי אליעזר אומר, בזמן שהוא קשור
3 ותלוי פוקקין בו, ואם לאו אין פוקקין בו. וחכמים אומרים, בין כך ובין
4 כך פוקקין בו. הגמרא מבארת את טעם מחלוקתם: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר
5 חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַכֵּל – בין רבי אליעזר ובין חכמים מוֹדִים שְׁאִין
6 עוֹשִׂין אֶחָל עֲרָאִי בְּתַחֲלָה בְּיוֹם טוֹב – שאין להתחיל בבניית אהל
7 עראי ביום טוב, וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר שאסור להתחיל בבנייתו בַּשַּׁבָּת
8 החמורה יותר. ולא נִחְלְקוּ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְחַכְמִים, אֲלָא אם מותר
9 לְהוֹסִיף תוספת ארעי, שְׂרָבִי אֲלִיעֶזֶר אָמַר, אִין מוֹסִיפִין תוספת
10 ארעי בְּיוֹם טוֹב, וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר שאין מוסיפין בַּשַּׁבָּת. ומטעם זה
11 אסר רבי אליעזר להניח בחלון פקק שאינו תלוי, שהרי מוסיף בזה
12 תוספת עראי. וְחַכְמִים אָמְרִים, מוֹסִיפִין תוספת ארעי אפילו בַּשַּׁבָּת,
13 וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר שמוסיפין בְּיוֹם טוֹב, ועל כן התירו לפקק, שהרי
14 שנינו במשנה: פֶּקֶק הַחֲלוּן, רבי אליעזר אומר, בזמן שהוא קשור
15 ותלוי פוקקין בו, ואם לאו אין פוקקין בו. וְחַכְמִים אָמְרִים, בֵּין כֶּךָ
16 וּבֵין כֶּךָ פּוֹקְקִין ב'ו'. מבררת הגמרא: מֵאֵי בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ, האם
17 הכוונה בין קשור ובין אינו קשור, או הכוונה בין תלוי ובין אינו תלוי,
18 אך גם הם מודים שצריך הפקק להיות קשור.
19 מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי אָבָא אָמַר רַב בְּהֵנָּה, חכמים סוברים
20 שמותר לסתום חלון בפקק

יום ראשון

יום ששי

כג שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, ששי עם פירש"י.

תהלים: קח-קיב.

תניא: ומוזה יוכל . . . כמ"ש לקמן.

אַמאַל אַרויסגייענדיק פון זיין חדר, האָט דער אלטער רבי אָנגעטראָפֿען, ווי די רביצין זאָגט צו עטליכע פרויען: "מיינער זאָגט".

האָט דער רבי געזאָגט: מיט איין מצוה בין איך דיינער, מיט מצות וויפיל איז מען דעם אויבערשטענ'ס. און איז געפאלען אויף דער פריטעלקע און האָט זיך פארדב'עט. אויפכאָפֿענדיג זיך פון דבקות, האָט ער געזאָגט: צאינה וראינה – אויף אַרויסגיין פון זיך און זעהן אלקות, ווערט דאָס פון – בנות ציון, מלכות מעוררת ז"א, לעתיד לבוא וועט זיין אשת חיל עטרת בעלה.

פֿעם, בִּיצָאוּ מִחֲדָרוֹ, הִזְדַּמְן וְשָׁמַע אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן כִּיצַד הִרְבֵּנִית אוֹמֶרֶת לְכֻמָּה נָשִׁים: "שְׁלִי [=בְּעָלִי] אוֹמֵר".

– אָמַר הַרְבֵּי: בְּגִלָּל מִצְוָה אַחַת אָנִי שְׁלֹף, בְּכֻמָּה מִצְוֹת אָנוּ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא! וְנִפְלַע מִזִּנּוּת הַדָּלֶת, כְּלוֹ דְּבָקוּת. בְּהִתְעוֹרְרוֹ מִה' דְּבָקוּת אָמַר: "צִאֲיָנָה וְרֹאֲיָנָה" – כִּדִּי לְצֵאת מֵעֲצָמוֹ וּלְרֹאוֹת אֱלֹקוֹת, זֶה נִהְיָה מִ"בְּנוֹת צִיּוֹן" – מַלְכוּת מְעוֹרֶרֶת ז"א [=זַעִיר אֲנִפִּין, שֵׁשֶׁת הַמִּדּוֹת הַקָּדוֹשׁוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת], לְעֵתִיד לְבֹא יְהִיָּה "אֶשֶׁת חֵיל עֲטֶרֶת בְּעָלָה".

יום שני

שבת

כד שבט

ה'תש"ג

בְּשַׁעַת קְרִיאַת עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת עוֹמְדִים, וּפְנִיָּהם אֶל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

הַפִּסְטוֹרָה: בְּשִׁנְתָּה... מִצְבָּתָה

. מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר רִאשׁוֹן. אֲמִירַת כָּל תְּהִלִּים בְּהִשְׁבָּמָה. יוֹם הַתְּעוּדוֹת.

שיעורים. חומש: יתרו, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיח.

תניא: פרק כד. וזה . . . כנודע.

וִירָא הָעַם וַיִּנּוּעוּ, אַז זַי הָאֲבָעֵן דִּערזעהן גטליכקייט איז שוין וינעו, עס איז געוואָרען א תנועת חיים.

"וִירָא הָעַם וַיִּנּוּעוּ" – כְּשֶׁהֵם רָאוּ אֱלֹקוֹת, הָרִי מִיָּד "וַיִּנּוּעוּ", נִפְעָלָה תְּנוּעַת חַיִּים.

אַלּוּ יִדְעֻתֶם – אָמַר אֲדָמוֹ"ר הַ"צֶּמַח צְדָק" – כַּחַם שֶׁל פִּסְקֵי תְהִלִּים וּפְעֻלָּתֶם בְּשָׁמִי רוּם, הֵייתֶם אוֹמְרִים אוֹתָם בְּכָל עֵת. תִּדְעוּ שְׁמִזְמוּרֵי תְהִלִּים שׁוֹכְרִים כָּל הַמַּחְצוֹת, וְעוֹלָם בְּעָלוּי אַחֵר עָלוּי כָּלִי שׁוּם הַפְּרָעָה, וּמִשְׁתַּטְּחִים לִפְנֵי אֲדוֹן עוֹלָמִים וּפּוֹעֲלִים פְּעֻלָּתֶם בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים.

יום שלישי

יום ראשון

כה שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: פרק כה. וזהו . . . 62 אח"כ.

לערנען בכל יום א פרשה חומש מיט פירש"י (זונטאג ביז שני, מאָנטאָג ביז שלישי וכו'), אמירת תהלים בכל יום, גומר זיין דעם תהלים שבת מברכים – דאָס דארף מען אָפהיטען, דאָס איז נוגע איהם, זיינע קינדער און קינדס קינדער.

ללמד בכל יום פְּרֻשַׁת הַשָּׁבוּעַ, חֲמֵשׁ עִם פְּרוּשׁ רִשְׁ"י (יום ראשון – עד "שני", יום שני – עד "שלישי" וכו'); אֲמִירַת תְּהִלִּים בְּכָל יוֹם, לְגַמֵּר אֶת הַתְּהִלִּים בַּשָּׁבָת מְבָרְכִים – עַל כֶּף יֵשׁ לְהַקְפִּיד. זֶה נֻגַע לּוֹ, לְבָנָיו וְלִבְנֵי בָנָיו.

יום רביעי יום שני כו שבט ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: ואף שהאומר . . . עליו כנודע.

אהבה איז דער רוח החיים אין עבודת החסידות, דער חוט המקשר חסידים איינעם מיט דעם אנדערען, און דער חוט המקשר רבי מיט חסידים און חסידים מיט רבי'ן. עס איז הן בדרך אור ישר הן בדרך אור חוזר, האָט קיינע מחיצות ניט, און עס איז העכער פון דער הגבלה פון מקום וזמן.

אַהֲבָה הִיא רוּחַ הַחַיִּים בְּעִבּוּדַת הַחֲסִידוּת, הַחוּט הַמְקַשֵּׁר חֲסִידִים בֵּינָם לְבֵין עַצְמָם, וְהַחוּט הַמְקַשֵּׁר רַבִּי עִם חֲסִידִים וְחֲסִידִים עִם הָרַבִּי. הֵן בְּדֶרֶךְ "אֹר יִשְׂרָאֵל", וְהֵן בְּדֶרֶךְ "אֹר חוֹזֵר" [=גם מצד הָרַבִּי וְגַם מִצַּד הַחֲסִיד]; אֵין לָכֶּךָ שׁוּם מַחְצוֹת, וְהוּא נִעְלָה מִהַגְבֵּלַת מְקוֹם וְזִמָּן.

יום חמישי יום שלישי כז שבט ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: והן בבחי' . . . עבודת הצדקה.

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרִש"ב] כּוֹתֵב בְּאַחַד מֵאַמְרָיו: חֲסִידִים הַקּוֹדְמִים עָשׂוּ הֶסֶכֶם בְּנַפְשָׁם, שָׁפַל דְּבַר הַמֶּתֶר, אֵף שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵיזָה רָצוֹן וְחֻמְדַּת הַלֵּב לָזֶה – לֹא יַעֲשֶׂנוּ, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה שְׁבִירַת הַתְּאֵוָה.

יום שישי יום רביעי כח שבט ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: וכיוצא . . . לב ב"ה כנ"ל.

אחת מתורות הבעל שם טוב:

בִּי תִרְאֶה חֲמוּר – בְּאֶשֶׁר תִּסְתַּכֵּל בְּעֵינֶיךָ טוֹב בְּהַחֲמֵר שֶׁלֹּךְ שֶׁהוּא הַגּוֹף, תִּרְאֶה – שׁוֹנֵאֶךָ – שֶׁהוּא שׁוֹנֵא אֶת הַנֶּשְׁמָה הַמִּתְגַּעְגַּעַת לְאַלְקוּת וְרוּחָנִיּוּת. וְעוֹד תִּרְאֶה, שֶׁהוּא – רוֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ – שֶׁנִּתֵּן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַגּוֹף שֶׁיִּזְדַּכֵּךְ עַל יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת, וְהַגּוֹף מִתְעַצֵּל בְּקִיּוּמָם. וְאוּלַּי יַעֲלֶה בְּלִבְכֶּךָ – וְתִרְלַף מִצּוּב לֹא – שֶׁיּוּכַל לְקַיֵּם שְׁלִיחוּתוֹ, כִּי אִם תִּתְחִיל בְּסִגּוּפִים לְשַׁבֵּר אֶת הַחֲמָרִיּוּת, הִנֵּה לֹא בָּזוּ הַדֶּרֶךְ לְשַׁכֵּן אֹר הַתּוֹרָה, כִּי אִם – צוּב תְּצוּב צִמּוּ – לְבַרֵּר אֶת הַגּוֹף וּלְזַכּוֹ וְלֹא לְשַׁבְּרוֹ בְּסִגּוּפִים.

שבת קודש יום חמישי כט שבט ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תניא: ויחוד . . . לב כמ"ש במ"א.

דער אלטער רבי האָט אַמאַל געזאָגט: פֿירש"י אויף חומש איז יינה של תורה, פותח הלב ומגלה אהבה ויראה עצמיות, פֿירש"י אויף גמרא איז פותח המוח ומגלה שכל עצמי.

אָדמו"ר הֶזְקֵן אָמַר פֻּעֵם: פְּרוּשׁ רִשְׁ"י עַל חֲמֵשׁ הוּא יֵינָה שֶׁל תּוֹרָה, פּוֹתֵחַ הַלֵּב וּמְגַלֶּה אַהֲבָה וְיִרְאָה עַצְמִיּוּת. פְּרוּשׁ רִשְׁ"י עַל גְּמָרָא, פּוֹתֵחַ הַמּוֹחַ וּמְגַלֶּה שְׁכָל עַצְמִי.

אישות בבני-נח

יום ראשון כ"ג שבט ה'תשע"ג

קודם מתן תורה, ואצל בני-נח גם כיום, אי אפשר ליצור אישות על ידי קידושין, לא רק בגלל שלא נצטוו על-זה אלא (גם) מפני שללא ציווי תורני לא קיים מושג של 'אישות'. כי המושג 'אשת איש' אין פירושו שהאשה קנויה לבעל כחפץ הנקנה אלא שהאיש והאשה חיים יחד, כלשון הפסוק (בראשית ב, כז) "ודבק באשתו", וללא ציווי התורה אין מקום לומר שיש 'ליקוחין' שבכוחם להחיל על האשה שם 'אשת איש' כאשר עדיין "לא נבעלה ו(אפילו) לא נכנסה לבית בעלה". והתורה חידשה לא רק את החיוב לקדש את האשה תחלה, אלא גם עצם האפשרות לקנות אשה היא רק בציווי התורה.

ואם כן, בן-נח הקונה אשה באחד מדרכי הקנינים של התורה לשם אירוסין – לא עשה כלום והיא עדיין פנויה כמו לפני מעשה הקנין ממש, ולכן "אין בן נח חייב על אשת חבירו עד... אחר שנבעלה לבעלה, אבל מאורסה או שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין חייבין עליה".

(לקוטי שיחות ל"ט עמ' 31, 2 עמ' 243)

הלכות מלכים פרק ט, הלכה ז: אין בן-נח חייב על אשת חבירו, עד שיבוא עליה בדרך אחר שנבעלה לבעלה; אבל מאורסה, או שנכנסה לחפה ולא נבעלה – אין חייבין עליה.

מבואר ברמב"ם (בריש הל' אישות): "קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק – אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לתוך ביתו ובוועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה. כיון שניתנה תורה נצטוו ישראל, שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואח"כ תהיה לו לאשה שנאמר: 'כי יקח איש...'. וליקוחין אלו הן הנקראין קידושין או אירוסין ... וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת, אע"פ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה, הרי היא אשת איש... ואם רצה לגרש צריכה גט". ואצל בני-נח גדר אישות גם כיום הוא כמו לפני מתן-תורה שאין האשה נעשית 'אשת איש' על ידי קנין, אלא כמבואר ב'מגיד משנה' (הל' אישות שם): "לגויים בייחוד בעלמא הוא אשתו וכיון שבא עליה לשם אישות הוא לה אשת איש, שחבירו גוי חייב עליה כנזכר פרק ט' מהלכות מלכים ומלחמותיהן (ה"ז)". ויש לבאר:

משיח הראשון ומשיח האחרון

יום שני כ"ד שבט ה'תשע"ג

מהותו של משיח, כמי שיביא לתיקון והשלמת החסרונות שהיו לעם ישראל בגלות, וחזרה לקיום התורה בשלמות, היינו קרבנות, שמיטין ויובלות "ככל מצוותן האמורה בתורה".

וכדי לקיים את התורה בשלמות צריך להיות מלך הלוחם מלחמות ה' ובונה את בית הבחירה, כפי שהיה בימי דוד שכבש את הארץ והתחיל לבנות את בית המקדש.

ולזה מביא הרמב"ם ראייה מפרשת בלעם "שם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שיעמוד מבניו שמושיע את ישראל", כי מכאן למדים שענינו של משיח הוא להחזיר מלכות דוד ליושנה, ו'משיח האחרון' יהיה כ'משיח הראשון', שיבנה המקדש ויקבץ נדחי ישראל. ומאחר שישלוט על העולם ויגאל את ישראל משעבוד מלכויות, קיום התורה יהיה בשלימות, וכתוצאה מכך יהיו ישראל פנויים לעסוק בתורה "ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא" (להלן פ"ב ה"ד).

(לקוטי שיחות יח, עמ' 271)

הלכות מלכים פרק יא, הלכה א: כל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מקנה לביאתו... הוא כופר... בתורה ובמשיח רבנו ... אף בפרשת בלעם נאמר, ושם נבא בשני המשיחים: במשיח הראשון שהוא דוד ... ובמשיח האחרון שיעמוד מבניו.

הרמב"ם מביא ראיות מן התורה לביאת המשיח שיבנה המקדש ויקבץ נדחי ישראל ו"מי שאינו מאמין בו או שאינו מחכה לביאתו... כופר בתורה". ויש להבין: מדוע מפרט ומאריך הרמב"ם בכך שיש שני משיחים, והרי הוא ספר הלכות וההלכה היא להאמין ולחכות לביאת המשיח, ומה מוסיפה הידיעה ש"משיח הראשון הוא דוד"? והביאור:

בכלל האמונה במשיח והציפייה לבואו היא ידיעת ענינו ופעולותיו, ולכן כתב הרמב"ם בתחילת ההלכה: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד לישנה ... ובונה מקדש ומקבץ נדחי ישראל. וחזו"ן כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם... ככל מצוותן האמורה בתורה", כי אין זה סיפור דברים אלא הגדרת

כתיבת התורה שבעל פה

יום שלישי כ"ה שבט ה'תשע"ג

תורה מישאל, מדין "עת לעשות לה'", אך כאן הרמב"ם מדבר קודם התרת האיסור)?

אלא נראה מכך שלדעת הרמב"ם האיסור הוא רק לכתוב ולהפיץ כדי ללמד לאחרים, אך כשכותב לעצמו אין בזה איסור. והנצי"ב (העמק דבר דברים ל, יד) מוסיף ומחדש שלא זו בלבד שאין כאן איסור אלא יש מצוה בדבר, כדברי שלמה המלך (בסוף ספר קהלת): "בני הזהר עשות ספרים הרבה אין קץ", היינו שעל תלמידי חכמים להזהר לכתוב לעצמם כל חידוש.

הקדמת הרמב"ם: ומומיות משה רבנו ועד רבנו הקדוש, לא חברו חבור שמלמדין אותו בריבים בתורה שבעל פה אלא... כל אחד ואחד בכתב לעצמו כפי בחו, מפאור התורה ומחלבותיה כמו שישמע.

הרמב"ם מחדש כאן שגם לפני שנכתבה התורה שבעל פה היה כל אדם כותב לעצמו לזיכרון את השמועות ששמע. ולכאורה צריך ביאור: הרי "דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב" (מאוחר יותר התירו לכותבה כדי שלא תשתכח

ואף שבימים ההם השכחה לא היתה מצויה (ולכן לא התירו את הכתיבה לצורך לימוד לאחרים), יש מעלה בכתיבה שעל ידה "ניתוסף יותר בהבנת הענינים, ועד לתוספת חידושים ... כנראה במוחש" (תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 104 הע' 58). והנה, את הדין ש'דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב' הביא הרמב"ם בדיני קריאת התורה שה'מתורגמן מתרגם לעם מה שהקורא קורא בתורה כדי שיבינו ענין הדברים' (הל' תפילה פ"ב ה"י) וכתב (בה"א): "ולא יתרגם מתוך הכתב אלא על פה", כי התרגום הוא בכלל דברים שבעל פה שאסור לאומרם

בכתב. וצריך ביאור: מדוע הביא דין זה לגבי קריאת התורה בציבור, והלוא כך הדין בכל לימוד תורה? ולפי האמור הדבר מובן: לדעת הרמב"ם האיסור הוא רק בלימוד לרבים, אך כל אחד רשאי לכתוב דברים שבעל פה לעצמו וללמוד תורה שבעל פה מתוך הכתב, ולכן הביא דין זה בדיני קריאת התורה בציבור, כי מאחר שהוא לימוד תורה לרבים, חל עליו הדין ש'דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב' (משנת יעבץ א"ח ל, ב).

בין תלמוד בבלי לירושלמי

יום רביעי כ"ו שבט ה'תשע"ג

על בבל נאמר בגמרא (סנהדרין כד, א): "במחשכים הושבני .. זה תלמודה של בבל". כשם שבגשמיות כאשר שורר חושך, קשה למצוא את פתח החדר אלא יש לגשש בחושך ולמצוא מקום חלול, וגם אז צריך לחפש הוכחות האם זה אכן חלל הפתח או חלל אחר (של חלון וכדומה) – כך גם במובן הרוחני, כדי למצוא את הפירוש האמיתי שבהלכה יש צורך להתייגע בחיפוש אחר אפשרויות שונות, ולמצוא הוכחות לכל דבר עד אשר מגיעים למסקנה האמיתית.

אבל בארץ ישראל, ש"אין תורה כתורת ארץ ישראל" (ב"ד פט"ז, ד) שורר אור, וכשם שבגשמיות על ידי האור ניתן למצוא את המבוקש בקלות ובבהירות – כך גם אופן הלימוד של תלמוד ירושלמי הוא שכדי למצוא את פשט ההלכה אין צורך באריכות הפלפול, אלא מיד רואים את הסברה הנכונה.

(לקוטי שיחות ס"ז ענ' 375 הנ' 16: כ"ד ענ' 367)

הקדמת הרמב"ם: וְרַבִּי יוֹחָנָן חָפַר הַתְּלִמּוּד הַיְּרוּשָׁלָּמִי בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.. רַב אֵשִׁי הוּא שֶׁחָפַר הַתְּלִמּוּד הַבְּבֵלִי בְּאַרְץ שַׁנְעֵר. המקום שבו נכתבו שני התלמודים, בארץ ישראל או בבבל, השפיע על סגנון הלימוד שלהם שכידוע יש ביניהם הבדל גדול (מאמר ד"ה אמר רבא תש"ח פ"א, והנסמן שם): תלמוד ירושלמי מכיל את ההלכות עצמן, ללא אריכות השקלא-וטריוא שבהלכה אלא ההלכה כפי שהיא במסקנתה. שכן, הלימוד בארץ ישראל היה באופן של "הלכות פסוקות בלי פלפול עמוק וארוך כל כך"; לעומת זאת תלמוד בבלי מתאפיין בדיונים ארוכים המכילים פלפולים ושאלות ותשובות, כי בני בבל "עיקר עסקיהם היה דוקא בפלפול ברוב קושיות ותירוצים על כל הלכה ודין בעומק רב עד שהוציאו לאור כל דבר ודבר לאמיתותו".

וחילוק זה באופן הלימוד נובע מההבדל שבין ארץ ישראל לארץ בבל ברוחניות:

בין הקפת פאות לעקירת שן

יום חמישי כ"ז שבט ה'תשע"ג

מניין המצוות, מצוות לא תעשה מג: שְׁלֹא לְהִקְיָא פְּאֵת רִאשׁ.

הראב"ד משיג על הרמב"ם שמנה רק איסור להקיף, וכתב: "לאו למקיף ולא לניקף". ומקורו מדברי הגמרא (מכות כ, ב): "אחד המקיף ואחד הניקף לוקה".

והנה, בגמרא מצינו שתי דעות באיסור על הניקף: (א) הוא לפי הדעה ש"לאו שאין בו מעשה לוקים עליו" שהרי הניקף אינו עושה מאומה. (ב) "במסייע". כלומר: הניקף מסייע למקיף, ונחשב כעושה מעשה.

ובביאור מחלוקת הרמב"ם והראב"ד נראה שלדעת הראב"ד חל על הניקף איסור בפני עצמו, כפירוש רש"י (שם) ש"לא תקיפו" לשון רבים משמעו המקיף והניקף, אך לדעת הרמב"ם אין איסור על הניקף בפני עצמו, אלא שמפני הסיוע למקיף עובר גם באיסור מקיף, כאילו הוא עצמו הקיף.

ולפי זה יש לבאר את מחלוקת האחרונים לגבי עקירת שן כואבת בשבת: כתב הרמ"א (א"ח ס' שכח ס"ג) שמותר לומר לגוי להוציאה. והקשה הט"ז: הרי מבואר בגמרא שכאשר הניקף מסייע למקיף, היינו שמזמין לו את שערותיו, גם הוא לוקה, ואם כן כאשר מזמין את השן להוציאה הרי הוא בגדר מסייע

ואסור! והש"ך (יו"ד סי' קצח) כתב לחלק שלגבי ניקף מפורש בפסוק שהוא גם בכלל האיסור (כדברי רש"י הנ"ל ש"לא תקיפו" נאמר גם על הניקף), אלא שאם אינו עושה מעשה אינו לוקה וכאשר מסייע נחשב כמעשה ולוקה, אך לגבי עקירת שן בשבת, מי שעוקרים לו אינו בכלל האיסור מלכתחילה ומצד הסיוע לא חל איסור.

ונראה שמחלוקת הט"ז והש"ך תלויה במחלוקת הרמב"ם והראב"ד כאן: הט"ז הלך בשיטת הרמב"ם שלא נאמר לאו מיוחד על ניקף אלא שבגלל הסיוע לוקה מדין מקיף, ואם כן מוכח שהסיוע מחשיבו כעושה את האיסור, והוא הדין שעל ידי הסיוע נחשב כעושה את עקירת השן. ואילו הש"ך הלך בדעת הראב"ד שיש איסור בפני עצמו על הניקף, ולפי זה אין פירוש הדברים שמחמת הסיוע הוא משתתף במעשה ההקפה, אלא שמחמת הסיוע נחשב כעושה מעשה ולוקה מצד האיסור להיות ניקף, אך אין ללמוד מכאן לעקירת שן ולומר שעל ידי הסיוע נחשב כמשתתף במעשה העקירה.

(משנת יעבץ א"ח ס' טז)

יום שישי כ"ח שבט ה'תשע"ג

טומאת אהל - בכהן גדול ובכהן הדיוט

וגם בכהן הדיוט שלגביו לא הביא הרמב"ם כאן שחייב גם על 'לא יבוא' (האמור בכהן גדול), כבר הביא ב'ספר המצוות' (ל"ח קס"ח) שגם הוא חייב גם ב'לא יבוא' וגם ב'לא יטמא' אלא שכיון שהדבר נלמד ב'גזירה שווה' מכהן גדול, אינו נמנה בין תרי"ג המצוות.

ולפי זה הקשה ה'מנחת חינוך' (מצוה ע"ב) מדוע בהלכות אבל (שם ה"ג) כתב הרמב"ם שכהן הדיוט לוקה אם נכנס לאהל המת ולא הביא את האופן שבו אפשר ללקות שתיים, כמו שכתב לענין כהן גדול?

וביאר בספר 'חמדת ישראל' (נר מצוה, מצוה קס"ו) :

אמנם למדים מ'גזירה שווה' שכהן הדיוט מזהר גם על טומאת אהל, ולא רק על טומאת מגע ומשא, אך שלא כמו בכהן גדול הלוקה גם על 'לא יבא' בנוסף על 'לא יטמא', בכהן הדיוט ה'גזירה שווה' מלמדת ש'לא יטמא' כולל גם טומאת אהל, אבל איננה מלמדת שלוקה משום 'לא יבא' הנאמר רק בכהן גדול. ולכן רק בכהן גדול יש אפשרות שילקה שתיים, כאשר הטומאה והביאה באים כאחד, אך בכהן הדיוט אינו לוקה אלא אחת, משום 'לא יטמא'.

מנין המצוות, לא תעשה קס"ו: ש'לא יטמא ב'הן ה'דיוט ל'שאר מ'מים, ש'נאמר: "ל'נפש לא יטמא".

באיסור טומאה לכהן גדול פירט הרמב"ם שני לאוין: א. "שלא יטמא כהן גדול... שנאמר לאביו ולאמו לא יטמא" (ל"ח קס"ז). ב. "שלא יכנס כהן גדול עם מת, שנאמר ועל כל נפשות מת לא יבוא. כך למדו מפי השמועה שהוא חייב בכל יבוא וחייב בכל יטמא".

ובהלכות אבל (פ"ג ה"ו) כתב הרמב"ם כי האפשרות שכהן גדול ילקה שתיים, משום 'לא יבוא' ומשום 'לא יטמא', היא רק אם נטמא ופירש מהטומאה ואחר כך נכנס לאהל או כאשר איסור טומאה ואיסור ביאה באים יחד, כגון שנכנס לאהל המת בשירה תיבה ומגדל (שחוצצים בפני הטומאה והנמצא בתוכם אינו נטמא) ובא חברו והסיר את הגג (ובטלה החציצה), שטומאת הגוף וביאתו לאהל המת הם בבת אחת. אבל אם נכנס לאהל המת כדרכו, חייב רק משום טומאה ולא משום ביאה, כי עם הכנסת חוטמו או אצבעות רגליו נטמא, ואילו איסור ביאה חל רק כאשר הכניס את כל הגוף או רובו, ואז הוא כבר מחולל ועומד.

שבת קודש כ"ט שבט ה'תשע"ג

לימוד חסידות בימינו

והנה, בימות המשיח לא תבטל שום הלכה מהלכות התורה, וגם פסק הרמב"ם כאן "שלא לדרוש בדברים אלו" כוחו יפה גם בימות המשיח, ומכל מקום, הרמב"ם עצמו פוסק שבימות המשיח לא יהיו הגבלות אלו! אלא בהכרח שכל ההגבלה מלכתחילה היא רק מפני שבזמן הזה רוב בני אדם אינם יכולים לעמוד על חכמות אלו, אבל בימות המשיח, כאשר בני אדם יהיו במצב מרומם ויוכלו להתעמק בעניינים אלו כראוי, יתבטלו ההגבלות ויהיה "עסק כל העולם לדעת את ה' בלבד".

אמנם, בדורות אלו האחרונים נתגלתה תורת החסידות ו"מצוה לגלות זאת החכמה" (תניא אגה"ק סכ"ו). כי דורות אלו קרובים לימות המשיח, ומצינו כמה עניינים שבאים כהכנה לביאת המשיח "ליישר ישראל ולהכין לבם" (לשון הרמב"ם שם ה"ב), ובדאי שבנוגע לענין העיקרי של ימות המשיח - "לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח ... אלא כדי שיהיו פנוין בתורה וחכמתה" ויוכלו לעסוק בהשגת 'דעת בוראם' - יש להתכונן על ידי לימוד פנימיות התורה.

(נקודות שיחות ל' עמ' 171 ואילך)

הלכות יסודי התורה פרק ב, הלכה יב : צו ח'קמים הראשונים, ש'לא לדרש בדברים אלו .. ודברים אלו דברים ע'מקים הם עד למ'אד... וע'ליהם אמר ש'למה ב'חכמתו דרך מ'ש'ל: "ב'בשים ל'לבושך" דברים ש'הן ב'בשונו של עולם, ו'היו ל'לבושך, ב'לומד: לך ל'בדך, ואל תדרש אותם ב'רבים .

יש לחקור בגדר התנאים וההגבלות שנאמרו בלימוד תורת הנסתר (שלא לדורשם ברבים), האם הוא מצד החפצא דתורה שחלק זה שבתורה צריך להיות בהסתר, או רק מצד חסרון בגברא, שרוב בני אדם אינם יכולים לעמוד על דברים אלה ולימוד זה עלול להזיק להם, אבל מצד החפצא, חכמה זו היא חלק מתורתנו הקדושה ושייכת לכל אחד.

ויש להוכיח שההגבלות הן רק מצד חסרון בגברא: על ימות המשיח כתב הרמב"ם (הל' מלכים ספ"ב): "ובאותו הזמן .. לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים ושיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". הרי מפורש שבימות המשיח עסק כל העולם יהיה בידיעת הבורא, 'דברים הסתומים'.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ג-כ"ט שבט ה'תשע"ג

יום ראשון כ"ג שבט ה'תשע"ג

הלכות מלכים

פרק ז

1 א. אחד מלחמת מצוה, ואחד מלחמת הרשות - ממניין כהן
2 לדבר אל העם בשעת המלחמה, ומושחין אותו בשמן
3 המשחה; וזה הוא הנקרא 'משוח מלחמה'.
4 ב. שני פעמים מדבר משוח מלחמה אל העם: אחת בספר
5 [- בגבול] בעת שיוצאין, קדם שיערכו המלחמה - ואמר
6 אליהם: "מי האיש אשר נטע כרם, ולא חללו וגו'";
7 כשישמע דברי, יחזור מערכי המלחמה. ואחת בערכי
8 המלחמה [- בחזית], ואמר: "אל תיראו ואל תחפזו ואל
9 תעצרו מפניהם".
10 ג. בעת שעורכין המערכות, והם קרובים להלחם, משוח
11 מלחמה עומד במקום גבוה, וכל המערכות לפניו, ואומר
12 להם בלשון הקדש: "שמע ישראל! אתם קרבים היום
13 למלחמה על איביכם; אל ירף לבבכם, אל תיראו ואל
14 תחפזו ואל תעצרו מפניהם. כי ה' אלהיכם ההלך עמכם,
15 להלחם לכם עם איביכם, להושיע אתכם". עד כאן משוח
16 מלחמה אומר, וכהן אחר תחתיו משמיע לכל העם בקול
17 רם. ואחר כך אומר משוח מלחמה: "מי האיש אשר בנה
18 בית חדש ולא חנכו - ילך וישב לביתו; פן ימות במלחמה,
19 ואיש אחר יחנכו. ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו -
20 ילך וישב לביתו; פן ימות במלחמה, ואיש אחר יחללו.
21 ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה - ילך וישב לביתו;
22 פן ימות במלחמה, ואיש אחר יקחנה". עד כאן משוח
23 מלחמה מדבר, והשוטר משמיע לכל העם בקול רם. ואחר
24 כך מדבר השוטר מעצמו ואומר: "מי האיש הירא וירף
25 הלבב; ושוטר אחר משמיע לכל העם.
26 ד. ואחר שחזרין כל החזרין מערכי המלחמה, מתקנין את
27 המערכות, ופוקדים שרי צבאות בראש העם. ומעמידין
28 מאחורי כל מערכה ומערכה שוטרים חזקים וצוים, וכשילין
29 [קודמות] של ברזל בידיהם; וכל המבקש לחזור מן
30 המלחמה - הרשות בידם לקפח את שוקיו, שתחלת נפילה
31 גיסה. במה דברים אמורים, שמתחזרין אנשים אלו מערכי
32 המלחמה? במלחמת הרשות. אבל במלחמת מצוה - הכל
33 יוצאין, אפילו חתן מחרו וכלה מחפזה.
34 ה. אחד הבונה בית לשיבתו, ואחד הבונה בית הכר, בית
35 העצים, בית האוצרות [- תבואה] - הואיל וראוי לדינה;
36 ואחד הבונה, ואחד הלוקח, ואחד שנמן לו במתנה, או
37 הירוש - הרי זה חוזר. אבל הבונה בית שער אכסדרה
38 [פרודור לבית] ומרפסת [לפני הבית], או בית שאין בו

42 ארבע אמות על ארבע אמות, או הגזול בית - הרי זה אינו
43 חוזר.
44 ו. אחד הנוטע כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל,
45 ואפילו מחמשת מיני מאכל. אחד הנוטע, ואחד המכריף
46 [מכופף ענף ומכסהו בעפר] ואחד המרכיב [אילן באילן]
47 הכרבה והרכבה שהיא חכמת בערלה. אחד הלוקח, ואחד
48 הירוש, ואחד שנמן לו במתנה. אבל הנוטע ארבעה אילני
49 מאכל, או חמשה אילני סרק, או שגזל כרם - אינו חוזר
50 עליו. וכן כרם של שני שתפין, אין חוזרין עליו.
51 ז. אחד המאכסר את הבתולה, ואחד המאכסר את האלמנה,
52 וכן אם נפלה לו יבמה [אשת אחיו שמת ללא בנים]; אפילו
53 חמשה אחים, וימת אחד מהם - כלן חוזרין. קדש אשה
54 מעכשו לאחר שנים עשר חדש [- על מנת שיחולו אם לא
55 יחזור בו י"ב חודש], ושלם הזמן במלחמה - חוזר ויבא לו.
56 ח. המחזיר את גרושתו, והמאכסר אשה האסורה לו, כגון
57 אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת
58 ונתניה [- גבעונית] לישראל, ויבא ישראל למקור ולנתין -
59 אינו חוזר.
60 ט. כל אלו שחזרין מערכי המלחמה - כששומעין את
61 דברי הכהן חוזרין, ומספקין מים ומזון לאנשי הצבא,
62 ומתקנין את הדרכים.
63 י. ואלו שאין יוצאין לערכי המלחמה כל עקר, ואין
64 מטריחין אותם לשום דבר בעולם: הבונה בית וחנוכו,
65 והנושא ארוסתו, או שיבם, ומי שחלל את פרמו - אין
66 יוצאין עד תם שנה, שנאמר: "נקי יהיה לביתו שנה אחת,
67 ושמח את אשתו". מפי הקבלה [ממדיה] למדו, שיהיה נקי
68 שנה בין לבית שנה, בין לאשה שנשא, בין לכרם
69 שהתחיל לאכל פריו.
70 יא. כל השנה בלה, אין מספק מים ומזון, ולא מתקן דרך,
71 ולא שומר בחומה, ולא נותן [קורשים] לפסי העיר [לחיוזק
72 שער העיר], ולא יעבר עליו שום דבר, שנאמר: "לא יצא
73 בצבא, ולא יעבר עליו לכל דבר" - לעבר עליו בשני לאוין,
74 לא לצרכי העיר ולא לצרכי הגדוד.
75 יב. בנה בית והשפירו לאחרים, והקדים לו שכרו [מראש]
76 - הרי זה כמי שחנכו. נתן לו שכרו לאחר שנים עשר חדש,
77 הרי הוא כמי שלא חנכו עד עתה.
78 יג. בנה בית, ונתן בו חפציו, ונעל עליהם - אם היה צריך
79 לבטל [ממנו] על שמירתם, הרי זה כמי שחנכו והתחיל
80 לישב בו; ואם אינם צריכין לישב ולשמרם, הרי זה כמי
81 שלא חנכו.
82 יד. וכל הבונה בית או נטע כרם בחוצה לארץ - אינו חוזר
83 עליהם.
84 טו. "מי האיש הירא וירף הלבב" - כמשמעו, שאין בלבו
85 כח לעמד בקשרי המלחמה. ומאחר שיקנס אדם בקשרי

47 שיקיץ בזה. ויגלגל עמה [ישכנעה] כל שלשים יום, כדי
48 שתקבל. אם קבלה, ורצה בזה - הרי זו מתגירת, וטובלת
49 בכל הגרים.
ו. וצריכה להמתין שלשה חדשים: חדש של בכיה, ושני
50 חדשים אחריו. ונושאה בכתבה וקדושיה. ואם לא חפץ בזה,
51 משלחה לנפשה. ואם מכר אותה - עובר בלא תעשה,
52 שגאמר: "ומכר לא תמכרנה בכסף, לא תתעמר בזה"; ואינה
53 מכורה, ומחזיר הדמים. וכן אם כבש אותה אחר שנבעלה
54 לשם שפחה - משישתמש בזה, עובר בלא תעשה, שגאמר:
55 "לא תתעמר בזה", שלא ישתמש בזה.
ז. לא רצת להתגר, מגלגלין עמה כל שנים עשר חדש. לא
57 רצת - מקבלת שבע מצוות שנצטוו בני נח, ומשלחה
58 לנפשה; והרי היא ככל הגרים התושבים. ואינו נושא אותה,
59 שאסור לשא אשה שלא נתגירה.
ח. נתעברה מביאה ראשונה - הרי הולד גר, ואינו בנו
61 לדבר מן הדברים, מפני שהוא מן הגויה; אלא שבית דין
62 מטבילין אותו על דעתן. ותמר מביאה ראשונה של פת
63 תאר היתה, אבל אבשלום נולד מאחר הנשואין. נמצאת
64 תמר אחות אבשלום מאמו, ומתרת להנשא לאמנון; וכן
65 היא אומרת: "דבר נא אל המלך, כי לא ימנעני ממך".
ט. פת תאר שלא רצת להניח [לעזוב את ה] עבודה זרה
67 לאחר השנים עשר חדש, הורגין אותה. וכן עיר שהשלימה
68 - אין כותבין להן ברית, עד שיכפרו בעבודה זרה, ויאבדו
69 כל מקומותיה, ויקבלו שאר המצוות שנצטוו בני נח; שכל
70 גוי שלא קבל עליו מצוות שנצטוו בני נח - הורגין אותו,
71 אם ישנו תחת ידינו.
י. משה רבנו לא הנחיל התורה והמצוות אלא לישראל,
73 שגאמר: "מורשה קהלת יעקב", וכל הרוצה להתגר
74 משאר האמות, שגאמר: "ככם פגר". אבל מי שלא רצה,
75 אין כופין אותו לקבל תורה ומצוות. וכן צוה משה רבנו
76 מפי הגבורה, לכף את כל באי העולם לקבל כל מצוות
77 שנצטווה נח, וכל מי שלא קבל, יהרג. והמקבל אותן - הוא
78 הנקרא 'גר תושב' בכל מקום; וצריך לקבל עליו בפני
79 שלשה חברים [- תלמידי חכמים]. וכל המקבל עליו למול,
80 ועברו עליו שנים עשר חדש ולא מל - הרי זה כמין
81 שבאמות.
יא. כל המקבל שבע המצוות, ונזהר לעשותן - הרי זה
83 מחסידי אמות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא; והוא,
84 שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך
85 הוא בתורה, והודיענו על ידי משה רבנו, שבני נח מקדם
86 נצטוו בהן. אבל אם עשין מפני הכרע הדעת - אין זה גר
87 תושב, ואינו מחסידי אמות העולם אלא (ולא) מחכמיהם.

פרק ט

א. על ששה דברים נצטוו אדם הראשון: על עבודה זרה,
90 ועל ברפת [קללת] השם, ועל שפיכות דמים, ועל גלוי
91 עריות, ועל הגזל, ועל הדינין [הושבת דיינים]. אף על פי

1 המלחמה, ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע
2 שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה, וישים נפשו בכפו,
3 ולא יירא ולא יפחד, ולא יחשב לא באשתו ולא בבניו,
4 אלא ימחה זכרם מלבו, ויפנה מכל דבר למלחמה. וכל
5 המתחיל לחשב ולהרהר במלחמה, ומבהיל עצמו - עובר
6 בלא תעשה, שגאמר: "אל ירף לבבכם, אל תיראו ואל
7 תחפזו ואל תעצבו מפניהם". ולא עוד, אלא שכל דמי
8 ישראל תלויין בצוארו; ואם לא נצח ולא עשה מלחמה
9 בכל לבו ובכל נפשו - הרי זה כמי ששפף דמי הכל,
10 שגאמר: "ולא ימס את לבב אחיו כלבבו". והרי מפרש
11 בקבלה: "ארור עושה מלאכת ה' רמיה, וארור מנע חרבו
12 מדם". וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד, ותהיה פונתו לקדש
13 את השם בלבד - מבטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעו רעה,
14 ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו ולבניו עד עולם,
15 ויזכה לחיי העולם הבא, שגאמר: "כי עשה יעשה ה' לאדני
16 בית נאמן, כי מלחמות ה' אדני נלחם, ורעה לא תמצא בך
17 מימך וכו' והיתה נפש אדני צרויה בצרור החיים, את ה'
18 אלהיך".

פרק ח

א. חלוצי [- חיילי] הצבא - כשיכנסו בגבול הגוים, ויכבשו
20 אותם וישבו מהם - מתר להם לאכל נבלות וטרפות וכשר
21 חזיר וכיוצא בו, אם רעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות
22 אלו האסורים; וכן שותה יין נסוף. מפי השמיעה למדו:
23 "ובתים מלאים כל טוב" - ערפי חזירים וכיוצא בהם.
ב. וכן בועל אשה בגיורתה, אם תקפו יצרו. אבל לא יבעל
25 אותה וילך לו, אלא מכניסה לתוך ביתו, שגאמר: "וראית
26 בשביה אשת יפת תאר וכו'". ואסור לבעל אותה ביאה
27 שניה, עד שישאנה.
ג. אין אשת יפת תאר מתרת אלא בשעת השביה, שגאמר:
29 "וראית בשביה אשת יפת תאר" - בין בתולה, בין בעולה,
30 בין אשת איש; שאין אישות לגוים. "והשקת", אף על פי
31 שאינה יפה. "בה" - ולא בתקרתה; שלא יבעל שתיים.
32 "ולקחת לך לאשה" - שלא יקח שתיים, יבעל אחת ויניח
33 אחת לאביו או לאחיו. ומנין שלא ילחצנה [- יבעלנה]
34 במלחמה? - שגאמר: "ובהאמה", יכניסה למקום פנוי ואחר
35 כך יבעל.
ד. הכהן מתר ביפת תאר בביאה ראשונה, שלא דברה תורה
37 אלא כנגד היצר; אבל אינו יכול לשא אותה אחר כן, מפני
38 שהיא גיורת.
ה. וכיצד דין ישראל ביפת תאר? אחר שיבעלנה ביאה
40 ראשונה, והיא בגיורתה - אם קבלה עליה להפנס תחת פניו
41 השכינה, מטבילה לשם גרוה מיד. ואם לא קבלה - תשב
42 בביתו שלשים יום, שגאמר: "ובכתה את אביה ואת אמה
43 ירח ימים"; וכן בוכה על דתה, ואינו מונעה. ומגדלת את
44 צפרניה ומגלחת את ראשה, כדי שתתגנה בעיניו. ותהיה
45 עמו בבית: נכנס ורואה אותה, יוצא ורואה אותה, כדי

1 שְׁפֹלֶן קִבְלָהּ הֵן בְּיָדֵינוּ מִמָּשָׁה רַבָּנוּ, וְהִדְעַת נֹטָה לָהֶן,
2 מִפְּלֵל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה יִרְאֶה שְׁעַל אֵלֹו נִצְטָנָה. הוֹסִיף לָנֶח אֲבָר
3 מִן הַחֵי, שְׁנָאָמֶר: "אֵף בָּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דְּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ";
4 נִמְצָאוּ שִׁבְעַת מִצְוֹת. וְכֵן הָיָה הַדְּבָר בְּכָל הָעוֹלָם עַד אֲבָרְהָם.
5 נִצְטָנָה יִתָּר עַל אֵלֹו בְּמִילָה, וְהוּא הִתְפַּלֵּל שְׁחִירִית. וַיִּצְחַק
6 הַפְּרִישׁ מִצְעֹר, וְהוֹסִיף תְּפִלָּה אַחֲרַת לְפָנֹת הַיּוֹם. וַיִּצְקָב
7 הוֹסִיף גִּיד הַנִּשָּׂה, וְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית. וּבְמִצְרַיִם נִצְטָנָה עֲמָרָם
8 בְּמִצְוֹת יִתְרוֹת, עַד שֶׁבָּא מֹשֶׁה רַבָּנוּ וְנִשְׁלְמָה תּוֹרָה עַל יָדוֹ.
9 ב. בֶּן נֹחַ שָׁעֵבֵד עֲבוּדָה זָרָה - חֵיב, וְהוּא שְׁעֵבֵד בְּדִרְכָּהּ. וְכָל
10 עֲבוּדָה זָרָה שְׁבִית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל מְמִיתִין עָלֶיהָ, בֶּן נֹחַ נִהְרַג
11 עָלֶיהָ. וְכָל שְׂאִין בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל מְמִיתִין עָלֶיהָ, אִין בֶּן
12 נֹחַ נִהְרַג עָלֶיהָ. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נִהְרַג, אֲסוּר בְּכָל. וְאִין
13 מְנִיחִין אוֹתָן לְהִקָּים מִצְבָּה [לְהַקְרִיב עֲלֶיהָ], וְלֹא לִשְׁעַ אֲשֶׁרָה
14 [אֵילֵן לַעֲ"ו], וְלֹא לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת [אֲדָם] וְכִיּוֹצֵא בָהֶן לְנוֹאִי.
15 ג. בֶּן נֹחַ שָׁבַרְף אֶת הַשֶּׁם - בֶּין שָׁבַרְף בְּשֵׁם הַמִּיחָד, בֶּין
16 שָׁבַרְף בְּכַנּוּי, בְּכָל לְשׁוֹן - חֵיב; מִה שְׂאִין בֶּן בִּישְׂרָאֵל.
17 ד. בֶּן נֹחַ שָׁהַרַג נֶפֶשׁ, אֲפֹלוּ עֵבֶר בְּמַעֲי אִמוֹ - נִהְרַג עָלָיו.
18 וְכֵן אִם הָרַג טְרֵפָה [- חוּלָה שֶׁמְשׁוּעֵר שִׁימוֹת בְּמַחֲלָתוֹ], אוֹ
19 שְׁפָפְתוֹ וַיִּתְּנוּ לְפָנֵי הָאָרִי, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ בְּרָעָב עַד שִׁמָּת -
20 הוֹאִיל וְהַמִּית מִכָּל מְקוֹם, נִהְרַג. וְכֵן אִם הָרַג רוֹדֵף [אֲחֵר
21 חִבְרוֹ לְהוֹרֹג] שִׁכּוֹל לְהַצִּילוֹ [אֶת הַנִּרְדָּף] בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו
22 [שֶׁל רוֹדֵף] - נִהְרַג עָלָיו, מִה שְׂאִין בֶּן בִּישְׂרָאֵל.
23 ה. שֵׁשׁ עֲרִיֹוֹת אֲסוּרוֹת עַל בְּנֵי נֹחַ: הָאֵם, וְאִשְׁתִּי הָאֵב,
24 וְאִשְׁתִּי אִישׁ, וְאִחָתוֹ מֵאִמּוֹ, וְזָכוּר, וּבְהִמָּה, שְׁנָאָמֶר: "וַיִּצְוֶה
25 אִישׁ אֶת אִבּוֹ", זֶה אִשְׁתִּי אִבּוֹ; "וְאֶת אִמּוֹ", כְּמִשְׁמָעָה;
26 "וְדָבָק בְּאִשְׁתּוֹ", וְלֹא בְּאִשְׁתִּי חִבְרוֹ; "בְּאִשְׁתּוֹ", לֹא בְּזָכוּר;
27 "וְהָיָה לְבָשָׂר אֶחָד", לְהוֹצִיא בְּהִמָּה חֵיהָ וְעוֹף, שְׂאִין הוּא
28 וְהֵם בָּשָׂר אֶחָד; וְנָאָמֶר: "אֶחָתִי בַת אִבִּי (הִיא) [הוּא], אֵף
29 לֹא בַת אִמִּי, וְהָיָה לִי לְאִשָּׁה".
30 ו. בֶּן נֹחַ חֵיב [כְּשֶׁבָא] עַל מִפְתַּח אִבּוֹ וְאִנּוּסַת אִבּוֹ [שֶׁנּוּלַד
31 מֵהֶם]; הָרִי הִיא אִמּוֹ מִכָּל מְקוֹם. וְחֵיב עַל אִשְׁתִּי אִבּוֹ, אֲפֹלוּ
32 לְאַחֵר מִיתַת אִבּוֹ. וְחֵיב עַל הַזָּכוּר, בֶּין קָטָן בֶּין גָּדוֹל; וְעַל
33 הַבְּהִמָּה, בֶּין קָטָנָה בֶּין גָּדוֹלָה. וְהוּא נִהְרַג לְבָדוֹ, וְאִין הוֹרִגִין
34 אֶת הַבְּהִמָּה - שְׁלֹא נִצְטָנוּ בְּהִרְיָגַת בְּהִמָּה, אֲלֹא יִשְׂרָאֵל.
35 ז. אִין בֶּן נֹחַ חֵיב עַל אִשְׁתִּי חִבְרוֹ, עַד שֶׁיָּבוֹא עָלֶיהָ בְּדִרְכָּהּ
36 אַחֵר שְׁנִבְעָלָה לְבַעֲלָהּ. אֲבָל מֵאֲרִשָּׁה, אוֹ שְׁנִבְנָסָה לְחִפָּה
37 וְעִדִּין לֹא נִבְעָלָה - אִין חֵיבִין עָלֶיהָ, שְׁנָאָמֶר: "וְהוּא בָעֵלַת
38 בְּעַל". בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בֶּכֶן נֹחַ שָׁבָא עַל בַּת נֹחַ. אֲבָל
39 גוֹי שָׁבָא עַל הַיִּשְׂרָאֵלִית, בֶּין בְּדִרְכָּהּ בֶּין שְׁלֹא בְּדִרְכָּהּ -
40 חֵיב. וְאִם הִתְּהָ נִצְרָה מֵאֲרִשָּׁה - נִסְקָל עָלֶיהָ, כְּדִינִי יִשְׂרָאֵל;
41 בָּא עָלֶיהָ אַחֵר שְׁנִבְנָסָה לְחִפָּה, וְלֹא נִבְעָלָה - הָרִי זֶה בְּחִנּוּק,
42 כְּדִינִי יִשְׂרָאֵל. אֲבָל אִם בָּא עַל אִשְׁתִּי יִשְׂרָאֵל אַחֵר שְׁנִבְעָלָה
43 - הָרִי זֶה כְּמִי שָׁבָא עַל אִשְׁתִּי חִבְרוֹ, וְהִרְיָגָתוֹ בְּסִיף.
44 ח. בֶּן נֹחַ שִׁיחַד שְׁפָחָה לְעַבְדּוֹ - הָרִי זֶה נִהְרַג עָלֶיהָ מִשּׁוּם
45 אִשְׁתִּי חִבְרוֹ. וְאִינוּ חֵיב עָלֶיהָ, עַד שֶׁיִּפְשֹׁט הַדְּבָר וַיֵּאמְרוּ לָהּ
46 הָעַם: "זֶה דְּבִית [- שֶׁל בֵּית] עֲבָד פְּלוֹנִי". וּמֵאִמָּתִי תַּחֲזוֹר
47 לְהִתְרָה? מִשִּׁפְרִישָׁנָה מִעַבְדּוֹ, וַיִּפְרַע [וַיִּתְּגַלֵּה] רֹאשָׁה בְּשׁוּק.

48 וּמֵאִמָּתִי תִּהְיֶה אִשְׁתִּי חִבְרוֹ כְּגִרְשָׁה שְׁלָנוּ? מִשִּׁיּוּצִיאָהּ
49 מִבֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַחָנָה לְעִצְמָהּ, אוֹ מִשְׁתַּצָּא הִיא מִתַּחַת רְשׁוּתוֹ
50 וַחֲלָף לָהּ; שְׂאִין לָהֶם גְּרוּשִׁין בְּכַתֵּב, וְאִין הַדְּבָר תְּלוּי בּוֹ
51 [בְּבַעֲלָה] בְּלָבָד, אֲלֹא כָּל זְמַן שִׁיּוּצָהּ הוּא אוֹ הִיא לְפָרֵשׁ זֶה
52 מִזֶּה - פּוֹרְשִׁין.
53 ט. בֶּן נֹחַ חֵיב עַל הַגָּזֵל, בֶּין שְׁגָזֵל גוֹי בֶּין שְׁגָזֵל יִשְׂרָאֵל.
54 וְאַחֵד הַגָּזֵל, אוֹ הַגּוֹנֵב מִמּוֹן, אוֹ גּוֹנֵב נֶפֶשׁ, אוֹ הַכּוֹבֵשׁ שָׂכָר
55 שָׂכִיר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - אֲפֹלוּ פּוֹעֵל שְׂאָכָל שְׁלֹא בְּשַׁעַת מְלָאכָה
56 - עַל הַפֵּל הוּא חֵיב, וְהָרִי הוּא בְּכָל גָּזֵל; מִה שְׂאִין בֶּן
57 בִּישְׂרָאֵל. וְכֵן חֵיב עַל פְּחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה. וְכֵן נֹחַ שְׁגָזֵל
58 פְּחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה, וְכָא אַחֵר וַיְגָזֵל מִמֶּנּוּ - שְׁנִיָּהּ נִהְרַגִין
59 עָלֶיהָ.
60 י. וְכֵן חֵיב עַל אֲבָר מִן הַחֵי, וְעַל בָּשָׂר מִן הַחֵי בְּכָל שְׁהוּא;
61 שְׁלֹא נִתְּנוּ הַשְּׁעוּרִיין, אֲלֹא לְיִשְׂרָאֵל בְּלָבָד. וַיִּמָּתֵר הוּא בְּדָם
62 מִן הַחֵי.
63 יא. אֶחָד הָאֲבָר אוֹ הַבָּשָׂר, הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהִמָּה אוֹ מִן הַחֵי; וְכֵן
64 אֲבָל הָעוֹף - יִרְאֶה לִי, שְׂאִין בֶּן נֹחַ נִהְרַג עַל אֲבָר מִן הַחֵי
65 מִמֶּנּוּ.
66 יב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהִמָּה - אֲפֹלוּ שְׁחַט כֹּה שְׁנֵי הַסִּימָנִין [-
67 קִנָּה וּוְשׁט] - כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְפָרְקֶסֶת, אֲבָר וּבָשָׂר הַפּוֹרְשִׁין
68 מִמֶּנָּה אֲסוּרִין לְבָנֵי נֹחַ מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחֵי.
69 יג. כָּל שְׂאָסוּר עַל יִשְׂרָאֵל מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחֵי, אֲסוּר עַל
70 בְּנֵי נֹחַ. וְיֵשׁ שְׁבָנֵי נֹחַ חֵיבִין עָלָיו, וְלֹא יִשְׂרָאֵל: שְׁבָנֵי נֹחַ -
71 אֶחָד בְּהִמָּה וְחֵי, בֶּין טְהוֹרָה בֶּין טְמֵאָה, חֵיבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם
72 אֲבָר מִן הַחֵי וּמִשּׁוּם בָּשָׂר מִן הַחֵי; וְאֲבָר וּבָשָׂר הַפּוֹרְשִׁין מִן
73 הַמְּפָרְקֶסֶת - אֵף עַל פִּי שְׁשַׁחַט כֹּה יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי סִימָנֵין, הָרִי
74 זֶה אֲסוּר לְבָנֵי נֹחַ מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחֵי.
75 יד. וְכִיּוֹצֵא הֵם מִצְוִין עַל הַדִּינִין? חֵיבִין לְהוֹשִׁיב דִּינִין
76 וְשׁוֹפְטִים בְּכָל פֶּלֶךְ [- מִחוּץ] וּפֶלֶךְ לְדוֹן בְּשֵׁשׁ מִצְוֹת,
77 וַיִּלְהִיחֵר אֶת הָעַם; וְכֵן נֹחַ שָׁעֵבֶר עַל אַחַת מִשְׁבַּע מִצְוֹת
78 אֵלֹו, יִהְרַג בְּסִיף. כִּיּוֹצֵא? אֶחָד הָעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, אוֹ שָׁבַרְף
79 אֶת הַשֶּׁם, אוֹ שְׁשַׁפֵּף דָּם, אוֹ שְׁבַעֵל אַחַת מִשְׁשׁ עֲרִיֹוֹת שְׁלָהֶן,
80 אוֹ שְׁגָזֵל אֲפֹלוּ פְּחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה, אוֹ שְׂאָכָל כָּל שְׁהוּא
81 מֵאֲבָר מִן הַחֵי אוֹ בָּשָׂר מִן הַחֵי, אוֹ שְׂרָאָה אֶחָד שָׁעֵבֶר עַל
82 אַחַת מֵאֵלֹו וְלֹא דָנוּ וְהָרְגוּ - הָרִי זֶה יִהְרַג בְּסִיף. וּמִפְּנֵי זֶה
83 נִתְּחִיבוּ כָּל בְּעָלֵי שְׂכָם הָרִיגָה - שְׁחַרֵי שְׂכָם גָּזֵל, וְהֵם רָאוּ,
84 וַיִּדְעוּ, וְלֹא דָנוּהוּ. וְכֵן נֹחַ נִהְרַג כְּעַד אֶחָד, וַיְבַדֵּן אֶחָד, בְּלֹא
85 הַתְּרָאָה, וְעַל פִּי [עַד אוֹ דִּין] קְרוֹבִין; אֲבָל לֹא בְּעִדּוֹת
86 אִשָּׁה, וְלֹא תְּדוֹן אִשָּׁה לָהֶם.

הלכות מלכים ומלחמות (ומלך המשיח)

יום שני כ"ד שבט ה'תשע"ג

פרק י

א. בֶּן נֹחַ שִׁשְׁגַּג בְּאַחַת מִמִּצְוֹתָיו, פְּטוּר מִכָּלָם; חוּץ
מִרוּצָח בְּשָׁגָגָה - שְׂאֵם הָרָגוֹ גּוֹאֵל הַדָּם, אִינוּ נִהְרַג עָלָיו;

צריך לומר, אם עשה מועד לעצמו. כללו של דבר: אין
מניחין אותם לחדש דבר, ולעשות מצוות לעצמן מדעתן,
אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצוות, או יעמד בתורתו
ולא יוסיף ולא יגרע. ואם עסק בתורה, או שבת, או חדש
דבר - מכין אותו ועונשין אותו, ומודיעין אותו שהוא חייב
מיתה על זה; אבל אינו נהרג.
י. בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה, כדי
לקבל שכר - אין מוזהרין אותו לעשות אותה בהלכתה. ואם
הביא עולה, מקבלין ממנו. נתן צדקה, מקבלין ממנו;
ויראה לי, שנותנין אותה לעניי ישראל, הואיל והוא נזון
מישראל, ומצוה עליהם להחיותו. אבל הגוי שנתן צדקה -
מקבלין ממנו, ונותנין אותה לעניי גוים.
יא. חייבין בית דין של ישראל לעשות שופטים לאלו
הגרים התושבים, לדון להם על פי משפטים אלו, כדי שלא
ישחת העולם. אם ראו בית דין שיעמידו שופטים מהם,
מעמידין; ואם ראו שיעמידו להם מישראל, מעמידין.
יב. שני גוים שבאו לפניך לדון בדיני ישראל, ורצו שניהם
- דנין להם דין תורה. האחד רוצה, והאחר אינו רוצה -
אין כופין אותו לדון אלא בדיניהם. היה ישראל וגוי - אם
יש זכות לישראל בדיניהם - דנין לו בדיניהם ואומרים לו:
'כף דיניכם'; ואם יש זכות לישראל בדיניהם - דנין לו
ואומרים לו: 'כף דינינו'. ויראה לי, שאין עושין כן לגר
תושב, אלא לעולם דנין לו בדיניהם. וכן יראה לי, שנוהגין
עם גרי תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים כפישראל, שהרי
אנו מצוין להחיותם, שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתננה
ואכלה". וזה שאמרו חכמים: 'אין כופלין להם שלום' -
"שלום שלום" - בגוים, לא בגר תושב. אפלו הגוים - צוה
חכמים לבקר חוליהם, ולקבר מתייהם עם מתי ישראל,
ולפרנס עניהם בכלל עניי ישראל, מפני דרכי שלום; הרי
נאמר: "טוב ה' לכל, ורחמיו על כל מצשיו", ונאמר:
"דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום".

פרק יא

א. המלך המשיח עתיד לעמד ולהחזיר מלכות בית דוד
לישנה, הממשלה הראשונה, ובונה מקדש, ומקבץ נדחי
ישראל. וחוזרין כל המשפטים בדין, כשהיו מקדם:
מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויוכלות ככל מצותה
האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו
מחפה לביאתו - לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא
בתורה ובמשה רבנו; שהרי תורה העידה עליו, שנאמר:
"ושב ה' אליהם את שבותם, ורחמך; ושב, וקבצך מכל
העמים". אם יהיה נדחך בקצה השמים - משם יקבצך ה'
אלהיך. והביאך ה' אליהם אל הארץ. ואלו הדברים
המפורשים בתורה, הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי
כל הנביאים. אף בפרשת בלעם נאמר, ושם נבא בשגי
המשיחים - במשיח הראשון שהוא דוד, שהושיע את

ואין לו עיר מקלט, אבל בתי דיניהם אין ממיתין אותו.
במה דברים אמורים? בשוגג באחת ממצוות ועבר בלא
כונה, כגון שבעל אשת חברו, ודמה שהיא אשתו או פנויה.
אבל אם ידע שהיא אשת חברו, ולא ידע שהיא אסורה
עליו אלא עלה על לבו שדבר זה מתר לו, וכן אם הרג,
והוא לא ידע שאסור להרג - הרי זה קרוב למזיד, ונהרג.
ולא תחשב זו להם שגגה, מפני שהיה לו ללמד ולא למד.
ב. בן נח שאנסו אנס לעבר על אחת ממצוותיו, מתר לו
לעבר; אפלו נאנס לעבר עבודה זרה - עובר, לפי שאינם
מצוין על קדוש השם. ולעולם אין עונשין מהן לא קטן,
ולא חרש, ולא שוטה - לפי שאינם בגי מצוות.
ג. בן נח שנתגיר, ומל וטבל, ואחר כך רצה לחזור מאחרי
ה', ולהיות גר תושב בלבד כשהיה מקדם - אין שומעין
לו; אלא יהיה כפישראל לכל דבר, או יהרג. ואם היה קטן
כשהטבילו אותו בית דין - יכול למחות בשעה שיגדיל,
ויהיה גר תושב בלבד; וכיון שלא מחה בשעתו [מיד
כשהגדיל] - שוב אינו ממחה, אלא הרי הוא גר צדק.
לפיכך, אם בא לקטנה שהטבילוה בית דין - בסף כתבתה,
או קנס אונס או מפתה, יהיה הכל תחת יד בית דין, עד
שתגדיל ולא תמחה בגרות; שמא תטל, ותגדיל ותמחה,
ונמצאת זו אוכלת בגייתה מעות שאין לה זכות בהן אלא
בדיני ישראל.
ד. בן נח שברך - קילל את השם, או שעבד עבודה זרה,
או שבא על אשת חברו, או שהרג חברו, ונתגיר - פטור.
הרג בן ישראל, או שבא על אשת ישראל, ונתגיר - חייב;
והורגין אותו על בן ישראל, וחונקין אותו על אשת ישראל
שבעל - שהרי נשתנה דינו.
ה. כבר בארנו, שכל מיתת בני נח בסוף - אלא אם בעל
אשת ישראל נערה מארשה, יסקל, ואם בעלה אחר שנכנסה
לחפה קדם שתבעל, יחנק.
ו. מפי הקבלה [מחור"ה], שבני נח אסורין בהרפעת בהמה
ובהרפעת אילן בלבד; ואין נהרגין עליהן. וגוי שהכה ישראל
- אפלו חבל בו - אף על פי שהוא חייב מיתה, אינו נהרג.
ז. המילה - נצטוו בה אברהם וזרעו בלבד, שנאמר: "אתה
וזרעך אחריך, לדורותם". יצא זרעו של ישמעאל, שנאמר:
"כי יבצחק יקרא לך זרע". ויצא עשו, שהרי יצחק אמר
ליצחק: "ויתן לך את ברכת אברהם, לך ולזרעך" - מכלל,
שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו
הישרה, והן המחזיקין במילה.
ח. אמרו חכמים, שבני קטורה, שהם זרעו של אברהם
שבאו אחר ישמעאל ויצחק - חייבין במילה. והואיל
ונתערבו היום בני ישמעאל בכני קטורה, תחייבו הכל
במילה בשמיני; ואין נהרגין עליה.
ט. גוי שעסק בתורה, חייב מיתה; לא יעסק אלא בשבע
מצוות שלהם בלבד. וכן גוי ששבת - אפלו ביום מימות
החול - אם עשה אותו לעצמו כמו שבת, חייב מיתה; ואין

1 יִשְׂרָאֵל מִיַּד צָרִיהֶם, וּבְמִשִּׁיחַ הָאֲחֵרוֹן שִׁיעָמַד מִבְּנֵי בְנֵי, 2 שְׁמוּשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד בְּנֵי עֶשׂוֹ. וְשֵׁם הוּא אוֹמֵר: "אֲרָאנוּ 3 וְלֹא עָתָה", זֶה דָּוִד; "אֲשׁוּרָנוּ וְלֹא קְרוֹב", זֶה הַמֶּלֶךְ 4 הַמִּשִּׁיחַ. "דָּרֹךְ כּוֹכַב מִצֶּעֶקֶב", זֶה דָּוִד; "וְקָם שִׁבְט 5 מִיִּשְׂרָאֵל", זֶה הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ. "וּמִחֵץ פָּאֲתֵי מוֹאָב" - זֶה 6 דָּוִד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּךְ אֶת מוֹאָב, וַיִּמָּדֶם בַּחֶבֶל". 7 "וְזָקַקְרָה כָּל בְּנֵי שֵׁת" - זֶה הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ: 8 "וַיִּמְשְׁלוּ מֵיָם עַד יָם". "וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשָׁה" - לְדָוִד, שְׁנֵאֲמַר: 9 "וְהָיָה אֲדוֹם לְדָוִד לְעֶבְדִּים וְגו'". "וְהָיָה יִרְשָׁה וְגו'" - זֶה 10 הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ, שְׁנֵאֲמַר: "וַעֲלוּ מוֹשָׁעִים בְּהָר צִיּוֹן, לְשֹׁפֵט 11 אֶת הָרָע עֶשׂוֹ".

12 ב. אִף בְּעָרֵי מְקָלֵט הוּא אוֹמֵר: "וְאֵם יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת 13 גְּבֻלְךָ. . . וְיִסְפָּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים. . .", וַיַּעֲמֵלֵם לֹא הָיָה 14 דָּבָר זֶה [ש' ערים], וְלֹא צָוָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַתְּהוֹ - 15 לַחֲיוֹנִים]. אֲבָל בְּדִבְרֵי הַנְּבִיאִים אֵין הַדָּבָר צָרִיךְ רֵאזָה, שֶׁכָּל 16 הַסְּפָרִים מְלֵאִים מִדְּבָר זֶה.

17 ג. אֵל יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שֶׁהַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת 18 אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, וּמִחֲדָשׁ דְּבָרִים בְּעוֹלָם, אוֹ מַחֲזִיגָה מֵתִים, 19 וְכִיּוֹצֵא בְּדִבְרִים אֵלּוּ שֶׁהַטְּפָשִׁים אוֹמְרִים; אֵין הַדָּבָר כֵּן! 20 שֶׁהָרִי רַבִּי עֲקִיבָה חָכֵם גְּדוֹל מַחֲכִימֵי מִשְׁנַה הָיָה, וְהוּא הָיָה 21 נוֹשֵׂא פָלִיו שֶׁל כּוֹזָבָא הַמֶּלֶךְ, וְהוּא הָיָה אוֹמֵר עָלָיו, שֶׁהוּא 22 הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ. וְדָמָה הוּא וְכָל חֲכָמֵי דוֹרוֹ שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ 23 הַמִּשִּׁיחַ, עַד שֶׁנִּהְיָג בְּצוּנוֹת; בִּיּוֹן שְׁנֵהֲרָג, נוֹדַע לָהֶם שְׂאִינוּ 24 מִשִּׁיחַ; וְלֹא שֶׁאֵלּוּ מִמֶּנּוּ חֲכָמִים, לֹא אוֹת וְלֹא מוֹפֵת. וְעַקֵּר 25 הַדְּבָרִים כִּכָּה הֵן: שֶׁהַתּוֹרָה הַזֹּאת אֵין חֲקִיָּה וּמִשְׁפָּטִיָּה 26 מִשְׁתַּנֵּים לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, וְאֵין מוֹסִיפִין עָלֶיהֶן, וְלֹא 27 גוֹרְעִין מֵהֶן; וְכָל הַמוֹסִיף אוֹ גוֹרֵעַ, אוֹ שֶׁגָּלָה פָּנִים בַּתּוֹרָה 28 וְהוֹצִיא הַדְּבָרִים שֶׁל מִצְוֹת מִפְּשׁוּטָן - הָרִי זֶה בְּנוֹדָאֵי רִשְׁעָה 29 וְאַפִּיקוֹרוּס.

30 ד. וְאֵם יַעֲמַד מֶלֶךְ מִבֵּית דָּוִד, הוֹגֵה בַּתּוֹרָה וְעוֹסֵק בְּמִצְוֹת 31 כְּדוֹר אָבִיו, כְּפִי תוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וּשְׁבַעל פֶּה, וְיִכַּף כָּל יִשְׂרָאֵל 32 לִילָף בָּהּ וּלְחַזֵּק בָּדָקָה [פְּרָצוֹת הַדֹּת], וְיִלְחֹם מִלְחָמוֹת ה' - 33 הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתָה שֶׁהוּא מִשִּׁיחַ. אִם עָשָׂה וְהִצִּילָהּ, וְנִצַּח כָּל 34 הָאֲמוֹת שֶׁסִּבְבֵּיו, וּבִנְהָ מְקֻדָּשׁ בְּמִקְוָמוֹ, וְקִבֵּץ גְּדִחֵי יִשְׂרָאֵל 35 - הָרִי זֶה מִשִּׁיחַ בְּנוֹדָאֵי. (וַיִּתֵּן אֶת הָעוֹלָם כּוֹלּוֹ לַעֲבֹד אֶת 36 ה' בִּיחָד שְׁנֵאֲמַר כִּי אִזְ אַהֲפֹךְ אֵל עַמִּים שְׁפָה כְּרוּרָה 37 לְקִרְוָא כּוֹלָם בְּשֵׁם ה' וְלַעֲבֹדוֹ שִׁכְמָה אַחַד) וְאֵם לֹא הִצִּילָהּ 38 עַד כֹּה, אוֹ נִהְרָג - בִּידוּעַ שְׂאִינוּ זֶה שֶׁהַבְּטִיחָה תּוֹרָה עָלָיו, 39 וְהָרִי הוּא כָּכָל מַלְכֵי בֵּית דָּוִד הַשְּׁלֵמִים הַבְּשָׂרִים שֶׁמָּתוּ. 40 וְלֹא הַעֲמִידוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵלָּא לְנוֹסוֹת בּוֹ רַבִּים, 41 שְׁנֵאֲמַר: "וּמִן הַמִּשְׁפִּילִים יִכְשְׁלוּ, לְצִרּוֹף בָּהֶם וּלְכַרֵּר וּלְלַבֵּן 42 - עַד עַתָּה קָץ, כִּי עוֹד לְמוֹעֵד". אִף יִשׁוּעַ הַנוֹצְרִי שֶׁדָּמָה 43 שִׁיחָהּ מִשִּׁיחַ, וְנִהְרָג בְּבֵית דִּין - כְּכֹר נִתְּנָבָא בּוֹ דִּנְיָאֵל, 44 שְׁנֵאֲמַר: "וּבְנֵי פְרִיצֵי עֵמֶךְ יִנְשְׂאוּ לְהַעֲמִיד חֻזֹּן - וְנִכְשְׁלוּ".

45 וְכִי יֵשׁ מְכָשׁוֹל גְּדוֹל מְזֵה, שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים דִּבְּרוּ שֶׁהַמִּשִּׁיחַ 46 גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעֵם, וּמִקְבֵּץ נְדַחֲתֵיהֶם וּמַחֲזִיק מִצְוֹתָן, וְזֶה 47 גָּרֵם לְאַבְדֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֲרֹב, וּלְפֹזֵר שְׂאִרֵּיהֶם וּלְהַשְׁפִּילָם, 48 וּלְהַחֲלִיף הַתּוֹרָה, וּלְהַטְעוֹת רַב הָעוֹלָם לַעֲבֹד אֱלֹהִים 49 מִבְּלַעֲדֵי ה'?! אֲבָל מַחֲשָׁבוֹת בּוֹרָא הָעוֹלָם - אֵין כַּח בְּאֶדָם 50 לְהַשִּׁיגֵם, כִּי לֹא דְרָכֵינוּ דְרָכָיו וְלֹא מַחֲשָׁבוֹתֵינוּ מַחֲשָׁבוֹתָיו. 51 וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ שֶׁל יִשׁוּעַ הַנוֹצְרִי, וְשֶׁל זֶה הַיִּשְׁמַעְיֵאלִי 52 שֶׁעָמַד אַחֲרָיו [- מוֹחַמַּד] - אֵינֶן אֵלָּא לִישָׁר דְּרֹךְ לְמֶלֶךְ 53 הַמִּשִּׁיחַ, וּלְחַזֵּק הָעוֹלָם כָּלּוֹ לַעֲבֹד אֶת ה' בִּיחָד, שְׁנֵאֲמַר: 54 "כִּי אִזְ אַהֲפֹךְ אֵל עַמִּים שְׁפָה כְּרוּרָה, לְקִרְוָא כּוֹלָם בְּשֵׁם ה', 55 וְלַעֲבֹדוֹ שִׁכְמָה אַחַד". כִּיצַד? כְּכֹר נִתְּמָלָא הָעוֹלָם כָּלּוֹ מִדְּבָרֵי 56 הַמִּשִּׁיחַ, וּמִדְּבָרֵי הַתּוֹרָה וּמִדְּבָרֵי הַמִּצְוֹת, וּפְשׁוּטֵי דְבָרִים 57 אֵלּוּ בְּאֵיִם רְחוּקִים, וּבְעַמִּים רַבִּים עָרְלֵי לֵב; וְהֵם נוֹשְׂאִים 58 וְנוֹתְנִים בְּדִבְרֵים אֵלּוּ, וּבְמִצְוֹת הַתּוֹרָה - אֵלּוּ אוֹמְרִים: 59 'מִצְוֹת אֵלּוּ אֲמַת הֵיוּ, וּכְכֹר בְּטָלוּ בְּזִמְנָה הַזֶּה, וְלֹא הֵיוּ 60 נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת. וְאֵלּוּ אוֹמְרִים: 'דְּבָרִים נִסְתָּרִים יֵשׁ בְּהֶן, 61 וְאֵינֶן כְּפִשְׁטוֹן, וּכְכֹר בָּא מִשִּׁיחַ, וְגִלְגָּה נִסְתָּרִיהֶם. וְכִשְׁעָמַד 62 הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ בְּאֲמָתוֹ, וַיַּצִּילֵם וַיְרוֹם וַיִּנְשֵׂא - מִיַּד הֵם כָּלּם 63 חוֹזְרִים וַיּוֹדְעִים שֶׁשָּׁקֵר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵיהֶם, וְשֶׁנְּבִיאֵיהֶם 64 וְאֲבוֹתֵיהֶם הִטְעוּם.

פָּרָק יב

65 א. אֵל יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שְׁבִימוֹת הַמִּשִּׁיחַ יִבְטַל דְּבָר 66 מִמֶּנְהֶגוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוֹ יִהְיֶה שֵׁם חֲדוּשׁ בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית; 67 אֵלָּא עוֹלָם מִמֶּנְהֶגוֹ הוֹלֵךְ. וְזֶה שְׁנֵאֲמַר בִּישְׁעִיָּה: "וְגָר זָאֵב 68 עִם כְּבִשׁ, וְנִמְרָ עִם גְּדִי יִרְבֵּץ", מִשָּׁל וְחִידָה. עֲנֵן הַדָּבָר - 69 שִׁיחָיו יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבֵין לְבִטָּח עִם רִשְׁעֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם 70 הַמִּשְׁוִלִים כְּזָאֵב וְנִמְרָ, שְׁנֵאֲמַר: "זָאֵב עָרְבוֹת יִשְׁדָּדֵם - נִמְרָ 71 שָׁקֵד עַל עֲרִיָּהֶם". וְיִחְזְרוּ כָּלּם לְדַת הָאֲמָת, וְלֹא יִגְזְלוּ וְלֹא 72 יִשְׁחִיתוּ, אֵלָּא יֵאָכְלוּ דְבָר הַמִּתֵּר בְּנִחַת כִּישְׁרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר: 73 "וְאִרְיָה, כְּפִקֵּר יֵאָכֵל תְּכֵן". כָּל כִּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ הַדְּבָרִים 74 הַפְּתוּבִים בְּעֲנֵן הַמִּשִּׁיחַ, מִשְׁלִים הֵם; וּבִימוֹת הַמֶּלֶךְ 75 הַמִּשִּׁיחַ יוֹדַע לְכָל לֵאמֹר דְּבָר הֵיוּ מִשָּׁל, וּמָה עֲנֵן רְמוֹז 76 בָּהֶם. 77

78 ב. אֲמַרו חֲכָמִים: 'אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימוֹת הַמִּשִּׁיחַ, אֵלָּא 79 שֶׁעָבַד מַלְכִּיּוֹת בְּלִבְד'. וְיִרְאֶה מִפְּשׁוּטָם שֶׁל דְּבָרֵי הַנְּבִיאִים, 80 שֶׁבְּתַחֲלֵת יָמוֹת הַמִּשִּׁיחַ תִּהְיֶה מִלְחָמַת גּוֹג [- שֵׁם הַמֶּלֶךְ] 81 וּמִגּוֹג [- שֵׁם אוֹמֵתוֹ]; וְשֶׁקֶדָם מִלְחָמַת גּוֹג וּמִגּוֹג, יַעֲמַד נְבִיא 82 לִישְׂרָאֵל לִישָׁר יִשְׂרָאֵל וּלְהַכִּין לָבֶם, שְׁנֵאֲמַר: "הִנֵּה אֲנִכִּי 83 שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֱלִיָּה וְגו'". וְאֵינוּ בָּא לֹא לְטַהֵר הַטָּמֵא וְלֹא 84 לְטַמֵּא הַטָּהוֹר, וְלֹא לְפַסֵּל אֲנָשִׁים שֶׁהֵם בְּחֻזְקַת פְּשׁוּרוֹת, וְלֹא 85 לְהַכְשִׁיר מִי שֶׁהִחֲזִקוּ פְּסוּלִין; אֵלָּא לְשׁוּם שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, 86 שְׁנֵאֲמַר: "וְהָשִׁיב לֵב אֲבוֹת עַל בָּנִים". וַיֵּשׁ מִן הַחֲכָמִים 87 שְׂאוֹמֵר, שֶׁקֶדָם בִּיאַת הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ, יְבֹא אֱלִיָּהוּ. וְכָל אֵלּוּ

סיום מחזור הל"א

במסלול ג' פרקים ליום

יום שלישי כ"ה שבט ה'תשע"ג

תחילת מחזור הל"ב

במסלול ג' פרקים ליום

בשם ה' אל עולם.

אז לא אבוש, בהביטי אל כל מצותיך.

הקדמה

כל המצוות שנתנו לו למשה בסיני - בפרושן נתנו, שגאמר: "ואתנה לך את לחת האבן, והתורה והמצוה". "תורה", זו תורה שבכתב; ו"מצוה", זו פרושה. וצננו לעשות התורה, על פי המצוה. ומצוה זו, היא הנקראת 'תורה שבכל פה'. כל התורה - כתבה משה רבנו קדם שמימות, בכתב ידו. ונתן ספר תורה לכל שבט ושבט; וספר אחד - נתנהו בארון לעד, שגאמר: "לקח את ספר התורה הזו, ושמרתם אותו מצד ארון ברית ה' אלהיכם; והיה שם בך לעד". והמצוה, הוא פרוש התורה - לא כתבה; אלא צוה בה לזקנים וליהושע ולשאור כל ישראל, שגאמר: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם - אתו תשמרו לעשות". ומפני זה נקראת 'תורה שבכל פה'. אף על פי שלא נכתבה תורה שבכל פה, למדה משה רבנו בלילה בבית דינו לשבעים זקנים; ואלעזר ופינחס ויהושע, שלשתן קבלו ממשה. וליהושע שהוא תלמידו של משה רבנו, מסר תורה שבכל פה וצוהו עליה; וכן יהושע, כל ימי חייו למד על פה. וזקנים רבים קבלו מיהושע, וקבל עלי מן הזקנים ומפינחס; ושמואל קבל מעלי ובית דינו, ודוד קבל משמואל ובית דינו. ואחיה השילני, מיוצאי מצרים היה, ולוי היה, ושמע ממשה, והיה קטן בימי משה; והוא קבל מדוד ובית דינו. אליהו קבל מאחיה השילני ובית דינו, ואלישע קבל מאליהו ובית דינו, ויהוידע הכהן קבל מאלישע ובית דינו, וזכריה קבל מיהוידע ובית דינו, ויהושע קבל מזכריה ובית דינו, וזמורס קבל מהושע ובית

הדברים וכיוצא בהן - לא ידע אדם היאך יהיו, עד שיהיו; שדברים שתומין הם אצל הנביאים. גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים; ולפיכך יש להם מחלקת בדברים אלו. ועל כל פנים, אין סדור הנות דברים אלו ולא דקדוקיהם, עקר בדת. ולעולם לא תעסק אדם בדברי ההגדות, ולא יאריך בדברי מדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהם, ולא ישימם עקר - שאינן מביאין לא לידי אהבה, ולא לידי יראת. וכן לא יחשב הקצין; אמרו חכמים: 'תפח דעתן של מחשבי קצין'. אלא יחפה וינאמין בכלל [- בעיקר] הדבר, כמו שבארנו.

ג. בימי המלך המשיח, כשתתישב מלכותו ויתקבצו אליו כל ישראל, יתיחסו [יחוס המשפחה] כלם על פיו ברוח הקדש שתנוח עליו, שגאמר: "וישב מצרף ומטהר וגו'". ובבני לוי מטהר [- מייחס] תחלה, ואומר: 'זה מתיחס כהן, וזה מתיחס לוי', ודוחה את שאין מתיחסין לישראל; הרי הוא אומר: 'ליאמר התרשטא להם'. עד צמד כהן לאורים ולתמים". הנה למדת, שברוח הקדש מתיחסין המתחזקין, ומודיעין המתיחס. ואינו מתיחס ישראל אלא לשבטיהם, שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני. אבל אינו אומר על שהם בחזקת פשרות: 'זה ממזר, וזה עבד' [כנעני] - שהדין הוא שמשפחה שנטמעה, נטמעה.

ד. נתאו הנביאים והחכמים ימות המשיח - לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שיהיו נישטעבדו בגוים, ולא כדי שישאאו אותם העמים, ולא כדי לאכל ולשתות ולשמח; אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחקמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל [מהתורה], כדי שיוכו לחיי העולם הבא, כמו שבארנו בהלכות תשובה.

ה. ובאותו הזמן, לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות - שהטובה תהיה משפעת הרבה, וכל המצדנים מצויין כעפר. ולא יהיה עסק כל העולם, אלא לדעת את ה' בלבד. ולפיכך יהיו חכמים גדולים, ויודעים דברים הסתומים העמקים; וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שגאמר: "כי מלאה הארץ דעה את ה', כמים לים מכסים".

ברוך רחמנא דסייע. נגמר ספר ארבעה עשר, בעזרת שדי. ומגן פרקים של ספר זה, אחד ושמונים: הלכות סנהדרין, ששה ועשרים פרקים; הלכות עדות, שנים ועשרים פרקים; הלכות ממרים, שבעה פרקים; הלכות אבל, ארבעה עשר פרקים; הלכות מלכים ומלחמות, שנים עשר פרקים.

1 דינו, וישעיה קבל מעמוס ובית דינו, ומיכה קבל מישעיה
 2 ובית דינו, ויואל קבל ממיקה ובית דינו, ונחום קבל מיואל
 3 ובית דינו, ונחבוק קבל מנחום ובית דינו, וצפניה קבל
 4 מחבוק ובית דינו, וירמיה קבל מצפניה ובית דינו, וברוך
 5 בן נריה קבל מירמיה ובית דינו, ועזרא קבל ובית דינו קבלו
 6 מברוך בן נריה ובית דינו. בית דינו של עזרא, הן הנקראין
 7 'אנשי כנסת הגדולה' והם - חגי זכריה ומלאכי, ודניאל
 8 חנניה מישאל ועזריה, ונחמיה בן חכליה, ומרדכי בלשן
 9 ונרבל; והרבה חכמים עמקו, תשלום מאה ועשרים זקנים.
 10 האחרון מהם הוא שמעון הצדיק, והוא היה מכלל המאה
 11 ועשרים, וקבל תורה שבעל פה מכלם; והוא היה כהן גדול
 12 אחר עזרא. אנטיגנוס איש שוכו ובית דינו קבלו משמעון
 13 הצדיק ובית דינו, ויוסף בן יועזר איש צרדה ויוסף בן יוחנן
 14 איש ירושלים ובית דינם קבלו מאנטיגנוס ובית דינו,
 15 ויהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי ובית דינם קבלו מיוסף
 16 בן יועזר ויוסף בן יוחנן ובית דינם, ויהודה בן טבאי
 17 ושמעון בן שטח ובית דינם קבלו מיהושע בן פרחיה ונתאי
 18 הארכלי ובית דינם. שמעיה ואבטליון גרי הצדק ובית דינם
 19 קבלו מיהודה ושמעון ובית דינם. הלל ושמיאי ובית דינם
 20 קבלו משמעיה ואבטליון ובית דינם. ורבן יוחנן בן זכאי
 21 ורבן שמעון בנו של הלל קבלו מהלל הזקן ובית דינו.
 22 תמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, והם גדולי
 23 החכמים שקבלו ממנו; ואלו הם - רבי אליעזר הגדול, ורבי
 24 יהושע, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי
 25 אליעזר בן ערף. ורבי עקיבה בן יוסף קבל מרבי אליעזר
 26 הגדול, ויוסף אביו גר צדק היה. ורבי ישמעאל ורבי מאיר
 27 בן גר הצדק קבלו מרבי עקיבה, וגם קבל רבי מאיר וחבריו
 28 מרבי ישמעאל. חבריו של רבי מאיר - הם רבי יהודה, ורבי
 29 יוסי, ורבי שמעון, ורבי נחמיה, ורבי אליעזר בן שמוע, ורבי
 30 יוחנן הסנדלר, ושמעון בן עזאי, ורבי חנניה בן תרדיון. וכן
 31 קבלו חבריו של רבי עקיבה מרבי אליעזר הגדול; וחבריו
 32 של רבי עקיבה - הם רבי טרפון רבו של רבי יוסי הגלילי,
 33 ורבי שמעון בן אליעזר, ורבי יוחנן בן נורי. רבן גמליאל
 34 הזקן קבל מרבן שמעון אביו, בנו של הלל הזקן, ורבן
 35 שמעון בנו קבל ממנו, ורבן גמליאל בנו קבל ממנו, ורבן
 36 שמעון בנו קבל ממנו. ורבי יהודה בנו של רבן שמעון זה,
 37 הוא הנקרא 'רבנו הקדוש', והוא קבל מאביו, ומרבי אליעזר
 38 בן שמוע ומרבי שמעון חברו. רבנו הקדוש חבר המשנה.
 39 ומימות משה רבנו ועד רבנו הקדוש, לא חברו חברו
 40 שמלמדין אותו ברבים בתורה שבעל פה; אלא בכל דור
 41 ודור, ראש בית דין או נביא שיהיה באותו הדור, כותב
 42 לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו, והוא מלמד על
 43 פה ברבים. וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי פחו,
 44 מבאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים
 45 שנתחדשו בכל דור ודור, בדינים שלא למדו מפי
 46 השמועה אלא במדה משלש עשרה מדות, והספימו עליהן
 47 בית דין הגדול. וכך היה הדבר תמיד, עד רבנו הקדוש.

48 והוא קבץ כל השמועות וכל הדינים וכל הבאורין והפרושין
 49 ששמעו ממשה רבנו, ושלמדו בית דין של כל דור ודור,
 50 בכל התורה כלה; וחבר מהכל ספר המשנה. וישנו לחכמים
 51 ברבים, ונגלה לכל ישראל; וכתבוהו כלם, ורצו בכל
 52 מקום, כדי שלא תשתפח תורה שבעל פה מישאל. ולמה
 53 עשה רבנו הקדוש כן, ולא הניח הדבר כמות שהיה? לפי
 54 שראה שהתלמידים מתמעטין והולכין, והצרות מתחדשות
 55 ובאות, ומלכות הרשעה פושטת בעולם ומתגברת, וישאל
 56 מתגלגלין והולכין לקצוות - חבר חבור אחד להיות ביד
 57 כלם, כדי שילמדוהו במהרה ולא ישכח; וישב כל ימיו הוא
 58 ובית דינו, ולמד המשנה ברבים. ואלו הם גדולי החכמים
 59 שהיו בבית דינו של רבנו הקדוש וקבלו ממנו: שמעון
 60 וגמליאל בניו, ורבי אפס, ורבי חנינה בר חמא, ורבי חיאי,
 61 ורב, ורבי ינאי, ובר קפרא, ושמואל, ורבי יוחנן, ורבי
 62 הושעיה. אלו הם גדולי החכמים שקבלו ממנו, ועמקו
 63 אלפים ורבות משאר החכמים. אף על פי שאלו האחד
 64 עשר קבלו מרבנו הקדוש ועמדו במדרשו, רבי יוחנן קטן
 65 היה, ואחר פן תלמיד היה לרבי ינאי וקבל ממנו תורה. וכן
 66 רב קבל מרבי ינאי, ושמואל קבל מרבי חנינה בר חמא. רב
 67 חבר ספרא וספרי לבאר ולהודיע עקרי המשנה, ורבי חיאי
 68 חבר התוספתא לבאר עניני המשנה. וכן רבי הושעיה ובר
 69 קפרא חברו הבריתות לבאר דברי המשנה, ורבי יוחנן חבר
 70 התלמוד הירושלמי בארץ ישראל אחר חרפן הפית בקרוב
 71 משלש מאות שנה. ומגדולי החכמים שקבלו מרב ושמואל
 72 - רב הונא, ורב יהודה, ורב נחמן, ורב כהנא; ומגדולי
 73 החכמים שקבלו מרבי יוחנן - רבה בר בר חנא, ורבי אמי,
 74 ורבי אסי, ורב דימי, ורבי אבון. ומכלל החכמים שקבלו
 75 מרב הונא ומרב יהודה, רבה ורב יוסף. ומכלל החכמים
 76 שקבלו מרבה ורב יוסף, אבבי ורבא; ושיניהם קבלו גם מרב
 77 נחמן. ומכלל החכמים שקבלו מרבא, רב אשי ורבינא; ומר
 78 בר רב אשי קבל מאביו רב אשי, ומרבינא.
 79 **נמצא** מרב אשי עד משה רבנו עליו השלום - ארבעים
 80 דורות, ואלו הן: (א) רב אשי מרבא, (ב) ורבא
 81 מרבה, (ג) ורבה מרב הונא, (ד) ורב הונא מרבי יוחנן ורב
 82 ושמואל, (ה) ורבי יוחנן ורב ושמואל מרבנו הקדוש,
 83 (ו) ורבנו הקדוש מרבן שמעון אביו, (ז) ורבן שמעון מרבן
 84 גמליאל אביו, (ח) ורבן גמליאל מרבן שמעון אביו, (ט)
 85 ורבן שמעון מרבן גמליאל הזקן אביו, (י) ורבן גמליאל
 86 הזקן אביו מרבן שמעון אביו, (יא) ורבן שמעון מהלל אביו
 87 ושמיאי, (יב) והלל ושמיאי משמעיה ואבטליון, (יג) ושמעיה
 88 ואבטליון מיהודה ושמעון, (יד) ויהודה ושמעון מיהושע
 89 בן פרחיה ונתאי הארכלי, (טו) ויהושע ונתאי מיוסף בן
 90 יועזר ויוסף בן יוחנן, (טז) ויוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן
 91 מאנטיגנוס, (יז) ואנטיגנוס משמעון הצדיק, (יח) ושמעון
 92 הצדיק מעזרא, (יט) ועזרא מברוך, (כ) וברוך מירמיה,
 93 (כא) וירמיה מצפניה, (כב) וצפניה מחבוק, (כג) וחבוק
 94 מנחום, (כד) ונחום מיואל, (כה) ויואל ממיקה, (כו) ומיכה

מִשְׁעָיָה, (כז) וַיִּשְׁעֶיָה מִצְמוֹס, (כח) וְצִמּוֹס מִהוֹשָׁע,
 (כט) וְהוֹשָׁע מִזְכָּרְיָה, (ל) וְזִכְרְיָה מִיְהוֹדָע, (לא) וַיְהוֹדָע
 מֵאֱלִישָׁע, (לב) וְאֱלִישָׁע מֵאֶלְיָהוּ, (לג) וְאֶלְיָהוּ מֵאַחֲזִיָּה,
 (לד) וְאַחֲזִיָּה מִדָּוִד, (לה) וְדָוִד מִשְׁמוּאֵל, (לו) וְשְׁמוּאֵל
 מֵעִלִּי, (לז) וְעִלִּי מִפִּנְחָס, (לח) וְפִנְחָס מִיְהוֹשָׁע,
 (לט) וַיְהוֹשָׁע מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ, (מ) וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה -
 נִמְצָא שְׁפָלָם מֵעַם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.
כָּל אֱלוֹ הַחֲכָמִים הַנִּזְכָּרִים, הֵם גְּדוּלֵי הַדִּוְרוֹת - מֵהֶם
 רָאשֵׁי יִשְׂרָאֵל, וּמֵהֶם רָאשֵׁי גְלִילוֹת, וּמֵהֶם מִסְתַּדְרֵי
 גְּדוּלָּה. וְעַמָּהּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, אֲלָפִים וּרְבֻבוֹת שֶׁשָּׁמְעוּ מֵהֶם
 וְעָמְדוּ. רַבִּינָא וְרַב אֲשִׁי, הֵם סוֹף חֲכָמֵי הַתְּלָמוּד; וְרַב אֲשִׁי
 הוּא שְׁחָבַר הַתְּלָמוּד הַבְּבִלִי בְּאַרְצָא שְׁנַעַר [בבלי], אַחֵר
 שְׁחָבַר רַבִּי יוֹחָנָן הַתְּלָמוּד הַיְּרוּשָׁלַמִי בְּכִמּוֹ מֵאָה שָׁנָה. וְעַנְיָן
 שְׁנֵי הַתְּלָמוּדִין - הוּא פְּרוּשׁ דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה וּבִאֵוֹר עֲמֻקּוֹתֶיהָ,
 וְדְבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בְּכָל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין מִיָּמֹת רַבֵּנוּ
 הַקָּדוֹשׁ וְעַד חֲבוּר הַתְּלָמוּד. וּמִשְׁנֵי הַתְּלָמוּדִים, וּמִן
 הַתּוֹסֵפֶת, וּמִסְפָּרָא וּסְפָרֵי, וּמִן הַתּוֹסֵפֶת [הַבְּרִייתוֹת] -
 מִכָּל הַיִּתְבָּאֵר הָאֶסוּר וְהַמִּתָּר, הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר, הַחֵיב
 וְהַפְּטוּר, הַכָּשֵׁר וְהַפְּסוּל, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱתִיקוּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ מִפִּי
 מוֹשֶׁה מִסִּינַי.
גַּם יִתְבָּאֵר מֵהֶם דְּבָרִים שֶׁגִּזְרוּ חֲכָמִים וּנְבִיאִים שֶׁבְּכָל דּוֹר
 וָדוֹר, לַעֲשׂוֹת סִיג לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁשָּׁמְעוּ מִמֹּשֶׁה בְּפָרוּשׁ,
 שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּשְׁמְרֵם אֶת מִשְׁמֶרֶתִי", עָשׂוּ מִשְׁמֶרֶת לְמִשְׁמֶרֶתִי.
 וְכֵן יִתְבָּאֵר מֵהֶם הַמִּנְהֲגוֹת וְהַתְּקִנּוֹת שֶׁהִתְקִינוּ אוֹ שֶׁנִּהְגּוּ
 בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, כְּמוֹ שֶׁרָאוּ בֵּית דִּין שֶׁל אוֹתוֹ הַדּוֹר, לְפִי
 שֶׁאֶסוּר לְסוּר מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ
 לָךְ - יָמִין וּשְׂמָאל". וְכֵן מִשְׁפָּטִים וְדִינֵין מִפְּלָאִים שֶׁלֹּא
 קָבְלוּ מִמֹּשֶׁה, וְדָנוּ בָּהֶם בֵּית דִּין שֶׁל אוֹתוֹ הַדּוֹר בְּמִדּוֹת
 שֶׁהִתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן, וּפִסְקוֹ אוֹתָן הַזִּקְנִים, וְגִמְרוּ שֶׁהִדִּין
 כָּף הוּא. הַכֹּל חֲבַר רַב אֲשִׁי בַּתְּלָמוּד, מִיָּמֹת מוֹשֶׁה וְעַד יָמָיו.
 וְחֲבָרֵי חֲכָמֵי מִשְׁנָה חֲבוּרִים אַחֲרֵים, לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה:
 רַבִּי הוֹשְׁעִיָּה תִּלְמִידוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, חֲבַר בִּאֵוֹר סֵפֶר
 בְּרֵאשִׁית [בְּרֵאשִׁית רַבָּה]. וְרַבִּי יִשְׁמַעֲלָא פֶּרֶשׁ מִ"אַלֶּה
 שְׁמוֹת" עַד סוֹף הַתּוֹרָה, וְהוּא הַנִּקְרָא 'מְכִילְתָּא'; וְכֵן רַבִּי
 עֲקִיבָה חֲבַר מְכִילְתָּא. וְחֲכָמִים אַחֲרֵים אַחֲרֵיהֶם חֲבָרוּ
 מִדְּרָשׁוֹת. וְהַכֹּל חֲבַר קֹדֶם הַתְּלָמוּד הַבְּבִלִי.
נִמְצָא רַבִּינָא וְרַב אֲשִׁי וְחֲבָרֵיהֶם, סוֹף גְּדוּלֵי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל
 הַמַּעֲתִיקִים תּוֹרָה שְׁבַע לְפָה, וְשֶׁגִּזְרוּ גְּזֵרוֹת וְהִתְקִינוּ
 תְּקִנּוֹת וְהִנְהִיגוּ מִנְהֲגוֹת וּפְשָׁטָה גְּזֵרָתָם וְתִקְנָתָם וּמִנְהֲגוֹתָם
 בְּכָל יִשְׂרָאֵל, בְּכָל מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבֹתֵיהֶם. וְאַחֵר בֵּית דִּינוֹ שֶׁל
 רַב אֲשִׁי, שְׁחָבַר הַתְּלָמוּד בִּימֵי בָנוּ וּגְמָרוֹ, נִתְפָּזְרוּ יִשְׂרָאֵל
 בְּכָל הָאֲרָצוֹת פְּזוּרִי יָתֵר, וְהִגִּיעוּ לַקְּצוּת וְלֵאִיִּם הַרְחוּקִים;
 וּרְבֵתָה קִטְטָה בְּעוֹלָם, וְנִשְׁתַּבְּשׁוּ הַדְּרָכִים בְּגִיסוֹת, וְנִתְמַעַט
 תְּלָמוּד תּוֹרָה, וְלֹא נִתְפָּסְסוּ יִשְׂרָאֵל לְלִמּוֹד בִּישְׁבֻּבוֹתֵיהֶם
 אֲלָפִים וּרְבֻבוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיוּ מִקֹּדֶם. אֲלֹא מִתְקַבְּצִים יְחִידִים
 הַשְּׂרִידִים אֲשֶׁר ה' קוֹרָא בְּכָל עִיר וְעִיר וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה,
 וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, וּמְבִינִים בְּחֲבֻרֵי הַחֲכָמִים כָּלָם, וְיוֹדְעִים

מֵהֶם דֶּרֶךְ הַמִּשְׁפָּט הַיָּאֵף הוּא. וְכָל בֵּית דִּין שֶׁעָמַד אַחֵר
 הַתְּלָמוּד בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה וְגִזְרוּ אוֹ הִתְקִין אוֹ הִנְהִיג לְבָנֵי
 מְדִינָתוֹ, אוֹ לְבָנֵי מְדִינוֹת רַבּוֹת - לֹא פָשְׁטוּ מַעֲשֵׂיו בְּכָל
 יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי רַחֵק מוֹשְׁבֹתֵיהֶם וְשִׁבוּשׁ הַדְּרָכִים, וְהָיוּ בֵּית
 דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הַמְּדִינָה יְחִידִים, וּבֵית דִּין גְּדוּלָּה שֶׁל שְׁבָעִים
 וְאַחַד בָּטָל מִכַּמָּה שָׁנִים קֹדֶם חֲבוּר הַתְּלָמוּד. לְפִיכָף, אֵין
 כּוֹפִין אֲנָשֵׁי מְדִינָה זוֹ לְנִהֵג בְּמִנְהַג מְדִינָה אַחֲרָת, וְאֵין
 אוֹמְרִין לְבֵית דִּין זֶה לְגִזֹּר גְּזֵרָה שֶׁגִּזְרָה בֵּית דִּין אַחֵר
 בְּמְדִינָתוֹ. וְכֵן אִם לִמַּד אַחַד מֵהַגְּאוֹנִים שֶׁדֶּרֶךְ הַמִּשְׁפָּט כָּף
 הוּא, וְנִתְבָּאֵר לְבֵית דִּין אַחֵר שֶׁעָמַד אַחֲרָיו שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ
 הַמִּשְׁפָּט הַכְּתוּב בַּתְּלָמוּד - אֵין שׁוֹמְעִין לְרָאשׁוֹן, אֲלֹא לְמִי
 שֶׁהִדְעַת נֹטָה לְדַבְּרֵיו, בֵּין רָאשׁוֹן, בֵּין אַחֲרוֹן.
וְדְבָרִים הֵלְלוּ, בְּדִינִים וְגִזְרוֹת וְתִקְנּוֹת וּמִנְהֲגוֹת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ
 אַחֵר חֲבוּר הַתְּלָמוּד. אֲבָל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבַּתְּלָמוּד
 הַבְּבִלִי, חֲיָבִים כָּל יִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת בָּהֶן; וְכּוֹפִין כָּל עִיר וְעִיר
 וְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה לְנִהֵג בְּכָל הַמִּנְהֲגוֹת שֶׁנִּהְגּוּ חֲכָמִים
 שֶׁבַּתְּלָמוּד, וְלְגִזֹּר גְּזֵרוֹתָם וְלְלַכֵּת בְּתִקְנּוֹתָם, הוֹאִיל וְכָל
 אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁבַּתְּלָמוּד הִסְפִּימוּ עֲלֵיהֶם כָּל יִשְׂרָאֵל,
 וְאוֹתָם הַחֲכָמִים שֶׁהִתְקִינוּ אוֹ שֶׁגִּזְרוּ אוֹ שֶׁהִנְהִיגוּ אוֹ שֶׁדָּנוּ
 דִּין וְלִמְדוּ שֶׁהַמִּשְׁפָּט כָּף הוּא, הֵם כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ רַבָּן,
 וְהֵן שֶׁשָּׁמְעוּ הַקְּבֵלָה בְּעֶקְרֵי הַתּוֹרָה כְּלָה דּוֹר אַחֵר דּוֹר, עַד
 מוֹשֶׁה רַבֵּנוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם. כָּל הַחֲכָמִים שֶׁעָמְדוּ אַחֵר חֲבוּר
 הַתְּלָמוּד וּבָנוּ [הַתְּבֻנוּנָה] בּוֹ, וַיֵּצֵא לָהֶם שֵׁם בְּחֻקְמָתָם - הֵם
 הַנִּקְרָאִים 'גְּאוֹנִים'. וְכָל אֱלוֹ הַגְּאוֹנִים שֶׁעָמְדוּ בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל
 וּבְאַרְצָא שְׁנַעַר וּבִסְפָּרָד וּבְצִרְפָּת - לְמַדּוּ דֶּרֶךְ הַתְּלָמוּד
 וְהִצִּיאוּ לְאוֹר תְּעִלּוּמֹתָיו וּבִאֵרוּ עֲנִינָיו, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ עֲמָקָה
 דִּרְכּוֹ עַד לְמָאֵד; וְעוֹד, שֶׁהוּא בִּלְשׁוֹן אֲרָמִי מְעֻרָב עִם
 לְשׁוֹנוֹת אַחֲרוֹת, לְפִי שֶׁאוֹתָהּ הִלְשׁוֹן הִתָּה בְּרוּרָה לְכָל
 בִּשְׁנַעַר בְּעַת שְׁחָבַר הַתְּלָמוּד; אֲבָל בְּשָׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת וְכֵן
 בִּשְׁנַעַר בִּימֵי הַגְּאוֹנִים, אֵין אֲדָם מִפִּיר אוֹתָהּ הִלְשׁוֹן עַד
 שֶׁמִּלְמָדִים אוֹתוֹ. וּשְׂאֵלוֹת רַבּוֹת שׁוֹאֲלִין אֲנָשִׁי כָּל עִיר וְעִיר
 לְכָל גְּאוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵיהֶם, לְפָרֵשׁ לָהֶם דְּבָרִים קָשִׁים
 שֶׁבַּתְּלָמוּד, וְהֵם מְשִׁיבִים לָהֶם כְּפִי חֻקְמָתָם, וְאוֹתָם
 הַשׁוֹאֲלִים מְקַבְּצִים הַתְּשׁוּבוֹת, וְעוֹשִׂין מִהֵן סְפָרִים לְהִבִּין
 מֵהֶם. גַּם חֲבָרֵי הַגְּאוֹנִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, חֲבוּרִים לְבָאֵר
 הַתְּלָמוּד: מֵהֶם מִי שֶׁפָּרֵשׁ הִלְכוֹת יְחִידוֹת, וּמֵהֶם מִי שֶׁפָּרֵשׁ
 פְּרָקִים יְחִידִים שֶׁנִּתְקַשּׁוּ בְּיָמָיו, וּמֵהֶם מִי שֶׁפָּרֵשׁ מִסְכָּתוֹת
 וּסְדָרִים. וְעוֹד חֲבָרֵי הִלְכוֹת פְּסוּקוֹת, בְּעַנְיָן הָאֶסוּר וְהַמִּתָּר
 וְהַחֵיב וְהַפְּטוּר, בְּדְבָרִים שֶׁהִשְׁעָה צְרִיכָה לָהֶם, כְּדִי שִׁיְהִיו
 קְרוּבִים לְמַדְע מִי שֶׁאֵינוּ כּוֹל לִירֹד לְעֻמְקוֹ שֶׁל תְּלָמוּד. וְזוֹ
 הִיא מְלָאכָתָה שֶׁעָשׂוּ בָּהּ כָּל גְּאוֹנֵי יִשְׂרָאֵל, מִיּוֹם שֶׁחָבַר
 הַתְּלָמוּד וְעַד יָמֵינוּ, שֶׁהִיא שְׁנָה שְׁמִינִית אַחֵר מֵאָה וְאַלְף
 לְחֻרְבֵּן הַבֵּית, וְהִיא שְׁנַת אַרְבַּעַת אֲלָפִים וְהִשְׁעָה מֵאוֹת
 וּשְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעָה לְבְרִיאַת עוֹלָם.
וּבְיָזְמֵן הָיָה תְּכַפּוֹ צְרוּת יִתְרוֹת, וְדִחְקָה שָׁעָה אֶת הַכֹּל,
 וְאַבְדָּה חֻקְמַת חֲכָמֵינוּ, וּבִינָת נְבוּזַיְנוּ נִסְתַּתְּרָה; וְכֵן
 לְפִיכָף, אוֹתָן הַפְּרוֹשִׁין וְהַהִלְכוֹת וְהַתְּשׁוּבוֹת שֶׁחָבְרוּ

הגאונים, וראו שהם דברים מבארים, נתקשו בימינו, ואין
מבין עניניהם כראוי אלא מעט במספר. ואין צריך לומר,
התלמוד עצמו: הבבלי, והירושלמי, וספרא, וספרי,
והתוספות - שהם צריכין דעת וחקר ונפש חכמה וזמן
ארץ, ואחר כך יודע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים
והמתירים ושאר דיני תורה היאך הוא. ומפני זה נעיתי
חצני, אני משה בן מיימון הספרדי, ונשענתי על הצור
ברוך הוא, ובינתי באלו הספרים, וראיתי לחבר דברים
המתבררים מכל אלו החבורים, בענין האסור והמתיר
הטמא והטהור עם שאר דיני התורה, כלם בלשון ברורה
וררר קצרה, עד שתהא תורה שבעל פה בלה סדורה בפי
הכל - בלא קשיא ולא פרוק, לא זה אומר בכה וזה אומר
בכה, אלא דברים ברורים קרובים נכונים, על פי המשפט
אשר יתבאר מכל אלו החבורים והפרושים הנמצאים
מימות רבנו הקדוש ועד עכשו, עד שיהיו כל הדינים
גלויין לקטן ולגדול בדין כל מצוה, ובדין כל הדברים
שתקנו חכמים ונביאים. כללו של דבר - כדי שלא יהא
אדם צריך לחבור אחר בעולם בדין מדיני ישראל, אלא
יהיה חבור זה מקבץ לתורה שבעל פה בלה, עם התקנות
והמנהגות והגזרות שנעשו מימות משה רבנו ועד חבור
התלמוד, וכמו שפרשו לנו הגאונים בכל חבוריהם שחבור
אחר התלמוד. לפיכך קראתי שם חבור זה 'משנה תורה'
- לפי שאדם קורא תורה שבכתב תחלה, ואחר כך קורא
בזה, ויודע ממנו תורה שבעל פה בלה, ואינו צריך לקרות
ספר אחר ביניהם. וראיתי לחלק חבור זה הלכות הלכות
בכל ענין וענין, ואחלק ההלכות לפרקים שבאותו ענין;
וכל פרק ופרק אחלק אותו להלכות קטנות, כדי שיהיו
סדורים על פה. אלו ההלכות שבכל ענין וענין - יש מהן
הלכות שהן משפטי מצוה אחת בלבד, והיא המצוה שיש
בה דברי קבלה הרבה והוא ענין בפני עצמו, ויש מהם
הלכות שהם כוללים משפטי מצוות הרבה, אם יהיו אותן
המצוות בלן בענין אחד; מפני שחלוק חבור זה לפי
הענינים, לא לפי מנין המצוות, כמו שיתבאר לקורא בו.
ומנין מצוות התורה הנוהגות לדורות, שש מאות ושלש
עשרה מצוות: מהם מצוות עשה מאתיים שמונה וארבעים,
סימן להם מנן אבריו של אדם; ומהם מצוות לא תעשה
שלש מאות ושלשים וחמש, סימן להן מנן ימי שנת
החמה.

יום רביעי כ"ו שבט ה'תשע"ג

מצוות עשה

א. מצוה ראשונה ממצוות עשה, לידע שיש שם אלוה,
שנאמר: "אנכי ה' אלהיך". ב. ליחדו, שנאמר: "ה'
אלהינו, ה' אחד". ג. לאהבו, שנאמר: "ואהבת את ה'
אלהיך". ד. ליראה ממנו, שנאמר: "את ה' אלהיך
תיירא". ה. להתפלל, שנאמר: "ועבדתם את ה'

אלהיכם"; עבודה זו תפלה. ו. לדבקה בו, שנאמר: "ובו
תדבק". ז. להשבע בשמו, שנאמר: "ובשמו תשבע".
ח. להדמות בדרךיו הטובים והישרים, שנאמר: "והלכת
בדרכיו". ט. לקדש את שמו, שנאמר: "ונקדשתי בתוך
בני ישראל". י. לקרות קרית שמע פעמים בכל יום,
שנאמר: "ודברת בם". כ. בשכבך ובקומך. יא. ללמד
תורה וללמדה, שנאמר: "ושננתם לבניך". יב. לקשר
תפלין בראש, שנאמר: "והיו לטטפת בין עיניך". יג.
לקשר תפלין ביד, שנאמר: "וקשרתם לאות על ירך". יד.
לעשות ציצית, שנאמר: "ועשו להם ציצת". טו.
לקבץ מזוזה, שנאמר: "ויכתבתם על מזוזות ביתך". טז.
להקהיל את העם לשמע תורה במוצאי שביעית,
שנאמר: "הקהל את העם". יז. לכתב כל איש ספר תורה
לעצמו, שנאמר: "כתבו לכם את השירה הזאת". יח.
לכתב המלך ספר שני לעצמו, יתר על האחד של כל
אדם, כדי שיהיה לו שתי תורות, שנאמר: "וכתב לו את
משנה התורה הזאת". יט. לברך אחר המזון, שנאמר:
"ואכלת, ושבעת - וברכת את ה' אלהיך". כ. לבנות בית
הבחינה, שנאמר: "ועשו לי מקדש (ושכנתי בתוכם)". כא.
ליראה מבית זה, שנאמר: "ומקדשי תיראו". כב.
לשמר בית זה תמיד, שנאמר: "ואתה ובניך אתך, לפני
אהל העדת". כג. להיות הלוי עובד במקדש, שנאמר:
"ועבד הלוי הוא". כד. לקדש הפתח ידיו ורגליו בשעת
העבודה, שנאמר: "ורחצו אהרן ובניו". כה. לערוך גרות
במקדש, שנאמר: "וצרף אתו אהרן ובניו". כו. לברך
הפניהם את ישראל, שנאמר: "זה תברכו את בני ישראל". כז.
להסדיר לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת, שנאמר:
"ונתת על השלחן לחם פנים". כח. להקטיר קטרת
פעמים ביום, שנאמר: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים". כט.
להבעיר אש במזבח העולה תמיד, שנאמר: "אש,
תמיד תוקד על המזבח". ל. להרים את הדשן מעל
המזבח, שנאמר: "והרים את הדשן". לא. לשלח טמאים
ממחנה שכינה שהוא המקדש, שנאמר: "וישלחו מן
המחנה, כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש". לב. לחלק
כבוד לזרעו של אהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדשה,
שנאמר: "וקדשתו". לג. להלביש הפהנים לעבודה בגדי
כהנה, שנאמר: "ועשית בגדי קדש". לד. לשאת הארון
על הפתח כשנשאים אותו, שנאמר: "בפתח ישאו". לה.
למשח פהנים גדולים ומלכים בשמן המשחה,
שנאמר: "שמן משחת קדש". לו. להיות הפהנים
עובדים במקדש משמרות משמרות, וכמועדים עובדים
באחד, שנאמר: "וכי יבא הלוי". לז. לבד ממקרייו, על
האבות". לז. להיות הפהנים מטמאים לקרוביהן
ומתאבלין עליהן כשאר ישראל שהן מצוין להתאבל,
שנאמר: "לה יטמא". לח. להיות כהן גדול נושא
בתולה, שנאמר: "והוא, אשה בבתוליה יקח". לט.
להקריב תמיד בכל יום, שנאמר: "שנים ליום, עלה

אָשם; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אָשֶׁם וְדֹאִי'. **עב.** לַהֲקָרִיב קֶרְבֵּן
 עוֹלָה וְיִזְרֹד, שֶׁנֶּאֱמָר: "אִם לֹא תִגִּיעַ יְדוֹ", וְאִם לֹא תִשָּׂא.
עג. לַהֲתוֹדוֹת לִפְנֵי ה' מִכָּל חַטָּא שֶׁעָשָׂה הָאָדָם, בְּשַׁעַת
 הַקֶּרְבֵּן וְשֶׁלֹּא בְשַׁעַת הַקֶּרְבֵּן, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִתְדוּ אֶת חַטָּאתָם
 אֲשֶׁר עָשׂוּ". **עד.** לַהֲקָרִיב הַזֵּב קֶרְבֵּן אַחֵר שִׁטְהֵר,
 שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכִי יִטְהַר הַזֵּב". **עה.** לַהֲקָרִיב הַזֵּבָה קֶרְבֵּן אַחֵר
 שִׁטְהֵר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִם טְהֵרָה מְזוּבָה". **עו.** לַהֲקָרִיב
 הַמִּצְרֵעַ קֶרְבֵּן אַחֵר שִׁטְהֵר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי".
עז. לַהֲקָרִיב הַיּוֹלֶדֶת קֶרְבֵּן אַחֵר שִׁטְהֵר, שֶׁנֶּאֱמָר:
 "וּבִמְלֹאֵת יְמֵי טְהֵרָה". **עח.** לַעֲשׂוֹר הַבְּהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמָר:
 "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקֶרֶב וְצֹאן". **עט.** לַקֹּדֶשׁ בְּכוֹר הַבְּהֵמָה
 הַטְּהוֹרָה וְלַהֲקָרִיבוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד".
פ. לַפְּדוֹת בְּכוֹר אָדָם, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֵף פְּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר
 הָאָדָם". **פא.** לַפְּדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּפֶטֶר חֲמוֹר
 תִּפְדֶּה בָשָׂה". **פב.** לַעֲרֹף פֶּטֶר חֲמוֹר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִם לֹא
 תִּפְדֶּה וְעִרְפֹתוֹ". **פג.** לַהֲבִיאַת כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת שֵׁשׁ עַל
 הָאָדָם בַּחוּבָה אוֹ בַּנְּדָבָה בְּרִגְלָא רֵאשׁוֹן שֶׁפָּגַע בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר:
 "וּבִבְּאֵת שְׁמָהּ, וְהִבְאֵתָם שְׁמָהּ". **פד.** לַהֲקָרִיב כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת
 בְּבֵית הַבְּחִירָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי
 מִצְוֶה". **פה.** לַהֲטַפֵּל בַּהֲבָאָה הַקֶּרְבָּנוֹת מִחוּצָה לְאֶרֶץ
 לְבֵית הַבְּחִירָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכִי יִהְיֶה לְךָ, וַיִּנְדְּרֶיךָ,
 תֵּשָׂא וּבִאֵת"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוֹ, שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא
 בְּקֹדֶשׁ חוּצָה לְאֶרֶץ. **פו.** לַפְּדוֹת קֹדְשִׁים בְּעֵלֵי מוֹמִים
 וְיִהְיֶה מִתְּרִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכִי יִפְשֹׁעַ תִּזְבַּח"; מִפִּי
 הַשְּׁמוּעָה לְמָדוֹ, שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בַּפְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין
 שִׁיפְדוּ. **פז.** לַהֲיֹת הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִיָּה הוּא
 וְתִמְוֶרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ". **פח.** לֶאֱכֹל שְׂרִיר מְנַחוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר:
 "וְהִנּוֹתְתָּ מִמֶּנָּה, יֹאכְלוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו". **פט.** לֶאֱכֹל בָּשָׂר
 חֲסֵאת וְאָשֶׁם, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאֹכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם".
צ. לַשֶּׁרֶף בָּשָׂר קֹדֶשׁ שֶׁנִּטְמָא, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יָגַע
 בְּכָל טִמָּא". **צא.** לַשֶּׁרֶף נוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִנּוֹתֵר מִבָּשָׂר
 הַזֵּבַח - בִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף". **צב.** לְגַדֵּל הַנִּזְוִיר
 שְׁעָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "גִּדֵּל פָּרַע שְׁעָרָא שְׁעָרָא". **צג.** לְגַלֵּחַ הַנִּזְוִיר
 שְׁעָרוֹ עַל קֶרְבָּנוֹתָיו בְּמֹלֶאֶת יְמֵי נִזְוִי, אוֹ בַּתּוֹף יְמֵי נִזְוִי אִם
 נִטְמָא, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו". **צד.** לְקַיֵּם אָדָם
 כָּל מָה שִׁיּוּצִיא בִּשְׁפָתָיו, מִקֶּרְבֵּן אוֹ צִדְקָה וְכִיּוּצָא בָּהֶם,
 שֶׁנֶּאֱמָר: "מוֹצֵא שְׁפָתָיִךְ, תִּשְׁמֹר וְעִשִּׂיתִי". **צה.** לְדוֹן
 בַּהֲפֹרֶת נְדָרִים בְּכָל הַדִּינִים הָאֲמֻרִין בַּתּוֹרָה. **צו.** לַהֲיֹת
 כָּל הַנוֹגֵעַ בַּנִּבְלָה טִמָּא, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה".
צז. לַהֲיֹת שְׂמֵנָה שְׂרָצִים מְטֵמְאִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְזֶה לָכֶם
 הַטֵּמֵא". **צח.** לַהֲיֹת הָאֲכָלִין מִטֵּמְמָאִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "מִכָּל
 הָאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכֹל". **צט.** לַהֲיֹת הַנֶּהֱדָה טִמָּאָה וּמִטֵּמָּאָה
 לְאַחֲרִים. **ק.** לַהֲיֹת הַיּוֹלֶדֶת טִמָּאָה נִנְדָה. **קא.** לַהֲיֹת
 הַמִּצְרֵעַ טִמָּא וּמִטֵּמָּא. **קב.** לַהֲיֹת בְּגָד מְנוּגַע טִמָּא
 וּמִטֵּמָּא. **קג.** לַהֲיֹת בֵּית מְנוּגַע טִמָּא. **קד.** לַהֲיֹת
 הַזֵּב מְטֵמָא. **קה.** לַהֲיֹת שְׂכַבֵּת זָרַע מְטֵמָּאָה.
קו. לַהֲיֹת הַזֵּבָה מְטֵמָּאָה. **קז.** לַהֲיֹת הַמֵּת מְטֵמָּאָה.

1 תָּמִיד". **מ.** לַהֲקָרִיב כֶּהֱנָה גְדוֹל מִנְחָה בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמָר:
 "זֶה קֶרְבֵּן אֹהֶרֶן וּבְנָיו". **מא.** לַהֲוֹסִיף קֶרְבֵּן אַחֵר בְּכָל
 שַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת - שְ�נֵי כִבְשִׁים".
מב. לַהֲוֹסִיף קֶרְבֵּן בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר:
 "וּבִרְאֵשֵׁי חֳדָשִׁים". **מג.** לַהֲוֹסִיף קֶרְבֵּן בַּחֲג הַפֶּסַח,
 שֶׁנֶּאֱמָר: "שַׁבְּעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אֹשֶׁה לֵה". **מד.** לַהֲקָרִיב
 מִנְחַת הַעֹמֶר מִמִּתְרַת רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח עִם כֶּבֶשׂ אֶחָד,
 שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִבְאֵתָם אֶת עֹמֶר". **מה.** לַהֲוֹסִיף קֶרְבֵּן בִּיּוֹם
 עֲצֵרַת, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבִיּוֹם הַבִּפְּרוּרִים". **מו.** לַהֲבִיאַת שְׁתֵּי
 הַלֶּחֶם עִם הַקֶּרְבָּנוֹת הַקֶּרְבִּים בְּגִלְל הַלֶּחֶם בִּיּוֹם עֲצֵרַת,
 שֶׁנֶּאֱמָר: "מִמּוֹשְׁבֵיתֶכֶם תִּבְיֹאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה. . . וְהִקְרַבְתֶּם עַל
 הַלֶּחֶם". **מז.** לַהֲוֹסִיף קֶרְבֵּן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁנֶּאֱמָר:
 "וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ". **מח.** לַהֲוֹסִיף קֶרְבֵּן
 בִּיּוֹם הַצֹּם, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי".
מט. לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדַת הַיּוֹם בִּיּוֹם הַצֹּם, שֶׁנֶּאֱמָר: "בְּזֹאת יָבֹא
 אֹהֶרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּפָרֹן בֶּן בָּקָר", וְכָל הַעֲבוּדָה הַכְּתוּבָה
 בַּפָּרָשָׁה אַחֲרֵי מוֹת. **נ.** לַהֲוֹסִיף קֶרְבֵּן בִּיּוֹם חַג הַפֶּסַח,
 שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אֹשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ". **נא.** לַהֲוֹסִיף
 קֶרְבֵּן בִּיּוֹם שְׁמִינִי עֲצֵרַת, כִּי רִגֵּל בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ הוּא, שֶׁנֶּאֱמָר:
 "בִּיּוֹם הַשְּׁמִינִי". **נב.** לַחֲג בְּרִגְלִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "שְׁלֹשׁ
 רִגְלִים תַּחֲג לִי". **נג.** לַהֲרֹאֹת בְּרִגְלִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "שְׁלֹשׁ
 פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה - יִרְאֶה כָּל זָכוֹרֶךָ". **נד.** לַשְׂמַח בְּרִגְלִים,
 שֶׁנֶּאֱמָר: "וְשִׂמְחָתָ בַּחֲגֹד". **נה.** לַשְׂחַט כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח,
 שֶׁנֶּאֱמָר: "וְשִׂחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל". **נו.** לֶאֱכֹל בָּשָׂר פֶּסַח
 צָלִי בְּלִילִי חֲמֹשֶׁה עֶשֶׂר בְּנִינִס, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאֹכְלוּ אֶת
 הַבָּשָׂר". **נז.** לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי, שֶׁנֶּאֱמָר: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי
 בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר". **נח.** לֶאֱכֹל אֶת בָּשָׂר פֶּסַח שְׁנִי עַל מִצֵּה
 וּמִזְרֹר, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַל מִצּוֹת וּמִזְרִים יֹאכְלֶהוּ". **נט.** לַתְּקַע
 בַּחֲצוֹצְרוֹת עַל הַקֶּרְבָּנוֹת וּבְשַׁעַת הַצֹּרוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִתְקַעְתֶּם
 בַּחֲצוֹצְרוֹת". **ס.** לַהֲיֹת כָּל קֶרְבָּנוֹת בַּהֲמָה מִיּוֹם שְׁמִינִי
 וְהִלָּאָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה". **סא.** לַהֲיֹת
 כָּל קֶרְבֵּן בַּהֲמָה תָּמִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן".
סב. לְמַלֵּחַ כָּל קֶרְבֵּן, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַל כָּל קֶרְבָּנְךָ תִּקְרִיב
 מֶלַח". **סג.** מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "אִם עֲלֶה קֶרְבָּנוֹ".
סד. מַעֲשֵׂה הַחֲטָאת, שֶׁנֶּאֱמָר: "זֹאת תּוֹרַת הַחֲטָאת".
סה. מַעֲשֵׂה הָאָשֶׁם, שֶׁנֶּאֱמָר: "זֹאת תּוֹרַת הָאָשֶׁם".
סו. מַעֲשֵׂה זִבְחַת הַשְּׁלָמִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "זֹאת תּוֹרַת זִבְחַת
 הַשְּׁלָמִים". **סז.** מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְנִפְשׁ כִּי
 תִּקְרִיב קֶרְבֵּן מִנְחָה". **סח.** לַהֲקָרִיב בֵּית דִּין קֶרְבֵּן אִם
 טַעוּ בַּהֲוֹרָאָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ".
סט. לַהֲקָרִיב הַיָּחִיד קֶרְבֵּן חֲסֵאת אִם שִׁגָּה בַּמִּצְוֹת לֹא
 תַּעֲשֶׂה שְׁחִיבִים עָלֶיהָ כֹּרֶת, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְנִפְשׁ כִּי תַחֲטָא".
ע. לַהֲקָרִיב הַיָּחִיד קֶרְבֵּן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֲטָא חֲטָא
 שְׁחִיבִים עָלָיו חֲטָאת אוֹ לֹא חֲטָא, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא יֵדַע וְאָשֶׁם
 . . . וְהִבְיֹא אֶת אֲשָׁמוֹ"; וְזֶה הוּא נִקְרָא 'אָשֶׁם תְּלוּי'.
עא. לַהֲקָרִיב הַשּׁוֹגֵג בַּמַּעֲלָה, אוֹ הַחוּטָא בַּגְּזֵלָה, אוֹ
 בַּשְּׁפָחָה חֲרוּפָה, אוֹ שֶׁכָּפַר בַּפְּקֻדוֹן וְנִשְׁבַּע - מִבִּיא קֶרְבֵּן

48 שְׁנָאֹמֶר: "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה". קִלְחָ. לַתָּן גְּאֵלָה
 49 לְאַרְצָן בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל, שְׁנָאֹמֶר: "וַיִּבְכַּל אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם, גְּאֵלָה
 50 תִּתְּנוּ לְאַרְצָן". קִלְטָ. לִהְיוֹת גְּאֵלָת בְּתִי עֲרֵי חוֹמָה עַד
 51 שָׁנָה, שְׁנָאֹמֶר: "וְאִישׁ, כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה".
 52 קִמָּ. לִמְנוֹת שְׁנֵי יוֹבֵל שָׁנִים וְשִׁמְשִׁים, שְׁנָאֹמֶר: "וְסִפַּרְתָּ לָךְ
 53 שָׁבַע וְגו'". קִמָּא. לְהַשְׁמִיט כֶּסֶפִּים בְּשָׁבִיעִית, שְׁנָאֹמֶר:
 54 "שִׁמוּט כָּל בַּעַל מִשָּׂה יְדו'". קִמָּב. לִנְגֹשׁ לְנִכְרֵי, שְׁנָאֹמֶר:
 55 "אֵת הַנִּכְרֵי תִגְשׁ, וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ אֵת אֲחִיד תִּשְׁמַט יָדְךָ".
 56 קִמָּג. לַתָּן מִן הַבְּהֵמָה לִכְהֵן הַזֶּרֹּעַ וְהַלְוִיִּים וְהַקְּבָה,
 57 שְׁנָאֹמֶר: "וְנָתַן לִכְהֵן הַזֶּרֹּעַ". קִמָּד. לַתָּן רֹאשִׁית הַגֹּז
 58 לִכְהֵן, שְׁנָאֹמֶר: "וְרֹאשִׁית גֹּז צֹאנְךָ - תִּתֵּן לוֹ". קִמָּה. לְדוֹן
 59 בְּדִינֵי חֲרָמִים, מִהֶם לַה' וּמִהֶם לִכְהֵן, שְׁנָאֹמֶר: "אֵף כָּל (ה)
 60 חֲרָם אֲשֶׁר יִחָרֵם". קִמָּו. לִשְׁחַט בְּהֵמָה חֲזֵה וְעוֹף וְאַחַר
 61 כָּךְ יֵאָכֵל בְּשָׂרָם, שְׁנָאֹמֶר: "וְזִבְחָתָם מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ".
 62 קִמָּז. לִכְסוֹת דָּם חֲזֵה וְעוֹף, שְׁנָאֹמֶר: "וְשִׁפְךָ אֵת דָּמוֹ,
 63 וְכִסְהוּ בַּעֲפָר". קִמָּח. לִשְׁלַח אִם צִפּוֹר מִן הַקֵּן, שְׁנָאֹמֶר:
 64 "שְׁלַח תִּשְׁלַח אֵת הָאִם". קִמָּט. לִבְדֹּק בְּסִימְנֵי בְּהֵמָה,
 65 שְׁנָאֹמֶר: "זֹאת הַחֲזִיהָ אֲשֶׁר תֵּאָכְלוּ". קִנָּ. לִבְדֹּק בְּסִימְנֵי
 66 הָעוֹף עַד שִׁיבְדִּיל בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, שְׁנָאֹמֶר: "כָּל צִפּוֹר".
 67 קִנָּא. לִבְדֹּק בְּסִימְנֵי חֲגָבִים לִידַע טָהוֹר מִן הַטָּמֵא, שְׁנָאֹמֶר:
 68 "אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים". קִנָּב. לִבְדֹּק בְּסִימְנֵי דָגִים, שְׁנָאֹמֶר:
 69 "אֵת זֶה תֵּאָכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים". קִנָּג. לִקְדֹשׁ חֲדָשִׁים
 70 וְלַחֲשֹׁב שָׁנִים וְחֲדָשִׁים בְּבֵית דִּין בְּלִבְךָ, שְׁנָאֹמֶר: "הַחֲדָשׁ
 71 הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים". קִנָּד. לִשְׁבוֹת בְּשַׁבָּת, שְׁנָאֹמֶר:
 72 "וַיְבִיִּים הַשָּׁבִיעִי תִשְׁבַּת". קִנָּה. לִקְדֹשׁ שַׁבָּת, שְׁנָאֹמֶר:
 73 "זָכוֹר אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת לִקְדָּשׁוֹ". קִנָּו. לִבְעַר חֲמֶץ,
 74 שְׁנָאֹמֶר: "בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאוֹר מִבִּתְּיָכֶם".
 75 קִנָּז. לִסְפֹּר בִּיצֵאת מִצְרַיִם בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֹג הַמִּצּוֹת,
 76 שְׁנָאֹמֶר: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא". קִנָּח. לֵאכֹל מִצֵּה
 77 בְּלִיל זֶה, שְׁנָאֹמֶר: "בַּעֲרֹב תֵּאָכְלוּ מִצּוֹת". קִנָּט. לִשְׁבוֹת
 78 בְּרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, שְׁנָאֹמֶר: "וַיְבִיִּים הָרִאשׁוֹן, מִקְרָא קֹדֶשׁ".
 79 קִסָּ. לִשְׁבוֹת בְּשָׁבִיעִי בּוֹ, שְׁנָאֹמֶר: "וַיְבִיִּים הַשָּׁבִיעִי, מִקְרָא
 80 קֹדֶשׁ". קִסָּא. לִסְפֹּר מִקְצֵי־הָעָמָר מִט' יוֹם, שְׁנָאֹמֶר:
 81 "וְסִפַּרְתֶּם לָכֶם מִמִּחֲרַת הַשַּׁבָּת". קִסָּב. לִשְׁבוֹת בַּיּוֹם
 82 הַחֲמִשִּׁים, שְׁנָאֹמֶר: "וּקְרֹאתֶם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה, מִקְרָא
 83 קֹדֶשׁ". קִסָּג. לִשְׁבוֹת בְּרִאשׁוֹן שֶׁל חֹדֶשׁ הַשָּׁבִיעִי,
 84 שְׁנָאֹמֶר: "בְּאַחַד לַחֲדָשׁ, יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן".
 85 קִסָּד. לְהַתְּעַנּוֹת בַּעֲשִׂירֵי בּוֹ, שְׁנָאֹמֶר: "בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ תַּעֲנּוּ
 86 אֵת נַפְשֵׁיכֶם". קִסָּה. לִשְׁבוֹת בַּיּוֹם הַצֹּהֵם, שְׁנָאֹמֶר:
 87 "שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן". קִסָּו. לִשְׁבוֹת בְּרִאשׁוֹן שֶׁל חֹג הַסְּכּוֹת,
 88 שְׁנָאֹמֶר: "בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, מִקְרָא קֹדֶשׁ".
 89 קִסָּז. לִשְׁבוֹת בְּשִׁמְיָנִי שֶׁל חֹג, שְׁנָאֹמֶר: "וַיְבִיִּים הַשְּׁמִינִי
 90 מִקְרָא קֹדֶשׁ". קִסָּח. לֵישֵׁב בַּסֶּפֶה שְׁבַעַת יָמִים, שְׁנָאֹמֶר:
 91 "בַּסֶּפֶה תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים". קִסָּט. לִטַּל לוֹלֵב, שְׁנָאֹמֶר:
 92 "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים".
 93 קִעָּ. לְשַׁמֵּעַ קוֹל שׁוֹפָר בְּרִאשׁוֹן הַשָּׁנָה, שְׁנָאֹמֶר: "יוֹם תְּרוּעָה
 94 יִהְיֶה לָכֶם". קִעָּא. לַתָּן מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה,

1 קִחָ. לִהְיוֹת מִי נֹדֵה מִטָּמְאִין לְאָדָם וּמִטָּהֲרִין לְאָדָם
 2 טָמֵא מִטָּמְאָת מַת בְּלִבְךָ. וְכָל אֱלוֹ הַדִּינִין שֶׁל טָמְאִין אֵלָיו,
 3 רַב מִשְׁפָּטִי כָּל טָמְאָה וְטָמְאָה מִהֵן מִבְּאֹר בַּתוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב.
 4 קִטָּ. לִהְיוֹת הַטָּהָרָה מִכָּל הַטָּמְאוֹת בְּטִבִּילָה בְּמֵי מִקְוֶה,
 5 שְׁנָאֹמֶר: "וְרַחֲמֵץ בְּמִים אֵת כָּל בְּשָׂרוֹ"; לְמַדּוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה,
 6 שֶׁרַחֲמֵצָה זֶה בְּמִים שֶׁכָּל גּוֹפּוֹ עוֹלָה בָּהֶן בְּכַת אַחַת.
 7 קִיָּ. לִהְיוֹת הַטָּהָרָה מִן הַצִּרְעָת, בֵּין צִרְעַת אָדָם בֵּין צִרְעַת
 8 בֵּית, בַּעֲץ אֶרֶז וְאֹזֹב וְשֵׁנֵי תוֹלַעַת וְשִׁתֵּי צִפְרִים וְיָמִים חַיִּים,
 9 שְׁנָאֹמֶר: "זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמִּצְוָה". קִיאָ. לִהְיוֹת
 10 הַמִּצְוָה מְגִלַּח אֵת כָּל שְׁעָרוֹ, שְׁנָאֹמֶר: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשָּׁבִיעִי,
 11 יִגְלַח אֵת כָּל שְׁעָרוֹ". קִיבָּ. לִהְיוֹת הַמִּצְוָה יָדוּעַ לִכְל
 12 בְּדִבְרֵים הָאֲמוּרִים בּוֹ: "בְּגִדָיו יִהְיוּ פָרָמִים, וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה
 13 פְּרוּעַ, וְעַל שִׁפְסָם יַעֲטוּ; וְטָמֵא טָמֵא, יִקְרָא". וְכֵן כָּל שְׂאֵר
 14 הַטָּמְאִים צָרִיכִין לְהוֹדִיעַ אֵת עַצְמָן. קִיגָּ. לַעֲשׂוֹת פֶּרֶה
 15 אֲדָמָה לִהְיוֹת אֶפְרָה מוֹכֵן, שְׁנָאֹמֶר: "וְהִיתָה לַעֲדַת בְּנֵי
 16 יִשְׂרָאֵל". קִידָּ. לִהְיוֹת מַעֲרִיף אָדָם נוֹתֵן דָּמִים הַקְּצוּבִין
 17 בַּפֶּרֶשָׁה, שְׁנָאֹמֶר: "אִישׁ כִּי יִפְלֹא נִדְרָ". קִטוֹ. לִהְיוֹת
 18 מַעֲרִיף בְּהֵמָה טָמְאָה נוֹתֵן דָּמֶיהָ, שְׁנָאֹמֶר: "וְהַעֲמִיד אֵת
 19 הַבְּהֵמָה". קִטזָּ. לִהְיוֹת מַעֲרִיף בֵּיתוֹ נוֹתֵן כַּעֲרָךְ הַכֹּהֵן,
 20 שְׁנָאֹמֶר: "וְהַעֲרִיכוּ הַכֹּהֵן". קִיזָּ. לִהְיוֹת מַקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ
 21 נוֹתֵן כַּעֲרָךְ הַקְּצוּב בַּפֶּרֶשָׁה, שְׁנָאֹמֶר: "וְהָיָה עָרְכָךְ כְּפִי
 22 זֶרְעוֹ". קִיחָ. לִשְׁלֹם הַשּׁוֹגֵג בַּמַּעֲלָה מִה שֶׁמַּעַל לַה'
 23 וְלַהוֹסִיף חֲמֵשׁ, שְׁנָאֹמֶר: "וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלֹם".
 24 קִיטָּ. לִהְיוֹת נֹטֵעַ רֹבְעִי קֹדֶשׁ, שְׁנָאֹמֶר: "יִהְיֶה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ
 25 הַלְוִיִּים". קִכָּ. לְהַנִּיחַ פָּאָה. קִכָּא. לְהַנִּיחַ לָקֹט.
 26 קִכָּב. לְהַנִּיחַ עֹמֶר הַשִּׁכְחָה. קִכָּג. לְהַנִּיחַ עוֹלָלוֹת בַּכֶּרֶם.
 27 קִכָּד. לְהַנִּיחַ פֶּרֶט הַכֶּרֶם. לְפִי שֶׁבָּכֵל אֱלֹו נָאֹמֶר: "לַעֲנִי וְלַגֵּר
 28 תַּעֲזוּב אִתָּם"; וְהוּא מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁלָהֶם. קִכָּה. לְהִבְיָא
 29 בַּפּוֹרִים לְבֵית הַבְּחִירָה, שְׁנָאֹמֶר: "רֹאשִׁית בַּפּוֹרִי אֲדַמְתִּךְ".
 30 קִכוֹ. לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה לִכְהֵן, שְׁנָאֹמֶר: "רֹאשִׁית דִּגְנְךָ
 31 תִּתֵּן לוֹ". קִכזָּ. לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר דָגָן לְלוֹוִים, שְׁנָאֹמֶר: "וְכָל
 32 מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ וְגו'". קִכחָ. לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הָאֲכָל
 33 לְבַעֲלֵיו בִּירוּשָׁלַיִם, שְׁנָאֹמֶר: "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
 34 לְמַדּוּ, שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר שְׁנֵי. קִכטָּ. לִהְיוֹת הַלּוֹוִים מַפְרִישִׁין
 35 מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר שֶׁלְקָחוּ מִיִּשְׂרָאֵל וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ לַכֹּהֲנִים,
 36 שְׁנָאֹמֶר: "וְאֵל הַלּוֹוִים תִּדְבֹּר". קִלָּ. לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר עֲנִי
 37 תַּחַת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בַּשְּׁלִישִׁית וּבַשְּׁבִיעִית בַּשְּׁבוּעַ, שְׁנָאֹמֶר:
 38 "מִקְצֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים, תּוֹצִיא אֵת כָּל מַעֲשֵׂר תְּבוּאוֹתֶיךָ".
 39 קִלָּא. לְהַתְּרוֹת וְדוּי מַעֲשֵׂר, שְׁנָאֹמֶר: "וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה'
 40 אֱלֹהֶיךָ, בַּעֲרַתִּי הַקֹּדֶשׁ". קִלבָּ. לְקָרוֹת עַל הַבַּפּוֹרִים,
 41 שְׁנָאֹמֶר: "וְעֵנִית וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ". קִלגָּ. לְהַפְרִישׁ
 42 חֶלֶה לִכְהֵן, שְׁנָאֹמֶר: "רֹאשִׁית צֶרֶסְתְּכֶם - חֶלֶה, תְּרִימוֹ
 43 תְּרוּמָה". קִלדָּ. לְהַשְׁמִיט קֶרֶקַע, שְׁנָאֹמֶר: "וְהַשְׁבִּיעַת
 44 תִּשְׁמַטְנָה וְנִטְשָׁתָה". קִלהָ. לִשְׁבוֹת מַעֲבֹדַת הָאָרֶץ,
 45 שְׁנָאֹמֶר: "בְּחִרְשִׁי וּבְקִצְרִי תִשְׁבַּת". קִלוֹ. לִקְדֹשׁ שָׁנָה
 46 יוֹבֵל בְּשִׁבְתָּהּ בְּשִׁמְשָׁה, שְׁנָאֹמֶר: "וְקִדְשָׁתֶם אֵת שָׁנָה
 47 הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה". קִלזָּ. לְתַקַּע בַּשּׁוֹפָר בְּשָׁנָה הַיּוֹבֵל,

שנאמר: "השב תשיכם לאחיד". רה. להוכיח החוטא, 48
 שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך". רו. לאהב כל אדם 49
 מבני ברית, שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך". רז. לאהב 50
 את הגר, שנאמר: "ואהבתם את הגר". רח. לצדק 51
 המאזנים עם המשקלות, שנאמר: "מאזני צדק אבני צדק". 52
 רט. לכבד החכמים, שנאמר: "מפני שיבה תקום". 53
 רי. לכבד אב ואם, שנאמר: "כבד את אביך ואת אמך". 54
 ריא. לנראה מאב ואם, שנאמר: "איש, אמו ואביו תיראו". 55
 ריב. לפרות ולרבות, שנאמר: (ואתם) פרו ורבו". 56
 ריג. לבצל בקדושין, שנאמר: "כי יקח איש אשה, וקא 57
 אליה". ריד. לשמח חתן את אשתו שנה אחת, שנאמר: 58
 "נקי יהיה לביתו שנה אחת וגו'". רטו. למול את הבן, 59
 שנאמר: "וביום השמיני מול בשר ערלתו". רטז. ליבם 60
 אשת אח, שנאמר: "יבמה יבא עליה". ריז. לחלץ ליבם, 61
 שנאמר: "והחלצה נעלו מעל רגלו". ריח. לשא אונס את 62
 אנוסתו, שנאמר: "ולו תהיה לאשה". ריט. לישב מוציא 63
 שם רע עם אשתו כל ימיו, שנאמר: "ולו תהיה לאשה, לא 64
 יוכל לשלחה כל ימיו". רכ. לדון במפתח בחמשים שקל 65
 עם שאר דינין, שנאמר: "וכי יפתח". רכא. לעשות ליפת 66
 תאר כפתוב, שנאמר: "וראית בשביה אשת יפת תאר". 67
 רכב. לגרש בשטר, שנאמר: "וכתב לה ספר כריתות ונתן 68
 בידה". רכג. לעשות לשוטה פתורתה, שנאמר: "ועשה 69
 לה הפהון, את כל התורה הזאת". רכד. להלקות 70
 הרשעים, שנאמר: "והפילו השופט והכהן". 71
 רכה. להגלות רוצח בשגגה, שנאמר: "ויושב בה עד מות 72
 הפהון". רכו. להיות בית דין הורגין בסניף, שנאמר: "נקם 73
 ינקם". רכז. להיות בית דין הורגין בחנק, שנאמר: "מות 74
 (ימות) [וימת] הנאף והנאפת". רכח. להיות בית דין 75
 שורפין באש, שנאמר: "באש ישרפו אתו ואתהין". 76
 רכט. להיות בית דין סוקלין באבנים, שנאמר: "ויסקלתם 77
 אתם". רל. לתלות מי שנתחייב תליה, שנאמר: "ותלית 78
 אתו על עץ". רלא. לקבר הנהרג ביומו, שנאמר: "כי 79
 קבר תקברנו ביום ההוא". רלב. לדון בעבד עברי 80
 כהלכותיו, שנאמר: "כי תקנה עבד עברי". רלג. ליעד 81
 אמה עבריה, שנאמר: "אשר לו יעדה", "ואם לבנו ייעדה". 82
 רלד. לפדות אמה עבריה, שנאמר: "והפדה". 83
 רלה. לעבד בעבד פנעני לעולם, שנאמר: "לעולם, בהם 84
 תעבדו". רלו. להיות החובל משלם ממון, שנאמר: "וכי 85
 יריבן אנשים, והכה איש". רלז. לדון בנזקי בהמה, 86
 שנאמר: "וכי יגף שור איש את שור רעהו". רלח. לדון 87
 בנזקי הבור, שנאמר: "כי יפתח איש בור". רלט. לדון 88
 בגנב בתשלומין או במיתה, שנאמר: "יפי יגבו", "אם 89
 במחתרת", "וגונב איש ומכרו". רמ. לדון בנזקי הבער, 90
 שנאמר: "כי יבער איש שדה או כרם". רמא. לדון בנזקי 91
 האש, שנאמר: "כי תצא אש ומצאה קוצים". רמב. לדון 92
 בדין שומר חנם, שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו כסף או 93
 כלים". רמג. לדון בדין נושא שכר ושוכר, שנאמר: "כי 94

שנאמר: "זה יתנו כל העבר על הפקדים". קעב. לשמע 1
 מפל נביא שיהא בכל דור ודור, אם לא יוסיף ולא יגרע, 2
 שנאמר: "אליו תשמעון". קעג. למנות מלך, שנאמר: 3
 "שום תשים עליך מלך". קעד. לשמע מפל בית דין 4
 הגדול שיעמדו להם לישראל, שנאמר: "ועל המשפט אשר 5
 יאמרו לך - תעשה". קעה. לנטות אחרי רבים, אם 6
 תהיה מחלקת בין הסנהדרין בדינין, שנאמר: "אחרי רבים 7
 - להטות". קעו. למנות שופטים ושטרנים בכל קהל 8
 וקהל מישראל, שנאמר: "שפטים ושטרנים תתן לך". 9
 קעז. להשוות בין בעלי דינין בשעה שעומדין בדין, 10
 שנאמר: "בצדק תשפט עמיתך". קעח. להעיד בבית דין 11
 למי שיש לו עדות, שנאמר: "והוא עד, או ראה או ידע". 12
 קעט. לחקור העדים הרבה, שנאמר: "וירשף וחקרף 13
 ושאלת, היטב". קפ. לעשות לעדים זוממין כמו שנקמו 14
 לעשות, שנאמר: "ועשיתם לו כאשר זמם". קפא. לערף 15
 את העגלה במצותה, שנאמר: "וערפו שם את העגלה 16
 בנחל". קפב. להכין שש ערי מקלט, שנאמר: "תכין לך 17
 הדרך, ושלשפת". קפג. לתת ללוים ערים לשבת, וגם הן 18
 קולטות, שנאמר: "ונתנו ללוים ערים". קפד. לעשות 19
 מעקה, שנאמר: "ועשית מעקה לגגך". קפה. לאבד 20
 עבודה זרה וכל משמשיה, שנאמר: "אבד תאבדון וגו'". 21
 קפו. להרג אנשי עיר הנדחת ולשרף את העיר, שנאמר: 22
 "ושרפת באש את העיר ואת כל שללה". קפז. לאבד 23
 שבעה עממים מארץ ישראל, שנאמר: "החרם תחרימם". 24
 קפח. להכרית ורוע של עמלק, שנאמר: "תמחה את זכר 25
 עמלק". קפט. לזכר מה שעשה לנו עמלק {תדיר} 26
 (תמיד), שנאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק". 27
 קצ. לעשות במלחמת הרשות כמשפט הכתוב בתורה, 28
 שנאמר: "כי תקרב אל עיר". קצא. למשח כהן 29
 למלחמה, שנאמר: "והיה כקרבכם אל המלחמה, ונגש 30
 הפהן ודבר אל העם". קצב. להתקין יד במחנה, 31
 שנאמר: "ויד תהיה לך מחוץ למחנה". קצג. להתקין 32
 יתד, שנאמר: "ויתד תהיה לך על אונך". קצד. להשיב 33
 את הגזל, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל". 34
 קצה. לתן צדקה, שנאמר: "פתח תפתח את ידך". 35
 קצו. להעניק לעבד עברי, שנאמר: "העניק תעניק לו"; וכן 36
 אמה עבריה. קצז. להלוות לעני, שנאמר: "אם כסף 37
 תלוה את עמי"; "אם זה אינו רשות אלא מצוה, שנאמר: 38
 "והעבט תעביטנו". קצח. להלוות לנכרי ברבית, 39
 שנאמר: "לנכרי תשיף"; מפי השמועה למד, שזו מצות 40
 עשה. קצט. להשיב המשכון לבעליו, שנאמר: "השב 41
 תשיב לו את העבוט". ר. לתן שכר שכיר בזמנו, שנאמר: 42
 "ביומו תתן שכרו". רא. להיות השכיר אוכל בזמן 43
 שכירותו, שנאמר: "כי תבא בכרם רעך", "כי תבא בקמת 44
 רעך". רב. לעזב מעל חבירו או מעל בהמתו, שנאמר: 45
 "עזב תעזב עמו". רג. להקים המשא על הבהמה, 46
 שנאמר: "הקם תקים עמו". רד. להשיב האבדה, 47

משמשיה ובתקרבת שלה ובנין שנתנסף לה, שגאמר: "ולא
תביא תועבה אל ביתך". כו. שלא להתנבא בשמה,
שגאמר: "ואשר ידבר בשם אלהים אחרים". כז. שלא
להתנבא בשקר, שגאמר: "ואשר יזיד לדבר דבר בשמי, את
אשר לא צויתיו". כח. שלא לשמע למתנבא בשם
עבודה זרה, שגאמר: "לא תשמע אל דברי הנביא".
כט. שלא נמנע מהריגת נביא השקר ולא נירא ממנו,
שגאמר: "לא תגור ממנו". ל. שלא ללכת בחקות עובדי
עבודה זרה ולא במנהגותם, שגאמר: "ולא תלכו בחקות
הגוי". לא. שלא לקסם, שגאמר: "לא ימצא בך קסם
קסמים". לב. שלא לעונן, שגאמר: "לא תעוננו".
לג. שלא לנחש, שגאמר: "לא תנחשו". לד. שלא
לכשף, שגאמר: "לא ימצא בך וגו' ומכשף". לה. שלא
לחבר חכר, שגאמר: "וחכר חכר". לו. שלא לשאל
באוב, שגאמר: "ושאל אוב". לז. שלא לשאל בידעוני,
שגאמר: "וידעני". לח. שלא לשאל בחלום מן המתים,
שגאמר: "ודורש אל המתים". לט. שלא תעדה אשה
עדי איש, שגאמר: "לא יהיה כלי גבר על אשה".
מ. שלא יעדה איש עדי אשה, שגאמר: "לא ילפש גבר
שמת אשה". מא. שלא לכתב בגוף פעובדי עבודה
זרה, שגאמר: "וכתבת קעקע, לא תתנו בכם". מב. שלא
ללפש שעטנז כמו שלובשין פמרי עבודה זרה, שגאמר:
"לא תלפש שעטנז". מג. שלא להקיף פאת ראש ככמרי
עבודה זרה, שגאמר: "ולא תקיפו פאת ראשכם".
מד. שלא להשחית כל הזקן פעובדי עבודה זרה, שגאמר:
"ולא תשחית את פאת זקנד". מה. שלא להתגודד
פעובדי עבודה זרה, שגאמר: "לא תתגודדו"; וגדנדא
וישריטה אחת היא. מו. שלא לשכן בארץ מצרים
לעולם, שגאמר: "לא תספון לשוב בדרך הזה עוד".
מז. שלא לתור אחר מחשבות הלב וראית העינים,
שגאמר: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".
מח. שלא לזכר בריית לשבעה עממין, שגאמר: "לא תזכר
להם בריית". מט. שלא להחיות אדם משבעה עממין,
שגאמר: "לא תחיה כל נשמה". נ. שלא לחן על עובדי
עבודה זרה, שגאמר: "ולא תחנם". נא. שלא להושיב
עובדי עבודה זרה בארצנו, שגאמר: "לא ישובו בארץך".
נב. שלא להתחתן פעובדי עבודה זרה, שגאמר: "ולא
תחתן בם". נג. שלא ישא עמוני ומואבי בת ישראל
לעולם, שגאמר: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'".
נד. שלא להרחיק זרע עשו מן הקהל אלא עד שלשה
דורות, שגאמר: "לא תתעב אדמי". נה. שלא להרחיק
מצרי מלבוא בקהל אלא עד שלשה דורות, שגאמר: "לא
תתעב מצרי". נו. שלא לקרא שלום לעמון ומואב
בתחלה בשעת מלחמה כשאר הגוים, שגאמר: "לא תדרש
שלוםם וטובתם". נז. שלא להשחית אילני מאכל, וכן
כל שיש בו השחתה אסור, שגאמר: "לא תשחית את
עצה". נח. שלא ייראו אנשי המלחמה ולא יפחדו

יתן איש אל רעהו חמור או שור". רמד. לדון בדין
השואל, שגאמר: "וכי ישאל איש מעם רעהו".
רמה. לדון בדין מקח וממכר, שגאמר: "וכי תמכרו ממכר
לעמיתך". רמו. לדון בדין טוען ונטען, שגאמר: "על כל
דבר פשע". רמז. להציל הנרדף ואפלו בנפש הרודף,
שגאמר: "וקצתה את פפה". רמח. לדון בדיני נחלות,
שגאמר: "איש כי ימות, ובן אין לו . . והיתה לבני ישראל".

יום חמישי כ"ז שבט ה'תשע"ג

מצוות לא תעשה

א. מצוה ראשונה ממצוות לא תעשה, שלא לעלות
במחשבה שיש אלוה זולתי ה', שגאמר: "לא יהיה לך
אלהים אחרים על פני". ב. שלא לעשות פסל, לא יעשה
בירו ולא יעשו לו אחרים, שגאמר: "לא תעשה לך פסל".
ג. שלא לעשות עבודה זרה אפלו לאחרים, שגאמר:
"ואלהי מסכה, לא תעשו לכם". ד. שלא לעשות צורות
לנזאי, ואף על פי שאין עובדין אותן, שגאמר: "לא תעשון
אתי". ה. שלא להשתחוות לעבודה זרה, ואף על פי
שאין דרך עבודתה בהשתחויה, שגאמר: "לא תשתחוה
להם". ו. שלא לעבד עבודה זרה בדרך שדרכה
להעבד בהם, שגאמר: "ולא תעבדם". ז. שלא להעביר
בנו למלך, שגאמר: "ומורעך לא תתן להעביר למלך".
ח. שלא לעשות מעשה אוב, שגאמר: "אל תפנו אל
האבת". ט. שלא לעשות מעשה ידעוני, שגאמר: "ואל
הידענים". י. שלא לפנות אחר עבודה זרה, שגאמר:
"אל תפנו אל האלילים". יא. שלא להקים מצבה,
שגאמר: "ולא תקים לך מצבה". יב. שלא לתן אבן
משפית, שגאמר: "ואבן משפית לא תתנו בארצכם".
יג. שלא לטע אילן במקדש, שגאמר: "לא תטע לך אשרה,
כל עץ". יד. שלא לישבע בעבודה זרה לעובדיה, ולא
משביעין אותן בה, שגאמר: "ושם אלהים אחרים לא
תזכירו, לא ישמע על פיד". טו. שלא להדיח בני ישראל
אחר עבודה זרה, שגאמר: "ולא ישמע על פיד"; וז אזהרה
למדיח. טז. שלא להסית אדם מישראל אחר עבודה
זרה, שגאמר במסית: "ולא יוספו לעשות". יז. שלא
לאהב המסית, שגאמר: "לא תאבה לו". יח. שלא לעזב
השנאה למסית, שגאמר: "לא תשמע אליו". יט. שלא
להציל המסית, אלא עומד על דמו, שגאמר: "לא תחוס
עיןך עליו". כ. שלא ללמד המוסת זכות על המסית,
שגאמר: "לא תחמל". כא. שלא ישתק המוסת מללמד
חובה על המסית, אם ידע לו חובה, שגאמר: "ולא תכסה
עליו". כב. שלא ליהנות בצפוי געבד, שגאמר: "לא
תחמד כסף וזהב עליהם". כג. שלא לבנות עיר הנדחת
לכמות שהיתה, שגאמר: "לא תבנה עוד". כד. שלא
ליהנות בממון עיר הנדחת, שגאמר: "ולא ידבק בדרך
מאומה מן החרם". כה. שלא ליהנות בעבודה זרה ובכל

פז. שלא יזח החשן מעל האפוד, שנאמר: "ולא יזח החשן מעל האפוד". פח. שלא יקרע המעיל, שנאמר: "כפי תחרא יהיה לו - לא יקרע". פט. שלא להעלות קדשים בחוץ, שנאמר: "השמר לך, פן תעלה עלתיד". צ. שלא לשחט קדשים בחוץ, שנאמר: "איש אשר ישחט שור או כשב ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת". צא. שלא להקדיש בעלי מומין למזבח, שנאמר: "כל אשר בו מום, לא תקריבו"; וזה אסור הקדשו. צב. שלא לשחט בעלי מומין לשם קרבן, שנאמר: "לא תקריבו אלה לה". צג. שלא לזרק דם בעלי מומין לגבי המזבח, שנאמר: "בעלי מומין: 'לא תקריבו לה'"; וזה אסור זריקת דמים. צד. שלא להקטיר אמוני בעלי מומין, שנאמר: "ואשה לא תתנו מהם". צה. שלא להקריב בעל מום עובר, שנאמר: "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה, אשר יהיה בו מום"; וזה מום עובר. צו. שלא להקריב בעל מום מיד הגוים, שנאמר: "ימיד בן גכר, לא תקריבו". צז. שלא יתן מום בקדשים, שנאמר: "מום לא יהיה בו"; כלומר, לא יתן בו מום. צח. שלא להקריב שאור או דבש, שנאמר: "כי כל שאור וכל דבש, לא תקטירו". צט. שלא להקריב תפל, שנאמר: "ולא תשבית מלח ברית אלהיך". ק. שלא להקריב אתנן ומחיר, שנאמר: "לא תביא אתנן וזנה ומחיר כלב". קא. שלא לשחט אותו ואת בנו, שנאמר: "אתו ואת בנו, לא תשחטו ביום אחד". קב. שלא לתן שמן זית במנחת חוטא, שנאמר: "לא ישים עליה שמן". קג. שלא לתן עליה לבונה, שנאמר: "ולא יתן עליה לבנה". קד. שלא יתן שמן במנחת שוטה, שנאמר: "לא יצק עליה שמן". קה. שלא יתן עליה לבונה, שנאמר: "ולא יתן עליה לבנה". קו. שלא להמיר את הקדשים, שנאמר: "לא יחליפנו, ולא ימיר אתו". קז. שלא לשנות הקדשים מקרבן לקרבן, שנאמר: "לא יקדיש איש אתו"; כלומר, לא יקדישנו לקרבן אחר. קח. שלא לפדות בכור בכמה טהורה, שנאמר: "אף בכור שור וגו' לא תפדה". קט. שלא למכר מעשר בהמה, שנאמר: "לא יגאל". קי. שלא למכר שדה החרם, שנאמר: "לא ימכר". קיא. שלא לפדות שדה החרם, שנאמר: "לא יגאל". קיב. שלא יבדיל ראש חטאת העוף, שנאמר: "ומלק את ראשו ממול ערפו". קיג. שלא לעבד בקדשים, שנאמר: "לא תעבד בכור שורך". קיד. שלא לגזוז את הקדשים, שנאמר: "ולא תגזוז בכור צאנך". קטו. שלא ישחט הפסח והחמץ קזם, שנאמר: "לא תשחט על חמץ דם זבחי". קטז. שלא להניח אמוני הפסח עד שיפסלו בלינה, שנאמר: "ולא ילין חלב חגי עד בקר". קיז. שלא להותיר מבשר הפסח, שנאמר: "לא תותירו ממנו עד בקר". קיח. שלא להותיר מחגיגת ארבעה עשר ליום השלישי, שנאמר: "ולא ילין מן הבשר"; מפי השמועה למדו, שבבשר חגיגת ארבעה עשר הכתוב מדבר, וזה שנאמר "לבקר" - לבקרו של יום שני של הפסח, שהוא

מאויביהם בשעת מלחמה, שנאמר: "לא תערץ מפניהם", "לא תיראום". נט. שלא יסור מלכבנו מעשה עמלק הרע שעשה לנו, שנאמר: "לא תשכח". ס. שאנו מזהרין על ברפת השם, שנאמר: "אלהים, לא תקלל", ונאמר בענש: "ונקב שם ה', מות יומת". וזה הפלל: כל שענש עליו הכתוב כרת או מיתת בית דין, הרי זו מצות לא תעשה - חוץ מן המילה ופסח, שהן בכרת, והן מצוות עשה. סא. שלא לעבר על שבעת בטי, שנאמר: "ולא תשבעו בשמי לשקר". סב. שלא ישבע לשוא, שנאמר: "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא". סג. שלא לחלל את שם הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ולא תחללו את שם קדשי". סד. שלא לנסות את דבר ה', שנאמר: "לא תנסו את ה' אלהיכם". סה. שלא לאבד בית המקדש, או בתי כנסיות, או בתי מדרשות; וכן אין מוחקין את השמות המקדשין, ואין מאבדים פתבי הקדש, שנאמר: "אבד תאבדו". לא תעשו פן לה' אלהיכם. סו. שלא ילין הצלוב על העץ, שנאמר: "לא תלין נבלתו על העץ". סז. שלא להשבית שמירה סביב למקדש, שנאמר: "ושמרתם את משמרתי". סח. שלא יכנס כהן להיכל בכל עת, שנאמר: "ולא יבא בכל עת אל הקדש". סט. שלא יכנס כהן בעל מום מן המזבח ולפנים, שנאמר: "אף אל הפרכת לא יבא". ע. שלא יעבד בעל מום, שנאמר: "אשר יהיה בו מום". עא. שלא יעבד בעל מום עובר, שנאמר: "כל איש אשר בו מום, לא יקרב". עב. שלא יתעסקו הלויים בעבודת הפהנים ולא הפהנים בעבודת הלויים, שנאמר: "אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקריבו גם הם גם אתם". עג. שלא יכנס למקדש ולא יורה בתורה שתי יין, שנאמר: "יין ושכר אל תשת". בבאכם אל אהל מועד, ונאמר: "והלורות את בני ישראל". עד. שלא יעבד הזר במקדש, שנאמר: "וזר לא יקרב אליכם". עה. שלא יעבד כהן טמא, שנאמר: "וינזרו מקדשי בני ישראל". עו. שלא יעבד כהן טבול יום עד שיעריב שמשו, שנאמר: "ולא יחללו". עז. שלא יכנס כהן טמא לעזרה, שנאמר: "ולא יטמאו את מחניהם"; זה מחנה שכינה. עח. שלא יכנס טמא למחנה לויה, שנגזר לדורות הר הבית, שנאמר: "לא יבוא אל תוך המחנה"; זה מחנה לויה. עט. שלא לבנות אבני מזבח גזית, שנאמר: "לא תבנה אתהן גזית". פ. שלא לפסע על המזבח, שנאמר: "ולא תעלה במעלות על מזבחי". פא. שלא להקטיר ולהקריב במזבח הזהב, שנאמר: "לא תעלו עליו קטרת ורה". פב. שלא לכבות אש המזבח, שנאמר: "אש, תמיד תוקד על המזבח - לא תכבה". פג. שלא לעשות במתכנת שמן המשחה, שנאמר: "ויבמתכנתו לא תעשו". פד. שלא לסוך בשמן המשחה, שנאמר: "על בשר אדם לא יסוך". פה. שלא לעשות במתכנת הקטרת, שנאמר: "ויבמתכנתה לא תעשו". פו. שלא להוציא בדי הארון, שנאמר: "לא יסורו ממנו".

תוכל וגו' ויכבדות". קמה. שלא יאכלו הפהנים חטאת
 ואשם חוץ לעזרה, שנאמר: "לא תוכל וגו' בקרף וצאנך";
 מפי השמועה למדו, שלא בא הכתוב אלא לאסור בשר
 חטאות ואשמות חוץ לעזרה, לפי שכל דבר שיאכל חוץ
 למקום אכילתו - "לא תוכל לאכל בשעריך" אקרא בו.
 קמו. שלא לאכל בשר העולה, שנאמר: "לא תוכל וגו'
 ונדריך אשר תדר"; כלומר, לא תוכל לאכל נדריך אשר
 תדר. וזו היא אזהרה של כל מועל, שלא ינהג מן הקדשים
 האסורין ליהנות מהן; ואם נהנה, מעל. קמו. שלא לאכל
 בשר קדשים קלים קדם וריקת דמים, שנאמר: "לא תוכל
 וגו' ונדבתיך"; כלומר, לא תוכל לאכל נדבתיך עד שיצרך
 דמם. קמה. שלא יאכל זר בשר קדשי קדשים, שנאמר:
 "וְזָר לֹא יֹאכַל, כִּי קֹדֶשׁ הֵם". קמוט. שלא יאכל כהן
 בכורים קדם הנחה בעזרה, שנאמר: "לא תוכל . . ותרומת
 ידך"; אלו הבכורים. קנו. שלא לאכל מעשר שני בטמאה
 ואפלו בירושלים, עד שיפדה, שנאמר: "לא בערתי ממנו
 בטמא". קנא. שלא לאכל מעשר שני באינינו, שנאמר:
 "לא אכלתי באני ממנו". קנב. שלא להוציא דמי מעשר
 שני בדברים שאין בהם אכילה ושתיה, שנאמר: "ולא נתתי
 ממנו למת"; וכל שהוא חוץ לצרכי הגוף החי, "נתתי ממנו
 למת" אקרא בו. קנג. שלא לאכל הטביל; והטביל, הוא
 דבר שגדוליו מן הארץ החיב בתרומות ומעשרות, שלא
 הוציאו ממנו תרומת ה', שנאמר: "ולא יחללו את קדשי בני
 ישראל את אשר ירימו לה"; כלומר, דברים שהם צתידין
 להרים אותן לה', לא יעשו אותן חל ויאכלו אותן בטביל.
 קנד. שלא להקדים תרומה לבכורים, ולא מעשר ראשון
 לתרומה, ולא מעשר שני לראשון, אלא מוציאין על הסדר:
 בכורים תחלה, ואחר כך תרומה גדולה, ואחר כך מעשר
 ראשון, ואחר כך מעשר שני; שנאמר: "מלאתך ודמעתך לא
 תאחר", לא תאחר דבר הראוי להקדימו. קנה. שלא
 לאחר הנדרים והנדבות שגדו ושגדב, שנאמר: "לא תאחר
 לשלמו". קנו. שלא לעלות לחג בלא קרבן, שנאמר:
 "ולא יראו פני ריכם". קנז. שלא לעבר על דברים שאסור
 אדם על נפשו, שנאמר: "לא יחל דברו". קנח. שלא יקח
 כהן זונה, שנאמר: "אשה זנה וחללה לא יקחו".
 קנט. שלא יקח כהן חללה, שנאמר: "וחללה לא יקחו".
 קס. שלא יקח גרושה, שנאמר: "ואשה גרושה מאישה לא
 יקחו". קסא. שלא יקח כהן גדול אלמנה, שנאמר:
 "אלמנה וגרושה וחללה זנה, את אלה לא יקח".
 קסב. שלא יבעל כהן גדול אלמנה, ואפלו בלא קדושין,
 מפני שמחללה, שנאמר: "לא יחלל נרעו"; הרי הוא מזוהר
 שלא לחלל בשרה. קסג. שלא יכנס כהן למקדש פרוצ
 ראש, שנאמר: "ואשיכם אל תפרעו". קסד. שלא יכנס
 כהן למקדש קרוצ בגדים, שנאמר: "ויבגדיכם לא תפרמו".
 קסה. שלא יצא כהן מן העזרה בשעת עבודה, שנאמר:
 "וימפתח אהל מועד לא תצאו". קסו. שלא יטמא כהן

שלישי לשחיטה. קיט. שלא להותיר מבשר פסח שני עד
 בקר, שנאמר: "לא ישאירו ממנו עד בקר". קכ. שלא
 להותיר מבשר התודה עד בקר, שנאמר: "ולא תותירו ממנו
 עד בקר"; והוא הדין לשאר קדשים, שאין מניחין אותן
 לאחר זמן אכילתן. קכא. שלא לשבר עצם בפסח,
 שנאמר: "ועצם, לא תשברו בו". קכב. שלא לשבר עצם
 בפסח שני, שנאמר: "ועצם, לא תשברו בו". קכג. שלא
 להוציא מבשר הפסח מן החבירה, שנאמר: "לא תוציא מן
 הבית". קכד. שלא לעשות שירי מנחות חמץ, שנאמר:
 "לא תאפה חמץ, חלקם". קכה. שלא לאכל בשר הפסח
 נא ומבשל, שנאמר: "אל תאכלו ממנו נא, ובשל מבשל".
 קכו. שלא להאכיל בשר פסח לגר תושב, שנאמר: "תושב
 ושכיר, לא יאכל בו". קכז. שלא יאכל הערל בשר פסח,
 שנאמר: "וכל ערל, לא יאכל בו". קכח. שלא להאכיל
 בשר הפסח לישראל שנשתמד, שנאמר: "כל בן נכר, לא
 יאכל בו"; כלומר, ישראל שנולד לבני נכר ועבד עבודה
 זרה כמותם, לא יאכל בו. קכט. שלא יאכל אדם
 שנטמא קדשים, שנאמר: "והנפש אשר תאכל בשר מזבח
 השלמים אשר לה, וטמאתו עליו". קל. שלא לאכל מן
 הקדשים שנטמאו, שנאמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא,
 לא יאכל". קלא. שלא לאכל נותר, שנאמר: "ואכליו
 עונו ישא . . ונקרתה הנפש ההיא". קלב. שלא לאכל
 פגול, שנאמר: "המקריב אותו לא יחשב לו, פגול יהיה;
 והנפש האכלת ממנו, עונה תשא"; והוא בכרת.
 קלג. שלא יאכל זר תרומות, שנאמר: "וכל זר, לא יאכל
 קדש". קלד. שלא יאכל אפלו תושב כהן ושכירו
 תרומה, שנאמר: "תושב כהן ושכיר, לא יאכל קדש".
 קלה. שלא יאכל ערל תרומה, והוא הדין לשאר קדשים.
 קלז. לא למדו הכתוב מן הפסח בגזרה שנה, ואינו בפרוש
 מן התורה; ומפי השמועה למדו, שאסור ערל בקדשים -
 מגופי תורה, ואינו מדברי סופרים. קלו. שלא יאכל כהן
 טמא תרומה, שנאמר: "איש מזרעך וגו' בקדשים לא
 יאכל". קלז. שלא תאכל חללה קדש, לא תרומות ולא
 חזה ושוק, שנאמר: "ובת כהן - כי תהיה לאיש זר, היא
 בתרומת הקדשים לא תאכל". קלח. שלא תאכל מנחת
 כהן, שנאמר: "וכל מנחת כהן כליל תהיה, לא תאכל".
 קלט. שלא לאכל בשר חטאות הנעשות בפנים, שנאמר:
 "וכל חטאת אשר יובא מדמה". קמ. שלא לאכל פסולי
 המקדשין שהטל בהם מום בכונה, שנאמר: "לא תאכל כל
 תועבה"; מפי השמועה למדנו, שבפסולי המקדשין שהטל
 בהם מום הכתוב מדבר. קמא. שלא לאכל מעשר שני
 של דגן חוץ לירושלים, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך,
 מעשר דגןך". קמב. שלא לאכל מעשר שני של תירוש
 חוץ לירושלים, שנאמר: "תירשך". קמג. שלא לאכל
 מעשר שני של יצהר חוץ לירושלים, שנאמר: "ויצהרך".
 קמד. שלא לאכל בכור תמים חוץ לירושלים, שנאמר: "לא

קצו. שלא לאכל חמץ בפסח, שנאמר: "ולא יאכל חמץ".
קצח. שלא לאכל תערבת חמץ, שנאמר: "כל מחמצת, לא תאכלו". קצט. שלא לאכל חמץ אחר חצות יום ארבעה עשר, שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ". ר. שלא יראה חמץ, שנאמר: "לא יראה לך חמץ". רא. שלא ימצא חמץ, שנאמר: "שואר, לא ימצא בבתים". רב. שלא ישתה הנזיר יין, ולא דבר שנתערב בו יין וטעמו כטעם יין, שנאמר: "וכל משרת עבדים"; ואפלו החמץ היין או דבר שנתערב בו היין, הרי זה אסור עליו, שנאמר: "חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה". רג. שלא יאכל עבדים לחים, שנאמר: "ועבדים לחים". רד. שלא יאכל עבדים יבשים, שנאמר: "ויבשים לא יאכל". רה. שלא יאכל חרצנים, שנאמר: "מחרצנים . . לא יאכל". רו. שלא יאכל זוגין, שנאמר: "ועד וג - לא יאכל". רז. שלא יטמא הנזיר למת, שנאמר: "לאביו ולאמו לא יטמא". רח. שלא יכנס באהל המת, שנאמר: "על נפש מת, לא יבא". רט. שלא יגלח הנזיר, שנאמר: "תער לא יעבר על ראשו". רי. שלא לקצר כל השדה, שנאמר: "לא תכלה פאת שדה לקצור". ריא. שלא ללקט השבלים הנופלות בשעת קצירה, שנאמר: "ולקט קצירך, לא תלקט". ריב. שלא לבצר עוללות הפרים, שנאמר: "וכרמך לא תעולל". ריג. שלא ללקט פרי הכרם, שנאמר: "ויפרט פרמך לא תלקט". ריד. שלא לקח עמר השכחה, שנאמר: "לא תשוב לקחתו"; וכן כל האילנות, שנאמר: "לא תפאר אתררך". רטו. שלא לזרע פלא ירעים, שנאמר: "שדה לא תזרע פלאים". רטז. שלא לזרע תבואה או ירק בפרי, שנאמר: "לא תזרע פרמך פלאים". ריז. שלא להרביע בהמה מין בשאינו מינו, שנאמר: "בהמתך לא תרביע פלאים". ריח. שלא יעשה מלאכה בשני מיני בהמה כאחד, שנאמר: "לא תחרש בשור ובחמור יחדו". ריט. שלא לחסם בהמה בשעת מלאכה בדבר שאוכלת ממנו ונהיית, שנאמר: "לא תחסם שור בדישו". רכ. שלא לעבד אדמה בשביעית, שנאמר: "שדה לא תזרע". רכא. שלא לעבד אילן בשביעית, שנאמר: "וכרמך לא תזרע". רכב. שלא לקצר ספיחי שביעית בדרך שקוצרין בשאר השנים, שנאמר: "את ספיחי קצירך לא תקצור". רכג. שלא לאסוף פרות האילן בשביעית בדרך שאוספין בכל שנה ושנה, שנאמר: "ואת ענבי נזירך לא תבצר". רכד. שלא לעבד בשנת יובל בין אדמה בין אילן, שנאמר: "לא תזרעו". רכה. שלא לקצר ספיחי יובל בשאר השנים, שנאמר בו: "לא תקצרו את ספיחיה". רכו. שלא לאסוף פרות יובל פאספת שאר שנים, שנאמר בו: "ולא תבצרו את נזריה". רכז. שלא למכר שדה בארץ ישראל לצמיתות, שנאמר: "והארץ, לא תמכר לצמיתות". רכח. שלא לשנות מגרש הלויים ויבשותיהם, שנאמר: "ושדה מגרש עריהם, לא ימכר"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה שלא ישתנה. רכט. שלא לעזוב את

הדיוט לשאר מתים, שנאמר: "לנפש לא יטמא". קסז. שלא יטמא בהן גדול ואפלו לקרוביו, שנאמר: "לאביו ולאמו לא יטמא". קסח. שלא יכנס בהן גדול עם מת, שנאמר: "ועל כל נפש מת, לא יבא"; כך למדו מפי השמועה, שהוא חייב בכל יבוא וחייב בכל יטמא. קסט. שלא יקח שכט לוי חלק בארץ ישראל, שנאמר: "ונחלה לא יהיה לו". קע. שלא יקח שכט לוי חלק בבזה בשעת פבוש הארץ, שנאמר: "לא יהיה לכהנים הלויים . . חלק ונחלה". קעא. שלא לעשות קרחה על מת, שנאמר: "לא תשימו קרחה בין עיניכם - למת". קעב. שלא לאכל בהמה טמאה, שנאמר: "אף את זה לא תאכלו ממעלי הגרה". קעג. שלא לאכל דג טמא, שנאמר: "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו". קעד. שלא לאכל עוף טמא, שנאמר: "ואת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו". קעה. שלא לאכל שרץ העוף, שנאמר: "כל שרץ העוף, טמא הוא לכם, לא יאכלו". קעו. שלא לאכל שרץ הארץ, שנאמר: "וכל השרץ השרץ על הארץ - שקץ הוא, לא יאכל". קעז. שלא לאכל רמש הארץ, שנאמר: "ולא תטמאו את נפשתיכם, בכל השרץ הרמש על הארץ". קעח. שלא לאכל תולעת הפרות בשתצא לאור, שנאמר: "לכל השרץ השרץ על הארץ - לא תאכלום". קעט. שלא לאכל שרץ המים, שנאמר: "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ". קפ. שלא לאכל מתה, שנאמר: "לא תאכלו כל נבלה". קפא. שלא לאכל טרפה, שנאמר: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו". קפב. שלא לאכל אבר מן החי, שנאמר: "ולא תאכל הנפש עם הבשר". קפג. שלא לאכל גיד הנשה, שנאמר: "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה". קפד. שלא לאכל דם, שנאמר: "וכל דם, לא תאכלו". קפה. שלא לאכל חלב, שנאמר: "כל חלב שור וקשב ועז - לא תאכלו". קפו. שלא לבשל בשר בחלב, שנאמר: "לא תבשל גדי בחלב אמו". קפז. שלא לאכל בשר בחלב, שנאמר: "לא תבשל גדי" פעם שניה; כך למדו מפי השמועה, שאחד לאסור בשול ואחד לאסור אכילה. קפח. שלא לאכל בשר שור הנסקל, שנאמר: "ולא יאכל את בשרו". קפט. שלא לאכל פת תבואה חדשה קדם הפסח, שנאמר: "ולחם וגו' לא תאכלו". קצ. שלא לאכל קלי מן החדש, שנאמר: "וקלי . . לא תאכלו". קצא. שלא לאכל פרמל מן החדש, שנאמר: "וכרמל לא תאכלו". קצב. שלא לאכל ערלה, שנאמר: "שלוש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל". קצג. שלא לאכל פלאי הכרם, שנאמר: "פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע, ותבואת הכרם"; זה הוא אסור אכילה. קצד. שלא לשותות יין נסך, שנאמר: "אשר חלב ובחימו יאכלו, ישתו יין נסיכם". קצה. שלא לאכל ולשותות דרך זולל וסובא, שנאמר: "בגנו זה זולל וסבא". קצו. שלא לאכל ביום הצום, שנאמר: "פי כל הנפש אשר לא תענה".

עברי עבודת עבד, שגאמר: "לא תעבד בו עבדת עבד".
רנח. שלא למכר אותו ממכרת עבד, שגאמר: "לא ימכרו
 ממכרת עבד". **רנט.** שלא לעבד בעבד עברי בפרך,
 שגאמר: "לא תרדה בו בפרך". **רס.** שלא להניח הגוי
 לעבד בעבד עברי הנמכר לו בפרך, שגאמר: "לא ירדנו
 בפרך לעיניך". **רסא.** שלא למכר אמה עבריה לאחר,
 שגאמר: "לא ימשל למכרה". **רסב.** שלא למנע מאמה
 עבריה היעודה שאר כסות ועונה, שגאמר: "שארה כסותה
 ועונתה, לא יגרע"; והוא הדין לשאר הנשים. **רסג.** שלא
 למכר אשת יפת תאר להיות שפחה, שגאמר: "לא
 תמכרנה". **רסד.** שלא לכבש אשת יפת תאר להיות
 שפחה, שגאמר: "לא תתעמר בה". **רסה.** שלא להמיר,
 שגאמר: "לא תחמד אשת רעך". **רסו.** שלא להתאנות,
 שגאמר: "לא תתאנה בית רעך". **רסז.** שלא יאכל
 השכיר שלא בשעת גמר מלאכה מן המוכר שהוא עושה
 בו, שגאמר: "וחרמש לא תניף". **רסח.** שלא יקח
 השכיר יתר על אכילתו, שגאמר: "ואכלת ענבים כנפשוך
 שבועך; ואל פליך, לא תתן". **רסט.** שלא יתעלם מן
 האבדה, שגאמר: "לא תוכל להתעלם". **רע.** שלא להניח
 בהמה רובצת פחת משאה בדרך, שגאמר: "לא תראה
 חמור אחיד". **רעא.** שלא לעשות עול במדה, שגאמר:
 "לא תעשו עול במשפט"; מפי השמועה למדו, שהכתוב
 מזהיר: לא תעשו עול במשפט המדה. **רעב.** שלא
 להיות אצלנו אכן ואכן אפה ואפה, שגאמר: "לא יהיה
 לך בביתך גוי". **רעג.** שלא לעול המשפט, שגאמר:
 "לא תעשו עול במשפט". **רעד.** שלא לקח שחד,
 שגאמר: "ושחד, לא תקח". **רעה.** שלא לכבד גדול
 בדין, שגאמר: "ולא תהדר פני גדול". **רעו.** שלא יירא
 הדין בדין מאדם רע, שגאמר: "לא תגורו מפני איש".
רעז. שלא לרחם על עני בדין, שגאמר: "ודל, לא תהדר
 בריבו". **רעת.** שלא להטות משפט אדם חוטא, שגאמר:
 "לא תטה משפט אבינך"; זה אביון במצוות.
רעט. שלא לרחם על המזיק בדיני קנסות, שגאמר: "לא
 תחוס עינך". **רפ.** שלא להטות משפט גרים ויתומים,
 שגאמר: "לא תטה משפט גר יתום". **רפא.** שלא לשמע
 מאחד מבצלי דינין ואין חברו עמו, שגאמר: "לא תשא
 שמע שוא". **רפב.** שלא לנטות אחרי רבים בדרך
 נפשות, אם היו המצביין יותר על המזכין אחד, שגאמר:
 "לא תהיה אחרי רבים לרעת". **רפג.** שלא ללמד חובה
 מי שלמד זכות תחלה בדיני נפשות, שגאמר: "ולא תענה
 על רב, לנטת". **רפד.** שלא למנות בדינין אדם שאינו
 חכם בדיני תורה, אף על פי שהוא חכם בחכמות אחרות,
 שגאמר: "לא תפירו פנים במשפט". **רפה.** שלא להעיד
 בשקר, שגאמר: "לא תענה ברעך עד שקר". **רפו.** שלא
 יעיד בעל עברה, שגאמר: "אל תשת ידך עם רשע, להיות
 עד חמס". **רפז.** שלא יעיד קרוב, שגאמר: "לא יומתו
 אבות על בנים"; מפי השמועה למדו, שלא יומתו אבות

הלוים, שגאמר: "השמר לך, פן תעזב את הלוי"; אלא
 נותנין להם מתנותיהם ומשמחים אותם בהן בכל רגל ורגל.
רל. שלא יתבע הלוואה שעברה עליה שביעית, שגאמר:
 "לא יגש את רעהו". **רלא.** שלא ימנע מלהלוות לעני
 מפני השמטה, שגאמר: "השמר לך, פן יהיה דברך". זה
 הפלל - כל מקום שגאמר 'השמר' או 'פן' או 'אל', אינו
 אלא מצות לא תעשה. **רלב.** שלא ימנע מלהחיות לעני
 ומלתן לו מה שהוא צריך, שגאמר: "לא תאמץ את לבךך".
רלג. נמצא: הנותן צדקה - עושה מצות עשה; והמנעלים עיניו
 מן הצדקה - יתר על שבטל עשה, עבר על לא תעשה.
רלד. שלא לשלח עבד עברי ריקם כשיצא חפשי, שגאמר:
 "לא תשלחנו ריקם". **רלז.** שלא יתבע העני בחובו
 כשידע שהוא עני, ולא יצר לו, שגאמר: "לא תהיה לו
 כנשע". **רלה.** שלא להלוות ברבית לישראל, שגאמר:
 "את כסףך - לא תתן לו בנשך". **רלו.** שלא ללוות
 ברבית, שגאמר: "לא תשיף לאחיד"; כך למדו מפי
 השמועה, שזו אזהרה ללוה, שלא ינשך למלוה.
רלז. שלא להשית יד בין לוה ומלוה ברבית, ולא להיות
 ערב, ולא עד, ולא לכתב שטר ביניהם, שגאמר: "לא
 תשימון עליו נשך". **רלח.** שלא לאחר פעלת שכיר,
 שגאמר: "לא תלין פעלת שכיר אתך". **רלט.** שלא
 ימשכן בעל חובו בזרוע, שגאמר: "לא תבא אל ביתו לעבט
 עבטו". **רמ.** שלא למנוע העבוס מבצלו העני בעת
 שהוא צריך לו, שגאמר: "לא תשכב בעבטו"; כלומר, לא
 תשכב ועבוסו עמך, אלא תשיבנו לו בפליה, הואיל והוא
 צריך לו בפליה. **רמא.** שלא למשכן האלמנה, שגאמר:
 "ולא תחבל בגד אלמנה". **רמב.** שלא לחבל בלים
 שעושין בהם אכל נפש, שגאמר: "לא יחבל רחים ורכב".
רמג. שלא לגנב נפש מישראל, שגאמר: "לא תגנב"; זו
 גנבת נפש. **רמד.** שלא לגנב ממון, שגאמר: "לא
 תגנבו"; זו גנבת ממון. **רמה.** שלא לגזל, שגאמר: "לא
 תגזלו". **רמו.** שלא להסיג גבולות, שגאמר: "לא תסיג
 גבול רעך". **רמז.** שלא לעשק, שגאמר: "לא תעשק את
 רעך". **רמח.** שלא לכחש בממון חברו, שגאמר: "ולא
 תכחשו". **רמט.** שלא ליטבע על פירת ממון חברו,
 שגאמר: "ולא תשקרו"; כלומר, לא תשבע לשקר בממון
 שיש לחברך בדרך. **רנ.** שלא יונה במקח וממכר,
 שגאמר: "אל תונו איש את אחיו". **רנא.** שלא יונה
 בדרך, שגאמר: "ולא תונו איש את עמיתו"; זו אונאת
 דברים. **רנב.** שלא להונות את הגר בדרך, שגאמר:
 "וגר לא תונה". **רנג.** שלא להונות את הגר במקח
 וממכר, שגאמר: "ולא תלחצנו". **רנד.** שלא להחזיר
 עבד שברח לארץ ישראל לאדוניו שבוהצה לארץ, שגאמר:
 "לא תסגיר עבד אל אדוניו". **רנה.** שלא להונות עבד זה,
 שגאמר: "עמך ישב בקררך במקום אשר יבחר בטוב לו,
 לא תוננו". **רנו.** שלא לענות יתום ואלמנה, שגאמר:
 "כל אלמנה ויתום, לא תענון". **רנז.** שלא לעבד בעבד

מלאכה בשבת, שנגמר: "לא תעשה כל מלאכה".
שכא. שלא להלך חוץ לתחום מדינה כהלכתי דרכים
 בשבת, שנגמר: "אל יצא איש ממקומו". **שכב.** שלא
 לענש בשבת, שנגמר: "לא תבצרו אש בכל משבתים".
שכג. שלא לעשות מלאכה בראשון של פסח, שנגמר:
 "כל מלאכה לא יעשה בהם". **שכד.** שלא לעשות
 מלאכה בשביעי של פסח, שנגמר בו: "כל מלאכה לא
 יעשה בהם". **שכה.** שלא לעשות מלאכה בחג
 השבועות, שנגמר בו: "כל מלאכת עבודה לא תעשו".
שכו. שלא לעשות מלאכה באחד לחודש השביעי, שנגמר
 בו: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". **שכז.** שלא לעשות
 מלאכה ביום הכפורים, שנגמר בו: "וכל מלאכה לא
 תעשו". **שכח.** שלא לעשות מלאכה בראשון של חג,
 שנגמר: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". **שכט.** שלא
 לעשות מלאכה ביום השמיני של חג, שנגמר בו: "כל
 מלאכת עבודה לא תעשו". **של.** שלא לגלות ערות אס,
 שנגמר: "אמך היא, לא תגלה ערותה". **שלא.** שלא
 לגלות ערות אחות, שנגמר: "ערוה אחותך לא תגלה".
שלב. שלא לגלות ערות אשת אב, שנגמר: "ערוה אשת
 אביך לא תגלה". **שלג.** שלא לגלות ערות אחותו מן
 האב [א] [ב]מן האם, שנגמר: "ערוה בת אשת אביך
 מולדת אביך, אחותך היא - לא תגלה ערותה".
שלד. שלא לגלות ערות בת הבן, שנגמר: "ערוה בת
 בןך". **שלה.** שלא לגלות ערות בת הבת, שנגמר: "או
 בת בתך, לא תגלה ערותה". **שלו.** שלא לגלות ערות
 הבת; ולמה לא נאמרשה בתורה? מפני שאסור בת הבת,
 שתק מן הבת; ומפי השמועה למדו, שאסור הבת מגופי
 תורה, כשאר עריות. **שלו.** שלא לגלות ערות אשה
 ובתה, שנגמר: "ערוה אשה ובתה לא תגלה".
שלה. שלא לגלות ערות אשה ובת בנה, שנגמר: "את בת
 בנה". **שלט.** שלא לגלות ערות אשה ובת בתה,
 שנגמר: "ואת בת בתה לא תקח". **שמ.** שלא לגלות
 ערות אחות האם, שנגמר: "ערוה אחות אמך לא תגלה".
שמא. שלא לגלות ערות אחות האב, שנגמר: "ערוה
 אחות אביך לא תגלה". **שמב.** שלא לגלות ערות אשת
 אחי האב, שנגמר: "אל אשתו לא תקרב, דדתך היא".
שמג. שלא לגלות ערות אשת הבן, שנגמר: "ערוה פלגך,
 לא תגלה". **שמד.** שלא לגלות ערות אשת אח, שנגמר:
 "ערוה אשת אחיך לא תגלה". **שמה.** שלא לגלות ערות
 אחות אשתו, שנגמר: "ואשה אל אחתה לא תקח".
שמו. שלא לגלות ערות נדה, שנגמר: "ואל אשה בנדת
 טמאתה - לא תקרב". **שמו.** שלא לגלות ערות אשת
 איש, שנגמר: "ואל אשת עמיתך - לא תתן שכבתך לזרע".
שמה. שלא לשכב עם בהמה, שנגמר: "ויכב בהמה לא
 תתן שכבתך לזרע". **שמוט.** שלא תביא אשה בהמה
 עליה, שנגמר: "ואשה לא תעמד לפני בהמה לרבעה".
שנ. שלא לשכב עם זכר, שנגמר: "ואת זכר - לא תשכב".

בעדות בנים, והוא הדין לשאר קרובים. **רפת.** שלא
 לכת הדין על פי עד אחד, שנגמר: "לא יקום עד אחד
 באיש". **רפט.** שלא להרג נקי, שנגמר: "לא תרצח".
רצ. שלא לחתוך הדין באמד הדעת, עד שינאו שני עדים
 גופו של דבר, שנגמר: "ונקי וצדיק אל תהרג".
רצא. שלא יורה העד בדין שהעיד בו בדיני נפשות,
 שנגמר: "ועד אחד, לא יענה בנפש". **רצב.** שלא להרג
 מחיב הריגה קדם שיעמד בדין, שנגמר: "ולא ימות הרצח,
 עד עמדו לפני העדה". **רצג.** שלא לחוס על הרודף,
 אלא הורגין אותו קדם שיגיע לנודף ויהרגנו או יגלה
 ערותו, שנגמר: "וקצתה את כפה, לא תחוס עינך".
רצד. שלא לענש הגנוס, שנגמר: "ולנערה לא תעשה
 דבר". **רצה.** שלא לקח כפר מן הרוצח, שנגמר: "ולא
 תקחו כפר לנפש רוצח". **רצו.** שלא לקח כפר בגלות
 רוצח בשגגה, שנגמר: "ולא תקחו כפר, לנוס אל עיר
 מקלטו". **רצז.** שלא לעמוד על הדם, שנגמר: "לא תעמד
 על דם רעך". **רצח.** שלא להניח מכשול, שנגמר: "ולא
 תשים דמים בביתך". **רצט.** שלא להכשיל תם בדרך,
 שנגמר: "ולפני עור, לא תתן מכשל". **ש.** שלא להוסיף
 במלקות המחזיק מלקות, שנגמר: "לא יוסיף; פן יוסיף".
שא. שלא להגל, שנגמר: "לא תלך רכיל בעמיתך".
שב. שלא לשנא בלב, שנגמר: "לא תשנא את אחיך
 בלבבך". **שג.** שלא להלכין פני אדם מישראל, שנגמר:
 "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא".
שד. שלא לנקם, שנגמר: "לא תקם". **שה.** שלא לנטר,
 שנגמר: "ולא תטר". **שו.** שלא לקח אס על הבנים,
 שנגמר: "לא תקח האם על הבנים". **שוז.** שלא לגלח
 שער הנתק, שנגמר: "ואת הנתק לא יגלח". **שח.** שלא
 לתלש סימני צרעת, שנגמר: "השמר בגנע הצרעת".
שט. שלא לעבד ולזרע בנחל איתן, שנגמר: "אשר לא
 יעבד בו, ולא יזרע". **שי.** שלא להחיות מכשף, שנגמר:
 "מכשפה לא תחיה". **שיא.** שלא יתחזק חתן בדרך
 מצרכי צבור כל שנתו, כגון צבא ושמירת החומה וכיוצא
 בהן, שנגמר: "לא יצא בצבא, ולא יעבר עליו לכל דבר".
שיב. שלא להמרות על פי בית דין, שנגמר: "לא תסור
 מפל הדבר אשר יגידו לך". **שיג.** שלא להוסיף על
 מצוות התורה, בין תורה שבכתב בין בפרושה שקבלו על
 פה, שנגמר: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם - אותו
 תשמרו לעשות; לא תסר עליו". **שיד.** שלא לגרע מפל
 מצוות התורה, שנגמר: "ולא תגרע ממנו". **שטו.** שלא
 לקלל הדין, שנגמר: "אלהים לא תקלל". **שטז.** שלא
 לקלל הנשיא, והוא המלך או ראש ישיבת ארץ ישראל,
 שנגמר: "ונשיא בעמך, לא תאר". **שיז.** שלא לקלל
 אחד משאר ישראל, שנגמר: "לא תקלל חרש".
שיח. שלא לקלל אב ואם, שנגמר: "וימקלל אביו ואמו,
 מות יומת". **שיט.** שלא להכות אב ואם, שנגמר:
 "וימכה אביו ואמו, מות יומת". **שכ.** שלא לעשות

1 **שנא**. שלא לגלות ערות האב עצמו, שנאמר: "ערות אביך
2 לא תגלה". **שנב**. שלא לגלות ערות אחי האב עצמו,
3 שנאמר: "ערות אחי אביך לא תגלה". **שנג**. שלא לקרב
4 לעריות בדברים המביאין לידי גלוי ערוה, כגון חבוק
5 ונשוק ורמיזה וקפיצה, שנאמר: "אל כל שאר בשרו, לא
6 תקרבו לגלות ערוה"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה
7 לקרבה המביאה לידי גלוי ערוה. **שנד**. שלא ישא ממזר
8 בת ישראל, שנאמר: "לא יבא ממזר בקהל ה'".
9 **שנה**. שלא תהיה קדשה, והיא הנבעלת בלא כתבה
10 וקדושין, שנאמר: "לא תהיה קדשה". **שנו**. שלא יחזיר
11 המגרש גרושתו אחר שנשאת לאחר, שנאמר: "לא יוכל
12 בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקתה". **שנז**. שלא
13 תנשא היבמה לאיש זר חוץ מיבמה, שנאמר: "לא תהיה
14 אשת המת". **שנח**. שלא יגרש האונס אנוסתו, שנאמר:
15 "לא יוכל שלחה כל ימיו". **שנט**. שלא יגרש מוציא שם
16 רע את אשתו, שנאמר בו: "לא יוכל לשלחה כל ימיו".
17 **שס**. שלא יקח סריס בת ישראל, שנאמר: "לא יבא פצוע
18 דכא". **שסא**. שלא לסרס זכר מפל המינין, לא אדם ולא
19 בהמה חיה ועוף, שנאמר: "ובארצכם לא תעשו".
20 **שסב**. שלא למנות על ישראל איש מקהל גרים, שנאמר:
21 "לא תוכל לתת עליך איש נכרי". **שסג**. שלא ירבה
22 המלך סוסים, שנאמר: "לא ירבה לו סוסים".
23 **שסד**. שלא ירבה המלך נשים, שנאמר: "ולא ירבה לו
24 נשים". **שסה**. שלא ירבה לו המלך כסף וזהב, שנאמר:
25 "וכסף וזהב, לא ירבה לו מאד".
26 **אלו** הן שש מאות ושלש עשרה מצוות שנאמרו לו למשה
27 בסיוני, הן וכללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן; וכל
28 אותן הכללות והדקדוקין והבאורין של כל מצוה ומצוה,
29 היא תורה שבעל פה שקבלו בית דין מפי בית דין. ויש
30 מצוות אחרות שנתחדשו אחר מתן תורה, וקבעו אותן
31 נביאים וחסידים, ופשוט בכל ישראל - כגון מקרא מגילה,
32 ונר חנכה, ותענית תשעה באב, וידיים, וערובין. ויש לכל
33 מצוה ומצוה מאלו פרושין ודקדוקין; והכל תבאר בחבור
34 זה.

35 **כל** אלו המצוות שנתחדשו - חייבין אנו לקבלם ולשמרם,
36 שנאמר: "לא תסור מן הדבר וכו'"; ואינן תוספת על
37 מצוות התורה. ועל מה הזהירה תורה, "לא תסף עליו ולא
38 תגרע ממנו"? שלא יהיה נביא רשאי לחדש דבר, ולומר
39 שהקדוש ברוך הוא צוהו במצוה זו להוסיפה למצוות
40 התורה, או לחסר אחת מאלו השש מאות ושלש עשרה
41 מצוות. אבל אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו
42 הזמן מצוה דרך תקנה, או דרך הוראה, או דרך גזירה - אין
43 זו תוספת; שהרי לא אמרו שהקדוש ברוך הוא צוה
44 לעשות ערוב או לקרות המגילה בעונתה. ואלו אמרו כן,
45 היו מוסיפין על התורה. אלא כף אנו אומרים, שהנביאים
46 עם בית דין תקנו וצוו לקרות המגילה בעונתה כדי
47 להזכיר שבחיו של הקדוש ברוך הוא ותשועות שעשה

לנו, והיה קרוב לשוענו כדי לכרכו ולהללו, וכדי להודיע
לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה, שנאמר:
"ומי גוי גדול, אשר לו אלהים קרבים אליו". ועל דרך זו
היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים, בין עשה ובין
לא תעשה.

יום שישי כ"ח שבט ה'תשע"ג

וראיתי לחלק חבור זה לארבעה עשר ספרים:

ספר ראשון - אכלל בו כל המצוות שהן עקר דת משה
רבנו, וצריך להודיע אותם תחלת הכל - כגון יחוד
שמו ברוך הוא, ואסור עבודה זרה. וקראתי שם ספר זה,
'ספר המדע'.
ספר שני - אכלל בו המצוות שהן תדירות, שנצטוונו
בהן כדי לאהב את המקום ולזכרו תמיד - כגון קריית
שמע, ותפלה, ותפלין, ובכרות; ומילה בכלל, לפי שהוא
אות בבשרנו להזכיר תמיד בפעם שאין שם לא תפלין ולא
ציצית וכיוצא בהן. וקראתי שם ספר זה, 'ספר אהבה'.
ספר שלישי - אכלל בו כל המצוות שהן בזמנים ידועים
- כגון שבת, ומועדות. וקראתי שם ספר זה, 'ספר
זמנים'.
ספר רביעי - אכלל בו המצוות של בעילה - כגון
קדושין וגרושין, ויבום וחליצה. וקראתי שם ספר
זה, 'ספר נשים'.
ספר חמישי - אכלל בו מצוות של ביאות אסורות,
ומצוות של מאכלות אסורות - לפי שבשני ענינים
האלו קדשנו המקום והבדילנו מן האמות, בעריות
ובמאכלות אסורות, ובשניהם נאמר: "וצבדל אתכם מן
העמים", "אשר הבדלתי אתכם מן העמים". וקראתי שם
ספר זה, 'ספר קדשה'.
ספר ששי - אכלל בו מצוות שיתחייב אדם בהן מי שאסר
עצמו בדברים - כגון שבועות ונדרים. וקראתי שם
ספר זה, 'ספר הפלאה'.
ספר שביעי - אכלל בו מצוות שהם בזרע הארץ - כגון
שמטין ויובלות, ומעשרות ותרומות, ושאר מצוות
הנגללין עמהן מענינם. וקראתי שם ספר זה, 'ספר זרעים'.
ספר שמיני - אכלל בו מצוות שהם בבנין מקדש
וקרבת צבור התמידין. וקראתי שם ספר זה, 'ספר
עבודה'.
ספר תשיעי - אכלל בו מצוות שהן בקרבת היחיד.
וקראתי שם ספר זה, 'ספר קרבת'.
ספר עשירי - אכלל בו מצוות שהן בטהרות וטמאות.
וקראתי שם ספר זה, 'ספר טהרה'.
ספר אחד עשר - אכלל בו מצוות שבין אדם לחברו,
ויש בהן הזק תחלה במזון או בגוף. וקראתי שם
ספר זה, 'ספר נזיקין'.

בשמה; (כא) שלא להתנבא בשקר, ואפלו בשם ה'; (כב) 47
שלא לגור מהריגת נביא שקר; (כג) שלא לשבע בשם 48
עבודה זרה; (כד) שלא לעשות אוב; (כה) שלא לעשות 49
ידעוני; (כו) שלא להעביר למלך; (כז) שלא להקים מצבה; 50
(כח) שלא להשתחוות על אבן משפית; (כט) שלא לטע 51
אשרה; (ל) לאבד עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה; (לא) 52
שלא ליהנות בעבודה זרה ובכל משמשיה; (לב) שלא 53
ליהנות בצפוי נעבד; (לג) שלא לזנות ברית לעובדי עבודה 54
זרה; (לד) שלא לחן עליהם; (לה) שלא ישבו בארצנו; (לו) 55
שלא לנהוג במנהגותיהם ובמלבושם; (לז) שלא לנחש; 56
(לח) שלא לקסם; (לט) שלא לעונן; (מ) שלא לחבר חבר; 57
(מא) שלא לדרש אל המתים; (מב) שלא לשאל באוב; 58
(מג) שלא לשאל בידעוני; (מד) שלא לכשף; (מה) שלא 59
להקיף פאת ראש; (מו) שלא להשחית פאת זקן; (מז) שלא 60
יעדה איש עדי אשה; (מח) שלא תעדה אשה עדי איש; 61
(מט) שלא לכתב קעקע; (נ) שלא להתגודד; (נא) שלא 62
לעשות קרחה על מת. 63

הלכות תשובה. מצות עשה אחת, והוא שישב החוטא 64
מחטאו לפני ה', ויתודה. 65
נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, חמש ושבעים - שש 66
עשרה מהם מצוות עשה, ותשע וחמשים מצוות לא תעשה. 67

ספר אהבה

הלכותיו שש, וזה הוא סדורן: הלכות קרית שמע, הלכות 69
תפלה וברכת כהנים, הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה, 70
הלכות ציצית, הלכות ברכות, הלכות מילה. 71
הלכות קרית שמע. מצות עשה אחת, והיא לקרות 72
קרית שמע פעמים ביום. 73
הלכות תפלה וברכת כהנים. יש בכללן שתי מצוות 74
עשה: (א) לעבד את ה' בתפלה בכל יום; (ב) 75
לברך כהנים את ישראל בכל יום. 76
הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה. יש בכללן חמש 77
מצוות עשה; וזה הוא פירטן: (א) להיות תפלין 78
על הראש; (ב) לקשרן על היד; (ג) לקבץ מזוזה בפתחי 79
השערים; (ד) לכתב כל איש ספר תורה לעצמו; (ה) לכתב 80
המלך ספר שני לעצמו, כדי שיהיה לו שני ספרי תורה. 81
הלכות ציצית. מצות עשה אחת, והיא לעשות ציצית 82
על כנפי הכסות. 83
הלכות ברכות. מצות עשה אחת, והיא לברך את שמו 84
אחר אכילה. 85
הלכות מילה. מצות עשה אחת, והיא למול את הזכרים 86
ביום השמיני. 87
נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, אחת עשרה מצוות 88
עשה. 89

ספר זמנים

הלכותיו עשר, וזה הוא סדורן: הלכות שבט, הלכות 91

ספר שנים עשר - אכלל בו מצוות מכירה וקניה. 1
וקראתי שם ספר זה, 'ספר קנין'. 2
ספר שלשה עשר - אכלל בו מצוות שבין אדם לחברו, 3
בשאר דינין שאין בתחלתן הזק - בגון שומרין, 4
ובעלי חובות, וטענות וכפירות. וקראתי שם ספר זה, 'ספר 5
משפטים'. 6
ספר ארבעה עשר - אכלל בו מצוות שהן מסורין 7
לסנהדרין - בגון מיתות בית דין, וקבלת עדות, ודין 8
המלך ומלחמות. וקראתי שם ספר זה, 'ספר שופטים'. 9
וזה הוא חלוק הלכות של חבור זה לפי עניני הספרים, 10
וחלוק המצוות לפי עניני ההלכות. 11
ועתה אתחיל לבאר כל משפטי מצוה ומצוה וכל הדינים 12
הנכללים עמה מענינה על סדר ההלכות בעזרת אל שדי. 13

ספר המדע

הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות יסודי התורה, 15
הלכות דעות, הלכות תלמוד תורה, הלכות עבודה זרה 16
וחקות הגוים, הלכות תשובה. 17
הלכות יסודי התורה. יש בכללן עשר מצוות - שש 18
מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא 19
פירטן: (א) לידע שיש שם אלוה; (ב) שלא יעלה במחשבה 20
שיש שם אלוה זולתי ה'; (ג) ליחדו; (ד) לאהבו; (ה) 21
ליראה ממנו; (ו) לקדשו; (ז) שלא לחלל שמו; (ח) שלא 22
לאבד דברים שנקרא שמו עליהן; (ט) לשמע מן הנביא 23
המדבר בשמו; (י) שלא לנסותו. 24
הלכות דעות. יש בכללן אחת עשרה מצוות - חמש 25
מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא 26
פירטן: (א) להדמות בדרךיו; (ב) להדבק ביודעיו; (ג) 27
לאהב את הרעים; (ד) לאהב את הגרים; (ה) שלא לשנא 28
אחים; (ו) להוכיח; (ז) שלא להלבין פנים; (ח) שלא לענות 29
אמילין; (ט) שלא לילך רכיל; (י) שלא לנאם; (יא) שלא 30
לנטר. 31
הלכות תלמוד תורה. יש בכללן שתי מצוות - (א) 32
ללמד תורה; (ב) לכבד מלמדיה ויודעייה. 33
הלכות עבודה זרה וחקות הגוים. יש בכללן אחת 34
וחמשים מצוות - שתי מצוות עשה, ותשע 35
וארבעים מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטן: (א) שלא 36
לפנות אחר עבודה זרה; (ב) שלא לתור אחר הרהור הלב 37
וראית העינים; (ג) שלא לגדף; (ד) שלא יעבד אותה בדרך 38
עבודתה; (ה) שלא ישתתף לה; (ו) שלא לעשות פסל 39
לעצמו; (ז) שלא לעשות פסל אפלו לאחרים; (ח) שלא 40
לעשות צורות לנואי; (ט) שלא להדיח אחרים אחריה; (י) 41
לשרף עיר הנדחת; (יא) שלא לבנותה; (יב) שלא ליהנות 42
מפל ממונה; (יג) שלא להסית לעבדה; (יד) שלא לאהב 43
המסית; (טו) שלא לעזוב שנאתו; (טז) שלא להצילו; (יז) 44
שלא ללמד עליו זכות; (יח) שלא ימנע מללמד עליו חובה; 45
(יט) שלא להתנבא בשמה; (כ) שלא לשמע מן המתנבא 46

47 תשע עשרה מהן מצוות עשה, ויש עשרה מצוות לא
48 תעשה; ויש בו שלש מצוות מדבריי סופרים.

ספר נשים

49 הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן: הלכות אישות, הלכות
50 גרושין, הלכות יבום וחליצה, הלכות נערה בתולה, הלכות
51 שוטה.

52 הלכות אישות. יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות
53 עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטן:
54 (א) לשא אשה בכתבה וקדושין; (ב) שלא תבוע אשה בלא
55 כתבה וקדושין; (ג) שלא ימנע שאר כסות ועונה; (ד)
56 לפרות ולרבות ממנה.

57 הלכות גרושין. יש בכללן שתי מצוות - (א) מצוות
58 עשה, והוא שיגרש המגרש בספר; (ב) שלא
59 יחזיר גרושתו משנשאת.

60 הלכות יבום וחליצה. יש בכללן שלש מצוות - שתי
61 מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא
62 פירטן: (א) ליבם; (ב) לחלץ; (ג) שלא תנשא יבמה לאיש
63 זר עד שתסור רשות היבם מעליה.

64 הלכות נערה בתולה. יש בכללן חמש מצוות - שלש
65 מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא
66 פירטן: (א) לקנס המפתה; (ב) שישא האונס אנוסתו; (ג)
67 שלא יגרש האונס; (ד) שתשב אשת מוציא שם רע תחת
68 בעלה לעולם; (ה) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו.

69 הלכות שוטה. יש בכללן שלש מצוות - אחת מצוות
70 עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטן:
71 (א) לעשות לשוטה כתורת הקנאות הסדורה בתורה; (ב)
72 שלא לתן שמן על קרבנה; (ג) שלא לתן עליו לבונה.
73 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבע עשרה - מהן
74 תשע מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה.

ספר קדשה

75 הלכותיו שלש, וזה הוא סדרן: הלכות אסורי ביאה,
76 הלכות מאכלות אסורות, הלכות שחיטה.

77 הלכות אסורי ביאה. יש בכללן שבע ושלשים מצוות
78 - אחת מצוות עשה, ויש ושלשים מצוות לא

79 תעשה; וזה הוא פירטן: (א) שלא לבא על האם; (ב) שלא
80 לבא על אשת אב; (ג) שלא לבוע אחות; (ד) שלא לבוע
81 בת אשת אב; (ה) שלא לבוע בת הבן; (ו) שלא לבוע בת;
82 (ז) שלא לבוע בת הבת; (ח) שלא לשא אשה ובתה; (ט)
83 שלא לשא אשה ובת בנה; (י) שלא לשא אשה ובת בתה;
84 (יא) שלא לבוע אחות אב; (יב) שלא לבוע אחות אם;
85 (יג) שלא לבוע אשת אחי האב; (יד) שלא לבוע אשת
86 הבן; (טו) שלא לבוע אשת אח; (טז) שלא לבוע אחות
87 אשתו; (יז) שלא לשכב עם בהמה; (יח) שלא תביא אשה
88 בהמה עליה; (יט) שלא לשכב עם זכר; (כ) שלא לגלות

1 ערובין, הלכות שביתת עשור, הלכות שביתת יום טוב,
2 הלכות חמץ ומצה, הלכות שופר וספה ולולב, הלכות
3 שקלים, הלכות קדוש החדש, הלכות תעניות, הלכות מגלה
4 וחנוכה.

5 הלכות שבת. יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות
6 עשה, ושלש מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטן:
7 (א) לשבת בשביעי; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) שלא
8 לענש בשבת; (ד) שלא לצאת חוץ לגבול בשבת; (ה)
9 לקדש היום בזכירה.

10 הלכות ערובין. מצוות עשה אחת, והיא מדבריי סופרים
11 ואינה מן המנזן.

12 הלכות שביתת עשור. יש בכללן ארבע מצוות - שתי
13 מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא
14 פירטן: (א) לשבת בו מלאכה; (ב) שלא לעשות בו
15 מלאכה; (ג) להתענות בו; (ד) שלא לאכל ולשתות בו.

16 הלכות שביתת יום טוב. יש בכללן שתי עשרה
17 מצוות - שש מצוות עשה, ויש מצוות לא
18 תעשה; וזה הוא פירטן: (א) לשבת בראשון של פסח; (ב)
19 שלא לעשות בו מלאכה; (ג) לשבת בשביעי של פסח; (ד)
20 שלא לעשות בו מלאכה; (ה) לשבת ביום חג השבועות;
21 (ו) שלא לעשות בו מלאכה; (ז) לשבת בראש השנה; (ח)
22 שלא לעשות בו מלאכה; (ט) לשבת בראשון של חג; (י)
23 שלא לעשות בו מלאכה; (יא) לשבת בשמיני של חג; (יב)
24 שלא לעשות בו מלאכה.

25 הלכות חמץ ומצה. יש בכללן שמונה מצוות - שלש
26 מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא
27 פירטן: (א) שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות
28 היום ולמעלה; (ב) להשבית שאור מארבעה עשר; (ג) שלא
29 לאכל חמץ כל שבוע; (ד) שלא לאכל תערבת חמץ כל
30 שבוע; (ה) שלא יראה חמץ כל שבוע; (ו) שלא ימצא
31 חמץ כל שבוע; (ז) לאכל מצה בלילי הפסח; (ח) לספר
32 ביציאת מצרים באותו הלילה.

33 הלכות שופר וספה ולולב. יש בכללן שלש מצוות
34 עשה; וזה הוא פירטן: (א) לשמע קול שופר
35 באחד בתשרי; (ב) לישב בספה שבועת ימי החג; (ג) לטל
36 לולב במקדש כל שבועת ימי החג.

37 הלכות שקלים. מצוות עשה אחת, והיא לתן כל איש
38 מחצית השקל בכל שנה ושנה.

39 הלכות קדוש החדש. מצוות עשה אחת, והיא לחשב
40 ולידע ולקבוע חדשים באיזה יום הוא תחילת כל
41 חודש וחודש מחדשי השנה.

42 הלכות תעניות. מצוות עשה אחת, והיא להתענות ולזעק
43 לפני ה' בכל עת צרה גדולה שתבוא על הצבור.

44 הלכות מגלה וחנוכה. יש בכללן שתי מצוות עשה
45 מדבריי סופרים, ואינן מן המנזן.

46 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, חמש ושלשים -

לשוא; (ג) שלא לכפר בפקדון; (ד) שלא לישבע על כפירת
ממון; (ה) לישבע בשמו באמת.
הלכות נדרים. יש בכללן שלש מצוות - שתיים מצוות
עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין:
(א) שישמר מוצא שפתיו ויעשה כמו שנדר; (ב) שלא יחל
דברו; (ג) שיופר הנדר או השבועה, וזה הוא הפר נדרים
המפרש בתורה שבכתב.
הלכות נזירות. יש בכללן עשר מצוות - שתיים מצוות
עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין:
(א) שיגדל הנזיר פרע; (ב) שלא יגלח שערו כל ימי נזרו;
(ג) שלא ישמה הנזיר זין ולא תערבך זין, ואפלו חמץ
שלחן; (ד) שלא יאכל ענבים לחים; (ה) שלא יאכל
צמוקין; (ו) שלא יאכל תוצאים; (ז) שלא יאכל זגין; (ח)
שלא יכנס לאהל המת; (ט) שלא ישמא למתים; (י) שיגלח
על הקרבנות, כשישלים נזירותו או כשישמא.
הלכות ערביין וחרמים. יש בכללן שבע מצוות - חמש
מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא
פרטין: (א) לדין ערבי אדם כאשר מפרש בתורה, וזה הוא
דין ערבי אדם; (ב) דין ערבי בהמה; (ג) דין ערבי בתיים;
(ד) דין ערבי שדות; (ה) דין מחירים נכסיו; (ו) שלא ימכר
חרם; (ז) שלא יגאל חרם.
נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, חמש ועשרים -
עשר מהן מצוות עשה, וחמש עשרה מצוות לא תעשה.

ספר זרעים

הלכותיו שבע, וזה הוא סדרן: הלכות בלאים, הלכות
מתנות עניים, הלכות תרומות, הלכות מעשרות, הלכות
מעשר שני ונטע רבעי, הלכות בכורים ושאר מתנות כהנה,
הלכות שמטה ויובל.
הלכות בלאים. יש בכללן חמש מצוות לא תעשה; וזה
הוא פרטין: (א) שלא לזרע זרעים בלאים; (ב)
שלא לזרע תבואה או ירק בכרם; (ג) שלא להרביע בהמה
בלאים; (ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה באחד; (ה)
שלא ללבש בלאים.
הלכות מתנות עניים. יש בכללן שלש עשרה מצוות -
שבע מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה
הוא פרטין: (א) להניח פאה; (ב) שלא יכלה הפאה; (ג)
להניח לקט; (ד) שלא ילקט הלקט; (ה) לעזוב עוללות
בכרם; (ו) שלא יעולל הכרם; (ז) לעזוב פרט הכרם; (ח)
שלא ילקט פרט הכרם; (ט) להניח השכחה; (י) שלא ישוב
לקחת השכחה; (יא) להפריש מעשר לעניים; (יב) לתן
צדקה במסת יד; (יג) שלא יאמץ לכבו על העני.
הלכות תרומות. יש בכללן שמונה מצוות - שתיים
מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא
פרטין: (א) להפריש תרומה גדולה; (ב) להפריש תרומת

ענות אב; (כא) שלא לגלות ענות אחי האב; (כב) שלא
לבעל אשת איש; (כג) שלא לבעל נדה; (כד) שלא
להתחתן בגוים; (כה) שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל; (כו)
שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבוא בקהל; (כז) שלא
להרחיק דור שלישי אדומי מלבוא בקהל; (כח) שלא יבוא
ממזר בקהל; (כט) שלא יבוא סרים בקהל; (ל) שלא לסרס
זכר, אפלו בהמה חיה ועוף; (לא) שלא ישא כהן גדול
אלמנה; (לב) שלא יבעל כהן גדול אלמנה, אפלו בלא
קדושין; (לג) שישא כהן גדול בתולה בנערותה; (לד) שלא
ישא כהן גרושה; (לה) שלא ישא זונה; (לו) שלא ישא
חללה; (לז) שלא יקרב אדם לאחת מכל העריות, ואפלו
שלא בעל.
הלכות מאכלות אסורות. יש בכללן שמונה ועשרים
מצוות - ארבע מצוות עשה, וארבע ועשרים
מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין: (א) לבדק בסימני בהמה
וחיה, להבדיל בין טמא לטהור; (ב) לבדק בסימני
העוף, להבדיל בין טמא לטהור; (ג) לבדק בסימני דגים,
להבדיל בין טמא לטהור; (ד) לבדק בסימני חגבים,
להבדיל בין טמא לטהור; (ה) שלא לאכל בהמה וחיה
טמאה; (ו) שלא לאכל עוף טמא; (ז) שלא לאכל דגים
טמאים; (ח) שלא לאכל שרץ העוף; (ט) שלא לאכל שרץ
הארץ; (י) שלא לאכל רמש הארץ; (יא) שלא לאכל תולעת
הפרות כשתצא לארץ; (יב) שלא לאכל שרץ המים; (יג)
שלא לאכל נבלה; (יד) שלא ליהנות בשור הנסקל; (טו)
שלא לאכל טרפה; (טז) שלא לאכל אבר מן החי; (יז) שלא
לאכל דם; (יח) שלא לאכל חלב בהמה טהורה; (יט) שלא
לאכל גיד הנשה; (כ) שלא לאכל בשר בחלב; (כא) שלא
לבשלו; (כב) שלא לאכל לחם תבואה חדש; (כג) שלא
לאכל קלי מן החדש; (כד) שלא לאכל פרמל מן החדש;
(כה) שלא לאכל ערלה; (כו) שלא לאכל פלאי הכרם; (כז)
שלא לאכל טבל; (כח) שלא לשתות יין נסוף.
הלכות שחיטה. יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות
עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין:
(א) לשחט, ואחר כך יאכל; (ב) שלא לשחט אותו ואת בנו
ביום אחד; (ג) לכסות דם חיה ועוף; (ד) שלא לקח האם
על הבנים; (ה) לשלח האם, אם לקחה על הבנים.
נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבעים - מהן
שמונה מצוות עשה, ושתיים וששים מצוות לא תעשה.

ספר הפלאה

הלכותיו ארבע, וזה הוא סדרן: הלכות שבועות, הלכות
נדרים, הלכות נזירות, הלכות ערביין וחרמים.
הלכות שבועות. יש בכללן חמש מצוות - אחת מצוות
עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין:
(א) שלא לישבע בשמו לשקר; (ב) שלא לשא את שמו

46 עריהם, אלא גואלים לעולם בין לפני היובל בין לאחר
47 היובל.

48 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבע וששים - מהם
49 שלשים מצוות עשה, ושבע וששים מצוות לא תעשה.

ספר עבודה

50
51 הלכותיו תשע, וזה הוא סדורן: הלכות בית הבחירה,
52 הלכות כלי המקדש והעובדים בו, הלכות ביאת המקדש,
53 הלכות אסורי מזבח, הלכות מעשה הקרבנות, הלכות
54 תמידין ומוספין, הלכות פסולי המקדשין, הלכות עבודת
55 יום הכפורים, הלכות מעילה.

56 **הלכות בית הבחירה.** יש בכללן שש מצוות - שלש
57 מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא
58 פרטן: (א) לבנות מקדש; (ב) שלא לבנות המזבח גזית;
59 (ג) שלא לעלות במעלות עליו; (ד) ליראה מן המקדש; (ה)
60 לשמר את המקדש סביב; (ו) שלא להשפית שמירת
61 המקדש.

62 **הלכות כלי בית המקדש והעובדים בו.** יש בכללן
63 ארבע עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושמונה
64 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות שמן
65 המשחה; (ב) שלא לעשות כמותו; (ג) שלא לסוף ממנו;
66 (ד) שלא לעשות כמותה הקטרת; (ה) שלא להקטיר על
67 מזבח הקטרת חוץ מן הקטרת; (ו) לשאת הארון על הכתר;
68 (ז) שלא יסורו הכדים ממנו; (ח) שיעבד הלוי במקדש;
69 (ט) שלא יעשה אחד במלאכת חבירו במקדש; (י) לקדש
70 הכהן לעבודה; (יא) שיהיו כל המשמרות שוות בקרנלים;
71 (יב) ללבש בגדי כהנה לעבודה; (יג) שלא יקרא המעיל;
72 (יד) שלא יזח החשן מעל האפוד.

73 **הלכות ביאת המקדש.** יש בכללן חמש עשרה מצוות
74 - שתי מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא

75 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא יכנס כהן שפור למקדש;
76 (ב) שלא יכנס לו כהן פרוע ראש; (ג) שלא יכנס לו כהן
77 קרוע בגדים; (ד) שלא יכנס כהן ככל צת אל ההיכל; (ה)
78 שלא יצא כהן מן המקדש בשעת עבודה; (ו) לשלח טמאים
79 מן המקדש; (ז) שלא יכנס טמא למקדש; (ח) שלא יכנס
80 טמא להר הבית; (ט) שלא ישמש טמא; (י) שלא ישמש
81 טבול יום; (יא) לקדש העובד ידיו ורגליו; (יב) שלא יכנס
82 בעל מום להיכל ולמזבח; (יג) שלא יעבד בעל מום; (יד)
83 שלא יעבד בעל מום עובר; (טו) שלא יעבד זר.

84 **הלכות אסורי מזבח.** יש בכללן ארבע עשרה מצוות -
85 ארבע מצוות עשה, ועשר מצוות לא תעשה; וזה
86 הוא פרטן: (א) להקריב כל הקרבנות תמימים; (ב) שלא
87 להקדיש בעל מום למזבח; (ג) שלא ישחט; (ד) שלא יזרק
88 דמו; (ה) שלא יקטיר חלב; (ו) שלא יקריב בעל מום
89 עובר; (ז) שלא יקריב בעל מום, אפלו בקרבנות הגוים;

1 מעשר; (ג) שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה, אלא
2 יפריש על הסדר; (ד) שלא יאכל זר תרומה; (ה) שלא יאכל
3 אפלו תושב כהן או שכירו תרומה; (ו) שלא יאכל ערל
4 תרומה; (ז) שלא יאכל כהן טמא תרומה; (ח) שלא תאכל
5 חללה תרומה, ולא מן המזבח מן הקדשים.

6 **הלכות מעשר.** מצוות עשה אחת - והיא להפריש מעשר
7 ראשון בכל שנה ושנה משגי הנריעה, ולתנו
8 ללוים.

9 **הלכות מעשר שני ונטע רבעי.** יש בכללן תשע
10 מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא
11 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש מעשר שני; (ב) שלא
12 להוציא דמיו בשאר צרכי האדם, חוץ מאכילה ושתיה
13 וסיכה; (ג) שלא לאכלו בטמאה; (ד) שלא לאכלו באנינות;
14 (ה) שלא לאכל מעשר שני של דגן חוץ לירושלים; (ו)
15 שלא לאכל מעשר תירוש חוץ לירושלים; (ז) שלא לאכל
16 מעשר יצהר חוץ לירושלים; (ח) להיות נטע רבעי בל
17 קדש, ודינו להאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני לכל
18 דבר; (ט) להתודות ודוי המעשר.

19 **הלכות בפורים עם שאר מתנות כהנה שבגבולין.**
20 יש בכללן תשע מצוות - שמונה מצוות עשה,
21 ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש
22 בפורים ולהעלותן למקדש; (ב) שלא יאכל הכהן בפורים
23 חוץ לירושלים; (ג) לקרות עליהן; (ד) להפריש חלה לפהן;
24 (ה) לתת ורוע ולחיים וקבה לפהן; (ו) לתן לו ראשית הגז;
25 (ז) לפדות בכור הבן ולתת פדיונו לפהן; (ח) לפדות פטר
26 חמור ולתת פדיונו לפהן; (ט) לערף פטר חמור, אם לא
27 רצה לפדותו.

28 **הלכות שמטה ויובל.** יש בכללן עשרים ושתים מצוות
29 - תשע מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא
30 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שתשבית הארץ ממלאכה
31 בשביעית; (ב) שלא יעבד עבדות הארץ בשנה זו; (ג) שלא
32 יעבד עבדות האילן בשנה זו; (ד) שלא יקצר הספית כנגד
33 הקוצרים; (ה) שלא יבצר הנזירים כנגד הבוצרים; (ו)
34 שישמיט מה שתוציא הארץ; (ז) שישמיט כל הלוואות; (ח)
35 שלא יגש ולא יתבע הלואה; (ט) שלא ימנע מלהלוות קדם
36 השמטה כדי שלא יאבד ממונו; (י) לספר שנים שבע שבע;
37 (יא) לקדש שנת חמישים; (יב) לתקע בשופר בעשירי
38 לתשרי כדי לצאת עבדים חפשים; (יג) שלא תעבד אדמה
39 בשנה זו; (יד) שלא יקצר ספיחיה כנגד הקוצרים; (טו)
40 שלא יבצר נזיריה כנגד הבוצרים; (טז) לתן גאלה לארץ
41 בשנה זו, והוא דין שדה אחנה ושדה מקנה; (יז) שלא
42 תמכר הארץ לצמיתות; (יח) דין בתי ערי חומה; (יט) שלא
43 ינחל כל שבט לוי בארץ ישראל, אלא נותנים להם ערים
44 מתנה לשבת בה; (כ) שלא יקח שבט לוי חלק בבנה; (כא)
45 לתן ללוים ערים לשבת ומגורשיהם; (כב) שלא ימכר מגרש

47 שפתיב בפרשת אחרי מות, הקרבנות והודוין ושלוח
48 השעיר ושאר העבודה.
49 הלכות מעילה. יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות
50 עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
51 (א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חמש וקרפן, וזה
52 הוא דין המועל; (ב) שלא לעבד בקדשים; (ג) שלא לגזז
53 הקדשים.
54 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, מאה ושלש - מהן
55 שבע וארבעים מצוות עשה, ושש וחסמיים מצוות לא
56 תעשה.

ספר הקרבנות

57 הלכותיו שש, וזה הוא סדורן: הלכות קרבן פסח, הלכות
58 חגיגה, הלכות בכורות, הלכות שנגות, הלכות מחסרי
59 פרה, הלכות תמורה.
60 הלכות קרבן פסח. יש בכללן שש עשרה מצוות -
61 ארבע מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא
62 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשחט הפסח בזמנו; (ב) שלא
63 לזבח אותו על הקמץ; (ג) שלא תלין אמוריו; (ד) לשחט
64 פסח שני; (ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל
65 חמשה עשר; (ו) לאכל בשר פסח שני על מצה ומרור בליל
66 חמשה עשר לחדש השני; (ז) שלא יאכל נא ומבשל; (ח)
67 שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה; (ט) שלא יאכל
68 ממנו משמד; (י) שלא יאכל ממנו לתושב או שכיר; (יא)
69 שלא יאכל ממנו ערל; (יב) שלא ישבר בו עצם; (יג) שלא
70 ישבר עצם בפסח שני; (יד) שלא ישאיר ממנו לבקר; (טו)
71 שלא ישאיר מפסח שני לבקר; (טז) שלא ישאיר מבשר
72 חגיגת יום ארבעה עשר עד יום שלישי.
73 הלכות חגיגה. יש בכללן שש מצוות - ארבע מצוות
74 עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
75 (א) להראות את פני ה'; (ב) לחג בשלשה רגלים; (ג)
76 לשמח ברגלים; (ד) שלא יראה ריקם; (ה) שלא יעזב לוי
77 מלשמוחו ולתן לו מתנותיו ברגלים; (ו) להקהיל את העם
78 בחג הסוכות במוצאי שמיטה.
79 הלכות בכורות. יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות
80 עשה, ושלש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
81 (א) להפריש בכורות; (ב) שלא יאכל בכור תמים חוץ
82 לירושלים; (ג) שלא יפדה הבכור; (ד) להפריש מעשר
83 בהמה; (ה) שלא יגאל מעשר בהמה. וכללתי המעשר עם
84 הבכור - לפי שמעשה שניהם אחד, והכתוב כללו עמו,
85 שנאמר: "ואת דמם תזרק" - מפי השמועה למדו, שזה דם
86 מעשר ודם בכור.
87 הלכות שנגות. יש בכללן חמש מצוות עשה; וזה הוא
88 פרטן: (א) שיקריב היחיד קרבן חטאת קבועה על
89 שנגתו; (ב) שיקריב אדם מי שלא נודע לו אם חטא אם
90 לא חטא עד שידע לו ויביא חטאתו, וזה הוא הנקרא

1 (ח) שלא יטיל מום בקדשים; (ט) לפדות פסולי המקדשים;
2 (י) להקריב מיום השמיני והלאה. וקדם זמן זה הוא הנקרא
3 מחסר זמן, ואין מקריבין אותו; (יא) שלא להקריב אתנן
4 ומחיר; (יב) שלא להקטיר שאור ודבש; (יג) למלח כל
5 הקרבנות; (יד) שלא להשבית מלח מעל הקרבנות.
6 הלכות מעשה הקרבנות. יש בכללן שלש ועשרים
7 מצוות - עשר מצוות עשה, ושלש עשרה מצוות
8 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות העולה כמעשה
9 הפתויים על הסדר; (ב) שלא לאכל בשר העולה; (ג) סדר
10 החטאת; (ד) שלא לאכל מבשר החטאת הפנימית; (ה)
11 שלא יבדיל בחטאת העוף; (ו) סדר האשם; (ז) שיאכלו
12 הפהנים בשר קדשי קדשים במקדש; (ח) שלא יאכלום חוץ
13 לעזרה; (ט) שלא יאכל זר מקדשי קדשים; (י) סדר
14 השלמים; (יא) שלא לאכל בשר קדשים קלים קדם זריקת
15 דמים; (יב) לעשות כל מנחה בסדר מעשה הפתויים
16 בתורה; (יג) שלא ישים שמן על מנחת חוטא; (יד) שלא
17 יתן עליה לבונה; (טו) שלא תאכל מנחת כהן; (טז) שלא
18 תאפה מנחת חמץ; (יז) שיאכלו הפהנים שרי מנחות; (יח)
19 שביא כל נדריו ונדבותיו ברגל שפגע בו; (יט) שלא יאחר
20 נדריו ונדבותיו ושאר דברים שהיו חייב בהן; (כ) להקריב
21 כל הקרבנות בבית הבחירה; (כא) להביא קדשי חוצה
22 לארץ לבית הבחירה; (כב) שלא לשחט קרבנות חוץ
23 לעזרה; (כג) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה.
24 הלכות תמידין ומוספין. יש בכללן תשע עשרה
25 מצוות - שמונה עשרה מצוות עשה, ואחת מצות
26 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להקריב שני כבשים בכל
27 יום עולות; (ב) להדליק אש על המזבח בכל יום; (ג) שלא
28 לכבותה; (ד) להרים את הדשן בכל יום; (ה) להקטיר
29 קטרת בכל יום; (ו) להדליק נרות בכל יום; (ז) שיקריב
30 כהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת 'חבתין'; (ח)
31 להוסיף שני כבשים עולות בשבת; (ט) לעשות לחם
32 הפנים; (י) מוסף ראשי חדשים; (יא) מוסף הפסח; (יב)
33 להקריב עמר התנופה; (יג) לספר כל איש ואיש שבועה
34 שבועות מיום הקרבת העמר; (יד) מוסף עצרת; (טו)
35 להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום
36 עצרת; (טז) מוסף ראש השנה; (יז) מוסף יום צום; (יח)
37 מוסף הקג; (יט) מוסף שמיני עצרת.
38 הלכות פסולי המקדשין. יש בכללן שמונה מצוות -
39 שתי מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה
40 הוא פרטן: (א) שלא לאכל קדשים שנפסלו או שהטל בהם
41 מום; (ב) שלא לאכל פגול; (ג) שלא יותיר קדשים לאחר
42 זמנם; (ד) שלא יאכל נותר; (ה) שלא יאכל קדשים
43 שננטמו; (ו) שלא יאכל אדם שננטמא הקדשים; (ז) לשרף
44 את הנותר; (ח) לשרף את הטמא.
45 הלכות עבודת יום הכפורים. מצות עשה אחת - והיא
46 שיעשה מעשה יום הכפורים כלן על הסדר כמו

1 'אָשם תְּלוּי'; (ג) שִׁיקָרִיב אָשם הַשּׁוֹגֵג בַּמַּעֲלָה אוֹ הַחוּטָא
2 בַּגּוֹלָה אוֹ בַּשְּׂפָחָה חֲרוּפָה אוֹ שֶׁפָּכַר בַּפֶּקֶדוֹן, וְזֶה הוּא
3 הַנִּקְרָא 'אָשם וְדָא'; (ד) שִׁיקָרִיב הַחוּטָא קָרְבֵּן עַל עֲבֻרוֹת
4 יְדוּעוֹת, אִם הָיָה עֹשִׂי בְּהִמָּה, וְאִם הָיָה עֹנֵי עוֹף אוֹ עֲשִׂירִית
5 הָאִיפָה, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'קָרְבֵּן עוֹלָה וְיֹדֵד'; (ה) שִׁיקָרִיבו
6 הַסִּנְהֶדְרִין קָרְבֵּן, אִם טָעוּ וְהוֹרִי שְׁלֹא בַּהֲלָכָה בְּאַחַת מִן
7 הַחֲמוּרוֹת.

8 הַלְכוֹת מַחֲסְרֵי בַּפָּרָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה;
9 וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) שֶׁתַּקְרִיב הַזֶּבֶה כְּשֶׁתִּשְׁתַּהַר
10 קָרְבֵּן; (ב) שֶׁתַּקְרִיב הַיֹּלֶדֶת כְּשֶׁתִּשְׁתַּהַר קָרְבֵּן; (ג) שִׁיקָרִיב
11 הַזֶּבֶב כְּשִׁיטָּהָר קָרְבֵּן; (ד) שִׁיקָרִיב הַמִּצְרַע כְּשִׁיטָּהָר קָרְבֵּן.
12 וְאַחֵר שִׁיקָרִיבו קָרְבָנוֹתֵיהֶן, תִּגְמַר טְהֻרָתָן.
13 הַלְכוֹת תְּמוּרָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת
14 עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן:
15 (א) שְׁלֹא יִמִּיר; (ב) שֶׁתִּהְיֶה הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ, אִם הָמִיר; (ג)
16 שְׁלֹא יִשְׁנֶה הַקֹּדֶשִׁים מִקֹּדֶשָׁה לְקֹדֶשָׁה.
17 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בַּסֵּפֶר זֶה, תִּשְׁעַ וּשְׁלֹשִׁים -
18 עֲשָׂרִים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְתִשְׁעַ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

ספר טהרה

19
20 הַלְכוֹתֵיו שְׁמוֹנָה, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת טָמְאָת מֵת, הַלְכוֹת
21 פָּרָה אֲדָמָה, הַלְכוֹת טָמְאָת צִרְעָת, הַלְכוֹת מִטְמְאֵי מִשְׁכָּב
22 וּמוֹשָׁב, הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת, הַלְכוֹת טָמְאָת אֶכְלִין,
23 הַלְכוֹת בָּלִים, הַלְכוֹת מְקוֹוֹת.
24 הַלְכוֹת טָמְאָת מֵת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִּין טָמְאָת
25 מֵת.
26 הַלְכוֹת פָּרָה אֲדָמָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה
27 הוּא פֶּרֶטֶן: (א) דִּין פָּרָה אֲדָמָה; (ב) דִּין טָמְאָת
28 מִי נִדָּה וְטְהֻרָתָן.
29 הַלְכוֹת טָמְאָת צִרְעָת. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁמוֹנָה מִצְוֹת - שֵׁשׁ
30 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
31 פֶּרֶטֶן: (א) לְהוֹרוֹת בְּצִרְעָת אָדָם כְּדִינָה הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה; (ב)
32 שְׁלֹא יִקַּץ סִימְגֵי טָמְאָה; (ג) שְׁלֹא יִגְלַח הַנֶּחֱתָק; (ד) שִׁיחֶיָּה
33 הַמִּצְרַע מִפָּרֶסֶם בְּקִרְיעַת בִּגְדָיו וּפְרִיעַת רֹאשׁוֹ וְעִטָּיָה עַל
34 שָׁפָם; (ה) טְהֻרַת צִרְעָת; (ו) שִׁיגִלַח הַמִּצְרַע אֶת כָּל שְׁעָרוֹ
35 כְּשִׁיטָּהָר; (ז) דִּין צִרְעָת הַבֶּגֶד; (ח) דִּין צִרְעָת הַבֵּית.
36 הַלְכוֹת מִטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע
37 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) דִּין טָמְאָת נִדָּה;
38 (ב) דִּין טָמְאָת יוֹלֶדֶת; (ג) דִּין טָמְאָת זָכָה; (ד) דִּין טָמְאָת
39 זֶבֶב.

40 הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
41 עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) דִּין טָמְאָת נִבְלָה; (ב)
42 דִּין טָמְאָת שֶׁרָץ; (ג) דִּין טָמְאָת שִׁכְבַת זָרָע. וְעִבּוּדָה זָרָה
43 מִטְמְאָה כְּשֶׁרָץ, וְטָמְאָתָהּ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.
44 הַלְכוֹת טָמְאָת אֶכְלִין. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין
45 טָמְאָת מִשְׁקִין וְאֶכְלִין וְהִקְשָׁרָן.
46 הַלְכוֹת בָּלִים. עֹנֵן אֱלוֹי הַהֲלָכוֹת, לִידַע בָּלִים שֶׁמִּקְבָּלִין

47 טָמְאָה מִכָּל אֱלוֹי הַטְּמֵאוֹת, וְכָלִים שְׂאִינִם מִטְמְאִין, וְכִיצַד
48 מִטְמְאִין הַבָּלִים וּמִטְמְאִין.
49 הַלְכוֹת מְקוֹוֹת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא שִׁיטָּבֵל כָּל טָמֵא
50 בְּמֵי מִקְוֶה וְאַחֵר כֶּף יְטֵהָ.
51 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בַּסֵּפֶר זֶה, עֲשָׂרִים - מִהֵן
52 שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

ספר נזיקין

53
54 הַלְכוֹתֵיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת נִזְקֵי מִמּוֹן, הַלְכוֹת
55 גִּבְעָה, הַלְכוֹת גּוֹלָה וְאַבְדָּה, הַלְכוֹת חוֹבֵל וּמִזִּיק, הַלְכוֹת
56 רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נֶפֶשׁ.
57 הַלְכוֹת נִזְקֵי מִמּוֹן. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה
58 הוּא פֶּרֶטֶן: (א) דִּין הַשּׁוֹר; (ב) דִּין הַהֶבְעֵר; (ג)
59 דִּין הַבּוֹר; (ד) דִּין הַהֶבְעֵרָה.
60 הַלְכוֹת גִּבְעָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שִׁבְעַת מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת
61 עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן:
62 (א) שְׁלֹא לִגְנוֹב מִמּוֹן; (ב) דִּין הַגִּנֵּב; (ג) לְצַדֵּק הַמֵּאֲזָנִים
63 עִם הַמִּשְׁקָלוֹת; (ד) שְׁלֹא יַעֲשֶׂה עוֹל בַּמִּדָּה וּבַמִּשְׁקָלוֹת; (ה)
64 שְׁלֹא יִהְיֶה לְאָדָם אֶבֶן וְאֶבֶן אִיפָה וְאִיפָה, אֵף עַל פִּי שְׂאִינֵו
65 לֹזֶקֶת וְנוֹתֵן בָּהֶם; (ו) שְׁלֹא יִסִּיג גְּבוּל; (ז) שְׁלֹא לִגְנוֹב
66 נֶפֶשׁוֹת.
67 הַלְכוֹת גּוֹלָה וְאַבְדָּה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שִׁבְעַת מִצְוֹת - שְׁתֵּי
68 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
69 פֶּרֶטֶן: (א) שְׁלֹא לִגְלוֹל; (ב) שְׁלֹא לַעֲשֹׁק; (ג) שְׁלֹא לַחֲמֹד;
70 (ד) שְׁלֹא לְהִתְאַוּוֹת; (ה) לְהָשִׁיב אֶת הַגּוֹלָה; (ו) שְׁלֹא
71 יִתְעַלֵּם מִן הָאֲבָדָה; (ז) לְהָשִׁיב הָאֲבָדָה.
72 הַלְכוֹת חוֹבֵל וּמִזִּיק. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִּין חוֹבֵל
73 בַּחֲבֵרוֹ אוֹ מִזִּיק מִמּוֹן חֲבֵרוֹ.
74 הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נֶפֶשׁ. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שִׁבְעַת עֲשָׂרָה
75 מִצְוֹת - שִׁבְעַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשֶׂר מִצְוֹת לֹא
76 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) שְׁלֹא לְרַצֵּחַ; (ב) שְׁלֹא לִקַּח
77 כֶּסֶף לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ; (ג) לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשִׁנְגָּה; (ד) שְׁלֹא לִקַּח
78 כֶּסֶף לְמַחֲבֵיב גְּלוּת; (ה) שְׁלֹא יוֹמֵת הַרוֹצֵחַ כְּשִׁינְצֵחַ, קֹדֶם
79 עֲמִידָה בַּדִּין; (ו) לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף בַּנֶּפֶשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף; (ז) שְׁלֹא
80 לְחַוֵּס עַל הַרוֹדֵף; (ח) שְׁלֹא לַעֲמֹד עַל דָּם; (ט) לְהַפְרִישׁ עָרֵי
81 מִקְלָט וּלְהַכִּין לָהֶן הַדֶּרֶךְ; (י) לַעֲרֹף אֶת הָעוֹלָה בְּנֶחֱל; (יא)
82 שְׁלֹא יַעֲבֹד אוֹתָהּ קֹרֶקַע וְלֹא תִדְרַע; (יב) שְׁלֹא תִשֵּׂים דָּמִים;
83 (יג) לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה; (יד) שְׁלֹא יִכְשִׁיל תָּמִים בַּדֶּבֶר; (טו)
84 לְפָרֵק עִם מִי שֶׁנִּכְשַׁל בַּדֶּרֶךְ; (טז) לְטַעַן עִמּוֹ; (יז) שְׁלֹא
85 יִנְיַחְנוּ בַּדֶּרֶךְ נִבְהֵל בְּמִשְׁאֵל וְיִלָּךְ לוֹ.
86 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בַּסֵּפֶר זֶה, שֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים - מִהֵן
87 שֵׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

ספר קנין

88
89 הַלְכוֹתֵיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת מְכִירָה, הַלְכוֹת זִכְיָה
90 וּמִתְנָה, הַלְכוֹת שְׁכָנִים, הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשִׁתְפִּין, הַלְכוֹת
91 עֲבָדִים.

נפש; (ט) שלא יתן המלוה ברבית; (י) שלא ילוה הלוה
ברבית; (יא) שלא יתעסק אדם בין מלוה ולוה ברבית, ולא
יעיד ביניהם, ולא יכתב שטר, ולא יערב; (יב) ללוות מן
הנקרי ולהלוותו ברבית.

הלכות טוען ונטען. מצות עשה אחת, והיא דין טוען
ומודה או כופר.

הלכות נחלות. מצות עשה אחת, והיא דין סדר נחלות.
נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שלש ועשרים - מהן
אחת עשרה מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא תעשה.

ספר שופטים

הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות סנהדרין והענישין
המסורין להם, הלכות עדות, הלכות ממרים, הלכות אבל,
הלכות מלכים ומלחמות.

הלכות סנהדרין והענישין המסורין להם. יש בכללן
שלשים מצוות - עשר מצוות עשה, ועשרים
מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות שופטים; (ב)
שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט; (ג) לנטות אחרי
רבים, אם נחלקו השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו
המחזיקים באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ילמד
חובה מי שלמד זכות בדיני נפשות; (ו) להרג בסקילה; (ז)
להרג בשרפה; (ח) להרג בסיף; (ט) להרג בחנק; (י)
לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו; (יב) שלא תלין
נבלתו; (יג) שלא להחיות מכשף; (יד) להלקות לרשע;
(טו) שלא יוסיף בהפגת הלוואה; (טז) שלא להגיד נקי
באמון הדעת; (יז) שלא לענש אנוס; (יח) שלא לחוס על
הורג חבירו או חובל בו; (יט) שלא לרחם על הדל בדין;
(כ) שלא להגיד גדול בדין; (כא) שלא להטות הדין על בעל
עברות, אף על פי שהוא חוטא; (כב) שלא לעול משפט;
(כג) שלא להטות משפט גר יתום; (כד) לשפט בצדק;
(כה) שלא ליתאחז בדין מאיש זרוע; (כו) שלא לקח שחד;
(כז) שלא לשא שמע שוא; (כח) שלא לקלל הדין; (כט)
שלא לקלל הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל
הכשרים.

הלכות עדות. יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות
עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
(א) להעיד בבית דין למי שיש לו עדות; (ב) לדרש ולחקר
העדים; (ג) שלא יורה העד בדין זה שהעיד עליו, בדיני
נפשות; (ד) שלא יקום דבר בעדות אחד; (ה) שלא יעיד
בעל עברה; (ו) שלא יעיד קרוב; (ז) שלא להעיד בשקר;
(ח) לעשות לעד זומם כאשר זומם לעשות.

הלכות ממרים. יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות
עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
(א) לעשות על פי התורה שאמרו בית דין הגדול; (ב)
שלא לסור מדבריהם; (ג) שלא להוסיף על התורה, לא
במצוות שבכתב, ולא בפרושן שלמדנו מפי השמועה; (ד)
שלא לגרע מן הכל; (ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא

הלכות מכירה. יש בכללן חמש מצוות - אחת מצוות
עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
(א) דין מקח וממכר; (ב) שלא יונה במקח וממכר; (ג)
שלא יונה בדברים; (ד) שלא יונה גר צדק בממונו; (ה)
שלא יונהו בדברים.

הלכות זכיה ומתנה. ענין אלו ההלכות - לידע דין
זכיה מן ההפקר, היאך יקנה ויבמה יקנה, ודין
נותן מתנה ומקבל, ואיזו מתנה חוזרת ואיזו אינה חוזרת.
הלכות שכנים. ענין אלו ההלכות - לידע דין חלוק
הקרקעות בין השתפין, והרחקת נזקי כל אחד
מהן משכנו ומבעל המצר שלו, ודין בעל המצר.
הלכות שלוהין ושתפין. ענין אלו ההלכות - לידע דין
שלוהין של אדם ושתפו, ומשפטיהן במקחן
וממכרן ובהפסדן ושכרן.

הלכות עבדים. יש בכללן שלש עשרה מצוות - חמש
מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא
פרטן: (א) דין קנן עבד עברי; (ב) שלא ימכר ממכרת
עבד; (ג) שלא יעבידנו בפגר; (ד) שלא נניח גר תושב
לרדות בו בפגר; (ה) שלא נעבד בו עבודת עבד; (ו)
להעניק לו בצאתו חפשי; (ז) שלא יצא ריקם; (ח) לפדות
אמה עבריה; (ט) לזערה; (י) שלא תמכר; (יא) לעבד
בעבד פנעני לעולם, אלא אם הפיל לו אדוניו אחד מראשי
איבריו; (יב) שלא להסגיר עבד שפירח מחוצה לארץ לארץ
ישראל; (יג) שלא להונות עבד זה הנצול אלינו.
נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שמונה עשרה - שש
מהן מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא תעשה.

ספר משפטים

הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות שכירות, הלכות
שאלה ופקדון, הלכות מלוה ולוה, הלכות טוען ונטען,
הלכות נחלות.

הלכות שכירות. יש בכללן שבע מצוות - שלש מצוות
עשה, וארבע מצוות לא תעשה; (א) דין שכיר
ושומר שכר; (ב) לתן שכר שכיר ביומו; (ג) שלא יאחר
שכר שכיר אחר זמנו; (ד) שיאכל השכיר מן המחקר
שיעשה בו; (ה) שלא יאכל השכיר מן המחקר שלא בשעת
גמר מלאכה; (ו) שלא יוליף השכיר בידו יתר על מה
שאכל; (ז) שלא יחסם שור בדישו, וכן שאר בהמה.

הלכות שאלה ופקדון. יש בכללן שתי מצוות עשה
וזה הוא פרטן: (א) דין השואל; (ב) דין שומר חנם.
הלכות מלוה ולוה. יש בכללן שתיים עשרה מצוות -
ארבע מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה;
וזה הוא פרטן: (א) להלוות לעני ומק; (ב) שלא יגש אותו;
(ג) לגוש את הנכרי; (ד) שלא ימשכן בעל חוב בזרוע; (ה)
להחזיר המשכון לבעליו בזמן שהוא צריך לו; (ו) שלא
יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך לו; (ז) שלא
יחבל אלמנה; (ח) שלא יחבל פלים שעושין בהם אכל

יום שבת קודש כ"ט שבט ה'תשע"ג

משך מסדף לידעיה, וצדקתה לישרי לב.

ספר ראשון והוא ספר המדע

הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות יסודי התורה, הלכות דעות, הלכות תלמוד תורה, הלכות עבודה זרה וחקות הגוים, הלכות תשובה.

הלכות יסודי התורה

יש בכללן עשר מצוות - שש מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לידע שיש שם אלוה; (ב) שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה וילתי ה'; (ג) ליחדו; (ד) לאהבו; (ה) ליראה ממנו; (ו) לקדש שמו; (ז) שלא לחלל את שמו; (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהן; (ט) לשמע מן הנביא המדבר בשמו; (י) שלא לנסותו. ובאור המצוות האלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. יסוד היסודות ועמוד החכמות, לידע שיש שם [במציאות] מצוי ראשון. והוא ממציא כל הנמצא; [בורא כל הברואים] וכל הנמצאין מן שמם וארץ ומה שביניהן, לא נמצאו [נבראו] אלא מאמתת המצא [מהמצאותו האמיתית - נצחית].

ב. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול להמצאו.

ג. ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאין מלבדו מצויין, הוא לבדו יהיה מצוי ולא יבטל הוא לבטולן [מציאותו אינה תלויה בהם]; שכל הנמצאין צריכין לו [מציאותם תלויה בו], והוא ברור הוא אינו צריך להן, ולא לאחד מהן. לפיכך אין אמתתו [מציאותו] באמתת [במציאות] אחד מהן.

ד. הוא שהנביא אומר: "וה' אלהים אמת" - הוא לבדו האמת [הנצחי], ואין לאחר אמת באמתו. והוא שהתורה אומרת: "אין עוד מלבדו", כלומר - אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו.

ה. המצוי הזה - הוא אלהי העולם, אדון כל הארץ. והוא המנהיג [את] הגלגל [העליון העוסף ומסובב את שאר הגלגלים] בכל ששין לו קץ ותכלית, בכל ששין לו הפסק; שהגלגל סובב תמיד, ואי אפשר שישב בלא מסבב; והוא ברור הוא המסבב אותו, בלא יד ולא גוף.

להפות אב ואם; (ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם; (ט) שלא יהיה הבן סורר ומורה על קול אביו ואמו.

הלכות אב. יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להתאבל על הקרובים, ואפלו כהן מתטמא ומתאבל על הקרובים; ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין, ולפי זה כללתי הלכות אלו בספר זה, שהם מעין קבורה ביום מיתה, שהיא מצות עשה; (ב) שלא יטמא כהן גדול לקרובים; (ג) שלא יפגס עם המת באהל; (ד) שלא יטמא כהן הדיט לנפש אדם, אלא לקרובים בלבד.

הלכות מלכים ומלחמות. יש בכללן שלש ועשרים מצוות - עשר מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות מלך מישראל; (ב) שלא ימנה מקהל גרים; (ג) שלא ירבה לו נשים; (ד) שלא ירבה לו סוסים; (ה) שלא ירבה לו פסג וזהב; (ו) להחרים שבעה עממין; (ז) שלא להחיות מהן נשמה; (ח) למחות ורעו של עמלק; (ט) לזכר מה שעשה לנו עמלק; (י) שלא לשכח מעשיו הרעים ואריכותו בדרך; (יא) שלא לשכן בארץ מצרים; (יב) לשלח שלום ליושבי העיר כשצרים עליה, ולדון בה כאשר מפרש בתורה, אם תשלים ואם לא תשלים; (יג) שלא לדרש שלום מעמון ומואב בלבד, כשצרים עליהן; (יד) שלא להשחית אילני מאכל במצור; (טו) להתקין יד שצאו בו בעלי המחנה להפנות בו; (טז) להתקין יחד לחפר בו; (יז) למשח כהן לדבר באוני אנשי הצבא בשעת המלחמה; (יח) להיות מארש נושא אשה ובונה בנין ונוטע פרי שמיחין בקניגן שנה תמימה, ומחזירין אותן מן המלחמה; (יט) שלא יעבור עליהן דבר, ולא יצאו אפלו לצרכי העיר וצרכי הגדוד וכל הדומה להן; (כ) שלא לערץ ולחזור לאחור בשעת מלחמה; (כא) דין פת תאר; (כב) שלא תמכר פת תאר; (כג) שלא יכבשנה לעבדות אחר שנבעלה.

נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, ארבע ושבעים - מהן שבע ועשרים מצוות עשה, ושבע וארבעים מצוות לא תעשה.

ונמצאו כל ההלכות של ארבעה עשר ספר, שלש ושמונים הלכות.

ועתה אתחיל לבאר משפטי כל מצוה ומצוה, וכל הדינין הנגללין עמה מענינה על סדר ההלכות, בעזרת שדי ברור הוא.

מציאת הקדוש ברוך הוא נפרדת בלבד משאר מציאת
הנמצאין, עד שידע אמתת המצאו כמה שהיא. והשיבו
ברוך הוא, שאין כח בדעת האדם הדי שהוא מחבר מגוף
ונפש, להשיג אמתת דבר זה על ברי. והודיעו ברוך הוא
מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע לאחריו, עד שהשיג
מאמתת המצאו דבר שנפרד הקדוש ברוך הוא בדעתו
משאר הנמצאין, כמו שיפרד אחד מן האנשים שראה
אחוריו, והשיג כל גופו ומלבושו בדעתו משאר האנשים;
ועל דבר זה רמז הפתוח ואמר: "וראית את אחרי, ופני לא
יראו".

יא. וכיון שנתברר שאינו גוף וגויה, יתבאר שלא יאָרעו
ולא אחד ממאורעות הגוף: לא חבור ולא פירוד, ולא מקום
ולא מדה, ולא עליה ולא ירידה, ולא ימין ולא שמאל, ולא
פנים ולא אחור, ולא ישיבה ולא עמידה; ואינו מצוי בזמן,
עד שיהיה לו ראשית ואחרית ומנן שנים; ואינו משתנה,
שאין לו דבר שיגרום לו שנוי. ואין לו לא מות ולא חיים
כחיי הגוף הדי, ולא סכלות ולא חכמה כחכמת האיש
החכם, לא שנה ולא הקיצה, ולא כעס ולא שחוק, ולא
שמחה ולא עצבות, ולא שתיקה ולא דבור כדבור האדם.
כך אמרו חכמים: 'אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה, ולא
ערך [פירוד] ולא עפוי' [חיבור].

יב. והואיל והדבר כך הוא, כל הדברים הללו וכיוצא בהן
שנאמרו בתורה ובדברי נביאים – הכל משל ומליצה הן,
כמו שנאמר: "יושב בשמים ישחק", "כעסוני בהכליהם",
"כאשר שש ה'", וכיוצא בהן. על הכל אמרו חכמים:
'דברה תורה כלשון בני אדם'. וכן הוא אומר: "האיתי הם
מכעיסים"; הרי הוא אומר: "אני ה'", לא שנית", ואלו היה
פעמים כוונתו ופעמים שמת, היה משתנה. וכל הדברים
האלו אינן מצויין אלא לגופים האפלים השפלים, שוכני
בתי חמר אשר בעפר יסודם. אבל הוא ברוך הוא יתעלה
ותרומם על כל זה.

פרק ב

א. האל הנכבד והנורא הזה – מצוה לאהבו וליראה הימנו,
שנאמר: "ואהבת את ה' אלהיך", ונאמר: "את ה' אלהיך
תירא".

ב. והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן
האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן
חכמתו שאין לה ערך ולא קץ – מיד הוא אוהב ומשבח
ומפאָר, ומתאווה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו
שאמר דוד: "צמאה נפשי לאלהים, לאל חי". וכשמחשב
בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו, ויירא ויפחד
וידע שהוא ברִיָּה קטנה שפלה אפלה, עומד בדעת קלה
מעוטה לפני תמים דעות [הקב"ה], כמו שאמר דוד: "כי
אָרָאָה שְׁמִיךְ . . . מִה אָנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ". ולפי הדברים האלו
אני מבאר פללים גדולים ממעשה רבון העולמים, כדי

ו. וידעת דבר זה – מצות עשה, שנאמר: "אנכי ה' אלהיך".
וכל המעלה על דעתו שיש שם [ישנו במציאות] אלוה אחר
חוץ מזה – עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא יהיה לך
אלהים אחרים על פני", וכופר בעקר, שזה הוא העקר
הגדול שהכל תלוי בו.

ז. אלוה זה אחד הוא – ואינו לא שנים ולא יתר על שנים,
אלא אחד, שאין כפירותו [כאחדותו] אחד מן האחרים
הנמצאין בעולם; לא אחד במין [כסוג, קבוצה] שהוא כולל
אחרים הרבה, ולא אחד בגוף [פרט בקבוצה] שהוא נחלק
למחלקות [אברים] ולקצוות [אורך רוחב]; אלא יחיד שאין
כפירותו יחיד אחר כמותו בעולם. אלו היו האלהות הרבה
– היו גופין וגויות, מפני שאין הנמנין [דברים הניתנים
להימנות] השוין במציאותן נפרדין זה מזה אלא במארגין
שיאָרעו הגופות והגויות. ואלו היה היוצר גוף וגויה – היה
לו קץ ותכלית, שאי אפשר להיות גוף שאין לו קץ. וכל
שיש לו קץ ותכלית, יש לכתו קץ וסוף. ואלהינו ברוך
שמו, הואיל וכתו אין לו קץ ואינו פוסק, שהרי הגלגל
סובב תמיד, אין כחו כח גוף. הואיל ואינו גוף, לא יאָרעו
לו מאורעות הגופות כדי שיהא נחלק ונפרד מאחר; לפיכך,
אי אפשר שיהיה אלא אחד. וידעת דבר זה – מצות עשה,
שנאמר: "ה' אלהינו, ה' אחד".

ח. הרי מפרש בתורה ובנביא, שאין הקדוש ברוך הוא גוף
וגויה, שנאמר: "כי ה' אלהיכם, הוא האלהים בשמים ממעל
ועל הארץ מתחת", והגוף לא יהיה [אינו יכול להיות] בשני
מקומות; ונאמר: "כי לא ראיתם כל תמונה", ונאמר: "ואל
מי תדמיני, ואשנה"; ואלו היה גוף, היה דומה לשאר
גופים.

ט. אם כן, מה הוא זה שנאמר בתורה: "ותחת רגליו",
"כתובים באצבע אלהים", "יד ה'", "עיני ה'", "אזני ה'",
וכיוצא בדברים האלו? – הכל לפי דעתן של בני אדם הוא,
שאין מפירין אלא הגופות; ודברה תורה כלשון בני אדם.
והכל כנויין הן, כמו שנאמר: "אם שנותי בך חרבי"; וכי
חרב יש לו, ובחרב הוא הורג? אלא משל, והכל משל.
ראיה לדבר זה, שנביא אחד אומר שראה הקדוש ברוך הוא
"לבושה כחלב תור" [לבושו כשלג לבן], ואחר ראהו על הים
[אדום] בגדים מבצרה; ומשה רבנו עצמו ראהו על הים
כגבור עושה מלחמה, ובסיני בשליח צבור עטוף. לומר,
שאין לו דמות וצורה, אלא הכל במראה הנבואה ובמחנה;
ואמתת הדבר – אין דעתו של אדם יכולה להשיגו ולחקרו;
וזה הוא שאמר הפתוח: "החזק אלוה תמצא, אם עד
תכלית שדי תמצא".

י. מה הוא זה שבקש משה רבנו להשיג, כשאמר "הראני
נא את כבודך"? בקש לידע אמתת המצאו של הקדוש ברוך
הוא, עד שיהיה ידוע בלבדו כמו ידעת אחד מן האנשים
שראה פניו ונחקקה צורתו בקרבו, שנמצא אותו האיש
נפרד בדעתו משאר האנשים; כך בקש משה רבנו להיות

1 שִׁיְהִי פֶתַח לְמִבֵּין לְאַהֲבָה אֶת הַשֵּׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים
2 בְּעֵינֵי אֱהָבָה: 'שִׁמְתוֹךָ כִּף אֶתָּה מִכִּיר אֶת מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה
3 הָעוֹלָם'.

4 ג. כָּל מֶה שֶׁבָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, נִחְלָק לְשִׁלְשָׁה
5 חֲלָקִים: מֶהֱם בְּרוּאֵין שֶׁהֵן מִחֲבָרִין מִגִּלָּם וְצוּרָה [חומר
6 וצורתו] - וְהֵם נִהְיִין וְנִפְסְדִין תָּמִיד, כְּמוֹ גּוֹפּוֹת הָאָדָם
7 וְהַבְּהֵמָה וְהַצִּמְחִים וְהַמִּתְכַּוֵּת. וּמִהֵן בְּרוּאֵין שֶׁהֵן מִחֲבָרִין
8 מִגִּלָּם וְצוּרָה, אָבֵל אֵינֶן מִשְׁתַּנִּים מִגּוּף לְגּוּף וּמִצוּרָה לְצוּרָה
9 כְּמוֹ הָרְאוּשׁוֹנִים, אֲלָא צוּרְתָן קְבוּעָה בְּגִלְמָן לְעוֹלָם, וְאֵינֶן
10 מִשְׁתַּנִּין כְּמוֹ אֵלֹ - וְהֵן הַגִּלְגָּלִים וְהַפּוֹכְכִים שֶׁבָּהֶן, וְאֵין
11 גִּלְמָם כְּשֶׁאָר גִּלְמִים וְלֹא צוּרְתָם כְּשֶׁאָר צוּרוֹת. וּמִהֵן בְּרוּאֵין
12 צוּרָה בְּלֹא גִלְמָם כָּלֵל - וְהֵן הַמִּלְאָכִים, שֶׁהַמִּלְאָכִים אֵינֶן גּוּף
13 וְגוּיָה, אֲלָא צוּרוֹת נִפְרָדוֹת זֶה מִזֶּה.

14 ד. וְמֶה הוּא זֶה שֶׁהִנְבִּיאִים אוֹמְרִים, שֶׁרְאוּ הַמִּלְאָךְ אֵשׁ
15 וּבַעַל כְּנָפִים? הַכֹּל בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה וְדִרְךְ חִידָה, לוֹמַר
16 שֶׁאֵינֶן גּוּף וְאֵינֶן כְּבֹד כְּגוֹפּוֹת הַכְּבָדִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: 'כִּי
17 ה' אֱלֹהֶיךָ, אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא', וְאֵינֶן אֵשׁ אֲלָא מִשָּׁל. וְכֵמוֹ
18 שֶׁנֶּאֱמַר: 'עֲשֵׂה מִלְאָכֶיךָ רוּחוֹת, מִשְׁרָתֶיךָ אֵשׁ לְהִט'.

19 ה. וּבִמֶה יִפְרְדוּ הַצּוּרוֹת זֶה מִזֶּה, וְהָרִי אֵינֶן גּוֹפִין? לִפִּי שֶׁאֵינֶן
20 שׁוֹיִן בְּמִצִּיאוֹתָן, אֲלָא כָּל אֶחָד מֵהֶן לְמִטָּה מִמַּעַלְתּוֹ שֶׁל
21 חֲבֵרוֹ, וְהוּא מִצִּי מִכַּחוֹ [של זה שלמעלה הימנו] זֶה לְמַעַלָּה
22 מִזֶּה; וְהַכֹּל נִמְצָאִין מִכַּחוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְטִיבוֹ. וְזֶה
23 הוּא שֶׁרִמְזוּ שְׁלֹמֹה בְּחֻמְתּוֹ וְאָמַר: 'כִּי גִבָּה מַעַל גִּבָּה שְׁמִרָה,
24 וּגְבוּהִים עֲלֵיהֶם'.

25 ו. זֶה שֶׁאָמְרֵנוּ 'לְמִטָּה מִמַּעַלְתּוֹ', אֵינָה מַעַלְתּוֹ מִקּוֹם כְּמוֹ
26 אָדָם שִׁיּוֹשֵׁב לְמַעַלָּה מִחֲבֵרוֹ; אֲלָא כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים בִּשְׁנֵי
27 חֲכָמִים שֶׁאֶחָד גָּדוֹל מִחֲבֵרוֹ בְּחֻמְתָּהּ, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִמַּעַלְתּוֹ
28 שֶׁל זֶה, וְכֵמוֹ שְׂאוּמְרִים בְּעֵלָה [- סִיבָה], שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מִן
29 הָעֵלּוּל [המסובב].

30 ז. שְׁנֵי שְׁמוֹת הַמִּלְאָכִים, עַל שֵׁם מַעַלְתָּם הֵיא; וּלְפִיכָךְ
31 נִקְרְאוּ 'חִיּוֹת הַקְדוֹשׁ', וְהֵם לְמַעַלָּה מִן הַכֹּל, וְאוֹפְנִים,
32 וְאַרְאֲלִים, וְחִשְׁמֵלִים, וְשִׁרְפִים, וּמִלְאָכִים, וְאֱלֹהִים, וּבְנֵי
33 אֱלֹהִים, וְכֹרֻבִים, וְאִישִׁים. כָּל אֵלֹהִים עֲשִׂרֶה הַשְׁמוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ
34 בָּהֶן הַמִּלְאָכִים, עַל שֵׁם עֲשִׂרֶה מַעַלּוֹת שֶׁלָּהֶן הֵן. וּמַעַלָּה
35 שֶׁאֵין לְמַעַלָּה מִמֶּנָּה אֲלָא מַעַלְתּוֹ הָאֵל בְּרוּךְ הוּא, הִיא מַעַלְתּוֹ
36 הַצּוּרוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ 'חִיּוֹת'; לְפִיכָךְ נֶאֱמַר בְּנְבוּאָה, שֶׁהֵן תַּחַת
37 הַפֶּסֶא [כסא הכבוד]. וּמַעַלָּה עֲשִׁירִית, הִיא מַעַלְתּוֹ הַצּוּרָה
38 שֶׁנִּקְרְאוּ 'אִישִׁים', וְהֵם הַמִּלְאָכִים שֶׁמִּדְּבָרִים עִם הַנְּבִיאִים
39 וְנִרְאִין לָהֶם בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה; לְפִיכָךְ נִקְרְאוּ 'אִישִׁים',
40 שֶׁמַּעַלְתָּם קְרוּבָה מִמַּעַלְתּוֹ דַּעַת הָאָדָם.

41 ח. וְכָל הַצּוּרוֹת הָאֵלֹו חִיִּים וּמִכִּירִים אֶת הַבּוֹרָא, וְיִדְעִין
42 אוֹתוֹ דַּעַה גְּדוּלָּה עַד לְמֵאד. כָּל צוּרָה וְצוּרָה לִפִּי מַעַלְתָּהּ,
43 [ומכירה את ה'] - לֹא לִפִּי גְדוּלָּה [האמיתי של הקב"ה]. אֲפֹלוּ
44 מַעַלָּה הָרְאוּשׁוֹנָה אֵינָה יוֹכֵלֶת לְהַשִּׁיג אֶמְתַּת הַבּוֹרָא כְּמוֹ
45 שֶׁהִיא, אֲלָא דַּעַתָּה קִצְרָה לְהַשִּׁיג. אָבֵל מִשְׁגָּת יוֹדַעַת יִתְרָה
46 מִמֶּה שֶׁמִּשְׁגָּת יוֹדַעַת צוּרָה שֶׁלְמִטָּה מִמֶּנָּה; וְכֵן כָּל מַעַלָּה
47 וּמַעַלָּה, עַד מַעַלָּה עֲשִׁירִית. וּמַעַלָּה עֲשִׁירִית גַּם הִיא יוֹדַעַת

48 הַבּוֹרָא דַּעַה שֶׁאֵין כַּח בְּנֵי אָדָם הַמִּחְבָּרִין מִגִּלָּם וְצוּרָה יָכוֹל
49 לְהַשִּׁיג וְלִידַע כְּמוֹתָהּ. וְהַכֹּל אֵינֶן יוֹדְעִין אֶת הַבּוֹרָא, כְּמוֹ
50 שֶׁהוּא יוֹדַע עֲצָמוֹ.

51 ט. כָּל הַנִּמְצָאִין חוּץ מִן הַבּוֹרָא, מִצוּרָה הָרְאוּשׁוֹנָה עַד יִתְוֹשׁ
52 קֶטָן שִׁיְהִי בְּטָבוֹר [כדור] הָאָרֶץ - הַכֹּל מִכַּחַת אֶמְתּוֹ נִמְצָאוּ.
53 וּלְפִי שֶׁהוּא יוֹדַע עֲצָמוֹ וּמִכִּיר גְּדוּלוֹ וְתַפְאֲרוֹ וְאֶמְתּוֹ, הוּא
54 יוֹדַע הַכֹּל וְאֵין דָּבָר נִעְלָם מִמֶּנּוּ.

55 י. הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִכִּיר אֶמְתּוֹ, וְיִדַּע אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא.
56 וְאֵינֶן יוֹדַע בְּדַעַה שֶׁהִיא חוּץ מִמֶּנּוּ כְּמוֹ שֶׁאֵנִי יוֹדְעִין, שֶׁאֵין
57 אֲנִי וְדַעַתְנוּ אֶחָד. אָבֵל הַבּוֹרָא - הוּא וְדַעַתּוֹ וְחִיּוֹ אֶחָד,
58 מִכָּל צֶד וּמִכָּל פֶּנֶה; שֶׁאֵלְמֵלָא הָיָה חֵי בְּחַיִּים וְיוֹדַע בְּדַעַה,
59 הָיָה שֵׁם אֱלֹהוֹת הַרְבֵּה - הוּא וְחִיּוֹ וְדַעַתּוֹ; וְאֵין הַדָּבָר כֵּן,
60 אֲלָא אֶחָד מִכָּל צֶד וּמִכָּל פֶּנֶה וּבְכָל דֶּרֶךְ יְחִיד. נִמְצָאָה
61 אוֹמֵר: הוּא הַיּוֹדַע, וְהוּא הַיֹּדֵעַ, וְהוּא הַדַּעַה עֲצָמָה - הַכֹּל
62 אֶחָד. וְדָבָר זֶה - אֵין כַּח בְּפֶה לְאָמְרוֹ וְלֹא בְּאֵזֶן לְשִׁמְעוֹ וְלֹא
63 בְּלֵב הָאָדָם לְחִפְיוֹ, עַל בְּרִיּוֹ. וּלְפִיכָךְ אוֹמְרִין: "חֵי נִפְשֶׁךָ",
64 "חֵי פִרְעָה", וְאֵין אוֹמְרִין: "חֵי ה'", אֲלָא "חֵי ה'" - שֶׁאֵין
65 הַבּוֹרָא וְחִיּוֹ שְׁנֵים כְּמוֹ חֵי הַגּוֹפּוֹת הַחַיִּים, אוֹ כְּחֵי
66 הַמִּלְאָכִים. לְפִיכָךְ, אֵינֶן מִכִּיר הַבְּרוּאִים וְיִדְעֵם מִחֻמַּת
67 הַבְּרוּאִים, כְּמוֹת שֶׁאֵנִי יוֹדְעִין אוֹתָם, אֲלָא מִחֻמַּת עֲצָמוֹ
68 יִדְעֵם; לְפִיכָךְ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹדַע עֲצָמוֹ, יִדַּע הַכֹּל - שֶׁהַכֹּל
69 נִסְמָךְ בְּהִיּוֹתוֹ לוֹ [- קיום הכל תלוי בהקב"ה].

70 יא. דְּבָרִים אֵלֹו שֶׁאָמְרֵנוּ בְּעֵינֵי זֶה בִּשְׁנֵי פְּרָקִים אֵלֹו, כְּמוֹ
71 טָפָה מִן הַיָּם הֵן מִמֶּה שֶׁצִּירֶיךָ לְבָאָר בְּעֵינֵי זֶה. וּבִאֹוֹר כָּל
72 הָעֲקָרִים שֶׁבִּשְׁנֵי פְּרָקִים אֵלֹו - הוּא הַנִּקְרָא 'מַעַשֶׂה מִרְכָּבָה'
73 [המתוארת בספר יחזקאל].

74 יב. צוּרֵי חֲכָמִים הָרְאוּשׁוֹנִים, שֶׁלֹּא לְרֹשׁ בְּדָבָרִים אֵלֹו אֲלָא
75 לְאִישׁ אֶחָד בְּלִבָּד, וְהוּא שִׁיְהִיָּה חָכֵם וּמִבֵּין מִדַּעַתּוֹ. וְאַחֵר
76 כִּף מוֹסְרִין לוֹ רֹאשֵׁי פְּרָקִים, וּמוֹדִיעִים אוֹתוֹ שֶׁמֶן [מעט] מִן
77 הַדָּבָר; וְהוּא מִבֵּין מִדַּעַתּוֹ, וְיִדַּע סוּף הַדָּבָר וְעָמְקוֹ. וְדָבָרִים
78 אֵלֹו דְּבָרִים עֲמָקִים הֵן עַד לְמֵאד, וְאֵין כָּל דַּעַת וְדַעַת רְאוּיָה
79 לְסַבָּל. וְעַלִּיהֶן אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻמְתּוֹ דֶּרֶךְ מִשָּׁל: "כְּבִשִּׁים
80 לְלִבּוֹשֶׁךָ"; כִּף אָמְרוּ חֲכָמִים בְּפֹרוֹשׁ מִשָּׁל זֶה: 'דְּבָרִים'
81 [סודיים וכבושים] - שֶׁהֵם כְּבִשּׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם - יְהִי
82 לְלִבּוֹשֶׁךָ, כְּלוֹמַר לָךְ לְבָדָךְ, וְאֵל תִּדְרֹשׁ אוֹתָם בְּרַבִּים.
83 וְעַלִּיהֶם אָמַר: "יְהִי לָךְ לְבָדָךְ, וְאֵין לְזָרִים אֶתָּךְ". וְעַלִּיהֶם
84 אָמַר: "דְּבִשׁ וְחֵלֵב תַּחַת לְשׁוֹנֶךָ"; כִּף פִּרְשׁוֹ חֲכָמִים
85 הָרְאוּשׁוֹנִים: 'דְּבָרִים שֶׁהֵם כְּדִבֶּשׁ וְחֵלֵב - יְהִי תַּחַת לְשׁוֹנֶךָ'.

פֶּרֶק ג

87 א. הַגִּלְגָּלִים, הֵן הַנִּקְרְאוּ 'שְׁמִים', וְרִקְיעַ', וְיִזְבוּל',
88 וְעֶרְבוֹת; וְהֵן תַּשְׁעָה גִלְגָּלִים: גִּלְגַּל הַקְּרוֹב מִמֶּנּוּ הוּא גִלְגַּל
89 הַיָּרֵחַ, וְהַשֵּׁנִי שֶׁלְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ - גִּלְגַּל שְׁבֹו הַכּוֹכָב הַנִּקְרָא
90 'כּוֹכָב', וְגִלְגַּל שְׁלִישִׁי שֶׁלְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ שְׁבֹו נִגְהָ, וְגִלְגַּל
91 רְבִיעִי שְׁבֹו חֲמָה, וְגִלְגַּל חֲמִישִׁי שְׁבֹו מְאָדִים, וְגִלְגַּל שִׁשִּׁי
92 שְׁבֹו כּוֹכָב צֶדֶק, וְגִלְגַּל שְׁבִיעִי שְׁבֹו שְׁבַתָּי, וְגִלְגַּל שְׁמִינִי
93 שְׁבֹו שְׁאָר כָּל הַכּוֹכָבִים שֶׁנִּרְאִין בְּרִקְיעַ, וְגִלְגַּל תְּשִׁיעִי הוּא

הפוכבים שבגלגל שמיני פלן סוכבין כמו השמש והירח, 40
אלא שהן סוכבין בכבודות. וחלק שתהלה השמש כנגדו 41
ביום אחד, ילך כנגדו כל כוכב מהן בקרוב משבעים שנה. 42
ח. כל הפוכבים הנראין - יש מהן פוכבים קטנים שהארץ 43
גדולה מאחד מהן, ויש מהן פוכבים שכל אחד מהן גדול 44
מן הארץ כמה פעמים. והארץ גדולה מן הירח כמו 45
ארבעים פעמים, והשמש גדולה מן הארץ כמו מאה 46
ושבעים פעמים; נמצא הירח אחד מששת אלפים ושמונה 47
מאות מן השמש בקרוב. ואין בכל הפוכבים כוכב גדול מן 48
השמש, ולא קטן מכוכב שבגלגל השני. 49
ט. כל הפוכבים והגלגלים, פלן בצלי נפש ודעה והשכל 50
הן; והן חיים ועומדין ומפירין את מי שאמר והיה העולם, 51
כל אחד ואחד לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים ומפארים 52
ליוצרם כמו המלאכים. וכשם שמפירין את הקדוש ברוך 53
הוא, כך מפירין את עצמן ומפירין את המלאכים שלמעלה 54
מהן. ודעת הפוכבים והגלגלים מעוטה מדעת המלאכים, 55
וגדולה מדעת בני האדם. 56
י. ברא האל למטה מגלגל הירח, גלם אחד שאינו בגלם 57
הגלגלים; וכבר ארבע צורות לגלם זה, ואינן בצורת 58
הגלגלים. ונקבעה כל צורה וצורה במקצת גלם זה. צורה 59
ראשונה - צורת האש נחבבה במקצת גלם זה, ונהיה 60
משניהם גוף האש; וצורה שנייה - צורת הרוח נחבבה 61
במקצתו, ונהיה משניהם גוף הרוח; וצורה שלישית - צורת 62
המים נחבבה במקצתו, ונהיה משניהם גוף המים; וצורה 63
רביעית - צורת הארץ נחבבה במקצתו, ונהיה משניהם 64
גוף הארץ. נמצא למטה מן הרקיע, ארבעה גופין מחלקין 65
זה למעלה מזה, וכל אחד ואחד מקיף את שלמטה ממנו 66
מכל רוחותיו כמו גלגל. הגוף הראשון הסמוך לגלגל הירח, 67
הוא גוף האש; למטה ממנו, גוף הרוח; למטה ממנו, גוף 68
המים; למטה ממנו, גוף הארץ. ואין ביניהם [בין צורה 69
לצורה] מקום פנוי בלא גוף, כלל. 70
יא. ארבעה גופות האלו - אינן בצלי נפש, ואינן יודעין 71
ולא מפירין, אלא כגופים מתים; ויש לכל אחד ואחד מהן 72
מנהג, שאינו יודעו ולא משיגו ואינו יכול לשנותו. וזה 73
שאמר דוד: "הללו את ה' מן הארץ, תנינים וכל תהמות, 74
אש וברד שלג וקיטור" - ענין הדברים, הללוהו בני אדם 75
מגבורותיו שתראו באש וברד ובשאר בראים שתראו 76
למטה מן הרקיע, שגבורתם תמיד נפרת לגדול וקטן. 77

גלגל החזור בכל יום ממזרח למערב. והוא המקיף את הכל 1
ומסבב את הכל. וזה שתראה כל הפוכבים כאלו הן פלן 2
בגלגל אחד ואף על פי שיש בהן זה למעלה מזה, מפני 3
שהגלגלים טהורים וזכים פזוכות וכספיר, ולפיכך רואין 4
פוכבים שבגלגל השמיני מתחת גלגל הראשון. 5
ב. כל גלגל וגלגל משמנות הגלגלים שבהן הפוכבים, 6
נחלק לגלגלים הרבה זה למעלה מזה כמו גלרי [קליפות] 7
בצלים; מהן גלגלים סוכבין ממערב למזרח, ומהן סוכבים 8
ממזרח למערב כמו הגלגל החזור התשיעי. וכלן, אין 9
ביניהם [בין גלגל לגלגל] מקום פנוי. 10
ג. כל הגלגלים, אינן לא קלים ולא כבדים. ואין להם לא 11
עין [צבע] אדם ולא עין שחר ולא שאר עינות; וזה שאנו 12
רואין אותן בעין התכלת, למראית העין בלבד הוא, לפי 13
גבה האור. וכן אין להן לא טעם ולא ריח, לפי שאין אלו 14
המארעין מצויין אלא בגופות שלמטה מהן. 15
ד. כל הגלגלים האלו המקיפין את העולם - הן עגלין 16
פדור, והארץ תלויה באמצע. ויש למקצת מן הפוכבים 17
גלגלים קטנים שהן קבועים בהן, ואין אותן הגלגלים 18
מקיפין את הארץ, אלא גלגל קטן שאינו מקיף קבוע בגלגל 19
גדול המקיף. 20
ה. מספר כל הגלגלים המקיפין את כל העולם, שמונה 21
עשר; ומספר כל הגלגלים הקטנים שאינן מקיפין, שמונה. 22
וממהלך הפוכבים ויריעת שעור סביבתן בכל יום ובכל 23
שנה ונטיתן לרוח צפון ורוח דרום ומבכהן מעל הארץ 24
וקריבתן, יודע מספר כל אלו הגלגלים, וצורת הליכתן, 25
ודרך הקפתן. וזו היא חכמת השבון תקופות ומזלות, 26
וספרים רבים חברו בה חכמי יון. 27
ו. גלגל התשיעי שהוא מקיף את הכל - חלקוהו החכמים 28
הקדמונים לשנים עשר חלק, כל חלק וחלק העלו לו שם 29
על שם צורה זו שתראה בו מן הפוכבים שלמטה ממנו 30
שהן מקוננין תחתיו; והן המזלות - ששמותן: טלה, שור, 31
תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי, 32
דלי, דגים. 33
ז. גלגל התשיעי עצמו, אין בו לא חלוקה ולא צורה מכל 34
הצורות האלו ולא כוכב, אלא בחבור הפוכבים שבגלגל 35
השמיני הוא שיראה בפוכבים גדולים שבו תבנית הצורות 36
האלו, או קרוב מהן. ואלו השתים עשרה צורות, לא היו 37
מכונות כנגד אותן החלקים אלא בזמן המבול, שבו העלו 38
להן שמות אלו; אבל בזמן הזה, כבר סבבו מעט, לפי שכל 39

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ז כ"ב שבט ה'תשע"ג

יום ראשון כ"ג שבט ה'תשע"ג

הלכות נזירות

יש בכללן עשר מצוות - שתי מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שיגדל הנזיר פרע [=שער ארוך]; (ב) שלא יגלח שערו כל ימי נזרו; (ג) שלא ישפה הנזיר זין ולא תערכת זין, ואפלו חמץ שלחן; (ד) שלא יאכל ענבים לחים; (ה) שלא יאכל צמוקין; (ו) שלא יאכל חרצנים; (ז) שלא יאכל זוגין [=קליפת ענבים]; (ח) שלא יכנס לאהל המת; (ט) שלא ישמא למתים; (י) שיגלח על הקרבנות, כשישלים נזירותו או כשישמא. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. הנזירות - היא נדר מכלל נדרי אסר, שנאמר: "כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר לה". ומצות עשה שיגדל הנזיר שער ראשו, שנאמר: "גדל פרע שער ראשו"; ואם גלח בימי נזרו - עבר בלא תעשה, שנאמר: "תער לא יעבר על ראשו". וכן אסור להשמא למתים או לאכל דברים שאסרן הכתוב עליו מגפן היין, כל ימי נזרו.

ב. עבר וגלח, או נטמא, או אכל מגפן היין - הרי זה לוקה שתיים: אחת משום "לא יחל דברו", שכולל כל הנדרים, ואחת משום דבר שעבר עליו מדברים שאסרן אסור מיוחד על הנזיר.

ג. נדר בנזיר, וקיים נדרו כמצותו - הרי זה עשה שלש מצוות עשה: האחת - "ככל היצא מפיו יעשה", והרי עשה; והשניה - "גדל פרע שער ראשו", והרי גדל; והשלישית - תגלחתו עם הבאת קרבנותיו, שנאמר: "וגלח הנזיר פתח אהל מועד".

ד. האומר: "לא אפטר מן העולם, עד שאהיה נזיר" - הרי זה נזיר מיד, שמא ימות עתה. ואם אחר נזירותו, הרי זה עובר ב"לא תאחר לשלמו"; ואין לוקין על לאו זה [שאין בו מעשה].

ה. אין אומרים בנזירות: 'עד שיוציא בשפתיו דבר שמשמעו אצל כל העם כענין שבלבו'; אלא כיון שגמר [=החליט] בלבו, והוציא בשפתיו דברים שענינם [שפירושם] שיהיה נזיר - אף על פי שהן ענגנות רחוקות [פירושים לא מוכרחים], ואף על פי שאין במשמען [הפשוט] לשון נזירות - הרי זה נזיר.

ו. כיצד? הרי שהיה נזיר עובר לפניו, ואמר: 'אהיה' - הרי זה נזיר, הואיל ובלבו היה שיהיה כמו זה, ואף על פי שלא פירש ואמר 'אהיה כמו זה'. וכן אם אחז בשערו, ואמר: 'אהיה נזה' [במשמעות: 'אהיה יפה במצוה התלויה בשיער'],

או 'אהא מכלכל' [משמעותו: 'אגדל שיער ואסדר'], או 'אהא מסלסל' [בשערי], או שאמר: 'הריני מסלסל', או 'הריני מכלכל', או 'הרי עלי לשלח פרע' - הרי זה נזיר; והוא, שיגמר בלבו להזיר.

ז. אמר: 'הרי עלי צפרים' - אף על פי שהיה נזיר עובר לפניו, ואף על פי שהיה בלבו להזיר - אינו נזיר, והרי זה כמי שלא הוציא בשפתיו כלום.

ח. כל כנוי נזירות, כנזירות. כיצד? מקומות העלגים שמשינין את הדבור, ואמר שם: 'הריני נזיק', 'נזיח', 'פזיח' - הרי זה נזיר.

ט. האומר: 'הריני נזיר מן החרצנים בלבד', או 'מן הזוגין בלבד', או 'הריני נזיר מן התגלחת', או 'הריני נזיר מן השמא בלבד' - הרי זה נזיר גמור, וכל דקדוקי נזירות עליו; אף על פי שלא היה בלבו להזיר אלא מדבר זה בלבד, הואיל ודבר שגזר ממנו אסור על הנזיר, הרי זה נזיר גמור. י. אכל האומר: 'הריני נזיר מן הגורגרות' [תאנים מיובשות], או 'מן הדבלה' [גוש תאנים מיובשות], וכיוצא בהן - הרי זה אסור בהן [בנדר], ואינו נזיר.

יא. מזגו לו כוס של יין, ונתנו לו לשותה, ואמר: 'הריני נזיר ממנו' - הרי זה נזיר גמור. ואם היה מר נפש, או כופס, או מתאבל, והיו מבקשין ממנו שישפה כדי לשפח עמלו [=צערו], ואמר: 'הריני נזיר ממנו' - הרי זה אסור באותו הכוס בלבד, ואינו נזיר; שלא נתפנו זה, אלא שלא ישפה כוס זה.

יב. וכן שכור שנתנו לו כוס כדי לרוותו [=לשכרו], ואמר: 'הריני נזיר ממנו' - הרי זה אסור באותו הכוס בלבד, ואינו חייב בנזירות; שלא נתפנו זה, אלא שלא ישכרו אותו יותר מדי. ואם הגיע לשכרותו של לוט - אין דבריו כלום, ואינו חייב על כל עברה שיעשה; שמשעהגיע לשכרותו של לוט, אינו בן חיוב.

יג. האומר: 'הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין', או 'משמא למתים', או 'מגלח שער' - הרי זה נזיר, ואסור בכלן; מפני שהתנה [לשנות] על מה שכתוב בתורה, וכל המתנה על הכתוב בתורה - תנאו בטל.

יד. נדר בנזיר, ואמר: 'לא הייתי יודע שהנזיר אסור ביין, או בטמאה, או בתגלחת, ואלו הייתי יודע בן, לא הייתי נזיר' - הרי זה נזיר, וחייב בכלן; שהרי הוא היה יודע שאסור עצמו באחד משלושה מינין; וכבר בארנו, שאפלו לא נזר אלא מאחד מהן, אסור בכלן.

טו. אמר: 'יודע אני שהנזיר אסור בכל אלו, אבל היה בדעתי שמתר לי אני לשתות היין, מפני שאני יכול לחיות בלא יין, או מפני שאני קובר את המתים' [ולכן אהיה מותר להטמא] - הרי זה אינו נזיר; מפני שאלו בכלל נדרי שגגות, שאינן צריכין שאלה לחכם, כמו שבארנו.

נזיר; כְּמוֹ שֶׁנֶּדְרוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. לֹא הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אֲלֹא
חֲזָר לְאַחֲרָיו וְנִפְּעַל מִעֲנִיָּהֶם, וְלֹא יָדְעוּ מִי הוּא - אֵין אֶחָד
מֵהֶן נֹזֵיר.

ט. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הֲרִינִי נֹזֵיר אִם הִיָּה בְּכִרִי [בערִימת תבואה]
זֶה מֵאָה בּוֹר' [שם מידה], וְהִלֵּךְ לְמִדְרוֹ, מִצָּאוֹ שֶׁנִּגְנַב אוֹ
אֶבֶד - אֵינוֹ נֹזֵיר, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה, שֶׁסָּפֵק נִזְרוּת לְהִקָּל.
י. הֵיוּ מְהֻלְכִין בְּדֶרֶךְ, וְרָאוּ אֶת הַכּוֹי [שהוא ספק חיה ספק
בהמה] מִרְחוֹק, וְאָמַר אֶחָד מֵהֶן: 'הֲרִינִי נֹזֵיר שְׁזָה חִיָּה',
וְאָמַר אֶחָד: 'הֲרִינִי נֹזֵיר שְׁזָה בְּהֵמָה', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרִינִי
נֹזֵיר שְׁאִין זֶה חִיָּה', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרִינִי נֹזֵיר שְׁאִין זֶה
בְּהֵמָה', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרִינִי נֹזֵיר שְׁאִין זֶה לֹא חִיָּה וְלֹא
בְּהֵמָה', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרִינִי נֹזֵיר שְׁזָה חִיָּה וּבְהֵמָה' - הֲרִי
כָּלֶם נִזְרִים; מִפְּנֵי שֶׁהַכּוֹי - יֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים [=הלכות] שְׁזָה
בְּהֵן לְחִיָּה, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שְׁזָה בְּהֵן לְבְּהֵמָה, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים
שְׁזָה בְּהֵן לְחִיָּה וּלְבְּהֵמָה, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שְׁאִינוֹ שְׁזָה בְּהֵן
לֹא לְחִיָּה וְלֹא לְבְּהֵמָה. וְהוּא הִדִּין אִם רָאוּ אֶנְדְּרוּגִינוֹס,
וְנִחְלְקוּ בּוֹ אִם הוּא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, וְנִדְּרוּ עַל דֶּרֶךְ שֶׁנֶּדְרוּ
אֵלּוּ בְּכּוֹי - הֲרִי כָּלֶן נִזְרִים; שֶׁהָאֶנְדְּרוּגִינוֹס - יֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים
שְׁזָה בְּהֵן לְאִישׁ, וּדְרָכִים שְׁזָה בְּהֵן לְאִשָּׁה, וּדְרָכִים שְׁאִינוֹ
שְׁזָה בְּהֵן לֹא לְאִישׁ וְלֹא לְאִשָּׁה, וּדְרָכִים שֶׁהוּא שְׁזָה בְּהֵן
לְאִישׁ וְלְאִשָּׁה.

יא. וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בְּעִנְיַי הַמְּצֻנָּה, לֹא בִטְבָעוּ וְתוֹלְדוֹתוֹ
[=תכונותיו]. בִּיצֵד? דָּמוּ [דם שחיטתו] טָעֵן כְּפִי חֲתִיָּה,
וְחֻלְבוֹ אֶסּוּר בְּבְּהֵמָה; וְהֲרִי הוּא כְּלָאִים עִם הַבְּהֵמָה וְכֵן עִם
הַחִיָּה, כֹּאֲלוֹ אֵינוֹ חִיָּה וְאֵינוֹ בְּהֵמָה; וְטָעֵן שְׁחִיטָה, כְּחִיָּה
וּכְבְּהֵמָה. וְיֵשׁ בּוֹ דִּינִים אַחֲרִים, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְבָּאֵר
בְּמִקְוָמוֹ. וְכֵן הָאֶנְדְּרוּגִינוֹס מְטַמֵּא בְּלֶכֶן [זוב וקרי] פֶּאֲנָשִׁים,
וּמְטַמֵּא בְּאֶדָם [דם נדה] כְּנָשִׁים; וְאֵינוֹ נִמְכָּר בְּעֶבֶד עֲבָרִי,
לֹא פֶּאֲנָשִׁים וְלֹא כְּנָשִׁים; וְהַהוֹרְגוֹ נִהְרַג עָלָיו, פֶּאֲנָשִׁים
וּכְנָשִׁים. וְיֵשׁ בּוֹ דִּינִים אַחֲרִים, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְבָּאֵר
בְּמִקְוָמוֹ.

יב. וְכֵן אִם רָאוּ אֲנָשִׁים כֹּאֲלוֹ כְּנָגְדָן, מֵהֶן פִּקְחִין [מסוגלים
לדאות] וּמֵהֶן סוּמִין [עיוורים] - אָמַר אֶחָד: 'הֲרִינִי נֹזֵיר שְׁאֵלּוֹ
פִּקְחִין', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרִינִי נֹזֵיר שְׁאִין אֵלּוֹ פִּקְחִין', אָמַר
אַחֵר: 'הֲרִינִי נֹזֵיר שְׁאֵלּוֹ סוּמִין', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרִינִי נֹזֵיר
שְׁאִין אֵלּוֹ סוּמִין', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרִינִי נֹזֵיר שְׁאֵלּוֹ פִּקְחִין
וְסוּמִין', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרִינִי נֹזֵיר שְׁאִין אֵלּוֹ לֹא פִּקְחִין וְלֹא
סוּמִין' - הֲרִי כָּלֶם נִזְרִים. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

יג. קִטָּן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנֵת נְדָרִים, וְנָדַר בְּנֹזֵיר - הֲרִי זֶה נֹזֵיר,
וּמִכִּיָּא קֶרְבְּנוֹתָיו, וְאָף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא הִכִּיא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת,
כִּשְׁאָר הַנּוֹדְרִים. וְהָאִישׁ מְדִיר אֶת בְּנוֹ הַקִּטָּן בְּנֹזֵיר, אָף עַל
פִּי שְׁלֹא בָּא לְעוֹנֵת הַנְּדָרִים; וְאֵין הָאִשָּׁה מְדִירָת אֶת בְּנָהּ
בְּנֹזֵיר. וְדָבָר זֶה - הִלְכָּה מִפִּי הַקְּבֵלָה [ממשנה] הוּא, וְאֵינוֹ
נוֹהֵג בִּשְׁאָר נְדָרִים.

יד. בִּיצֵד? הָאֵב שְׁאָמַר לְבָנוֹ הַקִּטָּן: 'הֲרִי אֶתָּה נֹזֵיר', אוֹ
שְׁאָמַר: 'בְּנִי פְּלוֹנִי נֹזֵיר', אוֹ 'הֲרִי זֶה נֹזֵיר', וְשִׁתַּק הֵבֵן -
הֲרִי זֶה נֹזֵיר, וְחֵיב הָאֵב לְהִגֵּב בּוֹ כָּל דְּקִדּוּקֵי נִזְרוּת, וְאִם

טז. הָאוֹמֵר: 'הֲרִי יָדִי נִזְרִיה', 'הֲרִי רִגְלִי נִזְרִיה' - לֹא אָמַר
כָּלֶם; 'הֲרִי רֹאשִׁי נִזְרִי', 'כְּבִדִּי נִזְרִיה' - הֲרִי זֶה נֹזֵיר. זֶה
הַכָּלֶל: כָּל אֶבֶר שֶׁאִם יִטָּל מִן הַחֵי, יָמוּת - אִם אָמַר 'הֲרִי
הוּא נֹזֵיר', הֲרִי זֶה נֹזֵיר.

יז. הָאוֹמֵר: 'הֲרִינִי נֹזֵיר כְּשִׁיחִיָּה לִי בֶן' - אִם נוֹלַד לוֹ בֶּן
זָכָר, הֲרִי זֶה נֹזֵיר; אֲבָל אִם נוֹלְדָה לוֹ בַּת, אוֹ טַמְטוּס [אין
ידוע אם זכר או נקבה], אוֹ אֶנְדְּרוּגִינוֹס [מין בפני עצמו וספק
זכר ספק נקבה] - אֵין זֶה נֹזֵיר. אָמַר: 'הֲרִינִי נֹזֵיר כְּשִׁיחִיָּה לִי
וְלָד' - אֲפִלּוּ נוֹלַד לוֹ בַּת, אוֹ טַמְטוּס, אוֹ אֶנְדְּרוּגִינוֹס - הֲרִי
זֶה נֹזֵיר. הַפִּילָה אֲשֶׁתּוֹ, אֵינוֹ נֹזֵיר; חֲזָרָה וְנִתְעַבְּרָה וְיִלְדָה,
הֲרִי זֶה נֹזֵיר.

יום שני כ"ד שבט ה'תשע"ג

פרק ב

א. הַנּוֹדֵר בְּנֹזֵיר כְּשׁוֹגֵג אוֹ כֹּאֲנֵס, אוֹ שֶׁנֶּדַר לְנֹזֵר חֲבֵרוֹ, אוֹ
דֶּרֶךְ חֲבָאִי - הֲרִי זֶה פְטוּר, כִּשְׁאָר נְדָרִים; וּמִי שֶׁנֶּדַר בְּנֹזֵיר,
וְנָחַם עַל נִדְרוֹ - הֲרִי זֶה נִשְׁאָל לְחֻכָּם, וּמִתִּיר לוֹ נִזְרוּתוֹ
כְּדֶרֶךְ שְׁמִיתִירִין שְׁאָר הַנְּדָרִים.

ב. מִי שֶׁנֶּדַר בְּנֹזֵיר, וְהִלֵּךְ לְהִכִּיא קֶרְבְּנוֹתָיו שֶׁנֶּדַר עַל דַּעַת
שְׁיָבִיאִם בְּמִלֵּאת זְמִי נִדְרוֹ, מִצָּאוֹ שֶׁנִּגְנַב, אוֹ נִגְנָבָה בְּהֵמָה
מֵהֶן - אִם עַד שְׁלֹא נִגְנָבָה הַבְּהֵמָה נֹזֵר - הֲרִי זֶה נֹזֵיר; וְאִם
אַחֵר שֶׁנִּגְנָבָה אוֹ אֶבְדָּה אוֹ שְׁמִתָּה נֹזֵר - אֵינוֹ נֹזֵיר, שְׁזָה נֹזֵר
בְּטַעוֹת.

ג. הַמִּתְפַּסֵּס [נזירותו] בְּנִזְרוּת [חבירו] - הֲרִי זֶה נֹזֵיר, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּדִין כָּל הַמִּתְפַּסֵּס בְּנִדְרוֹ.

ד. הִיָּה נֹזֵיר עוֹבֵר לְפָנָיו, וְאָמַר: 'הֲרִינִי בְּזָה' - הֲרִי זֶה נֹזֵיר.
נִדַּר חֲבֵרוֹ בְּנֹזֵיר, וְאָמַר הוּא: 'פִּי כְּפִי מִיָּין', אוֹ שְׁאָמַר:
'שְׁעָרֵי כְּשִׁעְרוֹ מִלְּהֻגְזוֹ' - הֲרִי זֶה נֹזֵיר. וְכֵן אִם שָׁמַע [את
חבירו נודר בנזירות] וְאָמַר 'וְאֵנִי' בְּתוֹף כְּדִי דְבוּר, וְשָׁמַע
שְׁלִישִׁי בְּתוֹף כְּדִי דְבוּר שֶׁל שְׁנֵי, וְאָמַר 'וְאֵנִי', וְאֲפִלּוּ הֵן
מֵאָה - כָּלֶן נִזְרִים.

ה. הָאוֹמֵר: 'הֲרִינִי נֹזֵיר כְּשִׁיחִיָּה לִי בֶן', וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר
'וְאֵנִי' - הֲרִי חֲבֵרוֹ נֹזֵיר מִיָּד.

ו. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: 'הֲרִינִי נֹזֵיר כְּשִׁיחִיָּה לָךְ בֶּן', וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ
וְאָמַר: 'וְאֵנִי' - אֵין זֶה נֹזֵיר; שְׁלֹא נִתְכַּפֵּן זֶה הָאֶחָד, אֲלֹא
לוֹמַר לוֹ 'שְׁאֵנִי אוֹהֵב שִׁיחִיָּה לָךְ בֶּן כְּמוֹ זֶה', שֶׁהֲרִי הוּא
בֶּשׁ מִמֶּנּוּ [ומפאת הנימוס אמר זאת].

ז. הָאוֹמֵר [שלא בנוכחות 'פלוני']: 'הֲרִינִי נֹזֵיר כְּשִׁיחִיָּה
לְפְלוֹנִי בֶן', וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר: 'וְאֵנִי' - הֲרִי זֶה סָפֵק; שְׁמָא
לֹא נִתְכַּפֵּן אֲלֹא לְהִיּוֹת נֹזֵיר כְּמוֹתוֹ, אוֹ לוֹמַר 'שְׁאֵנִי אוֹהֵב
אוֹתוֹ כְּמוֹתְךָ'; וּסְפֵק נִזְרוּת, לְהִקָּל.

ח. שְׁנִים שֶׁהִיוּ מְהֻלְכִין בְּדֶרֶךְ, וְרָאוּ אֶחָד בָּא כְּנָגְדָן, וְאָמַר
אֶחָד מִן הַשְּׁנַיִם: 'זֶה הִהוּלֵךְ לְקִרְאָתָנוּ שְׁמַעוֹן הוּא', וְאָמַר
חֲבֵרוֹ: 'רְאוּבֵן הוּא', וְאָמַר זֶה: 'הֲרִינִי נֹזֵיר אִם יְהִיָּה רְאוּבֵן',
וְאָמַר הָאֶחָד: 'הֲרִינִי נֹזֵיר אִם יְהִיָּה שְׁמַעוֹן' - הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם
וְהֲרִי הוּא רְאוּבֵן, הֲרִי זֶה נֹזֵיר; וְאִם הִיָּה שְׁמַעוֹן, הֲרִי חֲבֵרוֹ

1 נטמא - מביא קרבן טמאה, וכשִׁישְׁלִים נזירותו - מביא
2 קרבן טהרה, כשִׁשְׂאָר הַנְּזִירִים הַגְּדֹלִים.
3 טו. לא רצה הבן ומחה בדבר זה, או שמחו קרוביו, או
4 שגלח שעריו, או שגלחוהו קרוביו - שְׁהָרִי נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה
5 שגלה דעתו, שלא רצה הוא או קרוביו בנזירות זו - הרי זה
6 אינו נזיר. ועד מתי יש לו להדירו? עד שִׁיגְדִיל וַיַּעֲשֶׂה אִישׁ.
7 טז. הגויים - אין להם נזירות, שִׁנְאָמַר: "דבר אל בני
8 ישראֵל".
9 יז. נשים ועבדים - יש להם נזירות. והאב או הבעל מפר
10 נזירות האשה, אם רצה, כשִׁשְׂאָר הַנְּזִירִים. אֲבָל הַעֶבֶד - יש
11 לרבו לכף אותו לשותות, ולהטמא למתים; ואם לא כפה
12 אותו, נוהג בנזירותו.
13 יח. נדר העבד שאר נדרים שיש בהן ענוי נפש, או
14 שִׁמְעַכְבִּין [=מגבילים] את המלאכה, או שִׁהַעֲרִיף - אין רבו
15 צריך לכפו; מפני שאין נפשו כנויה לו, לא יחול עליו נדר;
16 למה הדבר דומה? לאוסר פרות [של-] אחרים עליהם. אֲבָל
17 אם אין שם ענוי, ולא דבר שִׁמְעַכְבִּין מלאכה - אינו יכול
18 לכפותו. נדר עבדו בנזירותו, ואמר לו: 'מופרך לך' - יצא
19 לחרות, וחיב להשלים נזירותו; שִׁהַעֲבִד כּוֹפִין אותו, ואין
20 מפרין לו; ואם הפר, יצא לחרות [שההפדה נחשבת כגילוי
21 דעת לשחרור].
22 יט. עבד שִׁנְדַר בנזירות וברח, או שִׁהַלֵּךְ רבו - הרי זה
23 אסור לשותות יין, כדי שִׁיַּעֲטֹר וַיַּחֲזֹר לרשות רבו. נזר
24 והשלים נזירותו, וגלח ולא ידע רבו, ואחר כך יצא לחרות
25 - הרי זה יצא ידי נדרו; אֲבָל אם נדר, ולא גלח, ויצא
26 לחרות - לא יצא ידי נדרו. נטמא, ואחר כך יצא לחרות -
27 מונה [ומתחיל בנזירות חדשה] מַעֲשֶׂה שִׁנְטָמָא [=כשנטהר. לא
28 מיום הבאת קרבן].
29 כ. נזירות נוהגת בפני הבית [המקדש] וְשִׁלָּא בְּפָנֵי הַבַּיִת;
30 לפיכך, מי שִׁנְדַר בנזיר בזמן הזה - הרי זה נזיר לעולם,
31 שאין לנו בית כדי שִׁיבִיא קרבנותיו במלאת ימי נזרו.
32 כא. אין הנזירות נוהגת, אֲלָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; ומי שִׁנְדַר
33 בחוצה לארץ - קונסין אותו ומחביין אותו לעלות לארץ
34 ישראֵל, ולהיות נזיר בארץ ישראֵל כִּמְנָן הַיָּמִים שִׁנְדַר.
35 לפיכך, מי שִׁנְדַר בזמן הזה בחוצה לארץ - כופין אותו
36 לעלות לארץ ישראֵל, ויהיה נוהג נזירות שם עד שִׁיָּמֹות,
37 או עד שִׁיָּבִינָה הַמִּקְדָּשׁ, ויקריב קרבנותיו במלאת ימי
38 נזרו.
39 כב. וְכָל זֶמֶן שֶׁהוּא בַּחוּצָה לָאֶרֶץ, הרי זה אסור לשותות
40 יין ולהטמא למתים ולגלח, וְכָל דְּקִדּוּקֵי נְזִירוּת עָלָיו - ואף
41 על פי שאין ימים אלו עולים לו [במנין ימי נזירות]; ואם
42 עבר ושתה, או גלח, או נגע במת וכיוצא בנגיעה - לוקה.

יום שלישי כ"ה שבט ה'תשע"ג

פרק ג

44 א. סתם נזירות, שלשים יום. כיצד? מי שאמר: 'הריני

46 נזיר', אין פחות משלשים יום; ואִפְלוּ אָמַר: 'הריני נזיר
47 נזירות גדולה עד מאד הרבה הרבה' - הרי זה נזיר שלשים
48 יום, שִׁהָרִי לֹא פָּרַשׁ זָמַן.
49 ב. פֶּרַשׁ זָמַן פְּחוֹת מִשְׁלָשִׁים, כְּגוֹן שִׁאָמַר: 'הריני נזיר יום
50 אֶחָד', או 'עשרה ימים', או 'עשרים' - הרי זה נזיר שלשים
51 יום, שאין נזירות פחותה משלשים יום; וְדָבָר זֶה, הַלָּכָה
52 מִפִּי הַקְּבִלָּה.
53 ג. פֶּרַשׁ זָמַן יוֹתֵר מִשְׁלָשִׁים יום - כְּגוֹן שִׁאָמַר: 'אֶחָד
54 ושלשים', או 'ארבעים', או 'מאה יום', או 'מאה שנה' -
55 הרי זה נזיר כִּמְנָן שִׁפְרָשׁ, לֹא פְּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר.
56 ד. האומר: 'הריני נזיר שעה אחת', הרי זה נזיר שלשים
57 יום; אָמַר: 'הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת' - הרי זה
58 נזיר אֶחָד ושלשים יום, שאין נזירין שעות.
59 ה. האומר: 'הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני' - אם לא
60 החזיק בדרך, הרי זה נזיר שלשים יום בלבד; שִׁלָּא נִתְּכַן
61 זֶה אֲלָא לְנִזְיֹוֹת גְּדוֹלָה [כסורח הדרך], וְהָרִי לֹא פָּרַשׁ זָמַן.
62 ואם החזיק בדרך - אם היה מהלך פחות משלשים יום,
63 הרי זה נזיר שלשים יום; ואם היה יותר משלשים יום,
64 הרי זה נזיר נזירות אחת כִּמְנָן הַיָּמִים.
65 ו. מי שאמר: 'הריני נזיר שתי נזירות', או 'שלוש' או
66 'ארבע' - הרי זה נזיר כִּמְנָן שִׁאָמַר, כָּל נְזִירוּת מִהֵן שְׁלָשִׁים
67 יום; ובסוף כל שלשים ושלשים - מגלח ומביא קרבנותיו,
68 ומתחיל למנות נזירות שניה. אִפְלוּ אָמַר: 'הריני נזיר מאה
69 אֶלֶף נזירות', שאי אפשר שיתיה בזמן הזה - הרי זה מונה
70 אחת אחת עד שיממות, או עד שִׁישְׁלִים מִנָּן נְזִירוֹתָיו.
71 ז. האומר: 'הריני נזיר כִּמְנָן ימות השנה' - מונה נזירותיו
72 כִּמְנָן ימות השנה; אם פֶּרַשׁ שָׁנָה חֲמֵשֶׁת הַחֵמָה - מונה שלש
73 מאות וחמש וְשָׁשִׁים נזירות, כָּל אחת מִהֵן שְׁלָשִׁים יום;
74 ואם פֶּרַשׁ שָׁנָה הַלְּבָנָה - מונה שלש מאות וארבע וחמשים
75 נזירות; ואם סתם - מונה שלש מאות וארבע וחמשים
76 נזירות. שִׁהָרִי בִּאֲרָנוּ, שִׁבְכָל הַנְּזִירִים הוֹלְכִין אַחֵר לְשׁוֹן בְּנִי
77 אָדָם, וְרַב שָׁנֵי חֲמֵשֶׁת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמֵשֶׁת וְשָׁשִׁים יום מוֹנִין
78 לה, וְרַב שָׁנֵי לְבָנָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַרְבַּע וחמשים יום מוֹנִין
79 לה, ואין קורין כל העם 'שנה' סתם, אֲלָא לְשָׁנָה הַלְּבָנָה.
80 ח. האומר: 'הריני נזיר אחת ומחצה', הרי זה נזיר שתי
81 נזירות; אָמַר: 'הריני נזיר יום אֶחָד', או 'הריני נזיר ושעה
82 אחת' - הרי זה נזיר שְׁתֵּים; אָמַר: 'הריני נזיר, ואחת' - הרי
83 זה נזיר שְׁתֵּים; 'הריני נזיר, ואחת, ועוד' - הרי זה נזיר
84 שלש נזירות; 'הריני נזיר, ואחת, ועוד, ושוב' - הרי זה נזיר
85 אַרְבַּע נזירות; 'הריני נזיר שלשים יום ויום אֶחָד' - הרי זה
86 נזיר נזירות אחת של שלשים ואֶחָד יום.
87 ט. מי שהיו שתי כתי צדים מעדיין אותו, אלו מעדיין שִׁנְדַר
88 שְׁתֵּים, ואלו מעדיין שִׁנְדַר חֲמֵשׁ - הרי זה נזיר שְׁתֵּים;
89 שִׁבְכָלֵל חֲמֵשׁ שְׁתֵּים, וְהָרִי כָּל הַעֲדִידוֹ בְּשְׁתֵּים.
90 י. מי שִׁנְדַר שְׁתֵּי נזירות, בין שִׁנְדַר שְׁתֵּיהֶן בְּכַת אחת, בין
91 שִׁנְדַר זֶה אַחֵר זֶה, כְּגוֹן שִׁאָמַר: 'הריני נזיר היום, הריני נזיר
92 היום', ומנה את הראשונה והפריש קרבן, ואחר כך נשאל

48 שְׁעַר רֹאשִׁי, או 'כַּמְנֵן עֶפְרָה' או 'כַּמְנֵן חוֹל הַיָּם'.
 49 לְפִיכָף, יִגְלַח כָּל שְׁלִשִּׁים יוֹם, וַיִּתְחִיל לִמְנוֹת נְזִירוֹת שְׁנֵיהָ
 50 שְׁלִשִּׁים יוֹם וַיִּגְלַח; וְכֵן עַד שְׁנֵימֹת. וּבְכָל תְּגִלְתָּה וַתְּגִלְתָּ
 51 - אֵינוֹ שׁוֹתֶה בֵּין, וְלֹא מִשְׁמָא לְמַתִּים; וְאִם שָׁתָה אוֹ נִטְמָא,
 52 אָפְלוּ בְיוֹם הַתְּגִלְתָּה - הָרִי זֶה לֹקָה.
 53 יט. הָאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר אִם אֶכֶל כֶּכֶר זֶה, הָרִינִי נְזִיר אִם
 54 אֶכְלָנָה, הָרִינִי נְזִיר אִם אֶכְלָנָה', וְאֶכְלָה - הָרִי זֶה חֵיב
 55 בְּנִזְרוֹת [אִם אֶכֶל] כַּמְנֵן שְׁאֵמֵר; וּמוֹנָה אַחַת אַחֵר אַחַת,
 56 כָּל אַחַת מֵהֶן שְׁלִשִּׁים יוֹם, וַיִּגְלַח בְּסוֹף כָּל שְׁלִשִּׁים, וּמִבֵּיא
 57 קַרְבָּנוֹתָיו.

יום רביעי כ"ו שבט ה'תשע"ג

פֶּרֶק ד

59 א. הָאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר' - הָרִי זֶה מְגַלַּח תְּגִלְתָּה טְהוֹרָה יוֹם
 60 אֶחָד וּשְׁלִשִּׁים; וְאִם גִּלַּח בְּיוֹם שְׁלִשִּׁים, יִצָּא. אָמַר: 'הָרִינִי
 61 נְזִיר שְׁלִשִּׁים יוֹם', אֵינוֹ מְגַלַּח אֲלָא בְיוֹם אֶחָד וּשְׁלִשִּׁים.
 62 ב. מִי שֶׁנָּדַר שְׁתֵּי נְזִירוֹת - מְגַלַּח אֶת הָרֹאשׁוֹנָה בְּיוֹם
 63 שְׁלִשִּׁים וְאַחֵר, וְאֶת הַשְּׁנִיָּה בְּיוֹם שְׁשִׁים וְאַחֵר. וְאִם גִּלַּח אֶת
 64 הָרֹאשׁוֹנָה בְּיוֹם שְׁלִשִּׁים, מְגַלַּח אֶת הַשְּׁנִיָּה בְּיוֹם שְׁשִׁים;
 65 וְאִם גִּלַּח בְּיוֹם תְּשַׁעָה וְחֲמִשִּׁים - יִצָּא; שְׁשִׁים שְׁלִשִּׁים עוֹלָה
 66 לוֹ אֶף לִמְנֵן נְזִירוֹת שְׁנֵיהָ.
 67 ג. הָאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר, וְנְזִיר כְּשִׁיחָהּ לִי בֵן', וַהֲתִחִיל
 68 בְּנִזְרוֹת שְׁלוֹ, וְאַחֵר כֶּף נֹולַד לוֹ בֵּן - מִשְׁלִים אֶת שְׁלוֹ, וְאַחֵר
 69 כֶּף מוֹנָה שֶׁל בְּנוֹ. אָמַר: 'הָרִינִי נְזִיר כְּשִׁיחָהּ לִי בֵן, וְהָרִינִי
 70 נְזִיר כֶּף וְכֶף יוֹם', וַהֲתִחִיל בְּנִזְרוֹת שְׁלוֹ, וְאַחֵר כֶּף נֹולַד לוֹ
 71 בֵּן - פּוֹסֵק נְזִירוֹת שְׁלוֹ, וּמוֹנָה אֶת שֶׁל בְּנוֹ, וְאַחֵר כֶּף חוֹזֵר
 72 וּמִשְׁלִים אֶת שְׁלוֹ, וְהָרִי שְׁתֵּיהֶן בְּנִזְרוֹת אַחַת. לְפִיכָף, אִם
 73 נִטְמָא בְּתוֹף נְזִירוֹת שֶׁל בְּנוֹ, סוֹתֵר [=מִתְבַּטֵּל] הֵכֵל; נִטְמָא
 74 אַחֵר נְזִירוֹת בְּנוֹ כְּשִׁיחָהּ לְהַשְׁלִים נְזִירוֹתָיו, אֵינוֹ סוֹתֵר
 75 אֲלָא עַד נְזִירוֹת בְּנוֹ. וּבִכְמָה יָמִים מִשְׁלִים אֶת שְׁלוֹ? אִם
 76 נִשְׁאַר מִנְזִירוֹתָיו כְּשֶׁנֹּולַד הֵבֵן שְׁלִשִּׁים יוֹם אוֹ יוֹתֵר - מוֹנָה
 77 נְזִירוֹת בְּנוֹ, וּמִשְׁלִים הַיָּמִים שֶׁנִּשְׁאַרוּ מִנְזִירוֹתָיו; וְאִם נִשְׁאַר
 78 מִנְזִירוֹתָיו פָּחוֹת מִשְׁלִשִּׁים יוֹם - מוֹנָה שְׁלִשִּׁים אַחֵר נְזִירוֹת
 79 בְּנוֹ, שְׁאֵין בֵּין תְּגִלְתָּה לְתְּגִלְתָּה פָּחוֹת מִשְׁלִשִּׁים יוֹם.
 80 ד. כִּיצַד? הָאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר כְּשִׁיחָהּ לִי בֵן, וְהָרִינִי נְזִיר
 81 מֵאָה יוֹם', וַהֲתִחִיל בְּנִזְרוֹת שְׁלוֹ, וְנֹולַד לוֹ בֵּן - אִם נִשְׁאַר
 82 מִן הַמֵּאָה שֶׁנָּדַר שְׁלִשִּׁים יוֹם אוֹ יוֹתֵר כְּשֶׁנֹּולַד הֵבֵן, לֹא
 83 הַפְּסִיד כָּלוּם; שֶׁהָרִי פּוֹסֵק נְזִירוֹת שְׁלוֹ, וּמוֹנָה שֶׁל בְּנוֹ,
 84 וּמְגַלַּח וּמִבֵּיא קַרְבָּנוֹתָיו, וּמִשְׁלִים הַשְּׁלִשִּׁים אוֹ יוֹתֵר שֶׁנִּשְׁאַרוּ
 85 מִנְזִירוֹתָיו, וּמְגַלַּח לְנִזְרוֹתָיו. וְאִם נִשְׁאַר מִן הַמֵּאָה פָּחוֹת
 86 מִשְׁלִשִּׁים, סוֹתֵר עַד שְׁבָעִים.
 87 ה. כִּיצַד? נֹולַד הֵבֵן בְּיוֹם שְׁמוֹנִים - מוֹנָה שֶׁל בְּנוֹ, וּמִשְׁלִים
 88 אֶת שֶׁל בְּנוֹ וּמְגַלַּח, וּמִתְחִיל לִמְנוֹת מֵאַחֵר הַתְּגִלְתָּה שְׁלִשִּׁים
 89 יוֹם. וְנִמְצָא מִפְּסִיד מִקֶּדֶם הוֹלֵךְ עֲשָׂרָה יָמִים - שֶׁהֵן מִיּוֹם
 90 שְׁבָעִים עַד הוֹלֵךְ. וְכֵן כָּל כִּיצַד בְּזֶה.
 91 ו. הָאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר לְאַחֵר עֲשָׂרִים יוֹם', וְחֹזֵר וְאָמַר:
 92

1 על זאת הראשונה והתיר נדרו - עלתה לו ראשונה בשניה,
 2 ומביא זה הקרבן ונפטר. ואפלו הביא כפרתו, ואפלו גלח
 3 שערו ואחר כך נשאל עליה - עלתה לו ראשונה בשניה,
 4 שהרי אין השניה חלה אלא אחר הראשונה, והראשונה
 5 אינה; כיון שהתירה, כאלו אינה מעקרה.
 6 יא. מי שאמר: 'הריני נזיר לעולם', או 'הריני נזיר כל ימי
 7 חיי' - הרי זה נזיר עולם; ואם אמר: 'הריני נזיר אלה שנה'
 8 - הרי זה נזיר לזמן קצוב, ואף על פי שאי אפשר שיחיה
 9 האדם אלה שנה.
 10 יב. ומה בין נזיר עולם לנזיר זמן קצוב? שהנזיר לזמן
 11 קצוב - אסור לגלח עד סוף ימי נדרו, שנאמר: 'כל ימי נדר
 12 נדרו, תער לא יעבר על ראשו, עד מלאת הימים'. ונזיר
 13 עולם - אם הכביד שערו, מקל בתער משנים עשר חדש
 14 לשנים עשר חדש, ומביא קרבנותיו שלש בהמות כשיגלח,
 15 שנאמר: 'והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח, כי כבד עליו
 16 וגלחו', ואבשלום נזיר עולם היה. ודבר זה, הלכה מפי
 17 הקבלה. ונזיר עולם שנטמא - הרי זה מביא קרבן טמאה
 18 ומגלח התגלחת טמאה, כמו נזיר לזמן קצוב.
 19 יג. שמשון לא היה נזיר גמור, שהרי לא נדר בנזיר, אלא
 20 המלאך הפרישו מן הטמאה [מן האסור לו]; וכיצד היה
 21 דינו? היה אסור בזין ואסור בתגלחת, ומתיר היה להטמא
 22 למתים. ודבר זה, הלכה מפי הקבלה.
 23 יד. לפיכך, מי שאמר: 'הריני נזיר כשמשון' - הרי זה נזיר
 24 מן הזין ומן התגלחת לעולם, ואינו מגלח כל שנים עשר
 25 חדש כשאר נזירי עולם, ומתיר להטמא למתים. ואם אמר:
 26 'לא נתכונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון', אינו נזיר.
 27 ומי שנדר נזיר כשמשון - אינו יכול להשאל על נדרו,
 28 שנזירות שמשון לעולם היתה [נבלי יכולת להתיר, כי
 29 נצטווה מפי המלאך].
 30 טו. האומר: 'הריני נזיר כשמשון בן מנח', כבצע דלילה,
 31 כמי שעקר דלתות עזה, כמי שנקרו פלשתים את עיניו
 32 - הרי זה נזיר בנזירות שמשון, אף על פי שאפשר שנעשו
 33 מעשים אלו לאיש אחר.
 34 טז. שמואל הרמתי, נזיר עולם היה; לפיכך, האומר:
 35 'הריני נזיר כשמואל הרמתי', כבן חנה, כבן אלקנה,
 36 כמי ששסף את אגג בגלגל, וכיוצא באלו - הרי זה נזיר
 37 עולם; ואין אומרים: 'שמואל לאיש אחר שמעשיו כאלה
 38 נתפון'.
 39 יז. האומר: 'הריני נזיר מלא הבית', או 'מלא הקפה' -
 40 בורקין אותו; אם אמר 'לא היה בדעתי שאהיה נזיר כל
 41 ימי, ולא נתכונתי אלא להאריך זמן הנזירות זמן מרבה' -
 42 הרי זה נזיר שלשים יום בלבד. ואם אמר: 'סתם נדרתי' -
 43 רואין את הקפה כאלו היא מלאה חרדל, ויהיה נזיר כל
 44 ימיו; וגש לו לגלח משנים עשר חדש לשנים עשר חדש,
 45 ויביא קרבנותיו כשאר נזירי עולם.
 46 יח. האומר: 'הריני נזיר כשער ראשי', או 'כעפר הארץ',
 47 או 'כחול היס' - הרי זה כמי שאמר: 'הרי עלי נזירות כמנן

1 'הריני נזיר מעתה מאה יום' - מונה עשרים יום ופוסק,
2 ומתחיל למנות שלשים יום, שהיא הנזירות שנדר לאחר
3 עשרים, ואחר השלשים מגלח תגלחת טהרה ומביא
4 קרבנותיו, וחוזר ומונה שמונים יום כדי להשלים המאה
5 שנדר בסוף, ומגלח ומביא קרבנותיו.

6 ז. אמר: 'הריני נזיר לאחר עשרים יום, והריני נזיר מעתה'
7 - מונה שלשים יום, ומגלח תגלחת טהרה, וחוזר ומונה
8 שלשים יום אחרים, והיא הנזירות שנדר לאחר עשרים;
9 שאם תאמר: 'מונה עשרים ופוסק, ומונה שלשים ומגלח'
10 - נשארו מנזירות שהתחיל בה עשרה ימים בלבד, ואין בין
11 תגלחת טהרה לתגלחת טהרה לעולם פחות משלשים יום.
12 ח. אמר: 'הריני נזיר לאחר עשרים יום, וחוזר ואמר: 'הריני
13 נזיר עולם מעתה' - לא חלה עליו נזירות שנדר בראשונה.
14 ט. וכן אם אמר: 'הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום',
15 וחוזר ואמר: 'הריני נזיר מעתה' - אינו מגלח לנזירות זאת
16 שנדר באחרונה.

17 י. מי שאמר: 'הרי אני נזיר יום אחד לפני מיתתי' - הרי
18 זה אסור לשנות ביין ולהטמא למתים ולגלח, לעולם.
19 יא. האומר: 'הריני נזיר ביום שכן דוד בא בו' - אם בחל
20 נדר, הרי זה אסור לעולם. ואם בשבת או ביום טוב נדר -
21 אותה שבת או אותו יום טוב מתר, מכאן ואילך אסור
22 לעולם; שהדבר ספק אם יבוא בשבת ויום טוב, או לא
23 יבוא; והואיל והוא ספק ביום שנדר - לא חלה עליו
24 נזירות, שספק נזירות להקל. מכאן ואילך - חלה עליו
25 נזירות; ושבת הבאה שהיא ספק, אינה מפקעת נזירות
26 שחלה עליו.

27 יב. נזיר ששלמו ימי נזירותו, ולא גלח תגלחת טהרה -
28 הרי זה אסור לגלח ולשנות יין ולהטמא למתים כשהיה
29 מקדם, וכל דקדוקי נזירות עליו; ואם גלח או שתה או
30 נטמא, לוקה.

31 יג. מי שנדר בנזיר, ודמה שאינו נדר, והיה נוהג הטר
32 בנדרו ושתה יין, ולאחר זמן שאל לחכם, והורהו שהוא
33 נדר, ושהוא חייב בנזירות - הרי זה מונה משעה שנדר;
34 ומדברי סופרים, שניהג אסור פימים שנהג בהם הטר.

35 יד. כיצד? הרי שנדר שלשים יום, ונהג הטר בנדרו עשרה
36 ימים, ונהג אסור עשרים יום, ולאחר השלשים שאל לחכם
37 ואסר לו - הרי זה מונה עשרה ימים מיום ששאל, כנגד
38 העשרה שנהג בהם הטר; ואם שתה או גלח או נטמא
39 בעשרת ימים האלו, מכין אותו מכת מרדות.

40 טו. במה דברים אמורים? בנזירות מעוטה. אבל בנזירות
41 מרבה - דיו שנהג שלשים יום בנזירות, אף על פי שערב
42 על נזירותו המרבה כל ימיה; ואם לא נהג אסור בעצמו,
43 אין נזקקין [=מתייחסים] לו כלל [להתיר נדרו].

44 טז. כל בית דין שנוזקקין לזה וכיוצא בו, ומודיעין לאלו
45 שמוללזין בנדרים שאינן חייבין מן התורה, או שיוזרו להן
46 להקל, או שיפתחו להן פתח - מנדין את אותו בית דין
47 ההדיוט.

48 יז. האשה שנדרה בנזיר, ושלמו ימי הנזירות, והביאה
49 קרבנותיה, ונשתטה אחת מן הבהמות ונזרק דמה, ואחר כך
50 שמע בעלה - אף על פי שעדיין לא גלחה, אינו יכול להפריש
51 ואם קדם זריקה, הרי זה פרי. במה דברים אמורים?
52 בתגלחת טהרה; אבל בתגלחת טמאה - פרי אף על פי
53 שקרבו הקרבנות של תגלחת טמאה, מפני שהיא עדיין
54 צריכה למנות נזירות אחרת.

יום חמישי כ"ז שבט ה'תשע"ג

פרק ה

55 א. שלשה מינין [=דברים] אסורין לנזיר - השמאה,
56 והתגלחת, והיוצא מן הגפן, בין פרי בין פסלת פרי. אבל
57 השכר של תמרים או של גורגרות וכיוצא בהן - מתר
58 לנזיר; ושכר זה שנאסר עליו בתורה, הוא השכר של
59 תערובת היין.

60 ב. היוצא מן הגפן כיצד? נזיר שאכל פזית מן הפרי -
61 שהוא ענבים לחים או יבשים או בסר, או שאכל פזית
62 מפסלת הפרי - שהן הזיגין, והן הקלפה החיצונה, או
63 החרצנים, והן הפנימיין שזרעין אותן - הרי זה לוקה; וכן
64 אם שתה רביעית [הלוג] יין, או אכל פזית מיין קרוש שהוא
65 הפרי, או שתה רביעית חמץ שהוא פסלת הפרי - הרי זה
66 לוקה. אבל העליון, והלולבין [ענפים ורכים], ומי גפנים
67 [שיוצא מהענפים], והסמדר [הגפן בראשית התהוותו] - הרי
68 אלו מתירין לנזיר; שאינן לא פרי ולא פסלת פרי, אלא מן
69 העץ הן נחשבים.

70 ג. כל אסורי הגפן, מצטרפין זה עם זה. כיצד? הרי שצורף
71 ענבים לחים עם יבשים עם בסר וחרצנים וזג, ואכל מן
72 התערובת פזית - לוקה; וכן אם אכלן זה אחר זה, עד שאכל
73 מן הכל פזית - לוקה. וכן אם שתה רביעית מן התערובת יין
74 וחמץ, לוקה.

75 ד. דבר המתר, אינו מצטרף לדבר האסור בנזיר. כיצד? יין
76 שנתערב בדבש, אף על פי שטעם הכל טעם יין, ושתה מן
77 התערובת, וכן הצמוקין שדרכן עם הגורגרות, וטעם הכל
78 טעם צמוקין, ואכל מן התערובת - אינו לוקה; עד שיהיה
79 מדבר האסור בתערובת פזית בכדי שלש ביצים, ואכל
80 כשלש ביצים - כשאר האסורין השוין בכל אדם, כמו
81 שבאננו בהלכות מאכלות אסורות.

82 ה. וכן אם שרה פתו ביין, והיתה רביעית יין בכדי פָּרָס
83 [מלשון פרוסה - חצי ככר של שש ביצים] מן הפת, ואכל כדי
84 פָּרָס, שנמצא שאכל רביעית יין - הרי זה לוקה; ועל זה
85 וכיוצא בו נאמר בתורה: "וכל משרת ענבים" - לאסור דבר
86 שנתערב בו היין, וטעמו כטעם היין; והוא שיהיה טעמו
87 וממשו, כשאר אסורי מאכלות.

88 ו. נתערב יין וכיוצא בו בדבש וכיוצא בו, ואין שם טעם
89 יין - הרי זה מתר לנזיר; לא יהיה זה חמור מחלב ודס.
90 ז. היה בו טעם יין, ואין שם רביעית בכדי פָּרָס - הרי זה

אחת; ואם התרו בו על כל פעם ופעם, והוא מטמא - לוקה
על כל אחת ואחת.
יז. במה דברים אמורים? בשנטמא ופרש, וחזר ונגע או נשא
או האהיל; אבל אם היה נוגע במת ועדין המת בידו, ונגע
במת אחר - אינו חייב אלא אחת, אף על פי שהתרו בו על
כל נגיעה ונגיעה; שהרי מחלל ועומד.
יח. נזיר שנכנס לבית, ושקה שם עד שמת שם מת, או
שנכנס לאהל המת בשדה תבה ומגדל [מתקנים סגורים],
ובא חברו ופרע גג התבה מעליו מדעתו - הרי זה לוקה
שתיים: אחת משום "לא יבא", ואחת משום "לא יטמא" -
שהרי טמאה וביאה באין באחת. אבל אם נכנס בדרך, או
טמאתו קודמת לביאתו - שפעת שכינים חטמו או אצבעות
רגליו, נטמא, ואינו חייב משום ביאה, עד שיבוא בלוי.
יט. נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשנגה, ואחר
שנודע לו התרו בו, ולא קפץ ויצא אלא עמד שם - הרי
זה לוקה; והוא שישקה שם כדי השתחויה, כמו טמא
שנכנס למקדש.
כ. המטמא את הנזיר - אם היה הנזיר מזיד, הנזיר לוקה,
וזה שטמאו עובר משום "ולפני עור לא תתן מכשול". ואם
היה הנזיר שוגג וזה שטמאו מזיד, אין אחד מהן לוקה;
ולמה לא ילקה המטמא את הנזיר? לפי שנאמר: "וטמא
ראש נזרו", ואינו לוקה עד שייטמא עצמו מדעתו.
כא. נזיר טהור שטמא עצמו, לוקה אף משום "לא תאחר
לשלמו" - שהרי אחר נזירות טהרה, ועשה מעשה; וכן אם
נזר בבית הקברות, לוקה אף משום "לא תאחר". הא
למדת, שהנזיר שטמא עצמו לוקה ארבע מלקיות: משום
"לא יטמא", ומשום "לא יחל דברו", ומשום "לא תאחר
לשלמו", ומשום "לא יבא" - אם היה ביאה וטמאה
באחת, כמו שבארנו.

יום שישי כ"ח שבט ה'תשע"ג

פרק ו

א. נזיר ששטה יין, ואכל יוצא מן הגפן - אפלו ימים רבים
- אינו סותר [=מבטל] מימי נזירותו, אפלו יום אחד; וכן אם
גלח מעוט שער ראשו, בין בשנגה בין בזדון. נתגלח רב
ראשו - בין בתער, בין כעין תער ולא נשאר מן השערות
כדי לכף ראשו לעקרו, בין בזדון בין בשנגה, אפלו גלחוהו
לסטים [=גולנים] באנס - הרי זה סותר שלשים יום, עד
שיהיה לו פצע; ואחר כך מתחיל למנות.
ב. כיצד? נזר נזירות מאה יום, ולאחר עשרים יום נתגלח
רב ראשו - הרי זה שוהה שלשים יום, עד שירבה שער
ראשו, ואחר השלשים יום, מונה שמונים יום תשלום ימי
נזירותו; וכל אותם השלשים יום - כל דקדוקי נזירות עליו,
אלא שאין עולין לו מן המניין.
ג. נזיר שנטמא - בין בזדון בין בשנגה, ואפלו טמאהו
גויים באנס - סותר הכל, ומגלח תגלחת טמאה, ומביא

אסור מדברי סופרים, כמו שבארנו באסורי מאכלות; ומפני
אותו אם אכל, מפת מרדות.
ח. נזיר שאכל פזית ענבים, וכזית חרצן, וכזית זג, וכזית
צמוקים, ושטה רביעית יין, ואפלו סחט אשכול ושטה ממנו
רביעית - הרי זה לוקה חמש מלקיות; שכל אחד מהן בלאו
אחד הוא. ולוקה מלקות ששית משום "לא יחל דברו",
שהוא שנה בכל הנדרים. וכן אם אכל פזית זג, או פזית
ענבים - לוקה שתיים: אחת משום זג או משום ענבים,
ואחת משום "לא יחל דברו". והוא הדין לנזיר שגלח או
נטמא, שהוא לוקה שתיים: אחת על האסור המיוחד בו,
ואחת על האסור השנה בכל הנדרים שהוא "לא יחל דברו".
ט. נזיר ששטה רביעית יין ורביעית חמץ - אינו לוקה אלא
אחת, שאינו חייב על היין בפני עצמו ועל החמץ בפני
עצמו; שאין כתוב 'יין לא ישטה וחמץ לא ישטה', אלא כף
כתוב: "חמץ יין וחמץ שכר לא ישטה" - כלומר: לא ישטה
יין ולא דבר שנתערב בו היין והוא השכר, ואפלו התמיצו;
והואיל ולא כפל אלא החמץ, שהוא שם אחד - אינו לוקה
על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.
י. נזיר שהיה שותה יין כל היום בלוי - אף על פי שהוא
חייב לשמים על כל רביעית ורביעית, אינו לוקה אלא אחת
משום יין ואחת דבר "לא יחל דברו", כמו שבארנו; ואם התרו
בו על כל רביעית ורביעית, ואמרו לו: 'אל תשטה', 'אל
תשטה', והוא שותה - חייב על כל אחת ואחת. מדברי
סופרים, שאסור לנזיר לעמד במושב [בסמיכות ל-] שותי יין,
ויתרחק ממנו הרבה - שהרי מכשול לפניו; אמרו חכמים:
'סביב לפנים לא יקרב'.
יא. נזיר שגלח שערה אחת - לוקה, בין בתער בין בזוג
[מספריים]; והוא שקצצה מעקרה, כעין תער. וכן אם
תלשה בידו, לוקה. ואחד המגלח ואחד המתגלח [ולוקה אם
סייעו], שנאמר: "תער לא יעבר על ראשו"; ואם הניח ממנה
כדי לכף את ראשה לעקרה - אינו לוקה, שאין זה כעין תער.
יב. העביר על ראשו סם [=תכשיר] שמשיר את השער,
והשיר שער - אינו לוקה; אבל בטל מצות עשה, שנאמר:
"גדל פצע שער ראשו".
יג. נזיר שגלח כל שער, אינו לוקה משום התגלחת אלא
אחת; ואם התרו בו על כל שעה ושעה, ואמרו לו: 'אל
תגלח', 'אל תגלח', והוא מגלח - לוקה על כל אחת ואחת.
יד. נזיר חופף על שער בדין, וחוכך בצפרניו - ואם נפל
שער, אינו חושש; שהרי אין פונתו להשיר, ואפשר שלא
ישיר. אבל לא יסרק במסרק, ולא יחף באדמה [מהסוג
שמסירה שיער] - מפני שמשיר את השער ודאי; ואם עשה
כן, אינו לוקה.
טו. נזיר שנטמא למת טמאת שבעה - בין בטמאות שהוא
מגלח עליהן כמו שיתבאר, בין בטמאות שאינו מגלח עליהן
- הרי זה לוקה.
טז. נטמא למת פעמים הרבה - אף על פי שהוא חייב מלקות
על כל אחת ואחת לשמים, אין בית דין מלקין אותו אלא

מתוך מהדורת חזק

1 קרבנות טמאה, ומתחיל למנות ימי נזירות, שנאמר:
 2 "והימים הראשונים יפלו". ואפלו נטמא ביום מלאת ימי
 3 נזרו בסוף היום, סותר הכל.
 4 ד. נטמא אחר יום מלאת, שהוא יום הבאת קרבנות טהרה
 5 אלו לא נטמא - סתר שלשים יום בלבד. וכיצד יעשה?
 6 מביא קרבנות טמאה כשיטהר, ומגלח תגלחת טמאה;
 7 ומתחיל למנות נזירות שלשים יום, ומגלח תגלחת טהרה,
 8 ומביא קרבנות טהרה. ואם נטמא אחר שנוזק עליו אחד מן
 9 הדמים [של הקרבנות] - אינו סותר כלום, אלא מביא שאר
 10 קרבנות טהרה שלו כשיטהר.
 11 ה. נטמא ביום שלאחריו, שהוא יום שראוי לגדל שער אלו
 12 גלח אחר מלאת - הרי זה אינו סותר כלום, ואף על פי
 13 שעדין לא גלח; שהרי שלמה הנזירות וכל הנטפל לה
 14 [הקשור אליה].
 15 ו. נטמא ביום שנדר, או בשני - אינו סותר, אלא משלים
 16 עליהם אחר שביא קרבנו, שנאמר: "והימים הראשונים
 17 יפלו", עד שיהיו שם ימים ראשונים. לפיכך, אם נטמא
 18 משלישי והלאה - סותר כל הקודמין.
 19 ז. נדר בנזיר, והוא טמא מת - חלה עליו נזירות; ואם נטמא
 20 פעם אחרת, או שמה יין, או גלח - לוקה. ואם שהה
 21 בטמאתו כמה ימים - אין עולין לו, עד שיהיה שלישי
 22 ושיביעי, ויטבל בשיביעי. ויום שיביעי שלו, עולה [=נחשב]
 23 לו ממנין ימי נזירות, לזה שנדר והוא טמא; אבל נזיר טהור
 24 שננטמא, אינו מתחיל למנות אלא מיום השמיני והלאה.
 25 ח. מי שנדר והוא בבית הקברות, נזירות חלה עליו; ואפלו
 26 שהיה שם כמה ימים - אין עולין לו, ולוקה על שהיה שם.
 27 ואם התרו בו שלא יזיר שם, אינו מגלח שערו כשיצא משם;
 28 ואם נטמא שם בבית הקברות באחת מן הטמאות שהנזיר
 29 מגלח עליהן, אינו מגלח ואינו מביא קרבן טמאה.
 30 ט. נכנס לשם בשדה תבה ומגדל [וקיבל שם מירוח], ובא
 31 חבירו ופרע עליו את המצויבה [=הגג] ונטמא - אף על פי
 32 ששהה שם, אינו לוקה [היות שבכניסתו אינו בר חיוב]; אבל
 33 מכין אותו מכת מרדות, אם שהה.
 34 י. יצא מבית הקברות, ושהה ימים וחזר ונכנס - אין אותן
 35 הימים עולין לו. יצא והזה וטבל וטהר, ומנה ימים
 36 מנזירותו, וחזר לבית הקברות - הרי אותן הימים שמנה
 37 עולין לו; ואפלו נכנס ביום שמיני שלו, הרי שיביעי שלו
 38 עולה לו מן המנין. ואם נטמא שם אחר שנכנס, באחת מן
 39 הטמאות שהנזיר מגלח עליהן - מביא קרבן טמאה, וסותר
 40 הימים הקודמין, ומגלח תגלחת טמאה.
 41 יא. תגלחת טמאה ביצד היא? נזיר שננטמא באחת מן
 42 הטמאות שהוא מגלח עליהן, הרי זה מזה עליו בשלישי
 43 ובשיביעי, ומגלח שער ראשו בשיביעי, וטבל בשיביעי אחר
 44 ההזה כדרך כל טמאי מת, ומעריב שמשו [מחכה לערב
 45 שהוא שלב בטהרה]; ומביא קרבנותיו בשמיני - והן שתי
 46 תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, וכבש

47 בן שנתו לאשם. וסותר כל הימים הקודמין, ומתחיל למנות
 48 נזירותו; ואם גלח בשמיני, מביא קרבנותיו בו ביום.
 49 יב. מאימתי מתחיל למנות? משיביא חטאתו; אבל עולתו
 50 ואשמו, אין מעבדין אותו מלמנות.
 51 יג. הרי שהיה בשלישי ושיביעי ולא טבל, ונתאחר כמה
 52 ימים - כשיטבל, יעריב שמשו, ויביא קרבנותיו למחר. טבל
 53 והעריב שמשו, ואחר קרבנותיו - אינו מתחיל למנות עד
 54 שביא חטאתו; אבל עולתו ואשמו אין מעבדין אותו, כמו
 55 שבארנו.
 56 יד. כשמגלח הנזיר תגלחת טמאה - אינו צריך לגלח פתח
 57 המקדש, ולא להשליך שערו על האש [כתגלחת טהרה].
 58 ובין שגלח במדינה [מחוץ להר הבית] או במקדש, שערו
 59 אסור בהנפה וטעון קבירה; ואפרו אסור, כאפר כל
 60 הנקברין. והמגלח במקדש - אם השליכו תחת דוד האשם,
 61 יצא.
 62 טו. נזיר שננטמא טמאות הרבה - בין שלא התרו בו על
 63 כל אחת ואחת, בין שהתרו בו על כל אחת ואחת - אינו
 64 מביא על טמאותיו אלא קרבן אחד. כמה דברים אמורים?
 65 שננטמא פעם שניה קדם שביא קרבנות טמאה הראשונה;
 66 ואף על פי שנתאחר כמה ימים אחר טהרתו קדם הבאת
 67 חטאתו, ונטמא באותן הימים - אינו מביא אלא קרבן אחד.
 68 אבל אם נטמא וטהר והביא חטאתו, ונטמא פעם שניה
 69 אחר שהביא חטאתו - אף על פי שעדין לא הביא אשמו
 70 ועולתו, חייב בקרבנות אחרות.
 71 טז. נזיר שגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע שטמא היה
 72 בתוך ימי נזרו - אם בטמאה ידועה נטמא - סותר הכל,
 73 ומביא קרבנות טמאה, ומגלח תגלחת טמאה, ומנה נזירות
 74 אחרת, ומביא קרבנות טהרה. ואם בטמאת הטהום נטמא,
 75 אינו סותר; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה.
 76 יז. ואם עד שלא נזק עליו אחד מן הדמים, נודע שהוא
 77 טמא - בין בטמאה ידועה, בין בטמאת הטהום - סותר
 78 הכל; נודע לו אחר שנוזק אחד מן הדמים - אף על פי
 79 שלא גלח, הואיל וטמאה שאינה ידועה היא, אינו סותר.
 80 יח. איזו היא טמאת הטהום? כל שאין אדם מכירה, אפלו
 81 בסוף העולם. ולא אמרו טמאת הטהום אלא למת [במוות
 82 טבעי] בלבד; אבל הרוג - לא, שהרי ידע בו זה שהרגו.
 83 יט. נמצא המת גלוי, אין זו טמאת הטהום. נמצא משקע
 84 בקרקעית מערה והמים על גביו, הרי זו טמאת הטהום
 85 שאינה ידועה; היה טמון בתבן או בצרורות [=אבנים], הרי
 86 זו טמאת הטהום שאינה ידועה; היה טמון במים באפלה
 87 ובנקיקי הסלעים, אינה טמאת הטהום [כי אינו מוסתר
 88 כראוי].
 89 כ. נזיר שננטמא במת, וירד וטבל במערה, והביא קרבנות
 90 טמאה, ומנה נזירות וגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע
 91 שמת היה משקע בקרקעית המערה כשיירד לטבל - אף על
 92 פי שהיא טמאה שאינה ידועה - סותר הכל, מפני שהחזק

ו. וכן נזיר שנגע בעצם המת, אפלו עצם כשעורה, או נשא 46
 - הרי זה מגלח עליו, ומביא קרבנות טמאה, וסותר את 47
 הקודמין; ואין עצם אחד מטמא באהל. אבל אם נטמא 48
 בגוש [א-אדמה] ארץ העמים [=ח"ל] או בשדה שנגרש קבר 49
 בתוכה שהן מטמאין במגע ובמשא, או שהאהל [אחד 50
 מהמפורט תיכף: 'השריגים וכו' - האהל] עליו [על הנזיר] 51
 ועל [וגם על] אחת משתים עשרה [הטומאות שנמנו לעיל 52
 בתחילת הפרק -] השריגים [=ענפים] היוצאים מן האילנות, 53
 או הפרעות [אבנים בולטות] היוצאות מן הגדר, או מטה או 54
 גמל וכיוצא בו, או שנטמא באהל רבע עצמות שאין בהן 55
 לא רב בנין ולא רב מנין, או שנטמא ברביעית דם מן המת 56
 שהיא מטמא במגע ובמשא ובאהל, או שנטמא בגולל 57
 [כיסוי ארון המת] או בדופק [צידי הארון] שהן מטמאין 58
 במגע ובאהל, או שנטמא באבר מן החי או באבר מן המת 59
 שאין עליהן בשר כראוי - הרי זה אינו סותר. 60
 ז. אף על פי שכל אלו הוא טמא טמאת שבעה, ומזה 61
 בשלישי ושבועי - אינו מגלח תגלחת טמאה, ולא מביא 62
 קרבנות, ולא סותר את הקודמין; אבל כל ימי הטמאה אין 63
 עולין [=נחשבים] לו ממנין ימי נזירותו. 64
 ח. נגע באהל המת, או בכלים הנוגעים במת - אינו מזה 65
 בשלישי ושבועי. וראה לי, שזה דין המיוחד בנזיר; אבל 66
 כל אדם שנטמא בכלים טמאת שבעה, וזה בשלישי 67
 ושבועי, כמו שיתבאר בהלכות טמאת מת. וכן יראה לי, 68
 שזה שאינו מזה בשלישי ושבועי אם נגע בכלים, כדי 69
 שיעלו לו ימי טמאתו בכלים ממנין ימי נזירותו. 70
 ט. נזיר שנוצטע והחלט [לטומאה] - כל ימי חלוטו 71
 [=טומאתו] ושבועת ימי סופרו שסופר אחר שיטהר מצרעתו 72
 בין תגלחת ראשונה לשניה, אין עולין לו מימי נזירותו; 73
 אבל ימי הסגר [שלפני שהוחלט דינו], עולין לו. וכן אם זב 74
 בשרו, בין איש בין אשה - כל ימי זיבתו עולין להן, אף 75
 על פי שהן טמאין. ודבר זה, הלכה למשה מסיני הוא. 76
 י. אין צריך לומר, שאם נטמא הנזיר בשאר טמאות - שמימי 77
 טמאתו עולין לו, ואינו סותר כלום; נטמא במת בתוך ימי 78
 צרעתו - סותר את כל הקודמין, שהרי בנזירותו הוא עומד, 79
 ואף על פי שהוא טמא. 80
 יא. הנזיר מתר בטמאת מת מצוה, ובתגלחת מצוה; ואסור 81
 ביין מצוה, ביין הרשות. כיצד? מי שנגע שישתה היום 82
 יין, שהרי מצוה עליו לשותות, ואחר כך נדר בנזיר - חלה 83
 נזירות על השבועה, ואסור ביין; ואין צריך לומר שהוא 84
 אסור ביין קדוש והבדלה, שאינו אלא מדברי סופרים. 85
 יב. וכיצד הוא מתר בטמאת מת מצוה? הנה מהלך בדרה, 86
 ופגע במת שאין שם מי שיקברנו - הרי זה מטמא לו, 87
 ויקברו. ודברים אלו, דברי קבלה הן. 88
 יג. נזיר וכהן שפגעו במת מצוה - ישמא נזיר, אף על פי 89
 שהוא סותר הימים הראשונים ומביא קרבן טמאה, ואל 90
 ישמא כהן; שזה - קדשתו קדשת שעה, ואפלו הנה נזיר 91
 עולם; והכהן - קדשתו קדשת עולם. 92

לטמאה, וחזקת הטמא טמא, עד שיטהר ודאי. ירד להקר 1
 [=להתקדר] - הרי זה טהור, עד שידע שנגע; נמצא המת 2
 צף על פני המים - הרי זה בחזקת טמא, שחזקתו שנגע 3
 בזה שהוא צף. 4

יום שבת קודש כ"ט שבט ה'תשע"ג

פרק ז

א. יש טמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, ולא סותר 7
 את הקודמין, ואף על פי שנטמא בהן טמאת שבעה; לפי 8
 שלא נאמר בו "וכי יטמא לנפש", אלא "וכי ימות מת 9
 עליו" - עד שיטמא בטמאות שהן מעצמו של מת, ואחר 10
 כך יביא קרבנות טמאה, ויגלח תגלחת טמאה, ויפלו כל 11
 הימים הראשונים. 12
 ב. ואלו טמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן: על הנפל, 13
 ואפלו לא נתקשרו אבריו בגדין; ועל פזית מבשר המת; 14
 ועל פזית נצל [מבואר בהמשך]; ועל עצמות שהן רב מנין 15
 העצמות, אף על פי שאין בהן רבע חקב [שם של מידה 16
 קטנה]; ועל עצמות שהן רב בנינו של מת, ואף על פי שאין 17
 בהן רבע חקב; ועל חצי קב עצמות, אף על פי שאין בהן 18
 לא רב בנינו ולא רב מנינו, וכל העצמות יהיו משל מת 19
 אחד, לא משני מתים; ועל השדרה הבאה ממת אחד; ועל 20
 הגלגלת של מת אחד; ועל אבר מן המת הבא ממת אחד, 21
 ועל אבר מן החי מאדם אחד - שיש עליהן בשר הראוי 22
 לעלות בו ארוכה [=עם סיכויי ריפוי כשהוא] בחי; ועל חצי 23
 לג דם הבא ממת אחד; ועל מלא חפנים רקב המת. איזה 24
 הוא נצל? זה בשר המת שנמות ונעשה לחה סרוחה. 25
 ג. ואין רקב המת מטמא, עד שיקבר ערם בארון של שיש 26
 ויהיה בלו שלם. חסר ממנו אבר, או שנקבר בכסותו, או 27
 בארון של עץ או של מתכת [שעשויה להחליד] - אין לו 28
 רקב [שהרי נתערבבו בו דברים נוספים]. ולא אמרו רקב אלא 29
 למת [מוות טבעי] בלבד - להוציא הרוג, שהרי חסר דמו. 30
 ד. קברו שני מתים כאחד [=ביחד], או שגזזו שעריו או 31
 צפרניו וקברו עמו, או אשה עברה שמתה ונקברה ועברה 32
 במעיה - אין הרקב שלהן מטמא; וכן אם טחן המת עד 33
 שנעשה רקב, אינו מטמא - עד שירקב מאליה. טחן את 34
 המת, והניח צפרו עד שהרקב בלו, או שהרקב כשהוא 35
 חי, ומת והרקב הכל - הרי זה ספק; ואם נטמא לרקב זה, 36
 הוא ספק טמא. וכן אם נטמא ברבע [חקב] עצמות הבאות 37
 משדרה, או מן הגלגלת באהלן - הרי זה ספק טמא. 38
 ה. כל אלו השתים עשרה טמאות שמנינו - אם נגע נזיר 39
 באחת מהן, או נשא, או האהל הנזיר עליה, או האהילה 40
 הטמאה על הנזיר, או היה הנזיר ואחת מן הטמאות האלו 41
 באהל אחד - הרי זה מגלח תגלחת טמאה, ומביא קרבן 42
 טמאה, וסותר את הכל; חוץ מן הרקב, שאינו מטמא במגע 43
 - שאי אפשר שיגע בכלו, שהרי אינו גוף אחד; אבל אם 44
 נשא, או נטמא באהל - מגלח. 45

אֶת לֹא תַעֲשֶׂה. וְהָלֹא נִזְיֹר שְׁגִלַח בְּיָמֵי נִזְיֹר עֹבֵר עַל לֹא
 תַעֲשֶׂה וְעֵשָׂה, שְׁנֵאֲמַר: "קְדוֹשׁ יְהוָה, גִּדּוֹל פֶּרַע שְׁעָרֵי רֹאשׁוֹ"
 - וּבְכָל מְקוֹם אֵין עֲשֵׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֵשָׂה
 שְׁכֵמוֹתוֹ; וְלִמָּה דוֹחָה עֲשֵׂה שֶׁל תִּגְלַחַת הַנֶּגַע לְנִזְיֹרוֹתוֹ?
 מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵד נִטְמָא הַנִּזְיֹר בְּצִרְעָתוֹ, וְיָמֵי חִלּוּטוֹ אֵין עוֹלִין לוֹ,
 כְּמוֹ שֶׁבִּבְאֲרָנוּ, וְהָרִי אֵינוֹ קְדוֹשׁ בְּהֵן, וּבְטֵל הַעֲשֵׂה מֵאֲלִיּוֹ,
 וְלֹא נִשְׁאָר אֲלֵא לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא "תַּעֲרֵר לֹא יַעֲבֹר עַל
 רֹאשׁוֹ"; וּלְפִיכָף בָּא עֲשֵׂה שֶׁל תִּגְלַחַת הַצִּרְעָתוֹ, וְדוֹחָה אוֹתוֹ.

יד. פָּגְעוּ בּוֹ שְׁנֵי נִזְיֹרִים, אֶחָד נִזְיֹר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאֶחָד נִזְיֹר
 מֵאָה יוֹם - יִטְמָא נִזְיֹר שְׁלֹשִׁים יוֹם. הֵיכָה אֶחָד נִזְיֹר עוֹלָם,
 וְהַשְׁנִי נִזְיֹר לְזִמְנָן קָצוֹב - יִטְמָא הַנִּזְיֹר לְזִמְנָן קָצוֹב; שֶׁנִּזְיֹר
 עוֹלָם, קִדְּשׁוֹ חֲמוּדָה מְנָה.
 טו. וְכִיצַד הוּא מִתֵּר בְּתִגְלַחַת מִצְוָה? נִזְיֹר שֶׁנִּצְטָרַע וְנִרְפָּא
 מִצִּרְעָתוֹ בְּתוֹךְ יָמֵי נִזְיֹרוֹת - הָרִי זֶה מְגַלַּח כָּל שְׁעָרוֹ; שֶׁהָרִי
 תִּגְלַחַתוֹ מִצְוָה עֲשֵׂה, שְׁנֵאֲמַר בְּמִצְרָע: "וְגִלַּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ"
 וְגו', וְכָל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה - אִם יָכוֹל
 אֵתָּה לְקַיֵּם אֶת שְׁנֵיהֶם, מוֹטֵב; וְאִם לֹא, יָבוֹא עֲשֵׂה וְיִדְּחָה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ג-כ"ט שבט ה'תשע"ג

מִסִּים — אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶם עַד שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם זֶה וְזוֹ.
 והוא: שִׁיתְנוּ דָּבָר קְבוּעַ כְּלִשְׁנָה, כְּפִי שִׁיקְבַּע הַמֶּלֶךְ בְּעֵת
 הַהִיא וְיִהְיוּ נִכְנָעִים וְנִתְּנוּנִים בְּמוֹרָא וְשִׁפְלוּת, וְזֶהוּ עֲנִין
 הַשְׁעָבוֹד. אָבָל אִם לֹא יִשְׁלִימוּ אִתָּנוּ — נִצְטוּיֵנוּ לְהִרְגוֹ
 כְּלִי-זָכָר בְּעִיר, קֹטֵן וְגִדּוֹל, וְלִקְחַת כָּל-שְׁלָלָהּ וְכָל-הַנָּשִׁים,
 והוא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְגו'" (שם, יב).
 וְכָל-זֶה (שֶׁאִם לֹא הִשְׁלִימוּ אֵין הוֹרֵגִין אֶת כּוֹלָם) הוּא דִּין
 מִלְחָמָה הָרְשׁוּת. וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֶה בְּפָרָק ח'
 מִסּוּטָה (מד): וּבְפָרָק ב' מִסְּהִדְרִין (כ).

הַמִּצְוָה הַנ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ שְׁלֹא לִקְרֹא שְׁלוֹם
 לַעֲמֹן וּמוֹאָב לְעוֹלָם, וְהוּא שֶׁה' צִוָּנוּ שֶׁבִּצְרוּרָנוּ עַל הָעָרִים
 נִשְׁלַח לְאַנְשֵׁיהֶן לְפָנֵי הַמִּלְחָמָה שִׁיכְנְעוּ וְיִבְקֹשׁ מֵהֶם
 שִׁישְׁלִימוּ אִתָּנוּ; אִם יִמְסְרוּ לָנוּ אֶת-הָעִיר, אֲסוּר לָנוּ
 לְהִלָּחֵם בָּם וְלְהִרְגֵם, כְּמוֹ שֶׁבִּבְאֲרָנוּ בְּמִצְוָה ק"ץ מִמִּצְוֹת
 עֲשֵׂה — חוּץ מִעֲמֹן וּמוֹאָב שֶׁאֵין נוֹהֲגִים עִמָּהֶם מִנְהַג
 זֶה; אֲלֵא הַזְהָרָנוּ ה' מִלְּהַקִּידֵם לָהֶם שְׁלוֹם וּמִלְבָּקֶשׁ
 שִׁיכְנְעוּ. והוא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְטַבְתָּם
 (שם כג, ז). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (שם): "מִכָּלֵל שְׁנֵאֲמַר: כִּי-תִקְרַב
 אֶל-עִיר לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ וְקִרְאתָ אֲלֶיהָ לְשָׁלוֹם (שם כ, י) יָכוֹל
 אֵף כָּאֵן? (בַּעֲמוֹן וּמוֹאָב) תִּלְמֹד לֹמֵר: "לֹא-תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם
 וְטַבְתָּם". מִכָּלֵל שְׁנֵאֲמַר: ("לֹא תִסְגִּיר עַבְדְּ אֶל אֲדוֹנָיו .. עִמָּךְ
 יִישַׁב) בְּטוֹב לוֹ" (שם כג, יז) יָכוֹל אֵף כָּאֵן (בַּעֲמוֹנִי וּמוֹאָבִי),
 תִּלְמֹד לֹמֵר: ("לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלוֹמָם") "וְטַבְתָּם, כָּל-יָמֶיךָ
 לְעוֹלָם" (שם, ז).

הַמִּצְוָה הַנ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּכָרוֹת אֵילָנוֹת
 מֵאֲכָל בִּשְׁעַת הַמִּצְוֹר עַל עִיר כְּדִי לְהַצִּיק לְאַנְשֵׁיהָ וְלְהַכְאִיב
 לָבָם, והוא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִשְׁחִית אֶת-עֵצָה — וְאִתּוֹ
 לֹא תִכְרוֹת" (שם כ, יט). וְכֵן נִכְנָסַת כָּל-הַשְׁחָתָה בְּכָלֵל לֹא
 זֶה, כְּגוֹן מִי שִׁישְׁרוּף בְּגֵד לְבִטְלָה אוֹ יִשְׁבּוֹר כְּלִי לְבִטְלָה
 — הָרִי זֶה עֹבֵר מִשּׁוֹם "לֹא-תִשְׁחִית" וְלֹאֲהָ וּבִסּוּף מִכּוֹת
 (כב). נִתְבָּאָר, שֶׁקּוֹצֵץ אֵילָנוֹת טוֹבוֹת — לֹאֲהָ. אָמְרוּ:

יום ראשון כ"ג שבט ה'תשע"ג

מצות לא תעשה מו. מצות עשה קצ.
 מצות לא תעשה נו. נז. מצות עשה קצב. קצג.
 המצוה המ"ו — האזהרה שהזהרנו שלעולם לא לגור
 בארץ מצרים, כדי שלא נלמד בפניהם ונשאל נהג
 פמנהגיהם המגנים לדעת התורה, והוא אמרו יתעלה: "לא
 תספון לשוב בדרך הזה עוד" (דברים יז, טז). וכבר נכפל
 הלאו בענין זה שלש פעמים, אמרו (ירושלמי סוכה פרק ד
 הלכה א): בשלשה מקומות הזהירה תורה את-ישראל שלא
 לשוב למצרים, ובשלשה חזרו למצרים ובשלשמן נענשו.
 שלשת המקומות — אחד מהם הוא שהזכרנו; והשני —
 אמרו: "בדרך אשר אמרתי לך לא-תסיף עוד לראתה" (שם
 כח, טח); והשלישי — אמרו: "כי אשר ראיתם את-מצרים
 היום לא תספו לראתם עוד עד-עולם" (שמות יד, יג)
 ואף-על-פי שפשט הלשון שהוא ספור, בא לנו בקבלה
 שהוא לאו. וכבר נתבאר בסוף גמרא סכה (נא): שגם
 אלכסנדראי היא מכלל הארץ שאסור לדור בה, ומים
 אלכסנדראי מודדים חבל ארץ (חלקת-אדמה) בארץ ארבע
 מאות פרסה ורחב ארבע מאות פרסה, וזוהי כל-ארץ
 מצרים שאסור לדור בה. אבל מתר לעבר בה לשם מסחר
 או כדי לעבר לארץ אחרת. ובפרוש אמרו בירושלמי
 (סנהדרין סוף פרק י): לשיבה אי אתה חוזר, אבל אתה חוזר
 לסחרה ולפרקמטיא ולכבוש הארץ.

המצוה המשלימה מאה ותשעים — הצווי שצטוינו
 (לנהוג כמה פרטי דינים) במלחמת שאר האומות, והיא
 הנקראת: מלחמת רשות. שכן נצטוינו שאם נלחם עממה,
 נכרות עממה ברית על נפשם בלבד (שלא נהרגם); אם
 ישלימו עמנו וימסרו לנו את-הארץ, אז נטיל עליהם
 תשלום מסים ועבדות, והוא אמרו יתעלה: "יהי לך למס
 ועבדות" (דברים כ, יא). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם):
 "אמרו: מקבלין אנו עלינו מסים ולא שעבוד, שעבוד ולא

1 ואזהרתה מהכא: "ממנו תאכל ואתו לא תכרת" ויכבר
2 נתבארו דיני מצוה זו בפרק ב' מבבא בתרא (כו.).

3 המצוה הקצ"ב — הצווי שנגצטינו שבזמן שיצאו
4 מחנותינו למלחמה נכין דרך מחוץ למחנה שבו יפנו, ולא
5 יעשה כל-איש צרכיו בכל-מקום (על פני השדה) ויבין
6 האהלים — בדרך שעושים האמות — והוא אמרו
7 יתעלה: "ויד תהיה לך מחוץ למחנה וגו'" (שם כג, יג).
8 ולשון ספרא (פרשת תצא): "אין יד אלא מקום, שנאמר:
9 והנה מציב לו יד" (שמואל-א טו, יב).

10 המצוה הקצ"ג — הצווי שנגצטינו שיהא כלי החפירה
11 תלוי עם כלי המלחמה לכל-אנשי המחנה כדי לחפור בו
12 מקום שיפנה שם בדרך המוכנה לך, ויכסה את-הצוה
13 אחר שיפנה, כדי שלא תראה הצוה על פני הארץ
14 במחנה המלחמה ודוקא, כמו שאמר בתחלת הפרשה:
15 "כי-תצא מחנה על ארץך" (דברים כג, י). ולשון צווי זה
16 הוא אמרו יתעלה: "ויתד תהיה לך על-אונך" (שם, יד).
17 ולשון ספרי (פרשת כי-תצא): "אין אונך אלא מקום זיונה"
18 (כלי מלחמה — וצריך היתד להיות "על אונך").

יום שני כ"ד שבט ה'תשע"ג

20 מצות עשה קצא. ריד.

21 מצות לא תעשה שיא. נח.

22 מצות עשה רכא. מצות לא תעשה רסג. רסד.

23 המצוה הקצ"א — הצווי שנגצטינו למנות כהן שיוכיח
24 (יטוף וינאם) לפני העם את-תוכחת המלחמה ("שמע ישראל
25 אתם קרבים היום למלחמה וגו'" — דברים כ, ג), ויחזיר מי שאינו
26 ראוי שילחם, הן מפני חלשתו, הן מפני שמחשבותיו
27 תלויות בדבר הגורם לו חסר גישה למלחמה — והם
28 שלשת הדברים שבאר הכתוב (בית, כרם, אשה) — ורק
29 אחר-כך מתחילים במלחמה. וכהן זה נקרא: 'משוח-
30 מלחמה'. ויאמר בתוכחתו פלשון הנזכר בתורה, ויוסיף
31 בענין זה דברים המעודדים את-העם למלחמה ומביאים
32 אותם למסור את-נפשם על נצחון דת ה', ועל הנקמה
33 בפסלים המקלקלים את-סדר הישוב, והוא אמרו יתעלה:
34 "והיה קרבכם אל-המלחמה ונגש הכהן" (שם, ב). אחר-
35 כך יצוה להכריז בשורות הצבא להחזיר רפי הלכב,
36 וכל-מי שבנה ולא ישב או נטע ולא אכל, או ארש ולא
37 כנס כמו שבאר הכתוב, והוא אמרו: "ודברו השטרים"
38 (שם, ה). אמרו בגמרא (סוטה מג.): "ודברו השטרים — כהן
39 מדבר ושטר משמיע". וכל-זה, כלומר: תוכחת משוח-
40 מלחמה וההכרזה בערכי המלחמה אינו חובה אלא
41 במלחמת הרשות ובה נוהג דין זה; אבל מלחמת מצוה —
42 אין בה שום דבר מפל-זה, לא תוכחה ("שמע ישראל וגו'")
43 ולא הכרזה (להחזיר שלושה סוגים שבמקרא), כמו שנתבאר
44 בפרק ח' מסוטה (מד.). ושם נתבארו דיני מצוה זו.

45 המצוה הרי"ד — הצווי שנגצטינו שיתיחד הקהן לאשתו
46 שנה שלמה, ולא ילך בה למסעות ולא יצא לצבא כבוש,
47 ולא יתחב בכל-הדומה לזה — אלא ישמח עמה שנה
48 תמימה מיום שכנסה (נשאה), והוא אמרו יתעלה: "נקי
49 יהיה לביתו שנה אחת ושמח את-אשתו אשר-לקח" (שם
50 כד, ה). ויכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מג.).

51 המצוה השי"א — האזהרה שהזהרנו מלהוציא את-
52 הקהן מביתו במשך שנה לשום עבודה מן-העבודות לא
53 למלחמה ולא לזולתה, אלא נפטרונו במשך כל-השנה
54 מחובות הגורמים להעדרו מביתו, והוא אמרו יתעלה:
55 "ולא-יעבר עליו לכל-דבר" (שם). ולשון גמרא סוטה
56 (מד.): "לא יצא בצבא" (שם) יכול בצבא הוא בלא יצא,
57 אבל תמנן כלי זין ויספק מים ומזון — תלמוד לומר:
58 'ולא-יעבר עליו לכל-דבר', עליו הוא דאין אתה מעביר
59 אבל אתה מעביר על אחרים (שאר הפטורים מהמלחמה,
60 הבונה בית וכו'), וכי מאחר דנפקא לי (שאני לומדו) מ'לא-
61 יעבר עליו לכל-דבר', "לא יצא בצבא" למה לי? לעבר
62 עליו בשני לאוין". ויכבר בארנו בכלל התשיעי שלא
63 כל-מה שחייבים עליו בשני לאוין יהיה שתי מצות. ודע
64 שגם הקהן עצמו (בנוסף לאזהרה המוטלת על הממונים על
65 הגיוס והפטור לצבא) מזהר מלצאת מביתו, כלומר: לנסע
66 — כל-השנה. ויכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ח' מסוטה (שם).
67

68 המצוה הנ"ח — האזהרה שהזהרנו מלירוא את-הכופרים
69 בשעת המלחמה ומלצרוע (לפחד) מפניהם, אלא חובה
70 להתאמץ ולהתחזק ולעמוד כנגד העם האחר (האויב).
71 וכל-הנסוג ופונה לאחר — הרי זה עבר על לא-תעשה,
72 והוא אמרו: "לא תצרע מפניהם" (שם ז, כא). וכפל
73 את-הלא ואמר: "לא תיראם" (שם ג, כב). וכפל את-הצווי
74 בענין זה הרבה, כלומר: שלא לצרוע ושלא לפנות לאחר
75 בשעת המלחמה לפי שבמצב זה אפשר לקים את דבר
76 האמת. ויכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מב.).

77 המצוה הרכ"א — הצווי שנגצטינו בדין יפת תאר, והוא
78 אמרו יתעלה: ("כי תצא למלחמה...") "וראית בשביה אשת
79 יפת-תאר" (שם כא, יא) ויכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש
80 קדושין (כא.).

81 המצוה הרכ"ג — האזהרה שהזהרנו מלמכור אשת
82 יפת-תאר אחרי בעילתה באותה הפעם שבא עליה בשעת
83 כבוש העיר, כמו שנתבאר במקומו, והוא אמרו יתעלה:
84 "והיה אם-לא תפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא-
85 תמכרה בכסף" (שם, יד).

86 המצוה הרכ"ד — האזהרה שהזהרנו גם בן מלהעביר
87 יפת-תאר אחר בעילתה. פונתי באמרי "להעבירה": שלא
88 יעשנה שפחה ויניחנה אצלו כשאר השפחות העובדות
89 דרך שפחות, והוא אמרו יתעלה: "לא-תתעמר בה תחת

1 אֲשֶׁר עֲנִיתָהּ" (שם). וְלִשּׁוֹן סִפְרִי (פרשת תצא שם): "לֹא־
2 תִּתְעַמֵּר בָּהּ — שְׁלֹא תִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שִׁשְׁנֵי
3 לְאוּיָן אֱלוֹ מִזֵּהִירִים עַל שְׁנֵי עֲנִינִים נִפְרָדִים, וְהֵם: שֶׁהִזְהִיר
4 מִלְמַכְרָה לְזוּלָתוֹ וְגַם מִלְהִשְׁאִיבָה אֲצִלוֹ הֶרֶף שִׁפְחוֹת, אֲלֵא
5 כְּמוֹ שִׁצְיָה תַעֲלֶה: "וְשִׁלַּחְתָּהּ לִנְפֻשָּׁה". וְכָךְ פָּרְשׁוּ
6 (בדוגמא לפירוש שביפת-תואר) בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: בְּגוֹנֵב נִפְשׁ
7 "וְהִתְעַמֵּר-בּוֹ וּמָכְרוֹ" (שם כד, ז), אָמְרוּ (ספרי שם):
8 מִשְׁכִּינְסוֹ לְרִשְׁוֹתוֹ וְלִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. וְכָךְ נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי יִפְת־
9 תֹּאֵר בְּתַחֲלַת קְדוּשֵׁינָן (כא:).

סיום חלק המצוות-עשה

11 [כתבה רבינו בסמוך למצוות עשה רמח]

12 וְדַע שֶׁזֶה שֶׁאֲמַרְתִּי בְּכָל-מִצְוָה 'כָּכָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֶיהָ בְּמָקוֹם
13 פְּלוּנִי', אֵין כּוֹנֵנִתִי בְּכָךְ שֶׁאוֹתוֹ הִפְרָק אוֹ אוֹתָהּ
14 הִמְסַכְתָּא כּוֹלֵלֶת כָּל-דִּינֵי אוֹתָהּ הַמִּצְוָה, עַד שֶׁלֹּא תַעֲדָר
15 מִשֵּׁם שׁוֹם שֶׁאֵלֶּה, אֲלֵא אֲנִי מְזַכֵּיר אֶת-הַמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ
16 עֶקֶר הַלְכוֹת אוֹתָהּ הַמִּצְוָה וְרֹב דִּינֶיהָ, אֶף-עַל-פִּי שִׁישׁ
17 שֶׁאֵלוֹת רַבּוֹת מֵהַלְכוֹת אוֹתָהּ הַמִּצְוָה מִפְּזוּרוֹת בְּמָקוֹמוֹת
18 אַחֲרִים בְּתַלְמוּד, שֶׁלֹּא אֲזַכֵּיר מְקוֹמָן עֲתָה.

19 וְכֹאֲשֶׁר תִּתְבּוֹנֵן בְּכָלֵל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה, שֶׁקֵּדָם וְזָכְרָן, תִּמְצָא
20 מִהֵן מִצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה לְצַבּוֹר לֹא לְכָל-יַחֲדִיד וְיַחֲדִיד,
21 כְּגוֹן: בְּנֵינִי בֵּית הַבְּחִירָה וְהַקָּמֶת מִלֶּךְ וְהַכְרַתַּת זֶרַע עֲמֻלֶּק.
22 וּמִהֵן מִצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה לְיַחֲדִיד, אִם עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה פְלוּנִי אוֹ
23 אִם אֶרַע לוֹ מִצֵּב פְּלוּנִי, כְּגוֹן קָרְפֵּן שׁוֹגֵג וְקָרְפֵּן הַזֵּב,
24 וְאֶפְשָׁר שִׁישְׁאָר (האחד מבני) אָדָם כָּל-יָמֵי חַיָּיו, וְלֹא יַעֲשֶׂה
25 אוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה וְלֹא יֶאֱרַע לוֹ אוֹתוֹ הַדְּבָר. וְיֵשׁ מִמִּצְוֹת אֵלוֹ
26 גַּם דִּינִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, כְּגוֹן דִּין עֶבֶד עֲבָרִי, וְדִין אָמָה
27 עֲבָרִיָּה, וְדִין עֶבֶד כְּנַעֲנִי, וְדִין שׁוֹמֵר חֲנֻם וְדִין שׁוֹאֵל
28 וְיוֹלָתֶם מִמֶּה-שֶׁקֵּדָם וְזָכְרוּ. וְאֶפְשָׁר שִׁישְׁאָר אָדָם כָּל-יָמֵי
29 חַיָּיו וְלֹא יִדּוֹן בְּדִין זֶה וְלֹא יִתְחַיֵּב בְּמִצְוָה זֹאת. וּמִהֵן גַּם
30 מִצְוֹת שֶׁאֵינָן חוֹבָה אֲלֵא בִּפְנֵי הַבֵּית, כְּגוֹן הַתְּגִיגָה וְהִרְאָיָה
31 וּמִצְוֹת הַקֶּהֱל וְכָכָר הַזִּפְרָנוֹן אַחַת אַחַת. וּמִהֵן גַּם מִצְוֹת
32 שֶׁאֵינָן חוֹבָה אֲלֵא לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְכוּשׁ, כְּגוֹן מַעֲשְׂרוֹת
33 וְתְרוּמוֹת וּמִתְנוֹת כְּהֵנָּה וּמִתְנוֹת עֲנִיִּים, כְּלוּמַר הַלֵּקֶט
34 וְהַפֶּרֶט וְהַשְׁכָּחָה וְהַפָּאָה וְהַעוֹלָלוֹת; וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ
35 אוֹתוֹ הַרְכוּשׁ וְלֹא יִתְחַיֵּב בָּהֶן וְיִחֲזִיק אָדָם כָּל-יָמָיו וְלֹא
36 יִתְחַיֵּב בְּמִצְוָה מִן-הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר מִן-הַסּוּג הַזֶּה. אֲבָל
37 הַצִּדְקָה אֵינָה בְּכָלֵל אֵלֶּה, לְפִי שֶׁהִיא חוֹבָה אֶפְלוֹ לְעִנִּי
38 הַמִּתְפַּנֵּס מִן-הַצִּדְקָה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּמִהֵן מִצְוֹת שֶׁהֵן
39 חוֹבָה עַל-כָּל-אָדָם בְּהִכְרַת, בְּכָל-זְמַן וּבְכָל-מָקוֹם וּבְאִיזָה
40 מִצֵּב שִׁיחֶיהָ, כְּגוֹן הַצִּיצִית וְהַתְּפִלִּין וְשִׁמְרִית שִׁבְתָּ, וְאֵנִי
41 נִקְרָא אֶת-הַמִּצְוֹת שֶׁמְסוּגָה זֶה: הַמִּצְוֹת הַהִכְרַחֲיוֹת, לְפִי שֶׁהֵן
42 חוֹבָה בְּהִכְרַת עַל-כָּל-אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהוּא גְדוֹל בְּשָׁנִים
43 בְּכָל-זְמַן וּבְכָל-מָקוֹם וּבְכָל-מִצְוָה.

44 וְכֹאֲשֶׁר תִּתְבּוֹנֵן בְּרַמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה אֱלוֹ תִּמְצָא, שֶׁהַמִּצְוֹת

45 הַהִכְרַחֲיוֹת הֵן שְׁשִׁים, בְּתַנָּאֵי שְׁנַיִת שֶׁאָדָם זֶה שֶׁאֲמַרְנוּ
46 שֶׁהוּא חַיֵּב בְּשְׁשִׁים מִצְוֹת אֵלֶּה בְּהִכְרַת נִמְצָא בְּמִצְבֵּי רַב בְּנֵי
47 אָדָם הֵינּוּ: שֶׁהוּא גֵר בְּבֵית שְׂבָעִיר, וְאוֹכֵל מִיְּנֵי הַמְּזוֹן
48 הַיְדוּעִים שֶׁהֵם מְזוֹן בְּנֵי אָדָם, כְּלוּמַר לֶחֶם וּבִשָּׁר, וְעוֹשֶׂה
49 מִסְחָר עִם בְּנֵי אָדָם, וְנוֹשֵׂא אִשָּׁה וּמוֹלִיד בָּנִים. וְשְׁשִׁים
50 מִצְוֹת אֵלֶּה הֵן לְפִי הַסֵּדֶר שֶׁסִּדְרָנוּ בְּמִנְיָנֵנוּ זֶה: הַמִּצְוָה א,
51 ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י — וְזוֹ הַעֲשִׂירִית אֵין הַנְּשִׁים
52 חַיְבוֹת בָּהּ; יא — וְגַם הִיא אֵינָה חוֹבָה לְנָשִׁים; יב —
53 וְאֵינָה חוֹבָה לְנָשִׁים; יג — וְאֵינָה חוֹבָה לְנָשִׁים; יד —
54 וְאֵינָה חוֹבָה לְנָשִׁים; טו, יז — וְאֵינָה חוֹבָה לְנָשִׁים; יט,
55 כו — וְזוֹ מִיְּחֻדָּת לְזָכָרִי הַכְּהֵנִים; לב, נד, עג, צד, קמג,
56 קמו, קמוז, קמט, קנ, קנב, קנד, קנה, קנו, קנז, קנח, קנט,
57 קס, קסא — וְאֵינָה חוֹבָה לְנָשִׁים; קסב, קסג, קסד, קסה,
58 קסו, קסז, קסח — וְזוֹ אֵינָה חוֹבָה לְנָשִׁים; קסט — וְזוֹ
59 אֵינָה חוֹבָה לְנָשִׁים; קע — וְאֵינָה חוֹבָה לְנָשִׁים; קעב,
60 קעה, קפד, קצה, קצז, רו, רז, רח, רט, רי, ריא, ריב —
61 וְזוֹ אֵינָה חוֹבָה לְנָשִׁים; ריג, ריד — וְהִיא מִיְּחֻדָּת לְזָכָרִים;
62 רטו — וְגַם הִיא מִיְּחֻדָּת לְזָכָרִים.

63 הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁמִּשְׁשִׁים הַמִּצְוֹת הַהִכְרַחֲיוֹת הָאֵלֶּה מִ"ו
64 מִצְוֹת הֵן חוֹבָה גַּם לְנָשִׁים, וְאֶרְבַּע עֲשָׂרָה מִצְוֹת מִהֵן
65 אֵינָן חַיְבוֹת בָּהֶן. וְיִהְיֶה לָךְ הַסִּימָן בְּשְׁשִׁים מִצְוֹת הַהִכְרַחֲיוֹת
66 הָאֵלֶּה שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת (שִׁיר הַשִּׁירִים ו, ח), וְיִהְיֶה הַסִּימָן
67 בְּהַשְׁמַטַּת הָאֶרְבַּע עֲשָׂרָה מִן-הַנְּשִׁים אֲזֵלֶת יָד (דברים לב, לו)
68 אוֹ יִהְיֶה הַסִּימָן בַּחוּכְתּ מִ"ו מִצְוֹת בְּלִכּוּד לְנָשִׁים גַּם אֶת בְּדָם
69 בְּרִיתָהּ (זכריה ט, יא) כְּלוּמַר: מִנֵּן בְּדָם חוֹבָה לָהֶן וְהֵן הַבְּרִית
70 הַמִּיְּחֻדָּת לְאִשָּׁה בְּהִכְרַת.

71 זֶהוּ מִה-שֶׁרָאִינוּ לְרִשֵּׁם בְּמִנְיָן מִצְוֹת עֲשֵׂה.
72 וּמֵאֵת ה' אֲשָׁאֵל עֶזְרִי לִקְנֹם כָּל-מִה-שֶׁצִּוְּנוּ בּוֹ מִהֵן
73 וְלִהְיוֹתֶנּוּ מִכָּל מִה-שֶׁהִזְהִיר מִמֶּנּוּ.
74 וְזֶהוּ (הַתְּרִי"ג מִצְוֹת) מִה-שֶׁצִּוְּנוּ לְכָלוֹל בְּמִצְוָה זֶה (כְּלוּמַר:
75 בַּסֵּפֶר הַמִּצְוֹת).

התחלת מחזור הל"ב

במסלול ספר המצוות

יום שלישי כ"ה שבט ה'תשע"ג

הספר הזה . .

במצוות עשה

81 הַסֵּפֶר הַזֶּה "סֵפֶר הַמִּצְוֹת" בּוֹ אֲבָאֵר אֶת-מִנְיָן הַמִּצְוֹת וְאֵיךְ
82 רָאוּי לְמִנּוּתָן. וְאֲבִיא לְכָךְ רָאִיוֹת מִפְּסוּקֵי הַתּוֹרָה
83 וּמִדְּבָרֵי חֲז"ל עַל פְּרוּשָׁן, וְאֶקְדִּים כָּלֵלִים ("שורשים" — יסודות)
84 שֶׁרָאוּי לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם בְּמִנְיָן הַמִּצְוֹת. וְכִשְׁיֵצָא מִנִּינָן נִכּוֹן עַל
85 פִּי הַמֵּאֱמָר הַזֶּה בְּרָאִיָּה בְּרוּרָה שֶׁאֵין בָּהּ סֶפֶק — תִּתְבָּרַר
86 לְקוֹרְא טְעוּתוֹ שֶׁל כָּל-מִי שֶׁמֵּנֶה הַפֶּךְ מִה-שֶׁמִּנְיָנוּ אֲנַחְנוּ. וְאֵין
87 לִי צֶרֶף לְהַשִּׁיב לְאָדָם מִסֵּס וְלֹא לְכַרֵּר טְעוּתוֹ. כִּינֵן

למנות עשה שבה עם מצות עשה, ולא שבה עם מצות
לא-תעשה.

הכלל השביעי: שאין למנות פרכי הלכות המצוה.

הכלל השמיני: שאין למנות השלילה עם האזהרה.

הכלל התשיעי: שאין למנות את-הלאוין והעשה, אלא
את-הענינים שמזהרים ושמצוים עליהם.

הכלל העשירי: שאין למנות את-ההקדמות שהן לאיזו
תכלית שהיא.

הכלל האחד-עשר: שאין למנות חלקי המצוה, כל-חלק
בנפרד, אם כללם מצוה אחת.

הכלל השנים עשר: שבפעולה שמצוים על עשייתה, אין
למנות כל-חלק שבה לבדו.

הכלל השלישה עשר: שמספר המצות אינו מתרבה לפי
מספר הימים שבהם נוהגת המצוה ההיא.

הכלל הארבעה עשר: איך ראוי למנות קיום הענשים
במצות עשה.

יום רביעי כ"ו שבט ה'תשע"ג

יום חמישי כ"ז שבט ה'תשע"ג

יום שישי כ"ח שבט ה'תשע"ג

בימי לימוד הקדמת היד ילמד כל אחד ואחד מהשורשים
(—הכללים) כפי יכולתו, לחלק השאר ללמוד בימים
הסמוכים בנוסף על לימוד מצות אותו יום].

והנני חוזר לבאר כל-פעל מהם ולהביא ראיות עליו, אם
ירצה השם.

הכלל הראשון: שאין למנות במנין הזה את-המצות שהן
מדרבנן.

דע שענין זה לא היה צריך להעיר עליו, פי הוא ברור.
שהרי בין שלשון התלמוד (מכות כג) הוא: "שש מאות

ושלש-עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני" — איך נאמר
בדבר שהוא מדרבנן שהוא מפלל המנין? אלא העירנו על

כך, מפנין שכתב טעו בזה ומנו גר חנניה ומקרא מגלה
בכלל מצות עשה, וכן מאה ברכות בכל-יום ונחום אבליים

ובקור חולים וקברת מתים והלכשת צרמים וחשוב תקופות
ושמונה עשר יום לגמר בהן את-ההלל. אכן יש להסתכל

בתמיהה במי ששומע את-דבריהם "נאמרו לו למשה
בסיני" ומונה קריאת ההלל, שבו שבח דוד לפני השם

ותעלה, (כאלו) בזה נצטנה משה; ומונה גר חנניה, שקבעו
אותו חקמים בבית שני. וכן מקרא מגלה! ואיני סבור

שהתועלת והתכלית המכונות במאמר זה תשגנה על-ידי
מבקשיהן בלי זאת. שכן אבאר את-המצות בלן ומנינן —
מצוה מצוה — ואביא ראיה על כל-מה-ש"ש בו ספק, או
מה שאפשר שישגה מי שאין לו בקיאות בדיני התורה,
ואסיר שגיאתו ואבאר כל מה-ש"ש בו ספק.

אבל אין כונתי בחבור זה לפרט דיני איזו מצוה מן-המצות,
אלא למנותן בלבד. ואם אמנם אפשר מהן משהו
בשעת הזכרתן, הרי אפשרשנו על דרך פרוש השם (לצורך
הסברת "שם" — מזהות המצוה — אך לא כדי לפרט הלכותיה), כדי
שיודע מה הוא העשה או הלאו הזה, ולא יזה דבר נתן השם
הזה. וכשתשג ידעת מנינן על פי ראיות מן-החבור הזה,
אז אזכירן בדרך סתם בראש אותו החבור הכולל (בפתיחת
ספר "משנה תורה") במה שזכרנו (כמו שהזכרנו לעיל).

הכללים (שורשים)

ואני עתה מתחיל בזכרון הכללים שראוי לסמוך עליהם
במנין המצות, והם ארבעה עשר כללים. אף אקדים
[ואמר] שכלל המצות שכולל ספר התורה, שצננו השם בהן
— הן שש מאות ושלש עשרה מצות, מהן — מצות עשה
רמ"ח, במנין אברי גוף האדם; ומהן — מצות לא-תעשה
שס"ה, והן במנין ימות החמה (שנת השמש). ומנין זה נזכר
ב'לשון התלמוד בסוף גמרא מכות (כג). אמרו: שש מאות
ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני: שס"ה כנגד
ימות החמה, ורמ"ח כנגד אבריו של אדם. ועוד אמרו
(תנחומא פרשת תצא) על דרך הדרש על שמצות עשה במנין
האברים, כלומר: כל-אבר ואבר אומר לו לאדם: עשה בי
מצוה; ושמצות לא-תעשה במנין ימות השנה, כלומר:
כל-יום ויום אומר לו לאדם: אל תעש בי עברה. וזה לא
נעלם מאף אחד מפל-מי שמנה את-המצות, כלומר: שזהו
מנינן, אלא ששגו שגיאה גמורה בדברים המנויים, כמו
שיתבאר בחבור זה, וזאת מפני שלא ידעו עניני י"ד
הכללים (השורשים) האלה שאבארים עכשו:

הכלל הראשון מהם: שאין למנות במנין הזה את-המצות
שהן מדרבנן.

הכלל השני: שלא כל מה-שנלמד באחת משלש עשרה
מדות שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי למנותו.

הכלל השלישי: שאין למנות מצות שאינן נוהגות
לדורות.

הכלל הרביעי: שאין למנות צווים הנוגעים לכל-מצות
התורה כלה.

הכלל החמישי: שאין למנות טעם המצוה כמצוה בפני
עצמה.

הכלל השישי: שהמצוה שיש בה עשה ולא-תעשה, יש

1 שידמה מישהו או יעלה על לבו שנאמר למשה בסיני שיצוה
2 אותנו, שאם בסוף מלכותנו יקרה לנו עם היגנים כף וכן
3 שנתחב להדליק נר חנכה. אף נראה לי, שמה שהכשילם
4 בכף הוא, שאנו מברכים על דברים אלו: "אשר קדשנו
5 במצותיו וצונו על מקרא מגלה, ולהדליק נר חנכה, ולגמור
6 את ההלל"; וגם שהתלמוד (שבת כג.) שואל (על כך שמברכים
7 על מצוות דרבנן "וצונו"): היכן צונו? ואמרו: מ"לא תסור".
8 ואם אמנם משום כך מנו — הנה ראוי שימנו כל דבר שהוא
9 מדרבנן, כיון שכל מה שצונו חכמים וכל מה שאסרו
10 עלינו, הרי כבר נצטוו משה רבנו בסיני שיצוה אותנו
11 לקינו, שכן הוא אומר: "על פי התורה אשר יורוך ועל
12 המשפט אשר יאמרו לך תעשה" (דברים יז, יא). והנהירנו
13 מלעבר על דבריהם בשום ענין ממה שצונו וקבעו ואמר:
14 "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (שם). אבל
15 אם נכון למנות כל מה ששהו מדרבנן בכלל תרי"ג מצוות,
16 כיון שהוא נכנס לכלל אמרו ותעלה: "לא תסור", ויעל
17 המשפט אשר יאמרו לך תעשה — מדוע נתקדו אלו
18 מזולתן? ודברי כמו שמנו נר חנכה ומקרא מגלה, כף הנה
19 נכון למנות נטילת ידים ומצות ערוב, שהרי אנו מברכים:
20 אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים, ועל מצות ערוב,
21 כמו שאנו מברכים: על מקרא מגלה, ולהדליק נר של חנכה
22 — והכל מדרבנן! ובפרוש אמרו (חולין קו.): מים ראשונים
23 (נטילת ידים שלפני הסעודה) מצוה. מאי מצוה? אמר אביי:
24 מצוה לשמע דברי חכמים. כמו שאמרו במקרא מגלה ונר
25 חנכה: היכן צונו? מ"לא תסור". וכבר נתבאר, שכל מה
26 שתקנו הנביאים, עליהם השלום, שעמדו אחרי משה רבנו
27 — הוא גם כן מדרבנן. ובפרוש אמרו (ערוכין כא.): בשעה
28 שתקן שלמה ערוכין וידים (נטילת ידים) יצתה בתקול
29 ואמרה: "חכם בני ושמוח לבי וכו'" (משלי כז, יא). ובמקומות
30 אחרים בארו, שערוכין — דרבנן, וידים — מדברי סופרים.
31 ובכך נתבאר לך שכל מה שתקנו אחר משה רבנו נקרא:
32 דרבנן.

33 הנה בארתי לך זאת, כדי שלא תחשב שמקרא מגלה —
34 כיון שהוא תקון נביאים — נחשב מדאורייתא (ואינו
35 דומה לשאר מצוות דרבנן), שהרי ערוכין מדרבנן (ולא נמנה
36 במצוות) אף על פי שהם תקון שלמה בן דוד ובית דינו. וזה
37 מה שצונו מזולתנו (בעל "הלכות גדולות"), ולכן מנה
38 הלבשת ערומים, לפי שמצא בישעיה: "כיתראה ערם
39 וכסיתו" (ישעיה נח, ז). ולא ידע שזה נכנס לכלל אמרו: "די
40 מחסרו אשר יחסר לו" (דברים טו, ח). כי ענין הצווי הנה —
41 ואין בזה שום ספק — שנאמר את-הרעבים, ונלביש
42 את-הערומים, ונתן מצע למי שאין לו מצע, וכסוי למי שאין
43 לו כסוי, ונשיא את-הפנוי שאין לו יכלת להתחתן, ונרפב
44 מי שדרכו לרפב, כמפרסם בדברי התלמוד (כתובות סו):
45 שכל-זה נכנס לכלל אמרו: "די מחסרו". אף באלו לשון
46 התלמוד מחבר אצל אלו בלעגי שפה ובקשון אחרת (ולכן
47 טעו בדבר המפורש בתלמוד); ולולא כף — לא מנו מקרא

48 מגלה וכדומה בין המצוות שנאמרו לו למשה בסיני. ולשון
49 הגמרא בשבועות (טז.): אין לי אלא מצוות שצטוו על הר
50 סיני; שצתידין להתחדש, כגון מקרא מגלה, מנין? תלמוד
51 לומר: "קינו וקבלו" (אסתר ט, כז) — קינו מה שצונו
52 כבר, והוא: שיאמינו בכל-מצוה שיתקנו הנביאים
53 והחכמים בלאחר מכן.

54 אבל תמהני: מדוע מנו מצוות עשה שהן מדרבנן, כמו
55 שהזכרנו, ולא מנו גם כן מצוות לא-תעשה שהן
56 מדרבנן? הרי כמו שמנו בין מצוות עשה נר חנכה ומקרא
57 מגלה ומאה ברכות והלל, הנה להם למנות גם כן בכלל
58 מצוות לא-תעשה — עשרים שניות כעשרים מצוות לא-
59 תעשה? כי כמו שכל-ערוכה וערוכה (איסורי ביאה) היא
60 לא-תעשה דאורייתא, כף כל-שניה ושניה (נשים שהן קרובות
61 של קרוביו של האדם — "שניות" — שמן התורה היו מותרות) היא
62 לא-תעשה דרבנן, כמו שבארו ואמרו (יבמות פרק ב משנה ד):
63 שניות מדברי סופרים. וכבר נתבאר בתלמוד, שמה שאמרו
64 במשנה "אסור מצוה" רצונם לומר: השניות. ואמרו: מאי
65 (מהו לשון) מצוה? מצוה לשמע דברי חכמים. וכך הנה להם
66 למנות בתוך הכלל אחת חלוצה, שהיא מדברי סופרים!

67 כללו של דבר: אלו מנינו כל-עשה דרבנן וכל-לא-תעשה
68 דרבנן, הנה הענין מגיע לאלפים רבים! וזה דבר
69 ברור שאין בו נסתר כלל, והוא: שכל מה-שהוא מדרבנן
70 אינו נחשב בכלל תרי"ג מצוות, לפי שהסכים הנה כלם
71 פסוקי תורה ואין בהם שום דבר מדרבנן, כמו שנבאר. אף
72 זה שהם מונים מקצת דברים שהם מדרבנן ומניחים
73 מקצתם לפי בחירתם — זה דבר שאי-אפשר לקבלו בשום
74 פנים, יאמרו מי שיאמרו. וכבר בארנו ענין הכלל הנה
75 ונראיתו עד שלא נשאר שמץ ספק לשים אדם.

76 הכלל השני: שלא כל מה שנתלמד באחת משלש עשרה
77 מדות (כללי לימוד) שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי
78 למנותו.

79 כבר בארנו בראש חבורנו על פרוש המשנה, שר"ב דיני
80 התורה נלמדים בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת
81 בהן, ושנהדין שנלמד במדה מאותן המדות פועמים יש בו
82 מחלקת; אף יש דינים שהם פרושים מקבילים ממש רבנו
83 ואין בהם מחלקת, אלא שמביאים עליהם ראיה באחת
84 מ"ג מדות. שכן מחכמת הפתוי שאפשר למצא בו רמז
85 המורה על אותו הפרוש המקביל או הקש המורה עליו,
86 וכבר בארנו ענין זה שם. כיון שהדבר כן — הרי לא
87 כל-החלכה) שנמצא שחכמים הוציאוה במדה מ"ג מדות
88 נאמר עליה שהיא נאמרה למשה בסיני; אף גם לא נאמר
89 על כל מה שנמצא שחז"ל סומכים אותו בתלמוד על אחת
90 מ"ג מדות. שהוא מדרבנן — כי הוא יכול להיות פרוש
91 מקביל. והענין כף הוא: כל מה-שלא תמצאו מפרש בתורה
92 ותמצא שהתלמוד למד אותו באחת מ"ג מדות, אם פרשו

47 פל-דבר שגלמד במדה אחת מי"ג מדות שהתורה נדרשת
48 בהן — כי אז היה מספר המצוות מגיע לאלפים רבים.
49 שמא תחשב שאנו נמנעים מלמנותן מפני שאין ברורות,
50 ושאותו הדין הנלמד באותה המדה אולי נכון ואולי בלתי
51 נכון — לא זאת היא הסבה, אלא הסבה היא, שכל
52 מה-שגלמד הם ענפים מן-העקרים שנגמרו לו למשה בסיני
53 בפרוש, והם: תר"ג מצוות.

54 ואפלו היה משה בעצמו הלומד, הרי אלו אינם נמנים.
55 והרצאה לכל-זה אמרם בגמרא תמורה (טז): אלה
56 ושבע מאות קלין וחמין וגירות שוות ודקדוקי סופרים
57 נשתכחו בימי אבלו של משה, ואף-על-פי-כן החזירין
58 עתניאל בן-קנז מפלפולו, שנאמר: "ויאמר כלב אשר-יכה
59 את-קרית-ספר ולכדה וגו' וילכדה עתניאל בן-קנז" (יהושע
60 טו, טז). ואם אלו הן הנשכחות, כמה היה הסך הכולל
61 שממנו נשפח מספר זה. שהרי לא יתכן לומר שנשפח כל
62 מה-שגלמד. אם בן אין ספק, שאותם הדינים שגלמדו בקל
63 וחמר או במדה אחרת היו אלפים רבים — וכל-אלו כבר
64 היו בימי משה רבנו, שהרי בימי אבלו נשתכחו. הנה נתבאר
65 לך שאפלו בימי משה מדברים על "דקדוקי סופרים" (לשון
66 הגמרא דלעיל), לפי שכל מה-שלא שמעו בסיני בפרוש —
67 הרי הוא מדברי סופרים. הנה נתבאר, שתרי"ג מצוות
68 שנגמרו לו למשה בסיני לא מנו בהן כל מה-שגלמד בשלש
69 עשרה מדות, אפלו לא בזמנו עליו השלום — כל-שכן
70 שלא נמנה בהן מה-שגלמד בזמן מאחר. אלא רק זה נמנה
71 מה-שהיה פרוש שנקסר בשמו. והוא, שיאמרו נושא
72 הקבלה בפרוש, שדבר זה אסור לעשותו ואסורו מדברי
73 תורה; או שיאמרו שהוא גוף תורה — אז נמנה אותו, שהרי
74 נלמד מפי הקבלה, ולא באחת המדות; ולא הזכירו בענינו
75 אחת המדות והביאו עליו רציה באחת מי"ג מדות אלא
76 להראות חקמת הכתוב, כמו שבאנו בפרוש המשנה.

77 הכלל השלישי: שאין למנות מצוות שאינן נוהגות לדורות.
78 דע שאמרם: "תר"ג מצוות נאמרו לו למשה בסיני" מורה,
79 שמספר זה הוא מספר המצוות הנוהגות לדורות. לפי
80 שמצוות שאינן נוהגות לדורות אין להן קשר בסיני, אם
81 נאמרו בסיני ואם לא. ולא נתכנונו באמרם "בסיני" אלא
82 לעקר מתן התורה שנתנה בסיני, וזה מאמר ה' תעלה:
83 "עלה אלי ההרה והיה-שם ואנתה לך וגו'" (שמות כד, יב).
84 ובפרוש אמרו (מכות כג): מאי קראה? (מהו הפסוק שמשם
85 למדנו שישנן תרי"ג מצוות) "תורה צוה-לנו משה מורשה וגו'"
86 (דברים לג, ד), כלומר: מנין תו'ר'ה, שהוא (בגמטריא)
87 תרי"א; ו"אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמעום;
88 ובאלה נשלמו תרי"ג מצוות. (מדוע מפסוק זה דוקא אנו לומדים
89 מנין המצוות) הפונה בסימן זה, שהדבר שצוה לנו משה ולא
90 שמענוהו אלא ממנו הוא מנין תו'ר'ה ואותה (דוקא) קרא:
91 "מורשה קהלת יעקב" — ומצוה שאינה נוהגת לדורות
92 אינה מורשה לנו, שכן לא נקרא "ירשה" אלא דבר הקיים

1 הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה (חלק מהתורה) או שזה
2 מדאורייתא — הרי זה ראוי למנותו, שהרי מקבלי המסורת
3 (חז"ל) אמרו שהוא מדאורייתא; אבל אם לא בארו זאת ולא
4 אמרו זאת בפרוש — הרי הוא מדרבנן, בין שאין פסוק
5 המורה עליו, גם זה כלל שפבר נשתפש בו וזלחנו, ולפיכך
6 מנה (בה"ג) יראת חכמים בכלל מצוות עשה. ומה-שהביאו
7 לידי כך, כפי הנראה לי, דברי רבי עקיבא (פסחים כב):
8 "את-ה' אלהיך תירא" (דברים ו, יג) — לרבות תלמידי
9 חכמים. וחשבו שכל מה-שגלמד ברבוי, הוא מן הכלל
10 הנזכר (בכלל תרי"ג מצוות).

11 אף אם הדבר כמו שחשבו, מדוע לא מנו כבוד בעל האם
12 (אב חורג) ואשת האב מצוה בפני עצמה, נוספת על
13 כבוד אב ואם? וכן כבוד אחיו הגדול? שכן האנשים האלה
14 למדנו (רק) מרובי שחיבים לכבדם. אמרו (כתובות קג):
15 "את-אביך" (שמות כ, יב) — לרבות אחיו הגדול ולרבות
16 בעל אמו; ו"את-אמך" (שם) — לרבות אשת אביך, כמו
17 שאמרו: "את-ה' אלהיך תירא" — לרבות תלמידי חכמים.
18 ומדוע מנו אלו ולא מנו אלו?

19 וכבר הביאם חסר הדיעה לענין חמור יותר מזה והוא,
20 שאם מצאו דרש של איזה פסוק, ואותו הדרש מחיב
21 לעשות איזו פעולה או להתרחק מאיזה דבר — ואלה כלם
22 בלי ספק דרבנן — הרי הם מונים אותם בכלל המצוות,
23 אף-על-פי שפשטה דקרא אינו מורה על שום דבר מאותם
24 הדברים, ועל אף הכלל שלמדנו, עליהם השלום, באמרם
25 (שבת סג): אין מקרא יוצא מידי פשוטו; ואף-על-פי
26 שהתלמוד חוקר בכל-מקום, כשמוצאים (חז"ל) פסוק שלמדו
27 ממנו ענינים רבים על דרך הבאור והכאת הראיות, ושואל:
28 גופה דקרא (פשוטו של מקרא) במאי קא מדבר? (ורק בזה היה
29 עליהם להתחשב) — אלא מפנין שהם מסתמכים על שגיאה
30 זו, מנו בכלל מצוות עשה: בקור חולים ונחים אבליים וקברת
31 מתים, בגלל הדרש הנאמר על דבריו תעלה: "והודעת להם
32 את-הדרך ילכו בה ואת-המעשה אשר יעשו" (שמות יח, כ)
33 והוא אמרם על זה (בבא קמא ק): את-הדרך — זו גמילות
34 חסדים; ילכו — זה בקור חולים; בה — זו קברת מתים;
35 ואת-המעשה — אלו הדינים; אשר יעשו — זו לפנים
36 משורת הדין. וחשבו שכל-פעולה ופעולה מן-הפעולות האלה
37 היא מצוה בפני עצמה, ולא ידעו שכל-הפעולות האלה
38 ודומיהן נכנסות תחת מצוה אחת מכלל המצוות האמורות
39 בתורה בפרוש, והוא אמרו תעלה: "ואתה תרצה כמוד" (ויקרא יט, יח). ובדרך זו גופה מנו חשוב תקופות (לוח השנה)
40 כמצוה בגלל הדרש הנאמר על הפסוק: "כי היא חקמתכם
41 ובינתכם לעיני העמים" (דברים יד, ו). — והוא אמרם (שבת
42 עה): איזו היא חקמה ובינה שהיא לעיני העמים? הרי
43 אומר: זה חשוב תקופות ומזלות.

44 הלא אלו היו מונים ענין שהוא ברור יותר מזה, שאפשר
45 להעלות על הדעת יותר שראוי למנותו — וזה

1 לדורות, כמו שנגאמר: "בימי השמים על-הארץ" (שם יא,
2 כא). וממה שאמרו (תנחומא פרשת תצא) גם זאת: שכל-אבר
3 ואבר באלו מצוה לאדם לעשות מצוה, וכל-יום ויום באלו
4 מזהירו מעברה — והרי זה מוכיח שהמנין הזה לא יחסר
5 לעולם, אבל אלו היו מצוות שאינן נהגות לדורות מפלל
6 המנין, כי אז היה המספר הזה חסר בזמן שבו מסתימת
7 חובת אותה המצוה, ולא היה מאמר זה (מנין תרי"ג) נכון
8 אלא בזמן מסים.

9 ואמנם זולתנו (בה"ג) טעה גם בעקר הזה ומנה — כשהיה
10 נתון בדחק (כדי להשלים המספר) — "ולא יבאו
11 לראות כבלע את הקדש" (במדבר ד, כ) (שאינן ללויים לגעת בעת
12 אריות — "בליעת" — הכלים), וגם מנה (תחילת הפסוק; ומבן
13 חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ..) "לא יעבד עוד" (שם ח, כה)
14 — בענין (עבודת) הלויים. אבל גם אלו אינן נהגות לדורות
15 אלא במדבר, אף-על-פי שאמרו (סנהדרין פא:): רמז לגונב
16 את-הקסנה (כלי שרת — "קשוות") — "לא יבאו לראות"
17 ("כבלע את הקודש" — שגונבים את כלי הקודש) הרי די באמרם
18 "רמז", שפשטה דקרא אינו בענין זה; וגם אינו מפלל
19 מחייבי מיתה בידי שמים, כמו שנתבאר בתוספתא (פרק א
20 דכריתות) ובסנהדרין (פג.).

21 אכן תמהני על מי שמנה את-הלאוין האלה — מדוע לא
22 מנה את-הפסוק בענין המן: "איש אל-יותר ממנו
23 עד-בקר" (שמות טז, יט)? וכן אמרו יתעלה: "אל-תצר
24 את-מואב ואל-תתגר בם מלחמה" (דברים ב, ט); וכן הלאו
25 שבא בענין בני עמון: "אל-תצורם ואל-תתגר בם" (שם, יט).
26 אף היה לו למנות בכלל מצות עשה את הפסוק: "עשה לך
27 שרף ושים אותו על-גיס" (במדבר כא, ח); והפסוק "קח צנצנת
28 אחת ותן-שמה מלא-העמר מן" (שמות טז, לג), כשם שמנו
29 תרומת הקמח (בביזת מדין) וחספת המזבח. וכן היה להם
30 למנות: "היו נכונים לשלשת ימים" (שם יט, טו), וכן
31 "גם-הצאן והבקר אל-ירעו" (שם לה, ג) ו"אל-יהרסו לעלות
32 אלה" (שם יט, כד), ורבים כאלה. הרי לא יסתפק בעל
33 שכל, שכל-אלו הן מצוות שנגאמרו לו למשה בסיני —
34 עשה ולא — אלא שהן כלן לפי שעה ואינן נהגות
35 לדורות, ולכן אין למנותן. לפי העקר הזה אין גם למנות
36 ברכות וקללות שנגטו בגרזים ועיבל, ולא בגין המזבח
37 שנגטו לבנותו בבואנו לארץ כנען — לפי שכל-אלו
38 מצוות לפי שעה. גם לא העשה, שנגטונו להקריב שלמים
39 כל-בהמה שנגצה לאכל ממנה — לפי שכל-זה צוה
40 במיוחד במדבר, והוא אמרו: "והביאם לה" (.. וחבחו זבחי
41 שלמים) (ויקרא יז, ה). אמרו בספרא (פרשת אחרי מות שם):
42 והביאם — זו מצות עשה, אלא שהיא במדבר בלבד, כמו
43 שבאר במשנה תורה (חומש דברים) הטר בשר תאנה לדורות,
44 והוא אמרו: "בכל-אות נפשך תאכל בשר" (שם יב, כ). אלו
45 היה צריך למנות כל מה-שהוא מסוג זה, היה כל מה-שצוה
46 בו משה מן-היום שהיה לנביא עד היום שמת — מלבד

המצוות הנהגות לדורות — יותר משלש-מאות מצוות, אם
נמנה כל-מצוה שנתנה במצרים וכל מה-שכבא במלואים
וולתם — כלם דברי תורה, מהם עשה ומהם לא-תעשה.
אף בין שלא תכן למנות את-כלן, יתחייב בהכרח שלא
תמנה אף אחת מהן; ולא כמו שעשה זולתנו, שלקח
אחדות על דרך העזר (לצורך השלמה) כשנלהא למצא את
המנין. — זהו מה-שצרינו להשיגו בכלל הזה.

הכלל הרביעי: שאין למנות צוויים הנוגעים לכל-מצוות
התורה כלה.

יש בתורה עשין ולאויין שאינם על דבר מסים, אלא כוללים
את-המצוות כלן, כאלו יאמר: עשה כל מה-שצויתך עליו
והשמר מכל מה-שהזהרתך ממנו, או: אל תמנה בשום
דבר ממה שצויתך עליו. הכי אין מקום למנות את הצווי
הזה במצוה בפני עצמה, לפי שאינו מצוה לעשות איזה
דבר מסים — עד שיהיה מצות עשה; וגם אינו מזהיר
ממעשה מסים — עד שיהיה מצות לא-תעשה. כך, למשל,
אמרו: "ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו" (שמות כג, ג),
וכגון אמרו: "את-חקותי תשמרו" (ויקרא יט, יט), "ואת-
משפטי תעשו" (שם יח, ד), "ושמרתם את-בריתי" (שמות יט,
ה), "ושמרתם את-משמרותי" (ויקרא יח, ל). והרבה כאלו.
ויבר טעו בכלל הזה, עד שמנו "קדושים תהיו" (שם יט, ב)
מצוה מפלל מצוות עשה, ולא ידעו שזה שנגאמר: "קדושים
תהיו", והתקדושתם והייתם קדשים" (שם יא, מד) — הם
צוויים לקיים כל-התורה, כאלו אמר: היה קדוש בעשותך כל
מה-שצויתך עליו, ותשמר מכל מה-שהזהרתך ממנו.
ולשון ספרא (פרשת קדושים שם): קדושים תהיו — פרושים
היו, כלומר: הבדלו מכל-התועבות שהזהרת אתכם מפלל.
ובמכללת אמרו: "ואנשי קדש תהיון לך" (שמות כב, ל) —
איסי בן-היהודה אומר: כשהקדוש-ברוך-הוא מחדש מצוה
לישראל הוא מוסיף להם קדשה, כלומר: הצווי הזה
(שנתחדש) אינו עומד (אינו כמטרה) בפני עצמו, אלא הוא
קשור למצוה שצוה בה (למשמעות העמוקה של קיום "מצוה"
של הקדוש ברוך הוא) שפן כל-המקיים אותו הצווי נקרא:
קדוש. אם בן אין הבדל בין שהוא אומר: "קדושים תהיו"
או אלו היה אומר: עשו מצותי; שהרי כלום היינו אומרים:
זו מצות עשה נוספת על המצוות שנקמו אליהן שצוה
לקיימן? כך לא נאמר על "קדושים תהיו" וכיצא בו שהוא
מצוה לפי שלא צוה לעשות דבר חוץ ממה-שצונו. ולשון
ספרא (במדבר טז, מ): "והייתם קדשים" — זו קדשת מצות.
— הנה נתבאר מה-שפנו לו. ומן-הכלל הזה גם בן אמרו:
"ומלתם את ערלת לבבכם" (דברים יז, טז), כלומר: תכנע
ותשמע לכל-המצוות שקדם זכרן. וכן "וערפכם לא תקשו
עוד" (שם) רצונו לומר: אל תמרו בקבלת כל מה-שצויתך
ועל תעבר עליו.

הכלל החמישי: שאין למנות טעם המצוה כמצוה בפני
עצמה.

47 על אחד מהם והזהיר על האחר; ואני זוכר שמישהו טעה
48 בכלל הנה, עד כמה שאני זוכר עתה.
49 הכלל השביעי: שאין למנות פרטי הלכות המצוה.
50 דע שכל-מצוה היא משפט אחד מקבל, וכן ההקדמה הזאת
51 (שרבנו הציבה והגדירה בראש כל מצוה ב"ספר המצוות")
52 מתחייבים צווים ואזהרות רבים בהלכות המצוה. המשל
53 לכך: הוליצה וחיובים (אשה שמת בעלה ולא השאיר זרע
54 אחריו, על אחי בעלה ליבמה – לישאנה – או לקים חליצה שחן
55 בעין גירושין) הן שתי מצוות ממצוות עשה – וזה אין בו
56 מחלקת. אבל כשנתבונן בהלכות שתי המצוות האלה
57 ממצוות עשה ומה-שצריך לעשות בהן בהתאם להקדמות
58 ההלכה – יתחייב, שיהיו מקצת הנשים חולצות ולא
59 מתחייבות, ומקצתן מתחייבות ולא חולצות, ומקצתן או
60 חולצות או מתחייבות, ומקצתן לא חולצות ולא מתחייבות.
61 וכן גם האנשים, כלומר: היבמין. מקצתם חולצין ולא
62 מיבמין, ומקצתם מיבמין ולא חולצין, ומקצתם לא חולצין
63 ולא מיבמין, ומקצתם או מיבמין או חולצין. וכן נמצא
64 שהיבמות מקצתן חולצות מזה ומתחייבות לזה, ומקצתן
65 חולצות מזה ומזה, ומקצתן מתרות לבצליהן ואסורות
66 ליבמיהן, ומתרות ליבמיהן ואסורות לבצליהן, ואסורות
67 לאלו ואלו, ומתרות לאלו ואלו (כמפורט בארבעת הפרקים
68 הראשונים של מסכת יבמות).
69 אם-כן אלו מנינו כל-דין ודין מן-הדינים האלה כמצוה
70 בפני עצמה, היו דיני מסכת יבמות לבדה מגיעים
71 ליותר ממאתים מצוות, ואין אף אחת מהן שאינה או עשה
72 בפני עצמה או לאו – שנאמר, למשל: זו צריכה לחלץ
73 באפן כזה, או להתחייב באפן כזה; או נאמר: זו אסורה
74 לזה, או אי אפשר לה לחלץ או להתחייב כלל. וכך צריך
75 להיות בכל-מצוה ומצוה.
76 כיון שהדבר כך – וזה ממה-שאין בו מחלקת – הרי
77 שהלכות המצוה, אף אם הן מפרשות בתורה, אין
78 למנותן; כי לא מפני שהכתוב באר הלכות אותה המצוה
79 או תנאים שבה, נמנה אנוהו כל-תנאי או כל-פרט הלכה
80 כמצוה בפני עצמה. וכבר טעו בזה הרבה: שכן כל-מה-
81 שנמצא כתוב מונים, בלי להתבונן בעקר המצוה ולא
82 בהלכותיה או תנאיה. דרך משל: שהכתוב חייב בספר
83 ויקרא (פרק ה): את מטמא מקדש וקדשיו והנזכרים עמו
84 (להביא) קרבן חטאת – וזו מצוות עשה בלי ספק. אחר-כך
85 באר הכתוב מה הן הלכות הקרבן הזה, ואמר שיהא כשבה
86 או שעירה; ואם אין ידו משגת דמיה, יביא שתי תורים או
87 שני בני יונה; ואם לא יוכל, יביא עשירית האפה סלת –
88 וזה הוא קרבן עולה ויורד. הנה זה אינו אלא באור, מהו
89 הקרבן המטל עליו. אף אין למנות כאן שלש מצוות ולאמר:
90 המצוה שצוה להקריב בהמה ואחר-כך המצוה שצונו
91 להקריב עוף ואחר-כך המצוה שצונו להקריב עשירית

1 יש שנאמרו בטעמי המצוות כעין לאוין, ואפשר לחשב
2 שהם מכלל מה-שנאוי למנותו בפני עצמו. וזה כגון
3 אמרו: "לא-יוכל בעלה הראשון אשר-שלחה (גרשה) לשוב
4 לקחתה וגו' (אחרי אשר הוטמאה) ולא תחטיא את-הארץ"
5 (דברים כד, ד), שכן אמרו: "ולא תחטיא את-הארץ" טעם
6 לאסור מה-שקדם, כאלו אמר: אם תעשה זאת – הרי
7 תרבה שחיתות בארץ. וכך, למשל, אמרו: "אל-תחלל
8 את-בתך להזנותה ולא-תזנה הארץ" (ויקרא יט, כט), שכן
9 אמרו: "ולא-תזנה הארץ" – טעם; כאלו אמר: שטעם
10 אסור הנה, כדי שלא תזנה הארץ. וכן אמרו: "ולא תטמאו
11 בהם ונטמאתם בהם" (שם יא, מג), אחרי שהזכיר אסור המינים
12 (מן החי) שנאסרה אכילתם ונתן טעם לכך ואמר: אל-
13 תטמאו באכילתם, כאלו אמר, שהעברה על הלאו הנה
14 טמאת נפש. וכפירוש אמרו בספרי (במדבר לה, לד) על דבריו
15 יתעלה אחרי שקדמה האזהרה שלא לקחת כפר לרוצח:
16 "ולא תטמא את-הארץ" (במדבר לה, לד) – מגיד הכתוב,
17 ששפיכת דמים מטמא את-הארץ. הנה נתבאר, שהלאו הנה
18 טעם ללאו הקודם, לא שהוא דבר אחר. וכן אמרו (ובחס
19 טז): "ומן-המקדש לא יצא (הכהן הגדול מבית המקדש) ולא
20 יחלל" (ויקרא כא, יב) – הן אם יצא חלל. וכבר טעה
21 זולתנו גם בכלל הנה, ומנה את-הלאוין האלה בלם בלי
22 התבוננות. אכן יתבייש מי שמנה אותם כשישאלוהו ויאמרו
23 לו: הלאו הנה על מה הוא מזהיר? ואז לא תהיה לו
24 תשובה כלל, וכך יתברר בטול מנינו – וזה מה-שצוינו
25 לבאר בכלל הנה.
26 הכלל הששי: שהמצוה שיש בה עשה ולא-תעשה, יש
27 למנות עשה שבה עם מצוות עשה, ולאו שבה עם מצוות
28 לא-תעשה.
29 דע שדבר אחד יכול להיות בו עשה ולא-תעשה על אחד
30 משלושה פנים: או שתהיה עצות איזה דבר מצוות
31 עשה, והעברה עליו מצוות לא-תעשה, כגון שבת ויום-טוב
32 ושמיטה, שעצות המלאכה בהם – מצוות לא-תעשה,
33 והשכיבתה בהם – מצוות עשה, כמו שיתבאר. וכן צום יום
34 כפור – מצוות עשה, והאכילה בו – מצוות לא-תעשה.
35 או שיהיה לאו שקדמו עשה, כגון אמרו על אוגס ומוציא
36 שם רע: "ולו-תהיה לאשה" (דברים כב, יט רבט) – וזו
37 מצוות עשה, ואחר-כך אמר: "לא-יוכל לשלחה בלי-ימיו"
38 (שם) – וזו מצוות לא-תעשה. או שיהא הלאו קדם
39 ואחר-כך ינתק (יבטל) לעשה (שקיום ה"עשה" מבטלו) כגון
40 אמרו: "לא-תקח האם על-הבנים" (שם כב, ו) ואחר-כך:
41 "שלח תשלח את-האם" (שם ז). כל-מין מאלו יש למנות
42 עשה שבה בכלל מצוות עשה, ולאו שבה בכלל מצוות
43 לא-תעשה – לפי שפירוש [אמרו] חכמים בכל-אחת
44 מהן, שהיא מצוות עשה ומצוות לא-תעשה, והרבה פעמים
45 אומרים: עשה שבה ולאו שבה: וזה דבר ברור, שענין
46 העשה שבה אינו ענין הלאו והם שני ענינים נפרדים, שצוה

האיפה — לפי שאינם שלשה צויון אלא מצוה אחת, והיא: שיקריב קרבן על שגגתו, ואותו הקרבן הוא כף או כף אם אי-אפשר בכף. וכן הסוג הזה גם כן שגגת מצוה, והוא שהכתוב אמר בויקרא (שם ד), שמי ששגג ועבר על מצות ה' יקריב קרבן — וזו מצות עשה אחת, והיא: שיקריב השוגג חטאת בתנאי שתהיה השגגה בדבר שחייבין על זדונו פרת, ויש בו מעשה והיא מצוה לא-תעשה, כמו שבארנו בפרוש (המשניות ב) הוריות (בהקדמה) וכתות (פרק א משנה ב). אחר-כך פרט הכתוב הלכות בענין קרבן זה וכתב עליו מקראות ואמר: אם השוגג מעם הארץ — יקריב כשפה או שעירה; ואם הוא נשיא — יקריב שעיר; ואם הוא כהן גדול — יקריב פר. אבל אם השגגה דוקא בעבודה-גרה — יקריב השוגג שעירה בין שהוא נשיא או הדיוט או כהן גדול. אף על-ידי שנוי מיני בהקמות שמען מקריבים את-הקרבן, לא יתפך הקרבן האחד — שהוא קרבן שוגג — לרבים, עד שיהיה מצוה הרבה. שכן אלו היה הדבר כף, היינו צריכים למנות גם-כן את-אמרו 'כשפה' או 'שעירה' כשתי מצות — וגם אמרו 'שתי תורים' או 'שני בני יונה' כשתי מצות — ואין הדבר כן; אלא הצווי (להביא) קרבן הוא מצוה עשה, וישנה מביא לאותו הקרבן עצמו שעירה, ואחר מביא שעיר — זהו מתנאי אותו קרבן, ואין פל-תנאי מתנאי המצות נחשב כמצוה. הכן ענין זה היטב, כי הטעות בו נסתרת, לא ירגיש בה אלא נכון.

מהסוג הזה גם אמרו יתעלה, שנערה מארסה אם זנתה — בסקילה; ואם היא בת כהן — בשרפה; וזהו השלמת דין עגש אשת איש שזנתה. וכבר טעה בזה פלמי ששמעתי עליו, שכן מונים אשת איש מצוה, ונערה מארסה מצוה, ובת כהן מצוה — ואין הדבר כן, אלא הוא כמו שבארנו, והוא: שאמרו יתעלה "לא תנאף" (שמות כ, יד) — היא מצוה אחת מכלל המצוות, וכא בקבלה, שהלאו הזה אזהרה לאשת איש; אחר-כך בא הכתוב אחר אזהרה זו ובאר, שהעובר על לאו זה יתגר והוא אמרו: "מות-יומת הנאף והנאפת" (ויקרא כ, י). אחר-כך השלים הכתוב את-תורת העגש הזה והתנה בו תנאים ואמר, שאמרו "מות-יומת הנאף והנאפת" יש בו חלוקים: אם אשת איש זו היא בת-כהן — גרי היא נשרפת; ואם היא נערה מארסה בתולה — גרי היא נסקלת; ואם היא בעולה ואינה בת כהן — גרי היא בחנק. אבל אין המצוות הופכות לרבות על-ידי פרוט סוגי המיתה, כי בכל-זה לא יצאנו מגדר אסור אשת איש. ובפרוש אמרו בסנהדרין (נא): הפל היו בכלל נאף ונאפת — הוציא הכתוב את-בת ישראל לסקילה, ואת-בת כהן לשרפה. רצונם לומר בזה, שאסור אשת איש כולל הפל, והוא שאמר בו הכתוב: "מות-יומת הנאף והנאפת"; אלא שחלק הכתוב במיתה זו וקבע למקצתן שרפה ולמקצתן סקילה. אבל אלו היה צריך למנות פרוט דין המצוה מאחר שהוא נזכר בתורה, היינו צריכים שלא למנות

"מכה-נפש בשגגה — גולה" כמצוה אחת, כיון שהכתוב פרט הלכות מצוה זו (במדבר לה). והיה לנו למנות כף: מה-שאמר הכתוב: "ואם בכלי ברזל הכהו" — מצוה אחת; והמצוה השניה — אמרו: "ואם באבן יד אשר-ימות בה הכהו"; והמצוה השלישית — אמרו: "או בכלי עץ-יד אשר-ימות בו הכהו"; והמצוה הרביעית — אמרו: "גאל הדם הוא ימית את-הרצח"; והמצוה החמישית — אמרו: "ואם בשנאה יהרגו"; והמצוה הששית — אמרו: "או-השליף עליו בצדקה"; והמצוה השביעית — אמרו: "או באיבה הכהו בידו"; והמצוה השמינית — אמרו: "ואם בפטע בלא-איבה הדפו"; והמצוה התשיעית — אמרו: "או-השליף עליו כל-כלי בלא צדקה"; והמצוה העשירית — אמרו: "או בכל-אבן אשר-ימות בה בלא ראות"; והמצוה הי"א — אמרו: "ויפל עליו וימת והוא לא-אויב לו"; והמצוה הי"ב — אמרו: "והצילו העדה את-הרצח"; והמצוה הי"ג — אמרו: "והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו"; והמצוה הי"ד — אמרו: "וישב בה עד-מות הכהן הגדל"; והמצוה הט"ו — אמרו: "ואם-יצא יצא הרצח"; והמצוה הט"ז — אמרו: "ואחרי מות הכהן הגדל ישוב הרצח" אלו עשינו כן בכל-מצוה ומצוה, היה מנין המצוות מגיע ליותר מאלפים — ודבר זה ברור שהוא בטל, לפי שכל-זה הוא פרוט המצוה והיא המצוה המנויה היא: דין מכה נפש בשגגה, וזהו הצווי שנצטוינו לדרן בו לפי דיני הכתובים האלה. וכך קראם ה' "משפטים" ולא קראם "מצוות" ואמר: "וישפטו העדה בין המכה ובין גאל הדם על המשפטים האלה".

וכבר נתעורר בעל "הלכות גדולות" ושם לב למקצת הענינים האלה והתלבט (התקשה) בהם והתחיל למנות פרשיות פרשיות ואמר במנינו: פרשת נחלות, פרשת גדרים ושביעות, פרשת מוציא שם רע. וכך מנה הרבה פרשיות, אלא שלא נתברר לו הענין הזה בשלמות ולא השיגו, ולפיכך מנה באותן הפרשיות מה-שכבר מנה מקדם מבלי שהרגיש בכך. ולפי שנעלם מזולתנו הכלל הזה, הגיע לכך שמנה במצוות צרעת אחד עשר מצוות, ולא ידע שזו מצוה אחת, וכל מה-שנזכר בכתוב אינו אלא פרוט הלכות ותנאים. פרוט הדבר הזה שאנו נצטוינו שצרעת אדם מטמאתו, ונעשה טמא וחיב בכל מה-שחייבים בו הטמאים: להתרחק מן-המקדש וקדשיו ולצאת חוץ למחנה שכינה. אלא שאנחנו לא גרע איזו צרעת מטמאה ואיזו אינה מטמאה, לכן התחיל הכתוב לבאר ולפרט את-הדין: שאם הוא כף — גרי זה טהור; ואם הוא כף — גרי זה טמא; ואם הוא במצב כזה — מעמידין אותו זמן מסים. ובפרוש אמרו (ספרא ויקרא יג, כט): "לטהרו או לטמאו" (שם) — כשם שמצוה לטהרו, כף מצוה לטמאו — גרי שהמצוה היא רק שיאמרו לו: טמא או טהור, אבל פרטי הדברים שבהם יהא טמא או טהור — אין למנותם, לפי שהם תנאים ופרוטי הלכות.

46 "לא-תקום פַּעַמִּים צָרָה" (נחום א, ט); "ולא-עמד איש"
47 (בראשית מה, א); "ולא-קם ולא-זע מִמֶּנּוּ" (אסתר ה, ט)
48 וְכֹאֵלָה רַבִּים. וְהַשְׁלִילָה בְּמֵלֶת "אֵין", כְּגוֹן אֲמָרוֹ: "וְאָדָם
49 אֵין" (בראשית ב, ה); "וְהַמָּתִים אֵינִם יוֹדְעִים מֵאוֹמָה" (קהלת
50 ט, ה) וְזוּלָתָם רַבִּים גַּם כֵּן.

51 הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ הַהֲבִדֵּל בֵּין הַשְׁלִילָה לְאַזְהָרָה, וְהוּא:
52 שְׁהֲאֲזְהָרָה (היא חלק) מַעֲנִין הַצּוּי וְאֵינָה אֵלָּא פֶּעַל
53 בְּצוּי, כְּלוּמַר: כְּשֶׁשֶׁ הַצּוּי לְעוֹלָם לְעֵתִיד, כִּף הַאֲזְהָרָה;
54 וְלֹא יִתְכַּן שֶׁכְּלִשׁוֹן יִהְיֶה הַצּוּי לְעֵבֶר — וְכִף הַאֲזְהָרָה. וְאֵין
55 אֲפָשָׁרוֹת לְהַכְנִיס צוּי לְסִפּוֹר, כִּי הַסִּפּוֹר זָקוּק לְנִשְׁוֹא וְנוֹשֵׂא
56 וְהַצּוּי דְּבוּר שֶׁלֹּם בְּעִצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִפְרִים שֶׁנִּתְחַבְּרוּ
57 לָכֵף; וְכֵן לֹא תִּכְנֶס גַּם הַאֲזְהָרָה בְּסִפּוֹר. אֲכַל לֹא כִּף
58 הַשְׁלִילָה — לְפִי שְׁהַשְׁלִילָה תִּכְנֶס בְּסִפּוֹר וְתִשְׁלַל בְּעֵבֶר
59 וּבְעֵתִיד וּבִהְיוֹתָ. וְכִלְזָה בְּרוּר מַעֲצָמוֹ עַל-יְדֵי הַתְּבוּנָנוּת.

60 כִּינֵן שֶׁהֲדָבָר כֵּן — בְּשׁוּם פָּנִים אֵין לְמִנּוֹת אֶת-הִלְאֻיִן
61 שֶׁהֵם שְׁלִילָה בֵּין מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. וְזֶה דָּבָר מַעֲצָמוֹ
62 שְׁאֵין צָרִיף עָלָיו מוֹפֵת (ראייה), זוּלָּת מִה-שֶׁהֲזָכְרָנוּ בְּבוּרוֹ
63 עֲנִינִי (דברי) הַבְּטוּיִים, כִּדִּי לְהַבְדִּיל בֵּין הַאֲזְהָרָה וּבֵין
64 הַשְׁלִילָה (ורק עַל-יְדֵי הַבִּנְתָּה הַעֲנִין אֲפֹשֶׁר לִקְבּוֹעַ אִם זֶה אֲזַהֲרָה אוֹ
65 שְׁלִילָה).

66 אֲף זוּלָּתָנוּ לֹא יָדַע זֹאת וְהִגִּיעַ לָכֵף, שִׁמְנָה: "לֹא תַעֲזָא
67 כְּצֹאת הַעֲבָדִים" (שמות כא, ז); וְלֹא יָדַע שֶׁזֶּה שְׁלִילָה וְלֹא
68 אֲזַהֲרָה. וּבִאֲוֹר הַעֲנִין כְּמוֹ שֶׁאֲסִבֵּיר, וְהוּא: שֶׁה' דִּן מִכָּה
69 עֲבָדָיו אוֹ אֲמָתוֹ הַכְּנַעֲנִים שֶׁחֲסָרוּ בְּשַׁעַת הַהִכָּה אֶחָד
70 מֵרָאשֵׁי אֲבָרִים (כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱזַק) — שֶׁהוּא יוֹצֵא לְחֶפְשִׁי; הִנֵּה
71 אֲפֹא עוֹלָה בְּדַעַתָּנוּ, שֶׁכִּף הוּא בְּאִמָּה עֲבָרִיהָ מִכָּל-שֶׁכֵּן
72 מַעֲבָד כְּנַעֲנִי (היוצא בשן ועין), וְשֶׁהִיא (אִמָּה עֲבָרִיהָ) אִם חֲסָרָה
73 אֶחָד מֵרָאשֵׁי אֲבָרִים יוֹצֵאת לְחֶפְשִׁי — לְפִיכֵף שֶׁלֹּם מִמֶּנָּה
74 דִּין זֶה בְּאֲמָרוֹ: "לֹא תַעֲזָא כְּצֹאת הַעֲבָדִים", כֹּאֵלֹו אֲמָר: אֵין
75 חוֹבָה לְהוֹצִיאָהּ לְחֶפְשִׁי כְּשֶׁמִּחֲסָרָה אֲבָר מֵאֲבָרֶיהָ — הִנֵּה
76 זֶה שְׁלִילָת דִּין מִסִּים מִמֶּנָּה, אֲף לֹא אֲזַהֲרָה. וְכִף פָּרָשׁוֹ מוֹסְרִי
77 הַקִּבְלָה וְאֲמָרוֹ בְּמִכְלָתָא (פרשת משפטים): "לֹא תַעֲזָא כְּצֹאת
78 הַעֲבָדִים" — אֵינָה יוֹצֵאתָ בְּרָאשֵׁי אֲבָרִים כְּדָרָף שֶׁהַכְּנַעֲנִים
79 יוֹצֵאִים. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁזֶּה שְׁלִילָת דִּין מִסִּים הַנִּשְׁלַל
80 מִמֶּנָּה, לֹא שֶׁהוּא הִזְהִיר עַל הַדָּבָר.

81 וְאֵין הֲבִדֵּל בֵּין אֲמָרוֹ: "לֹא תַעֲזָא כְּצֹאת הַעֲבָדִים" וּבֵין
82 אֲמָרוֹ: "לֹא-יִבְקֹר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֹּהֵב טָמֵא הוּא" (ויקרא יג, לו), שֶׁהוּא שְׁלִילָה בְּלִבָּד, לֹא אֲזַהֲרָה; וְהוּא שֶׁכָּא
83 לְהוֹדִיעֵנוּ: שֶׁשֶׁ סִּמֵּן זֶה אֵינוֹ צָרִיף הֶסְגֵּר (כְּבִדְיִי טוֹמֵאת
84 הַצֵּרַעַת שֶׁכְּשִׁמְסַתֵּק הַכּוֹחַ בְּדִינָה, מִסְתַּגֵּר הַמְנוּעָה כְּדִי לַבְּחוֹן
85 הַתַּפְתָּחוֹת) וְלֹא יִסְתַּפֵּק בּוֹ, כִּי הוּא טָמֵא. וְכֵן אֲמָרוֹ: "וְאִישׁ
86 כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁתּוֹ .. וְהִיא שְׁפָחָה .. וְחוֹפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ" לֹא יוֹמַתוֹ
87 כִּי-לֹא חֲפָשָׁה" (ויקרא יט, כ) — לְפִי שֶׁהוּא גַּם כֵּן שְׁלִילָה
88 וְלֹא אֲזַהֲרָה. שֶׁכֵּן הוּא אֲמָר: שֶׁאֵינִם חֲבִיבִים מִיתָה כִּינֵן
89 שֶׁלֹּא נִשְׁלָמָה חֲרוּתָהּ (וְאֵין הַקִּדּוּשִׁין חֲלִין), וְאֵין לְתַרְגָּם

1 וְהָרִי זֶה כְּאֲמָרָנוּ, שֶׁבַעֵל מוֹם אֲסוּר לְהַקְרִיבוֹ, וְזוֹ מִצְוֹת
2 לֹא-תַעֲשֶׂה; אֵלָּא נִשְׁאָר לָנוּ לְדַעַת מַה הֵם הַמּוֹמִין.
3 אֲף כְּלוּם נִמְנָה כָּל-מוֹם וְמוֹם כְּמִצְוָה? ! אֵלֹו הִנֵּה הַדָּבָר כִּף
4 — הִנֵּה (עוֹלָה) מִנִּינֵם קְרוֹב לְשַׁבְּעִים מוֹם. אֵלָּא כְּשֶׁשֶׁ שְׁאֵין
5 אֲנוּ מוֹנִים אֶת-הַמּוֹמִין — מִה-מָּהֶם מוֹם וּמִה-מָּהֶם אֵינוֹ
6 מוֹם, אֵלָּא רַק אֶת-הַאֲזְהָרָה שֶׁהִזְהִירוֹנוּ עַל בַּעַל מוֹם — כִּף
7 אֵין גַּם לְמִנּוֹת סִמְנֵי הַצֵּרַעַת, מִה-מָּהֶם טָמֵא וּמִה-מָּהֶם
8 טָהוֹר, אֵלָּא (מוֹנִים רַק) שֶׁהַמַּצְרֵעַ טָמֵא; וְכִל-הַשָּׂאָר הוּא
9 בְּאִוֹר מַה הִיא הַצֵּרַעַת. וְעַל דָּרָף זֶה רָאוּי לְמִנּוֹת כָּל-מִין וּמִין
10 מִמִּינֵי הַטָּמְאוֹת כְּמִצְוָה אַחַת, וְאֵין מוֹנִים פְּרוּט הַהֲלָכוֹת שֶׁל
11 אוֹתוֹ הַמִּין מִן-הַטָּמְאוֹת וְהַנָּאִיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר מִמִּנְגָּנוּ. הִנֵּה
12 כָּלִל זֶה, כִּי הוּא עֲמוּד הַתּוֹךְ בְּמִה-שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹסְקִים בּוֹ.

13 הַכָּלִל הַשְּׁמִינִי: שְׁאֵין לְמִנּוֹת הַשְׁלִילָה עִם הַאֲזְהָרָה.

14 דַּע שֶׁהַאֲזְהָרָה הִיא מִשְׁנֵי חֲלָקִי (סוגי) הַצּוּי (הַפְּקוּדָה),
15 כְּלוּמַר (ה"צוּר" מִתְחַלֵּק לְשֵׁנִים) שֶׁתַּצְנָה לְמִצְוָה לְעִשְׂוֹת אֵינָה
16 דָּבָר אוֹ שֶׁלֹּא לְעִשְׂוֹתוֹ; כְּגוֹן שֶׁתַּצְנָהּ לְאָכֹל וְתֹאמַר לוֹ:
17 אָכֹל: אוֹ שֶׁתַּצְנָהּ לְהִמְנַע מֵאָכֹל וְתֹאמַר לוֹ: אַל תֹּאכֹל. אֲף
18 אֵין בְּלִשׁוֹן הַעֲרָבִי שֵׁם הַכּוֹלֵל אֶת-שְׁנֵי הַעֲנִינִים הָאֵלֶּה יַחַד;
19 וּכְבָר הַזִּכְרִי זֹאת הַמְדָּבָרִים בְּתוֹרַת הַהֲגִיוֹן (חֲכָמֵי הַלְשׁוֹן)
20 וְאֲמָרוּ בְּדָבָרִים הָאֵלֶּה: "אֲכַל הַצּוּי וְהַאֲזְהָרָה אֵין לָהֶם
21 בְּלִשׁוֹן הַעֲרָבִי שֵׁם הַכּוֹלֵל, וְלִפְיֵכֵף הַצֵּרַעַת לְקַרְאֵם גַּם
22 שְׁנֵי־הֶם בְּשֵׁם אֶחָד מֵהֶם, וְהוּא: הַצּוּי (הַמִּתְפַּצֵּל לְשֵׁנִים:
23 ה"צוּר" — עִשָּׂה, ו"אֲזַהֲרָה" — לֹא תַעֲשֶׂה)". הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ,
24 שֶׁהַאֲזְהָרָה וְהַצּוּי עֲנִין אֶחָד הֵם. (וּבִכְלֵל ה"צוּר") הַמִּלָּה
25 הַמְּפָרֶסֶמֶת בְּלִשׁוֹן הַעֲרָבִי הַמִּשְׁמָשֶׁת לְאַזְהָרָה הִיא מֵלֶת
26 "לֹא", וְעִנֵּין זֶה עֲצָמוֹ מִצּוּי בְּלִי סִפֵּק כָּל-לִשׁוֹן, כְּלוּמַר:
27 שֶׁאִתָּה תַּצְנָה לְמִצְוָה שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה. בְּרוּר אֲפֹא
28 שֶׁמִּצְוֹת עֲשֶׂה וּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁתִּיָּהֵן צוּי מִחֻלָּט: דָּבָרִים
29 שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְעִשְׂוֹתָם, וְדָבָרִים שֶׁהִזְהִירוֹנוּ מִלַּעֲשׂוֹתָם. הַשֵּׁם שֶׁל
30 אֵלֶּה שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְעִשְׂוֹתָם — מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְהַשֵּׁם שֶׁל אֵלֶּה
31 שֶׁהִזְהִירוֹנוּ עָלֵיהֶם — מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה; וְהַשֵּׁם הַכּוֹלֵל יַחַד
32 בְּלִשׁוֹן הַעֲבָרִי — גִּזְרָה (פְּקוּדָה, צו), וְכִף קוֹרְאִים חֲכָמִים
33 כָּל-מִצְוָה, בֵּין שֶׁתִּהְיֶה עֲשֶׂה אוֹ לֹא-תַעֲשֶׂה: גִּזְרָת מֶלֶךְ.

34 אֲכַל הַשְׁלִילָה הִיא עֲנִין אַחֵר, וְהוּא: שֶׁתִּשְׁלַל נִשְׁוֹא מְנוּשָׂא,
35 וְאֵין בָּזָה שׁוּם צוּי כָּלִל, כְּגוֹן שֶׁתֹּאמַר: לֹא אֲכַל פְּלוּנִי
36 אֲתָמוֹל וְלֹא שִׁתָּה פְּלוּנִי אֶת-הַיַּיִן, וְאֵין רָאוּבֵן אֲבִי שִׁמְעוֹן
37 וְכִיּוֹצֵא בָּזָה — שֶׁכָּל-זֶה הוּא שְׁלִילָה, וְאֲפִלּוּ רִית צוּי אֵין
38 בּוֹ. וְהַמִּלָּה שֶׁכָּה שׁוֹלִלִים בְּעֲרָבִית לָרֵב הִיא מֵלֶת "מֵא", אֲף
39 שׁוֹלִלִים גַּם בְּמֵלֶת "לֹא", וּבְמֵלֶת "כִּלִּי". אֲכַל הַעֲבָרִים הָרִי
40 לָרֵב שֶׁלִּילָתָם בְּאוֹתָהּ מֵלֶת "לֹא" עֲצָמָה, שֶׁכָּה גַם מְזַהֲרִים;
41 וְשׁוֹלִלִים גַּם בְּמֵלֶת "אֵין" וּמִה-שֶׁמִּתְחַבֵּר אֵלֶּיהָ מִן-
42 הַכְּנַעֲנִים: "אֵינוֹ" וְ"אֵינִם" וְ"אֵינְכֶם" וְזוּלָּתָם.

43 (וְדוּגְמָאוֹת לָכֵף): הַשְׁלִילָה בְּעֲבָרִי בְּמֵלֶת "לֹא" כְּגוֹן אֲמָרוֹ:
44 "וְלֹא-קָם נָבִיא עוֹד בִּישְׁרָאֵל"
45 כְּמִשָּׁה" (דְּבָרִים לז, י); "לֹא אִישׁ אֵל וּיִכְזֹּב" (בְּמִדְבָּר כג, יט);

שלילה או אזהרה. ונתבאר עוד שאמרו "לא יבדיל" —
מצות לא-תעשה, כמו שאמרה המשנה, ומכאן יתבאר
שאמרו בעולת העוף: "ושפט אתו בכנפיו לא-יבדיל"
(ויקרא א, יז) — אין למנותו, לפי שהוא שלילה, הואיל
ולדברי הכל: אם הבדיל — פשר, שכן, בין שאמר בעולת
בהמה: "ונתח אתו לנתחיו" (שם א, יב), היה עולה בדעתנו,
שגם עולת העוף כף, לפיכך אמר: אינו צריך להבדיל, אלא
ושפט בלבד; ואם הבדיל — פשר, כמו שנתבאר במקומו.

עוד מקלל הלאוין האלה שהם בגדר שלילה אמרו:
"כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה" (שם כו,
כט), ויתבאר לך שזו שלילה — לא אזהרה — אם תדע
מהו מובן הדבר הזה, והוא: שהכתוב כבר דן בדמים
קצובים בערכים לפי גיל הנערף ולפי היותו זכר או נקבה,
ואין הבדל בענין זה בין שאמר: "ערפי עלי", או "ערף
פלוני עלי" — הרי אנו רואים אותו הפלוני מה הוא
ומה-גילו, וישלם בהתאם לכך. ואם הנערף הוא אדם
שנתחבב מיתת בית דין ונפסק דינו, ואחר גמר דינו אמר
מי שהוא: "ערף זה עלי" — הרי זה לא יתחייב לשלם
כלום, לפי שהוא חשוב כמת שאין לו ערך מצת שנגמר
דינו. וזהו הענין שרצה באמרו "לא יפדה", כלומר: אין לו
פדיון, שייצטרף אותו המערף לשלם. וזהו דין מדיני
הערכים והלכותם שזכרו הכתוב, אבל אינו אזהרה. ולשון
המשנה (ערכין פרק א משנה א): הגוסס והיוצא להרג לא נדר
ולא נערף. ופרש התלמוד (ערכין ו): שזה בתנאי שיהא
יוצא מבית דין של ישראל להרג. ולשון המכלתא (פרשת
משפטים): חייבי מיתת בית דין אין להם פדיון, שנגמרו:
"כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה מות יומת".
התבונן בדייק הלשון ובעלמך העיון בה, איך בארו שהלאו
הזה שלילה ולא אזהרה באמרו: "אין להם פדיון" ולא
אמרו: "אין פדיון אותם". את-הענין הזה עצמו בארו
בספרא בפירוש ערכים ואמרו: מניין למחייבי מיתת בית דין,
לאחד (מערף). שאמר "ערכו" (של החייב מיתה) עלי", שלא
אמר כלום? תלמוד לומר: "לא יפדה", כלומר: מנין שאינו
חייב ערך. וכבר בארנו ענין זה בתכלית הבאר עד שאני
אומר, שלא נשאר דבר מספק אפילו לא לקשה ההבנה
שבבני אדם.

בין שדברנו בענין זה, דע שהמלים המשמשות בתורה
לאזהרה הן ארבע מלים, וכל מה-שהזהיר עליו באחת
מארבע אלו נקרא: מצות לא-תעשה. והן: 'השמר', 'פן',
'אל', 'ולא'. ובפרוש אמרו (זבחים קו): כל-מקום שנגמרו:
'השמר', 'פן', 'אל', 'ולא' — אינו אלא מצות לא-תעשה.
אבל נשאר לנו לבאר דבר אחד, שבו תשלם בנות השער
הזה, והוא: שכל-מקום שבאר בתורה וחיוב אותנו
לנקות עצמנו על-ידי שגשול מעצמנו מעשה פלוני ופלוני
— הרי אותו המעשה נמנה מקלל מצות לא-תעשה,
אף-על-פי שהלאו שנגמרו בו הוא שלילה ולא אזהרה. כי

את-זה ולומר "לא יקפלא" (אל יהרג), שבכך יצא מענין
השלילה לענין האזהרה. כי אמרו כאן: "לא יומתו בי-לא
חפשה" כמו אמרו: "אין לנערה חטא מות" (דברים כב, כו)
ששלו ממנה חיוב המיתה בגלל האנס; כך שלל מהם כאן
חיוב המיתה בגלל העבדות, כאלו אמר: אין להם חטא
מות, כי לא חפשה. וכן אמרו: "ולא-יהיה קנח וכעדתו"
(במדבר יז, ה) — הוא שלילה. ופרשו חכמים שהוא שלילה
ובררו ענינו ואמרו (מדרש תנחומא שם): שהוא יתעלה
השמיענו שכל-היוצא וטוען על הבהנה ויבקשה לעצמו
(כמנהג קרח ועדתו) — לא יאצט לו מה-שאצט לקנח ועדתו,
כלומר: הבליעה והשרפה — אלא יהיה ענינו "כאשר דבר
ה' ביד משה לו" (מהביטוי "ביד משה" אנו למדים שילקה במה
שלקתה יד משה) כלומר: הצרעת; וזהו אמרו יתעלה אליו:
"הבא-נא ידך בחיקך" (שמות ד, ו) והביאו ראיה ממה-שאצט
לענין מלך יהודה (שביקש להקטיר קטורת ובידו מקטרת
להקטיר — והצרעת זרחה במצחו" — דברי הימים ב, כו, ט).
ואף-על-פי שמצאנו דעה אחרת (של חז"ל) בגמרא סנהדרין
(ק), והוא אמרו: "כל-המחזיק במחלוקת עובר בלא-
תעשה, שנגמרו: ולא-יהיה קנח וכעדתו" — הרי זה על
דרך התוכחה לא שפך פשטה דקרא בענין זה; אבל
האזהרה על ענין זה (המחלוקת) נכללת תחת לאו אחר, כמו
שאבאר במקומו (לא תעשה מה).

אין אפוא שום דבר שעל ידי אפשר להבדיל בין השלילה
לאזהרה חוץ מענין הדברים, אבל לא מן-המלה, בין
שמלת השלילה והאזהרה בעברית מלה אחת, והיא מלת
"לא". ולכן הכרח, שלמעין תהא הבנה בענין הדברים ואז
ישיג בקלות איזה לאו הוא שלילה ואיזה לאו הוא אזהרה,
כמו שבארנו מקדם. וכבר העירו חכמים, עליהם השלום,
על ענין זה במה-שמצאנו אצלם במחלוקת שנפלה ביניהם
בלאו מן הלאוין אם הוא שלילה או אזהרה, וזה באמרו
יתעלה על חטאת העוף: "ומלק את-ראשו ממול ערפו
ולא-יבדיל" (ויקרא ה, ח). הנה תנא דידן, והוא המדבר
במשנה, סובר שזו אזהרה, ולכן הוא אומר: אם הבדיל
(הפריד את הראש מהצוואר) — פסל. יוצא לפי זה שהלאו
הזה יהיה מצות לא-תעשה; שכן פשהבדיל את-הראש —
פסל, כאלו הקריב שאור או דבש. אבל רבי אלעזר ברבי
שמעון סובר, שהלאו הזה שלילה (שליח ההכרח) ולא
אזהרה, ושרוש אמרו: "לא יבדיל" — שאינו צריך
להבדיל הראש, אלא מספיק שיחתך אותו באיזה שעור,
ולפיכך אם הבדיל — פשר לפי דעתו. וכך אמרו בגמרא
זבחים (סה): אומר היה רבי אלעזר ברבי שמעון: שמעתי
שמבדילין בחטאת העוף; מאי "לא יבדיל" — אינו צריך
להבדיל. והקשו על דברים אלו ואמרו: אלא מעתה, גבי
בור נמי, דכתיב: "וכי יפתח איש בור" ולא יכסנו" (שמות כא,
לג) — הכי נמי (האמנם כך) דאינו צריך לכסות? ! והיתה
התשובה: היום דכתיב: "בעל הבור ישלם" — מקלל דבצי
פסיו. הנה נתבאר, שמביאים ראיה מענין הדברים, אם זו

הפפל לחזיק; וגם בא להודיע, שהעון הזה חמור מאד, בין
שבא בו אזהרה אחר אזהרה, או שנכפל להשלמת דין
המצוה (שכל פסוק משלים פרטי דינים שאין בשני), או כדי ללמד
ממנו איזה דין במצוה אחרת, כמו שמבאר התלמוד ואומר:
מפנה (פסוק "פנוי" – כפול בענינו) — להקיש, לדון ממנו
גזרה שוה. וכבר מצאנו שחכמים, עליהם השלום, העירו
על ענין זה בגמרא פסחים בפירק השני (כד), וכונו לאחד
הלאוין שלפי הנראה הוא נכפל, בין שהאזהרה כבר
נלקחה מזולתו, ובקשו להקישו בענין נוסף, ואמרו על כך
בדרך טענה וקשה: אמר לה רבינא לרב אשי: ואימא
(אמור, אולי, שהפסוק נכפל כדי) לעבר עליו בשני לאוין?
כלומר: זה שאמרו רוצה להקים את-הלאו הזה בענין אחר,
שלא בענין שנלמד מן-הלאו האחר — מדוע מתבקש
מוצא זה? שמה נכפל באותו ענין עצמו, כדי שיהא העושה
אותו הדבר חייב בשני לאוין?! וקאה התשובה: אמר לה:
כל-היכא (בכל מקום) דאבא למדרש (שאפשר לפרש שהכפילות
באה להוסיף דין חדש וכדומה) — דרשינן, ולא מוקמינן (ולא
מניחים שמטרת הכפילות להשמיענו) בלאוי יתירי. הנה נתבאר
לך, שפל-לאו שלא בא לתוספת ענין — הרי הוא נקרא:
יתר ("לאו יתיר"), כלומר: שהוא נכפל. ואף-על-פי שאמרו
שהוא "לעבר עליו בשני לאוין" — הרי בכל-זאת הוא לאו
יתר, כמו שמתבאר מן-הלשון הזה (שבגמרא דלעיל), ואין
ראוי למנותו בין שנכפל. הנה נתבאר לך, שמספר המצוות
אינו מתרבה בגלל רבוי הלאוין או העשין.

הרי ידוע, שצווי השבייתה בשבת נכפל בתורה שתיים
עשרה פעמים — כלום יסבר מישהו המונה את-
המצוות ויאמר: שמכלל מצוות עשה השבייתה בשבת, והיא
שנים עשר מצוות? ! וכן באה האזהרה על אכילת הדם שבע
פעמים — האם אפשר לבר-דעת לומר: שאסור הדם הוא
שבע מצוות? הנה זה ממה-שלא יטעה בו אף אחד —
כלומר: בשביית שבת, שהיא מצוה אחת מכלל מצוות
עשה; וכן באזהרה על אכילת הדם, שהיא מצוה אחת
ממצוות לא-תעשה. ודע שאפלו תמצא מאמר לחכמינו
וזכונם לברכה שהעובר עברה פלונית כבר עבר על כך וכך
לאוין, או שהמכיל דבר פלוני כבר עבר על כך וכך עשין
— לא יתחייב מזה למנות כל-אותם הלאוין כל-אחד בפני
עצמו ולא כל-עשה בפני עצמו, בין שהענין אחד ואין בו
כפילות. ולא אמרו שהוא עובר על כך וכך עשין או על כך
וכך לאוין, אלא מפני כפל הצווי או האזהרה באותה
המצוה, שהרי עבר על אזהרות רבות או צוויים רבים.
אף-לא-אם-בן תמצא שאומרים "לוקה שתיים", או "לוקה
שלש" — הרי אז נמנה כל-אחד בפני עצמו, לפי שאין
אדם לוקה שתי מלקיות על שם אחד, כמו שאבאר לפי
מה-שירידע בתלמוד במכות (טז) וחילין (פב). וזולתם; אבל
לוקה שתי מלקיות על שני שמות, כלומר: שני ענינים
שבא האזהרה בכל-ענין מהם בפני עצמו. וזה ההבדל בין
אמרם: "עובר משום כך ומשום כך" (בגלל שנכפלו האזהרות)

משהטיל עלינו שגשגל מעצמנו ונאמר: אני לא עשיתי כך
ולא עשיתי כך — נודע בהכרח, שעשית אותו הפך-וכך
מזהרים עליה, וזה כגון שחיבנו הכתוב (בעת ה"וידוי" בבית
המקדש על המעשרות) שנאמר: "לא-אכלתי באני ממנו ולא
בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת" (דברים כו, יד) —
משמע מזה: שכל-מעשה ומעשה מאלו מזהרים עליו,
ויתבאר זה במקומו כשנדבר על מצות אלו.

הכלל התשיעי: שאין למנות את עצם הלאוין והעשה,
אלא את-הענינים שמהם ושמציים עליהם.

דע, שכל-צווי התורה ואזהרותיה הם בארבעה דברים:
בדעות, במעשים, במדות ובדבור. וזהו שצויתה אותנו
להאמין ולקבל איזו דעה, כגון שנצטוינו להאמין ביהודה.
ובאהבת השם ותעלה ויראתו; או שהזהירה אותנו
מלהאמין באיזו דעה, כגון שהזהרנו מלהיות בדעה שיש
אלהות זולתו. וכן צויתה אותנו באיזה מעשה, כגון
שנצטוינו להקריב את-הקרבנות ולקנות את-המקדש; או
הזהירה אותנו מאיזה מעשה, כגון שהזהרנו מלהקריב
לזולתו ותעלה ומלהשפחות לנעבד זולתו (עבודת אלילים).
וכן צויתה אותנו להתנהג באיזו מדה, כגון שנצטוינו
בצדקה בחסד, ברחמנות, בחמלה ובאהבה, והוא אמרו:
"ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח); או שהזהירנו מאלו
מדות, כגון שהזהרנו על הנטייה והנקימה וגאלת הדם
וזולתן מן-המדות הרעות, כמו שאבאר. או שצויתה אותנו
באמירת איזה דבר, כגון שנצטוינו להודות לו ולהתפלל
אליו ולהתודות על העונות וכיוצא בזה ממה-שאבאר;
והזהירנו מאמירת איזה דבר, כגון שהזהרנו על שבוועת
השקר והרכילות וישון הרע והקללה וזולתן.

אם השגו ענינים אלו, הרי ראוי למנות את-הענינים
שמציים או מזהרים עליהם, בין שאלה מעשה או
דבור או דעה או מדה. ואין להביט לרבוי הצוין שבאו
באותו הענין, אם המדבר ב"עשה"; או לרבוי האזהרות
שבאו בענינו, אם המדבר ב"לאו" — כי כלם לחזיק בלבד
(להדגיש את חומרת הדבר). לפי שפעמים יבוא באותו ענין
עצמו לאו אחרי לאו לחזוק, וכן יבוא בו צווי אחרי צווי
לחזוק. אף-לא-אם-בן תמצא מאמר חכמים בחלוק הענינים
ויבארו לך המפרשים, שכל-לאו מאלו או כל-עשה כולל
ענין שלא בענין שכולל הלאו או העשה האחר — הרי אז
ראוי למנותו בלי ספק, כי אז לא נשאר לחזוק אלא בא
לתוספת ענין, אף-על-פי שפשט הכתוב (לכאורה) שהם
בענין אחד. לפי שאנחנו אין אנו אומרים שאיזה פסוק
נכפל לחזוק ואינו לתוספת ענין אלא כשאין לנו על כך
דברי המפרשים נושאי הקבלה; אבל אם נמצא קבלה,
שהצווי הזה או הלאו כולל ענין פלוני, והצווי החזוק
ונכפל כולל ענין אחר — הרי זה הנכון והאמת: שלא
נכפל פסוק אלא לענין, ואז ראוי למנות את-זה בפני עצמו
ואת-זה בפני עצמו. אבל אם אין ענין נוסף — הרי תכלית

רבים — הרי אז נמנה הלאו לבדו, לא פל-ענין וענין
 מן-הענינים שאותו הלאו כוללם — וזהו לאו שבבבילות
 שאין לוקין עליו, כמו שנבאר עתה. וזה שאמרו יתעלה
 "לא תאכלו על-הדם" (ויקרא יט, כו), אמרו (סנהדרין סג),
 בפרושו: "מנין לאוכל מבהמה קדם שתצא נפשה שהוא
 בלא-תעשה? תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם. דבר אחר:
 לא תאכלו על-הדם — לא תאכלו בשר (הקרבות), ועדין
 דם (לפני זריקת הדם) במזרק. רבי דוסא אומר: מנין שאין
 מברין (סעודה ראשונה שאחרים עורכים עבור האבלים — נקראת
 "הבראה") על הרוגי בית דין? תלמוד לומר: לא תאכלו
 על-הדם. רבי עקיבא אומר: מנין לסנהדרין שהרגו את-
 הנפש שאין טועמין בלום כל-אותו היום? תלמוד לומר:
 לא תאכלו על-הדם. אמר רבי יוסי ברבי חנינא: אזהרה לבן
 סורר ומורה מנין? תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם —
 הרי אלו חמשה ענינים שכלם באזהרה וכלם נכללים. תחת
 לאו זה. ובפרוש אמרו בגמרא סנהדרין כשמונה ענינים אלו:
 "על בלם אינו לוקה משום דהוי לה לאו שבבבילות —
 וכל-לאו שבבבילות אין לוקין עליו". ובארו עוד, שלאו
 שבבבילות הוא: דאיתו תרי-תלתא (שנים שלוש) אסורי מחד
 לאו — הרי שאין למנות כל-אסור ואסור שנכלל בלאו זה
 כמצוה בפני עצמה, אלא מונים את-הלאו הכולל את-כל
 הענינים האלה לבדו. וכמו הלאו הזה, כלומר "לא תאכלו
 על-הדם" אמרו: "ולפני עור לא תתן מכשל" (ויקרא יט, יד),
 לפי שגם הוא כולל ענינים רבים, כמו שנבאר (לא תעשה
 רצט). וכן אמרו: "לא תשא שמע שוא" (שמות כג, א), שגם
 הוא כולל ענינים רבים כמו שנבאר (לא תעשה רפא). —
 וזה הוא הסוג האחד משני הסוגים של לאו שבבבילות.

הסוג השני הוא, שביבוא לאו אחד לאסור דברים רבים
 המחברים ונוספים זה לזה, והוא שיהא: לא תעשה
 כף וכף. וסוג זה נחלק לשני חלקים: יש ממנו מה-שבארו
 בתלמוד שהוא חייב מלקות על כל-דבר ודבר מאותם
 הדברים המחברים; ויש ממנו מה-שאמרו שאינו חייב אלא
 אחת, לפי שהוא לאו שבבבילות. הנה אותם הלאוין שבארו
 שהוא חייב על כל-אחת ואחת — הם שאנו נמנה כל-דבר
 מהם כמצוה בפני עצמה: ומה-שבארו שהוא חייב אחת על
 הכל — נמנה אותו כמצוה אחת, לפי מה-שקבענו בכלל
 הזה, שלא ילקה מישהו שתי מלקיות משם אחד בשום
 אפן. ומאחר שחייבו בפרוש בכל-ענין וענין מאותם הענינים
 המחברים ונוספים, כלומר שלוקין על כל-אחד ואחד,
 ושהעושה אותם בלם בבת אחת לוקה מלקיות הרבה —
 ידענו בהכרח, שהם שמות הרבה (של איסורים שונים)
 וכל-ענין נמנה לבדו.

ואזכיר עתה דגמאות רבות משני חלקי הסוג השני הזה,
 ואפשר שאזכיר אותם הלאוין מן-הסוג הזה בלם,
 כדי שיתברר הענין המקבץ תכלית באור. מהם אמרו יתעלה
 בכבש הפסח: "אל-תאכלו ממנו נא (אינו צלוי כל צרכו)

ובין אמרם: "לוקה שמים או לוקה שלש" (בגלל אזהרות
 שונות שהצטברו). והראיה על כל-מה-שאמרנו, אמרם (מנחות
 מד): כל שאין לו ציצית בבגדו — עובר בחמשה עשה,
 לפי שנכפל בו לשון צווי חמש פעמים: "ועשו להם ציצת,
 ונתנו על-ציצת, והיה לכם לציצת" (במדבר טו, לח-לט)
 "גדלים תעשה-לך על-ארבע בנפות כסותך" (דברים כב, יב).
 אף (עם כל זאת) מצאנו להם מאמר מפרש במצות ציצת
 שהיא מצוה אחת, כמו שבבאר בפאזכיר מצוה זו (מצות
 עשה יד).

ועל דרך זה עצמו אמרו (מנחות מד): "כל שאינו מניח
 תפלין — עובר בשמנה עשה", מפני שנכפל הצווי
 בהם שמנה פעמים, כלומר בשל-ראש ושל-יד. וכן אמרם
 (מנחות שם): "כל-כהן שאינו עולה לדוכן — עובר בשלשה
 עשה", מפני שנכפל הצווי שלש פעמים. אף לא יסבר
 מישהו, המונה את-המצות, לומר: ברפת כהנים שלש
 מצות, וציצת חמש מצות, ותפלין שמנה מצות. בין
 שהדבר כן — הרי אין גם למנות אונאת הגר שלש מצות
 מפני כפילת הלאו, בגלל אמרם בגמרא מציצא (נט):
 המאנה את-הגר (בדיבורים) — עובר בשלשה לאוין,
 והלוחצו (רוחקו במעשים) — בשלשה לאוין, אלא אלה שתי
 מצות בלבד: "לא תונה" "ולא תלחצנו" (שמות כב, כ),
 ונכפל הלאו בכך — וזה ברור, אין בו שום ספק. ובפרוש
 אמרו בגמרא מציצא (שם): "מפני מה הזהירה תורה
 בשלשים ויששה מקומות על הגר? מפני שסורו רע!" בלום
 אפשר למישהו לומר, שאלו שלשים וישש מצות מכלל
 תרי"ג מצות?! הרי זה מה שאי-אפשר לאמרו.

הנה נתבאר ונתברר, שאין למנות כל-לאו הנמצא בתורה
 ולא כל-עשה, לפי שאפשר שיהיה נכפל — אלא
 ראוי למנות את-הענינים שמצוים או מזוהרים עליהם.
 ואי-אפשר לדעת שהלאו או העשה הנכפל בא לתוספת
 ענין, אלא על-ידי מורה שיוורה על זאת — והם מקבלי
 הפרוש (חכמינו) עליהם השלום גם לא יטעו שהלאו נכפל
 בבטויים שונים, כגון אמרו יתעלה: "כי תבצר פרקד לא
 תעולל אחריך" (דברים כד, כא) אחר אמרו "ושכחת עמר
 בשדה לא-תשוב לקחתו" (שם, ט), ואמרו: "כי תחבט זיתך
 לא תפאר אחריך" (שם, כ) — לפי שאין אלו שני לאוין,
 אלא זו אזהרה אחת על ענין אחד, והוא, שלא יקח
 מה-ששכח מן-התבואה או הפרות בעת אסיפתם, והביא
 לכף שתי דגמאות: ענבים וזיתים; פרוש "לא תפאר":
 אל-תכרת מה-ששכחת בקצות הפארות, והן הענפים*. אף
 ממה-שראוי להוסיף לכלל הזה הוא מה-שאמר עתה,
 והוא: הענין שאמרנו, שיש למנות את-הענינים שמצוים או
 מזוהרים עליהם הוא בתנאי, שיהא באותו הענין שמזוהרים
 עליו לאו מיוחד בכל-ענין וענין; או שיש ראיה שאמורה
 בעלי הקבלה, המבדילה את כל-הענינים זה מזה ויש
 אזהרה לכל-ענין מהם. אבל אם לאו אחד כולל ענינים

(דברים כג, ד) — מצוה אחת, וכן גם-כן: "כל-אלמנה ויתום לא תענון" (שמות כב, כא), וכן אמרו: "לא תטה משפט גר יתום" (דברים כד, יז), וכן אמרו: "שארף כסותה וענתה (של האשה) לא יגרע" (שמות כא, י) — נמנה כל-לאו מהם במצוה אחת, לפי שכל-לאו מהלאוין האלה הוא כמו "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל", וכמו "כל-שאר וכל-דבש". ואין הבדל ביניהם. וכן אמרו: "לא-תביא אתנן זונה ומחיר כלב (בית ה' אלהיך לכל נדר)". (דברים כג, יט) — הוא לאו אחד. וכן אמרו: "יין ושכר אל-תשף וגו' בבאכם וגו' ולהבדיל וגו' ולהורת" (ויקרא י, ט"א) כלומר: הזהיר בלאו אחד על הכניסה למקדש או ההוראה בתורה כשהוא שותי — זהו החלק האחד משני חלקי הסוג השני מסוגי בלאו שבכללות. לאו שבכללות.

אף החלק השני הוא בדייק כמו לשון החלק הקודם הזה, אלא שבא בפרוש המקביל שכל-דבר ודבר מן-הדברים המהברים ונוספים לוקים עליו בפני עצמו, ואם יעשה את-כלם — לוקה על כל-אחד מאותם המהברים, גם אם יעשה אותם בבת אחת (כדין העובר על כמה לאוין שונים) — ואילו ראוי למנות כל-אחד ואחד בלאו בפני עצמו. מהם אמרו יתעלה: "לא-תוכל לאכל בשרך" (מחוץ לחומה) מעשר דגנך ותירשך ויצהרך (.. כי אם .. במקום אשר יבחר ה' אלוהיך ב". (דברים יב, יז). אמרו בגמרא פרות (ד:): "אכל מעשר דגן תירש ויצהר — חייב על כל-אחת ואחת". והקשו על זה ואמרו: "וכי לוקין על לאו שבכללות?" והתשובה: "קרא יתירא פתיב. מפדי פתיב: ו'אכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך" (שם יד, כג); למה לי למכתב "לא תוכל לאכל בשרך"? וכי תימא ללאו (להוסיף לאו על העשה) — אם בן לימא קרא: לא תאכלו. למה לי למקדש למכתבנהי (לחזור ולכתוב) בלתי? שמע מנה: לחלק" (לאו נפרד לכל פרט שבפסוק). ושם נתבאר גם-כן, שאמרו יתעלה: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו (עד הביאכם את קרבן אלוהיכם" — איסור חדש. ויקרא כג, יד) — שהוא חייב על כל-אחת ואחת. אמרו: "אכל לחם וקלי וכרמל (סוגי מאכלים העשויים מהתבואה) — חייב על כל-אחת ואחת. וכי לוקין על לאו שבכללות? קרא יתירא פתיב: לכתב רחמנא חד ולייתי איך מנה". ונתבאר אחרי שקלא וטריא שאמרו "קלי" לא היה בו צרך, ורק הזכירו לחלק: לחיבו מלקות על קלי בפני עצמו. וכאשר אמרו בתלמוד על דרך הופכות: שפא יתחייב מלקות על קלי בפני עצמו כיון שנוכח בגלל זה, ויהיה חייב על לחם וכרמל (שלא מצאנו עבורם לימוד מיוחד "לחלק" בשם שמצינו ב"קלי") מלקות אחת? השיבו: למאי הלכתא פתבה רחמנא לקלי באמצע — לומר (אלא ללמד לנו): לחם כלי וקלי כלי-כרמל, ויהיה חייב על כל-אחד ואחד.

בדומה לכך אמר, שאמרו יתעלה: "לא-ימצא בך מעביר בנו-יביתו באש קסם קסמים מעוון ומנחש ומכשף

ובשל מבשל" (שם יב, ט), שאנו מונים לאו זה במצוה אחת, ולא נמנה "אל-תאכלו ממנו נא" במצוה ו' לא תאכלו מבשל" במצוה, כיון שלא יחד לכל-ענין לאו בפני עצמו ולא אמר "אל-תאכלו ממנו נא ולא בשל מבשל" — אלא הביא לאו אחד הפולל שני הענינים, וחבר והוסיף אחד מהם לאחר. ובפרק ב' מפסחים (מא). אמרו "אמר אביי: אכל נא — לוקה שתיים: מבשל — לוקה שתיים: נא ומבשל — לוקה שלש". וזה — מפני שסבר: לוקין על לאו שבכללות, ובשעה שאכל נא — עבר על שני לאוין: האחד מהם — אל-תאכלו ממנו נא: והשני — לאו הפא מכללא, באלו אמר: אל תאכלו אלא צלי — והרי אכלו שלא צלי. ואם אכל נא ומבשל, לוקה לדעתו שלש: אחת על אכילתו נא, ושנית על אכילתו מבשל, ושלישית על אכילתו שלא צלי. ושם אמרו בהמשך מאמר זה ו'ורבא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות. אבא דאמרי (יש שאמרו): חדא מיהא לקי (אחד בכל זאת לוקה), כלומר: אם אכל נא ומבשל — לוקה אחת. ואבא דאמרי: חדא נמי לא לקי, משום דלא מיחד לאוה (הלאו אינו מיוחד) כלאו דחסימה" — כלומר אמרו יתעלה "לא-תחסם שור בדישו" (דברים כה, ד), שהוא לאו אחד המזהיר על דבר אחד (ומלאו ד"חסימה" למדנו דין עונש מלקות — שנאמר שם — לכל הלאוין, ולכן עליהם להיות דומים אליו); אבל לאו זה המזהיר על שני דברים — נא ומבשל — אין לוקין עליו. וכבר ידעת, שנתבאר בגמרא סנהדרין (סג). "אין לוקין על לאו שבכללות", ולכן נדחים דברי אביי. והנכון שהוא לוקה אחת, בין שאכל נא או מבשל או נא ומבשל — אחת בלבד לוקה; ולפיכך נמנה אמרו יתעלה: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל" במצוה אחת. ושם (פסחים מא). אמרו עוד "אמר אביי: אכל וג' (קליפת הענבים) — לוקה שתיים: חרצן (הגרעינים) — לוקה שתיים; וג' וחרצן לוקה שלש. ורבא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות" — הפונה לאמרו: "מכל אשר יעשה מגפן היין" (במדבר ו, ד) שאבוי סובר ש'לוקין עליו. וכך אמרו בפרק ד' ממנחות (נח). "המעלה משאור ודבש על גבי המזבח, אמר אביי: לוקה משום שאור ולוקה משום דבש ולוקה משום ערוב שאור. ולוקה משום ערוב דבש", כלומר שאמרו "כל (שאור וכל דבש לא תקטירו)" — (ויקרא ב, יא) פולל שני דברים: שלא יקריב לבדו, ושלא יקריב דבר שיש בו תערובת מהם באיזה שעור שיהיה — וכל-זה לפי עקר שטתו שכבר ידעת: לוקין על לאו שבכללות. ושם אמרו "רבא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות. אבא דאמרי (יש שאמרו): חדא מיהא לקי", כלומר: אם אכל נא ומבשל — לוקה אחת. ואבא דאמרי: חדא נמי לא לקי, משום דלא מיחד לאוה (הלאו אינו מיוחד) כלאו דחסימה".

כיון שנתבאר, שזה שאמר: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל" — מצוה אחת; וכן זה שאמר: "כל-שאר וכל-דבש" (שם) מצוה אחת, נמנה כך גם: "לא-יבא עמוני ומואבי"

1 וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל-המתים" (דברים יח,
2 ייא) — שכל-אחד מתשעת הדברים האלה שנמנו הוא
3 לאו בפני עצמו, וכלם (המוזכרים בפסוק) אינם מן-החלק
4 הראשון משני חלקי הסוג השני (שהוא לאו שבכללות ואין
5 לוקין — אלא מהחלק השני שבסוג השני — שלוקין). והראיה לכך
6 אמרו יתעלה באמצע: "מעונן ומנחש" — שכן כבר
7 נתבאר שכל-אחד מהם לאו בפני עצמו, והוא אמרו: "לא
8 תנחשו ולא תעוננו" (ויקרא יט, כו). וכמו מעונן ומנחש
9 לחלק — והזכירים באמצע — כך כל מה-שולפניהם
10 ואחריהם הם כמו מעונן ומנחש, כמו שבאר בלחם וקלי
11 וכרמל. וכבר טעה וזלחנו בענין זה, או מפני שדעתו לא
12 השיגה ענינים אלו בכלל, או ששכח ושיגה בהם. כך מנה
13 אמרו יתעלה על הפהנים: "אשה וזה וחללה לא יקחו
14 ואשה גרושה מאישה לא יקחו" (שם כא, ז) — כמנה
15 אחת, וכבר נתבאר בגמרא קדושין (עז,). שהוא חייב על
16 כלי-אחת ואחת אפלו באשה אחת, כמו שנתבאר במקומו (לא
17 תעשה קסא). אמנם אפשר למצוא לו התנצלות על מנתו
18 וזה וחללה כמנה אחת, מפני שחשבו לאו שבכללות
19 ונברה אצלו הדעה שאמרו יתעלה: "אשה וזה וחללה לא
20 יקחו" כמו אמרו: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל", ולא
21 ידע שזה לחלק וזה אינו לחלק, כמו שגם לא הבדיל בין
22 אמרו: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו" ובין אמרו: "שארה
23 כסותה וענתה לא יגרע". אף לא אתפש עליו בכיצא בזה;
24 אבל שמנה גרושה בכלל וזה וחללה ועשה הכל מנה
25 אחת, על כך אין לו בהחלט התנצלות — לפי שהיא,
26 כלומר הגרושה, בפרוש בלאו בפני עצמו, והוא אמרו
27 יתעלה: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו". — הנה כבר
28 בררנו את-העקר הגדול הזה, כלומר: לאו שבכללות,
29 ובארנו ספקותיו והודענו מה-ממנו לחלק, ומה-ממנו לאו
30 שבכללות בלבד ואין חייבים עליו אלא אחת, ושזה שהוא
31 לחלק — נמנה כהרבה מצות; ושאינו לחלק — נמנה
32 כמצוה אחת. שים כלל זה בלוגד ענין תמיד, כי הוא
33 מפתח גדול מאד לאמות מנן המצות.

34 הפלל העשירי: שאין למנות את-ההקדמות לאיזו תכלית
35 שהיא.

36 פעמים יבואו בתורה צווים, ואין אותם הצווים המצוה,
37 אלא הקדמות לעשית המצוה. דגמה לזה אמרו:
38 "ולקחת סלת" וגו' (ויקרא כד, ה) כי אין ראוי למנות לקיחת
39 הסלת כמצוה ואפיתו כמצוה — אלא הנמנה הוא רק
40 אמרו: "ונתת על-השלחן לחם פנים לפני תמיד" (שמות כה,
41 ל); והמצוה היא רק, שיהא לחם תמיד לפני ה'. אחר-כך
42 תאר, איך יהיה הלחם הזה, וממה הוא נעשה, ואמר שיהיה
43 מסלת, ויהיו שמים עשרה חלות. ועל דרך זו עצמה אין
44 למנות אמרו: "ויקחו אליך שמן זית זך" (שם כז, כ), אלא
45 מונים אמרו: "להעלת נר תמיד"; וזו היא הטבת הנרות,
46 כמו שנתבאר ב"תמיד" (פרק ג). ועל דרך זו עצמה אין מונים

47 אמרו: "קח-לך סמים" (שם ל, לד), אלא מונים הקטרת
48 הקטרת בכל-יום, כמו שאמר הכתוב: "בבקר בבקר
49 בהיטיבו את-הנרת וגו' קטירנה ובהעלת אהרן וגו'" (שם ל,
50 דח) — וזו היא המצוה הנמנה. אבל אמרו "קח-לך סמים"
51 — הקדמה לצווי שהוא מבאר, איך תעשה מצוה זו ומאיזה
52 דבר תהיה הקטרת הזאת וכך אמרו: "קח-לך בשמים ראש"
53 (שם ל, כג) — אינו נמנה; אבל הנמנה הוא הצווי שצונו
54 למשח כהנים גדולים ומלכים וכלי הקדש בשמן המשחה
55 המתאר. ועל דרך זו תדון כל-הדומה לו, כדי שלא ירבה לפי
56 מנינו מה-שאינו ראוי שירבה — וזהו כונתנו בכלל הזה,
57 והוא דבר ברור. אלא הזכרנו והענינו עליו, מפני שגם בזה
58 כבר טעה הרבה ומנו מקצת הקדמות המצוה עם המצוה
59 עצמה בשתי מצות, כמו שמתבאר למי שמתבונן במנן
60 הפרשיות שהזכיר שמעון קזאר זכרו לברכה — הוא
61 וכל-מי שנמשך אחריו מן-המזכירים פרשיות במנינם.

62 הפלל האחד עשר: שאין למנות חלקי המצוה כל-חלק
63 בנפרד, אם כלם מצוה אחת.

64 יש לפעמים, שדין אחד שהוא מצוה אחת יש לו חלקים
65 רבים, כגון: מצות לולב שהיא ארבעה מינין (ויקרא כג,
66 מ); הרי אין אומרים, שפרי עץ הדר (אתרוג) — מצוה בפני
67 עצמה, ועץ-עבות (הדס) — מצוה בפני עצמה, וערבי-נחל
68 — מצוה בפני עצמה, וכפת תמרים (לולב) מצוה בפני
69 עצמה, לפי שכל-אלו הם חלקי המצוה, שכן הוא צוה
70 לאחדם, ואחרי אחדם, תהיה המצוה לקיחת הכל בידי
71 ביום הדיע. ובדייק בדומה לכך אין ראוי למנות אמרו
72 במצוה, שהוא טהר בשתי-צפרים ועץ ארז ואוב ושני
73 תולעת ומים חיים וכלי חרש (שם יד, דה) — כשש מצות;
74 אלא טהרת המצוה מצוה אחת על כל-תאריה ההכרחיים
75 בה — אלו וזולתם, כלומר התגלחת, כי כל-אלה הם חלקי
76 המצוה שנצטוינו בה והיא טהרת מצוה; הניו שתהיה
77 באפן בזה ובאפן בזה. ודין זה עצמו הוא בהכרח שנצטוינו
78 לעשות למצוה במצב טמא כדי שנתרחק ממנו, והוא:
79 "בגדיו יהיו פרים וראשו יהיה פרוע ועל-שפם יעטה
80 וטמא טמא יקרא" (שם יג, מה) — כי אין כל-פעלה מאלו
81 מצוה בפני עצמה, אלא כלם הוא המצוה. והוא שנצטוינו
82 לעשות הכר למצוה — כדי שיפירוהו כל-רואהו ויתרחק
83 ממנו, ודרך הכר תהיה בכך וכך — כשם שנצטוינו לשמח
84 לפני ה' ביום ראשון של סכות, ובאר שאותה השמחה
85 תהיה בלקיחת זה וזה.

86 כלל זה קשה מאד להבינו, ואפן הקשי שבו — מה-
87 שאספר לך, והוא שכל מה-שאמרו חכמים עליו,
88 שדבר פלוני ופלוני מעכבין זה-את-זה — הרי ברור שזו
89 מצוה אחת, כגון: ארבעה מינים שבלולב, ולחם הפנים עם
90 לבונה וזה הנעשית עמו שאמרו בהם: "הסדרים והבזיכים
91 מעכבין זה-את-זה" (מנחות כז). — הרי ברור, שזו מצוה
92 אחת. וכך כל מה-שיתברר לך, שהתכלית המקבשת (קיום

עליהם ורחיצת הפלים, שהיא מתבשלת בהם או שבירתם
— הכל תורת חטאת, וזו מצוה אחת. וכך תורת האשם היא
מצוה אחת; וכך תורת זבח השלמים, ושהוא על תודה עם
לחם או בלי לחם, ולקריחת הכהן ממנו תודה ושוק והנפתו —
הכל מפלל עבודת זבח השלמים, וזו מצוה אחת. ואלו הם
כלל מיני הקרבנות שחייבם כולל ליחיד וצבור, חוץ מן-
האשם, שהוא קרבן יחיד לעולם, כמו שבארנו בהקדמת סדר
קדשים. הסדר הזה בעבודות הוא מצות עשה, ואין למנות
כל פרט ופרט מפרטי העבודה כמצוה בפני עצמה, וזולתי
אם יש צוויים הכוללים את-כל-מיני הקרבנות, ואינם
מיוחדים לאחד המינים להוציא את-זולתו — כי כל-צווי
מאלו (הצוויים הכוללים את הקרבנות כולם) צריך למנותו מצוה
בפני עצמה, לפי שאז אינו פרט מפרטי עבודת קרבן מסים.
כך, למשל, אזהרתו: יתעלה מלהקריב בעל מים, או צווי
שיהא תמים, וצווי שלא יהא מחסר זמן — והוא אמרו:
"ומיום השמיני והלילה" (ויקרא כב, כו); וצווי למלח כל-
קרבן — והוא אמרו: "על כל-קרבןך תקריב מלח" (שם, יג);
ואזהרתו מלבטלו — כמו שאמר: "ולא תשבית מלח";
וצווי לאכל מה-שיאכל ממנו — שכל-אחד מן הצוויים
האלה מצוה בפני עצמה, לפי שאין אף אחד מהם פרט
מעבודת קרבן מסים, אלא הם צוויים הכוללים כל-קרבן
כמו שנקבאר בשעת מניינו.

וכרור, כי זה שהכנה לזקח מה-שראי לו לקחת — פרט
מפרטי המצוה, כמו שהזכרנו בעור העולה. וכך גם
בראשית הגז. כלל המצוה הוא, שגפריש ראשית הגז
ונתנהו לכהן; וכן שגפריש מעשר ראשון ונתנהו ללוי. וכבר
טענו בזה עד שמנו עשרים וארבע מתנות כהנה כעשרים
וארבע מצות, אחר שמנו מקצת המצות שאותה המתנה
היא פרט מהן, על הדרך שבארנו בעור העולה ונתנהו ושוק
משלמים. ולפי שגעלם כלל זה מוזלתנו ולא הרגיש בו
כל-עקר ולא שם אליו לב, הגיע לכך במצות בפני עצמן:
וציקות, בלילות, פתיתות, מליחות, הגשות, תנופות,
קמיצות והקטרות — ולא ידע שכל-אלו פרטי עבודת
המנחה, והוא, שגפרישיו להקריב מנחה. אחר-כך התחיל
(הפסוק) לכאר על איזה דבר חל השם הזה — והיא תורת
המנחה — ואמר, שתהיה מסלת או מלחם האפוי באפן
כך או באפן כך כלומר: מחבת או מרחשת או מאפה תנור;
ובוללה בשמן בשעור מסים, ופותרה, ונותן עליה מלח
ולבונה, ויגיש ויגיד ויקמץ ממנה כסדר שבארנו ובררנו
במקומו במסכת מנחות. וכל-אלו פרטי העבודה, ועל הדבר
הנעשה לפי כל-התאור הזה נופל שם מנחה. אם-כן המצוה
היא: הצווי שגפרישיו שתהיה עבודת קרבן הלחם או הסלת
שנקריב לפי כל-הסדר הזה. והדברים האלה במצות מנחה,
כלומר: הציקה והבלילה והפתיתה והמליחה והתנופה
וההגשה והקמיצה וההקטרה, כמו שאמר בחליצה:
"וחלצה נעלו וגו'" וירקה בפניו וענתה ואמרה" (דברים כה,
ט). וקשם שמצות חליצה אחת ואין אנו מונים חליצה

המצוה) לא תשג בחלק אחד מאותם החלקים — הרי
גם-כן ברור, שכללותם היא הענין המני, כגון: הפר
המצרע שנתבאר לה, שאם בגדיו פרמים בלבד אבל לא
פרע ראשו ולא עטה על שפם ולא קרא: טמא! טמא! —
שלא עשה כלום ולא השגה הכרתו עד שיעשם כלם. וכן
לא תשג טהרתו אלא בכל מה-שנזכר: הצפרים ועץ ארז
ואזוב ושני תולעת ותגלחת — אז תשג הטהרה. אף נקדת
הקשי היא בדיכרים שאמרו בהם: "אינם מעכבים זה-את-
זה". כי העולה במחשבה תחלה הוא, שהואיל וחלקים אלו
כל-חלק מהם אינו זקוק לחברו, יהיה כל-חלק מצוה בפני
עצמה, כגון אמרם: "התכלת (שבציצית) אינה מעכבת
את-הלבן והלבן אינו מעכב את-התכלת" (מנחות פרק ד
משנה א). שכן היינו אומרים, שלכן ותכלת נמנים כשתי
מצות, לולא מצאנו עליהם מאמר מפרש במקלף דרבי
ישמעאל, והוא אמרם שם: "כול ששה שתי מצות, מצות
תכלת ומצות לבן? תלמוד לומר: והיה לכם ליציצת —
מצוה אחת היא ואינה שתי מצות". הנה נתבאר לה, שאפילו
החלקים שאינם מעכבים זה-את-זה, פועמים הם מצוה אחת
אם הענין אחד; שהרי המטרה בציצית "למען תזכרו", לבן
נמנית כללות הדבר המביא לידי זכירה. אם כן, לא נשאר
לנו לתן לב במנין המצות לאמרם "מעכבין" ו"אין
מעכבין" — אלא לענין בלבד: אם הוא ענין אחד או
ענינים רבים, כמו שבארנו בכלל התשיעי מכללים אלו
שאנו עוסקים בבאורים.

הכלל השנים עשר: שבפעלה שמצוים על עשייתה, אין
למנות חלק שבה לבדו.

ידוע שיש שמצוים אנו לעשות איזה מעשה, ואחר-כך
יתחיל הכתוב לכאר איכות המעשה ההוא, ויפרש
את-השם שהזכיר ויאמר מה הוא כולל, — הרי אין למנות
כל-צווי שבה באותו הבאור כמצוה בפני עצמה. לדגמה
אמר: "ועשו לי מקדש" (שמות כח, ח), הרי זו מצות עשה
אחת מכל-המצות, והיא: שיהא לנו בית שאליו יבואו ויחגו
בו, ובו תהיה הקרבת הקרבנות, ושם יתקבצו במועדים.
אחר-כך התחיל לתאר פרטי ואיך הם נעשים — אבל אין
למנות כל מה-שאמר בו "ועשית" מצוה בפני עצמה. ועל
דרך זו עצמה יהיה הדבר בקרבנות שזכרנו בויקרא, והוא,
שהמצוה האחת היא כלל העבודה המתארת בכל-מין ממיני
הקרבנות. המשל בזה: העולה שאנו נצטוינו שתהיה עבודת
העולה כך, הינו, שתשחט ותפשט ותגמח ויזרק דמה באפן
כזה וכזה ויקריב חליבה; אחר-כך ישרף בשורה כליל עם
שעור ידוע מן-הסלת הכולל בשמן ושעור ידוע מן-הזין —
והם הנסכים — ושיהא עורה לפניה המקריב אותה. הנה
העבודה הזאת בכללותה היא מצות עשה אחת, והיא תורת
העולה, כי התורה חיבה שקמו העבודה הזאת תעשה כל-
עולה. וכך גם עבודת החטאת כלה — שחיתתה והפשטה
והקרבת מה-שקריב ממנה ורחיצת הפלים אשר יזה מדמה

הפָּלַל הָאֲרֻכָּה עֶשֶׂר: אִיךְ רָאוי לְמָנוֹת קִיּוֹם הָעֹנָשִׁים
בְּמַצּוֹת עֲשֵׂה.

דַּע שֶׁכָּל-הַמַּצּוֹת, עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, נִחְלָקוֹת חִלְקָה
רִאשׁוֹנִית לְפִי מִטְרַת הַשָּׁעַר הַזֶּה לְשֵׁנֵי חִלְקִים: חִלֵּק
שֶׁלֹא פָּרַשׁ בּוֹ הַפְּתוּב עֹנֵשׁ כָּלֵל, אֲלֹא צִוָּה וְהִזְהִיר וְלֹא חִיב
אֶת-הָעוֹבֵר עֹנֵשׁ וְלֹא יַעֲד לוֹ עֹנֵשׁ מִסִּים, מִפְּנֵי שֶׁעֲבָר עַל
צִוּוֹ אוֹ אֲזַהֲרָה מִסִּימָת, וְחִלֵּק שֶׁבָּאָר בּוֹ גָּמוּל וְעֹנֵשׁ.
מִן-הַמַּצּוֹת שֶׁל הַחִלֵּק שֶׁפָּרַשׁ בּוֹ אֶת-הָעֹנֵשׁ: מִה-שֶׁצִּוּנוּ
יִתְעַלֶּה לְסַקֵּל בְּאֶבֶן מִי שֶׁעוֹבֵר עָלֶיהֶן; וּמִהֵן — שֶׁצִּוּנוּ
לְשׂוֹף בָּאֵשׁ אֶת-הָעוֹבֵר עָלֶיהֶן; וּמִהֵן — שֶׁצִּוּנוּ לְהַכּוֹת
בְּסִיף (חֶרֶב) אֶת-צִוָּאר הָעוֹבֵר עָלֶיהֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפִירוּשׁ
הַמִּקְבָּל (מחז"ל); וּמִהֵן — שֶׁצִּוּנוּ לְחַנֵּק אֶת-הָעוֹבֵר עָלֶיהֶן,
כְּמוֹ שֶׁבָּא בְּפִירוּשׁ; וּמִהֵן — שֶׁצִּוּנוּ לְהַלְקוֹת אֶת-הָעוֹבֵר
עָלֶיהֶן בְּרֻצָּעָה; וּמִהֵן — שֶׁיַּעֲד עָלֵיהֶן כֶּרֶת, וְהוּא, שֶׁלֹא
יֵהָא לְעוֹבֵר שִׁמּוֹת בְּעִמְדוֹ בְּחִטּוֹ חִלֵּק לְעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ
שֶׁבָּאֲנוּ בְּפֶרֶק חֵלֶק; וּמִהֵן — שֶׁיַּעֲד עָלֵיהֶן, יִתְעַלֶּה,
בְּמִיתָה בְּלֶבֶד, וְהוּא, שִׁמִּיתָהוּ ה' בְּחִטּוֹ וְיִתְפַּכֵּר-לוֹ
בְּמִיתָתוֹ. וְיִכָּר בְּאֵרוֹ בְּרִישׁ מַכּוֹת (יג), כִּי כָל-לֹא שֶׁהָעוֹבֵר
עָלֵיו חִיב כֶּרֶת אוֹ מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם בְּלֶבֶד, אִם נִתְבָּרַר
שֶׁהָעוֹבֵר עֲבָר עַל אוֹתוֹ הִלָּא וְהִזִּיד בְּאוֹתָהּ הַעֲבָרָה בְּעִדִּים
וְהִתְרָאָה — הָרִי זֶה לוֹקָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁעָקַר מִשְׁפָּטוֹ,
שִׁיָּהָ דִּינוֹ מִסּוֹר לְשָׁמַיִם; וּמִהֵן — שֶׁצִּוּנוּ יִתְעַלֶּה לְהַעֲנִישׁ
אֶת-הָעוֹבֵר עָלֵיהֶן בְּמִמוֹנוֹ בְּלֶבֶד, לֹא בְּגוֹפוֹ, כְּמוֹ שֶׁקָּבַע
לְגִזְלָן (שִׁכְפָּר בַּמִּזְמֹר חֲבִירוֹ וְנִשְׁבַּע לִשְׁכָּר) תּוֹסֶפֶת חֻמֵּשׁ וְלִגְבֹּב
תְּשֻׁלוֹמִי כָּפַל מִה-שָּׁנָב; וּמִהֵן — שֶׁצִּוּנוּ יִתְעַלֶּה שִׁנְיָרִיב
הָעוֹבֵר קֶרֶן עַל חִטָּאוֹ וְיִתְפַּכֵּר-לוֹ.

וְאֲשֶׁר לְקִיּוֹם הָעֹנָשִׁים הָאֵלֶּה — כָּלֵם מַצּוֹת עֲשֵׂה, שֶׁאֲנוּ
נִצְטִינּוּ שְׁנֵמִית אֶת-זֶה, וְשֶׁנִּלְקָה אֶת-זֶה, וְשֶׁנִּסְקַל
אֶת-זֶה, וְשֶׁנִּשְׁקָרִיב קֶרֶן עַל מִה-שֶׁעֲבָרְנוּ עָלָיו. וְלֹאֲפֵן מִנְיָן,
שֶׁאֲנוּ נִמְנָה אֲרָבַע מִיתוֹת בֵּית דִּין כְּאֲרָבַע מַצּוֹת מִמַּצּוֹת
עֲשֵׂה, לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (פֶּרֶק ז' מִשְׁנָה א'): זֶה מַצּוֹת הַנִּסְקָלִין. וְכֵן
אָמְרוּ (שֶׁם פֶּרֶק ז' מִשְׁנָה ב'-ג'): כִּיֹּצֵד מַצּוֹת הַנִּשְׁרָפִין? כִּיֹּצֵד
מַצּוֹת הַנִּחְנָקִין? כִּיֹּצֵד מַצּוֹת הַנִּהְרָגִין? וְאָמְרוּ עוֹד (שֶׁם לֵה),
שֶׁזֶה שֶׁאָמַר יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִבְעְרוּ אֵשׁ" (שְׁמוֹת לֵה, א) — הוּא
אֲזַהֲרָה שֶׁלֹא לְבַצֵּעַ אֶת-הָעֹנָשִׁים בְּשִׁבְתָּ, וְהוּא, שֶׁכָּזֶה הִזְהִיר
מִשְׁרַפְת-מַצָּה (שִׁרְפָה שְׁהִיא מִצּוּחַ); וְאָמַר: "כָּלֵל
מִשְׁבְּחֵיכֶם", כְּלוֹמֵר: בְּמוֹשֵׁב בֵּית דִּין לֹא-תִבְעְרוּ אֵשׁ,
אֶף-עַל-פִּי שֶׁזֶה מַצּוֹת עֲשֵׂה. אָמְרוּ: "שִׁרְפָה בְּכָלֵל הִיתָה,
וְיִצָּאֵת לְלִמּוּד: מִה שִׁרְפָה מִיָּחִדָּת, שֶׁהִיא אַחַת מִמִּיתוֹת בֵּית
דִּין וְאִינָה דוּחָה אֶת-הַשִּׁבְתָּ, אֶף כָּל-שֶׁאֵר מִיתוֹת בֵּית דִּין
לֹא יִדְחוּ אֶת-הַשִּׁבְתָּ" (וְכַשֵּׁם שֶׁהִשְׁרַפָה מִצּוּחַ כִּי שֶׁאֵר מִיתוֹת).
וְזֶה בְּרִיר וְלֹא יִסְפֹּק בּוֹ שׁוֹם אָדָם. וְכֵן גַּם רָאוי, שֶׁנִּמְנָה
הַמִּלְקוֹת בְּרֻצָּעָה כְּמַצָּה, וְאִין לְמָנוֹת כָּל-עֹנֵשׁ מִיָּחִד
כְּמַצָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה עַד שֶׁנֶּאֱמַר, דֶּרֶךְ מִשְׁל, שֶׁהָצִוּוֹ
שֶׁנִּצְטִינּוּ לְסַקֵּל מִחֻלָּל שִׁבְתָּ — מַצּוֹת עֲשֵׂה אַחַת; וְסָקִילָת
בְּעַל אוֹב — מַצָּה שְׁנִיָּה; וְסָקִילָת עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה —

וְיִקְיָה וְיִקְרִיָּה, בִּיּוֹן שֶׁכָּלֵלוּתָם מַעֲשֵׂה הַחֲלִיצָה וְזֶה מַצָּה
אַחַת — כֵּן גַּם לֹא נִמְנָה: וְיִצְקָת עָלֶיהָ שָׁמֶן, וְשִׁמְתָה עָלֶיהָ
לְבָנָה, בְּמִלַּח תְּמָלַח, וְהִנִּיף, וְהִגִּישׁ, וְקָמַץ וְהִקְטִיר. וְזֶה לֹא
יַעֲלֵם אֲלֹא מִמִּי שֶׁתּוֹפֵשׁ אֶת-הָעֹנָנִים בְּעִיּוֹן רִאשׁוֹן, בְּלִי
שִׁיחֹזֵר וְיִשְׁקַל אֶת-הָעֹנָנִים בְּדַעַתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרִים חֲכָמֵינוּ
עָלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם: "אֲגַב שְׁטֶפֶה אִמְרָה", כְּלוֹמֵר: אָמְרוּ בְּלִי
הַתְּבוֹנָנוֹת אֲלֹא לְפִי הַמַּחְשָׁבָה הָרִאשׁוֹנָה הָעוֹלָה עַל הַדַּעַת
אִם-כֵּן כָּלֵל זֶה בְּרִיר לָנוּ מַצּוֹת הַקֶּרֶבֶת כָּלֵם וְאִיךְ רָאוי
לְמָנוֹתָם, כְּדִי שֶׁלֹא יִקְרָה בָּהֶם שׁוֹם מִשְׁנָה וְלֹא עֲרֻבִיב כָּלֵל,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִנְיָנֵנוּ בְּעִזְרַת הַשֵּׁם.

הַפָּלַל הַשְּׁלִשָּׁה עֶשֶׂר: שֶׁמִּסְפַּר הַמַּצּוֹת אֵינּוּ מִתְרַבֶּה לְפִי
מִסְפַּר הַיָּמִים שֶׁבָּהֶם נוֹהֲגַת הַמַּצָּה הַהִיא.

בְּרִיר, שִׁישׁ מַצּוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה בְּעַת וּבְזִמָּן קְבוּעִ; פְּעָמִים
נִמְשָׁכָת אוֹתָהּ תְּקוּפַת זְמַן בְּהִמְשָׁךְ, כְּלוֹמֵר: שִׁחֻבָה
לְעִשּׂוֹת אוֹתָהּ הַמַּצָּה יוֹם אַחֲרֵי יוֹם, כְּגוֹן: סָפָה וְלוֹלֵב;
וּפְעָמִים הִיא בְּיָמִים יְדוּעִים כְּגוֹן הַקֶּרֶבֶת. אִם נֶאֱמַר, דֶּרֶךְ
מִשְׁל, שֶׁמוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ מַצָּה אַחַת, הָרִי זֶה הַמַּצָּה
שֶׁנִּצְטִינּוּ לְהַקְרִיב קֶרֶן נוֹסֵף כָּל-פַּעַם שֶׁנּוֹלַד הַיָּרֵחַ. וְאִם
יֹאמַר מִיִּשְׁהוּ: מִדּוּעַ לֹא תִמְנָה מוֹסֵף כָּל-רֹאשׁ חֹדֶשׁ כְּמַצָּה
בְּפָנֵי עֲצָמָה? נֶאֱמַר לוֹ: אֵלֵינוּ הִזָּה הַדָּבָר כֵּן — תִּמְנָה גַּם
אֶת-הַתְּמִיד שֶׁל כָּל-יוֹם כְּמַצָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְהַקְטַרְתָּ
הַקְטַרְתָּ בְּכָל-יוֹם מִיָּמֹת הַשָּׁנָה מַצָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְהַטְבַּחְתָּ
הַנִּרוֹת שֶׁהִיא חוֹבָה בְּכָל-יוֹם יוֹם כְּמַצָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה! אִךְ
בִּיּוֹן שֶׁאֵין מוֹנִים אֲלֹא אֶת-הָעֹנֵן שֶׁנִּצְטִינּוּ בּוֹ — יִהְיֶה
חִיבֻבוֹ בְּאִיזָה זְמַן שִׁיָּהִי — אִין מוֹנִים מוֹסֵף רֹאשׁ-חֹדֶשׁ
אֲלֹא מַצָּה אַחַת, וּמוֹסֵף שִׁבְתָּ מַצָּה אַחַת, וְכֵן מוֹסֵף
כָּל-מוֹעֵד וּמוֹעֵד מִחֻמֵּשׁת הַמוֹעֲדִים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא חוֹבָה
בְּהִרְבֵּה יָמִים רְצוּפִים, כִּי כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "וְשִׁמְחָתֶם לִפְנֵי ה'
אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים" (ויקרא כג, מ), כֵּן אָמַר: "שְׁבַעַת יָמִים
תִּקְרִיבוּ אֵשָׁה לַה'" (שם, לו); וְכַשֵּׁם שֶׁמַּצּוֹת לוֹלֵב הִיא אַחַת,
כֵּן מַצּוֹת מוֹסֵף-פֶּסַח — אַחַת, וְכֵן מוֹסֵף כָּל-פֶּרֶק וּפֶרֶק.
וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יִתְבָּאָר, שֶׁגַּם הַתְּחִיגָה (קֶרֶן שֶׁהִיוּ מִקְרִיבִים בַּעֲלִיהָ
לְרִגְלָהּ) מַצָּה אַחַת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא חוֹבָה בְּשִׁלְשָׁה פֶּרָקִים;
וְכֵן הָרָאָה (הַחִיבוּ לְרֹאוֹת עִם קֶרֶן הַנִּקְרָא רֹאשׁ וְלַהֲרֹאוֹת בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ) וְהַשְׁמָחָה (בְּשִׁלְשַׁת הַרְגָלִים) — וְזֶה מִמֵּה-שֶׁלֹא
יִטָּעָה בּוֹ שׁוֹם אָדָם וְלֹא יִחַשֵׁב אַחֲרָת.

אֲלֹא טָעוּ בְּמֵה-שֶׁתָּלוּ בְּכָלֵל הַזֶּה טְעוֹת גְּדוֹלָה מְאֹד
וּמוֹדָרָה, וְהִיא, שֶׁמִּנּוּ כָּל-הַמוֹסָפִין מַצָּה אַחַת: מוֹסֵף
שִׁבְתָּ וּמוֹסֵף רֹאשׁ-חֹדֶשׁ וּמוֹסָפֵי מוֹעֲדוֹת. הָרִי לְפִי דֶּרֶךְ מִנְיָן
זֶה הִיוּ צָרִיכִים לְמָנוֹת שְׁבִיתָת כָּל-יוֹם טוֹב מַצָּה אַחַת —
וְלֹא עֲשׂוּ כֵן. אִךְ ה' יוֹדַע וְעַד — שֶׁאֵין רָאוי לְתַפְסֵם בְּדָבָר
כְּזֶה, לְפִי שֶׁלֹא דָּבָקוּ בְּשִׁטָּה אַחַת (עִקְבִּית) בְּמִנְיָנָם, אֲלֹא
"יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְּהוֹמוֹת" (תהלים קז, כו), וְהִאֲמַת הַבְּרוּרָה
הִיא מִה-שֶׁהִזְכִּירוּ לָךְ, שֶׁכָּל-מוֹסֵף וּמוֹסֵף מַצָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה
כְּמוֹ שֶׁשְׁבִיתָת כָּל-יוֹם יוֹם מַצָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה — וְזוֹהִי
הַשִּׁטָּה הַנִּכּוֹנָה.

אותם (והן מוטלות, כביכול עליו) ולא אֲנַחֲנוּ, וְכֻלָּם בְּטוֹחִים".
 וְזֶה שֶׁאָמַר "וּמִמֶּנּוּ", כְּלוֹמַר מִן־הַעֲנִין שֶׁכּוֹלֵל אוֹתוֹ הַפָּרָק.
 וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם הַעֲנִינִים — הֵם: עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה מִחֻבֵּי
 כֶּרֶת בְּלִבָּד וְתִשְׁעַת מִחֻבֵּי מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם כְּמוֹ שִׁמְנָה.
 וְעִנִּין אֶמְרוּ: "וְכֻלָּם בְּטוֹחִים" — כְּלוֹמַר שֶׁהוּא יִתְעַלֶּה
 הַבְּטִיחַ, שֶׁהוּא יִכְרִית וְיָמִית זֶה. וְאִין סָפֵק, שֶׁאֵדָם זֶה לֹא
 נִשְׁאַרָה אֲצִלּוֹ הַסִּבְרָה שֶׁתַּרְ"ג מִצְוֹת חוֹבָה עֲלֵינוּ, אֲלֹא יֵשׁ
 מִהֵן שֶׁהֵן חוֹבְתָנוּ אֲנִי וְיֵשׁ מִהֵן שֶׁהֵן חוֹבְתוֹ יִתְעַלֶּה, כְּמוֹ
 שֶׁאָמַר וּפְרָשׁ, שֶׁהוּא יִבְצַע אוֹתָן וְלֹא אֲנַחֲנוּ. וְהַשֵּׁם יוֹדֵעַ וְעַד
 שֶׁכָּל־זֶה לְדַעְתִּי בְּלִבּוֹל גָּמוּר, וְאִין צְרִיךְ לְדַבֵּר עַל זֶה בְּשׁוֹם
 פְּנִים, כִּי הֵם דְּבָרִים שֶׁבְטוֹלָם בְּרוּר; אֲלֹא בָּאָה לָהֶם כָּלָם
 טְעוֹת זֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מוֹנִים אֶת־הַעֲנִשִׁים כְּמִצְוֹת וְנִבְּוִיכִים
 בְּכָף: פַּעַם מוֹנִים אוֹתָם לְכַדֵּם, וּפַעַם מוֹנִים אֶת־הַעֲנֵשׁ וְגַם
 אֶת־הַדְּבָר שֶׁעָלִיו חֻבִּים אוֹתוֹ הַעֲנֵשׁ, וְקוֹבְעִים אֶת־כָּל־זֶה
 כְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה בְּלִי הַתְּבוּנָנוּת. אֲכֹל סֵדֶר הַמִּנְיָן הַנֶּכּוֹן
 הוּא מֵה־שֶׁהִזְכַּרְתִּי: שֶׁכָּל־מִין שֶׁל עֲנֵשׁ הוּא מִצְוֹת עֲשֵׂה,
 וּלְפִי זֶה יִהְיֶה דִין תִּשְׁלוּמֵי גָנֹב — מִצְוֹת עֲשֵׂה, כִּי אֲנִי
 נִצְטוּנוּ לְהַטִּיל עָלָיו סְכּוֹם בְּשִׁעוּר זֶה. וְדִין תּוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ
 — מִצְוָה, וְדִין חֵיִב חֲטָאת קְבוּעָה — מִצְוָה, וְדִין חֵיִב
 אֶשֶׁם וְדָאִי — מִצְוָה, וְדִין חֵיִב אֶשֶׁם תְּלוֹי — מִצְוָה;
 וְקִרְבֵּן עוֹלָה וְיוֹרֵד — מִצְוָה; וְכֵן לְסָקֵל וּלְשֹׁרֵף וּלְהַרְג
 וּלְחַנֵּק וּלְתַלּוֹת — כָּל־אֶחָד מִן־הַעֲנִשִׁים הָאֵלֶּה מִצְוָה בְּפָנֵי
 עֲצָמָה, יִתְחַיֵּב בָּהֶן מִי שִׁיתְחַיֵּב; כִּשְׁם שֶׁהִתְלַקְּא בְּרִצּוּעָה
 מִצְוָה אַחַת, יִתְחַיֵּב בַּמִּלְקוֹת מִי שִׁיתְחַיֵּב. — זֶהוּ מֵה־
 שֶׁרְצִינוּ לְהַקְדִּימוֹ בְּכָלֵל הַזֶּה, וְכֹּו נִשְׁלֹמוֹ
 הַכְּלָלִים שֶׁהִקְדַּמְתָּם תּוֹעִיל לְמָה - שֶׁאֲנַחֲנוּ עוֹסְקִים בּוֹ.

הַקְדָּמָה

מְבוֹא

עוֹד רְאוּי לְהוֹסִיף לְכָף הַקְדָּמָה זֹ: שֶׁכָּל־דְּבָר שֶׁחֻבֵּי עָלָיו
 מִיתַת בֵּית דִּין אוֹ כֶּרֶת — הֵרִי זֹ בְּהִכְרַח מִצְוֹת
 לֹא־תַעֲשֶׂה. חוּץ מִפֶּסֶח וּמִיֵּלָה שֶׁהֵם בְּכֶרֶת, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהֵם
 מִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּירוּ בְּרִישׁ מִסְכַּת פְּרִתוֹת (ב); וְאִין
 אֲצִלּוֹ שׁוֹם מִצְוֹת עֲשֵׂה וּזְלָתָן שֶׁהַעוֹבֵר עָלֵיהֶן יִתְחַיֵּב כֶּרֶת
 — וְכָל־שֶׁכֵּן מִיתַת בֵּית דִּין. אִם־כֵּן, כֹּל מֵה־שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה
 שֶׁהַעוֹשֶׂה דְּבָר פְּלוֹנִי יוֹמֵת, אוֹ שֶׁהוּא חֵיִב כֶּרֶת — יִדְעֵנוּ
 בְּבִירוֹ שֶׁאוֹתוֹ הַדְּבָר מְזַהְרִים עָלָיו וְשֶׁהוּא בְּלֹא־תַעֲשֶׂה. וְיֵשׁ
 שִׁיתְבָּאָר בְּכָתוּב הַלֹּא שָׁבוּ מִלְּבַד בְּאוֹר הַעֲנֵשׁ וְיִהְיֶה הַעֲנֵשׁ
 מְבָאָר וְגַם הָאֲזָהָרָה מְבָאָרָה, כְּגוֹן: חִלּוּל שְׁבַת וְעִבּוּד־הַזֶּרֶה,
 שֶׁאָמַר בָּהֶם: "לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה" וְ"לֹא תַעֲבֹדֵם",
 אַחֲרֵי־כֵן חֵיִב סְקִילָה לְמִי שֶׁעֲשֵׂה מְלָאכָה אוֹ עִבֵּד. וּפְעָמִים
 לֹא תִתְבָּאָר הָאֲזָהָרָה בְּכָתוּב בְּלֹא גְרִידָא, אֲלֹא הוּא מְזַכֵּר
 אֶת־הַעֲנֵשׁ בְּלִבָּד וְעוֹזֵב אֶת־הָאֲזָהָרָה; אֲלֹא שֶׁהַכָּל הוּא
 אֲצִלּוֹ: "לֹא עֲנֵשׁ הַכָּתוּב אֲלֹא־אִם־כֵּן הַזֶּהִיר" (זבחים קו),
 וְעַל־כֵּל־פְּנִים יֵשׁ אֲזָהָרָה לְכָל־מִי שֶׁחֵיִב עֲנֵשׁ. לְפִיכֵךְ
 אוֹמְרִים בְּכָל־מְקוֹם: "עֲנֵשׁ שֶׁמַּעֲנוּ, אֲזָהָרָה מִנֵּי? תִּלְמוּד

מִצְוָה שְׁלִישִׁית, עַד שִׁיֵּהָא מִנְיָן הַמִּצְוֹת כְּפִי מִנְיָן הָאִישִׁים
 שֶׁהֵם מְחִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, כְּמוֹ שֶׁעֲשֵׂה וּזְלָתָנוּ בְּלִי
 הַתְּבוּנָנוּת. שֶׁכֵּן אֵלֹו הִיָּה הַדְּבָר כֵּךְ, רְאוּי הִיָּה בְּהִכְרַח
 שִׁנְמָנָה כָּל־מִלְקוֹת וּמִלְקוֹת מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה עַד שִׁתְּהָא
 מִלְקוֹת אוֹכֵל נֹבֵלָה — מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, וּמִלְקוֹת אוֹכֵל
 בֶּשֶׂר חֲזִיר — מִצְוָה שְׁנִיָּה, וּמִלְקוֹת אוֹכֵל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב —
 מִצְוָה שְׁלִישִׁית, וּמִלְקוֹת לֹבֵשׁ שַׁעֲטָנָו — מִצְוָה רְבִיעִית,
 וְיִהְיוּ אֲצִלּוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה כְּמִנְיָן הֵלְאוּיִן שְׁלוּקִין עָלֵיהֶם —
 הֵרִי אֲזִי יִתְרַבּוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה וְיִהְיוּ בְּהִכְרַח יוֹתֵר מֵאֶרְבַּע מֵאוֹת
 מִצְוֹת! אֲלֹא כִּשְׁם שֶׁלֹּא נִמְנָה כָּל־מְחִיֵּב מִלְקוֹת, אֲלֹא נִמְנָה
 סוּג הַעֲנֵשׁ בְּלִבָּד — וְהִיא הִתְלַקְּאָה בְּשׁוּט — כֵּךְ לֹא נִמְנָה
 בְּמִיתוֹת אֲלֹא מִיִן הַעֲנֵשׁ וְהוּא: שֹׁרֶפֶה, סְקִילָה, חֲנָק וְהַרְג
 וְכָף גַּם לֹא נִמְנָה כָּל־מְחִיֵּב קִרְבֵּן לְבִדּוֹ עַד שֶׁנֶּאֱמַר: חֲטָאת
 שְׁגֵגַת שְׁבַת — מִצְוָה, חֲטָאת שְׁגֵגַת עִבּוּדֵה זֶרָה — מִצְוָה,
 אֲלֹא נִמְנָה מִיִן הַקִּרְבֵּן בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁמִּנְיָנוּ מִיִן הַמִּיתָה.

וְכָכֵר יִדְעָתָ, שֶׁמִּיִּנִי הַקְּרִבָנוּת מִשְׁתַּנִּים לְפִי שְׁנוּיֵי הָעֲבֵרוֹת
 שֶׁעָלֵיהֶן חֻבִּים אוֹתוֹ הַקִּרְבֵּן. כִּי יֵשׁ עֲבֵרָה שֶׁחֻבֵּי
 עָלֶיהָ חֲטָאת קְבוּעָה, וְיֵשׁ שֶׁחֻבֵּי עָלֶיהָ אֶשֶׁם תְּלוֹי, וְיֵשׁ
 שֶׁחֻבֵּי עָלֶיהָ אֶשֶׁם וְדָאִי, וְיֵשׁ שֶׁחֻבֵּי עָלֶיהָ קִרְבֵּן עוֹלָה
 וְיוֹרֵד (הַמִּשְׁתַּנָּה לְפִי הִישָׁג יְדוֹ שֶׁל הַמַּקְרִיב). לְפִיכֵךְ לֹא נִמְנָה
 הַחֲטָאת עִם הָאֶשֶׁם, אֲלֹא נִמְנָה חֵיִב חֲטָאת קְבוּעָה —
 מִצְוָה, וְחֵיִב אֶשֶׁם תְּלוֹי — מִצְוָה, וְחֵיִב אֶשֶׁם וְדָאִי —
 מִצְוָה, וְחֵיִב קִרְבֵּן עוֹלָה וְיוֹרֵד — מִצְוָה, יִתְחַיֵּב בְּאוֹתוֹ
 קִרְבֵּן מִי שִׁיתְחַיֵּב; וְלֹא נִשְׁמֵם לֵב לְשְׁנוּיֵי הָעֲבֵרוֹת שֶׁעַל
 כָּל־אַחַת מִהֵן חֻבִּים אוֹתוֹ מִיִן שֶׁל קִרְבֵּן, כִּשְׁם שֶׁמִּנְיָנוּ
 הַמִּלְקוֹת מִצְוָה אַחַת וְלֹא שְׁמֵנוּ לֵב לְשְׁנוּיֵי הָעֲבֵרוֹת שֶׁעַל
 כָּל־אַחַת מִהֵן חֻבִּין מִלְקוֹת. וְכָךְ קִבַּע הַכָּתוּב לְכָל־מִין מִהֵם
 פָּרָשָׁה בְּפָנֵי עֲצָמָה.

וְכָכֵר עֲרֻב זוּלְתָנוּ בְּכָלֵל הַזֶּה עֲרֻבִּיב שֶׁאִין צְרִיךְ לְהַשִּׁיב
 עָלָיו; אֶף לֹא יִהְיֶה קֹל לְהַשִּׁיב עָלָיו בְּגִלְל עֲצָם
 עֲרֻבִּיבֵי לְעִנְיָנִים הֵרִי יֵשׁ לְתַמָּה וּלְהַתְפַּלֵּא עַל אֵדָם הַמוֹנָה
 מְחִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין כָּלָם אֶחָד אֶחָד, וּמְחִיבֵי כֶּרֶת וּמְחִיבֵי
 מִיתָה מְכַלֵּל מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה; אַחֲרֵי־כֵן מוֹנָה גַּם אֶת־
 הַדְּבָרִים שֶׁהִזְכַּרְנוּ עָלֵיהֶם, שֶׁעָלֵיהֶם חֻבִּים אוֹתָהּ הַמִּיתָה,
 בְּכָלֵל מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁמִּנְה בַּעַל "הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת"
 'הַמְחַלֵּל אֶת הַשְּׁבַת' בְּכָלֵל מְחִיבֵי סְקִילָה, אַחֲרֵי־כֵן מִנָּה
 "לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה". וְלֹא נִשְׁאָר לָנוּ לֹמַר אֲלֹא שֶׁהֵם
 חוֹשְׁבִים בְּרֹאשׁוֹנָה, בְּלִי סָפֵק, שֶׁקִּיִּים הַעֲנִשִׁים מִצְוֹת
 לֹא־תַעֲשֶׂה. וְאִם־כֵּן — אִיךְ מוֹנִים בָּהֶם (גַּם) הַעֲנֵשׁ וְגַם
 הַדְּבָר (הַאִסוּר עֲצָמוֹ) שֶׁחֻבֵּי עָלָיו אוֹתוֹ הַעֲנֵשׁ?! וְיוֹתֵר
 קָשָׁה מִזֶּה, שֶׁמִּנְה בְּתוֹכָן, כְּלוֹמַר בְּתוֹךְ מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה,
 מְחִיבֵי כֶּרֶת שֶׁבָּהֶם אִין מִיתָה; וְהֵם מְדַמִּים, שֶׁחֵיִב הַכֶּרֶת
 וְהַעֲנֵשׁ עַל כֵּךְ זֹו הַמִּצְוָה הַמְּנוּיָה, עַד שֶׁבַּעַל "סֵפֶר הַמִּצְוֹת"
 (רַב חַפְצֵי גֵאוֹן) פִּרְשׁ זֹאת וְאָמַר בְּפֶרֶק הָרִאשׁוֹן, כִּשְׁסִפֵּם
 מֵה־שֶׁכָּלֵל אוֹתוֹ הַפָּרָק, דְּבָרִים בְּנִסָּח זֶה: "וּמִמֶּנּוּ שְׁלֹשִׁים
 וּשְׁנַיִם עֲנִינִים שֶׁהוֹדִיעֵנוּ, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה יִבְצַע

במקדש ושהעבודה אסורה מחוץ לעזרה; וכן דיני נפשות
 אין דנים אותם אלא כשיש מקדש. ולשון המכלתא: "מנין
 שאין ממיתין אלא בפני הבית? תלמוד לומר: מעם מזבחי
 תקחנו למות (שמות כא, יד) הא: אם יש לך בית — אתה
 ממית; ואם לאו — אין אתה ממית". ושם אמרו עוד:
 "מנין שתהא סנהדרין סמוכה למזבח? תלמוד לומר: מעם
 מזבחי תקחנו למות". וכן ידוע שהנבואה והמלכות נסתלקו
 ממנו עד שנחלל מן החטאים שאנחנו מתמידים בהם —
 ואז יסלח לנו ה' וירחמנו, כמו שהבטיחנו, ויחזירנו, כמו
 שאמר על החזרת הנבואה: "והיה אחריו כן אשפך את רוחי
 על-כל-בשר ונבאו בנביאים ובנותיהם" (יואל ג, א). ואמר על
 החזרת המלכות והממשלה: "ביום ההוא אקים את-ספת
 דויד הנפלת וגדרתי את-פרציה ותרסתיו אקים ובניתי
 כימי עולם" (עמוס ט, יא). גם ידוע שהמלחמה וכבוש הארץ
 לא יהיו אלא במלך ועל-פי סנהדרי גדולה וכהן גדול, כמו
 שאמר: "ולפני אלעזר הכהן יעמד" (ושאל לו) — כשיצטרך
 לצאת למלחמה — רש"י במדבר כז, כא). ולפי שענינים אלו
 כלם מפרסמים אצל רב בני אדם, הרי כל-מצות עשה או
 לא-תעשה התלויה בקרבנות, או בעבודות, או במיתות בית
 דין, או בסנהדרין, או בנביא ומלך, או במלחמת רשות —
 לא אצטרף לומר בהן: ומצוה זו אינה נהגת אלא בפני
 הבית, כיון שנה ברור לפי מה-שהזכרנו. אכל מה-שאפשר
 שיהא בו ספק או טעות, אעיר עליו בעזרת האל.

ועתה אתחיל בזכרון כל-מצוה ומצוה בעזרת שדי.

יום שבת קודש כ"ט שבט ה'תשע"ג

מצות עשה א. מצות לא תעשה א.

מצות עשה ב.

המצוה הראשונה — היא הצווי שנגזטונו בידיעת
 [בהאמנת] האלקות, והוא: שגדע שיש שם עלה וסבה והוא
 הפועל לכל-הנמצאים, והוא אמרו יתעלה: "אנכי ה' אלהיך"
 (שמות ב, ב. דברים ה, ו) ובסוף גמרא מכות (בג). אמרו: "תרג"ג
 מצות נאמרו לו למשה בסיני. מאי קרא? תורה צוה-לנו משה
 (דברים לג, ד) — כלומר: מנין תו'ר'ה, והקשו על זה ואמרו:
 "תורה בגמטריא הכי הוי? שש מאות וחסד סרי הוי!". (שחרי
 תו'ר'ה בגימטריא תר"א ולא תר"ג) ובאה התשובה: "אנכי ה'
 אלהיך" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה (הקדוש ברוך הוא)
 שמעו"ם (ולא מפי משה) הנה נתבאר לך, שאנכי ה' מכלל
 תרג"ג מצות, והוא הצווי לידע, כמו שבארנו.

הראשונה ממצות לא-תעשה — היא האזהרה שהזהרנו
 מלהעלות על דעתנו אלהות לזולתו יתעלה, והוא אמרו —
 יתרום מליחס לו אמירה (ארבע מלים אלה הם כעין מאמר
 המוסגר כיון שאמר "והוא אומר", הסתייג מיד ממושג אמירה
 כפשוטו ביחס לקדוש ברוך הוא) "לא-יהיה לך אלהים אחרים
 על פני" (שמות כ, ג). וכבר נתבאר בסוף מכות (בג): שלא

לומר: כך וכך". ואם לא נתפרשה האזהרה בכתוב, למדוה
 באחת המדות (שהתורה נדרשת בהן), כגון זה שאמרו
 (מכילתא פרשת משפטים) באזהרת מקלל אביו ומכה אביו,
 שלא נתבארה בכתוב כלל, כי לא אמר: "לא-תקלל אביו"
 ולא אמר: "לא-תכה אביו", אכל חזב מיתה למי שהכה
 או קלל. ומתוך כך למדנו, שהן מצות לא-תעשה, והוציאו
 ולמדו להן ולכיוצא בהן אזהרה ממקומות אחרים בדרך
 אחת מן-המדות. ואין זו סתירה למה-שאמרו (במקומות רבים
 בתלמוד): "אין מזהירין מן-הדין", ולא למה-שאמרים
 תמיד: "וכי מזהירין מן-הדין?!" אלא פונת מה-שאמרים:
 "אין מזהירין מן הדין" — כדי לאסר בדרך למוד על-ידי
 מדה (שהתורה נדרשת בהן) מה-שלא נתפרש בו אסור לגמרי;
 אכל אם נמצא את-הענין לעושה מעשה זה מפרש בתורה
 — גרע בהכרח שהוא מעשה אסור ומזהרים עליו. ורק
 נלמד באחת המדות היכן העיר על האזהרה, כדי שיתקנם
 לנו הכלל "לא ענש הכתוב אלא-אם-כן הזהיר". ואכן
 אחרי שמצאנו האזהרה על אותו דבר — אז חזב מי שעבר
 ועשה או פרת או מיתת בית דין. דע אפוא הקדמה זו וזכר
 אותה עם כל-הכללים שקדמו בכל מה-שנזכיר לקמן.

עתה אתחיל להזכיר כל-המצות, מצוה מצוה, ואבאר אותן
 בדרך פרוש שם המצוה (מבלי להיכנס לפרטי ההלכות),
 כמו שהבטיחנו בראשית דברינו (בהקדמה על מטרת הספר —
 שיעור א), לפי שזוהי מטרת המאמר. אף טוב בעיני להוסיף
 למטרה זו תוספת, והיא: כשאזכיר את-המצוה שיש עליה
 איזה ענש בעשה או בלא-תעשה, אזכיר ענשה ואמר:
 "והעובר עליה — חזב מיתה, או פרת, או קרבן כך, או
 מלקות, או אחת ממיתות בית דין, או תשלומין". וכל
 מה-שלא יזכר בו ענש מן-הענשים — תדע שאם היא
 ממצות לא-תעשה, הרי זה כמו שאמרו (תוספתא כריתות פרק
 א): "כעובר על מצות מלך", ולא עלינו להענישו. אכל
 מצות עשה כלן — הרי כל-מצוה מהן בשעה שעשתה
 חובה, יש לנו להלקות בראצוה את-הנמנע מלעשותה עד
 שימית או יעשה, או יעבור זמן החיוב. כי מי שעבר ולא
 ישב בסבה, דרך משל, אין לנו להלקותו אחר ספות על
 עברתו — ודע זאת.

ועוד: כשאזכיר את-המצות שאינן חובה על הנשים, בין
 עשה ובין לא-תעשה — אמר: וזו אינה חובה על
 הנשים. וידוע, שהנשים אינן דנות ולא מעידות ולא
 מקריבות קרבן בדיקה ולא נלחמות במלחמת רשות לא
 אצטרף לומר בה "וזו אינה חובה על הנשים", כיון שנה
 רבוי דברים ללא צורך.

ועוד: כשאזכיר את-המצות שאינן חובה אלא בארץ-
 ישראל, או בפני הבית, בין עשה ובין לא-תעשה
 — אמר: וזו אינה חובה אלא בארץ-ישראל או בפני
 הבית. וידוע גם-כן, שכל-הקרבנות אינם קרבים אלא

9 והרבה כגון זה. כוננתם בדבר זה: שלא הוציאנו מבית
10 עבדים ולא עשה עמנו מה־שעשה בעשית חסד והטבה,
11 אלא בתנאי שנקבע בדעתנו שהוא אחד, לפי שאנו
12 מחזיקים בכך. ובהרבה מקומות אומרים (חכמים) 'מצות
13 יחוד', וקוראים למצוה זו גם 'מלכות שמים', כי
14 אומרים (—) מתבטאים על פעולה מסוימת, שנעשית: כפי
15 לקבל עליו על מלכות שמים, כלומר ההודאה בייחוד
16 והאמונה בו.

1 זה הוא מפלל תרי"ג מצות, והוא אמרם שם: "שש מאות
2 ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני וגו'", כמו
3 שבארנו במצוה הראשונה ממצות עשה.
4 המצוה השנייה — היא הצווי שנקטונו בידיעת היחוד,
5 והוא: שגדע שפועל (בורא) המציאות וסבתו הראשונה
6 הוא אחד, והוא אמרו יתעלה: "שמע ישראל ה' אלהינו
7 ה' אחד" (דברים ו, ד). וברב המקדשות תמצא שהם
8 אומרים: "על־מנת ליחד את־שמי, על־מנת ליחדני"

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' א

14 ומשוי' להו' מנא – שלפעמים נמלך עליהן שלא לנקבן ומחשיבן
15 לעשותן כלי כמות שהן לנטילת קוץ, ולענין טלטול בשבת די בכך
16 להחשב כלי. אבל היכא (היכן) דניטל חררה או עוקצת, אדם
17 זרקא לבין הגרומאות (שברי מתכות), ובטל ממנה שם כלי לגמרי
18 ואסורה בטלטול, וכדברי רבא.
19 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים האם מדין הוצאת קוץ בשבת יש
20 ללמוד להתיר תיקון גוף האדם: אסובי' ינוקא – כשתינוק נולד
21 מתפרקים אבריו, ומחליקם ביד ומיישבם על מקומם, רב נחמן
22 (אסיר) [אסר], מפני שדומה למתקן, ורב ששת שרי – הותר.
23 רב נחמן מביא מקור לדבריו: אמר רב נחמן, מנא אמינא לה –
24 מהיכן למדתי דבר זה שאמרתי שיש איסור בתיקון גוף האדם, דתנן
25 – ששינו במשנה (להלן קמז), אין עושין

1 בברייתא, מחט, בין נקובה, ובין שאינה נקובה, מותר לטלטלה
2 בשבת, ולא אמרו שנקובה נחשבת כלי יותר מאינה נקובה, אלא
3 לענין מומחה בלבד. והבינה הגמרא, שכונת הברייתא 'אינה נקובה'
4 למחט שניטל חורה, ולטומאה בטל ממנה שם כלי, ואילו לגבי שבת
5 מותרת בטלטול. והרי זה כדברי רב יוסף ואבבי, ולא כדברי רבא
6 שהשווה שבת לטומאה.
7 מתרצת הגמרא: תרנמא (העמיד וביאר) אפי' את הברייתא אליבא
8 דרבא – לדעת רבא, בגולמי עסקינן – הברייתא עוסקת בגולמי
9 מחטים שעומדות להנקב, ואם כן נקובה נגמרה מלאכתה, ואינה
10 נקובה לא נגמרה מלאכתה. ולכך חילקה הברייתא, שלענין טומאה
11 אינה נקובה אינה נחשבת כלי, שאינה בכלל 'כלי מעשה' האמור
12 בתורה (במדבר לא טז), שמשמעו שנגמר כל מעשהו. אך לענין שבת, אף
13 מחט שאינה נקובה מותרת בטלטול, מפני שזימנין דמימלך עליהו

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' ב

23 יין ענבים ותאנים וכל משא, ומביאים ירושלם ביום השבת' וגו', ולכן
24 הוצרכו לגודרם בגזירה זו.
25 הגמרא ממשיכה לעסוק בגזירת כלים: אמר רבי אלעזר, המשניות
26 והברייתא השנויות בדיני קניין, ומקלות, גלוסמרא, ומדוכה, פולין
27 קודם תהרת טלטול בליים לצורך גופם נשנו, אבל אחר שהתירו, אף
28 הם מותרים.
29 מבאר הגמרא: משנת קנין מה היא, דתנן בענין סידור מערכת לחם
30 הפנים במקדש מידי שבת (מנחות צו), לא סידור הקנין שהיו נותנים בין
31 חלה לחלה, ולא נטילתן מבין החלות הישנות שמסלקים בשבת,
32 דוחה את השבת, אלא כבר מערב שבת היה נוטל הקנים, ובשבת
33 מסלק חלות הישנות ומניח את החדשות בלא קנים ביניהן, ורק
34 במוצאי שבת היה נותן ביניהן את הקנים. והרי קנים אלו מלאכתם
35 להיתר, וכבר בהיתר הראשון הותר טלטולם לצורך גופם, ואם כן אין
36 בטלטולם איסור שבת. אלא על כרחך שמשנה זו נשנתה קודם
37 ההיתר.
38 ממשיכה הגמרא ומבארת: מקלות, דתנן בענין הפשת קרבן פסח
39 (פסחים סד), מקלות דקין חלקין היו שם בעזרה, בערב פסח שחל
40 בחול, ומניחו (את המקל) על כתפו ועל כתף חבירו, ותולה עליו
41 את הקרבן, וכך מפשיט את עורו. (אמר) רבי אלעזר, ארבעה עשר
42 בניסן שחל להיות בשבת, אינו משתמש במקל לפי שאסור לטלטלו,
43 אלא מנחת

1 אבוי מקשה לרבא שהתיר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך
2 מקומו: איתיביה אביי לרבא, שנינו בברייתא, מדוכה – כלי גדול
3 לכתישת שום, ומלאכתו לאיסור, אם יש בה שום, מוטלילין אותה
4 אגב השום, ואם לאו אין מוטלילין אותה. הרי שנאסר לטלטל כלי
5 שמלאכתו לאיסור, ולדברי יתפרש האיסור בצורך מקומו, אבל
6 לדברי הרי מותר לטלטל לצורך מקומו, ומדוע אסרה הברייתא.
7 מתרץ רבא: הלא במאי עסקינן, בטלטול מחמה לצל, והוא שאסרה
8 הברייתא, שאף לשיטתי אסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור מחמה
9 לצל.
10 אבוי מוסיף להקשות על רבא: איתיביה אבוי לרבא, שנינו בברייתא
11 לגבי מחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנה (ביצה יא), אם מותר
12 לטלטל עלי ביום טוב לקצב עליו בשר, ושון שאם כבר קצב עליו
13 בשר ושוב אין בו צורך יום טוב, שאסור לטלטלו. ומוכת, שכלי
14 שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו לצורך מקומו, ולא כדבריך. מתרץ
15 רבא. הלא נמי בברייתא זו, כוונתה לאסור לטלטל מחמה לצל
16 האסור אף לשיטתי, אבל לצורך מקומו מותר.
17 הגמרא שבה לעסוק בדברי הברייתא שבראשונה היו כל הכלים
18 אסורים: אמר רבי חנינא, מה ששינו שבתחילה היו כל הכלים
19 אסורים בטלטול, כימי נחמיה פן חלילה נשנית משנה זו, שבני דורו
20 היו מקילים באיסור שבת. דכתיב לגבי נחמיה, שכשחזר לירושלים
21 אחר ששהה בבבל אמר (נחמיה יג טו), 'בנימים הקמה ראייתי ביהודה
22 דרבים נתות בשבת, ומביאים הערימות ועמסים על הקמרים, ואף

מלכים א ח לד-מז

ח לד ואתה תשמע השמים וסלחת לחטאת עמך ישראל והשבתם אליהם אלה אשר נתת לאבותם: לה בהעצר שמים ולא יהיה מטר כי יחטאו לך והתפללו אליהם הקום הוה והודו את שמך ומחטאתם ישובו כי תענם: לו ואתה תשמע השמים וסלחת לחטאת עבדיך ועמך ישראל כי תורם את הדרך הטובה אשר ילכו בה ונתתה מטר על ארצך אשר נתתה לעמך לנחלה: לו רעב פיהיה בארץ דבר פיהיה שדפון ירקון ארבה חסיל כי יהיה כי יצרלו איבו בארץ שערו פלגנע פלמחלה: לה פלמחלה כלתחנה אשר תהיה לכל האדם לכל עמך ישראל אשר ידעו איש נגע לבבו ופרש בפיו אליהבית הוה: מט ואתה תשמע השמים מכון שבתך וסלחת ועשית ונתת לאיש בכל דרכיו אשר תדע את לבבו פיהיה וידעת לבדך את לבב כל בני האדם: מ למען יראו פלגים אשר הם חיים על פני האדמה אשר נתתה לאבותינו: מא וגם אליהנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך: מב כי ישמעון את שמך הגדול ואת ידך החזקה וזרעך הנטויה ובא והתפלל אליהבית הוה: מג ואתה תשמע השמים מכון שבתך ועשית בכל אשר יקרא אליך הנכרי למען ידעו פלגים הארץ את שמך ליראה אתך בעמך ישראל ולדעת פיהיה נקרא עליהבית הוה אשר בנית: מד פיהיה עמך למלחמה על איבו בדרך אשר תשלחם והתפללו אליהוה דרך העיר אשר בחרת בה והבית אשר בנית לשמך: מה ושמעת השמים את תפלתם ואת תחנותם ועשית משפטם: מו כי יחטאו לך כי אין אדם אשר לא יחטא ואנפת כם ונתתם לפני אויב ושכום שביהם אל ארץ האויב רחוקה או קרובה: מז והשיבו אל לבם בארץ אשר נשבושם ושובו ונתתם לפני אויב בארץ שביהם לאמר חטאנו והענינו רשענו:

רש"י

(לה) כי תענם. למען תענם, כי משמש לשון 'אשר': (לז) ירקון. שהתבואה אינה עולה בקנה לעשות שכולת: (מג) ככל אשר יקרא אליך הנכרי. ובישראל הוא אומר (לעיל פסוק ט): ונתת לאיש ככל דרכיו, לפי שישאל מכיר בהקב"ה, ויודע שהיכולת בידו, ואם אין תפלתו נשמעת, תולה את הדבר בעצמו ובחטאו, אבל עובד גילולים קורא תגר, ואומר: בית

מצודת דוד

(לה) כי תענם. ישובו מחטאתם, למען אשר תענם בעת הצרה, ולא מאהבת המקום: (לו) ואתה תשמע. עם שלא שבו מאהבה: כי תורם. בזה תלמד דרך הטובה, לעשות מאהבה, בראותם חסדי המקום: ונתתה. ולזה מלא משאלות ותן המטר: (לז) רעב כי יהיה. מסבות אחרות, לא מעצירת המטר: שדפון וכו'. והרעב מוכן לבוא: כי יצר לו אויבו. כשיבוא אויבו לצור עליו בארצו ובשערו: כל נגע. או כל מיני נגע ומחלה אשר יבוא בו: (לח) לכל האדם וכו'. לכל איש יחידי מכל עמך ישראל, אשר תכיר בנגע לבבו, לדעת

שבא בעבור רשעו: (לט) ועשית. תעשה שאלתו, וחזור ומפרש ונתת לאיש ככל דרכיו, רצה לומר: כפי כל הדרכים ששאל: אשר תדע. וזה לאיש אשר תדע את לבבו שלם עמך: (מ) למען יראוך. בראותם שעם התפלה והתשובה הלכה לה הצרה, ידעו שיד ה' עשתה: (מא) למען שמך. בעבור פרסום שמך: (מד) בדרך אשר תשלחם. כי אין יוצאין במלחמה טרם ישאלו בה: דרך העיר. כי בהיותם בדרך, לא יוכלו לבוא לבית ה' להתפלל בה, ולזה אמר אף כשיכוונו שתלך תפלתם השמימה דרך העיר והבית: (מה) ועשית משפטם. לנקום נקמתם מיד האויב: (מו) כי אין אדם וכו'. רצה לומר: אם אין בהם אדם אשר לא יחטא, בכדי להגן הוא על כולם, ואז בודאי תאנף בם:

מצודת ציון

(לה) בהעצר. בהמנע: תענם. מלשון עניה ותשובה: (לו) תורם. תלמד, כמו (ישעיהו כח ט) יורה דעה: (לז) שדפון. ענין לקות הזרע עד לא נגמר הבשול: ירקון. היא הכספת פני התבואה, ונהפך לירקון: חסיל. מין ארבה: יצר. מלשון מצור: מחלה. מלשון חולי: (לח) נגע לבבו. רצה לומר: עון וחטא: (מב) הנטויה. מלשון הטיה: (מו) ואנפת. ענין כעס, כמו (שם יב א) אורך כי אנפת בי: ושובו. מלשון שביה: (מז) ושובו. מלשון תשובה:

תהלים עג ט-כא

עג. ט שְׁתּוֹ בִשְׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהְלֶךְ בָּאָרֶץ: י לֶכֶן | (כתיב ישיב) יָשׁוּב עִמּוֹ הֵלֶם וּמִי מָלֵא יִמְצוֹ לָמוֹ: יא וְאָמְרוּ אִיכָה יָדַע־אֵל וְיֵשׁ דָּעָה בְּעֵלְיוֹן: יב הִנֵּה־אֱלֹהֵה רִשְׁעִים וְשִׁלְוִי עוֹלָם הִשְׁגוֹ־חֵיל: יג אֶךְ־רִיק זָפִיתִי לִבִּי וְאַרְחִין בְּנִקְיוֹן פִּפִּי: יד וְאֵהִי נִגּוּעַ כָּל־הַיּוֹם וְתוֹכַחְתִּי לַבִּקְרִים: טו אִם־אֲמַרְתִּי אֶסְפְּרָה כִּמּוֹ הִנֵּה דוֹר בְּנִיךְ בְּגִדְתִּי: טז וְאַחֲשֹׁבָה לְדַעַת זֹאת עִמָּל (כתיב היא) הוּא בְּעֵינַי: יז עַד־אָבּוֹא אֶל־מִקְדָּשִׁי־אֵל אֲבִינָה לְאַחֲרִיתָם: יח אֶךְ בַּחֲלָקוֹת תִּשְׁתִּי לָמוֹ הִפְלָתָם לְמִשְׁוֹאוֹת: יט אִיךְ הִנֵּה לְשֹׁמֵה כְרָגַע סָפוּ תָמוּ מִן־בִּלְהוֹת: כ בַּחֲלוֹם מִהֲקִיץ אֲדֹנִי בָּעִיר | צִלְמָם תִּבְזֶה: כא בִּי יִתְחַמֵּץ לִבִּי וְכִלּוֹתִי אֲשַׁתּוֹנֵן:

רש"י

אשים אותם בוגדים ורשעים: (טז) ואחשבה. בלבי: לדעת זאת. מה היא מדתו של הקב"ה כן הוא עמל בעיני נראית היתה מדה זאת לי עמל ולא משפט: (יז) עד. אשר באתי: אל מקדשי אל. אשר בירושלים, וראיתי מה שאירע בסנחרב ואז הבינתי לאחרית הרשעים שהוא לאבדון ואמרתי אך כל הטובה הבאה להם חלקות הם שהקב"ה מחליק להם הדרך שלהם שתהא נוחה וחלקה למען לא יתנו לב לשוב אליו ויאבדו: (יח) אך בחלקות תשית למו. כל הטובה הבאה להם שהרי סופם הפלתם למשואות: (יט) מן בלהות. מן שדים: (כ) כחלום מהקיץ. כשינה שאין לה קץ שהוא שינת עולם כן היתה להם ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור (ישעיה ל"ז): אדני בעיר צלמם תבזה. בירושלים שהרעו עליה שם נתבזה צלם דמותם ונשרפו כלם: (כא) כי יתחמץ לבבי. מטרם שראיתי מפלה זו ברוח הקדש היה לבבי מתחמץ על דרך הרשעים שצלחה, ובכליותי הייתי משתונן, לשון חרב שנון, וכשהוא מתפעל התי"ו ניתנת באמצע שורש התיבה כדרך כל תיבה שיסוד תחילתה שיי"ן:

מצודת ציון

(י) הלום. הנה כמו אל תקרב הלום (שמות ג'): ימצו. מלשון מציצה: למו. להם: (יב) השגו. גדלו כמו כארו בלבנון ישגה (לקמן צ"ב): חיל. עושר כמו חיל כי ינוב (לעיל ס"ב): (יח) תשית. תשים: למשואות. ענין חושך כמו אמש שואה ומשואה (איוב ל'): (יט) ספו. ענין כליון כמו ספתה בהמות (ירמיה י"ב): בלהות. הוא הפוך מן בהלות: (כ) צלמם. דמותם: (כא) יתחמץ. מלשון חומץ ובא בדרך השאלה על הכעס: אשתונן. מל' שנון וחדוד:

הנה כמו אל תקרב הלום (שמות ג'): ימצו. מלשון מציצה: למו. להם: (יב) השגו. גדלו כמו כארו בלבנון ישגה (לקמן צ"ב): חיל. עושר כמו חיל כי ינוב (לעיל ס"ב): (יח) תשית. תשים: למשואות. ענין חושך כמו אמש שואה ומשואה (איוב ל'): (יט) ספו. ענין כליון כמו ספתה בהמות (ירמיה י"ב): בלהות. הוא הפוך מן בהלות: (כ) צלמם. דמותם: (כא) יתחמץ. מלשון חומץ ובא בדרך השאלה על הכעס: אשתונן. מל' שנון וחדוד:

מצודת דוד

(ט) שתו. שמו פיהם לדבר מול יושב שמים: ולשונם. אף כי לשונם תהלך בארץ מתחת השמים יעיוז פניהם לדבר מול יושב שמים: (י) לכן. בעבור רוב שלות הרשעים עם גודל רשעתם: הלום. הנה ר"ל למעשה הרשעים ההם: ומי מלא. מי כוס מלא תרעלות ימצו וישתו ר"ל מאוד דעותיהם נמשכות אחר מעשה הרשעים ההם: (יא) איכה ידע אל. מעשה בני אדם: ויש דעה. לדעת הכל וכפל הדבר במ"ש: (יב) הנה אלה. רשעים הם והמה בשלוה מעולם וגדלו בעושר רב: (יג) אך ריק. לריק ובחנם היית זך הלבב מבלי הרהור עון ובחנם רחצתי כפי להיות מנוקים מגול ושאר עבירות: (יד) ואהי. והנה מעשה הטוב הועילו להיות נגוע בכל עת ולבוא עלי תוכחות יסורים בכל בוקר כי הלא להרשעים אין מחסור ואני מוכה ומעונה: (טו) אספרה כמו. לספר הדבר כמו שהוא ר"ל כל מה שיש להרהר: הנה דור. הנה הספור יסית שאף בני הדור ההוא שהמה בניך ר"ל מאמינים בך הנה בשמעם מה שיש להרהר אעשה אותם לבוגדים ולזה לא ארבה עוד לדבר: (טז) ואחשבה. אהרהר במחשבתי לדעת ולהבין את זאת על כי נראה בעיני שהדבר הזה הוא עמל ולא משפט יושר: (יז) עד אבא. לא הבנתי דרכי ה' עד אשר באתי אל המקדש ואל הכהנים המתבודדים שם בעיון החכמה ואת פיהם שאלתי ואדע מליץ יענוני ואבינה לאחרית הרשעים שאיננה טובה: (יח) אך בחלקות. כל טובתם המה אך לתשלום גמול מעט מעשה הטוב שעשו למען תחליק דרכם שימעדו מהר לפול בחשכת הצרות ולא יהיה להם זכות מה להגן: (יט) איך. כל רואיהם יתמהו עליהם ויאמרו איך נעשו שממה כרגע וכלו מן הצרות המבהילים: (כ) כחלום. כמו החלום שמעת הקיצה חלף והלך לו כן יכלו פתאום: בעיר. במקום רואים תבזה צלמם ודמותם: (כא) כי יתחמץ לבבי. כי בעוד היה לבי כעוס על הדבר ובעוד אחדד כליותי להרהר:

ד רבי מאיר אומר: כל תנאי שאינו פתנאי בני גד ובני ראובן – אינו תנאי, שנאמר (במדבר לב, כט): "ויאמר משה אליהם אם יעברו ובני-ראובן", וכתוב (שם שם, ל): "ואם-לא יעברו חלוצים". רבי חנניא בן גמליאל אומר: צריך היה הדבר לאמר, שאלמלא כן, יש במשמע שאפלו בארץ כנען לא ינחלו.

ה המקדש את האשה ואמר: כסבור הייתי שהיא פהנת, והרי היא לזוה; והרי היא פהנת; עניה, והרי היא עשירה; עשירה, והרי היא עניה – הרי זו מקדשת, מפני שלא המעטו. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי לאחר שאתגיר, או: לאחר שתתגיר, לאחר שאשתחרר, או: לאחר שתשתחרר, לאחר שימות בעליך, או: לאחר שתמות אחותיך, לאחר שיחליץ לך יבמיך – אינה מקדשת. וכן האומר לחברו: אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקדשת לי – אינה מקדשת;

פירוש ברטנורא

ד כל תנאי. שאינו כפול וכו' אינו תנאי. ואע"פ שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים: אם יעברו ואם לא יעברו. ואי לא כפל הדברים היתה מתנתו קיימת והיו נוחלים את ארץ הגלעד אע"פ שלא היו עוברים. ואע"ג דאמר אם יעברו אתכם, לית לן מכלל הן אתה שומע לאו. ושמעין מיניה נמי, דבעינן תנאי קודם למעשה, מולא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאי הוה אמר הכי, לא אתי תנאה ומכיל מעשה דמתנה דקדמיה. וש"מ נמי דבעינן הן קודם ללאו, דלא אמר תחלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם: ר' חנניא בר. אתנאי כפול פליג, דאין צריך לכפול, דמכלל הן נשמע לאו. וזה שכתבנו משה, צורך היה הדבר. ולענין פסק הלכה, אם אמר ע"מ, אין צריך תנאי כפול ולא הן קודם ללאו ולא תנאי קודם למעשה, אלא התנאי קיים. ואם לא אמר ע"מ, צריך כל הני דאמרין. ואם לאו, התנאי בטל והמעשה קיים. ולא שנה בתנאי שבריי ממונות, ולא שנה בתנאי שבניטין וקדושין הכל שוה לדבר זה:

משניות מבוארות – קהתי

בענין "תנאי קודם למעשה" ו"הן קודם לאו" אף רבי חנניא מודה (וש"י). ויש מפרשים, שרבי חנניא חולק אף בשאר הדברים, ולא טרח להשיב אלא בענין תנאי כפול, שלגבי שאר הדברים סובר רבי חנניא: מעשה שהיה כך היה (והר"ו). והלכה כרבי מאיר בכל תנאי המוחזיל במלה "אם" (אם תעשה כך...), שצריך להיות כתנאי בני גד ובני ראובן, אבל באומר תנאו בלשון "על מנת" (כמו שלמדנו במשניות הקודמות), אין צורך בתנאי כפול ולא הן קודם ללאו ולא תנאי קודם למעשה (רמב"ם הל' אישות פרק ו; ברטנורא).

באור משנה ה

המקדש את האשה ואמר: לאחר הקידושין: **כסבור הייתי שהיא פהנת** – ועל דעת כן קידשתה, **והרי היא לזוה** – והקידושין היו קידושי טעות; או שאמר: **כסבור הייתי שהיא לזוה, והרי היא פהנת**; או שאמר: **כסבור הייתי שהיא עניה, והרי היא עשירה**; או: **כסבור הייתי שהיא עשירה, והרי היא עניה** – הואיל ולא גילה דעתו זו בשעת הקידושין, **הרי זו מקדשת** – שקידושי קידושין גמורים ולא קידושי טעות, **מפני שלא הטעיתו** – שלא האשה הטעתה אותו אלא הוא הטעה את עצמו, ודברים שבלב אינם דברים, כמו שכבר בארנו (לעיל ב, ג). **האומר לאשה** – גוי שאמר לאשה ישראלית: **הרי את מקדשת לי לאחר שאתגיר, או** – ישראל שאמר לגויה: הרי את מקדשת לי **לאחר שתתגיר**, או עבד כנעני שאמר לבת חורין: הרי את מקדשת לי **לאחר שאשתחרר, או** בן חורין שאמר לשפחה כנענית: הרי את מקדשת לי **לאחר שתשתחרר**, או האומר לאשת איש: הרי את מקדשת לי **לאחר שימות בעליך, או** האומר לאחות אשתו: הרי את מקדשת לי **לאחר שתמות אחותיך** – היינו אשתו; או האומר לשומרת יבם: הרי את מקדשת לי **לאחר שיחליץ לך יבמיך**; כל אחת מאלו אינה מקדשת – שהואיל ואין בידו לקדשה עכשיו, אף קידושי לעתיד אינם קידושין. בענין שומרת יבם סובר התנא של משנתנו, שאין קידושין תופסים בה, שנאמר בה (דברים כה, ה): "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר", ודרשו: "לא תהיה" – לא תהא בה הווייה. ויש מפרשים, שמשנתנו היא לדעת רבי עקיבא שומרת יבם שאין קידושין תופסים בחיבי לאווין. והרמב"ם פוסק, שהמקדש שומרת יבם הרי היא מקדשת מספק, ולפיכך האומר לשומרת יבם: הרי את מקדשת לי לאחר שיחליץ לך יבמיך, הרי זו מקדשת, הואיל ואילו קידשה עתה היו קידושי תופסים בה מספק (הל' אישות ז, טו). **וכן האומר לחברו: אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקדשת לי** – אם אשתך תלד

באור משנה ד

לאחר שלמדנו בשתי המשניות הקודמות דיני קידושין על תנאי, מביאה משנתנו כלל שאמר רבי מאיר לגבי כל תנאי. בתורה מסופר, שכשבאו בני גד ובני ראובן למשה רבנו ובקשו שתיתן להם את אחתה ארץ הגלעד, התנה משה רבנו ואמר לאלעזר הכהן וליהושע בן נון ולראשי אבות המטות לבני ישראל (במדבר לב, כט-ל): "אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם את הירדן כל חלוץ למלחמה לפי ה' ונבכשם הארץ לפניכם. ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזת. ואם לא יעברו חלוצים אתכם, ונאחזו בתוככם בארץ כנען". תנאי זה נקרא במשנה "תנאי בני גד ובני ראובן". והדבר המיוחד שבו, שהוא תנאי כפול: "אם יעברו – ונתתם להם... ואם לא יעברו – ונאחזו בתוככם". ומכאן למד רבי מאיר, שכל תנאי צריך להיות תנאי כפול, כגון המקדש אשה ואומר לה: "אם תהי לי מאתיים זוז הרי את מקודשת לי בפרוטה זו, ואם לא תהי לי מאתיים זוז לא תהי מקודשת לי", ולאחר שהתנה תנאו, נתן לה את הפרוטה לשם קידושין, הרי התנאי קיים, שאם תתן לו מאתיים זוז תהא מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת. אבל אם לא אמר אלא "אם תהי לי מאתיים זוז, הרי את מקודשת בפרוטה זו", ונתן לה את הפרוטה, התנאי בטל, מפני שלא כפל תנאו, שהרי לא אמר לה: "ואם לא תהי, לא תהי מקודשת", והרי היא מקודשת מיד, ואינה צריכה ליתן לו כלום. ועוד דברים למדים מתנאי בני גד ובני ראובן: א. שיהא התנאי קודם למעשה: "אם יעברו – ונתתם", ולא "תתנו להם אם יעברו". ב. שיהא הן קודם ללאו: "אם יעברו... ואם לא יעברו". ויש למדים עוד דברים (עיי' "תפארות ישראל"). ברם, משנתנו דנה בעיקר בענין תנאי כפול.

רבי מאיר אומר: כל תנאי שאינו פתנאי בני גד ובני ראובן – היינו שאינו תנאי כפול, **אינו תנאי** – ואף על פי שלא נתקיים התנאי, המעשה קיים, **שנאמר: ויאמר משה אליהם אם יעברו ובני-ראובן, וכתוב וכתוב אחר כך: ואם-לא יעברו חלוצים** – שאמר משה תנאי כפול, כמו שבארנו לעיל. רבי מאיר חולק, אפוא, על המשניות הקודמות וסובר, שהאומר לאשה: הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתיים זוז או על מנת שיש לי בית כור עפר, הואיל ולא כפל תנאו, אין התנאי קיים, ואף על פי שלא נתן לה מאתיים זוז או שאין לו בית כור עפר, הרי היא מקודשת (רמב"ם). **רבי חנניא בן גמליאל אומר: צריך היה הדבר לאמר** – כלומר אין ללמוד מתנאי בני גד ובני ראובן שצריך תנאי כפול, אלא אף בתנאי שאינו כפול אם לא נתקיים התנאי אין המעשה קיים, שמכלל הן אתה שומע לאו, וזה שכפל משה בתנאי בני גד ובני ראובן, הוא משום שצריך היה לומר, מה יהא אם לא יקיימו את התנאי, **שאלמלא כן** – שאם לא היה כופל את התנאי, היינו שלא היה אומר אלא "אם יעברו... ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזת". **יש במשמע** – אפשר היה להכין, **שאפלו בארץ כנען לא ינחלו** – אם לא יעברו חלוצים; לפיכך כפל משה לתנאו ואמר: "ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם בארץ כנען". אבל בתנאי שאין מקום לטעות בו, אף תנאי שאינו כפול תנאי הוא, וכשלא נתקיים התנאי בטל המעשה. יש מפרשים, שרבי חנניא אינו חולק על רבי מאיר אלא בענין תנאי כפול, אבל

אם היתה אשת חברו מעברת והפר עברה – דבריו קימין, ואם ילדה נקבה – מקדשת. והאומר לאשה: הרי את מקדשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון, ואעשה עמך כפועל; דבר עליה לשלטון, ועשה עמה כפועל – מקדשת, ואם לאו – אינה מקדשת. על מנת שירצה אבא, רצה האב – מקדשת, ואם לאו – אינה מקדשת; מת האב – הרי זו מקדשת; מת הבן – מלמדין את האב לומר שאינו רוצה. וקדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי, ובא אחד ואמר: אני קדשתי – נאמן. זה אומר: אני קדשתי, וזה אומר: אני קדשתי – שניהם נותנים גט. ואם רצו – אחד נותן גט, ואחד פונים.

ח קדשתי את בתי, קדשתי וגרשתי, כשהיא קטנה, והרי היא קטנה – נאמן. קדשתי וגרשתי, כשהיא קטנה, והרי

פירוש ברטנורא

ה והוכר עובדה דבריו קיימין. כתב הרמב"ם דאין לו לבא עליה עד שיקדשה קדושין שניים, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ולא אמרו דבריו קיימים אלא להחמיר עליה שאסורה לינשא לאחרים:

ו ואעשה עמך כפועל. בפעולות יום אחד. ולאו דמקדש לה בשכר פעולה, דכין דק"ל ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, נמצא כשגמר פעולתו היו שכירותו מלווה אצלה, והמקדש במלווה אינה מקדשת. אלא דמקדש לה השתא בפרוטה ע"מ שעשה אח"כ עמה כפועל: ע"מ שירצה אבא. בגמרא מפרש שלא ימחה אבא. וכשקבע זמן למחאתו, כגון שאמר שלא ימחה אבא כל שלשים יום. הלכך רצה האב, שעברו שלשים יום ולא מיחה, הרי זו מקדשת. לא רצה, שמיחה בתוך שלשים, אינה מקדשת: מת האב. תוך שלשים, הרי זו מקדשת, דאמרין מאן מתי: מת הבן. בתוך ל', מלמדים את האב שימחה, כדי שלא תהא זקוקה ליבם:

ז אני קדשתי נאמן. לכנסה. דלא חציף למימר קמיה דאב שקבל הקדושין, אני הוא, אם לא היה אמת, דמרתת דלמא מכחיש ליה:

ח וגרשתי. קבלתי את נתי: והרי היא קטנה. עכשיו כשאמר עליה כך: נאמן. לפסלה מן הכהונה. שהאב נאמן על בתו כל זמן שהיא קטנה, דכתיב (דברים

משניות מבוארות – קהתי

זה שקידש אותה מת בתוך שלשים יום, מלמדין את האב לומר שאינו רוצה – בקידושין, כלומר שימחה, כדי שלא יהיו קידושין ולא תהא זקוקה לייבום.

באור משנה ז

בתחילת פרק ב למדנו, שהאב מקדש את בתו, כל זמן שלא בגרה עדיין; ולהלן (משנה ח) מלמדת המשנה, שנאמן האב לומר שקידש את בתו, ולאסורה לכל אדם חוץ מזה שנתקדשה לו. משנתנו דנה במי שאומר שקידש את בתו ואינו יודע למי קידשה.

האומר: קדשתי את בתי – קיבלתי כסף קידושיה של בתי שעדיין לא בגרה, ואיני יודע למי קדשתי – ונמצאת אסורה לכל אדם, ובא אחד ואמר: אני קדשתי – אני הוא שקדשתה על ידי אביה, נאמן – בגמרא מבואר, שלא זו בלבד שנאמן ליתן גט כדי להתירה לכל אדם, שהרי אין אדם חוטא ולא לו, אלא נאמן הוא אף לכנסה, שאילו לא קידשה לא היה מעז לומר בפני האב שקידשה, כי היה ירא שיכחישינו (גמרא ודשי' קידושין טג, ב). זה אומר: אני קדשתי, וזה אומר: אני קדשתי – כלומר שבאנו שניים כאחד, וכל אחד מהם אומר שהוא קידשה, שניהם נותנים גט – כל אחד מהם נותן לה גט מספק, והיא מותרת לכל אדם; ואין חוששים שמה שניהם משקרים, ולאחר נתקדשה, אלא אומרים, שאחד מהם אינו משקר, ולפיכך מתירים אותה בגט של שניהם. ואם רצו, אחד נותן גט, ואחד פונים – כלומר שלאחר שאחד מהם נתן לה גט יכול השני לקדשה ולישא אותה.

באור משנה ח

כבר הזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת, שמשנה זו באה להשמיענו שנאמן האב לומר שקידש את בתו שלא בגרה עדיין, ולאסורה לכל אדם חוץ מזה שקידשה לו. ובגמרא למדים זה מן הכתוב (דברים כב, טז): "ואמר אבי הנערה אל הזקנים, את בתי נתתי לאיש הזה לאשה" – כשאמר "איש" אסרה על הכל, שאין אנו יודעים למי נתנה, וכשאמר "זה" התירה לזה (קידושין טז, א). משנתנו באה ללמד, שאינו נאמן לומר שקידשה אלא כשהיא קטנה או נערה, היינו כל זמן שלא בגרה, אבל לאחר שבגרה, אינו נאמן לומר שקידשה קודם שבגרה. כן באה המשנה ללמד, שאף בזמן שנאמן האב בענין קידושי בתו אינו נאמן לומר שהיתה שבויה ולפסלה מן הכהונה.

האומר: קדשתי את בתי, או האומר: קדשתי וגרשתי, כשהיא קטנה, ונהרי קטנה – קדשתי את בתי ואף קיבלתי את גיטה כשהיתה קטנה, ונהרי היא קטנה – כלומר ועכשיו, בשעה שאומר כך, עדיין היא קטנה; ולא דווקא קטנה, אלא הוא הדין לנערה, כל זמן שלא בגרה עדיין ולא יצאה מרשותו, נאמן – כשהוא אומר "קדשתי את בתי" נאמן

בת, הרי היא מקודשת לי בזה, אינה מקדשת – שאין קידושין תופסים באשה שלא באה לעולם; אם היתה אשת חברו מעברת והפר עברה, דבריו קימין, ואם ילדה נקבה, מקדשת – לפי הרמב"ם צריך הוא לחזור ולקדשה לאחר שנולדה, לפי שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ולא אמרו "דבריו קיימין" אלא להחמיר עליה שלא תינשא לאחרים (הרמב"ם בפירושו למשנתנו). ברם, ב"משנה תורה" (הלי אישות ז, טו) משמע, שלדעת הרמב"ם הרי היא מקודשת ודאי (ענין נושאי כליו טט), ויש שאין גורסים את כל הפסיקה הזו במשנתנו, ולפי זה אפילו הוכר עובדה סובר התנא של משנתנו שאינה מקודשת כלל, לפי שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אלא שבגמרא אמרו, שאם היא מעוברת והוכר עובדה, הרי היא מקודשת, ולא נאמרה הלכה זו אלא לדעת הסובר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

באור משנה ו

האומר לאשה: הרי את מקדשת לי – בפרוטה זו, על מנת שאדבר עליך לשלטון – שאשתדל לטובתך אצל השלטון, ואעשה עמך כפועל – או על מנת שאעשה לך מלאכת יום כפועל; דבר עליה לשלטון, ועשה עמה כפועל, מקדשת – שהרי קיים תנאו; ואם לאו – שלא דבר עליה לשלטון או שלא עשה עמה כפועל, אינה מקדשת – בגמרא מבואר, שהמשנה באה להשמיענו, שאף אם קיים תנאו ודבר עליה לשלטון או עשה עמה כפועל אינה מקודשת אלא אם כן נתן לה פרוטה; אבל אם לא נתן לה פרוטה, אלא אמר לה: הרי את מקודשת לי בשכר שאדבר עליך לשלטון או בשכר שאעשה עמך כפועל, אינה מקודשת, שלדעת התנא של משנתנו "ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף", כלומר שלא בגמר עבודתו וזכה הפועל בשכרו אלא מהתחלת עבודתו ועד סיומה הולכת ומצטרפת לו שכירותו, ומכאן שבגמר העבודה אין השכר אלא כמילויה (חוב), והמקדש במלווה אינה מקודשת (עין לעיל ב, א – בבאור סוף המשנה). על מנת שירצה אבא – בגמרא מבואר, שהכוונה כאן, שקידש אשה על מנת שלא ימחה אבא, וקבע זמן למחאתו, כגון שאמר: "הרי את מקודשת לי על מנת שלא ימחה אבי תוך שלשים יום", רצה האב – שעברו שלשים יום ולא מיחה, הרי זו מקדשת – כפי תנאו; ואם לאו – היינו שמיחה אביו תוך שלשים יום, מקדשת – לפי שתנאו לא נתקיים; מת האב – בתוך שלשים יום, הרי זו מקדשת – נסתלק חשש מחאת האב; מת הבן – כלומר

היא גְדוּלָה – אינו נֶאֱמָר. נִשְׁבֵּית וּפְדִיתָהּ, בֵּין שֶׁהִיא קְטָנָה בֵּין שֶׁהִיא גְדוּלָה – אֵינוֹ נֶאֱמָר. מִי שֶׁאָמַר בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: יֵשׁ לִי בָנִים – נֶאֱמָר; יֵשׁ לִי אֲחִים – אֵינוֹ נֶאֱמָר. הַמְקַדֵּשׁ אֶת בָּתּוֹ סֵתָם – אֵין הַבּוֹגְרוֹת בְּכָלֵל. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי בָתִּים מִשְׁתֵּי נָשִׁים, וְאָמַר: קִדְּשָׁתִי אֶת בְּתִי הַגְּדוּלָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם גְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת, אוֹ גְדוּלָה שֶׁבְּקִטְנוֹת, אוֹ קְטָנָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת, שֶׁהִיא גְדוּלָה מִן הַגְּדוּלוֹת שֶׁבְּקִטְנוֹת; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: פֶּלֶן מִתְּרוֹת, חוּץ מִן הַקְּטָנָה שֶׁבְּקִטְנוֹת; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: פֶּלֶן מִתְּרוֹת, חוּץ מִן הַקְּטָנָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת, אוֹ קְטָנָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת, אוֹ גְדוּלָה שֶׁבְּקִטְנוֹת, שֶׁהִיא קְטָנָה מִן הַקְּטָנוֹת שֶׁבְּגְדוּלוֹת – פֶּלֶן אֲסוּרוֹת, חוּץ מִן הַגְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: פֶּלֶן מִתְּרוֹת חוּץ מִן הַקְּטָנָה שֶׁבְּקִטְנוֹת.

פירוש ברטנורא

כ"ב) את בתי נתתי לאיש הזה, כשאמר לאיש, אסרה על הכל, שאין אנו יודעים למו. כשחזר ואמר לזה, היתירה לו: והרי היא גדולה. ואם לאחר שגדלה אמר כך, ובקטנותה לא אמר, אינו נאמן: נשבית ופדיתיה וכו' אינו נאמן. לפסלה מן הכהונה. דבנשואין הימניה רחמנא לאב. לשבויה לא הימניה: יש לי בנים. ואין אשתי זקוקה ליבם: יש לי אחים. ואשתי זקוקה ליבם. ועד עכשיו היתה בחזקת שאינה זקוקה: אין הבוגרות בכלל. לפי שאין ברשות האב לקדשן. ואף על פי שעשאתו הבוגרת שליח לקבל קדושה, אמרינן לא שבק אינש מצוה דרמיא עליה ועבדי מצוה דלא רמיא עליה. אבל הקטנות והנערות כולן צריכות גט מספק, דלא ידעינן איזו מהם קדוש:

ט קדשתי את בתי גדולה. איצטריך תנא לאשמעינן פלוגתא דר"מ ור' יוסי בקדשתי את הגדולה ובקדשתי את הקטנה. דאי אשמעינן בקדשתי את הגדולה, הוה אמינא בהא קאמר ר"מ, דכיון דאיכא דוטרטא מינה, להך גדולה קרי לה, דשבה הוא לאדם לקרות בתו בלשון גדולה אע"פ שהיא קטנה, כשיש קטנה למטה ממנה. אבל קטנה אימא מודי ליה לרבי יוסי דכל שהוא יכול לקרות אותה גדולה אין קורא אותה קטנה. ואי אתמר בהא, בהא קאמר ר"מ, אבל בהך אימא מודי ליה לר"מ, להך הוצרכו שתיהן. והלכה כרבי יוסי בשתייהן:

משניות מבוארות – קהתי

לבתי הגדולה שבכת הראשונה, או גְדוּלָה שֶׁבְּקִטְנוֹת – או שהתכוונתי לבת הגדולה שבכת השנייה, או קְטָנָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – או שהתכוונתי לקטנה שבכת הראשונה, שֶׁהִיא גְדוּלָה מִן הַגְּדוּלוֹת שֶׁבְּקִטְנוֹת – שכן גדולה היא מן הבת הגדולה שבכת השנייה, פֶּלֶן אֲסוּרוֹת – להינשא לאחרים בלא גט, חוּץ מִן הַקְּטָנָה שֶׁבְּקִטְנוֹת – היינו הקטנה שבכולן, שכל אחת קרויה גדולה לגבי הקטנה ממנה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – שסובר רבי מאיר: "מחית אינש נפשיה לספיא", כלומר דרכו של אדם להכניס עצמו בספק, וכשאמר האב שהוא מקדש את הגדולה, אפשר שנתכוון לכל אחת שאפשר לקרוא "גדולה", הלכך כולן אסורות מספק, חוּץ מִן הַקְּטָנָה שֶׁבְּקִטְנוֹת. בגמרא מבואר, שמדובר כאן כשאין בכת השנייה אלא שתי בנות בלבד, בכירה וצעירה, שאילו היתה אמצעית בכת השנייה היתה אף היא מותרת, שאין בת נקראת גדולה אלא אם כן היא גדולה לגבי כל כת אחת (עיי' "חוטפות יוס טוב"). רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: פֶּלֶן מִתְּרוֹת, חוּץ מִן הַגְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – שסובר רבי יוסי: "לא מחית אינש נפשיה לספיא", אין דרכו של אדם להכניס עצמו בספק, וכשאמר "הגדולה" נתכוון בודאי לאותה הבת הגדולה, שאין עליה כל ספק, והיא הגדולה שבגדולות. וכן אם אמר האב: קִדְּשָׁתִי אֶת בְּתִי הַקְּטָנָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם קְטָנָה שֶׁבְּקִטְנוֹת – היינו הקטנה שבכולן, או קְטָנָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – הקטנה שבכת הראשונה, או גְדוּלָה שֶׁבְּקִטְנוֹת, שֶׁהִיא קְטָנָה מִן הַקְּטָנוֹת שֶׁבְּגְדוּלוֹת – היינו הגדולה שבכת השנייה שהיא קטנה מכל הבנות שבכת הראשונה, פֶּלֶן אֲסוּרוֹת – להינשא לאחרים בלא גט, חוּץ מִן הַגְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – הגדולה שבכולן, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – כמו שבארנו טעמו לעיל. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: פֶּלֶן מִתְּרוֹת חוּץ מִן הַקְּטָנָה שֶׁבְּקִטְנוֹת – שלא נתכוון האב אלא לאותה הבת שהיא קרויה "קטנה" ללא כל ספק, והיא הקטנה שבקטנות, כמו שבארנו טעמו של רבי יוסי לעיל בענין הגדולה. בגמרא מבואר, שמשנתנו צריכה להשמיע מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי גם ב"קדשתי את בתי הגדולה" וגם ב"קדשתי את בתי הקטנה", שכן נאה לו לאדם לקרוא לבתו "גדולה" כשיש קטנה ממנה, הלכך באה הרישא להשמיענו דעתו של רבי יוסי, שאפילו באומר "קדשתי את בתי הגדולה" סובר רבי יוסי, שלא נתכוון כאן אלא לגדולה שבגדולות; והסיפא באה להשמיענו דעתו של רבי מאיר, שאפילו באומר "קדשתי את בתי הקטנה" לא נתכוון דווקא לקטנה שבקטנות אלא אפשר שנתכוון לכל בת שיש גדולה ממנה.

לאסרה לכל אדם, חוּץ מזה שקידשה לו, כמו שבארנו הטעם לעיל, וכשאומר "קדשתי וגרשתי", נאמן הוא להתירה מקידושה ולפסלה לכהונה, שהאב נאמן בזה על בתו כל זמן שלא בגרה עדיין. אבל האומר: קִדְּשָׁתִי וְגִרְשָׁתִי בְּשֶׁהִיא קְטָנָה, וְהִרִי הִיא גְדוּלָה – ועכשיו היא כבר בוגרת, שכבר יצאה מרשות האב, אלא שהוא אומר שקידשה וגירשה בזמן שהיתה ברשותו, אֵינוֹ נֶאֱמָר – לפסלה לכהונה; וכל שכן כשאומר רק "קדשתי", שאינו נאמן לאסרה לכל אדם (יתפאר ישראלי). ואם אמר: נִשְׁבֵּית וּפְדִיתָהּ – נשבתה לבין הגויים ופדיתי אותה מידם, והריחה בא לפסלה לכהונה מספק זונה, בֵּין שֶׁהִיא קְטָנָה בֵּין שֶׁהִיא גְדוּלָה, אֵינוֹ נֶאֱמָר – אפילו כשהיא קטנה אינו נאמן בזה לפסלה לכהונה, שלא האמינה תורה לאב על בתו כשהיא קטנה או נערה אלא בענין נישואין אבל לא בענין שבויה. מִי שֶׁאָמַר בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: יֵשׁ לִי בָנִים – ואין אשתי זקוקה לייבום, נֶאֱמָר – ואפילו שמענו שיש לו אחים, הרי הוא נאמן לומר שיש לו בנים ולפוטרה מן הייבום ומן החליצה, הואיל ואינו עוקר את החזקה אלא בא להתירה מצד אחר. אבל אם לא הוחזק לא באזוזים ולא בבנים, ונמצא שריתה בחזקת שאינה זקוקה לייבום, ואמר: יֵשׁ לִי אֲחִים – ואשתי זקוקה להם לייבום, אֵינוֹ נֶאֱמָר – להוציאה מחזקת היתר. הַמְקַדֵּשׁ אֶת בָּתּוֹ סֵתָם – מי שיש לו כמה בנות וקיבל כסף קידושין בשביל אחת מהן ולא אמר לאיזו בת הוא מתכוון, אֵין הַבּוֹגְרוֹת בְּכָלֵל – ספק קידושין, לפי שאין ברשות אביהן לקדשן. בגמרא מבואר, שאפילו עשאתו בתו הבוגרת שליח לקבל קידושה, מכל מקום אנו אומרים שקיבל קידושין בשביל אחת מבנותיו שלא בגרו עדיין ולא בשביל הבוגרת, שאין אדם מניח מצוה המוטלת עליו ועושה מצוה שאינה מוטלת עליו. ברם, בנותיו הקטנות והנערות כולן בכלל ספק קידושין הן, שקידושין שלא נמסרו לביאה קידושין הן (כמו שבארנו לעיל ב, ז), וצריכות גט מספק.

באר משנה ט

מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי בָתִּים מִשְׁתֵּי נָשִׁים – שילדה לו כל אשה כת בנות, היינו כמה בנות, וכגון שנשא את אשתו השנייה לאחר מות אשתו הראשונה (והיי), ונמצא שכל הבנות מאשתו הראשונה גדולות מבנות אשתו השנייה, וְאָמַר – האב: קִדְּשָׁתִי אֶת בְּתִי הַגְּדוּלָה – שאמרתי למקדש: אני מקבל את כסף הקידושין בשביל בתי הגדולה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם גְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – איני זוכר אם התכוונתי

י האומר לאשה: קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתי – הוא אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרוביו. היא אומרת: קדשתי, והוא אומר: לא קדשתיך – הוא מתר בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו. קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתי אלא בתי – הוא אסור בקרובות גדולה, וגדולה מתרת בקרוביו; הוא מתר בקרובות קטנה, וקטנה מתרת בקרוביו. **יא** קדשתי את בתך, והיא אומרת: לא קדשתי אלא אותי – הוא אסור בקרובות קטנה, וקטנה מתרת בקרוביו; הוא מתר בקרובות גדולה, וגדולה אסורה בקרוביו.

יב כל מקום שיש קדושין ואין עברה – הולך הולך אחר הזכר; ואיזו? זו פהנת, לוייה, וישראלית שנשא לכהן, וללוי, ולישראלי. וכל מקום שיש קדושין ויש עברה – הולך הולך אחר הפגום; ואיזו? זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתניה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתני. וכל מי שאין לה עליו קדושין, אבל יש לה על אחרים קדושין – הולך ממזר; ואיזה? זה הבא על אחת מפל העריות שפותרה. וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים

פירוש ברטנורא

י האומר לאשה קדשתיך וכו'. איצטרך לאשמועין באומר קדשתיך, ובאומרת קדשתי. דאי אשמועין באומר לאשה קדשתיך שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, הוה אמינא דינא הוא דלא מתסרא איהו בקרוביו, דאיהו שקורי קא משקר, דנברא לא איכפת ליה אם אוסר עצמו חנם בקרובותיה, ומשקר ואמר קדשתיך. אע"פ שלא קדשה, אבל איהו כי אמרה קדשתי דאסרה נפשה אכולי עלמא עד שיתן לה גט, אי לאו דקים לה, לא הוה אמרה, ונתסר איהו על פיה בקרובותיה, ואפילו יחב לה גט. קמ"ל: קדשתיך והיא אומרת לא קדשתי אלא בתי וכו'. משום דהוה סלקא דעתין לומר מאחר שהבא נאמן על בתו מן התורה, תהיה האם נאמנת על בתה מדרבנן, קמ"ל דאיהא נאמנת:

יא קדשתי את בתך וכו'. אידי דתנא להני בבי דלעיל, תנא נמי להא, ואע"פ שהיא משנה שאינה צריכה. ובכל הני דהיא אומרת קדשתי מבקשים ממנו ליתן גט כדי להחריה. ואם מעצמו נתן גט, כופין אותו ליתן כתובה:

יב כל מקום שיש קדושין ואין עברה. שקדושין תופסין בה ואין עברה בנשואיה. והיא כללא לאו דוקא, שהרי גר שנשא ממזרת יש קדושין ואין עברה, דקהל גרים לא אקרי קהל, ואע"פ"כ אין הולך הולך אחר הזכר שהולך ממזר, אחר גר שנשא ממזרת ואחר ממזר שנשא נזירה; וכל מי שאין לה עליו קדושין

משניות מבוארות – קהתי

בקרוביו, כמו שבארנו במשנה הקודמת. בגמרא אמרו: כל שהאשה אומרת "קדשתי" והוא מכחיש אותה, אין כופין אותו לתת לה גט, שיכול הוא לומר; לא נוח לי להאסר בקרובותיה; ומכל מקום מבקשים ממנו שיתן לה גט כדי להחריה, וכל שגירשה לאחר שביקשו ממנו, אינו נותן לה כתובה. אבל אם מעצמו נתן לה גט, כופין אותו לתת לה כתובה, שהרי גילה דעתו שקידשה.

באור משנה יב

משנתנו עוסקת בענין יחוסו של הולד, והיא באה ללמדנו, שהולד הבא מנישואין כשרים הולך אחר האב, ואילו הולד הבא מביאה אסורה, יש שהוא הולך אחר הפגום, ויש שהוא ממזר, ויש שהוא הולך אחר האשה.

כל מקום שיש קדושין – שקידושין תופסים באשה, ואין עברה – בנישואיהם, הולך הולך אחר הזכר – אחר אביו, שנאמר (במדבר א): "למשפחותם לבית אבותם"; ואיזו – שיש בה קידושין ואין עברה? זו פהנת, לוייה, וישראלית שנשא לכהן, וללוי, ולישראלי – שבת ישראל הנישאת לכהן, הולך כהן, ובת כהן לישראל, הולך ישראל, וכן כולם. וכל מקום שיש קדושין – שקידושין תופסים בה, ויש עברה – בנישואיהם, הולך הולך אחר הפגום – היינו אחר הפגום שבשניהם; ואיזו? זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט – שהולד חלל ופסול לכהונה, שנאמר (ויקרא כא, טו): "ולא יחלל זרעו", ממזרת ונתניה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתני – שהולד ממזר או נתני, שכן בממזר נאמר (דברים כג, א): "לא יבוא ממזר בקהל ה'", גם דור עשירי לא יבוא לו". ונתין נלמד מממזר. כל אלו יש עבירה בנישואיהם, שכן חייבי לארץ הם, אבל יש בהם קידושין, שלדעת התנא של משנתנו קידושין תופסים בחייבי לארץ (ענין נתינים מבואר להלן ד, א). וכל מי שאין לה עליו קדושין – שאם הוא מקדש אותה, אין קידושיו תופסים בה, אבל יש לה על אחרים קדושין – כלומר שאין היא פסולה מצד עצמה אלא מצד קרבת משפחה למקדש, ואילו אחרים המקדשים אותה, קידושיהם תופסים בה, כגון אחותו וכיוצא בה, כמבואר לקמן, הולך ממזר; ואיזה? זה הבא על אחת מפל העריות שפותרה – המפורטות בפרשת אחרי"מות (ויקרא יח, ו-ז), חוץ מן הנידה. ובמסכת יבמות (מס, א) למדים זה ממה שנאמר (דברים כג, א): "לא יקח איש

באור משנה י

האומר לאשה: קדשתיך – בפני שני עדים, והלכו להם למדינת הים, והיא אומרת: לא קדשתי – היינו שהיא מכחישה את דבריו, הוא אסור בקרובותיה – כגון אחותה או אמה וכיוצא בהן, שהרי הוא אסר אותן על עצמו באמרו שקידשה, והיא אומרת: קדשתיך – כגון אחיו או אביו, שהרי היא מכחישתו. היא אומרת: קדשתי, והיא אומרת: לא קדשתיך, הוא מתר בקרובותיה – שהרי אינו מודה לדבריה; ואין אומרים, שאלמלא דבריה נכונים לא היתה אוסרת עצמה לכל העולם, ומכאן שיש גם לאסור אותו בקרובותיה על פי דבריה, אלא הואיל והוא מכחיש אותה, הריהו מותר בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו – לאחר שיגרשנה; וכל זמן שלא גרשה, הרי היא אסורה לכל העולם, שכן אדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים (גמרא כריתות יב, א). האומר לאשה: קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתי אלא בתי, הוא אסור בקרובות גדולה – היינו בקרובות האם ("גדולה" כינוי לאם), וגדולה מתרת בקרוביו – כמו שבארנו לעיל; הוא מתר בקרובות קטנה – היינו בקרובות הבת, כגון אחותה שמצד אביה ("קטנה" כינוי לבת), וקטנה מתרת בקרוביו – משנתנו באה להשמיע, שאין אומרים, מאחר שהבא נאמן על בתו מן התורה תהא האם נאמנת על בתה מדרבנן, אלא אין האם נאמנת על בתה כלל, ולפיכך אינה נאסרת בקרוביו על פי דבריה.

באור משנה יא

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, ואין בה כל חידוש, אלא הואיל ונישנה במשנה הקודמת "קידשתיך", והיא אומרת: "לא קדשתי אלא בתי", מוסיפה משנתנו לדון באומר: "קידשתי את בתך", והיא אומרת: "לא קדשתי אלא אותי".

האומר לאשה: קדשתי את בתך – כלומר בתך גדולה עשתה אותך שליח לקבל ממני כסף קידושין שבבילה, וקידשתה על ידך (תוספות יום טוב; ועיי' תפארות ישראל). והיא אומרת: לא קדשתי אלא אותי – בכסף הקידושין שקיבלתי ממך, הוא אסור בקרובות קטנה – היינו בקרובות הבת, שהרי הוא אומר שקידשה, וקטנה מתרת בקרוביו – והבת מותרת בקרוביו; הוא מתר בקרובות גדולה – היינו בקרובות האם, וגדולה אסורה בקרוביו – והאם אסורה

קדושין – הולד כמותה; ואיזה? זה ולד שפחה ונכרית.

יג רבי טרפון אומר: יכולין ממזרים לטהר. פיצד? ממזר שנשא שפחה – הולד עבד; שחררו – נמצא הפן פן חרין. רבי אליעזר אומר: הרי זה עבד ממזר.

פרק רביעי

א עשרה יחסין עליו מפבלי: פהני, לווי, ישראל, חללי, גרי, וחרורי, ממזרי, נתיני, שתוקי, ואסופי. פהני, לווי, וישראל – מתרים לבא זה בזה. לווי, ישראל, חללי, גרי, וחרורי – מתרים לבא זה בזה. גרי, וחרורי, ממזרי, ונתיני, שתוקי ואסופי – פלם מתרין לבא זה בזה.

פירוש ברטנורא

וכו' הולד ממזר. ביכמות נפקא לן מקרא דכתיב (דברים כ"ג) לא יקח איש את אשת אביו, וסמך ליה לא יבא ממזר, ומוקמין לה בשומרת יבם של אביו, שהיא אשת אחי אביו שהיא עליו כבית: על אחת מכל העריות. של חייבי כריתות: ולד שפחה ונכרית. דכתיב בשפחה (שמות כ"א) האשה וילדיה תהיה לאדוניה, ובנכרית כתיב (דברים ו') כי יסיר את בנך מאחר, ומדלא כתיב כי תסיר, ש"מ הכי קאמר, בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך אשר תלד לו בתך מאחר, אבל אבתו לא תקח לבנך לא מחר, שאין הבן הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה:

יג ממזר שנשא שפחה. ואפילו לכתחלה יכול ממזר לישא שפחה כדי לטהר את בנו. והלכה כר' טרפון. ומודה רבי טרפון שעבד שנשא ממזרת, הולד ממזר, שעבד אין לו יחוס:

ד א עשרה יחסין עליו מפבלי. שהפריש עזרא כל הפסולים שהיו בבבל והוליכן עמו, כדי שלא יתערבו עם המיוחסין, מאחר שאין שם ב"ד: חללי. כהנים שנולדו מן הפסולות לכהונה, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה לחלה וזונה לכהן הדיוט: חרורי. עבדים משוחררים: נתיני. גבעונים שמלו בימי יהושע, ונאסרו לבא בקהל: שתוקי ואסופי. מפרש להו ואולי: גיורי וחרורי ממזרין כו' כולם מותרין לבא זה בזה. דקחל גרים לא אקרי קהל, ולא הוזהרו ממזרים לבא בקהל

משניות מבוארות – קהתי

אביו, שהוא אדוניו, נמצא הפן פן חרין – והרי הוא ישראל גמור. לפי מסקנת הגמרא (קידושין ט"א), דעת רבי טרפון היא, שאף לכתחילה יכול ממזר לקנות שפחה כנענית ולישאנה, שכן ממזר מותר בשפחה (חרין) ועיין "תוספות יום טוב", והואיל והולד עבד, הרי הוא משחררו, ונמצא בנו בן חורין, ומותר לו לבוא בקהל ישראל. רבי אליעזר אומר: הרי זה עבד ממזר – והואיל והולד כמותה, הרי הוא עבד, אבל הוא גם ממזר, שפסול ממזרות אינו נפקע לעולם. והלכה כרבי טרפון. ברם, בעבד כנעני שנשא ממזרת, אף רבי טרפון מודה שהולד ממזר, לפי שאין הולד מתייחס אחר אביו העבד אלא אחר האם.

באור משנה א

לאחר ששינו בשתי המשניות הקדמות בענין יחוס הולדות מוסף פרקנו לבאר ענין היוחסין ונישואיהם.

עשרה יחסין – עשרה סוגי משפחות שייחוסיהן ידועים, עליו מפבלי – עם עזרא הסופר. בגמרא מבואר, שכשעלה עזרא מבבל לארץ ישראל הביא עמו משם את כל חכמי הדור, עד שלא נשאר בבבל מי שיתעסק בבדיקת יוחסיהם, ומתוך חשש שמא יתערבו שם פסולים בכשרים, הפריש מהם את כל המשפחות הפסולות והעלן עמו, שכן בארץ ישראל היו הסנהדרין וחכמי הדור בודקים בענייני היוחסין, ולא היה חשש לתקלה. ואזו הן עשרת היוחסין שעלו מבבל: פהני – כהנים, לווי – לויים; ומה שהבאנו במסכת סוטה (ט, י), שעזרא קנס את הלויים מפני שלא עלו עמו, היינו מפני שלא נתעוררו מעצמם לעלות, עד שהיה צריך לשלוח אחיהם (עיין רש"י ותוספות שנותנים לכן טעם אחר; ועיין "תוספות יום טוב"). וישראל, חללי – חללים, היינו כהנים שנולדו מנשים הפסולות לכהונה, כגון אלמנה לכהן גדול או מגרושה לכהן הדיוט, גרי – גרים, וחרורי – ועבדים משוחררים, ממזרי – ממזרים, היינו שנולדו מעריות שאין קידושין תופסים בהן, כמו ששינו לעיל (ג, יב), נתיני – נתינים, מן הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע, ונקראים "נתינים" על שם הכתוב (יהושע ט, כז): "ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים", וגזר עליהם יהושע ואחר כך דוד, שלא יבואו בקהל ישראל, כלומר שאסור להתחתן בהם (גמרא יבמות ט"א, א), שתוקי, ואסופי – ספק ממזרים, כמבואר להלן (משנה ב). פהני, לווי, וישראל, מתרים לבא זה בזה – כהנים וישראלים מותרים להתחתן זה בזה. לווי, וישראל, חללי,

את אשת אביו, ומפרשים את הכתוב הזה בשומרת יבם של אביו, שהיא אשת אחי אביו, שחייב עליה כרת (ויקרא יח, יד; כ, ב), וסמך לו נאמר (דברים כג, ג): "לא יבוא ממזר בקהל ה'", מלמד שהבא על אחת מחייבי כריתות, הולד ממזר. וכבר בארנו לעיל (ב, ז), שאין קידושין תופסים בחייבי כריתות, שנאמר (ויקרא יח, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח" ודרשו חכמים: לא תקח – לא יהא לך בה ליקוחין. וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחריה קדושין – כלומר שאין קידושין תופסים בה כלל, הולד כמותה – כאמו, ואיזה? זה ולד שפחה – שולד שפחה כנענית הוא עבד, כמו שנאמר (שמות כ"א, ד): "האשה וילדיה תהיה לאדוניה"; ונכרית – שולד נכרית הוא גוי, שנאמר (דברים ז, ד): "כי יסיר את בנך מאחרי", כלומר אם תתן בתך לבנו של הנכרי, הוא יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי, ומכאן: בנך הבא מישראלית קרוי בנך. ואין בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה, שהרי על מה שכתוב (שם): "ובתו לא תקח לבנך", לא נאמר "כי תסיר את בנך מאחרי". ומניין שאין קידושין תופסים בהן? שפחה כנענית – שנאמר (בראשית כב, ח): "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו: עם הדומה לחמור; ונכרית – שנאמר (דברים ז, ג): "ולא תחתן בם" – לא תהא לך בם תורת חיתון (גמרא ורש"י קידושין ט"א, ב). ואף על פי שפסול זה נאמר בשבע אומות, מכל מקום הוא הדין לנכרית משאר האומות, שכן למדים זה (בגמרא) ממה שנאמר בפרשת יפת תואר (דברים כ"א, ג): "ואחר כן תבוא אליה ובעלתה, והיתה לך לאשה", מכלל שמתחילה לא תפסו בה קידושין. וכן לענין וולדה כמותה למדים ממה שנאמר (שם שם, טו): "כי תהיין לאיש שתי נשים... וילדו לו" – כל מקום שקוראים בו "כי תהיין" (שתופסים בה קידושין). קוראים בו "וילדו לו", שהולדות הולכים אחריו, וכל שאין קוראים בו "כי תהיין" (שאינן קידושין תופסים בה), אין קוראים בו "וילדו לו".

באור משנה יג

לאחר שלמדנו במשנה הקדמת, שולד ממזר – ממזר, ואסור לו לבוא בקהל ישראל, בא רבי טרפון ללמד במשנתנו, שיש תקנה לממזר לטהר את בנו שלא יהיו ממזרים. רבי טרפון אומר: יכולין ממזרים לטהר – מפסול זרעם, שלא יהיו בניהם ממזרים. פיצד – יכולים הם להיטהר? ממזר שנשא שפחה – כנענית, הולד עבד – הולד שנולד לו מן השפחה הרי הוא עבד, כמו ששינו במשנה הקדמת, שולדה כמותה; שחררו –

ה ואלו הם שתוקי? כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו. אסיף? כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו. אפא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי.

וְכָל הָאֲסוּרִים לִבָּא בְּקֻחַל – מְתִירִים לִבָּא זֶה פְּנִיָּה; רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: וְדָאן בּוּדְאָן – מֵתֵר; וְדָאן בְּסַפְקָן, וְסַפְקָן בּוּדְאָן, וְסַפְקָן בְּסַפְקָן – אָסוּר. וְאֵלּוּ הֵן הַסַּפְקוֹת? שְׁתּוּקָא, אֲסוּפָא, וּבִיתֵי.

ד הנושא אשה כהנת – צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות, שהן שמונה: אמה, ואם אמה, ואם אבי אמה, ואמה, ואם אבי אמה, ואם אבי אמה, ואם אבי אמה. לוי אמה, ואם אבי אמה, ואם אבי אמה, ואם אבי אמה. מוסיפין עליה עוד אחת.

פירוש ברטנורא

גרים. אבל לוי וישראלי בממזרי לא. ושתוקי ואסופי ספק ממזרים הם ומותרין להתערב בממזר ודאי, דאמרינן בקהל ודאי הוא דלא יבא, הא בקהל ספק יבא:

ב שתוקי, כל שהוא מכיר את אמו. שקורא אבא, ואמו משתתתו: **בדוקי.** שבודקין את אמו. אם אמרה לכשר נבעלת, הולד כשר. והלכה כאבא שאולי:

ג כל האסורים לבא בקהל. א"ע' הדתנינן לה ברישא ממוזר ונתנינן וכו' מותרים לבא זה בזה, הא קב"ל כגון גר עמוני ומצואי עם ממוזר שתוקי ואסופי: ר"י **אוסר**. מפרש בגמרא דהכי קאמר, אפילו ר' יהודה שאוסר גר בממזרות, הני מילי גר של שאר נכרים שמותר לבא בקהל הוא דאסור בממזרות לרבי יהודה דס"ל קהל גרים

אקרי קהל, אבל גר עמומי ומואבי שאסור לבא בקהל מודה רבי יהודה שמותר בממורת: **וראין בוראין מותר.** כגון ממזרי בנתיני: **וראין בספיקן.** ממזרי ונתיני בשתוקי ואסופי: **ספיקן בספיקן.** שתוקי בשתוקית, ואסופי באסופית, ואסופי בשתוקית. אע"פ שזה ספק וזה ספק אסור, שמא זה כשר וזה פסול. והלכה כרבי אלעזר: **כותלי.** הוי ספיקייהו, לפי שאין בקיין בתורת גמין וקדושין. והאידיא עשאו כנכרים גמורים לכל דבריהם:

ד ארבע אמורות. כ' מצד האב וב' מצד האם: שהם שמנה. ארבע מן האב. וארבע מן האם. ואלו הן, אמה, אם אמה, אם אבי אמה, אם אם אבי אמה, אם אביה, אם אם אביה, אם אבי אביה, אם אם אבי אביה. בודקים בהם שלא היה באחת מהן מן הפסולות: ואם חיתה לוויה וישראליות. ובהן בא לכנסה: מוספין

משניות מבוארות – קהתי

שאף גר עמוני ומואבי, שאסור לבוא בקהל ישראל, מותר להתחתן בממזרים, בשתוקים ובאסופים.

פַּל הָאֲסוּרִים לְבֹא בְקֶהֱל – ישראל, **מִתְרִים לְבֹא זֶה בָּהּ** –
 כמו ששינו במשנה א, שממזרים ונתנים ושתוקים ואסופים מותרים
 לבוא זה בזה, ואף גר עמוני ומואבי מותר בממזרים ובנתנים ובאסופים,
 כמו שהבאנו לעיל; **רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר** – בגמרא מבואר, שרבי יהודה
 אוסר גר בממזרות, ואף על פי כן מורה הוא בגר עמוני ומואבי, שהואיל
 ואסור הוא לבוא בקהל ישראל, הרי הוא מותר בממזרות ובנתניה,
 בשתוקות ובאסופות, כדברי תנא קמא. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: וְנִדְאָן**
בְּנִדְאָן, מִתֵּר – ודאי אסור בודאי אסור, כגון ממזר בממזרות או
 בנתניה, מותר לישא זה את זה, **וְנִדְאָן בְּסִפְקָן** – כגון ממזר ונתין
 בשתוקות ובאסופות, **וּסִפְקָן בְּנִדְאָן** – כגון שתוקי ואסופי בממזרות
 ובנתניה; ויש שאין גורסים "וספקו בודאן", שהרי היינו "ודאן בספקו";
וּסִפְקָן בְּסִפְקָן – כגון שתוקי באסופות, ואפילו שתוקי בשתוקות,
 או אסופי באסופות; והאיל ויש חשש שמא זה חסר וזה פסול,
אוֹסֵר – לבוא זה בזה. **וְאֵלֹו הֵן הַסִּפְקוֹת? שְׁתּוּקֵי, אֲסוּפֵי,**
וְכוֹתֵי – אף הכותי (שומרוני) בכלל הספקות, לפי שאין הכותים
 בקיאים בתורת גיטין וקידושין (בענין הכותים עיין הקדמתנו לבאור
 משנה דמאי ג, ד; נדרים ג, י). והלכה כרבי אליעזר.

באור משנה ד

הַנוֹשֵׂא אֶשֶׁה כִּהְנֶת – כלומר כהן הבא לישא אשה כהנת, היינו בת כהן (תוספות); ויש מפרשים: הנושא אשה כהנת – כל הבא לישא בת כהן, ואפילו ישראל (ימגיד משנה – רמב"ם הל' איסורי ביאה יט, יח; ועיין יתוספות יוט סו"ב); ומדובר כאן בכגון שמערערים שנמצא פסול במשפחתה, שאלילא כן, הרי כל המשפחות בחזקת כשרות הן, צריך לבדוק אַחֲרֶיהָ אַרְבַּע אֻמָּהוֹת – אם לא היתה אחת מהן מן הפסולות, שתיים מצד האם ושתיים מצד האב, היינו: אמה ואם אבי אמה, אם אביה ואם אבי אביה, שֵׁשֶׁן שְׁמוֹנָה – שכל אחת מן האמהות הללו, אמה נבדקת עמה, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: אֻמָּה, וְאִם אֻמָּה, וְאִם אֲבִי אֻמָּה וְאֻמָּה, וְאִם אֲבִיהָ וְאֻמָּה, וְאִם אֲבִי אֲבִיהָ וְאֻמָּה – בגמרא מבואר, שהטעם שבודק באמהות, ואינו בודק באבות, שמא יש פסול באביה או באבי אביה, משום שארכת שם האנשים (הגברים) כשהם רבים זה עם זה, מחזירים חלן איש את רעהו בפסול שיש ביחסו, ועל ידי כך הפסול מתפרסם, והכן אילו היה פסול באבותיה היה הדבר ידוע, ואין צורך בבדיקה. אבל

גְּרִי, וְחֻרְרִי, מְתָרִים לְבָא זֶה בְּזֶה – לויים, ישראלים, חללים, גרים ועבדים משוחררים מותרים להתחתן זה בזה; ואף הלויים דינם כישראלים ליוחסין של אישות, אבל כהנים אסורים בחללים ובגרים ובעבדים משוחררים. **גְּרִי, וְחֻרְרִי, מִמְּזוּרִי, וּנְתִינִי, שְׁתּוּקִי וְאֶסּוּפִי, כָּלֶם מְתָרִין לְבָא זֶה בְּזֶה** – גרים, ועבדים משוחררים, ממזרים, ונתינים, שתוקים ואסופים, מותרים להתחתן זה בזה. אבל לויים וישראלים, ומכל שכן כהנים, אסורים בממזרים ובנתינים, כשתוקים ובאסופים.

באור משנה ב

נֶאֱמָר הֵם שְׂתוּקִי? כֵּל שֶׁהוּא מְכִיר אֶת אִמּוֹ וְאֵינוֹ מְכִיר אֶת אָבִיו – כלומר שנולד מאשה פנויה ואין יורעים ממי נתעברה, והיה זה ספק ממזר, שחוששים שמה נתעברה ממזר או שמה מאדם שאסורה היא עליו משום ערוה. ונקרא "שתוקי", משום שאם הילד שואל על אביו, אמו משתיקה אותו. **אֲסוּפִי? כֵּל שֶׁנֶּאֱסַף מִן הַשּׁוּק וְאֵינוֹ מְכִיר לֹא אֶת אָבִיו וְלֹא אֶת אִמּוֹ** – ואף זה ספק ממזר, שחוששים שמה נולד מאחת העריות. בגמרא מבואר, שמדין תורה מותרים שתוקי ואסופי להתחתן בישראל, שנאמר (דברים כג, ג): "לא יבוא ממזר בקהל ה'", ודורשים: ממזר ודאי הוא שלא יבוא בקהל ה', אבל ממזר ספק יבוא, אלא מעלה עשו חכמים בייחסין, שלא יתחתן בו ישראל. מאותו פסוק גם למדים, שממזר ודאי מותר בשתוקי ובאסופי, כמו ששינונו במשנה הקודמת, שכן דורשים: בקהל ודאי לא יבוא ממזר, אבל בקהל ספק יבוא. **אָבָא שְׂאוּל הִיָּה קוֹרָא לְשְׂתוּקִי: בְּדוּקִי** – לפי שבודקים את אמו ושואלים אותה ממי נתעברה, ואם אמרה: לאדם כשר נבעלתי, הולך כשר; וכבר שינונו (כתובות א, ט): "היתה מעוברת, ואמרו לה: מה טיבו של עובר זה? מאיש פלוני וכהן הוא – רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת; ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חיינ'"; ואמרו שם בגמרא (כתובות יב, ב), שהלכה כרבן גמליאל, ובין האם ובין בתה שתיולד לה כשרות לכהונה, כמו שבארנו שם. ובסוגיותינו כאן (קידושין עז, א), מבואר, שאבא שואל בא להשמיענו, שאפילו רוב פסולין אצלה, כגון שהיא ארוסה, והיא אומרת שנתעברה מן הארס: רוב שהיא פנויה, ואין רוב העיר משיאים לכהונה, והיא אומרת: לכשר נבעלתי, הולך כשר. והלכה כנאבא שאזל.

באור משנה ג

לאחר ששנינו לעיל (משנה א), שגרים ועבדים משוחררים וממזרים ונתינים ושתוקים ואסופים – כולם מותרים להתחתן זה בזה, מוסיפה משנתנו ללמד (לפי מסקנת הגמרא).

פירוש ברטנורא

עליהן עוד אחת. אם אחת בכל זוג זוג. כגון אמה ואם אמה ואם אמה, וכן כולם. והא דבדקין באמהות ולא בדקין באבות שמא יש פסול באביה או באביה, משום דדרך האנשים כשמגנין זה את זה מתוך קטטה, מגנין ביוחסין, ואם היה שום פסול מצד האבות היה ידוע. אבל הנשים אין זו מגנה את זו בפסול יחס אלא כגונות, וכי איכא בהו מילתא בפסול יוחסין לית ליה קלא. ולא נאמרה חיוב בדירה זו אלא במשפחה שקרא עליה ערער, אבל משפחה שאין בה חשד אינו צריך לבדוק, שכל המשפחות בחוקת כשרות הן עומדות. והאיש בלבד הוא שצריך לבדוק כשכא לישא אשה ממשפחה שיש בה חשד, אבל כהנת שבאת לינשא אינה צריכה לבדוק אחר האיש, שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים, וכהנת מותרת לכתחלה להנשא לגר ולחלל, וכ"ש לזיה וישראלית:

משניות מבוארות – קהתי

כגון אמה ואם אמה ואם אמה, וכן ככולן (וש"י), נמצא בודק אחריה שתיים עשרה אמהות, שש מכל צד (גמרא). ויש מפרשים: מוסיף עליהן עוד אחת – עוד אם אחת לכל צד, היינו אם אם אמה, ואם אם אביה (ורמ"ם), ונמצא בודק עשר אמהות, חמש מכל צד; והטעם הוא, מפני שבלוויים ובישראלים שכיח יותר מאשר בכהנים שיתערבו בהם פסולים.

הנשים אין דרכן לחרף זו את זו בפסול יוחסין, ואין פסול משפחתן ידוע, לפיכך יש לבדוק בהן. ודווקא האיש בודק, אבל האשה אינה צריכה לבדוק במשפחת בעלה, שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים, ואפילו כהנת מותרת לכתחילה לינשא לגר ולחלל, וכל שכן לזיה וישראלית; **לזיה וישראלית** – כהן הבא לינשא בת לוי או בת ישראל; ולפי הפירוש השני שהבאנו לעיל: כל הגושא לווייה או ישראלית, **מוסיפין עליהן עוד אחת** – מוסיף הוא לבדוק עוד אם אחת בכל זוג זוג,

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' א

מתרצת הגמרא: **התם**, בבקעת, אכן היה לנו להתיר את טלטולה לפי שמלאכתה להיות, אך **מאי טעמא** אסרנו, **בין דבשבת** שהבערה אסורה, הבקעת **דבר שכלאכתו לאיסור הוא**, ואסורה בטלטול, לכך גזרו **גזירה** שלא לטלטלה אף ביום טוב, **אמו** – משום **שבת**, שאם נתיר לטלטלה ביום טוב יבואו להתיר אף בשבת. ממשכיה הגמרא לברר: **וכי תימא**, שהגם שבשבת הבקעת מלאכתה לאיסור, מכל מקום **שבת גופיה תישתרי** – בשבת עצמה תותר בטלטול לסמוך בה את הקדירה והדלת, **דהא דבר שכלאכתו לאיסור, לצורך גופו ולצורך מקומו שרי**, וכיון שאף בשבת מותר הטלטול, אין לאסרו ביום טוב גזירה משום שבת. אין להקשות כן, משום **דהני מילי** – שדין זה שמותר לטלטל דבר שמלאכתו לאיסור, אינו אלא **היכא דאיכא** – היכן שיש תורת (חשיבות) **כלי עליו**, אבל **היכא דליכא** – היכן שאין תורת **כלי עליו**, בבקעת זו, שאינה אלא חתיכת עץ, **לא**.

הגמרא מקשה על מה שביארה שגזרו יום טוב משום שבת: **ומי גזרינן** – וכי אנו גוזרים איסור ביום טוב משום שבת, **והתנן** (ביצה לה), **משיילין** (משליכין) **פירות השטוחים על הגג ליבשם**, ועלולים להתקלקל מחמת הגשמים, **דרך ארובה** – חור שבגג, **ביום טוב**, שאין זו טירחה מרובה, שנופלים מאליהם ואינו מגביהם, **אבל לא בשבת** החמורה, שבה לא התירו. הרי שאף דבר שבשבת אסור לעשותו, מכל מקום ביום טוב מותר, ולא גזרו ביום טוב משום שבת.

הגמרא חוזרת להעמיד דבריה, ומקשה על המקשן: **ומי לא גזרינן** – והאם אפשר לומר כדברייך שלא גזרנו, **והתנן** (שם לה), **אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד**, המותר ביום טוב ולא בשבת, אבל בשאר הדברים לא חילוק ביניהם, שאף במה שנראה להתיר ביום טוב, גזרו בו משום שבת. נמצא שיש סתירה בין המשניות האם גזרו לאסור ביום טוב משום שבת.

רב יוסף מתיר את סתירת המשניות: **אמר רב יוסף, לא קשיא, הא** – משנת אין בין יום טוב לשבת, הסוברת שכל שאסור בשבת גזרו לאוסרו אף ביום טוב, בשיטת **רבי אליעזר** היא, שלא התיר שום איסור ביום טוב מלבד אוכל נפש, ואף לצורך הצלת ממון, **והא** – ומשנת משילין המתירה לטרוח לצורך הצלת ממון, בשיטת **רבי יהושע** היא, שהתיר לטרוח לצורך הצלת ממון. והיכן שנויה מחלוקתם זו, **דתניא, אותו ואת בנו**, שאסרה התורה (ויקרא כב כח) לשוחטם ביום אחד, **שנפלו לבור**, וחושש שימותו, ואם מעלה את שניהם ביום טוב נמצא טורח באחד מהם שלא לצורך כיון שאסור לשחוט שניהם ביום אחד, **רבי אליעזר אומר, מעלה את הראשון**

על מנת לשוחטו לצורך יום טוב, ואחר שהעלהו אכן צריך לשוחטו, שנמצא שטרוח לצורך יום טוב, **והשני**, שנאסר עליו לשוחטו היום, לא יעלנו מפני הטירחה, אלא **עושה לו פרנסה** – נותן לו כל צרכיו במקומו, **בשכיל שלא ימות. רבי יהושע אומר, מעלה את הראשון על מנת לשוחטו**, ואחר שהעלהו אינו שוחטו, **ומערים** – שאומר לכל רואה שנמלך לשחוט השני שמא הוא מוכר יותר, **ומעלה את השני, רצה זה שוחט, רצה זה שוחט** – שוחט אחד מהם, איזה שיבחר. הרי שרבי אליעזר לא התיר טירחה ביום טוב מפני הפסד ממון, ויש לומר שהתנא ששנה שאין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד, סובר כמותו. ורבי יהושע מתיר טירחה ביום טוב מפני הפסד ממון, ויש לומר שהתנא שהתיר להשיל פירות ביום טוב שמא יתקלקלו, ואסר בשבת, סובר כמותו.

הגמרא דוחה את רב יוסף שתלה מחלוקת המשניות במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע: **ממאי שיש לתלות מחלוקתם זו בזו, דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם**, שאסור להעלות השניה, **אלא דאפשר לפרנסה** – לתת לה מזון בתוך הבור גם בלי העלאתה, ואין כאן הפסד ממון ולכן אסר להעלותה, **אבל היכא דאפשר לפרנסה** – להציל הממון על ידי פרנסה, כבמשנת משילין, שאם לא ישיל הפירות מהגג, יפסדו, ואין להם תקנה באופן אחר, **לא אסר. אי נמי** אפשר לדחות את דברי רב יוסף, **שעד כאן לא קאמר רבי יהושע התם** שמותר להעלות שניהם אף שיש טורח בדבר, אלא מפני **דאפשר לעשות זאת בהערמה**, שכאילו נמלך ורוצה לשחוט דווקא את השני לצורך יום טוב, וכשמעלהו אינו מוכח שמתכוין להציל ממון, אלא נראה שעושה לצורך יום טוב, **אבל היכא דלא אפשר בהערמה**, שניכר לכל שמשילין הפירות לבית כדי להציל ממון, שהרי אין אופן שיוכל להערים שיראה כמלאכת היתר, **לא התיר רבי יהושע**, כי מוכח שאינו לצורך יום טוב, ויזלו בו באיסור יום טוב. ואם כן אין הכרח שמשנת משילין ומשנת אין בין יום טוב לשבת תלויות במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, וחזרה הקושיא כיצד ניישב הסתירה.

רב פפא מתיר את הסתירה באופן אחר: **אלא אמר רב פפא, לא קשיא, הא** – משנת אין בין יום טוב לשבת, הסוברת שכל שאסור בשבת גזרו אף ביום טוב, בשיטת **בית שמאי** היא, **והא** – ומשנת משילין, המתירה ביום טוב, בשיטת **בית הלל** היא. והיכן שנויה מחלוקתם, **דתנן** (ביצה יב), **בית שמאי אומרים,**

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

הכי גרסינן תנו רבנן בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ. והרים ממנו בקומצו ולא שיעשה כלי למידת קומצו וימדוד בו קומץ מן המנחה: אבל הכא לא כתיב בחפניו. ואם עשה מדה מחזקת חפינתו מלא חפניו והביא קרינן ביה: יליף מלא. דכתיב קרא אחרינא וקמץ משם מלא קומצו (ויקרא ב) מה להלן בקומצו יקמוץ ולא במדה אף כאן בחפניו: מאי לאו. וכך היתה מדתה דקתני הכי קאמר אם בא לעשות מדה לחפינה כן יעשה הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו: לא הכי קאמר וכך היה חוזר וחופנה לפנים. מערה אותה לתוך חפניו מן הכף ונותנה על הגחלים שבמחתה: שמעית מינה בו. ולקמן (דף מט.) בעינן לה: דילמא שאם רצה בו. כלומר לא הא ולא הא תפשוט מינה דדחינן לך להכא ולהכא: אי נמי. הכי קאמר כך היתה מדתה מלא חפניו מצומצמין: מבורץ. מבצבצין מכל צד ויוצא: אי בקומצו. דדייקינן יכול בראשי אצבעותיו יקמוץ מעט וכל כמה דמחוסר טפי מעלי ת"ל מלא:

דף מז - ב

ובמחבת ובמרחשת. שהוא מיני טיגון שהן אפיות תחילה וחוזר ופותחן וקשה קמיצתן מלהיות מבורצת יותר מקמיצת מנחת סולת שבירוציה נופלין מאליהן צריך להיות מוחק בגודלו בירוצין של מעלה ובאצבעו קטנה בירוצין של מטה:

שבתוך הקומץ, תלמוד לומר במקום אחר (ויקרא ו ח) 'והרים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ', ומשמע שכל מה שירים יהיה בתוך קומצו ולא יצא לחוץ, ואי בקומצו - אילו היה נאמר רק 'בְּקִמְצוֹ' ולא היה נאמר 'מִלֵּא קִמְצוֹ', יבול' יהא די בזה שיקמוץ אפילו רק בְּרָאשֵׁי אֶצְבָּעוֹתָיו שהתורה לא חששה למילוי הקומץ, ש'והרים ממנו בקומצו' משמע שירים בקומץ ידו מעט מהמנחה, אבל לא שיהיה כל הקומץ מלא עד פס ידו, תלמוד לומר 'מִלֵּא קִמְצוֹ', ומשני הפסוקים מפורש שצריך שיהיה הקומץ מלא ובלבד שלא יבצבץ החוצה, שכן תהא קמיצת הכהן בְּרִקְמָצִי אֵינִישִׁי - כמו שדרך האנשים לקמוץ בידיהם, הָא פִּיצֵד הוא מעשה הקמיצה, חִוּפָה - סוגר שְׁלֵשׁ אֶצְבָּעוֹתָיו האמצעיות שהן אצבע אמה וקמיצה עַל פִּיסָתָה - כף ידו וְקוֹמֵץ בהם מסולת המנחה,

דף מז עמוד ב: ובמיני מנחות שאינן באים סולת אלא אופה אותן קודם בְּמַחֲבֵת וּבְמַרְחֶשֶׁת, ואחר כך פותחן לפתיתים וקומץ מהפתיתים, וכשקומץ מפתיתים הדרך הוא שחלקם מבצבצים ויוצאים מחוץ לידו שאי אפשר לפותחן דקים כל כך כסולת שכשיקמוץ יפול מאליו מה שחוץ מידו.

דף מז עמוד א: שנינו במשנה, חפן מלא חפניו וכו'. הגמרא דנה בדין מדיני החפינה: תִּנּוּ רַבָּנָן, לענין קומץ נאמר (ויקרא ו ח) 'והרים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ', ולומדים מזה שצריך לקמוץ בקומץ ידו ממש וְשֵׁלֵא יַעֲשֶׂה כלי מִדָּה לְקוֹמֵץ כמדת קומצו ויקמוץ בו מן המנחה. אִיבָעִינָא לָהּ, לענין חפינת הקטורת של יום הכיפורים מהו שַׁיְעֵשָׂה כלי מִדָּה לְחַפִּינָה - שיתקין כלי המחזיק כמדת מלא חפניו ויחפון בו. מבארת הגמרא את צדדי הספק: הֵתָם לענין קומץ הוא דְּכִתִּיב 'בְּקִמְצוֹ' שיקמוץ בידו ולא יעשה מידה, אָכֵל הָכָא דִּלָּא פְתִיב 'בְּחַפִּינִי' אֵלָּא 'מִלֵּא חַפִּינִי קִמְצָת סָמִים דִּקָּח' (שם טז יב), לֹא צריך לחפון דווקא בידי ויכול להתקין לו כלי כמדת חפניו ובו יחפון, או דִּילְמָא יִלְיָף גזירה שוה 'מִלֵּא' 'מִלֵּא' מ'קִמְצוֹ', בחפינה כתוב 'ומלא חפניו', ובקומץ כתוב 'וקמץ משם מלא קמצו', ולומדים שכמו שבקמיצה צריך שיקמוץ דווקא בידו ולא בכלי, כמו כן הדין בחפינה.

הגמרא מביאה ראיה ממשנתנו לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנתנו, חפן מלא חפניו וכו' וְכֵן הִיְתָה מִדָּתָהּ, מאי לאו שכוונת המשנה לומר שְׁאֵם רָצָה לַעֲשׂוֹת מִדָּה (אַחֲרָת) עוֹשָׂה, וכך פירוש המשנה, חפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף, ושיעור החפינה הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, וכך היתה גם מידתה של הכף, כלומר שכשרוצה לעשות כלי לחפינה גם כן צריך לעשות כך את הכלי הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ומשמעות המשנה שאפשר לעשות כלי כדי לחפון בו.

דוחה הגמרא: לֹא, אין ראיה מהמשנה שאפשר לעשות כלי לחפינה, שאפשר לפרש את המשנה באופן אחר דְּהָכִי קָאָמַר - כך פירוש המשנה, וְכֵן - כשם שמוזד וחופן בחוץ מלא חפניו ונותן בכף, כך הִיְתָה חוֹזֵר ומוודדה וְחוֹפֶנָה - מערה אותה לחפניו לְפָנִים לפני שמקטירה על המחתה.

מקשה הגמרא: אם כן שְׁמַעַת מִינָה חוֹפֵן וְחוֹזֵר וְחוֹפֵן, שמלבד החפינה שבחוץ צריך לחזור ולחפון בפנים, ולהלן (מט.) מסתפקת בכך הגמרא אם חוזר וחופן או לא. מתרצת הגמרא: שמהמשנה אין ראיה מוכחת לומר שחופן וחוזר וחופן, דִּילְמָא - אולי הפירוש במשנה שְׁאֵם רָצָה לַעֲשׂוֹת מִדָּה עוֹשָׂה כמו שפירשנו לעיל, וגם אי אפשר לפשוט מהמשנה שיכול לעשות כלי מידה לחופן, שאולי הפירוש במשנה שכן היה חוזר וחופן בפנים, ולכן לא נוכל לפשוט ממשנתנו אף אחד משני הספיקות. אי נמי יש לומר, שמה שכתוב במשנה 'כך היתה מדתה', היינו לומר שְׁלֹא יִחַסֵּר וְשֵׁלֵא יוֹתֵר, וכך פירוש המשנה, חפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף וכו', וכך, מלא חפניו בדיוק, היתה מידת החפינה, שיהיה מלא חפניו בצימצום ולא יחסר מזה ולא יותיר על כך אפילו משהו.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת הדנה בדיני קומץ: תִּנּוּ רַבָּנָן, כתוב בתורה (ויקרא ב ב) 'וקמץ משם מלא קמצו', יבול - מפסוק זה לבד הייתי יכול לומר שצריך שיהיה הקומץ מְבוֹרֵץ - גדוש ומבצבץ ויוצא מכל צד, שכן משמע 'מלא קמצו' שימלא עוד חוץ ממה

שבתוך הקומץ, תלמוד לומר במקום אחר (ויקרא ו ח) 'והרים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ', ומשמע שכל מה שירים יהיה בתוך קומצו ולא יצא לחוץ, ואי בקומצו - אילו היה נאמר רק 'בְּקִמְצוֹ' ולא היה נאמר 'מִלֵּא קִמְצוֹ', יבול' יהא די בזה שיקמוץ אפילו רק בְּרָאשֵׁי אֶצְבָּעוֹתָיו שהתורה לא חששה למילוי הקומץ, ש'והרים ממנו בקומצו' משמע שירים בקומץ ידו מעט מהמנחה, אבל לא שיהיה כל הקומץ מלא עד פס ידו, תלמוד לומר 'מִלֵּא קִמְצוֹ', ומשני הפסוקים מפורש שצריך שיהיה הקומץ מלא ובלבד שלא יבצבץ החוצה, שכן תהא קמיצת הכהן בְּרִקְמָצִי אֵינִישִׁי - כמו שדרך האנשים לקמוץ בידיהם, הָא פִּיצֵד הוא מעשה הקמיצה, חִוּפָה - סוגר שְׁלֵשׁ אֶצְבָּעוֹתָיו האמצעיות שהן אצבע אמה וקמיצה עַל פִּיסָתָה - כף ידו וְקוֹמֵץ בהם מסולת המנחה,

דף מז עמוד ב: ובמיני מנחות שאינן באים סולת אלא אופה אותן קודם בְּמַחֲבֵת וּבְמַרְחֶשֶׁת, ואחר כך פותחן לפתיתים וקומץ מהפתיתים, וכשקומץ מפתיתים הדרך הוא שחלקם מבצבצים ויוצאים מחוץ לידו שאי אפשר לפותחן דקים כל כך כסולת שכשיקמוץ יפול מאליו מה שחוץ מידו.

דבר שמלאכתו לאיסור, לצורך שימוש בגופו למלאכת היתר, מותר לטלטלו.

אביי מקשה על דברי רבה: אייתיביה אביי לרבה, שנינו בברייתא, מדוכה – כלי גדול לכתישת שום ומלאכתו לאיסור, אם יש בה שום, מטלטלין אותה אגב השום, ואם לאו אין מטלטלין אותה, ומסתימת הברייתא שלא חילקה, משמע שאפילו לצורך גופה כגון לישב עליה, אסור לטלטלה, וכיצד התרת כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו. מתרץ רבה: אמר ליה רבה לאביי, הא מני – ברייתא זו, כשיטת מי היא, כשיטת רבי נחמיה היא, דאמר, אין כלי נפיל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו ולא לשאר תשמישים, ואפילו כלי שמלאכתו להיתר, ולכן אסרה הברייתא טלטול המדוכה לצורך תשמיש היתר, שאינו תשמישו המיוחד לו. אך אין הלכה כמותו אלא כחכמים המתירים לטלטל כלי לכל צורך, ומותר אף לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו.

אביי מוסיף להקשות על רבה: אייתיביה אביי לרבה, שנינו במשנה (בצה יא) (בית שמי אומרים, אין נוטלין את העלי – כמין יד של עץ גדול ועגול שמכים בו על החיטים שבמכתשת, כדי לקצב – ולחתוך) עליו בשר ביום טוב, לפי שהוא כלי שמלאכתו לאיסור, וביית הלל מותרין משום צורך שמחת יום טוב, ושנינו בברייתא, ושנינו בית שמאי ובית הלל נאמ' כבר קצב עליו בשר ושוב אין בו צורך יום טוב, שאסור לטלטלו, שלא התירו בית הלל אלא משום צורך שמחת יום טוב. ומוכח, שכלי שמלאכתו לאיסור אסור אפילו לצורך גופו, ולא כדברך.

מספרת הגמרא: סבר רבה לשנויי ליה – לתרץ לו לאביי, שאף ברייתא זו האוסרת אפילו לצורך גופו, ברבי נחמיה היא, והוא סובר כחכמים המתירים. אבל בין דשמעה להא דאמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב, שהכל – אף חכמים שנחלקו על רבי נחמיה ומתירים הטלטול אף שלא לצורך תשמישו, מודים בסבי, ויירי ומזרי – כלי הצבעים, דביין דקפיד עלייהו – שכיון שהאומן מקפיד עליהם שלא יתלכלכו או יתעקמו, מייחד להו מקום ומקצה אותם בידיהם שלא לטלטלם, ולכן אסורים בטלטול אף לצורך גופם. אם כן, שוב לא נצרך רבה להעמיד את הברייתא כרבי נחמיה, מפני שניתן לומר דהני נמי – שגם אלו העלי והמדוכה, מחמת חשיבותם מייחד להו מקום, ומפני זה אסורים. אך שאר כלים שמלאכתם לאיסור, מותרים לצורך גופם.

לעיל נחלקו במה שהתירה משנתנו טלטול הקורנס לצורך פציעת אגוזים, שלדעת רב יהודה ההיתר הוא רק בקורנס של אגוזים שמלאכתו להיתר, ולדעת רבה ההיתר הוא אף בקורנס של נפחים שמלאכתו לאיסור. הגמרא מביאה דעות שהמשנה עוסקת אפילו בקורנס שמלאכתו לאיסור והאומן מקפיד עליו: איתמר, רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, קורנס של וחקים – צורפי זהב – שנינו שמונת לטלטלו לצורך פציעת אגוזים, ואף שבעליו מקפיד קצת שלא להשתמש בו למלאכות אחרות, כדי שישאר חלק וראוי לרידוד טסי זהב, מכל מקום אינו מקצה אותו, מפני שיכול לתקנו בנקל על ידי שמכה בו על הסדן ומחליקו. רב שמון בר אבא אמר, קורנס של פשמים – מוכרי בשמים – העשו לשחוק בשמים שנינו במשנתנו ואף שבעליו מקפיד שלא להשתמש בו למלאכות אחרות, כדי שישאר נקי ולא ימאסו הבשמים. ולדעת שניהם ודאי שמונת להשתמש בקורנס של נפחים, שאין מקפידים עליו כלל.

מבאר הגמרא: מאן דאמר – רב שמון בר אבא, הסובר שמשנתנו עוסקת בקורנס דפשמים, ואף שדרך להקפיד עליו, כל שכן שסיבור כן בקורנס דוהבים, שאין מקפיד עליו כל כך, שהרי מתקנו בנקל. אבל מאן דאמר – רבי יוחנן שאמר של וחקים, סובר, שדווקא בשל וחקים נשנה ההיתר, מפני שאינו מקפיד עליו כל כך, אבל דפשמים, קפיד עלייהו.

שנינו במשנה, ואת הפוש ואת הפרכר בו' לתחוב בו. הגמרא דנה בדין טלטול מן הצד: תנו רבנן, פנה – תאנה שלא

נבתשל כל צרכה, שפמנה בתבן כדי שתתבשל בתוכו, והתבן הוא מוקצה, וכן תררה – לחם האפי בגחלים – שפמנה בתבן, ובא ליתלן בשבת, אם מגולה מקצתה, ויכול לאחוז באותו מקצת מבלי שיטלטל את המוקצה, מותר לטלטלה, שאין כאן אפילו טלטול מן הצד, לפי שאינו צריך להגביה את התבן, אלא אחוז במקום המגולה שבפנה ומגביהה, והתבן נשמט ונופל מאליה. ואם לאו, שאינו יכול להוציאה מבלי שיטלטל המוקצה, אסור לטלטלה. רבי אלעזר בן תנאי אמר, אף כשמכוסות הפנה והחררה לגמרי, תוכבין פבוש או פכרבר בתוכן ומוציאים אותן, והן מנעירות מהתבן והגחלים מאליהם, אף שמטלטל על ידי כך את התבן והגחלים, מפני שלדעתו, טלטול מן הצד מותר.

הגמרא דנה מה ההלכה במחלוקת זו. מביאה הגמרא: אמר רב נחמן, הלכה כרבי אלעזר בן תנאי.

מקשה הגמרא: למימרא – האם ניתן לומר דפכר רב נחמן, דטלטול מן הצד לא שמייה טלטול ומותר, והאמר רב נחמן, האי פונא – צנן תלוש שהטמינו בקרקע, והתגלה מקצתו, לחלוצו מהקרקע מלמעלה למטה שרי, כלומר, אם מוטמן באופן שחלקו העליון (הרחב) למעלה, וחלקו התחתון (הצר) למטה, וחולץ חלקו העליון תחילה ואחריו התחתון, מותר, שכיון שראשו הרחב מגולה, נמצא כשחולצו אינו מטלטל כלל את הצד ששביבו. אבל לחלוצו מלמעלה למטה, כלומר, כשהחלק הצד למעלה, וחולץ ומרחיב לצד תחתית הגומא, וחולץ חלקו התחתון תחילה ואחריו העליון, אסור, שכשיטול הצנן שחלקו הרחב מכוסה בעפר, יגביה העפר, והרי אף כשחולצו ממטה למעלה, אינו מטלטל העפר בידו אלא על ידי טלטול מן הצד, ומכל מקום אסר רב נחמן, ומוכח שאוסר אפילו טלטול מן הצד, ואיך פסק כרבי אלעזר בן תנאי המתיר טלטול מן הצד.

מתרצת הגמרא: תדר ביה – חזר בו רב נחמן מהיהא – מדבריו בדין הצנן, ושב והתיר טלטול מן הצד, וכדעת רבי אלעזר בן תנאי.

שנינו במשנה, מחט של יד ליפול פה בו' את הקוץ.

הגמרא מבררת דין טלטול מחט שבורה: שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף, ולמדנו רבינו, מחט שניצל תררה – החור שלה, או שניטל עוקצה – החוד שלה, מהו לענין טלטול, האם עדיין נידונה ככלי ומותרת בטלטול לצורך גופו, או שבטל שם כלי ממנה ונעשית מוקצה. אמר ליה רב יוסף, תניתיה – שנינו זאת כבר במשנתנו, מחט של יד מותר לטלה כדי ליפול פה את הקוץ, וכיון שתשמיש הוצאת הקוץ הוא המתירה, וכי מה איכפת ליה לקוץ בין נקובה לבין שאינה נקובה, הרי גם כשאינה נקובה ראויה להוצאת קוץ, ועל כן מותרת היא.

מקשה הגמרא: אייתיביה רבא בריה דרבה לרב יוסף, הרי שנינו במשנה (כלים פ"ג מ"ה), מחט שניצל תררה או עוקצה, מהורה מטמאת כלים, שפקע ממנה שם כלי בכך. ואם כן אף לגבי שבת אינה כלי, ויש לאסרה בטלטול. מתרצת הגמרא: אמר אביי לרבא בריה דרבה, טומאה אשבת קרמית – וכי אתה מקשה מדיני טומאת כלים על דיני טלטול בשבת, הרי אינם שוים, שכדי שכלי יקבל טומאה, כלי מעשה פניני – אנו צריכים שהמעשה הראשון שהיה בו עדיין קיים, ולא שנשבר ויחדו לתשמיש אחר, וכשניטל חור המחט או חודה שוב אינה ראויה למלאכתה הראשונה, ואינה מקבלת טומאה. ואילו לענין טלטול בשבת, מיד דחוי פניני – אנו צריכים רק שיהיה דבר הראוי לתשמיש, והא נמי – ואף מחט זו, תויה למשקלא – עדיין ראויה לטול פה קוץ.

רבא חולק על אביי: אמר רבא, מאן דקמותיב – מי שהקשה על רב יוסף שהתיר טלטול המחט, שפיר קמותיב – יפה הקשה, מפני שמה דלענין טומאה, מחט זו לאו מנא – וכלי הוא, מכך יש ללמוד שלענין שבת נמי לאו מנא הוא – גם כן אינה נחשבת לכלי ואסור לטלטלה, שאין לחלק בין טומאה לשבת.

הגמרא מקשה על רבא שהשוה שבת לטומאה: מיתיבי הרי שנינו

תוספות

דָּבָר שְׁמֵאלֵאֲבָתוֹ לְאִיסוּר. אִם צָרִיר בְּשֶׁבֶת לְגוּפוֹ שֶׁל מְלָאכָה אֲחֵרֶת שֶׁל חֵיתָר – מוֹתֵר: 1
מְדוּכָה. שְׂדוּכִין בָּה שׁוּם: אִם יֵשׁ בָּה שׁוּם מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ. אֲנִי הַשּׁוּם: וְאִם לֹא אֵין 2
מְטַלְטְלִין. בְּגוּן לִישֵׁב עֲלֶיהָ. כִּיּוֹן דִּיעִקֵּר מְלָאכָתוֹ לִשְׁחִיקָה, דְּהִיא מְלָאכָה אִיסוּר מִשּׁוּם 3
טוּחַן: תְּשַׁמִּישׁוּ. תְּשַׁמִּישׁ הַמִּיּוּחָד לוֹ: וְשׁוּין. בִּשׁ וּבִי שְׁחָלְקוּ בְּנוֹטִיל אֶת הָעֵלִי לְקַצֵּב 4

דָּבָר שְׂמֹלֶאכְתּוֹ לְאִיסוֹר לְצוֹרֵךְ גּוֹפֹ - מוֹתֵר. אִיתִיבִיהּ אַבִּי
לְרִבָּה: מִדּוּכָה, אִם יֵשׁ בָּהּ שׁוּם - מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ, וְאִם
לֹא - אִין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ! א"ל: הָא מִנִּי - ר' נַחֲמִיָּה
הוּא, דְּאָמַר: אִין כְּלִי נִיטֵל אֶלָּא לְצוֹרֵךְ תְּשַׁמְשׁוּ. אִיתִיבִיהּ:
(ב"ש אוֹמְרִים: אִין נּוֹטְלִין אֶת הַעֲלִי קֶצֶב עָלָיו בְּשֵׁר, וּב"ה
מִתִּירִין.) וְשׁוּן, שְׂאֵם קֶצֶב עָלָיו בְּשֵׁר - שְׂאִיסוֹר לְטַלְטֵלוֹ!
סָבַר לְשׁוּנֵי לִיה בְּר' נַחֲמִיָּה, בִּין דְּשַׁמְעָה לְהָא דְּאָמַר רַב
חֲנִינָא בְּר' שְׁלֵמָא מְשַׁמֵּיהּ דְּרַב: הַכֵּל מוֹדִים בְּסִיפֵי יְדֵיהּ
וּמוֹזֵר דִּבְרִין דְּקַפִּיד עֲלֵיהּ - מִיַּחֲד לְהוּ מְקוֹם, ה"נ: מִיַּחֲד
לְהוּ מְקוֹם. אִיתְמַר, ר' חִיָּא בְּר' אָבָא אָמַר ר' יוֹחָנָן: קוֹרְנָם
שֶׁל זֹהָבִים שְׁנִינֵי, רַב שָׁמֵן בְּר' אָבָא אָמַר: קוֹרְנָם שֶׁל בְּשָׂמִים
שְׁנִינֵי. מֵאן דְּאָמַר דְּבִשְׂמִים - כ"ש דְּזֹהָבִים, מֵאן דְּאָמַר
שֶׁל זֹהָבִים - אָבֵל דְּבִשְׂמִים קִפִּיד עֲלֵיהּ. "וְאֵת הַכּוֹשׁ וְאֵת
הַכִּרְפֹּר כו'". ת"ר: פָּה שְׁמִמָּה בַּתָּב, וְחֲרָדָה שְׁמִמָּה
בַּנְּחָלִים, אִם מְגוּלָּה מְקַצֶּתָּה - מוֹתֵר לְטַלְטֵלָהּ. וְאִם לֹא
- אִיסוֹר לְטַלְטֵלָהּ. ר"א בֶּן תְּדַאי אוֹמַר: תּוֹחֲבִין כְּכּוֹשׁ אוֹ
בְּכִרְפֹּר וְהֵן מְנַעֲרוֹת מֵאִילֵיהֶם. אָמַר רַב נַחֲמִין: הִלָּכָה כִּר"א
בֶּן תְּדַאי. לְמִימְרָא דְּסָבַר רַב נַחֲמִין "מִלְטוּל מִן הַצֵּד לֹא שְׁמִיָּה
טַלְטֵלוֹ"? וְהָאֵמַר רַב נַחֲמִין: הָא פּוֹגֵלָא, מְלַמְעַל לְמַטָּה -
שְׂרִי, מְפַטָּה לְמַעְלָה - אִסִּיר! חֲדַר בִּיהּ רַב נַחֲמִין מִתְּהִיא.
"מַחֲט שֶׁל יָד לִישׁוֹל בַּה כו'". שִׁלַּח לִיה רַבָּא בְּרִיהּ דְּרַבָּה לְרַב
יוֹסֵף: יִלְבְּדוּנוּ רַבִּינוּ, מַחֲט שְׁנִיטֵל חֲרָדָה אוֹ עוֹקֶצֶה מַהוּ?
א"ל: תְּנִיתוּהָ, מַחֲט שֶׁל יָד לִישׁוֹל בַּה אֶת הַקּוֹץ, וְכִי כַּה
אִיכְפַת לִיה לְקוֹץ בִּין נְקוּבָה לְבִין שְׂאִינָה נְקוּבָה? אִיתִיבִיהּ
מַחֲט שְׁנִיטֵל חֲרָדָה אוֹ עוֹקֶצֶה - טְהוּרָה! אָמַר אַבִּי: טוּמְאָה
אִשְׁבַּת קְרָמִית? טוּמְאָה - כְּלִי מַעֲשֶׂה בְּעִינֵי, לְעֵגֶן שֶׁבֶת
- מִיַּדִּי דְּחִזִּי בְּעִינֵי, וְהָא נָמִי חֲזִיא לְמַשְׁקֵלָא בַּה קוֹץ. אָמַר
רַבָּא: מֵאן דְּקָמוּתִיב - שְׁפִיר קָמוּתִיב, מוֹדִלְעֵנִי טוּמְאָה לֹא
מֵאָה הוּא - לְעֵגֶן שֶׁבֶת נָמִי לֹא מֵאָה הוּא. מִיתִיב: מַחֲט,
בִּין נְקוּבָה בִּין שְׂאִינָה נְקוּבָה - מוֹתֵר לְטַלְטֵלָהּ בְּשֶׁבֶת,
וְלֹא אָמַר "נְקוּבָה" אֶלָּא לְעֵגֶן טוּמְאָה בְּלִכְדָּה! תְּהוּמָא אַבִּי
אִלִּיבָא דְּרַבָּא: בְּגוֹלְמֵי עֲסָקִינוּ, וְזִמְנִין דְּמוֹמֶלֶךְ עֲלֵיהּ וּמוֹשִׁיו
לְהוּ מֵאָה. אָבֵל הִיכָא דִּנִּיטֵל חֲרָדָה אוֹ עוֹקֶצֶה - אִדָּם זֹרְקָה
לְבִין גְּרוּסָאוֹת. אַסְוִי בְּקוּא, רַב נַחֲמִין אִסִּיר וְרַב שִׁשְׁתִּי
שְׂרִי אָמַר רַב נַחֲמִין: מֵאָה אֲמִינָא לָהּ - דִּתְנֵן "אִין עוֹשִׂין

52 **אָסוּבִי יִנּוּקָא.** לְהַחֲלִיק סֶדֶר אַבְרִי, בְּשָׂהוּא נוֹלָד אַבְרִי מִתְּפָרְקִין, וְצָרִיךְ לִיִּשְׁבּוֹ:
53 **אָסִיר.** דְּדָמִי לְמַתָּק:

אפיקטויזין

בחגורה רחבה. וכן פירש בקונטרס בסוף ("מפני") ג' כי היכי דלא תקשי דרב נחמן אדרב נחמן
לה התם אהדיא דלפופ, ומוקי לה בחומרי שדרה, דמיחזי כבונה. וקשה! דמיייל לה מאן א
את הקטן, דהוי נמי תקוני ינוקא ודמי טפי, שהכל בקטן מענין אסובי! ופירש רב

¹ בקטן מענין אסובי! ופירש רבינו תם: דהכי נמי מייתי, ונקט רישא "אין עושיין אפיקטויזין כו'" עד "אין מעצבין":

וסכינא

1 - הם יתרות המוכנץ לנפץ ברוך משי וכיוצא בה
2 יצץ, כמו קרישים שכובשין ברוך בגרים, דתנן (לקמן)
3 עץ שהכובס מכה בו הבגדים על האבן שגלגלו
4 לא יתפגמו שלא יתקלקלו הבגדים והמשי ומסח
5 דעתו מלטלטל, וכן מפרש בירושלמי: זייר - דין
6 עצר ביה, מזוור - דין חביט ביה, ולפי' הקונט'
7 דמפרש מזורי כובד עליון וכובר תחתון נ"ל
8 דסבירא ליה כמאן דאמר בפרק "אלו קשרים"
9 (לעיל דף ק"ג): **והא** נמי מייחד לה מקום, מ"מ
10 משום שמחת יו"ט מותר לטלטלו לקצב עליו
11 (בשר:)

12 **הדר** ביה רב נחמן מזהיא. מסתברא
13 דמהיא הדר ביה, מדאמר בפרק "תולין"
14 (לקמן דף קמא): אמרי בי רב, תנינא דלא חרב
15 נחמן:

פנה שהטמינה כו'. מיידי שהניחה שם ע"מ
ליטלה, אבל אם הניחה שם לכל השבת
היו בסיס לדבר האסור, כדאמרי לקמן בפרק
שט"ל (ד' קמב) גבי אבן שעל פי החבית: לא שנו
בטול **החבית**, אבל במניין - נעשה בסיס לדבר
האסור: **הוא** פוגל. וא"ת: היא פוגלת הדי
דמי, אי במניין - מ"ט דמאן דשרי מלמטה
למעלה? הא אפילו יניעור לא שרי, כ"ש שטול
מן הצד? ואי בשבח - מ"ט דמאן דאסר? אפי
למאן גמור שרי לצורך, לטטול אגב היתר,
שטול בפרק "שטל" (קמא). וד' קמב) במעושה שזה
גבי דבר בפרק פקדון, דמטטול בעודן עלי.
ואבן שעל פי החבית, כשהוא בין החבית -
נגביה ומטה, כ"ש שטול מן הצד? וי"ל: דמני

על מנת לסלול אייר, אפי' ורשכח דמי, כמו
טעם וביסה דברר שאינו נישל בסוף "במה טומנץ"
(לעיל דף נא). דשרי לנער משום אדא מניח לא
השבת. ונעצמות לקופין דרש ביה ד' (כ)
דשרי ביה לסלק את הטבלא ונער, מ"מ לא
יהיה לו להניח באותו ענין שיצטרך טלטול מן
הצר. ונעצמות לקופין לא מסתייה דלא לינח בוק
על גבי שניאן. וטמן וביסה דפרץ "במה טומנץ"
(לעיל ד' נא). אפי' לחוש, כיון דאדערש בניער
דאפילו טלטול מן הצד אינא: דאדערש טומאה
לאו מנא לענין שבת ממ לאו מנא. תימא: דא
חנן לקמן: כל הכלים הניטלין שריהין נישלין.
אפי' דלענין טומאה לא הוי מנא כשנשבר אלא
על ידי ייחוד לפי הקונטרס דסוף "המצניע"
(לעיל דף צא): י"ל, דה"פ: מולענין טומאה לא
מנא. אפי' על ידי ייחוד, דכיון נישל דהרה או
עקצה לא מהני ביה ייחוד – לענין שבת נמי לאו
מנא דאי. אבל היבא דהרה מנא לענין טומאה
ע"י ייחוד – איבא למימר דהוי מנא לענין שבת
אפי' בלא ייחוד כיון דיבול להיתויכל לא לענין
טומאה. וכן משמע בסוף דהרמא אבי אליבא
דבא בגלומ, דשומנן דמימלך עלייהו ומשו

ע"ג דטוהרה היא – דאבתי לא מימלך עלה, כיון
וּקָאָה. לאו היינו לפופי ינוקא דשרי בפרך "במה
דף קמא) – דהיינו שכורבן אותו בבגדים וקושרים
נן פ' 'בחית' (שם) אין מעצבן את הקטן. פריך
בקנטרט. הוה ליה לאתויי מסיפא דאין מעצבן
ין אפיקטיוזין כו' עד 'אין מעצבין':
וסכינא

1 **וסכניא** דאשכבא. פירש בקונטרס: סכין שהקצבים מקצבין בה. בשר ו"מ: סכין
2 ששחטין בה, שמקפיד שלא תיפגם. ויש ליהדר שלא לטלטלו אפי' לצורך גופו,
3 דהוי כיתור של מחרישה, דאפי' ו"ש מודה בדאמרין בסוף מבילתין (דף קנז):
4 **מקצוע** של דבילה. לא חשיב אלא כלים דלאו בני קיבול, דהא פשיטא דכוסות וקערות
5 תצלוותו היו מטלטלין:

6 **איתיביה** אביי מדוכה: בשלמא לדידי
7 מוקמינן לצורך מקומו. והי"מ
8 לשנויי כר' נחמיה כדשני לעיל. ואביי נמי הוה
9 ידע, דהא משני ליה רבה הכי לעיל, אלא פריך
10 להבא – אולי יאמר תיזירי אחר. ורבא לא בעי
11 לשנויי כר' נחמיה, דלית הלכתא כוותיה. ורבה
12 דמשני ליה כר' נחמיה – משום דמשמע ליה אין
13 מטלטלין אותם בשום ענין: **הכא** נמי מחמיה
14 לצל. והא דנקט לקצב עליו בשר – אע"ג
15 דלצורך גופו ומקומו נמי שרי – לאשמעינן
16 דאפילו בהא פליגי ב"ש, דלא שרו מחמת שמחת
17 יד"ט:
18 לא סידור קנים. אע"ג דאין שבות במקדש,
19 כמה שבותים אשכחן במקדש שגורו
20 פעמים לצורך כי הכא בקנים ומקלות, לפי שהיו
21 מחללים את השבת: **הרי** היא ככל הכלים.
22 אע"ג דקודם התרת כלים נשנית, איכא למימ'
23 ככל הכלים – כעין כוסות וקערות:
24 הא

16 והתירו, עד שאמרו: כל הכלים נישלין בשבת חוץ מן מפר הגדול ויתר של מחרישה. מאי "התירו
17 ויתרו והתירו ויתרו והתירו"? אמר אביי: "התירו" דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו, "ויתרו
18 והתירו" דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו, "ויתרו והתירו" דבר שמלאכתו לאיסור לצורך
19 גופו – אין, לצורך מקומו – לא. ועדיין, בידו אחת – אין, בשתי ידיו – לא. עד שאמרו: כל
20 הכלים נישלין בשבת, ואפי' בשתי ידים. א"ל רבא: מכדי 'התירו' קתני, מה לי לצורך גופו מה
21 לי לצורך מקומו? אלא אמר רבא: "התירו" דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו ובין לצורך
22 מקומו, "ויתרו והתירו" מחמה לצל, "ויתרו והתירו" דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך
23 מקומו – אין, מחמה לצל – לא, ועדיין, באדם אחד – אין, בשני בני אדם – לא, עד שאמרו: "כל
24 הכלים נישלין בשבת אפילו בשני בני אדם". איתיביה אביי: מדוכה, אם יש בה שום – מטלטלין
25 אותה, ואם לאו – אין מטלטלין אותה! הכא בבאי עסקינן – מחמה לצל. איתיביה: וישוין שאם
26 קצב עליו בשר שאסור לטלטלו! הכא נמי, מחמה לצל. אמר ר' חנינא (בימי נחמיה בן חבילה
27 נשנית משנה זו, דכתיב "בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות").
28 אמר ר' אלעזר: קנין ומקלות גלוסמרא ומדוכה פולן קודם התרת כלים נשנו. קנין – דתנן. לא
29 סידור הקנין ולא נטילתן דוחה את השבת. מקלות – דתנן: מקלות דקין חלקין היו שם ומניחו על
30 כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט. (אמר) רבי אלעזר: ארבעה עשר שחל להיות בשבת מניח
31 ידו

איזמל שמתחבין בו דבילה. "יעשהו במקצועות" מתרגמינן: באיזמליו (ישעיהו מד): וזהמא לבטרו. כף גדולה שמסלקין בו וזהמא של קדרה: וסבין קטן, שחותרין בו להם
ובשר ואוכלין, דהני תדירין בתשמיש: התירו. עוד, כשראו שחזרו להזהר קצת באיסור שבת. ויתרו והתירו כשנזכרו יותר, ויתרו והתירו. ולקמיה מפרש מאי ביהוה הך
"התירו": עד שאמרו. עוד חזרו והתירו את הכל, עד שאמרו "הכל נישלין חוץ מן המפר הגדול" בו: התירו. לטלטל דבר שעיקר מלאכתו בחול להיתר, לדבר המותר בשבת
התירו לטלטל לצורך גופו, אם הוצרך להשתמש בגוף הכלי, אבל לא משום שהוצרך למקומו: ויתרו והתירו. את אלו לצורך מקומו: ויתרו והתירו **אף כי שמלאכתו לאיסור**.
והוצרך לו בשבת לגופו למלאכת היתר, ומיהו לא הותרו אלו לצורך מקומו: כל הכלים. הללו שאמרנו חוץ מן המפר הגדול, דלא שרי לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו.
ואביי דמתרץ הכי הדר ביה לגבי רבה. דאמר לעיל: קורנן של נפחים שנינו, דדבר שמלאכתו לאיסור – שרי לצורך גופו: **א"ל רבא** מכדי, לצורך התירו בפעם ראשונה: מה
לי גופו? מה לי מקומו. תרתייהו צורך נגיהו: מחמה לצל. שאינו צריך לו כשיו לא לגופו ולא למקומו, אלא חס עליו שמא יתבקע בתוכו: עד שאמרו. היינו עד היתר אחרתא:
כל הכלים אפי' גדולים. ומיהו, לכדאוקימנא של היתר אפילו מחמה לצל, ושל איסור – לצורך גופו או מקומו: אין מטלטלין אותה. בשלמא לדידי אין מטלטלין אותה, לצורך
מקומה קאמר. אלא לדידך אמאי משנה זו. דלעיל, בראשונה היו אומרים ג' כלים ותו לא – משום דהוה מזלזלים בשבתות. דכתיב "בימים ההמה" וגו': קנים ומקלות כו'.
משניות הן. כדמפרש ואזיל: קודם התרת כלים. מנן האחרון, שהותרו כולן לצורך גופו לאפי', ולרבא אף לצורך מקומו: לא סידור הקנים. שהיו נותנין במערכת להם הקנים
בין חלה לחלה. להפרידן ליכנס הרחב ביניהן שלא יתעפשו: ולא נטילתן. מן המערכת ישנה: דוחה את השבת. אלא נכנס בע"ש ונטול הקנים: ולקח מטלס המערכת הישנה
ומסדר החזקה בלא קנים, ולמציא שבת נכנס ונתן הקנים ביניהן – זו נשנית קודם היתר מנן הראשון. דהא מלאכתו להיתר, וקאמר להו לצורך גופו: מקלן דקין ונטלן
היו. בעורה, בפסח שחל להיות י"ד בחול:

1 **אפיקמיוזין**. להקיא. שותה משקים ומקיא, ולא לרפואה, אלא להקריק את מעיה,
2 שיוכל לאכול ולשתות והיוס הרבה, כדאמר' בפרק "חבית". ואע"ג דלא גזור בה
3 משום שזיקת סממנין, דהא לאו לרפואה היא – אסור משום דמתקן גברא: **הכא**
4 **אורחיה**. וקרי הוא כמי שמאכילו ומשקרו: **ליטול בה את הקנין**, אלמא תקניו גברא
5 במידי דלאו לרפואה, דליקא משום שזיקת
6 סממנין – שרי: פקיד. הקנין הזה אינו מחובר
7 בו, אלא מופקד ונתון שם, והוצאה זו אינו
8 תיקון: **הכא לא פקיד**. ודמי למלאכה,
9 שמסדרין ומכניסין למקום חבור: **מתני'** קנה
10 של ויתים. לאחר מסירתו צובר במעטן,
11 ושמען מתאסף בתוכו ונזח לצאת, ויש לו קנה
12 להפכן בו ולקדוח אם כמרו כל צרכו, ומגיזן
13 לבית הכר: **אם יש קשר בראשו**. בעין פקק
14 של קנה קולמוס: מקבל **טומאה**. דכלי הוא,
15 לפי שעב בראשו קצת: **ואם לאו**. לא דמי
16 לכלי, ובגמ' מפרש לה: **גמ'** **ואמאי**. כי יש בו
17 קשר בראשו, נתי נמי דקשר משה ליה מנא –
18 מיהו פשוטי כלי עץ הוא, שאפילו לחול הוא
19 אין חללו עשוי לקבל כלום: **הכא ר' יוחנן**.
20 בחלל ראשו, שמשותף שם ע"י שהוא פקק
21 בקשר מן השמן הנזב מן היתים, ובדק בו אם
22 הגיעו לעצור, וזו היא לו קבלה בחלל שלו.
23 ואם לאו – שאין קשר בראשו – אין השמן
24 נראה שם, מפני שאינו פקק וכולו חלל,
25 הלכך לאו לקבל הוא עשוי, והיו פשוטי כלי
26 עץ, ובין כך ובין כך – נישל בשבת, דהא כלי
27 הוא להפוך בו ויתים: **מתני'** **מסר הגדול**.
28 מגירה גדולה שעשויה לקצוץ קורות: ויתר
29 של מחרישה. הוא כלי גדול העשוי כסבין
30 שבו עושין חריץ של תלם המענה, קולטרא
31 בלע"ז, דהנך קפדי עלילה, ומייתר להם
32 מקום, דלא חוו למלאכה אחרת: **גמ'** **אובקלא**
33 **דקצרי**. כלי נחושת העשוי כנפה נקבים
34 נקבים, והוא של בוכסים, ונותנו על הבגדים,
35 ומזלף בו המים עליהן. וי"מ: שמגמרין מוגמר
36 מתחתיו, והבגדים מתורין עליו ומתגמרין דרך
37 הנקבים: **חכא דאושכפי**. סבין של רצענין:
38 **וסכניא דאשכבתא**. סבין של בית המקולץ
39 שהקצבין מקצבין בו בשר: **הצינא**. חלוצי-א.
40 כל הני קפדי עליהו משום דמפגמי ומקצי
41 להו בידים: ג' כלים. ותו לא. ולקמן אמרינן
42 דבימי נחמיה בן חבילה בבית שני גזרו על
43 טלטול כל הכלים, כדי לגדור גדר להחמיר
44 באיסורי שבת, מפני שהיו מקליין בה: **מקצוע**.
45 איזמל שמתחבין בו דבילה. כף גדולה שמסלקין בו וזהמא של קדרה: וסבין קטן, שחותרין בו להם
46 ובשר ואוכלין, דהני תדירין בתשמיש: התירו. עוד, כשראו שחזרו להזהר קצת באיסור שבת. ויתרו והתירו כשנזכרו יותר, ויתרו והתירו. ולקמיה מפרש מאי ביהוה הך
47 "התירו": עד שאמרו. עוד חזרו והתירו את הכל, עד שאמרו "הכל נישלין חוץ מן המפר הגדול" בו: התירו. לטלטל דבר שעיקר מלאכתו בחול להיתר, לדבר המותר בשבת
48 התירו לטלטל לצורך גופו, אם הוצרך להשתמש בגוף הכלי, אבל לא משום שהוצרך למקומו: ויתרו והתירו. את אלו לצורך מקומו: ויתרו והתירו **אף כי שמלאכתו לאיסור**.
49 והוצרך לו בשבת לגופו למלאכת היתר, ומיהו לא הותרו אלו לצורך מקומו: כל הכלים. הללו שאמרנו חוץ מן המפר הגדול, דלא שרי לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו.
50 ואביי דמתרץ הכי הדר ביה לגבי רבה. דאמר לעיל: קורנן של נפחים שנינו, דדבר שמלאכתו לאיסור – שרי לצורך גופו: **א"ל רבא** מכדי, לצורך התירו בפעם ראשונה: מה
51 לי גופו? מה לי מקומו. תרתייהו צורך נגיהו: מחמה לצל. שאינו צריך לו כשיו לא לגופו ולא למקומו, אלא חס עליו שמא יתבקע בתוכו: עד שאמרו. היינו עד היתר אחרתא:
52 כל הכלים אפי' גדולים. ומיהו, לכדאוקימנא של היתר אפילו מחמה לצל, ושל איסור – לצורך גופו או מקומו: אין מטלטלין אותה. בשלמא לדידי אין מטלטלין אותה, לצורך
53 מקומה קאמר. אלא לדידך אמאי משנה זו. דלעיל, בראשונה היו אומרים ג' כלים ותו לא – משום דהוה מזלזלים בשבתות. דכתיב "בימים ההמה" וגו': קנים ומקלות כו'.
54 משניות הן. כדמפרש ואזיל: קודם התרת כלים. מנן האחרון, שהותרו כולן לצורך גופו לאפי', ולרבא אף לצורך מקומו: לא סידור הקנים. שהיו נותנין במערכת להם הקנים
55 בין חלה לחלה. להפרידן ליכנס הרחב ביניהן שלא יתעפשו: ולא נטילתן. מן המערכת ישנה: דוחה את השבת. אלא נכנס בע"ש ונטול הקנים: ולקח מטלס המערכת הישנה
56 ומסדר החזקה בלא קנים, ולמציא שבת נכנס ונתן הקנים ביניהן – זו נשנית קודם היתר מנן הראשון. דהא מלאכתו להיתר, וקאמר להו לצורך גופו: מקלן דקין ונטלן
57 היו. בעורה, בפסח שחל להיות י"ד בחול:

שבת דף קכג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קנא

שחוחכים בו קורות, ויתר של מחרשה – כלי גדול העשוי כסכין שבו
עושים התלם, מפני שמקפיד עליהם מחשש שיפגמו, ומיוחד להם
מקום, שאינם ראויים למלאכה אחרת.

נמרא

הגמרא מביאה דוגמאות נוספות לכלים שמקפיד עליהם: אמר רב
נחמן, האי איבלא דקצרי – כלי נחושת של כובסים מנוקב כנפה
שמוזלפים בו מים על הבגדים, כיתר של מחרשה דמא, ואסור
לטלטלו. אמר אביי, תרבא דאושכפי – סכין של רצענים, וסכניא
דאשכבתא – סכין של איטליו שהקצבים מקצבים בו בשר, וסכניא
דנגרי – גרזן של נגרים, כיתר של מחרשה דמא, ואסור לטלטלו,
מפני שהם עלולים להפגם, ומקצה אותם בידיהם, שלא להשתמש
בהם בשבת.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת סדר השתלשלות גזירת טלטול
כלים: תנו רבנן, בראשונה, בימי נחמיה בן חכליה בבית שני, שהיו
העם מקילים באיסורי שבת, וגזרו חכמים לאסור טלטול כל הכלים,
כגדר להחמיר באיסורי שבת, היו אומרים, שלשה כלים בלבד
ניטלין בשבת, מקצוע של דבילה – אימל לחיתוך דבילה, וזוחמא
ליסמך של קדרה – כף גדולה שמסלקים בה זוחמת התבשיל
שבקדירה לצדדים, וסכין קמנה שעל גבי שלחן שבה חוחכים להם
ובשר ואוכלים, משום שבשלש אלו משתמשים תדיר. לאחר מכן,
כשראו חכמים שחזרו העם להזהר קצת באיסורי שבת, התיירו
מקצת. וכשנזהרו העם יותר, חזרו חכמים ותיירו עוד. וכשנזהרו
יותר חזרו ותיירו עוד. ושוב חזרו ותיירו היתר כולל, עד שאמרו,
כל הכלים ניטלין בשבת, חוץ מן מסר הגדול ויתר של מחרשה.
מבררת הגמרא: מאי התיירו ותיירו ותיירו ותיירו – מהו
ההיתר שהתירו בכל פעם. משיבה הגמרא: אמר אביי, בהיתר
הראשון התיירו דבר שמלאכתו להיתר, לטלטלו בשבת לצורך
שימוש בגופו של הכלי, אך לא לצורך מקומו. ותיירו ותיירו דבר
שמלאכתו להיתר, אף לצורך מקומו – להשתמש במקום שהכלי
מונח. ותיירו ותיירו אפילו דבר שמלאכתו לאיסור, אמנם כלי זה,
רק לצורך שימוש בגופו אין – כן, התיירו לטלטלו, אבל לצורך
מקומו לא. ואף אחר היתרים אלו, עדיין החמירו ואמרו שכלי
הניטל בידו אחת אין – כן, מותר לטלטלו, אבל כלי גדול שמפני
כובדו אינו ניטל אלא בשתי ידיו, לא הותר. עד שאמרו לבסוף, כל
הכלים הללו, ניטלין בשבת ואפילו הניטלים בשתי ידים, חוץ
ממסר הגדול ויתר של מחרשה שאסורים בין לצורך גופו ובין לצורך
מקומו.

רבא מקשה על אביי: אמר ליה רבא לאביי, מכין ש'התיירו'
קתני בברייתא בהיתר הראשון, והיינו שהתירו לצורך השבת, אם כן,
מה לי אם הוא לצורך גופו ומה לי אם הוא לצורך מקומו, הרי אף
צורך מקומו הוא צורך שבת כצורך גופו, וודאי שאף הוא היה בכלל
היתר זה. וכיצד אמרת שההיתר הראשון היה רק לצורך גופו ולא
לצורך מקומו.

רבא מבאר את ההיתרים שבברייתא באופן אחר: אלא אמר רבא,
כך מתפרשת הברייתא, בתחילה התיירו דבר שמלאכתו להיתר, בין
לצורך גופו ובין לצורך מקומו. ותיירו ותיירו טלטולו מחמת לצל
שזה צורך הכלי, שלא ינזק מהחמה, אף שאין בטלטולו צורך
לתשמיש האדם. ותיירו ותיירו אפילו דבר שמלאכתו לאיסור,
אמנם כלי זה, רק לצורך גופו ולצורך מקומו אין – כן, אבל מחמת
לצל לא הותר. ואף אחר היתרים אלו, עדיין החמירו ואמרו שכלי
הניטל באדם אחד אין – כן, אבל כלי גדול שמפני כובדו אינו ניטל
אלא בשני בני אדם, לא הותר. עד שאמרו לבסוף כל הכלים ניטלין
בשבת, אפילו הניטלים בשני בני אדם, ומכל מקום ההיתר הוא רק
כמבואר, כלי שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל, ושמלאכתו
לאיסור רק לצורך גופו או מקומו.

אפיקמיון – אין שותים משקים הגורמים הקאה, בשבת, ומדובר
באופן שאינו לרפואה, אלא להריק מעיו שיוכל לאכול ולשתות
הרבה, ומכל מקום אסור, שמתקן הגוף בזה, ומוכח שיש איסור
בתיקון הגוף בשבת, והוא הדין לתיקון וסידור אברי התינוק. דוחה
הגמרא את הראיה: ורב ששת ישיב שאין להוכיח משם, דהתם,
באפיקטיון, לא אוזריה – אין דרכו של אדם בכך, ולכן נידון הדבר
כתיקון הגוף ואסור, אבל הלא בסידור אברי התינוק, אוזריה – דרכו
בכך, והרי זה כמאכילו ומשקהו, ואינו נידון כתיקון הגוף.
רב ששת מביא מקור לדבריו: אמר רב ששת, מנא אמרינא לה שאין
איסור בסידור אברי התינוק, דתנן במשנתנו (לעיל קכב), מחמת של ד'
מותר ליטלה, ליפול בה את הקוץ, הרי שמותר להוציא קוץ בשבת,
ומוכח שלא אסרו תיקון הגוף במקום שאין בו משום רפואה, והוא
הדין לסידור אברי התינוק. דוחה הגמרא את הראיה: ורב נחמן ישיב
שאין להוכיח משם להיתר, דהתם, בקוץ, פקיד – אין הקוץ מחובר
אל הגוף אלא רק מונח ומופקד בו, ואין בתחיבתו בבשר קלקול בגוף
עצמו, ולכן אין נטילתו נחשבת תיקון לגוף. אבל הלא בסידור אברי
התינוק, לא פקיד – האיברים אינם מונחים בלבד בגוף, אלא הם חלק
ממנו, ובסידורם הרי הוא מתקן הגוף, ואסור שדומה למלאכה.

משנה

המשנה מבארת היתר טלטול קנה של זיתים, ואגב כך מבארת
בתחילה דינו לענין טומאה: קנה של זיתים המשמש להיפוך הזיתים
הצבורים במעטן ו-מין כלי, לבדוק אם הם כבר בשלים וראויים
לסחיטת השמן, אם יש קשר ו-פקק בתוך חללו סמוך לראשו, מקבל
טומאה, שכלי הוא מפני שעב בראשו קצת. ואם לאו, אין מקבל
טומאה, שאינו דומה לכלי. ובגמרא יתבאר עוד מדוע הקשר
מחשיבו לכלי. אבל לענין שבת, בין כך ובין כך – בין שיש קשר
בראשו ובין שאין בו, ניטל בשבת, שהרי עומד לתשמיש להפיכת
הזיתים, ושם כלי עליו.

נמרא

הגמרא מבררת טעם המשנה בדן טומאה. מקשה הגמרא: אמאי
כשיש קשר בראשו מקבל טומאה, הרי אף שהקשר ערשהו כלי, מכל
מקום 'פשוטי כלי עץ' הוא, שהם כלים שאין להם בית קיבול,
ופשוטי כלי עץ אינן מקבלין טומאה. ואפילו אם הקנה חלול, ונוצר
בו בית קיבול על ידי הקשר שותתו מבפנים, מכל מקום הרי חללו
אינו עומד לקבל כלום, ועדיין דינו כפשוטי כלי עץ. אגב שנוצר דין
'פשוטי כלי עץ', מסיימת הגמרא ומבארת: מאי טעמא שפשוטי כלי
עץ אינם מקבלים טומאה, מפני שלקבלת טומאה בכלי עץ, דומיא
דשק פנינ – צריך שיהיה דומה לשק שיש לו בית קיבול, לפי שהקיש
הכתוב כלי עץ לשק לענין טומאה. ומכל מקום קשה, מדוע קנה של
זיתים שיש בראשו קשר מקבל טומאה.

מתרצת הגמרא: תנא משמיה דרבי נחמיה, בשעה שמחפף בותים
הופכו באופן שקצה הקנה שהיפך בותים יהיה מול עיניו, ורואה בו
– בחלל שבראשו, שעל ידי הקשר הפוקק אותו, משתיר מהשמן
בחלל שבראשו, ובודק במראה השמן אם הזיתים כבר ראויים
לסחיטת שמנם. ונמצא שיש לו בית קיבול המשמש לקבלה, ולכן
הוא מקבל טומאה. אך כשאין קשר בראשו, לא ניתן לבדוק בו השמן,
שהרי כולו חלל ואין לו בית קיבול, והרי הוא פשוטי כלי עץ ואינו
מקבל טומאה.

אמנם לענין שבת, בין שיש קשר בראשו ובין שאין לו, הרי כלי
תשמיש הוא, להיפוך הזיתים, ומותר בטלטול.

משנה

המשנה מביאה איסור טלטול בכלים שמקפיד עליהם: רבי יוסי
אומר, כל הכלים ניטלין בשבת, חוץ מן המסר ו-מסור הגדול

1 יְדוּ עַל בְּתָהּ חֲבִירוֹ, וְיָד חֲבִירוֹ עַל בְּתִיפּוֹ, וְתוֹלָה הֶקְרֵב עַל יְדֵיהֶם,
2 וּמִפְּשִׁיט בִּידוֹ הַשְּׁנִיָּה. וְהָיָה הַמְקוּלוֹת מֵלֹאכְתָּם לְהִיתָר הֵם, וּמִדּוּעַ
3 אִסֹּר לְטַלְטֵלָם. וְעַל כִּרְחֹךְ שֶׁגַם זֶה נִשְׁנָתָה קוֹדֵם הֵהִיתָר.
4 מִמְּשִׁיכָה הַגִּמְרָא וּמִבְּאֵרְתָּ: גְּלוּסְטָרָא מַה הִיא, דְּתַנְּנָה (כִּלְיֵם פִּי"א מ"ד), נִגְרָה
5 – יִתֵּד הַמִּשְׁמֵשׁ לְנִעִילָת דֹּלֶת, שֵׁשֶׁת בְּרֹאשׁוֹ גְּלוּסְטָרָא – עוֹבֵי כַעֲן
6 כְּדוּר, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, אִסֹּר לְטַלְטֵלוֹ טַלְטוּל גִּמּוּר, אֲלֵא שׁוּמְקָה
7 בְּדֶרֶךְ גְּרִירָה מִן פֶּתַח זֶה, וְתוֹלָה בְּחִבְרֵי – בְּדֹלֶת אַחֲרָת, בְּשִׁבְתָּהּ. רַבִּי
8 מִרְפָּן אָמַר, הָרִי הוּא כָּל הַכְּלִים, וּמִיִּטְלָל – וּמוֹתֵר בְּטַלְטוּל
9 בְּחִצְרֵי. וְהָיָה נִגְרָה זֶה מֵלֹאכְתּוֹ לְהִיתָר, וְכִבְרָה בְּהִיתָר הָרֹאשׁוֹן הוֹתֵר בּוֹ
10 טַלְטוּל זֶה לְצוּרֶךְ גּוֹפָה, וּמִדּוּעַ לֹא הִתִּיר בּוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲלֵא טַלְטוּל
11 מִן הַצֵּד. וְעַל כִּרְחֹךְ שֶׁגַם מִשְׁנָה זֶה נִשְׁנָתָה קוֹדֵם הֵהִיתָר.
12 מִמְּשִׁיכָה הַגִּמְרָא וּמִבְּאֵרְתָּ: מְדוּכָה מַה הִיא, הָאֵל דְּאִמְרָן לְעִיל בְּסִמּוּךְ
13 (קִבְּנָה), שְׁאִסְרוּ טַלְטוּל מְדוּכָה לְתַשְׁמִישׁ הִיתָר, אִף שְׁהָיָה כְּלִי
14 שִׁמְלֹאכְתּוֹ לְאִיסוּר שְׁמוֹתָר לְטַלְטֵלוֹ לְצוּרֶךְ גּוֹפָה. שֶׁגַם זֶה נִשְׁנָתָה קוֹדֵם
15 הֵהִיתָר, וְכִשְׁהוֹתֵרוֹ הַכִּלִּים הוֹתֵר אִף טַלְטוּל הַמְדוּכָה.
16 רַבָּה דוּחָה אֵת דְּבָרֵי רַבִּי אֱלֵעָזָר: אָמַר רַבָּה, מִמָּאִי שְׁלֵא נִשְׁנָה אֲלוֹ
17 לְאִיסוּר רַק קוֹדֵם הִתְרָת כִּלִּים, דִּילְמָא לְעוֹלָם אִימָא לָךְ – שְׁמָא
18 בִּאֲמַת אֹמֵר לָךְ שְׁלֹאֲתָר הִתְרָת כִּלִּים נִשְׁנָה, וְאִף עַל פִּי כֵּן אִסְרוּ
19 טַלְטוּלָם, כִּפִּי שְׁאִבְאָר. הִטְעַם שְׁאִסְרוּ הַקְּנִים, שְׁהָיָה קְנִים, מִעֲמָא
20 מָאִי שְׁהִנְחִיחוּם בְּשׁוּלְחָן, מִשּׁוּם אִיעֲפִישִׁי – שִׁיכַס אֹרִי בֵּין הַחֲלוֹת
21 וְלֹא יִתְעַפֵּשׂ, וְאֵם כֵּן אִין מְנִיעָה לְטוּל הַקְּנִים מִבֵּין הַחֲלוֹת הַיִּשְׁנוֹת
22 כִּבְר בְּעֶרְבִי שֶׁבֶת וְלִהְיִיחָם שׁוֹב בֵּין הַחֲדָשׁוֹת רַק בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת, שְׁהָיָה
23 בְּהָאִי פוֹרְתָא – בּוֹמֵן מוֹעֵט זֶה, לֹא מִיעֲפִישׁ הַלֶּחֶם אִף לֵלֵא הַקְּנִים,
24 וְנִמְצָא שְׁאִין צוּרֶךְ בְּטַלְטוּל הַקְּנִים, וְלֹכֵן אִין טַלְטוּלָם דוּחָה שֶׁבֶת.
25 וְהִטְעַם שְׁאִסְרוּ הַמְּקוּלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁלְצוּרֶךְ הַפֶּשֶׁט הֶקְרֵב אִפְשָׁר לְעִשׂוֹת
26 בְּדִבְרֵי רַבִּי אֱלֵעָזָר, לְהַנִּיחַ הַיָּד עַל הַכֶּתֶף וּלְהַפְּשִׁיט, וְנִמְצָא שְׁאִין
27 צוּרֶךְ כָּל כֵּךְ בְּמִקְלוֹת, וְלֹכֵן לֹא הִתִּירוֹ טַלְטוּלָם.
28 וּמַה שְׁאִסְרָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נִגְרָה שְׁבִרְאֵשׁוֹ גְּלוּסְטָרָא, הוּא בְּדִרְבֵּי יִנְאִי,
29 דְּאָמַר רַבִּי יִנְאִי, בְּחִצְרֵי שְׁאִינָה מְעוּרְבָת עֲסִיקְנִין בְּמִשְׁנָה זֶה, כְּלוּמַר,
30 כְּאִשֶּׁר פְּתוּחִים כְּמָה בְּתִים אֶל חִצְרָא אַחַת, אִסְרוּ חֲכָמִים לְהוֹצִיא כִּלִּים
31 מִהַבְּתִים אֶל הַחִצְרָא, אֲלֵא אִם כֵּן עִירִיבוּ הַבְּתִים זֶה עִם זֶה. אֲמַנְסָה, אִף
32 בַּחֲצֵר שְׁאִינָה מְעוּרְבָת, רַק הַחִצְרָא מִהַבְּתִים אֶל הַחִצְרָא נִאֲסְרָה, אֲבָל
33 כִּלִּים שְׁהָיָה בַּחֲצֵר בְּכַנִּיסַת הַשֶּׁבֶת, מוֹתֵר לְטַלְטֵלָם בָּהּ. וּמִשְׁנָה זֶה
34 עוֹסֶקֶת בְּנִגְרָה הַמוֹנַח בְּכַנִּיסַת שֶׁבֶת בַּחֲלָל הַמִּשְׁקוֹף שֶׁל אֶחָד מִבְּתֵי חִצְרָא
35 שְׁאִינָה מְעוּרְבָת, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר, תוֹךְ הַפֶּתַח – הַחֲלָל שְׁתַּחַת
36 הַמִּשְׁקוֹף, בְּלִפְנֵימֵי הַבֵּית דְּמִי – הוּא דוּמָה, וְכִשְׁמִטְלָל הַנִּגְרָה מִדֹּלֶת
37 אַחַת לְחִבְרָתָהּ דֶּרֶךְ הַחִצְרָא, קְמָטְלָל מִנָּה דְּבָתִים – מִטַּלְטֵל הוּא כְּלִי
38 שֶׁשֶּׁבֶת בַּאֲחַד מִהַבְּתִים, בְּחִצְרֵי, וְאִסְרוּ. וְרַבִּי מִרְפָּן סָבַר, תוֹךְ הַפֶּתַח
39 בְּלִחוּץ דְּמִי, וְכִלִּי הַמוֹנַח שֶׁם דִּינוֹ כְּמוֹנַח בַּחֲצֵר, וְנִמְצָא כִשְׁמַעְבִּיר
40 הַנִּגְרָה מִדֹּלֶת לְחִבְרָתָהּ, הָרִי שְׁמָנָה דְּחִצְרֵי – כְּלִי שֶׁשֶּׁבֶת בַּחֲצֵר, בְּחִצְרֵי
41 קָא מְטַלְטֵל – מִטַּלְטֵלוֹ, וּמוֹתֵר. וְנִמְצָא שְׁאִיסוּר טַלְטוּל הַנִּגְרָה אִינוֹ
42 אֲלֵא מִצֵּד טַלְטוּל בַּחֲצֵר שְׁאִינָה מְעוּרְבָת, אִךְ מִצֵּד מוֹקֵצָה אִין כָּלל
43 אִיסוּר, לְפִי שְׁמִשְׁנָה זֶה נִשְׁנָתָה אַחֲרָת הִתְרָת כִּלִּים.
44 וְטַעַם הַבְּרִייתָא הָאִוֹסֶרֶת לְטַלְטֵל מְדוּכָה לְתַשְׁמִישׁ הִיתָר, כִּדְעַת רַבִּי
45 נְחֻמִּיָּה הִיא (לְהֵלן קָמוּ. עִירּוּבִין לָהּ). הָאוֹסֶר לְטַלְטֵל כְּלִי שְׁלֵא לְצוּרֶךְ
46 תַּשְׁמִישׁוֹ הַמִּיּוּחָד, וְלֹכֵן נִאֲסֵר טַלְטוּל הַמְדוּכָה לְתַשְׁמִישׁ הִיתָר שְׁאִינוֹ
47 תַּשְׁמִישָׁה הַמִּיּוּחָד.

משנה

48
49 הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה מַחֲלוֹקֶת נוֹסֶפֶת בְּטַלְטוּל הַכִּלִּים: כָּל הַכְּלִים נִיטְלִין
50 לְצוּרֶךְ וְשְׁלֵא לְצוּרֶךְ, כִּפִּי שִׁיתְבָּאָר בַּגִּמְרָא. רַבִּי נְחֻמִּיָּה אָמַר, אִין
51 נִיטְלִין אִמָּא לְצוּרֶךְ.

גמרא

52
53 מְבִרְרָת הַגִּמְרָא: מָאִי 'לְצוּרֶךְ' כְּלוּמַר לְאִיזָה צוּרֶךְ כּוּוֹנֵת הַתְּנָא, וּמָאִי
54 כּוּוֹנֵתָּ בְּאוּמְרוֹ 'שְׁלֵא לְצוּרֶךְ'. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אָמַר רַבָּה, לְצוּרֶךְ
55 הֵינָנו טַלְטוּל דְּבָרֵי שְׁמִלְאֲכָתּוֹ לְהִיתָר לְצוּרֶךְ גּוֹפָה, וְשְׁלֵא לְצוּרֶךְ,

56 דְּבָרֵי שְׁמִלְאֲכָתּוֹ לְהִיתָר שְׁלֵא לְצוּרֶךְ גּוֹפָה אֲלֵא לְצוּרֶךְ מְקוּמוֹ. וְהֵינָנו,
57 שְׁלֵתְנָא קָמָא כְּלִי שִׁמְלֹאכְתּוֹ לְהִיתָר מוֹתֵר לְצוּרֶךְ גּוֹפָה אוּ מְקוּמוֹ, אִךְ
58 לֹא מִחֲמַה לְצֵל. מוֹסִיף רַבָּה: וְדָבָר שְׁמִלְאֲכָתּוֹ לְאִיסוּר אִינוֹ בְּכָלל
59 הִיתָר זֶה בְּמִשְׁנָה, אֲלֵא, לְצוּרֶךְ שִׁימוּשׁ בְּגוֹפָה שֶׁל הַכִּלִּי, אִין – כֵּן.
60 אֲבָל לְצוּרֶךְ מְקוּמוֹ, לֹא – אִסְרוּ.
61 מִמְּשִׁיךְ רַבָּה וּמִפְּרָשׁ אֵת סוּף הַמִּשְׁנָה: וְאָתָּא – וְבֵאן רַבִּי נְחֻמִּיָּה
62 לְמִימְרָא, וְאִפִּילוֹ דְּבָרֵי שְׁמִלְאֲכָתּוֹ לְהִיתָר, אִין לְהִתִּירוֹ כְּתָנָא קָמָא,
63 אֲלֵא לְצוּרֶךְ גּוֹפָה, אִין – כֵּן. אֲבָל לְצוּרֶךְ מְקוּמוֹ, לֹא – אִסְרוּ. אִךְ
64 מֵלֹאכְתּוֹ לְאִיסוּר, אִין בּוֹ הִיתָר טַלְטוּל כָּלל לְדַעַת רַבִּי נְחֻמִּיָּה.
65 רַבָּא מְקַשָּׁה עַל רַבָּה וּמִפְּרָשׁ בְּאִפְּוֹן אַחֵר: אָמַר לִיהּ רַבָּא לְרַבָּה, וְכִי
66 טַלְטוּל לְצוּרֶךְ מְקוּמוֹ, שְׁלֵא לְצוּרֶךְ קְרִית לִיהּ – אַתָּה קוֹרָא, הָרִי
67 אִף הוּא צוּרֶךְ הָאֲדָם. אִמָּא אָמַר רַבָּא, כֵּךְ יֵשׁ לְפָרֶשׁ, לְצוּרֶךְ, הֵינָנו
68 דְּבָרֵי שְׁמִלְאֲכָתּוֹ לְהִיתָר בֵּין לְצוּרֶךְ גּוֹפָה בֵּין לְצוּרֶךְ מְקוּמוֹ, וְשְׁלֵא
69 לְצוּרֶךְ, הֵינָנו שְׁמוֹתָר לְטַלְטֵלוֹ וְאִפִּילוֹ מְחֻמָּה לְצֵל, שְׁאִינוֹ צוּרֶךְ
70 הָאֲדָם אֲלֵא צוּרֶךְ הַכִּלִּי. וְהֵינָנו, שְׁלֵתְנָא קָמָא כְּלִי שִׁמְלֹאכְתּוֹ לְהִיתָר
71 מוֹתֵר לְצוּרֶךְ גּוֹפָה אוּ מְקוּמוֹ, אוּ אִפִּילוֹ מִחֲמַה לְצֵל. מוֹסִיף רַבָּה: וְדָבָר
72 שְׁמִלְאֲכָתּוֹ לְאִיסוּר, לְצוּרֶךְ גּוֹפָה וְלְצוּרֶךְ מְקוּמוֹ, אִין, מְחֻמָּה לְצֵל
73 לֹא. מִמְּשִׁיךְ רַבָּא לְפָרֶשׁ אֵת סוּף הַמִּשְׁנָה: וְאָתָּא – וְבֵאן רַבִּי נְחֻמִּיָּה
74 לְמִימְרָא, וְאִפִּילוֹ דְּבָרֵי שְׁמִלְאֲכָתּוֹ לְהִיתָר, אִינוֹ מוֹתֵר לְגִמְרָא, אֲלֵא
75 לְצוּרֶךְ גּוֹפָה וְלְצוּרֶךְ מְקוּמוֹ, אִין, מְחֻמָּה לְצֵל לֹא. אִךְ מֵלֹאכְתּוֹ
76 לְאִיסוּר, אִין בּוֹ הִיתָר אִפִּילוֹ לְצוּרֶךְ גּוֹפָה לְדַעַת רַבִּי נְחֻמִּיָּה.
77 הַגִּמְרָא דְּנָה בְּדִבְרֵי רַבָּה. מִסְּפֶרֶת הַגִּמְרָא: יְתִיב – (יִשְׁבֹּ) רַב סָפָרָא, וְכֵן
78 יִשְׁבֹּ רַב אַחָא בְּרַחֲמֵי הוֹנָא בְּרַחֲמֵי הוֹנָא בְּרַחֲמֵי הוֹנָא, וְיִתְבִּי וְקָמְרִי שִׁישׁ
79 לְהַקְשׁוֹת לְרַבָּה אֱלִיבָא – (בְּשִׁיטָתוֹ) דְּרַבִּי נְחֻמִּיָּה, שִׁמְלֹאכְתּוֹ לְהִיתָר
80 אִסְרוּ לְצוּרֶךְ מְקוּמוֹ, הֵנִי – (אֲלוֹ) הַקְּעֻרוֹת שְׁעַל הַשְּׁלֹחַן, הֵיכִי
81 מְטַלְטֵלִין – אִין נִוְהָגִים אֲנִי הִיתָר לְטַלְטֵל לְאַחֵר הָאֲבִילָה, הֵלֵא אִין
82 זֶה צוּרֶךְ גּוֹפָה אֲלֵא רַק צוּרֶךְ מְקוּמוֹ, לְפָנוֹת אֵת הַשְּׁלֹחַן. מִתְרַצָּת
83 הַגִּמְרָא: אָמַר לְהוֹ רַב סָפָרָא, מִיִּדֵּי דְּהוֹנָה אֲנִירָה שְׁל רַעִי – דְּבַר זֶה
84 הוּא בְּכָלל הֵהִיתָר לְסַלֵּךְ כְּלִי הַמִּיּוּעֵד לְצוּרָה, אִף שְׁהוּא מוֹקֵצָה,
85 שְׁאִף הַקְּעֻרוֹת הֵן מֵאוֹסוֹת אַחֵר הָאֲבִילָה וְלֹכֵן מוֹתֵר לְטַלְטֵל.
86 הַגִּמְרָא מִסְּפֶרֶת, שְׁאִיבֵי שְׁלֵא אֵת רַבָּה עֲצָמוּ שְׁאֵלָה זֶה: אָמַר לִיהּ
87 אֲבִי לְרַבָּה, לְמַר אֱלִיבָא דְּרַבִּי נְחֻמִּיָּה, הֵנִי קְעֻרוֹת הֵיכִי מְטַלְטֵלִין
88 לָהּ. תִּירֵךְ רַבָּה: אָמַר לִיהּ רַבָּה לְאֲבִי, רַב סָפָרָא חֲבִירִין – (חֲבִירִינוֹ)
89 תְּרַנְּמָה – (פִּירְשָׁהּ), שְׁהִיתָר הוּא, מִיִּדֵּי דְּהוֹנָה אֲנִירָה שְׁל רַעִי.
90 הַגִּמְרָא מְקַשָּׁה עַל רַבָּא שְׁהִתִּיר כְּלִי שִׁמְלֹאכְתּוֹ לְאִיסוּר אִף לְצוּרֶךְ
91 מְקוּמוֹ: אִיִּתְבִּיבִיה אֲבִי לְרַבָּא, שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, מְדוּכָה – כְּלִי גְדוֹל
92 שְׁכּוֹתִשִׁים בּוֹ שׁוּם, וּמֵלֹאכְתּוֹ לְאִיסוּר, אִם יֵשׁ בָּהּ שׁוּם, מְטַלְטֵלִין
93 אוֹתָהּ אֲגַב הַשּׁוּם, וְאִם לֹא אִין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ. וְלְדִבְרֵי רַבָּה
94 יִתְפָּרֵשׁ הָאִיסוּר בְּצוּרֶךְ מְקוּמוֹ, אֲבָל לְדִבְרֵי רַבִּי מוֹתֵר אִף לְצוּרֶךְ
95 מְקוּמוֹ, וּמִדּוּעַ אִסְרָה הַבְּרִייתָא. מִתְרָץ רַבָּא: הָכָא בְּמָאִי עֲסִיקְנִין,
96 בְּטַלְטֵל מְחֻמָּה לְצֵל, וְרַק טַלְטוּל זֶה הָאִיסוּר אִף לְשִׁיטָתִי, אִסְרָה
97 הַבְּרִייתָא.
98 מוֹסִיף אֲבִי לְהַקְשׁוֹת עַל רַבָּא: אִיִּתְבִּיבִיה, שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא לְגַבִּי
99 מַחֲלוֹקֶת בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֶל בְּמִשְׁנָה (בִּיצָה א"א), הָאֵם מוֹתֵר לְטַלְטֵל
100 בְּיוֹם טוֹב עַלִי – כְּמִין יָד שֶׁל עֵץ גְּדוֹל וְעוֹגֵל שְׁמִכִּים בּוֹ עַל הַחִיטִּים
101 שְׁבִמְכַתְשָׁתוֹ, לְקַצֵּב עֲלֵיו בֶּשֶׂר, וְשׁוֹיֵן בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֶל, שְׁאֵם כִּבְר
102 קִיָּצָב עֲלֵיו בְּשָׂר וְשׁוֹב אִין בּוֹ צוּרֶךְ יוֹם טוֹב, שְׁאִסְרוּ לְטַלְטֵלוֹ. וּמוֹכַח,
103 שְׁכִלִי שִׁמְלֹאכְתּוֹ לְאִיסוּר אִסְרוּ אִפִּילוֹ לְצוּרֶךְ מְקוּמוֹ, וְלֹא כְּדִבְרֵי רַבִּי.
104 מִתְרָץ רַבָּא: הָכָא נִמִּי נִתְרָץ שְׁהִאִיסוּר הוּא רַק מְחֻמָּה לְצֵל, אֲבָל
105 לְצוּרֶךְ גּוֹפָה וּמְקוּמוֹ מוֹתֵר.
106 הַגִּמְרָא מְקַשָּׁה עַל הִיתָר הַטַּלְטוּל שְׁבִמְשִׁנָּתָהּ. מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: וְהָא
107 דְּתַנְּנָה (בִּיצָה ב"ב), אִין סוּמְכִין אֵת תְּקִידָתָהּ שְׁאִין שׁוּלִיָּה יִשְׂרִים בְּפִקְעָת
108 – (חֲתִיתֵּת עֵץ) בְּיוֹם טוֹב, מִשּׁוּם מוֹקֵצָה, וְכֵן הָיָה בְּדִלְתָּהּ, שְׁאִין לְסוּמְכָה
109 בְּבִקְעָתָהּ. אִין תִּתִּישֵׁב מִשְׁנָה זֶה עִם מִשְׁנָתָהּ, וְהָא בְּפִקְעָתָהּ, שְׁעוּמִדָּת
110 לְחִסְקָהּ, דְּכִיּוֹם טוֹב שְׁהִבְעָרָה מוֹתֵרָתָהּ, דְּבָרֵי שְׁמִלְאֲכָתּוֹ לְהִיתָר הוּא,
111 וְאִסְרָה מִשְׁנָה זֶה לְטַלְטֵלָה אִף לְצוּרֶךְ גּוֹפָה, אִמָּא – (מוֹכַח), שְׁדָבָר
112 שְׁמִלְאֲכָתּוֹ לְהִיתָר, בֵּין לְצוּרֶךְ גּוֹפָה וּבֵין לְצוּרֶךְ מְקוּמוֹ אִסְרוּ, וְלֹא
113 כְּמִשְׁנָתָהּ.

שבת. פרק שבעה עשר – כל הכלים דף קבר עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנג
רש"י
תוספות

1 ידו על פתח חבירו. ודל משלטי מקלות: גלוסטר. דתנן, רבי יהושע אומר: נגר שיש
2 בראשו גלוסטר שראשה עב וראי לדור בו שום ונועל בו דלת: שומטת מפתח
3 זה ותולה בחבירו. ואע"ג דצריך לגופו, לתלותו בחבירו ולנועלה בו – שומט ע"י
4 גרידו. אבל טלטול גמור לא, ואע"פ ששלאכתו להיתר לא שרי ליה לצורך גופו:
5 מודקה הא דאמרן. לעיל, אע"ג דשנייה רבא
6 לעיל מחמה לצל ואפי' שנייה לצורך מקומו, 1
7 שינוי דחסי ניגה, אלא סודס התרת כלים 2
8 נשנו: קנים טעמא מאי. מסדרין אותם 3
9 במערכה: משום איעפוש. דלא סמיכין 4
10 אגיסא, ומשום ההוא פורתא שהינה 5
11 מתעקבת בלא קנים מלילי שבת לשבת. 6
12 והדחשה משבת למוציש – לא מיעפשי: 7
13 כד"א. מניח ידו על פתח חבירו: שאינה 8
14 מעורבת. שהרבה בתים פתוחים זה וזה 9
15 עירבו. דכלים ששבתו בתים אסור להוציאן 10
16 לחצר, וישבתו בחצר מותר לטלטל בחצר. 11
17 שהחצר כולו רשות לעצמו הוא, והבתים 12
18 מיוחדים לכל איש ביתו: תוך הפתח. שנטל 13
19 הנגר משם: וקא מטלטל מנא דבית בחצר. 14
20 הלכך שומטה אין, דטלטול מן הצד היא. 15
21 אבל טלטול גמור – לא: מודקה רבי נחמיה 16
22 היא. דאמר ובעירובין (דף לה): אפילו טלית 17
23 ואפי' תרוד – אין נישלן אלא לצורך תשמיש 18
24 המיוחד: "מתני' ה"ג במתניתין: כל הכלים 19
25 נישלן לצורך ביה: גמ' מאי לצורך ומאי 20
26 שלא לצורך אמר רבא בוי. לצורך דשרי תנא 21
27 קמא – היינו דבר שמלאכתו להיתר, 22
28 ומטלטלו לצורך גופו: שלא לצורך דבר 23
29 שמלאכתו להיתר. ומטלטלו שלא לצורך 24
30 גופו, אבל צריך למקומו: ודבר שמלאכתו 25
31 לאיסור לצורך גופו. הוא דאישתראי אם 26
32 צריך לו למלאכת דתת. אבל שלא לצורך 27
33 גופו, ואע"ג דצריך למקומו – לא. ורבה 28
34 לטעמיה. דאמר לעיל (דף קכב) גבי קורנס של 29
35 נפחים נמי מותר לצורך גופו: א"ל רבא בוי 30
36 אלא אמר בוי. ולרבא דמוקי אליבא דרבי 31
37 נחמיה, דלצורך גופו ולצורך מקומו מותר – 32
38 ע"כ האי לצורך גופו כגון שנה תשמיש מיוחד 33
39 לו, דתניא לקמן בפרק "הבית" דף קמז. רבי 34
40 נחמיה אומר: אפילו תרוד ואפילו טלית אין 35
41 נישלן אלא לצורך תשמישו, וצורך מקומו נמי 36
42 לרבא בצורך גופו ותשמישו דמי. ולרבה צורך 37
43 גופו הוא דשרי רבי נחמיה, ודוקא לתשמיש 38
44 המיוחד לו. ובין לרבה ובין לרבא דוקא דבר 39
45 שמלאכתו להיתר, אבל דבר שמלאכתו 40
46 לאיסור – אפילו לצורך גופו לא שרי רבי 41
47 נחמיה. דהאי צורך גופו לאו תשמיש המיוחד 42
48 לו הוא. דהא מיוחד למלאכת איסור: לרבה 43
49 אליבא דרבי נחמיה. דאמר דבר שמלאכתו 44
50 להיתר לצורך מקומו לא: הני קעורות. לאחר 45
51 אכילה, דהיינו מטלטל ליה לטלטלן מלפניו: ואם 46
52 לאו אין מטלטלין אותה. בשלמא לרבה – כגון 47
53 דאין צריך לגופו ואלא למקומו, אלא לדידך אמאי? וכן בדלת. אוקימנא במסכת ביצה: וכן הדלת אין סומכין בבקעת, ובי"ט קיימי: והא בקעת בי"ט מלאכה להיתר היא. 48
54 דלהסקה חזי וקיימא, וקאסר לטלטלה לצורך גופו למלאכה אחרת, וכל שכן לצורך מקומו: ומשני התם: טעמא ביה דבקעת בשבת מלאכה להיתר היא. 49
55 ביום טוב נמי אסור, גזירה י"ט אטו שבת: משילין פירות דרך ארובה ביום טוב. בהרי"א תנן: "אבל לא בשבת". פירות השתוחים על הגג לייבשן, וראה גשמים ממששמים ובאין 50
56 – משילן לארץ דרך ארובה הגג, דלא טריחא מילתא. דנופל מאלהן. אלמא דלא גזרינן. ופרכינן: ומי לא גזרינן, והתנן אין בין בוי: לא קשיא. הא, דתנן משילין, דשרי טריחא 51
57 ביו"ט משום איבוד ממון – רבי יהושע היא, שהתיר להעלות בהמה בהערמה מן הבור: והא, דתנן אין בין בוי – ר"א היא: דאפשר בהערמה. דמחזי כמאן דעביד לצורך יו"ט. 52
58 אבל גבי משילין, דליבא הערמה לדמוי להתירא – לא:

הא

אין

- אין מוציאין. הוצאה שלא לצורך. דלא אישתי לכתחילה בירט טפי מבשבת אלא אוכל נפש. והך דמשילין – ביה: מלטול מי שמעת להו. דמשו ירט לשבת: מלטול לאו
לצורך הוצאה. בתמיה. הלכך אי מולולת בטלטול – מולולת בהוצאה: להא דרבא. דאמר: צורך מקומו בצורך גופו: מר. פושרי: שלא יגב. דומיא דמתחמה לצל, ואסור בדבר
שמלאכתו לאיסור: שותא. מצודה: לאו למיפרא בו. למה לי לפרושי בהדיא דליתבי עלה – לאו משום למיפרא דהאי דשרי לטלטולי משום צורך גופו הוא? שקילו שותא
מפניה פהנא. דניתוב על מקומה קאמר, וצורך מקומה הוא דהיה: מחמה לצל הוה. במקום הרע לה היתה. ואי לאו דפרש בהדיא ליתבי עלה – מאן דהו צבר דמתחמה לצל
שרי, ולמקומה לא היה צריך, דלימא שישב
במקומה: פי סדיותא. כרים של לב, שקורין
פולטרא: פי שמש. בחמה: אמר ליה שרי.
רבא לטעמיה, דאמר: דבר שמלאכתו להיתר
– אף מתחמה לצל מותר: אית לי אחרני. איני
צריך לגופי: דכרבה סבירא לה. דאמר מחמה
לצל אסור, והלכה כרבא דאמר דבר
שמלאכתו להיתר שרי לגמרי, ודבר
שמלאכתו לאיסור – לצורך גופו ומקומו
מותר. מחמה לצל ושלא יגב אסור: מכבדות.
אישקובא, שמכבדים בהן את השולחן: של
מילתא. בגדים לכבוד שולחן, שמלאכתו
להיתר: של תמרה. כעין שלגו, לכבוד את הבית.
דאסור משום אשווי גומות, דמודה רבי שמעון
בפסיק רישיה ולא גמור: לצורך גופו. למלאכת
דיתר: אלא מחמה לצל בהא לימא רבי אלעזר
אף של תמרה. דבר שמלאכתו לאיסור, ליכא
מאן דשרי מחמה לצל: וכן אמר ר' אלעזר.
של מילתא מותר, של תמרה אסור מחמה
לצל: מתני' מעין מלאכה. שום מלאכה,
ואפילו אינה מעין הראשונה: לצוק לתוכה
מקפה. עבה, דומיא דעיסה מעורבת במים:
גמ' הואיל ומוכנין על גבי אביהן. כשקדש
היום: מסיקין בכלים. בירט, שחרי ראון
לטטל, ויטלטל ויתנם לתוך האור: ואין
מסיקין בשבירי כלים. דהו להו מוקצין, ולא
חזו לטלטול: עצים בעלמא ניהו. דהא
מאתמול להסקה קיימי: וקתני אין מסיקין.
ולא אמרינן מוכנין הוי אגב אבן, אלא
אמרינן: נולד ניהו, ואסירי: מר סבר מוכן
הוא. כיון דראוי לשום מלאכה. ומר סבר
נולד הוה, דמתמול לאו להאי מלאכה הוה
קאי. הלכך: מעין מלאכתו בעינן: הא רבי
יהודה. "מסיקין בכלים ואין מסיקין בשבירי
כלים", דאית ליה מוקצה ונולד, כלים – לא
מוקצה ניהו, שברים – נולד ניהו: והא. דתני
מסיקין בשניהם: רבי שמעון. דלית ליה
מוקצה ונולד ליה נולד: והא. דתניא אף
בכלים אין מסיקין: רבי תנאיה. דאמר:
אין כלי נישל אלא לצורך תשמישו המיוחד
לו, והאי דאין מיוחד הוא לו, דלאו להסקה
קאי: דאיתור. שהשלים בנינו וניתותה,
ומהשתא לא קיימי לבנון אלא לישב עליהם,
ותורת כלי עליהם: שריגיהו. אי סדון זו על
זו, דאי אקצינהו לצורך כנון אחר: פחצה.
דשכיחי בה כלים, שהחרס הוה ראוי להם
לכיסוי, ותורת כלי עליו: אכל לא בפרימלית.
אפי' בתוך ד' אמות, דלא שכיחי ביה מאה
ולא חזי לכסוי: אפילו בפרימלית. הואיל
ולאו רהיר הוא, שכיחי דאזלי ויתבי התם, וחוץ לכסות בו רוק: ורבא אמר אף ברה"ר. כיון דבחצר כלי הוא – בעלמא נמי לא פקע שם כלי מיניה: בריהקא. שם רהיר:
איתוסאי מסאניה טינא. נחלכלך מנעלו בטוי: כפר ליה. מקצתו: אמר רבא לא מסתיה דלא נמירי. מה אסור מה מותר: אלא מיגמר נמי. מנמיר. מלמדין שיבשו שקדים
לאחרים: לדידי. לקנינה, ואע"ג דלא שכיח – הרי שם כלי עליו פחצה: שנתפתחה. החבית: מגופה. של חבית, שנתפתחה החבית: היא. המגופה: ושכרית. של חבית, נישלן בשבת.
דחזו לכיסוי מנא: לא יפסות. (ח) יתקן, להחיר בליטותיו ועוקציו בשבת. דעבדי כלי, והו מכה בפטיש: ואם ירק, מגופה זו לאשפה – בטלה מתורת כלי: וריה ללימיה. בשבת
לאשפה, הינ דאסור לטלטלי?

שבת דף כד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קנה

ואמר: אית לי נמי – יש לי די כרים אף לאזרחים. אמר ליה רבא, 58
גלית דאדעתך? – גלית דעתך? דכרבה סבירא לך, שכלי שמלאכתו 59
להיתר אסור טלטלו מחמה לצל, אך מכיון שאין הלכה כמותו, 60
לפיכך, לבולי עלמא שרי – לכל העולם מותר לטלטל מחמה לצל 61
ככל כלי שמלאכתו להיתר, אך לדידך אסיר – לך אסור, שאתה 62
סובר כרבה. 63
הגמרא דנה בדין טלטול מטאטא: אמר רבי אבא, אמר רבי תינא 64
בר אשי, אמר רב, מכבדות – מטאטאים – של מילתא – העשויות 65
מבגדים, ומכבדים בהן השולחן, ומלאכתן להיתר, ומותר למלטלן 66
בשבת. אבל של תמרה – העשויות מענפי עץ תמר, ומכבדים בהן 67
את הבית, ומלאכתן לאיסור, לא הותר טלטולן, וכפי שיבואר להלן. 68
רבי אלעזר אומר, אף של תמרה מותר. 69
שואלת הגמרא: במאי עסקינן – באיזה טלטול עוסקת מחלוקתם, 70
אילמא – אם נאמר בלצורך גופו ולצורך מקומו, הרי יקשה, וכי 71
בהא לימא רב – בזה יאמר רב שבשל תמרה לא, והא רב פרבא 72
סבירא ליה, שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו 73
ומקומו. אלא בהכרח לומר, שמחלוקתם בטלטול מחמה לצל, אך 74
אף זה קשה, וכי בהא לימא – בזה יאמר רבי אלעזר אף של תמרה 75
מותר, והרי הכל מודים שכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו 76
מחמה לצל. מתרצת הגמרא: לעולם נעמיד דבריהם במחמה לצל, 77
ושלא יקשה על דברי רבי אלעזר, אלא – אמור בשמועה זו וכן 78
אמר רבי אלעזר, שאף רבי אלעזר אמר שמכבדות של מילתא מותר 79
לטלטלן מחמה לצל ושל תמרה אסור, ואכן הוא לא נחלק על רב. 80

משנה

המשנה מבארת דין טלטול שבדי כלים בשבת: כל הכלים הנימליין – 82
שמותר לטלטל בשבת, שנתבאר דיניהם במשניות הקודמות, אם 83
נשברו, שברייהן נימליין – מותר לטלטל עמהן, וכלכל שיהיו – 84
שיהיו השברים עושין – ראויים לעשות בהם מעין מלאכה – כל 85
מלאכה שהיא, ואף שאינה מעין המלאכה הראשונה של הכלי 86
השלם, שרק אז תורת כלי עליהם ומותרים בטלטול, וכגון בשברי 87
עריכה – קערה שלשים בה את הבצק, שמותר לטלטל אף אם 88
ראויים רק לבסות בהן את פי הקבית, ושברי כלי זבוכית שיוצקים 89
לתוכם שמן או משקה אחר, שמותר לטלטל אף אם ראויים רק 90
לבסות בהן את פי הפך – כלי לשמן. 91
המשנה מביאה דעה החולקת בזה: רבי יהודה אומר, מותר אמנם 92
לטלטל שבדי כלים, אך בלבד שיהיו עושין – ראויים לעשות בהם 93
מעין מלאכתן הראשונה דווקא, והיינו בשברי עריכה שצריך שיהיו 94
ראויים לצוק לתוכן מקפה – תבשיל או מרק עבה, ושברי כלים של 95
זבוכית, צריך שיהיו ראויים לצוק לתוכן שמן כפי שעושים בכלי 96
הזבוכית עצמם, אך אם הם ראויים רק למלאכה אחרת, אסורים 97
בטלטול. 98

גמרא

הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו תנא קמא ורבי יהודה: אמר רב 100
יהודה, אמר שמואל, המחלוקת במשנתו היא רק בשנשברי הכלים 101
מערב שבת, שכבר מערב שבת לא היו ראויים למלאכתם 102
הראשונה, דמר – שרבי יהודה קבר, אם ראויים לעשות בהם מעין 103
מלאכתן הראשונה בהיותם כלי שלם, אין – אכן מותר לטלטלם, 104
כיון שבאופן זה לא הוקצה, אך אם ראויים לעשות רק מעין מלאכה 105
אחרת לא, שכיון שנשברו מערב שבת והשתנו מהמלאכה הראשונה 106
למלאכה אחרת, אף שמלאכה זו חשובה היא, אין שם כלי עליהם 107
עד שישתמשו בהם או עד שיחדום אותה מלאכה אחרת, וכיון 108
שעדיין לא עשו כן, אין עליהם תורת כלי, ונחשבים כאבנים ואסורים 109
בטלטול. ומר – ותנא קמא קבר, שאפילו אם ראויים לעשות בהם רק 110
מעין מלאכה אחרת מותר לטלטלם, כיון שלא הוקצה הואיל וראויים 111

אין מוציאין את הקמן ואת הלולב ואת ספר תורה לרשות הרבים 1
ביום טוב, שאין זה צורך אוכל נפש, ובית הלל מתיירין, שמתוך 2
שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש, הותרה אף שלא לצורך אוכל 3
נפש. ואם כן, לבית הלל, כשם שהוצאה שלא לצורך אוכל נפש 4
מותרת מן התורה ביום טוב, כך בטלטול שלא לצורך אוכל נפש לא 5
גזרו לאוסרו ביום טוב כבשבת, והם ששנו משנת משילין המתירה 6
לטרוד בטלטול פירות ביום טוב, אף שאינו לצורך יום טוב. אך לבית 7
שמאי, לא הותר ביום טוב יותר מבשבת אלא צורך אוכל נפש בלבד, 8
ומשנת אין בין שבת ליום טוב, כבית שמאי. וכיון שלדעתם לא 9
הותרה הוצאה שלא לצורך אוכל נפש, כך יש לגזור גם על טלטול 10
שלא לצורך אוכל נפש, ואף כשיש הפסד ממון, כגון בהשלכת 11
הפירות מן הגג. וכן המשנה האוסרת אף ביום טוב טלטול הבקעת, 12
בית שמאי היא. 13

הגמרא מקשה על תירוצו רב פפא: אימר דשמעת להו – כל מה 14
ששמעת לבית שמאי, אינו אלא שהשוו יום טוב לשבת לאסור 15
הוצאה לרשות הרבים, אבל מלטול ביום טוב שלא לצורך באותה 16
רשות, כגון להשליך את הפירות, מי – וכי? שמעת להו שסוברים 17
לאסור. מתרצת הגמרא: וכי מלטול גופיה – עצמו, מה שגזרו עליו 18
לאו – וכי לא? משום הוצאה דהא, שלא גזרו לאסור טלטול, אלא 19
בגדר לאיסור הוצאה, שחתולת הוצאה על ידי טלטול, וכשלא 20
יטלטל ממילא לא יוציא. וכיון שכן, אם יזלו לאיסור טלטול 21
ויתירוהו ביום טוב יותר מבשבת, יבוא לזלזל אף בהוצאה. 22

הגמרא חוזרת לדון במחלוקת (לעיל ע"א), בענין כלי שמלאכתו לאיסור 23
לצורך מקומו. אומרת הגמרא: ואף רב סבר לה להא דרבא שצורך 24
מקומו כצורך גופו, ומותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך 25
מקומו. דאמר רב, טלטול מר – מעדר, שמלאכתו לאיסור, שלא 26
יגנב, והו מלטול שלא לצורך, ואסור. ויש לדייק, דמעבא – 27
שהטעם שאסר, אינו אלא שמלטלו רק בכדי שלא יגנב, אבל 28
לצורך גופו ולצורך מקומו, מותר, וכדברי רבא. 29

מקשה הגמרא: איני – האם אכן כך היא דעת רב, והא מעשה היה 30
שרב כהנא איפלע לבי רב – הודות לבית רב בשבת, ואמר רב, 31
איתו ליה שותא לכהנא ליתב עליה – דביאו מצודה, שמלאכתה 32
לאיסור, לרב כהנא, לשבת עליה. ויש לדייק בדבריו, לשם מה 33
הוצרך לפרש שהטלטול הוא לצורך ישיבה על הכלי, לאו למימרא 34
– האם לא בא לומר, דרב רב שמלאכתו לאיסור, כאותה מצודה, 35
דווקא לצורך גופו אין – כן, מותר לטלטלו, כגון לשבת עליו, אבל 36
לצורך מקומו, לא, והרי זה סותר משמעות דבריו בענין מעדר, 37
שמותר לטלטלו אף לצורך מקומו. 38

מתרצת הגמרא: לא כך היה המעשה, אלא הכי אמר להו רב, שקולו 39
שותא מקמי כהנא – טלו המצודה מלפני רב כהנא, לפנות לו מקום, 40
שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך מקומו, כדברי רבא. 41
מתרצת הגמרא תירוצו נוסף: ואי בעית אימא, אכן רב אמר שיתלה 42
לצורך גופה לישיבת רב כהנא עליה, אך הָתָם במעשה ההוא, מחמה 43
לצל הנה, כלומר, המצודה היתה מונחת במקום שעלולה להנזק, 44
ומקום רב כהנא היה משומר, וכדי שלא יסבור שאומר לטלטלה רק 45
כדי שלא תנזק, ויטעו להיתר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור מחמה 46
לצל, לכך הוצרך לפרש שהטלטול הוא לצורך גופה, לישיב עליה. 47

הגמרא מביאה מעשה בענין מחלוקת רבה ורבא, לגבי טלטול כלי 48
שמלאכתו להיתר מחמה לצל: רב מרי בר רחל, הנה ליה תהיא פי 49
סדיותא בשמשיא – היו לו כרים של גֶבֶד המוטלים בחמה, שהם 50
כלים שמלאכתם להיתר. אָתָא לקמיה דרבא – בא רב מרי לפני 51
רבא, אמר ליה רב מרי לרבא, מהו למלטולינהו – האם מותר 52
לטלטלם למקום הצל. אמר ליה רבא, שרי – מותר. ורבא שישטון 53
שכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו מחמה לצל. אמר רב מרי 54
לרבא, אית לי אחרניא – יש לי כרים אחרים, ואלו אינם נצרכים לי 55
לגופם. השיב לו רבא: הוּו – ראויים הם לאזרחין שידמנו לביתך, 56
ואם כן נצרכים הם לגופם, ומותר לך להביאם לצל. חזר רב מרי 57

אכן אם זרק את המגופה לאשפה בשבת ודאי לא נאסרה, וכוונת
הברייתא היא, שאם זרקוהו בעוד יום – בערב שבת לאשפה,
אסורה, כיון שגילה דעתו לפני שבת שאינה חשובה לו ככלי.
הגמרא מביאה הלכה נוספת בענין שבירי כלים: אמר רב המדור,
אמר שמואל, קרומיות – רצועות עץ דקות של מחצלת ישה
שנפרדו ממנה, מותר לטלמלם בשבת. שואלת הגמרא: מאי טעמא
– מה טעם ההיתר, לאיזה שימוש ראיות הקרומיות שהיא מותר
לטלטלן בשבת. משיבה הגמרא: אמר רבא, בר המדור אסברא לי
– הסביר לי את טעם דבריו, שהרי המחצלת גופא – עצמה, למאי
היא – למה היא ראיה, הלא לכסויי בית עפרא – לכסות בה עפר,
ואם כן הני נמי – גם קרומיות אלו שיצאו מן המחצלת חוץ לכסויי
בהו מינופת – ראיות הן לכסות בהן לכלוך, וכיון שמשמשות עדיין
לכיסוי כבתחילה, לא נשתנה דינן בזה שנפרדו, ואף הן מותרות
בטלטול.

הלכה נוספת בענין שבירי כלים: אמר רבי זירא, אמר רב, שירי
פרומיות – חתיכות בד שנשארו מטליות, אסור לטלמלן בשבת.
מביאה הגמרא ביאור הדבר: אמר אביי, דברי רב נאמרו במחצלות
– חתיכות בד שאין שיעור שלש אצבעות אורך על שלש
אצבעות רוחב, ולא חוץ – שאין ראיות לא לענינים שזה השיעור
שאותו מחשיבים להצניע ולא לעשרים שהשיעור שמצניעים גדול
אף יותר מזה, וכיון שאין ראיות לכולם אסור לטלטלן בשבת.
ברייתא שנחלקו בה בענין שבירי תנור ישן: תנו רבנן בברייתא, שברי
תנור ישן שכבר הוסק, הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר ומותר
לטלטלם, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אין ניטלין – אסור
לטלטלם. העיר רבי יוחנן משום – בשם רבי אליעזר בן יעקב, על
שברי תנור ישן, שניטלין – מותר לטלטלם בשבת, כרבי מאיר, ועל
ביטוי של תנור, שאינו צריך בית יד לאוחזו כדי להתיר טלטולו
בשבת.

הגמרא דנה האם נחלקו בשבירי כלים. שואלת הגמרא: במאי
קמיפלגי – במה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה. משיבה הגמרא: אמר
אביי, בעושי מעין מלאכה ואין עושי מעין מלאכה. קמיפלגי –
נחלקו בשבירים שניתן להשתמש בהם למלאכה כל שהיא, אך אינה
מעין מלאכתם הראשונה שהיא האפיה, ואזא רבי יהודה למעמיה
– ודבר זה שאמר רבי יהודה, לשיטתו אמרו, ששנה במשנתנו ששבר
כלי אינו ניתן בטלטול, אלא אם עושה מעין מלאכתו הראשונה,
ורבי מאיר למעמיה – אמר דבריו לשיטתו, ששנה במשנתנו שמותר
לטלטל שבירי כלים אף כשעושים מלאכה אחרת שאינה מעין
מלאכתם הראשונה.

רבא מקשה על דברי אביי: מתקיף לה – מקשהו רבא, אי הוי – אם
כך שמחלוקתם כאן היא כמחלוקתם במשנתנו לענין שבירי כל
הכלים, אדמיפלגי – עד שהם חולקים בשבירי תנור, ליפלגו –
עליהם לחלוק בכל שבירי הכלים בעלמא – שבעולם, ומדוע נחלקו
דווקא בשבירי תנור.

רבא מסיק מכך שנחלקו דווקא בשבירי תנור, ומבאר באיזה אופן
נחלקו: אלא אמר רבא, בשבירי דהאי תנור קמיפלגי – מחלוקתם
היא בשבירי של תנור העשוי כעין זה שנחלקו לגביו לענין טומאה
במשנה זו שאביא כאן, דתנן במשנה (כלים פ"ה מ"ז) בענין טומאת תנור,
נתנו לתנור על פי הבור או על פי הדות – חפירה המחווקת בכותל
אבנים, ונתן שם בין דפנות התנור לדפנות הבור אבן, ודחקה שם,
כדי שיעמוד התנור באויר הסמוך לבור ולא יפול לבור. נחלקו
התנאים האם תנור כזה מקבל טומאה או לא. רבי יהודה אומר, אם
התנור מונח באופן שכאשר מסיק את הבור מלמטה, עולה החום אל
התנור והוא נפסק מלמעלה, דחינו שמבעיר אש בקרקע הבור ומניח
את התנור סמוך לדפנות הבור, ואינו צריך לתת ביניהם אלא אבן
דקה, ואין האויר שביניהם ניכר עד שיעכב את חומו של ההיסק
מלעלות לתנור, אלא יועילו דפנות הבור להחזיק את חומו עד
שמגיע לתנור, מכיון שהתנור קרוב לקרקע הבור, טמא – מקבל
טומאה, ואם לאו, שאין התנור ניסוק בהיסק הבור, אלא צריך

להסיקו מתוכו כשאר התנורים, אינו מקבל טומאה, ואם נגע בו דבר
המטמא מהור. וחקמים אומרים, הואיל וכבר הוסק התנור, ואינו
תנור חדש שעדיין לא השתמשו בו, מכל מקום טמא – טמא בכל
אופן שהוסק, בין בהיסק הבור ובין בהיסק מתוכו.
הגמרא מבארת במה נחלקו רבי יהודה וחקמים: ובמאי קמיפלגי –
ובמה נחלקו, בהאי קרא – בדרשת פסוק זה (ויקרא י"א לה) 'תנור ובירים
ויתן טמאים הם וטמאים יהיו לכם', כלומר תנור וכיריים שנטמאו
יותצו. ונחלקו כיצד לדרוש זאת, רבי יהודה סבר, שמהלשון 'ותן',
שהיא לשון השייכות בהריסת דבר המחובר לקרקע, למדים שדווקא
מחוסר נתיצה – תנור שיש לו חיבור לקרקע או קרוב להיות מחובר
ושייכת בו נתיצה טמא – ראוי לקבל טומאה, וכשהתנור ניסוק על
ידי היסק הבור הרי הוא קרוב להיות מחובר, אך תנור שאין לו חיבור
לקרקע ואף אינו קרוב אליה שאין הוא מחוסר נתיצה, כלומר שאין
שייכת בו לשון נתיצה, כי כל שאינו קרוב לקרקע אין יותר נתון מזה,
ולא ניתן לקיים בו 'תנור וכיריים ויתן', מהור. ורבנן סברי – וחקמים
סוברים, שכיון שנאמר בכפילות 'וטמאים יהיו לכם' לאחר שנאמר
'וטמאים הם', למדים לרבות שתנור וכיריים טמאים מכל מקום – בכל
אופן, וגם תנור שאינו מתוקן לגמרי ואין לו חיבור לקרקע, והוא אף
רחוק מן הקרקע.

הגמרא מבארת מה דורשים חכמים בתיבה שממנה למד רבי יהודה
את שיטתו. שואלת הגמרא: ורבנן נמי – וגם לחכמים שחלקו בזה על
רבי יהודה, הכתיב – הרי נאמר בפסוק 'ותן', וכיצד יבארו לשון זו
לשיטתם. משיבה הגמרא: הווא – מה שנאמר 'ותן' לא בא ללמדנו
קולא, שתנור שאין שייכת בו נתיצה דחינו כשאנו בנוי ומחובר
לקרקע ונחשב כנתון כבר, אינו מקבל טומאה, שהרי כבר כפל
הכתוב 'וטמאים יהיו לכם' לרבותו לטומאה, אלא 'ותן' בא לאירך
גיסא – לצד השני, כלומר ללמדנו חומרא, שאף תנור המחובר
לקרקע מקבל טומאה, והוצרך הכתוב להשמיענו זאת, דסלקא
דעתך אמינא – שכן היה עולה בדעתך לומר, שפיון דתפריה
בארעא – שחיבר את התנור לקרקע, ככל התנורים העשויים כראוי
ומחוברים לארץ, אין דינו ככלי המקבל טומאה, אלא כגופא דארעא
דמי – דינו כדין הקרקע עצמה, שאינה מקבלת טומאה, וכפי הדין גם
בבתים המחוברים לקרקע, והתנור המחובר לקרקע לא יקבל טומאה,
לכן קא משמע לן – השמיענו הכתוב באומרו 'ותן', שגם תנור
המחובר לקרקע ששייכת בו נתיצה, מקבל טומאה.

עתה מבארת הגמרא מה דורש רבי יהודה בתיבות שמהם למדו
חכמים את שיטתם. שואלת הגמרא: ואירך נמי – וגם רבי יהודה
שחלק על חכמים וסבר שדווקא תנור המחובר לקרקע ושייכת בו
נתיצה מקבל טומאה, הכתיב – הרי נאמר בכפילות 'וטמאים יהיו
לכם' לרבות, ומה בא ללמדנו. משיבה הגמרא: הווא – כפילות זו
באה לרבות לטומאה בדבריו דרב יהודה אמר שמואל, דאמר רב
יהודה אמר שמואל, מחלוקת רבי יהודה וחקמים, הווא הדין גם
ראשון – שהסיקו בפעם הראשונה על פי הבור, שזה סבר רבי
יהודה, שתנור שהוסק כשאנו מחובר לקרקע אינו נעשה בזה כלי
לקבל טומאה, אבל בהיסק שני – אם כבר הסיקו כשהוא מחובר
לקרקע ונעשה שם כלי, ולאחר מכן נטלו משם ונתנו על פי הבור
להסיקו ונטמא, באופן זה אפילו אם אינו סמוך כלל לקרקע אלא
תלוי בצואר גמל, לא פקעה ממנו תורת קבלת טומאה, עד
שישברנו, שעל כך נאמר 'וטמאים יהיו לכם' בכפילות, לרבות שטמא
אף באופן זה.

מוסיפה הגמרא: אמר עולא, ואף בהיסק ראשון, לדעת רבנן שלמדו
מריבוי הפסוק שאין צריך שחום התנור יתקיים היטב על ידי חיבור
לקרקע כדי שיקבל טומאה, אין צריך שיהיה את התנור על פי הבור
דווקא, אלא אפילו אם היה תלוי בצואר גמל, שלא היה סמוך כלל
לקרקע, מקבל טומאה.
לפי זה ביאר רבא את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה לענין טלטול
שבירי תנור בשבת, שמדובר בתנור שאינו מחובר לקרקע, שלרבי
יהודה שאינו נחשב כלי המקבל טומאה, גם אינו נחשב לכלי המותר

שבת. פרק שבעה עשר – כל הכלים דף קבה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנז

אם זרקא מבעוד יום. השתא לא פריך אלא מעתה זרק לגלמא מבעוד יום, דכין דלא
 היה מוכן מבעוד יום – ליכא לדמוי לגלמי:
מחצלת גופה למאי חזיא. לרווחא דמילתא מפרש הכי, אע"ג דלא בעי מעין מלאכה
 ראשונה, כדאמר רב נחמן לעיל: חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר, משום
 דחזיא לכסויי בה מנא:
חרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר. לאו
 דוקא בחצר, לרב נחמן ולרבא דשרו
 בברמלית ורה"ר:
בשעושיין מעין מלאכה ואין עושיין מעין
 מלאכה, והא דנקט תנור ישן –
 דשברי תנור חדש אין ראוי לכלום:
בשברי דהאי תנור קמיפלגי, לפי תירוץ זה
 תימה הא דנקט תנור ישן, ובהיסק
 ראשון פליגי:
כמאן כר' אליעזר בן יעקב, היה דה"מ
 למימר כרבי יוסי, דשרי לקמן לטלטל
 כיוסו כלים שאין להם בית אחיזה בכלי
 דחבריהו בארעא אלא משום דמשנת ר' אליעזר
 בן יעקב קב ונקי:
 ואודור

מבעוד יום. גלי דעתיה מאתמול דלאו מנא הוא: קרומויות של מחצלת. שפירדון מן
 מחצלת ישנה: בר המדורי אסברא לי. בר המדורי פירש לי טעמו של דבר: לבסות
 מה עפרא. עומד לבסות בו צואה, א"נ: שלא יעלה האבק: שרי פרוזמיות. טליתות,
 כדאמר בסוכה (דף יא.) רמא תכילתא בפירזומא דאינשי ביתיה: תנור ישן, שפבר
 הוסק, ותרקיו קשים וחוץ למלאכה: תרי הן ככל
 הכלים. לקמיה מפרש פלוגתיהו ושטמיהו:
 ועל פיוסיו. של תנור, שאינו צריך בית זה,
 דכלאו בית אחיזה מטלטלין ליה. ופולוגתא היא
 במתניתין, דאיכא למי" בעיני בית אחיזה: מעין
 מלאכה. כגון לבסות בהן פי בחינת: ואין עושיין
 מעין מלאכה. לאפות: ואודא ר"ט למעמיה.
 דאמר במתני' לא בעיני מעין מלאכה: דהאי
 תנור. העשוי קעין זה ששני במשנה זו שאני
 מביא לה, שלא נתקן כל צרכו מתחילתו
 ונשבר, קמיפלגי: נתנו על פי הבור. תנורים
 שלקם עשוין בקדירות גדולות ואין להם
 שולים, ומושיבו לארץ ומדביק טיט סביבותיו
 לעשותו עב שחיוס חזמו, והיא קרויה טפילה.
 והיא מנעת לארץ – ומתוך כך הכל שלו קיים.
 ואם נתנו על פי הבור או על פי הדות, שהיא
 קעין בור, אלא שהבור בחפירה והדות בבנין.
 ונתן שם אבן בינו לבין דופן הבור לדוחקו שלא
 יפול, והיא עומד בארץ: רבי יהודה אומר.
 אם דופנותיו למעלה קרובים לדופני הבור,
 שלא הוצרך לתת ביניהם אלא אבן דקה.
 ואין ארץ נכיר בין דופני התנור לדופני הבור
 שיעקב את היסק התנור, אלא יועילו לו דופני
 הבור להחזיק את חזמו. ושוליו קרובים לשולי
 הבור, שאם מסיקין אותו מלמשה שעושיין
 האור בבור והתנור ניסוק מלמעלה בתוכו
 מאור דרך שוליו. או שהתנור בתוך חלל הבור
 בארץ, וההיסק עולה סביב דופנותיו וניסוק
 כגון שפבר מלמשה ורחב מלמעלה, או הבור
 רחב מלמשה ופיו קצר טמא: ואם לאו. אלא
 נסוק בשאר תנורים מתוקן – טהור. בדמפרש
 טעמא, דבעינן מחוסר נתיצה, שיהא קרוב
 להיות מחובר. וכי אינו קרוב לארץ – אין לה
 תנור נתיצה, ואין לה לקיים בו "תנור וכיריים
 יותץ" – נתיצה לא שיהא אלא בבנין מחובר.
 וכשאין מחובר, שבידה שייכא ביה: טמאים
 הם וטמאים יהיו להם. דכפל ביה קרא – רבוץ
 הוא, שאע"פ שאינו מתוקן כל צרכו: תהא
 לאידך גיסא. האי "יותץ" לאו לאגמורי קולא
 אקא, ולמימר דאי ליכא לקימוי ביה נתיצה, כגון זה שאינו בנח
 חומרא אקא, דלא תימא כל התנורים העשויים בהלכתן ומחוברים לארץ תרי הן כשאר בתים,
 ביה לשון נתיצה, כלומר דמחובר הוא – טמא. וכ"ש (א) דמחובר נתיצה: בהיסק ראשון. שלא הוסק מעולם.
 כלים (פ"ה) איזהו גמר מלאכתו – משישקנו לאפות בו סופגין. והודה, ואמר דאינו ראוי ליעשות כלי: אכל בהיסק שני.
 לארץ או לאבן עב, והוסק שם ונעשה כלי, וסוף נטלו משם ונתנו על פי הבור וקאן נטמא – מודה ר' יהודה דאיתרבאי מ"טמאים יהיו להם:
 חלקו כדן טהרת תנור, שצריך לשבור אף את חרסו, ואינו נטהר בנטילתו שלם ממקומו: אמר עולא היסק ראשון לרנן.
 יפה – מקבל טומאה, לא תימא "נתנו ע"פ הבור" דוקא, אלא אפילו תלואו בצואר גמל והוסק שם היסק ראשון – טמא:
 שברי תנור ישן דלעיל בשרים דכי האי תנור דהוא גופיה לר' יהודה לאו מנא הוא: דאמרן מעיקרא. בעושיין מעין מלאכה ולא מעין
 דוקא: אלא: אמואי נקט תנור, ליפלו בשברי כלי, בהאי איצטריכא ליה, ובעושיין קצת מעין מלאכה אפיה, כגון מעשה טפאק = רעפים
 בקו. כך שברים אלו רחבים. ומיהא אין להן תוך להסיקם מבפנים אלא מבחוץ כרעפים. ולא משום דבעי ר' מאיר מעין מלאכה,
 דר' יהודה. נקט תנור, וקאמר: לדידי אפילו עושיין מעין מלאכה, כדאמר במתניתין: מעושה. בתנור אופין מעושה,
 ע"ג שוליו. כרעפים שהן שוכבות על רחבן: כיסוי דתנור. דתתא מחסא. כיסוי תנור של אותו מקום לא היה להן בית אחיזה.
 הבל שלו. לאחר שהדביק בו הפת מכסהו: מתני' האבן שפכירויה. דלעת ביישה חלולה. וממלאין בה מים. ומתוך שהיא קלה –
 להכבידה: אם ממלאין בה ואינה נופלת. שקשורה יפה לפי הקיריה – שוין כלי: ואם לאו. הרי היא כשאר אבנים,
 ומורה

ו"מ לטעמיה. מתקוף לה רבא: אי הכי, אדמיפלגי בשברי תנור – ליפלו בשברי פלים בעלמא!
 אלא אמר רבא: בשברי דהאי תנור קמיפלגי, דתנן: נתנו על פי הבור או על פי הדות ונתן שם
 אבן, רבי יהודה אומר: אם מסיק מלמשה והוא נפסוק מלמעלה – טמא. ואם לאו – טהור. וכתבם
 אומרים: הואיל והוסק מ"מ טמא. ובמאי קמיפלגי – בהאי קרא: "תנור וכיריים יותץ וטמאים הם
 וטמאים יהיו להם". רבי יהודה סבר: מחוסר נתיצה – טמא, שאין מחוסר נתיצה – טהור. ורנן
 סברי: "טמאים יהיו להם" – מ"מ. ורנן נמי, הכתיב "ותיץ"! והוא לאידך גיסא. דסלקא דעתך
 אמינא: כיון דחבריה בארעא – כגופא דארעא דמי, קמ"ל. ואידך נמי, הכתיב "טמאים יהיו להם"!
 והיא בדרב יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל: מחלוקת בהיסק ראשון, אכל
 בהיסק שני – אפילו תלוי בצואר גמל. אמר עולא: והיסק ראשון לרנן – אפילו תלוי בצואר גמל.
 מתקוף לה רב אשי: אי הכי, אדמיפלגי בשברי תנור – ליפלו בתנור גופה! השתא תנור גופה –
 לרבי יהודה לא הוי מנא, שבריו מיפעי? אלא אמר רב אשי: לעולם כדאמרן מעיקרא, ובעושה
 מעשה טפאק: ורבי מאיר לדבריו דרבי יהודה קאמר: לדידי – אפילו בעושיין מעין מלאכה, אלא
 לדידך – אודי לי מיהא דכהאי גוונא מלאכתו הוא. ורבי יהודה – לא דמי, התם – הפסוק מבפנים,
 הכא – הפסוק מבחוץ, התם – מעושה, הכא – לאו מעושה. "העיד ר' יוסי משום רבי אליעזר
 בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלין בשבת ועל פיוסיו שאינו צריך בית יד". אמר רבינא: כמאן
 מטלטלינן האידנא פיוסיו דתנורי דמתא מחסא דאין להם בית אחיזה, כמאן – כר"א בן יעקב.
 מתני' האבן שפכירויה, אם ממלאין בה ואינה נופלת – ממלאין בה, ואם לאו – אין ממלאין בה.
 ומורה

אם זרקא מבעוד יום. השתא לא פריך אלא מעתה זרק לגלמא מבעוד יום, דכין דלא
 היה מוכן מבעוד יום – ליכא לדמוי לגלמי:
מחצלת גופה למאי חזיא. לרווחא דמילתא מפרש הכי, אע"ג דלא בעי מעין מלאכה
 ראשונה, כדאמר רב נחמן לעיל: חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר, משום
 דחזיא לכסויי בה מנא:
חרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר. לאו
 דוקא בחצר, לרב נחמן ולרבא דשרו
 בברמלית ורה"ר:
בשעושיין מעין מלאכה ואין עושיין מעין
 מלאכה, והא דנקט תנור ישן –
 דשברי תנור חדש אין ראוי לכלום:
בשברי דהאי תנור קמיפלגי, לפי תירוץ זה
 תימה הא דנקט תנור ישן, ובהיסק
 ראשון פליגי:
כמאן כר' אליעזר בן יעקב, היה דה"מ
 למימר כרבי יוסי, דשרי לקמן לטלטל
 כיוסו כלים שאין להם בית אחיזה בכלי
 דחבריהו בארעא אלא משום דמשנת ר' אליעזר
 בן יעקב קב ונקי:
 ואודור

ו"מ לטעמיה. מתקוף לה רבא: אי הכי, אדמיפלגי בשברי תנור – ליפלו בשברי פלים בעלמא!
 אלא אמר רבא: בשברי דהאי תנור קמיפלגי, דתנן: נתנו על פי הבור או על פי הדות ונתן שם
 אבן, רבי יהודה אומר: אם מסיק מלמשה והוא נפסוק מלמעלה – טמא. ואם לאו – טהור. וכתבם
 אומרים: הואיל והוסק מ"מ טמא. ובמאי קמיפלגי – בהאי קרא: "תנור וכיריים יותץ וטמאים הם
 וטמאים יהיו להם". רבי יהודה סבר: מחוסר נתיצה – טמא, שאין מחוסר נתיצה – טהור. ורנן
 סברי: "טמאים יהיו להם" – מ"מ. ורנן נמי, הכתיב "ותיץ"! והוא לאידך גיסא. דסלקא דעתך
 אמינא: כיון דחבריה בארעא – כגופא דארעא דמי, קמ"ל. ואידך נמי, הכתיב "טמאים יהיו להם"!
 והיא בדרב יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל: מחלוקת בהיסק ראשון, אכל
 בהיסק שני – אפילו תלוי בצואר גמל. אמר עולא: והיסק ראשון לרנן – אפילו תלוי בצואר גמל.
 מתקוף לה רב אשי: אי הכי, אדמיפלגי בשברי תנור – ליפלו בתנור גופה! השתא תנור גופה –
 לרבי יהודה לא הוי מנא, שבריו מיפעי? אלא אמר רב אשי: לעולם כדאמרן מעיקרא, ובעושה
 מעשה טפאק: ורבי מאיר לדבריו דרבי יהודה קאמר: לדידי – אפילו בעושיין מעין מלאכה, אלא
 לדידך – אודי לי מיהא דכהאי גוונא מלאכתו הוא. ורבי יהודה – לא דמי, התם – הפסוק מבפנים,
 הכא – הפסוק מבחוץ, התם – מעושה, הכא – לאו מעושה. "העיד ר' יוסי משום רבי אליעזר
 בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלין בשבת ועל פיוסיו שאינו צריך בית יד". אמר רבינא: כמאן
 מטלטלינן האידנא פיוסיו דתנורי דמתא מחסא דאין להם בית אחיזה, כמאן – כר"א בן יעקב.
 מתני' האבן שפכירויה, אם ממלאין בה ואינה נופלת – ממלאין בה, ואם לאו – אין ממלאין בה.
 ומורה

ואודו לטעמיהו. תימה: היכי הוה רבי אסי לטעמיה? אדרבה פליגי, דהבא קאמר ר' אסי: נעשה כיסוי לחבית בהנחה גרידא, בלא שום מעשה. וגבי נדבך אמר ר' אסי: צאו ושפשומו אמר לון, דדיינו מעשה שהצריכן רבי. ועוד קשה: גבי נדבך קאמר דסגי בשפשומו, ולקמן גבי כיסוי כלים א"ר אסי א"ר יוחנן. והוא שיש בהם תורת כליו ויש לומר: דביסוי חבית סגי לה בהנחה, שדרכו לעשותו כל דהו.

דלא בעי תיקון ומעשה גמור כשאר כיסוי כלים. ונדבך של אבן מסותת ומרובע לבנין – סגי לה בשפשומו שאין צריך עוד תיקון. ומ"מ הו"ר אסי לטעמיה, דכי היכי דמיקל רבי אסי גבי נדבך – ה"נ הבא. והא דקאמר ר' אסי בפרק "במה טומנין" (לעיל דף ג.) חריות של דקל – ישב אע"פ שלא קשרו החם רב אשי גרסינן. אי נמי: ראוין לה לשיבה טפי מאבנים:

הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה. פי' בקוץ: דלא אסיר אהל אלא למעלה בגג. אבל בדפנות לא, כדמוכח בעובדא דשמואל ב"כ גות' (עירובין דף צד.) דאיתמר: חצר כותל שנפרצה, רב אמר: אין מטלטלין אלא בר' אמות, ושמואל אמר: זה מטלטל עד עיקר המחיצה וזה מטלטל עד עיקר המחיצה. והא דרב לאו בפיורוש איתמר אלא מכללא. דשמואל הוה יתיב בההוא חצר, נפל גודא דביני בני. אמר להו שמואל: שקולו גלימא גנדי ליה, אהררינהו רב לאפיה בר. ושמואל למה ליה למיעבד הכי? האמור לו מטלטל עד עיקר המחיצה בר – שמואל לצניעותא בעלמא הוא דעבד. אלמא משמע דאהל דדפנות שרי למיעבד הכי. ורב שדיה מקפיד – לאו משום עשיית אהל דשרי, כדפרישית, אלא הוה קפיד אמאי דהוה מטלטלין גלימא ד' אמות בחצר. וקשה: דע"כ שייך איסור אהל אפילו בדפנות, כדאיתא בעירובין בפרק "מי שהוציאוהו" (דף מז. ושם) גבי עשיית דופן סוכה, דפריך התם: והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחילה ומשני: הא בדופן שלישית, והא בדופן רביעית, אלא נראה לר"ת: דשפיר שייך בדפנות אהל היכא דמחיצה מועלת להיתר, ולחבי בדופן שלישית דהוה מחיצה מוכשר ליה לסוכה – חשיב עשיית אהל בתחלה. אבל דופן רביעית – אינה אלא תוספת בעלמא, הואיל וכבר הסוכה היתה כשרה. ועיקר פלוגתין דר"א ורבנן איתא באהל כבעשיית דופן. דפקק החלוק משמע בחלון שכתולת. דאי בגג מיירי – הוה ליה למימר ארובה, כמו ששנינו: משליץ פירות דרך ארובה (ביצה דף לה.) ומיהו, בעלמא שבגג נמי פליגי, כדמוכח לקמן בפרק "תולין" (דף קלז.) דמייית דף גבי תלית משמרת שהיא בגג עץ. וכן משמע בפרק בתרא דעירובין (דף קכב.) דאמר: הנהו דיכרי דהוה בי רב הונא ביממא בעו טולא. ובבבליא בעו אוירא. אתא לקמיה דרב, אמר ליה: כרוך בודיא ושירי בה טפה, דלמחר אהו מוסף על אהל עראי ומותר. ומשמע דהדינן נמי תוספת

ועובדא דשמואל

ד"כ

ומורה שהיא קשורה בספיח – ממלאין בה בשבת. פקק החלון, ר"א אומר: ביומן שהוא קשור ותלוי – פוקקין בו, ואם לאו – אין פוקקין בו. וחכ"א: בין כך ובין כך פוקקין בו. גמ' תנן התם: אבן שעל פי החבית מטה על צידה והיא נופלת. אמר רבה א"ר אמי א"ר יוחנן: לא שנו אלא בשוכת, אבל במניח – נעשה בסיס לדבר האסור. ורב יוסף א"ר אסי א"ר יוחנן: לא שנו אלא בשוכת, אבל במניח – נעשה בסיס להחבית. אמר רבה: מותבינן אשמעתין "האבן שבקירוייה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה" ולא היא, התם פיון דהדקה – שוין דופן. אמר רב יוסף: ומותבינן אשמעתין "אם לאו אין ממלאין בה" ולא היא, התם פיון דלא הדקה – בטולי בטלה. במאי קמיפלגי? מר סבר: בעינן מעשה, ומר סבר: לא בעינן מעשה. ואודו לטעמיהו: דכי אתא רב דימי א"ר חנינא ואמרי לה א"ר זורא א"ר חנינא: פעם אחת הלך רבי למקום אחד ומצא נדבך של אבנים, ואמר לתלמידיו: צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר, ולא הצריכן רבי למעשה. ור' יוחנן אמר: הצריכן רבי למעשה. מאי אמר להו? רבי אמי אמר: צאו ולמדוהו אמר להו. רבי אסי אמר: צאו ושפשומו אמר להו. איתמר, ר' יוסי בן שאול אמר: סוואר של קורות הנה, ור' יוחנן בן שאול אמר: גשוש של ספינה הנה. מ"ד גשוש – כ"ש סוואר, ומ"ד סוואר, אבל גשוש – קפיד עליה. "ומורה שהיא קשורה בו". קשורה – אין, לא קשורה – לא, לימא מתניתין דלא כרשב"ג, דתניא: חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לשיבה – צריך לקשור, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין צריך לקשור. אמר רב ששת: אפי' תיקא רשב"ג, הכא במאי עסקינן – במחיצת באביה. אי הכי קא משתמש במחוצר לקרקע! למטה מג'. רב אשי אמר: אפי' תיקא בתלוישה, גזירה שמיא קטום. פקק החלון בו". אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט, וא"צ לומר בשבת. לא נחלקו אלא להוסיף, שר"א אומר: אין מוסיפין ביו"ט, וא"צ לומר בשבת. וחכ"א: מוסיפין בשבת, וא"צ לומר ביו"ט. "וחכ"א: בין כך ובין כך פוקקין בו". מאי "בין כך ובין כך"? אמר ר' אבא אמר רב פהנא:

אבן

משתמש במחוצר. ואפילו קשורה מבעוד יום ליתסר: למטה מג'. סמוך לקרקע, ובגין

לשאוב מן המעין שאינו עמוק. ומותר להשתמש באילן למטה מג'. כדאמר: בפרק

בתרא דעירובין (דף צט.) הוי שרשי גבוהין מן הארץ ג' – לא ישב עליהם: גזירה

הלכך יקטום. שמיא למחר תהיה לו ארובה ויקטמנה, מתוך שהיא רכה ונוחה לקטום, ונמצא עושה כלי, ותיב משום מכה בפטיש. אבל בחריות לשיבה ליכא למיגזר הכי,

לפרוס מחצלת על ד' מחיצות אלא על ד' קונדסים להיות צל לאהל מן החמה. ודוקא גג, אבל מחיצה – לאו אהל הוא, ושיר

לפרוסה לצניעותא. כדאמר: עירובין (דף צד.) בעובדא דשמואל. ופקק החלון דמתני' – משום דבגין קבוע הוא, ומיחוץ במוסף על חבנין: להוסיף. בגין שהיה מחצלת פרוסה

עליהן וכוונתה, ונשאר בה איר, ולמחר פושטה. דוקא דפקק, דמוסיף בעלמא הוא:

ומורה. של גפן: שהיא קשורה בספיח. פ' ששואבין בו מן הבור: מן המעין: ממלאין בה. דשקא כלי להך ומורה: ותלוי. שאינו נגזר בארץ, שהחבל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ: אין פוקקין בו. דמיחוץ במוסף על חבנין: בין כך ובין כך. בגמרא מפרש לה: גמ' תנן התם. לקמן בבאוי מסכתא: האבן שעל פי החבית. והוצרך לטול מן היין שבתוכה: מטה. החבית על צדה, והיא נופלת: לא שנו. דמותר לטלטל החבית והאבן עליה. דקתני: ואם היתה בין חביות, שירא להטותה שם שלא תפול האבן על החבית שבצדה – מנביה ומטה על צדה והיא נופלת: בשוכת. האבן עליה שלא במתכוין: אבל במניח נעשית. החבית בסיס לאבן, שהיא דבר האיסור, ואין מטלטל את החבית: ורב יוסף א"ר אסי. לקולא אמר ר' יוחנן: לא שנו דהוצרך להטות את החבית ולא ניתן לטלטל האבן להדיא: אלא בשוכת. דלא נתכוין לעשותה כלי: אבל במניח נעשה. האבן ביסוד החבית, ומגלה אותה בדרך: אשמעתין. על שמועה שלי, שאמרת במניח אין האבן נעשה כלי: ממלאין בה. אלמא אבן נעשה כלי. דהדקה, ששקרה יפה: ואם לאו אין מפלאין. ולא אמרינן נעשה כלי בהנחה בעלמא. וקשיא לדידי, דאמרי לעיל במניח נעשה כיסוי לחבית: ולא היא. לא קשיא ליה דהתם הואיל ובלא קשיא לא חזיא למלאות, דתא נקלה, והיא כיון הדקה – בטולי בטלה מתורת כלי, גלי דעתיה דלא חשיב ליה. אבל ביסוי חבית – הנחה משוין ליה כלי: ואודו לטעמיהו. ר' אמי א"ר אסי: נדבך של אבנים. אבנים סדורות ומקוצות לבנין: מאי אמר להו. מאי מעשה הצריכן לרבי יוחנן: צאו ולמדוהו. סדרו אותם וחשיבוהו, כדי שלא נצטרך ליגע בהן למחר, לפי שאין הומנה במעשה וכל דהוה מועלת לאבן לעשותה כלי. ור' אמי לטעמיה. דאמר לעיל: אין אבן נעשית כלי בהנחה: למידם. כדאמר: במד' (דף יב.) עושה להם למידים, לסדר נקרים על פי הבור: ושפשומו. מן היסט, שיהו דהוה לישב, ולמחר ולמחרים. דבמעשה בהן נעשה כלי. סוואר של קורות הנה, ולא אבנים: סוואר. סדר של קורות חדשות שסמדרין אותן לבנין כדי שלא יתעקמו: גשוש. עץ ארוך שמונשים בו חמים לפני הספינה, לידע שהוא בעומקו, שתוכל ספינה להלך בנך: קפיד עליה. שלא יתעקם, ומיחוץ ליה מקום ומקצה ליה בדיים. ואפי' לר"ש אסור לטלטלו, דמוקצה מחמת חסרון כיוס אפי' ר"ש מודה: שאינה קשורה לא. ואפי' יש עקמומית בראשה בעין מזלג, שראוי לתלות בה טפח ולמלאות וחישוב עליה: שגדרן לעצים. שחתכו להיסך: צריך לקשור. מעש: באביה. בגפן: והא קא

משתמש במחוצר. ואפילו קשורה מבעוד יום ליתסר: למטה מג'. סמוך לקרקע, ובגין

לשאוב מן המעין שאינו עמוק. ומותר להשתמש באילן למטה מג'. כדאמר: בפרק

בתרא דעירובין (דף צט.) הוי שרשי גבוהין מן הארץ ג' – לא ישב עליהם: גזירה

הלכך יקטום. שמיא למחר תהיה לו ארובה ויקטמנה, מתוך שהיא רכה ונוחה לקטום, ונמצא עושה כלי, ותיב משום מכה בפטיש. אבל בחריות לשיבה ליכא למיגזר הכי,

לפרוס מחצלת על ד' מחיצות אלא על ד' קונדסים להיות צל לאהל מן החמה. ודוקא גג, אבל מחיצה – לאו אהל הוא, ושיר

לפרוסה לצניעותא. כדאמר: עירובין (דף צד.) בעובדא דשמואל. ופקק החלון דמתני' – משום דבגין קבוע הוא, ומיחוץ במוסף על חבנין: להוסיף. בגין שהיה מחצלת פרוסה

עליהן וכוונתה, ונשאר בה איר, ולמחר פושטה. דוקא דפקק, דמוסיף בעלמא הוא:

שבת דף קכה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קנט

מעשה חשוב של תיקון והכנה לשימוש, ועל כן אבן שהניחה על פי החבית אסורה בטלטול, שהרי לא עשה בה מעשה חשוב לייחודה לשימושה. וזר – ורבי אסי סבר, לא פְּעִינָן מַעֲשֶׂה – אין צריכים מעשה חשוב לייחד את המוקצה לשימוש, אלא די בהכנה מועטת של הנחת האבן על פי החבית כדי לעשותה כלי ולהתירה בטלטול. הגמרא מביאה שרבי אמי ורבי אסי כבר נחלקו בנידון זה במקום אחר: וְאִדְּרוּ לְמַעֲמִייהוּ – רבי אמי ורבי אסי שנחלקו האם צריך מעשה חשוב כדי להתיר מוקצה בטלטול, הלכו בזה לשיטתם. דְּכִי אֶתְנָא – כאשר באו רב ירמיה מרז'א ורבי אמי ורבי אסי שמועה זו, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, וְאָמַר רַבִּי יוֹרְאָה אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, פְּעִים אַחַת הִלָּךְ רַבִּי לְמָקוֹם אֶחָד בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמִצָּא נֶדְבֶּךָ – שורה של אֲבָנִים המסודרות לצורך בנין, וְאָמַר לְתַלְמִידָיו, צֵאוּ הַיּוֹם וְחֲשֹׁבוּ עֲלֵיהֶן לִיחְדוֹן לִישִׁיבָה, בְּדִי שֶׁנֶּשֶׁב עֲלֵיהֶן לְמָחָר – שנוכל לטלטלן בשבת ולסדרן לצורך ישיבתנו, וְלֹא הֶצְרִיכֵן רַבִּי לְמַעֲשֶׂה הַכֵּנָה בִּאֲבָנִים אֵלּוּ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הֶצְרִיכֵן רַבִּי לְמַעֲשֶׂה. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: לשיטת רבי יוחנן, מֵאִי אָמַר לְהוּ רַבִּי תַלְמִידִיו לַעֲשׂוֹת כְּדִי לְהַתִּיר אֶת הַיְּשִׁיבָה עַל הָאֲבָנִים. מְבִיאָה הַגְּמָרָא שֶׁנֶּחֱלָקוּ בְּזֶה תַלְמִידֵיהֶם: רַבִּי אֲמִי אָמַר, צֵאוּ וְלִמְדוּם אָמַר לְהוּ – כך אמר להם רבי, צאו עתה וסדרו את האבנים במקומן, כדי שנוכל מחר לשבת עליהם בלי צורך לטלטלן. ולשיטת רבי אמי באמת לא הותרו האבנים בטלטול, כיון שאי אפשר להחשיבן ככלי בלא לעשות בהן מעשה חשוב. אֲךְ רַבִּי אֲסִי אָמַר, צֵאוּ וְשִׁפְשֹׁפוּם אָמַר לְהוּ – כך אמר להם רבי, שפשוף את האבנים מן הטִּט שעליהן כדי שיהיו נאות יותר לישיבה, ובזה הן יחשבו ככלים ונוכל לסדרן לישיבה בשבת. ואף ששפשוף האבנים אינו מעשה הכנה חשוב, סובר רבי אסי שדי במעשה כלשהו כדי להחשיב אבן ככלי. נמצא שאף שם נחלקו רבי אמי ורבי אסי האם אבן נעשית כלי בהכנה מועטת, כמחלוקתם בהנחת אבן על פי החבית.

הגמרא מביאה דעות נוספות במעשה זה: אֵיתְתָּהּ, רַבִּי יוֹסִי בֶן שְׁאִיל אָמַר, לא נבדק של אבנים היה המעשה, אלא סוֹאֵר שֶׁל קוֹרוֹת הָיוּ – היה זה בקורות חדשות המיועדות לבנין, ומסודרות על הארץ כדי שלא יתעקמו. וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן שְׁאִיל אָמַר, נִשְׁוֹשׁ שֶׁל סְפִינָה הָיוּ – המעשה היה בעץ ארוך שמגששים בו לפני הספינה ובדקים את עומק המים, לדעת אם תוכל הספינה לעבור בהם.

הגמרא מבארת שאין זו רק מחלוקת בפרטי המעשה, אלא יש כאן אף מחלוקת להלכה: לְמֵאֵן דְּאָמַר שֶׁבִּנְשׁוֹשׁ הִיָּה הַמַּעֲשֶׂה, ואף שהוא עלול להתקלקל יותר התיר רבי לטלטלו על ידי הכנה מועטת, כֹּל שֶׁבֶן שאף בְּסוֹאֵר של קורות הדין כן, כיון שמקפידים עליהם פחות מגשוש. וְלִמְאֵן דְּאָמַר שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הִיָּה בְּסוֹאֵר של קורות, דווקא סוֹאֵר התיר רבי לטלטל בהכנה מועטת, אֲכָל נִשְׁוֹשׁ קָפִיד עֲלֵיהֶּ – בעליו מקפיד עליו ביותר שלא יתעקם, ומייחד לו מקום לשמרו ומקצה אותו בידים שלא ישתמש בו לדבר אחר, ועל כן אין הוא מותר בטלטול אלא אם נעשה בו מעשה הכנה חשוב.

שנינו במשנה: וְמוֹרָה שְׁהִיא קְשׁוּרָה בּוֹ בְּטַפִּיחַ מִמְּלָאִין בַּהּ בִּשְׁבַת. מדייקת הגמרא: אם הזמורה קְשׁוּרָה לטפוח מבעוד יום, אִין – אבן ממלאים בה, כיון שעשה בה מעשה להחשיבה ככלי. אך אם הזמורה לא קְשׁוּרָה, אף אם אפשר לתלות בה את הטפוח בלא קשירה, וחשב מערב שבת שרצה לשאוב בה, לא ממלאים בה כיון שהיא מוקצה מחמת גופה, ואין המחשבה מועילה להחשיבה ככלי.

מִבְּרַת הַגְּמָרָא: לִמְאֵן מִתְּנִיתִין – שמו נאמר שמשתנתו הסוברת שאין לטלטל מוקצה אם לא הכינוהו על ידי מעשה, היא דְּלֹא בְּרַבֵּן שֶׁמַּעֲזֵן בֶּן גְּמִלְיָאֵל, שֶׁמֵּתִיר לְטַלּוֹל מוקצה אף אם ייחדוהו רק במחשבה. דִּתְנֵינָא, חֲרִיטֵי דְּקָל – ענפי דקל יבשים שגִּדְּרוֹן לְעֵצִים – שחתכן כדי להשתמש בהן להסקה, והרי הן מוקצה מחמת גופן, וְנִמְלֵךְ עֲלֵיהֶן – ולאחר מכן חזר בו ורצה להשתמש בהן לִישִׁיבָה, צִרְךָ לְקַשׁוֹר אותן יחד מערב שבת (בדרך חריות העומדות לישיבה) כדי להחשיבן כמושב ולהתירן בטלטול, אבל אם לא קשרן הן

וְמוֹרָה – ענף של גפן שְׁהִיא קְשׁוּרָה מערב שבת בְּטַפִּיחַ – כלי ששואבים בו מים מן הבור או מן המעיין, ועל ידי הזמורה מורידים את הטפוח לתוך המים, מְמַלְאִין בָּהּ בְּשִׁפְתָּהּ, כיון שעשאה כלי. המשנה מביאה מחלוקת בידינו תוספת ארעי לאהל בשבת: פְּקַקְהִי הַמִּשְׁמַשׁ לְסִתְיַמַת הַחֲלוֹן, ומכניסים או מוציאים אותו תמיד כפי הצורך. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, בְּזֵמַן שְׁהִיא קְשׁוּרָה בַּחֲבֵל מִלְּמַעְלָה וְתַלְוִי בְּאוֹרֵי, דְּהֵינּוּ שֶׁהַחֲבֵל קָצָר וְאִינוּ מַגִּיעַ עַד הָאָרֶץ, פּוֹקְקִין בּוֹ בִּשְׁבַת. וְאִם לֹא – ואם אינו תלוי באויר אלא נגרר על הארץ, אף שהוא קשור אִין פּוֹקְקִין בּוֹ, כיון שאין להוסיף על אהל בשבת אפילו תוספת ארעי. וְהַכְּמִים אֲמָרִים, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ פּוֹקְקִין בּוֹ.

גמרא

הגמרא מביאה ממשנה להלן דין השייך למשנתנו: הֵנֵן הָתֵם (להלן קמב), אֲנִי שֶׁמוֹנַחַת עַל פִּי הַחֲבִית בִּשְׁבַת, וְצִרְךָ לְהוֹצִיא יָד מִן הַחֲבִית וְאִינוּ יוֹכֵל מִפְּנֵי הָאֲבָן הָאֲסוּרָה בִּטְלָטוֹל, כִּיצַד יַעֲשֶׂה, מִטָּה – מטה את החבית על צִידָהּ, וְהִיא (והאבן) נּוֹפֶלֶת מֵאֻלָּהּ. ובהמשך המשנה שם מבואר, שאם היתה החבית מונחת בין חביות אחרות, וְרוֹשֵׁשׁ שֶׁאִם יַעֲרֵךְ שֶׁם אֶת הָאֲבָן הֵן יְכוּלוֹת לְהַשְׁבֵּר, מוֹתֵר לוֹ אִף לְהַגְבִּיהָ אֶת הַחֲבִית כְּשֶׁהָאֲבָן עֲלֶיהָ לְמָקוֹם אֲחֵר, וְשֶׁם יִטְנֶה עַל צִידָהּ. הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִחֲלּוּקַת בֵּין תַּלְמִידֵי רַבִּי יוֹחָנָן בְּבִיאוֹר מִשְׁנֵה זֶה: אָמַר רַבְּהִי, אָמַר רַבִּי אֲמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ בְּסוֹף הַמִּשְׁנָה שְׁמוֹתָה לְהַגְבִּיָּה אֶת הַחֲבִית עִם הָאֲבָן, אֲלֵא בְּשׁוֹבָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת אֶת הָאֲבָן עַל הַחֲבִית שֶׁלֹּא בְּמַתְכוּן, שְׂבֹאפוֹן זֶה אִין הַחֲבִית נַעֲשִׂית 'בְּסִיס לְדַבְּרֵי הָאֲסוּר', שֶׁהִרִי לֹא הִתְכוּן לַעֲשׂוֹתָה בְּסִיס לְאֲבָן. אֲכָל בְּמִנְיָה אֶת הָאֲבָן מִדַּעְתּוֹ וְרָצָה שֶׁתְּהִיָּה מוֹנַחַת שֶׁם בִּשְׁבַת, אִף אִם הִיָּה כּוּוֹנְתָּה שֶׁתִּשְׁמַשׁ הָאֲבָן כְּכִיסוֹי לַחֲבִית, נַעֲשֶׂה בְּסִיס לְדַבְּרֵי הָאֲסוּר – נעשית החבית בסיס לאבן שהיא מוקצה, ועל כן אף החבית עצמה אסורה בטלטול.

וְרַב יוֹסֵף אָמַר שְׁמוּעָה זֶה בְּשֶׁם תַּלְמִיד אֲחֵר שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, וּבֹאפוֹן אַחֲרֵי, אָמַר רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ שְׁצִרְךָ לְהַטוֹת הַחֲבִית וְאִסוּר לִיטוֹל אֶת הָאֲבָן בִּידֵי, אֲלֵא בְּשׁוֹבָהּ אֶת הָאֲבָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת עַל פִּי הַחֲבִית, וְלֹא הִתְכוּן לַעֲשׂוֹתָה כְּלִי. אֲכָל בְּמִנְיָה אֶת הָאֲבָן שֶׁם מִדַּעְתּוֹ כְּדִי שֶׁתְּכַסֶּה אֶת הַחֲבִית, נַעֲשֶׂה הָאֲבָן בְּכִיסוֹי לְהַחֲבִית, וְדִינָה כְּלִי מוֹתֵר לִיטְלוֹ בִּידֵים.

רבה מקשה על דברי עצמו: אָמַר רַבְּהִי, מוֹתְבִינָן אֲשַׁמְעֲתִין – יש לי להקשות על שמועתי ממה ששנינו במשנתנו, הֵאֲנִי שֶׁבְּקִירֵיהֶן, אִם מְמַלְאִין בָּהּ מִים וְהָאֲבָן אֵינָה נּוֹפֶלֶת, מְמַלְאִין בָּהּ בִּשְׁבַת. ולכאורה מוכח שאבן שייחודה להשתמש בה נעשית כלי ומותרת בטלטול, ואם כן יש להתיר גם אבן המונחת על פי החבית לכסותה. מתרץ רבה: וְלֹא הִיא – אין זו קושיא, דְּהָתֵם בְּקִירֵיהֶן, בֵּין דְּהִדְרָקָה – שקשר את האבן אל הקיריה היטב, שְׁוִיָּא דוֹפֵן – החשיב בזה את האבן כדופן הכלי, אבל בהנחה בלבד לא נעשית האבן כלי, ועל כן אבן המונחת על פי החבית אינה מותרת על ידי כך בטלטול.

רב יוסף מקשה על דברי עצמו: אָמַר רַב יוֹסֵף, וּמוֹתְבִינָן אֲשַׁמְעֲתִין – ואף על שמועתי יש להקשות ממה ששנינו בהמשך המשנה, אִם לֹא – אם אין האבן קשורה היטב לקיריה ונופלת בשעת מילוי המים, אִין מְמַלְאִין בָּהּ בִּשְׁבַת, ולכאורה מוכח שאבן אינה נעשית כלי בהנחה בלבד, ואם כן קשה על שיטתי שאבן המונחת על פי החבית לכסותה נעשית בכך כלי. מתרץ רב יוסף: וְלֹא הִיא, דְּהָתֵם בְּקִירֵיהֶן, אין האבן ראויה כלל לשמש לשאיבה בלא הידוק, שהרי היא נופלת, וּבֵין דְּלֹא תְּרָקָה הֵיטֵב לְדוֹפֵן הַכֵּלִי, בְּטוֹלִי בְּטָלָה – הוא גילה דעתו שאין האבן חשובה בעיניו להשתמש בה, וביטל אותה מלהיות כלי. אך בחבית די בהנחת האבן כדי לכסותה, ועל כן בהנחה בלדה נחשבת האבן ככלי.

מִבְּרַת הַגְּמָרָא: בְּמֵאִי קִיפְלִינִי – במה נחלקו רבי אמי ורבי אסי. משיבה הגמרא: מָר – רבי אמי סבר, שכדי לייחד מוקצה מערב שבת לעשותו ככלי ולהתירו בטלטול, פְּעִינָן מַעֲשֶׂה – צריכים לעשות בו

1 **בין קשור בין שאינו קשור**, כלומר שאפילו קשירה אין צריך, והוא
 2 **שמתוקן** – ובלבד שהיה מוכן לכך מאתמול, דהיינו שחשב קודם
 3 השבת להשתמש בו כפקק, ועל ידי כן כבר נחשב הפקק כחלק
 4 מהבנין, ואינו מוסיף על הבנין כשסותם בו את החלוק.
 5 רבי ירמיה מקשה על דברי רבי אבא: **אמר ליה רבי ירמיה**, מדוע
 6 פשטת ספק זה להקל, **ולאמר** ו-**וראמר** מר, שפירוש בין כך ובין כך
 7 פוקקין בו דיינו בין תלוי ובין שאינו תלוי, והוא שקשור – ובלבד
 8 שיהא קשור, כלומר שרבי אליעזר הצריך שיהיה הפקק קשור ותלוי,
 9 ואם אינו תלוי אלא ראשו נגזר בארץ אין פוקקים בו, ועל כך אמרו
 10 לו חכמים שאם הפקק קשור פוקקים בו אף על פי שאינו תלוי.
 11 רבי ירמיה מוכיח כדבריו: **דאמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן,**
 12 **במחלוקת רבי אליעזר וחכמים** **באין** בדין פקק החלוק, **כך** היא
 13 **מחלוקת התנאים בנגר הנגר**. **דתנן בעירובין** (קכ), **נגר** – יתד
 14 המשמש לנעילת הדלת על ידי תקיעתו בחור שבמפתח הבית, **הנגר**
 15 – שקשור בדלת אך אינו תלוי באויר אלא נגר על גבי הקרקע,
 16 **נועלין בו בשבת במקדש**, **אבל לא במדינה** – מחוץ למקדש. וטעם
 17 החילוק, שמן התורה אין בתקיעתו איסור בונה, כיון שמשעת
 18 קשירתו בדלת הוא עומד ומוכן לכך, ונחשב כאילו נבנה כבר מבעוד
 19 יום. אך רבנן חששו שהדבר נראה כבנין כיון שאין הקשירה ניכרת,
 20 וגורו שלא ינעולו בו אלא אם כן הוא תלוי באויר על ידי הקשירה,
 21 וניכר יותר שהוא עשוי ומוכן לכך. ועל כן, בכל מקום אסור לנעול
 22 בו מדרבנן, אך במקדש הדבר מותר כיון ששם גזירות חכמים אינן
 23 נוהגות. ונגר **המונח** על הארץ ואינו קשור בדלת כלל, **באין ובאין**
 24 **במקדש ובמדינה** **אסור לנעול בו**, כיון שתקיעתו בחור המפתח היא
 25 הוספה על הבנין, ואסורה מן התורה משום מלאכת 'בונה'.
 26 זו דעת תנא קמא, אך **רבי יהודה אומר**, נגר **המונח** על הארץ אף
 27 שאינו קשור, כיון שהכניסו מבעוד יום לנעול בו הרי הוא נחשב
 28 כחלק מהבנין, ואין בתקיעתו איסור מן התורה, ועל כן מותר לנעול
 29 בו **במקדש**. אך במדינה הדבר אסור מגזירת חכמים, כיון שאין ניכר
 30 בו כלל שהוא מוכן לכך ונראה הדבר כבנין. ונגר **הנגר**, כיון שקשור
 31 בדלת ניכר בו שהוא מוכן לכך אף שאינו תלוי, ומותר לנעול בו אף
 32 **במדינה**.
 33 רבי ירמיה מביא ברייתא המבארת יותר מחלוקת זו: **ותנא, איזהו**
 34 **נגר הנגר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה**, דהיינו שהנעילה
 35 בו מותרת מן התורה אך אסורה מדרבנן, **כל שקשור ותלוי וראשו**
 36 **מגיע לארץ**, כלומר, אפילו נגר הקשור באופן שמצדו העליון הוא
 37 תלוי באויר ואינו מגיע לארץ, אם ראשו התחתון נוגע בארץ, אסור

לנעול בו במדינה. אך **רבי יהודה אומר**, נגר זה שאמרת, כיון שהוא
 קשור **אף במדינה מותר לנעול בו**, **אלא איזהו נגר שבמדינה אסור**,
 כל שאינו לא קשור ולא תלוי בדלת כלל, וכשמוציאו מהחור
 שבמפתח שומטין ומניחין בקרן זוית.
 ממחלוקת תנאים זו למדנו, שאפילו רבי יהודה המיקל וסובר שאין
 צריך שיהיה הנגר תלוי, מודה הוא שאם אינו קשור אין נועלים בו
 במדינה. וכיון שהשווה רבי יוחנן את שתי המחלוקות שבפקק ובנגר,
 מוכח שגם לדעת חכמים המקילים בפקק, אין פוקקים בו אם אינו
 קשור.
 רבי ירמיה מחזק את קושייתו מדברי אמורא אחר בענין זה: **ועוד,**
דאמר רבי יהושע בר אבא משמיה דעילא, מאן תנא הסובר שאין
 נועלים בנגר הנגר במדינה אלא אם הוא קשור ותלוי, **רבי אליעזר**
היא, שאסר במשנתנו לפקק בפקק שאינו קשור ותלוי. מדברי עולא
 משמע שרבי יהודה החולק בנגר ואומר שדי בקשירה, סובר כשיטת
 חכמים החולקים על רבי אליעזר במשנתנו, וכיון שאף רבי יהודה
 מודה שצריך קשירה, מוכח שגם לשיטת חכמים אין פוקקים בפקק
 שאינו קשור, ולא נחלקו אלא על מה שהצריך רבי אליעזר שיהיה
 תלוי.
 רבי אבא משיב לרבי ירמיה: **אמר ליה רבי אבא, אלא דאמר בי האי**
תנא – מה שפירשתי את דברי חכמים להקל שאינם מצריכים אפילו
 קשירה, הוא כדברי תנא זה שאביא, **דתנא, קנה שהתקינו**
ו-השוונו והכינונו בעל תבית במחשבתו להיות הותח ונועל בו את
 הדלת, **בזמן שהקנה קשור ותלוי בפתח וניכר בו שהוא מוכן לכך,**
הותח ונועל בו בשבת, אבל אם אין הוא קשור ותלוי, מדרבנן אין
הותח ונועל בו מפני שנראה כבונה, אך **רבן שמעון בן גמליאל**
אומר, אם הוא מתוקן, כלומר שהוכן לכך במחשבה קודם השבת,
 מותר לנעול בו אף על פי שאינו קשור כלל. וכיון שמצאנו שרבן
 שמעון בן גמליאל מתיר אף ללא קשירה, אומר לך שחכמים
 במשנתנו לגבי פקק החלוק סוברים כמותו, ופירוש 'בין כך ובין כך'
 הוא בין קשור ובין אינו קשור.
 הגמרא פוסקת הלכה במחלוקת זו: **אמר רב יהודה בר שילת, אמר**
רב אסי, אמר רבי יוחנן, הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, הסובר
 שמותר לנעול בקנה אף אם לא קשרוהו כלל מבעוד יום, ואינו חושש
 שיראה כמוסף על הבנין.
 מקשה הגמרא: **ומי אמר רבי יוחנן הכי** – וכי יתכן שכך אמר רבי
 יוחנן, **והתנן (להלן ע"ב), כל כפויי הפלים**

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' ב

1 **את מעשר [ראשון] שלא נמלה תרומתו, ולא את מעשר שני**
 2 **והקדש שלא נפדו**, שכל אלו אסורים עתה באכילה ומוקצים הם,
 3 **ולא את הלוח** – מין קטנית שאינו ראוי לאכילה כשהוא חי אפילו
 4 לבהמה, **ולא את התרדל שאינו טחון**, ואינו ראוי למאכל. **רבן**
 5 **שמעון בן גמליאל מתיר בלוח, מפני שהוא מאכל עורבין**, ודרך
 6 עשירים לגדל עורבים.
 7 המשנה מבארת שדבר הראוי למאכל בהמה, אך סתמו אינו עומד
 8 לכך, מותר לטלטלו רק אם יזמינו במחשבה מערב שבת למאכל
 9 בהמה: **חבילי קש, וחבילי עצים, וחבילי זרדים** ו-**מין קנים**
 10 **שקוצצים אותם כשהם רכים ואוכלים אותם**, **אם התקינו למאכל**
 11 **בהמה**, כלומר, אם הזמינם לכך במחשבתו מערב שבת, **מטלטלין**
 12 **אותן, ואם לאו, אין מטלטלין אותן** מפני שבסתם עומדים הם
 13 להסקה ומוקצים הם.

גמרא

14 הגמרא מבארת את דברי המשנה 'מפנין ארבע וחמש קופות',
 15 ומביאה מחלוקת אמוראים בביאורם. שואלת הגמרא: **השתא** –
 16 מעתה יש לתמוה, **חמש מפנין, ארבע מיבעיא** – אם חמש קופות
 17 מפנים, וכי נצרך לומר שמותר לפנות ארבע שהוא מספר מועט

19 מחמש, ודי היה לתנא לומר 'מפנין חמש קופות'. מיישבת הגמרא:
 20 **אמר רב חסדא**, המשנה עוסקת בשני אופנים, וכך ביאורה, מה
 21 שאמרה 'מפנין ארבע', היינו **ארבע מחמש**, כלומר, אם היה באוצר
 22 כשיעור חמש קופות בלבד, יפנה רק ארבע מהם ולא יגמור לפנות
 23 את האוצר כולו, גזירה שמא יראה גומות בקרקעיתו ויבא להשוותן,
 24 כי פיניו האוצר לגמרי, גורם לאדם לעיין בקרקע, ויש לחשוש
 25 שבעינו יראה בו גומות, ויבא לתקן בידים ולהשוותן. **(א"כא**
 26 **דאמר ארבע מאוצר קמין)**, ומה שאמרה 'וחמש' היינו **מאוצר**
 27 **גדול**, כלומר, אם יש הרבה קופות באוצר, אין מפנים אלא חמש,
 28 ומשום טירחה. **ומאי** – ומדי כוונת המשנה באומרה 'אבל לא את
 29 **האוצר**', הרי אי אפשר לפרש שלא יפנה את האוצר לגמרי, כי דין
 30 זה כבר נשמע מתחילת דבריה 'מפנין ארבע', ופירושו שדווקא 'ארבע'
 31 מחמש מותר, אבל לא לפנות את הכל, אלא הכוונה בזה היא, **שלא**
 32 **יתחיל מאוצר תחלה**, שאם לא התחיל ליטול מהאוצר לפני שבת
 33 למאכלו או למאכל בהמתו, אסור לו לפנות כלל בשבת משום
 34 איסור מוקצה, **ומני** – ומשנתנו דעת מי היא, דעת **רבי יהודה היא**,
 35 **דאית ליה** – שלשיתו יש איסור **מוקצה**, ולכן אסרה משנתנו
 36 לטלטל תבואה שלא התחיל לקחת ממנה כבר בערב שבת, ואפילו
 37 לצורך מצוה. **ושמואל אומר**, לשון המשנה **'ארבע וחמש'**,

שבת. פרק שבעה עשר – כל הכלים דף קבו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קסא

בין קשור בו. כלומר: אפילו קשירה לא צריך: והוא שמתוקן. מוכן מאתמול לכה: א"ל רבי ירמיה. אמאי פשיט ליה מר לקולא: לימא מר. דלא פליגי רבנן אלא אתלודה. דרבי אליעזר בעי קשור ותלוי. ואפילו קשור, אם ראשו נגדר לארץ, חשיב ליה רבי אליעזר כשומטו מן הקרקע ובונה בו לכתחלה. ורבנן אמרי ליה: בין תלוי בין נגדר פוקעין בו ובבלבד שיהא קשור: דאמר רבה בר בר חנה. בתלוייה הוא דפליגי ולא בקשירה. דמדמי לה לפלוגתא דנגר הנגדר, והתם לדבר הכל קשור בעיני: נגר. ונתן שתוקעין בחור שבמפתן ונועלין בו את הדלת: הנגר. בדמפרש: שקשור בדלת, אלא שראשו נגדר לארץ: נועלין בו במקדש. דכיון דקשור בו – מיוחד ועומד הוא לכה, וכבר נקבה בגין זה מבעוד יום, ואין בו אלא גזירת שבות מדבריהם – ואין שבות במקדש: והמונה. שאינו קשור כלל, אלא כשהוא שומטו מן החור מניחו ע"ג קרקע. הלכה, כשתוקע בשבת – בונה הוא, ואיסורא דאורייתא הוא אף במקדש: המונה מותר במקדש. דכיון דמתוקן מאתמול להכי, לא בונה הוא: שקשור ותלוי. ראשו העלין. אבל ראשו התחתון מגיע לארץ: כאן תנא נגר הנגר. אסור, דבעי תרתי: ר"א היא. דאמר גבי פקק החלון תרתי בעיני, מכלל דר' יהודה כרבנן, אלמא רבנן קשירה בעו: כי האי תנא. דאפי' קשירה לא בעי, כרבן שמעון בן גמליאל דאמר מתוקן בהמונה בעלמא ואע"פ שאינו קשור: שהתקינו. שהמנינו: אמר רב יהודה. גרסינן ולא גרסינן ואמר:

אבין קשור בין שאינו קשור, והוא שמתוקן. א"ל ר' ירמיה: ולימא מר "בין תלוי ובין שאינו תלוי והוא שקשור" – דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: כמחלוקת כאן בך מחלוקת בנגר הנגר. דתנן: נגר הנגר – נועלין בו במקדש אבל לא במדינה, והמונה – כאן וכאן אסור. ר' יהודה אומר: המונה – במקדש והנגר – במדינה. ותנאי: איהו נגר הנגר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה – כל שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ. ר' יהודה אומר: זה אף במדינה מותר, אלא איהו שבמדינה אסור – כל שאינו לא קשור ולא תלוי, ושומטו ומניחו בקרן זוית. ואמר רבי יהושע בר אבא משמיה דעיואל: מאן תנא נגר הנגר – ר"א היא! א"ל: אנא דאמרי – פי האי תנא, דתנאי: קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו, כגון שקשור ותלוי בפתח – פותח ונועל בו, אין קשור ותלוי – אין פותח ונועל בו. רשב"ג אומר: מתוקן, אע"פ שאינו קשור. אמר רב יהודה בר שילת אמר רב אסי א"ר יוחנן: הלכה כרשב"ג. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והתנן: כל פסויי הכלים שיש

משום טטול. ואפ"ה בעי ר"א קשור ותלוי, יותר משאר כלי תשמיש שדי להם בתיקונם, לפי שהם תשמיש בית. מיד דהוי אביסור קרקעות שהחמירו בהם להצריכם בית אחיהו, אע"ג דהני משום שבות נאסר טטולם במקדש כקנים ובמקלות דלעיל. אבל בשום בנן ליכא איסורא כלל, אפילו מדרבנן. וקשה לר"ת: נעלן דאפילו רבי אליעזר ורבנן בתוספת אהל עראי? כיון דאפילו בטטול, דילמא בחד הוא דאפילו: ויתירי ר"ת בספר הישר: דא"כ הוה ליה למנטק פלוגתיהו במילתא דלא שייכא ביה תוספת אהל, כי יהויא דגרי הנגר. ומדנקט פלוגתא בפסק החלון, דשייך ביה תוספת אהל – ש"מ דפליגי באהל. וליכא למימר דדווקא באהל פליגי, ולא בטטול – דהא בהויא דגרי לא שייך אלא איסור טטול – אפ"ה איפלוג בה ר"א ורבנן. דע"כ איבעי לן למימר דת"ק דגרי היינו ר"א. דרבנן שרו אפילו בפסק החלון כ"ש בנגר, דלא שייך איסור אהל אלא איסור טטול. אלא ודאי בתרתי פליגי, דר"א אסר בפסק החלון ומשום טטול, בשאין תורת כלי גמור עליו. ואפי' יש עליו תורת כלי גמור, כגון שיש לו בית יד – אסור מ"מ משום תוספת אהל עראי, כיון דבטלי' בפסק, ורבנן דשרו – אפי' אין עליו תורת כלי, דלית ליה לא משום טטול ולא משום אהל: ר"ב יהודה אומר בו. ובעירובין מסקינן: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה. וקשה לר"י: דהא שמואל גופיה סבר לעיל בפרק "במה טומנין" (דף ג) גזירות של דקל שגדרן לעצים. דבמחשבה בעלמא סגי, דאיתמור: רב (יהודה) אומר קשור, ושמואל אמר חושב. וקאמר התם דשמואל ס"ל כרשב"ג, דאמר: חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לשיבה – א"צ לקשור. וא"כ, היכי קאמר הלכה כרבי יהודה דבעי קשירה משום איסור טטול? דהא לא שייך איסור בנן בהויא דגרי הנגר, אלא איסור טטול, ומשום איסור טטול בעי רבי יהודה קשירה, כדפרשתי. וליכא לפרושי דבנגר הנגר דהבא, לאפוקי מאיסור בנן הוא דבעי קשור, אבל משום איסור טטול לא הוה בעי קשור אלא במחשבה בעלמא. כרשב"ג. א"כ, מאי קא מהדר ליה ר' אבא בר כהנא לר' ירמיה: אנא דאמרי – כי האי תנא בו. דילמא מאי דלא בעי התם רשב"ג אלא מתוקן אע"פ שאינו קשור – היינו משום דהתם ליכא אלא איסור טטול. דהתם ודאי לא מיירי מידי בבנין, דקאמר: קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל. ומדקתני פותח ונועל – משמע שאינו נועל באותו קנה עצמו, דהוה ליה למיתני שהתקינו לנעול בו. אלא משמע שהוא כעין מפתחות שלנו, שיש מהם שמושכין המנעול שברלת לכאן ולכאן – כך הקנה מושך המנעול. אבל הקנה עצמו אינו במקום המנעול. א"כ פשיטא דכ"ג לא שייך בנן בהאי קנה. אלא משום איסור טטול הוא. ומיהו, אין ראייה מזה, דבהאי קנה מיירי כדפרשית, מדקתני פותח ונועל – דהא כ"ג קתני בתוספתא: חבילי עצים וסוכה של קוצים שעשאן דלת לפירצה ולחצר, אם היו קשורות ותלויות – פותחין ונועלין בהן, אלא בו. מיהו, אומר ר"י: דאפילו הוה מפרש הדיא דקנה שהתקינו בו דשייך ביה בנין, ובמקום מנעול הוה, ולהכי פשיט מניה רבי אבא בר כהנא דס"ל כרשב"ג, דאמר דכי הוי מתוקן אע"פ שאינו קשור – נפיק מתורת איסור בנן – לא הוי אתי שפיר. (דה"א) מדקאמר ה"ש בסמוך. וכ"כ הכא נמי דאיכא תורת כלי עליהן, והתנאי: חריות של דקל בו. והיכי מוכח מהדיא חריות של דקל דהא דאמר מתוקן אע"פ שאינו קשור היינו בלא תורת כלי, אלא במחשבה בעלמא? דלמא באיסור טטול הוא, דלא מצריך רשב"ג אלא מחשבה, אבל באיסור בנן – הוה בעי שיתקנהו ויכניסוהו ויעשו בו מעשה, שיהא תורת כלי עליו על כן נראה לר"י דבהכי פליגי רבי אבא בר כהנא ורבי יוחנן ורבי יהודה דעירובין (דף קב), דאינהו סבירא להו דבהויא דגרי לא שייך אלא איסור טטול, ואיהו ס"ל דשייך בנן בנגר הנגר. ולהכי בעי קישור – לאפוקי מאיסור בנן. והשתא אתיא שמעתין שפיר, דלא מיירי מידי באיסור בנן לא בהויא דגרי ולא בהויא דקנה, והשתא נמי הדיא דקנה משום טטול. מ"ר:

שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ. פירוש: ראשו העלין תלוי, וראשו התחתון מגיע לארץ, כדפרש בקונטרס. ונראה לרשב"א: דאפילו שני הראשים מונחים לארץ, אלא שקשור – דשרי במקדש. והאי דנקט בהאי גזונא – לאשמעינן דאפ"ה אסור במדינה. והשתא אתי שפיר הא דתנן במשנה: והמונה – כאן וכאן אסור. היינו שאינו קשור ולא תלוי כלל. דאי אמרת דוקא נקט ראשו מגיע לארץ, אבל שני הראשים מונחים לארץ – אסור במקדש אע"פ שקשור. אם כן, השתא לא הוי מונח דרבי יהודה – כמנוח דתנא קמא, דמונח דרבי יהודה על כרחיך היינו שאינו לא קשור ולא תלוי, ושומטו ומניחו בקרן זוית. דאי אמרת כמו מונח דת"ק, ששני ראשים מונחים בארץ אלא שקשורין – היכי קאמר המונה במקדש? ההוא אפילו במדינה שרי, דלא אסר רבי יהודה אפילו במדינה. אלא דוקא שאינו קשור כלל:

וכי תימא הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו. פי' בקונטרס: שהא ראי לעשות שום תשמיש אחר. ואין נראה לר"ת, כי למה יש לנו להצריך שלדבר אחר יהא ראי, כיון שראוי לדבר זה? אלא נראה לר"ת דה"פ: דאיכא תורת כלי עליו – שתיקנו ועשה בו מעשה וחבינו לכך. שמאחר שלכך תיקנו וחבינו לכך – יש תורת כלי עליו, אפילו אינו ראי לדבר אחר. כמו חריות של דקל, שאין ראוין לשום תשמיש אלא לשיבה – אף על פי כן יכול להכניס ולטלטל בשבת. ואבנים נמי, אמרינן לעיל: צאו ושיפשו. ועוד: אי תורת כלי עליהם ממש צריכא לממור דכלי ניטל לצורך גופו? והא דאמר' בעירובין (ד' קכג.) נגר הנגר עשה לו בית יד מהו? א"ל: בובנא קאמרת. פירוש: ושירי לאו משום דאי לא הוה כבוננא ע"י הבית יד הוה הוה אסור, דאפילו לב חזי למילתא אחתית, כיון שתקנתו בידים לכך – היה מותר אפי' בלא בית יד. אלא נראה לר"ת: דהדיא מיירי בנקמה, דאסור לעיל מיני' בסמוך, משום דמיוזי כבונה. פי': שנועץ הנגר בתוך הנקב שבמפתח עד בתוך הארץ, כדפירש בקונטרס החם. ועלה קאי: הא עשה לו בית יד, באותו נגר שנקמה. אי נמי: שמואל לטעמיה, דסבר דטעמא דרבי יהודה משום בנן, אפילו בלא נעיצת נגר בארץ. וכן נראה יותר, כי נקמה אין פתורו נעיצת בארץ אלא דומה שהוא מעין נשמת, רק שאינו נשמת ממש, כדמוכח בבביתא שהביא למעלה. דקתני: נגר, אם נשמת כולו – אסור, נקמה – מותר, רבי יהודה אומר: נקמה אע"פ שאינו נשמת. ולא נרע פירוש נקמה היטב, ובירושלמי גרסינן: נגר דר' אליעזר הוה קטיר בגמי, נשמת – אסור, נקמה – רבי יעקב בר אבא מורה בראשי אצבעותיו: ומדבריהן לדמנו שפוקקין ומורדין. ואע"ג דטפיח לא מבטל ליה כמו פקק, כדאמר' בפרק "הישן" (סוכה דף כח.) גבי סדין – איכא למימר דמבטל ליה טפי מסדין. ולא מצי למימר נמי פקק דמצוה שאני, כדאמר' בשילוח מביילתן (ד' קנז.) גבי מרידה, דהחם לא הוי איסור כל כך, אלא משום דהוי כעובדא דחול. אבל פקק דמשום תוספת אהל, דרמי לבנן – ליכא למישרי משום מצוה:

הדרן עלך כל הכלים

מפנין ארבע וחמש קופות. בירושלמי מפרש: כמה שיעור קופות – כההוא דתנינן "שלשה קופות של שלשה סאין: של

שֵׁשׁ לָהֶם בֵּית אֲחִיזָה – נִיטְלוּן בִּשְׁבֶּת. וְאָמַר רַב יְהוּדָה בַּר שִׁילָא אָמַר רַב אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֵׁשׁ תּוֹרַת כָּלִי עֲלֵיהֶן! וְכִי תִימָא: הֲכָא נָמִי דְאִיכָא תּוֹרַת כָּלִי עֲלִיו. וְנָמִי בְּעֵי רִשְׁבִּי"ג תּוֹרַת כָּלִי עֲלִיו? וְהִתְנַאי: חֲרִיּוֹת שֶׁל דָּקֵל שְׁגָדָרָן לִשֵּׁם עֲצִים וְנִמְלָךְ עֲלֵיהֶן לִישִׁיבָה – צָרִיד לְקֶשֶׁר, רִשְׁבִּי"ג אָמַר: אֵין צָרִיד לְקֶשֶׁר. רַבִּי יוֹחָנָן סְבִירָא לִיה פּוֹתִיחַ בְּחֶדָא, וּפְלִגִּי עֲלֵיהּ בְּחֶדָא. דְּרִשׁ רַבִּי יִצְחָק נִפְחָא אֶפְתָּחָא דְּרִישׁ גְּלוּתָא: הִלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. מִתִּיב רַב עֲמֶרֶם: "וּמִדְּבָרֵיהֶם לְמַדְנָו שְׁפּוֹקֶקִין וּמוֹדְדִין וְקוֹשְׁרִין בִּשְׁבֶּת" – א"ל [אֲבִיו]: מָאי דַּעֲתִיד – מִשּׁוּם דְּקֶתְנִי סִתְמָא, "נִגְר הַנֶּגֶר" נָמִי סִתְמָא הִיא! וְאִפִּי הִכִּי – מַעֲשֶׂה רַב. מִתְנַי' (כָּל) כִּיפּוֹי הַכָּלִים שֵׁשׁ לָהֶם בֵּית אֲחִיזָה – נִיטְלוּן בִּשְׁבֶּת. א"ר יוֹסִי: בַּר"א – בְּכִיפּוֹי קֶרְקָעוֹת, אֲבָל בְּכִיפּוֹי הַכָּלִים – בֵּין קֶד וּבֵין קֶד נִיטְלוּן בִּשְׁבֶּת. גַּמְ' אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר שִׁילָא א"ר אֲסִי א"ר יוֹחָנָן: וְהוּא שֵׁשׁ תּוֹרַת כָּלִי עֲלֵיהֶן. דְּכ"ע, כִּפּוֹי קֶרְקָעוֹת אִם יֵשׁ לָהֶן בֵּית אֲחִיזָה – אֵין, אֵי לֹא – לֹא. כִּפּוֹי הַכָּלִים, אַע"ג דְּאֵין לָהֶם בֵּית אֲחִיזָה. כִּי פְלִיגִי – בְּכָלִים דְּחִבְרִינְהוּ בְּאַרְעָא, מ"ס: גְּזָרִינָן, וּמ"ס: לֹא גְזָרִינָן. לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא: כִּי פְלִיגִי – בְּכִיפּוֹי תַּנּוּר, מֶר מְדִימִ לִיה לְכִיפּוֹי קֶרְקָע, וְמֶר מְדִימִ לִיה לְכִיפּוֹי כָּלִים.

הדרן עלך כל הכלים

מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים, ומפני פטול בהמ"ד, אבל לא את האוצר. מפני תרומה טהורה, ודמאי, ומעשר ראשון שניטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שגפדו, והתרומם היבש – מפני שהוא מאכל לעוים. אבל לא את התבול, ולא את מעשר [ראשון] שלא נטלה תרומתו, ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו, ולא את הלחף ולא את התרדל. ר' שמעון בן גמליאל מתיר בלחף מפני שהוא מאכל עורבין. חבילי קש וחבילי עצים וחבילי ורדים, אם התקינן למאכל בהמה – מוטלילין אותן, ואם לאו – אין מוטלילין אותן. גַּמְ' הִשְׁתָּא חֲמֵשׁ מִפְּנִין, אַרְבַּע מִיּוֹעָזִי? אָמַר רַב חֲסֵדָא: אַרְבַּע מִחֲמִשׁ. (אִיכָא דְאָמְרִי: אַרְבַּע מְאוּצָר קֶמֶן) וְחֲמִשׁ מְאוּצָר גְּדוֹל. וּמָאי "אֲבָל לֹא אֶת הָאוּצָר" – שֶׁלֹּא יִתְחַל בְּאוּצָר תְּחִלָּה. וּמָנִי – רַבִּי יְהוּדָה הוּא, דְּאִית לִיה מוֹקְצָה. וְשְׁמוּאֵל אָמַר: אַרְבַּע וְחֲמִשׁ. כדאמר

לא את האוצר. מפרש בגמרא: מפני תרומה טהורה. כלומר: ומהו מפני? דבר הראוי, כגון אלו: תרומה טהורה, דחיו לבהמת כהן. אבל תרומה טמאה – לא, דאפילו לבהמת כהן לא חזיא בשבת. דאע"ג דבחול חזיא, כדתניא ב'בב' שעה' בפסחים (דף לב.) שאם רצה כהן מריצה לפני הכלב – בשבת וביום טוב לא חזיא, דזו היא ביעורה מן העולם, או להיסק או לבהמה, ואין מבצרין תרומה טמאה וקדשים טמאין ביום טוב, כדתנן (לעיל דף כג.) ואין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב. ואוקימנא טעמא משום דאין שורפין קדשים ביום טוב: (א) לוף. מין קטניות. שאינו ראי חי אפילו לבהמה: לעורבין. כגון עשירים שמגדלין עורבין לגדולה: ורדים. מין קנים הם, שמורדין בשמן רבים ואוכלים אותם: גַּמְ' אַרְבַּע מִחֲמִשׁ. אם לא היה שם אלא כשיעור ה' קופות לא יפנה אלא ד' מהם, שאסור לגמור את האוצר, דילמא חיו גופות בקרקעיתו ומשיו להו: מְאוּצָר גְּדוֹל. ואם יש הרבה – אין מפנין אלא חמש, דהיישיון לטירתא: מָאי אֲבָל לֹא אֶת הָאוּצָר. שלא יגמור את האוצר לא מצית אמרת, דהא מרישא שמעינן ארבע וחמש: תחלה. אם לא התחיל בו להסתפק ממנו כבר למאכלו או למאכל בהמתו, דאם כן – הוה ליה מוקצה, ומתניתין רבי יהודה היא:

ורק על ידי בית האחיה מוכח שאין כוונתו לבנותו שם אלא לטלו ולהחזירו תמיד. **אָבְל בְּכִיסוֹי הַכֵּלִים** שאין בהם חשש זה, **בֵּין בֶּךְ וּבֵין בֶּךְ** – בין אם יש להם בית אחיה ובין אם אין להם, **נִימְלִין בְּשִׁבְתָּ**, ושלא כדעת תנא קמא.

גמרא

שנינו במשנה: כיסוי הכלים שיש להם בית אחיה ניטלים בשבת. **אָמַר עַל כֵּךְ רַב יְהוּדָה בְּרַ שְׁלָא, אָמַר רַב אִסִּי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְהוּא שֵׁשׁ תּוֹרֶת כְּלֵי עֲלִיָּהוֹן** – היתר זה לטלטלם נאמר רק אם הם ראויים לתשמיש אחר מלבד הכיסוי, שמחמת אותו תשמיש הם נחשבים כלי. אך עצם הכיסוי בהם אינו שימוש המחשיבם ככלי, ועל כן אם אינם ראויים לתשמיש אחר, הרי הם מוקצה ואסור לטלטלם. לפי זה נמצא שאף קנה אסור בטלטול משום מוקצה, שהרי אין הוא ראוי לשימוש אחר מלבד הנעילה, ועצם הנעילה בו אינה שימוש המחשיבו ככלי, ואם כן קשה כיצד פסק רבי יוחנן כרבן שמעון בן גמליאל שמותר לנעול בו בשבת.

הגמרא מנסה לתרץ את דברי רבי יוחנן: **וְכִי תִימָא** – ואם תרצה לומר, **דְּהִקָּא נָמִי** – שגם כאן התיר רבן שמעון בן גמליאל לנעול בקנה רק באופן **דְּאִיכָא** – (שיש) תורת כלי עֲלִיָּהוֹן, כלומר שראוי לתשמיש נוסף הנותן לו שם כלי, יש להקשות, וּמִי בָּעִי – וכי צריך לשיטת רבן שמעון בן גמליאל שתהיה תורת כלי עֲלִיָּהוֹן כדי להתירו בטלטול, וְהִתְנָא, חֲרִיזוֹת – (ענפים יבשים) שֶׁל דָּקֵל שְׁגֵדְרָן לְשֵׁם עֲצִים – שחבנו להסקה, והרי הן מוקצה מחמת גופן, ואחר כך נמלך עֲלִיָּהוֹן ורוצה להשתמש בהן לִישִׁיבָתָא, צָרִיךְ לְקַשֵּׁר אותן יחד מערב שבת כדי להתירן בטלטול, אבל מחשבה בלבד אינה מועילה שלא יהיו מוקצה. אך רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין צריך לקשר, אלא על ידי מחשבתו בלבד יחד את החריות לשימוש. ומכיון שהתיר רבן שמעון בן גמליאל לטלטל חריות אף שאין עליהן תורת כלי, ודאי גם בקנה לא הצריך שתהיה עליו תורת כלי, וחזרה הקושיא כיצד פסק רבי יוחנן כמותו.

מתרצת הגמרא: לעולם לרבן שמעון בן גמליאל מותר לטלטל קנה אף כשאין עליו תורת כלי, ורבי יוחנן כְּבִינָא לִיה בְּוֹתִיָּה בְּחִדָּא, וּפְלִגִּי עֲלֶיהָ בְּחִדָּא – בדין אחד הוא סובר כמותו, דהיינו שאין אסור בונה בקנה המתוקן שאינו קשור, ובדין אחד הוא חולק עליו, וסובר שאין לטלטל את הקנה אלא אם יש עליו תורת כלי.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לגבי פסק ההלכה בנידון משנתנו: **דְּרִשׁ רַבִּי יִצְחָק נִפְחָא אֶפְתָּחָא דְּרִישׁ גְּלוּתָא** – על פתח ביתו של ראש הגולה, הִלְכָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שאין לפקוק בפקק החלון אלא אם הוא קשור ותלוי.

מְתִיב רַב עֲמֶרֶם על רבי יצחק נפחא, הרי שנינו במשנה (להלן קנא), **וּמִדְּבָרֵיהֶם לְמַדְנֵהוּ, שְׁפוּקְקִין וּמוֹדְדִין וְקוֹשְׁרִין בְּשִׁבְתָּ** – שמותר בשבת לפקוק חלון אף בדבר שאינו קשור ותלוי, ולמדוד מדידה של מצוה, ולקשור קשר שאינו מתקיים אפילו לכתחילה. אם כן מבואר שאין ההלכה כרבי אליעזר בפקק החלון.

אביי מנסה לדחות את קושיית רב עמרם: **אָמַר לִיה [אֲבִי], מֵאֵי דְּעִתִּיךְ** – מפני מה סברת להוכיח ממשנה זו שלא כרבי אליעזר, הרי יכול רבי יצחק נפחא להשיבך שאותה משנה היא כדעת חכמים. ואם הוכחות היא מִשּׁוֹם דְּקִתְּנִי סִתְמָא – שהיא שנויה בסתם ללא הוכרת הדעה החולקת, וכוון שסתם רבי כדעת חכמים משמע שנפסקה הלכה כמותם, הרי משנת **נֶגֶד הַגִּנְדָּר'** (עירובין קב) המובאת לעיל (ע"א) וסוברת כדעת רבי אליעזר, **נָמִי סִתְמָא הִיא** – אף היא שנויה בסתם, ואם כן עד שאתה מקשה על רבי יצחק נפחא מסתימת משנה אחת, תוכיח כמותו מסתימת השניה.

הגמרא דוחה את דברי אביי: **וְאִפְּלִי הֵכִי** שמצאנו משנה הסותמת כדברי רבי אליעזר, מכל מקום ראיית רב עמרם שהלכה כחכמים במקומה עומדת, מפני שבמשנה שהביא הורו לעשות מעשה כדברי חכמים, ומקום שהורו בו הלכה לְמַעֲשָׂה, רַב כּוּחוֹ להוכיח ממנו, שכיון שסמכו למעשה להקל ודאי כך נפסקה ההלכה.

משנה

(בֶּל) בִּיסוֹי הַכֵּלִים שֵׁשׁ לָהֶם בֵּית אַחִיָּהוֹן – (ידידת) נִימְלִין בְּשִׁבְתָּ, אבל אם אין להם בית אחיה אינם ניטלים. **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים** שכיסוי צריך בית אחיה, **בְּכִיסוֹי קְרָקְעוֹת** – בורות החפורים בקרקע, מפני שהמניח כיסוי על בור שבקרקע נראה כבונה,

1 הוא בְּדִמְיָא אִינְשִׁי – כפי שדרך אנשים לומר, שמתחילים מהמנין
2 המועט ועוברים למנין המרובה, ורצונם לומר, נפנה ארבע קופות,
3 ואם יהיה צורך נפנה חמש קופות. וְאִי בְּעֵי, אִפְּלִי טוֹבָא נְמִי מְפַנֵּן
4 – ואם יש צורך, מפנים הם אפילו יותר מחמש, כי אין כוונתם לארבע
5 וחמש דווקא, כך גם משנתנו נקטה תחילה ארבע ואחר כך חמש,
6 והוא הדין שניתן לפנות אפילו יותר מחמש. וְאִמָּא – ומהו פירוש דברי
7 המשנה 'אֵבֶל לֹא אֵת הָאוֹצֵר', שֶׁלֹא יִגְמֹר לפנות את כּוֹל, דִּילְמָא
8 אֵתִי לְאִשּׁוּנֵי גוּמָת – שמא יבא להשוות גומות שבקרקעיתו, כי
9 פניו האוצר לגמרי, גורם לאדם לעיין בקרקע, ויש לחשוש שבעיונו
10 בקרקע יראה בו גומות, ויבוא לתקן בידים ולהשוותן. אֵבֶל אֶתְחִילִי
11 מִתְחִיל – אבל מותר להתחיל לפנות את האוצר בשבת, אפילו אם
12 לא התחיל ליטול ממנו כבר בערב שבת, וְנִמְנֵי – ומשנתנו דעת מי
13 היא, דעת רבי שְׁמַעוֹן הֵיא, דְּלִית לֵיה – שלשיתו אין איסור
14 מוֹקְצָה.

15 הגמרא מביאה ברייתא בענין איסור מוקצה בפניו אוצר: תָּנוּ רַבָּנֵן
16 בְּרִיתָא, אֵין מִתְחִילִין בְּאוֹצֵר תְּחִילָה, שאם לא התחיל ליטול
17 מהתבואה שבו מערב שבת, אסור ליטול ממנו בשבת משום איסור
18 מוקצה, אֵבֶל עוֹשֶׂה בּוֹ שְׂבִיל עַל יַדִּי שמפנה אותם לצדדים, בְּרִי
19 שְׁיִפְנֵם וַיֵּצֵא. הגמרא הבינה שמפנה אותם ביד, לכן מקשה הגמרא:
20 אֵין אֵתָּה אומר 'עוֹשֶׂה בּוֹ שְׂבִיל', וְהָאֵמֶרֶת 'אֵין מִתְחִילִין' כִּיּוֹן
21 שהוא מוקצה. מתרצת הגמרא: הֵכִי קְאָמֵר – כך היא כוונת
22 הברייתא, עוֹשֶׂה בּוֹ שְׂבִיל בְּרִגְלֵיו, בדרך הליכתו בְּבִנְיָתָהּ
23 וּבִיצִיאָתָהּ, שכיון שמפנה ברגליו בדרך הליכתו אינו נחשב טלטול.
24 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין מוקצה: תָּנוּ רַבָּנֵן בְּרִיתָא,
25 תְּבֹאָה צְבוּרָה – אסופה ואינה באוצר, אך מוכח מכך שהיא אסופה
26 שהוקצתה לאוצר, כלומר, שהקצה אותה בדעתו מלהשתמש בה
27 עתה, בְּזִמְנִי שֶׁתְּחִילִי בָּהּ לִיטוֹל ממנה מְעַרְב שָׁבֶת, מוֹתֵר לְהִסְתַּפֵּק
28 [– ליטול] מִמֶּנָּה בְּשָׁבֶת כדי להאכילה לבהמתו, וְאִם לֹא, אִסוּר
29 לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה בְּשָׁבֶת, משום מוקצה, דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי אֶחָא
30 מְתִיר לִיטוֹל ממנה בשבת אף אם לא התחיל ליטול ממנה מבעוד יום.
31 מקשה הגמרא: בְּלִפְנֵי לֵיָּא – כנגד יוֹנָה פונה דבר זה, הלא הפוך
32 הוא, שהרי רבי שמעון מתיר מוקצה בכל מקום, ומדוע החמיר כאן.
33 מתרצת הגמרא: אֵלֹא אִימָא – אלא הפוך את השיטות בברייתא
34 ואמור, 'אסור להסתפק ממנה בשבת, דְּבָרֵי רַבִּי אֶחָא, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן
35 מְתִיר'.

36 הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו שיעור תבואה צבורה שאסור
37 ליטול ממנה אם לא נטל ממנה כבר מערב שבת: תָּנֵן בְּרִיתָא,
38 בְּמָה שִׁיעוֹר תְּבֹאָה צְבוּרָה שאסור רבי אחא ליטול ממנה אם לא
39 התחיל ליטול ממנה מערב שבת, לְתַתָּה – חצי כור, דהיינו חמש עשרה
40 סאים, אבל פחות מכך אינה נחשבת שהוקצתה לאוצר ומותר ליטול
41 ממנה אף אם לא נטל ממנה קודם שבת. וכן פֶּעֶא מִיָּדִי – שאל רב
42 נחומי בר אביו מֵאִפְרִי, שִׁיעוֹר תְּבֹאָה צְבוּרָה בְּמָה. אֶמֶר לֵיה
43 אביו, תְּרִי אֶמְרוּ, שִׁיעוֹר תְּבֹאָה צְבוּרָה, לְתַתָּה.

44 משנתנו התיירה טירחה בפניו ארבע וחמש קופות לצורך מצוה.
45 הגמרא מסתפקת באיזו טירחה עדיף למעט, בטירחת ההליכה בשעת
46 הפניו או בטירחת כובד המשא: אִיבְעִיָּא לָהּ – הסתפקו בני הישיבה,
47 הֵיָּא [–אלו] אֶרְבַּע וְחֲמֵשׁ קוֹפּוֹת דְּקָאֵמֶר הֵתָנָא שמותר לטרוח
48 ולפנותם, בְּאֶרְבַּע וְחֲמֵשׁ קוֹפּוֹת אֵין – האם כוונתו שדווקא בארבע
49 וחמש קופות עצמן מותר לפנות, שבאופן זה הוא טורח בהליכתו רק
50 ארבע או חמש פעמים, מְפִי לֹא – אבל לא הותר לפנות באופן
51 שצריך לילך יותר מחמש פעמים, כגון שמפנה שיעור תבואה של
52 חמש קופות בתוך כלים קטנים, אֵלִמָּא לְמַעוֹטֵי בְּהִילּוּבָא עֲדִיף – אם
53 כן מוכח שעדיף למעט בטירחת ההליכה, ואף שבכל פעם שהולך הוא
54 נושא משא כבד יותר משהיה נושא אם היה מפנם בכלים קטנים. או
55 דִּילְמָא לְמַעוֹטֵי בְּמִשּׁוּי עֲדִיף – או שמא למעט בטירחת כובד המשא
56 עדיף, והיינו, שאם רוצה יכול לפנות בכלים קטנים יותר, אף שמחמת
57 כן יצטרך לטרוח ולילך יותר מארבע וחמש פעמים.
58 הגמרא תולה ספק זה במחלוקת תנאים: תָּא שְׁמַע – בא ושמע ראי

לחלות את הספק בדברי שני תנאים שנאמרו בשתי ברייתות, דְּתָנִי
חָדָא – שבברייתא אחת שנינו, מְפַנֵּן אִפְּלִי אֶרְבַּע וְחֲמֵשׁ קוֹפּוֹת
שֶׁל בְּרִי שְׁמֵן וְשֶׁל בְּרִי יוֹן, ומשמע, ארבע וחמש קופות ולא יותר,
וְתָנִי אֲדִידָה – ואילו בברייתא אחרת שנינו, מְפַנֵּם בְּעֵשֶׂר וּבְחֲמֵשׁ
עֲשָׂרָה, ולכאורה היינו בעשר ובחמש עשרה קופות, כלומר, שיכול
לפנות שיעור חמש קופות על ידי עשר או חמש עשרה קופות קטנות.
מָא – מהו יישוב הסתירה בדברי הברייתות, לֹא בְּמָה קְמִילָנִי –
האם לא בדבר זה נחלקו, דְּמֵר – התנא בברייתא הראשונה סָבֵר,
מַעוֹטֵי בְּהִילּוּבָא עֲדִיף – למעט בהילוך עדיף, ולכן התיר לפנות רק
בארבע וחמש קופות, וְמֵר – והתנא בברייתא השניה סָבֵר, מַעוֹטֵי
בְּמִשּׁוּי עֲדִיף – למעט במשא עדיף, ולכן התיר לפנות אפילו בעשר
וחמש עשרה קופות קטנות, ואף שמרבה בטורח ההילוך. נמצא
שנחלקו שתי הברייתות בשני צדדי הספק.

דוחה הגמרא: לֹא נחלקו בדבר זה, דְּכֹלִי עֲלָמָא – לדברי הכל מַעוֹטֵי
בְּהִילּוּבָא עֲדִיף, ולכן מותר לפנות רק בארבע וחמש קופות, וְמֵי
סָבֵרֶת – וכי סבור אתה שדברי הברייתא השניה 'בְּעֵשֶׂר וּבְחֲמֵשׁ
עֲשָׂרָה', אִקְוָהוּ קָא – עוסקים בקופות, ורצונה לומר שניתן לפנות
בעשר וחמש עשרה קופות ולהרבות בהילוך, לא כן הוא, אלא אֶפְרִין
קָא – דבריה אלו בכדים הם עוסקים, ורצונה לומר שאם יש לו
עשרה או חמשה עשר כדים, יפנה אותם בתוך חמש קופות כדי שלא
להרבות בהילוך, וְלֹא קִשְׂיָא, כי הָא – הברייתא הראשונה ששנינו
בה 'ארבע וחמש קופות' ולא מנתה את מנין הכדים, עוסקת באופן
דְּמִשְׁתַּקְלִי חָדָא – שניטל כל אחד מהכדים בְּקוֹפָה אחת, והיינו
כדים גדולים שמנינם כמנין הקופות, ארבע או חמש, וְהָא – הברייתא
השניה ששנתה 'בעשר ובחמש עשרה', עוסקת בכדים בינוניים
וקטנים, ששיעור 'עשר' עוסק באופן דְּמִשְׁתַּקְלִי תְּרִי תְּרִי – שניטלים
כל שני כדים בקופה אחת, נמצא שנטל בחמש קופות עשרה כדים,
והיינו כשהכדים בינוניים, וְהָא – שיעור 'חמש עשרה' עוסק באופן
דְּמִשְׁתַּקְלִי תְּלָתָא תְּלָתָא – שניטלים שלשה כדים בקופה,
נמצא שנטל בחמש קופות חמשה עשר כדים, וּבְרִיקוֹרִי דְּהֶרְפִּינָא –
ובכדים שעושים בהרפניא [שם מקום], שהם קטנים. נמצא שניתן
לדחות ולבאר שהברייתות אינן חלוקות ולדברי הכל מותר לפנות רק
בהילוך חמש פעמים. ולא פשטה הגמרא את הספק.

הגמרא מסתפקת ספק נוסף בשיעור 'ארבע וחמש קופות' האמור
במשנתנו: אִיבְעִיָּא לָהּ, הֵנִי 'אֶרְבַּע וְחֲמֵשׁ' דְּקָאֵמֶר הֵתָנָא, וביאר רב
חסדא בדבריו שדווקא ארבע וחמש מותר לפנות אבל לא יותר מכך,
אָף עַל גַּב דְּאִית לֵיה אוֹרְחִין טוֹבָא – האם גם כשיש לו הרהב
אורחים אסור לפנות יותר, או דִּילְמָא – או שמא, הַבֵּל לְפִי הָאוֹרְחִין,
שכאשר הם מרובים מותר לפנות יותר מארבע וחמש.
הגמרא מביאה ספק נוסף שיש להסתפק בו אם נאמר כצד השני
בספק הקודם: וְאִם תְּמַצִּי לִמֵּר – ואם תרצה לפשוט את הספק
ולומר שהַבֵּל לְפִי הָאוֹרְחִין, ויכול לפנות יותר מארבע וחמש קופות
כשיש אורחים רבים, יש להסתפק, חָדָא גְבֵרָא מְפַנֵּי לְכוּלָּהּ – האם
אדם אחד יכול לפנות את כל הקופות, או דִּילְמָא גְבֵרָא גְבֵרָא מְפַנֵּי
לְנַפְשֵׁיהּ – או שמא כל אחד ואחד מפנה לעצמו, כיון שיש טורח
מרובה כשאחד מפנה לכולם.

הגמרא מביאה ראייה ממעשי התנאים לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע
– בא ושמע ראייה לפשוט את הספק, דְּאִמֵּר רַבָּה אֶמֶר רַבִּי חֵיִיא,
פַּעַם אֶחָת הָלַךְ רַבִּי לְמָקוֹם אֶחָד, וְרָאָה מָקוֹם דְּחִיק לְתַלְמִידֵיהֶם,
שלא היה די מקום להושיבם, וַיֵּצֵא לְשָׂדֶה וּמִצָּא שָׂדֶה מְלֵאָה
עוֹמְרִים, וַעֲמִיר רַבִּי אֵת כָּל הַשָּׂדֶה בּוֹלָה – ופינה רבי את כל
העומרים (שְׁמַע מִיָּנָה הַבֵּל לְפִי הָאוֹרְחִין). וכן רב יוסף אָמֵר בשם
רב הושעיא, פַּעַם אֶחָת הָלַךְ רַבִּי חֵיִיא לְמָקוֹם אֶחָד, וְרָאָה מָקוֹם
דְּחִיק לְתַלְמִידֵיהֶם, וַיֵּצֵא לְשָׂדֶה, וּמִצָּא שָׂדֶה מְלֵאָה עוֹמְרִים, וַעֲמִיר
רַבִּי חֵיִיא כָּל הַשָּׂדֶה בּוֹלָה. ומכך שפינו רבי ורבי חייה את השדה
כולה, שְׁמַע מִיָּנָה – מוכח, שהַבֵּל לְפִי הָאוֹרְחִין, ומותר לפנות אף
יותר משיעור ארבע וחמש קופות, כפי הצורך.

של כדי שמן ושל כדי יין. והא דתנן בפ' "המביא" (ביצה דף כט:): כדי יין לא יביאם בסל ובקופה – היינו ממקום רחוק, דמחזיו כעבודין דחול, אבל הבא בביתו: **דבולי** עלמא למעוטי בהלובא עדיף. לא מצי למימר למעוטי במשוי עדיף, דהויא דקתני ד' וה' קפות לא מצי סבר הכי, דאיכא דהוה ליה למיתני בעשר וט"ו כשיעור ד' קופות. ואי' והא תנן בפרק "אין צידין" (שם דף כה:): שחטה בשדה – לא יביאנה במוט ובמוטה, אלא מביאה לאיברים, אף על גב דמפיש בהלובא הוה שאני, דאיכא טירחא יותר מדאי להביאה שלימה. אינ' משום דמחזיו כמוליכה למכור בשוק. והא דאמרין בריש "שואל" (לקמן דף קמח:): היכי ליעבד, דמליא בחצבא רבא תימלי בחצבא זוטא – קא מפשא בהלובא, דמליא בחצבא זוטא תמלא בחצבא רבא – קא מפשא במשוי הוה, כיון שנהנו למלואת המים בחצבא רבא או בחצבא זוטא – קשה להם לשנות מכותם שנהנו:

אע"י דאית ליה אורחין טובא או דילמא הכל לפי האורחין, מכאן יש להוכיח דהא דתנן במתניתין ד' וה' קפות הוי אפי' בשביל אדם אחד, דאי הוה נמי לפי האורחין, אמאי נקט ד' וה' ועוד: מדללא מספקא ליה אי חד מפני כולה, או כל חד חד לנפשיה. אלא בתל' הכל לפי האורחין, משמע הא אם אמר אף על גב דאיתרמו ליה אורחין טובא – ליכא לאיסתפקו. ואי אמרין דד' וה' קפות הוי לפי האורחין – אכתי איכא לספוקי אי חד גברא מפני לכולהו, או כל חד מפני לנפשיה, אלא משמע דפשיטא דד' וה' אינן לפי האורחין, אלא אפילו לצורך אדם אחד:

ולמעמיד רבי בנפשיה עימר. פי': כל השדה כולה:

דכתיב ויאמר ה' אם נא מצאתי חן וגו'. קסבר כמאן דאמר בשבועות (דף לה:): דהאי "השם" – קדש, דאיכא מאן דאמר הוה שווא חולף שלמלאים היה מדבר, שהיה מזמנים:

אובל מפירותיהן בעולם הזה. בפ' דקדושין (דף לט:) מפ': דהיינו אם היתה שקולה – מכרעת, דשכר מצות בהאי עלמא ליכא:

כיון

בדאמרי אינשי. חשבון קטן תחילה, ואם יצטרך ליותר – יפנה יותר. משום הכי נקט ד' ברישא וחדר חמשה, וזיה אפילו טובא: **שלא** יגמור. משום אשווי גופות: ברגלו. מפנה ברגלו לקאן ולקאן דרך חליקתו, דלא הוי טלטול: **תבואה צבורה**. מוכחא מילתא דהוקצה לאוצר: להסתפק. להאכיל לבהמתו: **אסור דברי רש"י** ודבי אהא

ב' בלפי לייא. כנגד היכן פונה הדרך הנה האמור להיפך: ר"ש מתיר מוקצה בכל מקום. וכן הוא מחמיר: **לייא**. היכן. כגון: חצי לנהרא, כנגד לייא דברכות (דף נח:). **לתך**. אכל בציר מהכי – לאו אוצר הוא: **לתך**. חצי כור הוא. ט"ו סאין: **בד' וה' קופות אין טפי** לא. בקופות עצמן הוא יפנה וימלאם אם ירצה, או שק בכתפו שיעור קופה בפעם אחת. אבל טפי, להלך יותר מה' פעמים, כגון לפנות בכלים קטנים וירבה בחילוף – לא: **למעוטי בהלובא עדיף**. ואע"ג דאפשי משוי הוא: או דילמא מעוטי משוי עדיף. ואם בא לפנות בכלים קטנים כשיעור ד' קופות – מותר. ולרב חסדא קבצי לה, דאמר ד' קופות – **ב' וט"ו**. קס"ד אקופות קאי, לומר שמפנה בקופות קטנות, וירבה בחילוף: **אפדון קאי**. ולא פליגי, והכי קאמר: **ב' בט"ו** יפנה באותן ד' קופות: **הא דמשתקלי חדא חדא בקופה**. הך דתנא ד' וה' – ולא נחת למנינא, דכדון איירי בבדין גדולים דמשתקלי חדא בקופה. וחד דתנא **ב' וט"ו** – איירי בכדים בינונים ובכדין קטנים, עשר כדמשתקלי תרי תרי בקופה, ט"ו כדמשתקלי תלתא תלתא בקופה דקטנים: **ב' דקדור דהרפניא**. בכדין של הרפניא: **איבעיא** להו. אליבא דרב חסדא: דחוק לתלמידים. שאין מקום לתלמידים להושבו: **ועימר**. פנה את העומרים, וברמלית הווי, ובפחות פחות מד' אמות: **ת"ש ועימר**. רבי. אלמא: חד גברא פניניה: **רבי בנפשיה עימר**. בתמיה: וכי אורחיה דנשיא ביהי? **בהשקמת ביהמ"ד**. מדשוי להו במתני' כי הדי: **מהשקמת בית המדרש**. דתנא דידן אקדמה ברישא: **אל נא תעבור**. ותיחזי וקלף לקבל האורחים: **ועיון תפלה**. לכון בתפלתו: **ה"ג**.

וראה מקום דחוק לתלמידים, ויצא לשדה ומצא שדה מלאה עומרים ועימר רבי כל השדה כולה (שמע מנה הכל לפי האורחין). ורב יוסף א"ר הושיעא: פעם אחת הלך ר' חייא למקום אחד וראה מקום דחוק לתלמידים, ויצא לשדה ומצא שדה מלאה עומרים ועימר ר' חייא כל השדה כולה. שמע מנה: הכל לפי האורחין. ועדיין תבעי לך: חד גברא מפני ליה לכולא, או דילמא כל גברא וגברא מפני לנפשיה? ת"ש "ועימר רבי". ולמעמיד, רבי בנפשיה עימר? אלא: צוה ועימר, ולעולם כל חד וחד מפני לנפשיה. "מפני האורחין וכו'". א"ר יוחנן: גדולה הכנסת אורחין בהשקמת בית המדרש, דקתני "מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש". ורב דימי מנהרדעא אמר: יותר מהשקמת בית המדרש, דקתני "מפני האורחין" וחדר "ומפני בטול בית המדרש". אמר רב יהודה אמר רב: גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה, דכתיב ("ויאמר ה'") אם נא מצאתי חן נא תעבור וגו'. א"ר אלעזר: בא וראה, שלא במדת הקב"ה מדת בשר ודם; מדת ב"ו – אין קטן יכול לומר לגדול "חמתן עד שאבא אצלך", ואילו בהקדוש ברוך הוא כתיב ("ויאמר ה'") אם נא מצאתי וגו'. אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי ויחנן: ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, וחקרן קיימת לו לעולם הבא. ואלו הן: הכנסת אורחין, וביקור חולים, ועיון תפלה, והשקמת בית המדרש, והמגדל בנין לתלמוד תורה, וחדן את חברו לכף זכות. איני? והא אנו (תנן): אלו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהן בעולם הזה וחקרן קיימת לו לעולם הבא, ואלו הן: כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחברו ות"ת כנגד פולחן (הני – אין, מידי אחרניא – לא) הני

ביון דחזיא לכהן שפיר דמי. אע"ג דאמר בשילהי כירה (לעיל דף מז.) דבגדי עניים
לעשירים לא – הכא לכ"ע חזיא, אלא איסורא הוא דרביע עליה. אבל התם – לא
חזו מחמת גריעותא ומהאי טעמא נמי לא אמרינן התם טעמא דבסמוך דאי בעי מפקר
לנכסיה. והא דאמר בפרק "כל הכלים" (לעיל ד' קכח.) שירי פרומויות שאין בהן ג' על ג'
– אין מטלטלין אותן. משמע: הא יש בהן שלש
על שלש – מטלטלים. היינו לעניים. א"נ: אפילו
לעשירים בבית עניים: דא"י בעי מפקר
לנכסיה. הוה מצי למימר כדלעיל: כיון דחזי.
אלא, כיון דמשכח טעמא דאפי' לדידיה מצי חזי
– אמר. ובפרק "כל שעה" (פסחים דף לה.) ובפרק
"שלשה שאכלו" (ברכות ד' מז.) איצטריך להאי
טעמא: דהא אידגון. מדנקט אידגון – משמע אפי'
לא ראה פני הבית. תימא: אכתי, אפילו הקדימו
בכרי נמי לא לחייב אלא באידגון וראה פני הבית
ויל: דאי לא כתב "והרמוותם" היא דכולם חייבין.
אפילו לא אידגון. השתא דכתי' קרא – מוקמי ליה
במסתבר, והיינו לא אידגון. שאפילו ראה פני
הבית לא היה חייב. א"נ: י"ל: הא דנקט אידגון –
היינו ככל דינו, שראה פני הבית, אלא דמילתא
דפסיקא נקט. דאיכא למאן דאמר בבא מציעא
(ד' פד.) דלא בעינן ראית פני הבית אלא בדיחיים
וענבים דלאו בני טורח נינהו: דא"י קמ"ל דאין
חומש מעכב. ואף על גב דמבאי לן בפרק
"הזהב" (שם דף נד.) אי מעכב אי לא, ולא פשיט
מהכא משום דהוה מצי למידדחיא אנבא דרנא תנייה:
אבל לא

הני נמי (בגמילות חסדים ש"י. ל"א: הני) בהני ש"י. כ.
ת"ר: תדן חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות. ומעשה באדם
אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעה"ב אחד בדרום
שלש שנים. ערב ויה"כ אמר לו: תן לי שכרי, ואלך ואזון
את אשתי ובני. אמר לו: אין לי מעות. אמר לו: תן לי
פירות. אמר לו: אין לי. תן לי קרקע. אין לי. תן לי בהמה.
אין לי. תן לי פרים וכסות. אין לי. הפשיל פליו לאחוריו,
והלך לביתו בפחי נפש. לאחר הרגל נטל בעה"ב שכרו
בירו, ועמו משוי ג' חמורים, אחד של מאכל ואחד של
משקה ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו. אחר שאכלו
ושתו נתן לו שכרו. אמר לו: בשעה שאמרתי לי "תן לי
שכרי" ואמרתי "אין לי מעות" במה חשדתי? ואמרתי:
שמוא פרקמטיא בוזל נודמנה לך, ולקחתך בהן. ובשעה
שאמרתי לי "תן לי בהמה" ואמרתי "אין לי בהמה" במה
חשדתי? ואמרתי: שמוא מושפך ביד אחרים. בשעה
שאמרתי לי "תן לי קרקע" ואמרתי לך "אין לי קרקע" במה
חשדתי? ואמרתי: שמוא מוחפך ביד אחרים היא. ובשעה
שאמרתי לך "אין לי פירות" במה חשדתי? ואמרתי: שמוא אינן מעושרות. ובשעה
שאמרתי לך "אין לי פרים וכסות" במה חשדתי? ואמרתי: שמוא הקדיש כל נכסיו לשמים. א"ל: העבודה,
כך היה: הדרתי כל נכסי בשביל הורקנום בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חבירי בדרום
התירו לי כל גרד. ואתה, בשם שדנתני לזכות – המקום דין אותך לזכות. ת"ר: מעשה בחסיד
אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל ולמלון השביכה תחת מרגלותיו, למחר ירד וטבל ושנה
לתלמידיו. ואמר (להן): בשעה שהשפכתיה תחת מרגלותי במה חשדתי? אמרנו: שמוא יש בנו
תלמיד שאינו דרוק לרבי. בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתי? אמרנו: שמוא מפני טורח הדרך
איננו קרי לרבי. אמר להם: העבודה, כך היה. ואתם, בשם שדנתוני לכף זכות – המקום דין
אתכם לכף זכות. תנו רבנן: פעם אחת הוצרך דבר אחד לתלמידי חכמים אצל מטרונתא אחת,
שפל גדולי רומי מצויין אצלה. אמרו: מי ילך? אמר להם ר' יהושע: אני אלך. הלך רבי יהושע
ותלמידיו, כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפיליו ברחוק ארבע אמות, ונכנס ונעל הדלת בפניהן.
אחר שניצא ירד וטבל, ושנה לתלמידיו. ואמר (להן): בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתי? אמרנו: כסבור רבי "לא יכנסו דברי קדושה
במקום טומאה". בשעה שגעלתי במה חשדתי? אמרנו: שמוא דבר מלכות יש בינו לבינה. בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתי?
אמרנו: שמוא ניתנה צינורא מפיה על בגדיו של רבי. אמר להם: העבודה, כך היה. ואתם, בשם שדנתוני לזכות – המקום דין אתכם
לזכות. "מפנין תרומה מהורה וכו'". פשיטא! לא צריכא. דמנחה ביד ישראל. מהו דתימא: כיון דלא חזיא ליה – אסור, קמ"ל: כיון דחזיא
לכהן – שפיר דמי. "ודמאי (וכו')". דמאי, הא לא חזי ליה?! כיון דאי בעי, מפקר ליה לנכסיה ויהוה עני, וחזיא ליה – השתא נמי חזי
ליה. דתנן: מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. ואמר רב הונא; תנא, ב"ש אומרים: אין מאכילין את העניים דמאי ואת
האכסניא דמאי, וב"ה אומרים: מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. "ומעשר ראשון שנישלה תרומתו וכו'". פשיטא! לא
צריכא שהקדימו בשבולים, ונטלה הימנו תרומת מעשר, ולא נטלה הימנו תרומה גדולה. וכי הא (דא"ר אבהו אר"ל: מעשר ראשון
שהקדימו בשבולין – פטור מתרומה גדולה, שגא' "והרמוותם ממינו תרומת ה' מעשר מן המעשר" מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא
תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר. א"ל רב פפא לאבוי: א"ה אפי' הקדימו בכרי נמי לפטור! א"ל: עליך אמר קרא "מכל מתנותיכם
תרמו וגו'". ומה ראית? האי אידגון, והאי לא אידגון. "ומעשר שני וכו'". פשיטא! לא צריכא, שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, הא
קמ"ל – דאין חומש מערב. "והתרומם היבש כו'". דווקא יבש, אבל לח – לא. מ"מ? כיון דמירר – לא אכלה.

שלא

ה"ג הני נמי בהני ש"י. כ. הכנסת אורחים וביקור חולים היינו בגמילות חסדים, ונעין
תפלה היינו בכלל גמילות חסדים, דכתיב (משלי יא) "גומל נפשו איש חסד". השקמת
בית המדרש וגידול כנים לתלמוד תורה – היינו תלמוד תורה. דן את חבירו לכף זכות
– בכלל הקצת שלום, דמתוך שהוא מקריע לזכות, ואמר: לא קטא לי בזאת, אנטס
היה, או לטובה נתפסון – יש שלום בינינו. ורבי
יוחנן לפירש לך אתה, דבבבלי ג' דמתניתין
איתגודו להנך ו'. ואיכא נמי לכבוד אב ואם,
ורבי יוחנן לא פליג עליה: בפחי נפש. בדאבון
נפש: מוחפך. שנותנה לחברו כקר וקר כורין
לשנה: כל היכא דאמרין מעשה בחסיד אחד
או רבי יהודה בן בבא, או רבי יהודה ברי
אלעאי: ריבת. נערה: שאינו דרוק לרבי. שאינו
מכיר במדותיו, לסמוך עליו ולהניחה אצלנו:
מטרונתא. גויה: דבר מלכות. וצריך
להעלימו: צינורא. רוק וקורו על הגוים שיהיו
קובים לכל דבריהם: מאכילין לעניים דמאי.
לא אסרוהו עליהם, מפני שצריכים לחזור על
פתח ע"ה, וסמכו על שרוב עמי הארץ מעשרין:
אכסניא. (ב) חיל של מלך ישראל, ומטילו על
בני העיר לפרנס: שנישלה תרומתו. קס"ד:
תרומת מעשר שהלך נותן לכהן, וכ"ש תרומה
גדולה שיש על ישראל להפריש, והפרישו
קודם שנתן המעשר ללוי: שהקדימו בשבולין.
לתרומה. וישראל היה לו להפריש תרומה
גדולה תחילה, דכתיב (שמות כב) "מלאכה
ודמעך לא תאחר". מלאכה – אלו בכורים
מכאן שהמקדים תרומה לבכורים לוקה.
"ודמעך" – זו תרומה. שאם הקדים מעשר
לתרומה – לוקה. והנימ – משתמרת בכרי
לוקה אם הקדים מעשר לתרומה. אבל
הקדים למעשר קודם לתרומה בשבולים –
אינו לוקה: ותרומותם ממינו. כלום כתיב: גבי
תרומת מעשר: מכל מתנותיכם וגו'. נמי
כלום כתיב: גבי תרומת מעשר, וקאמר: "את
כל תרומת ה' – כל – משמע כל צד תרומה
שבו: תמי. דנתמרה: אידגון. וקחל עליו חובת
תרומה, דכתיב (דברים יח) "ראשית דגנך".
הלקח, כי שקלה לוי – בעי אהורי לכהן תרי
ממנה שבו ברישא, וקחל אחד מעשרה:
דמירר. שהוא מר:

אבל

מתרצת הגמרא: הני גמי – אף דברים אלו שאמר רבי יוחנן (בגמילות
 חסדים שייכי ו-)הם שייכים. לישנא אחרת, הני – דברים אלו
 שאמר רבי יוחנן) פהני שייכי – שייכים וכלולים בדברים אלו
 שבמשנה. לפי שהכנסת אורחים וביקור חולים הם גמילות חסדים
 שנזכרה במשנה, וכן עין תפילה הוא בכלל גמילות חסדים, שנאמר
 (משלי יא ה) גמל נפשו איש חסד, ונפש' היינו תפילה, שנאמר לגבי
 חנה (שמואל א' א טו) ואשפך את נפשי לפני ה'. והשכמת בית המדרש
 וגידול בנים לתלמוד תורה, הם תלמוד תורה שנזכר במשנה. והדן
 את חבריו לכף זכות הוא בכלל הבאת שלום שבמשנה, שמתוך
 שאדם אמר שחבירו לא חטא לו, אלא אנוס היה או לטובה התבין,
 מתוך כך יש שלום ביניהם. ורבי יוחנן בא לפרש את המשנה, שששת
 הדברים שהזכיר כלולים בדברים שהזכירה המשנה. אמנם אף הוא
 מודה שאף כיבוד אב ואם שנזכר במשנה אוכל פירותיו בעולם הזה,
 אך לא הזכירו לפי שלא ראה דבר שיש להוסיף עליו ולפרשו.
 הגמרא מביאה כמה ברייתות בענין כף זכות: תנו רבנן בברייתא, הדין
 חבירו לכף זכות, דנין אותו בשמים לזכות. ומעשה באדם אחד
 שירד מגליל העליון, ונשכר לעבוד אצל בעל הבית אחד בדרום
 שלש שנים. ערב יום הכפורים אמר לו השכיר לבעל הבית, תן לי
 שכרי, ואלך ואזון את אחתי ובני. אמר לו בעל הבית, אין לי
 מעות. אמר לו השכיר, תן לי פירות בשכרי. אמר לו בעל הבית,
 אין לי. אמר לו השכיר, תן לי קרקע בשכרי. אמר לו בעל הבית,
 אין לי. אמר לו השכיר, תן לי בהמה. אמר לו בעל הבית, אין לי.
 אמר לו השכיר, תן לי פרים וקטנות. אמר לו בעל הבית, אין לי.
 הפשיל השכיר כליו לאחוריו, והלך לביתו בפסח נפש – בדאבון
 נפש.
 לאחר הרגל, נמל בעל הבית ששכרו של השכיר בידו, ועמו משוי
 שלשה חמורים – שלשה חמורים טעונים משא, אחד של מאכל,
 ואחד של משהתה ואחד של מיני מנדים, והלך לו לביתו של
 השכיר. לאחר שאכלו ושתו, נתן לו שכרו. אמר לו בעל הבית
 לשכיר, בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרת לי שאתה לא מעות,
 במה חשדתני כלומר, איך דנת את מעשי. השיב השכיר, אמרת,
 שמא פרקמטיא – (סחורה) בזול נדמנה לך, ולקחת בהן – וקנית
 הסחורה במעות שיעדת לי, ולכן אינן בידך. שוב שאל בעל הבית,
 ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה, ואמרת לי שאתה לא מעות, במה
 חשדתני. השיב השכיר, אמרת, שמא מושכרת בהמתך ביד
 אחרים. שאל בעל הבית, ובשעה שאמרת לי תן לי קרקע, ואמרת
 לי שאתה לא מעות, במה חשדתני. השיב השכיר, אמרת, שמא
 מושכרת ביד אחרים היא, שנתת להם לעבוד את השדה בשכר כך
 וכך כורים לשנה. שאל בעל הבית, ובשעה שאמרת לי שאתה לא
 פירות, במה חשדתני. השיב השכיר, אמרת, שמא אינן מעושרות
 וטבל הם, ולא יכולת ליתנם לי. שאל בעל הבית, ובשעה שאמרת
 לי שאתה לא פרים וקטנות, במה חשדתני. השיב השכיר, אמרת,
 שמא הקדש בעל הבית את כל נכסיו לשמים. אמר לו בעל הבית,
 העבודה – (לשון שבועה) ששך היתה, אכן הדרתי כל נכסי לשמים,
 שהקדשתי לשמים כדי להדירם ולאוסרם על כל העולם, בשביל
 – (בגלל) הורקנום בני, שלא עסק בתורה, ורציתי שלא יגיע אליו
 כלום מממוני, ובשבילי אצל חבירי שפדונו, התירו לי כל נדרי,
 ויכולתי לבוא ולשלם לך. ואתה, בשם שדנתני לזכות, המקום דין
 אותך לזכות.
 ברייתא נוספת: תנו רבנן, מעשה בחסיד אחד שפדה מהשבי ריבה
 – (נערה) אחת, בתי ישראל, ובבואו למלון השביה תחת מרגלותיו
 – (בסמוך לרגליו). למחר ירד וטבל, ושנה לתלמידיו, ואמר להן,
 בשעה שהשבתי תחת מרגלותי, במה חשדתני, כלומר, איך
 דנתם את מעשי. אמרו לו, אמרנו, שמא יש בנו תלמיד שאינו ברוך
 לרבי, כלומר, שאין רבינו מכיר במידותיו אם הגון הוא ואפשר
 לסמוך עליו להשאיר בינינו בלילה, ולכן השכבת אותה אצלך.
 אמר להם, ובשעה שירדתי וטבלתי, במה חשדתני. אמרו לו,

אמרנו, שמא מפני טורח הדרך אירע קרי לרבי והוצרכת להטירה.
 אמר להם, העבודה – בשבועה ששך היה. ואתם, בשם שדנתני
 לכף זכות, המקום דין אתכם לכף זכות.
 ברייתא נוספת: תנו רבנן, פעם אחת הוצרך דבר אחד לתלמידיו
 חכמים אצל מטרוניתא ונכרית אחת, שכל גדולי רומי מצויין
 אצלה. אמרו החכמים, מי ילך אליה. אמר להם רבי יהושע, אני
 אלך. הלך רבי יהושע ותלמידיו. בין שהגיע לפתח ביתה, חלץ
 תפיליו ברחוק ארבע אמות ונכנס, ונעל הדלת בפניהן. אחר
 שיצא, ירד וטבל, ושנה לתלמידיו, ואמר להן, בשעה שהלצתי
 תפילי, במה חשדתני. אמרו לו תלמידיו, אמרנו, בסבור רבי,
 שלא נכנסו דברי קדושה ו-)התפילין במקום טומאה. אמר להם,
 בשעה שנעלתי את הדלת, במה חשדתני. אמרו לו, אמרנו, שמא
 דבר מלכות יש בינו לביתה, וצריך להעלימו שלא ישמעו אחרים.
 אמר להם, בשעה שירדתי וטבלתי, במה חשדתני. אמרו לו,
 אמרנו, שמא ניתנה צינורא – שמא ניתן רוק מפיה של המטרוניתא
 על בגדיו של רבי ונטמא, שגזרו חכמים על הנכרים שיטמאו כזבים
 ורוקם מטמא, ולכן טבל. אמר להם, העבודה, כך היה. ואתם, בשם
 שדנתני לזכות, המקום דין אתכם לזכות.
 שנינו במשנתנו (לעיל קכז), שמותר לפנות קופות תבן ותבואה
 לדבר מצוה, ואין חוששים לטרוח, אולם הדיתר הוא רק בקופות
 שאין מוקצה. המשנה מפרטת כמה מינים המותרים בפניהן וכמה
 האסורים, והגמרא דנה בהם. שנינו במשנה: מפני תרומה מהורה
 וכו' שהיא בכלל הדברים שאינם מוקצה. מקשה הגמרא: פשיטא
 שאינה מוקצה, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיע זאת. מתרצת
 הגמרא: לא צריכא, אלא באופן דמנחה – שמונחת התרומה ביד
 ישראל. מהו דתימא, בין דלא חזיא ליה – כיון שאין התרומה
 ראויה לישראל, שהרי אסורה לו באכילה ואינו יכול לתתה
 לבהמתו, אסור לטלטלה, שהרי היא מוקצה מחמת גופו, קא משמע
 לן התנא, דבין דחזיא לכהן, שפיר דמי – שכיון שראויה התרומה
 לכהן, מותר לטלטלה ואינה מוקצה אף לישראל, שכל הראוי לזה
 אינו מוקצה אף לזה.
 עוד שנינו במשנה: ודמאי (וכו'), שמותר לפנותו ואינו מוקצה.
 מקשה הגמרא: דמאי, קא לא חזי ליה – הרי אינו ראוי לו בשבת,
 שאסור לאכלו ואי אפשר לתקנו, ומדוע אינו מוקצה.
 מתרצת הגמרא: בין דאי פני, מפני ליה לנכסיה ויהוה עני, וחזיא
 ליה – כיון שאם רוצה, מפקיר את נכסיו ונעשה עני, ונעשית תבואה
 זו ראויה לו, שהדמאי מותר לעניים, השתא נמי חזי ליה – אף עתה,
 קודם שהפקיר נכסיו, נחשבת התבואה ראויה לו, ומותר לטלטלה.
 והיכן מצינו שדמאי מותר לעניים, דהני (דמאי פ"ג מ"א), מאכילין את
 העניים דמאי, לפי שהדמאי אין איסורו מן התורה אלא מדברי
 חכמים, ולא אסורו על העניים משום שצריכים הם לחזור על פתחי
 עמי הארצות שנותנים להם דמאי, וסמכו חכמים על כך שרוב עמי
 הארץ מעשרים, וכן מאכילים את האכסניא ו-)חילות של מלבי
 ישראל דמאי, שהמלך מטיל על בני העיר שהחילות נמצאים בה
 לזונם, והם כעניים שהרי אינם בבתיהם. מביאה הגמרא ברייתא
 בענין זה: ואמר רב הונא, תנא בברייתא. בית שמאי אומרים, אין
 מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. ובית הלל
 אומרים, מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי.
 עוד שנינו במשנה: ומעשר ראשון שניטלה תרומתו וכו', שמותר
 לפנותו ואינו מוקצה. הגמרא מבניה עתה, שניטלה תרומתו היינו
 שניטלה מהמעשר ראשון תרומת מעשר שהלוי נותן לכהן, וכל שכן
 שביטל נטלה ממנו תרומה גדולה שעל הישראל (ובעל השדה) מוטל
 להפריש לכהן, שהפרישה קודם תניית המעשר ללוי. מקשה הגמרא:
 פשיטא שמעשר זה אינו מוקצה, שהרי הוא מותר באכילה, ומדוע
 הוצרכה המשנה להשמיע. מתרצת הגמרא: לא צריכא, אלא
 באופן שהקדימו בשבולים – שהפריש מעשר ראשון קודם הפרשת
 תרומה גדולה, בעוד התבואה בשיבולים, קודם שנעשה מירוח בגורן.

הגמרא מבארת את החידוש בדברים שמנתה המשנה שמוקצים הם, ואסור לפנותם. שנינו במשנה: **אָבֵל לֹא מִפְּנֵי אֶת הַטָּבֵל וְכוּ'**, מקשה הגמרא: הלא **פְּשִׁיטָא** שטבל הוא מוקצה ואסור לפנותו, שהרי אסור לאוכלו ואי אפשר לתקנו בשבת, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא**, אלא **בְּטָבֵל טָבֵל מִדְּרַבְנָן**, כגון **שְׁדַעְעוּ בְּעֵצֵיךְ שְׂאִינוּ נָקֹב**, שמן התורה אינו חייב בתרומות ומעשרות וחייבו הוא רק מדברי חכמים, והיה מקום לומר שכיון שמן התורה אינו טבל יהא מותר לטלטלו, ומשמיענו התנא שאסור לטלטלו.

עוד שנינו במשנה: **וְלֹא מַעֲשֵׂר רִאשֹׁן וְכוּ'**, שלא ניטלה תרומתו, שאסור לפנותו. הגמרא מבינה עתה בכונת המשנה, שלא ניטל מן המעשר ראשון תרומת המעשר שצריך הלוי להפריש לכהן. מקשה הגמרא: הלא **פְּשִׁיטָא** שמעשר זה הינו מוקצה ואסור לפנותו, שהרי אסור ללוי לאכלו, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא**, אלא באופן שֶׁהַקְדִּימוֹ בְּכָרִי – שהקדים בעל השדה ליתן מעשר ראשון ללוי קודם הפרשת תרומה גדולה לכהן, כאשר התבואה כבר התמרחה בכרי וכבר התחייבה בתרומה, ומדובר **שְׁנֵטֵל מִמֶּנּוּ** – ממעשר ראשון זה, **מַעֲשֵׂר** – (תרומת מעשר), **וְלֹא נִפְלָה מִמֶּנּוּ תְּרֻמָּה גְדוֹלָה**. ועל כך נאמר במשנה שהמעשר מוקצה, שאסור הוא באכילה עד שיופרש ממנו לכהן תרומה גדולה. וחידוש שי בדבר, מהו **מִהוּ דְרִימָא**, שהדין הוא **כְּדָאֲמַר לִיה רַב פֶּפְאָ לְאַבְיָ לְעִיל (קבוצה)**, שאפילו הקדים מעשר לתרומה אחר שהתמרחה התבואה בכרי, יש לנו לפטרו מתרומה גדולה ומותר המעשר באכילה, וממילא אין זה מוקצה, **קָא מַשְׁמַע לָן** שהדין הוא **כְּדָשְׁנִי לִיה** – כפי שהשיב לו **אַבְיָ** לרב פפא, שבאופן זה חייב הלוי ליתן לכהן תרומה גדולה מהמעשר ראשון, וכל זמן שלא הפרישה הוא טבל ואסור באכילה, ומוקצה הוא ואסור לפנותו.

עוד שנינו במשנה: **וְלֹא אֶת מַעֲשֵׂר שְׁנִי וכו'** והקדש שלא נפדו, שאסור לפנותם. מקשה הגמרא: הלא **פְּשִׁיטָא** שמוקצים הם ואסור לפנותם, שהרי אסור לאכול הקדש בלא פדיון, ואסור לאכול מעשר שני מחוץ לירושלם בלא פדיון, ואינו יכול לפדותם בשבת, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא**, אלא באופן דְּנִפְדּוֹ, **וְלֹא נִפְדּוּ בְּחֵלְכֶתָן**, והיינו, **מַעֲשֵׂר** שני שנפדה שלא כהלכתו, כגון **שֶׁפְּדָאוּ עַל גְּבִי אִסְמִיזוּן** – מטבע שאין עליו צורה, **דְּרַחְמָנָא אֲמַר** (דברים יד כה) לגבי פדיון מעשר שני וְנִתְּתָה בְּקֶסֶף, וְצִרְתָּ הַבֶּסֶף בִּידֶךָ, וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בו', ומתיבת 'וצרת' דרשו חכמים, שיש לחלל המעשר שני על דָּבָר שֵׁשֶׁשׁ בּו צִוְּיָה, והשמיענו התנא דין זה, שאין מעשר שני מתחלל על אסימון שאין בו צורה, והמעשר שני נשאר באיסורו והוא מוקצה. וְהִקְדַּשׁ שנפדה שלא כהלכתו, כגון שֶׁחִלְלוּ עַל גְּבִי קֶרֶקַע, דְּרַחְמָנָא אֲמַר לגבי מקדיש שדה ובא לפדותה וְנִתְּנָה הַבֶּסֶף וְקָם לוֹ, והיינו הפסוק (ויקרא כו יט) וַיִּסֶּף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף עֶרְפָּךְ עָלָיו וְקָם לוֹ, ומתיבת 'כסף' למדנו שאי אפשר לפדות הקדש בקרקע. והשמיענו התנא דין זה, שאין הקדש מתחלל על הקרקע, ונמצא שההקדש עדיין באיסורו והוא מוקצה.

שנינו במשנה: **וְלֹא מִטְּלָטִים אֶת הַלֹּחַף** – מין קטניות, כשהוא חי, שאינו ראוי אפילו למאכל בהמה, רבן שמעון בן גמליאל מותר בלוח, מפני שראוי הלוח למאכל עורבים.

הגמרא מביאה ברייתא בענין טלטול דברים הראויים לאכילת בעלי חיים: **תַּנּוּ רַבָּנָן, מִטְּלָטִין אֶת הַחֶזֶב** – מין עשב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכָל הָרְאוּ לְצִבְיִים, ודעתו להאכילם את החזב, ואינו מקצהו מדעתו. וכן מטלטלים את התרדל מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכָל הָרְאוּ לְיוֹנִיִּים. רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אֵיךְ מִטְּלָטִין שְׂבָרִי וְכוּכִית מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכָל הָרְאוּ לְנַעֲמִיּוֹת – בנות היענה, ודרך בני מלכים לגדל. וכל ישראל בני מלכים הם וראוי שיהיו להם נעמיות האוכלות שברי זכוכית, והרי הם ראויים לתשמיש האדם ואין בהם דין מוקצה. מוסיפה הברייתא: **אֲמַר לִיה רַבִּי נֶתָן לַרְבֵּן שֶׁמַּעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אֵלָּא**

מַעֲתָה לְדַבְּרִיךְ יֵשׁ לַהֲקָשׁוֹת שֶׁאֵין חֲבִילִי זְמוּרוֹת יִטְלָטְלוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכָל לְפִילִין, ובני מלכים מגדלים פילים, וכל ישראל ראויים שיהיו להם פילים, ואין מאכלם מוקצה. מבארת הגמרא את סברת רבן שמעון בן גמליאל שלא התיר לטלטל מאכל פילים: **וְרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר** שאין לדמות שברי זכוכית שהן מאכל נעמיות לחבילי זמורות שהן מאכל לפילים. מפני שְׁנַעֲמִיּוֹת שְׂבָרִי – מצויות הן, ולכן מותר לטלטל מאכל הראוי להן, אך פִּילִין לֹא שְׂבָרִי – אינם מצויים, שאף בני מלכים אין דרכם לגדל פילים, ולכן אסור לטלטל מאכלם.

הגמרא דנה בדעת רבן שמעון בן גמליאל: **אֲמַר אֲמִימַר, וְהוּא – מַה שֶׁהִתִּיר רַבָּן שֶׁמַּעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְטַלְטֵל שְׂבָרִי זְכוּכִית, הוּא רַק בְּאוֹפֶן דְּאִית לִיה** – שיש לו נַעֲמִיּוֹת, אבל כשאין לו נעמיות, מאכלן מוקצה ואסור לטלטלו. **אֲמַר רַב אֲשִׁי לְאִמִּימַר, אֵלָּא** לדברך, כיצד תבאר מה דְּקָאֲמַר לִיה רַבִּי נֶתָן לַרְבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְהִמָּה עָלָיו שֶׁלְדַבְּרִיו אֵף חֲבִילִי זְמוּרוֹת יִטְלָטְלוּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכָל לְפִילִין, אִי אִית לִיה פִּילִין – אם מדובר שיש לו פילים, **אֲמַר לֹא** – מדוע לא יתירו לו לטלטל את מאכלם, הרי דברים אלו ראויים הם לו לצורך האכלת הפילים, ומה הקשה רבי נתן על דבריו. **אֵלָּא** ודאי כוונת רבי נתן להקשות על אופן שאין לו פילים, אלא **רְאוּי** שיהיו לו פילים, **הָכָא נִמְי' – אֵף מַה שֶׁהִתִּיר רַבָּן שֶׁמַּעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְטַלְטֵל שְׂבָרִי זְכוּכִית, הוּא אֵף בְּאוֹפֶן שֶׁאֵין לוֹ נַעֲמִיּוֹת אֲלָא שְׂרָאוּי** שיהיו לו.

הגמרא מונה כמה תנאים הסוברים שכל ישראל בני מלכים הם: **אֲמַר אֲבִי, רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא, כּוֹלְהוּ סְבִירָא לְהוּ – כּוֹלֵם סוֹבְרִים שְׂכָל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִּים הֵם**, וכל הראוי לבני מלכים, ראוי לכל ישראל. ומבאר אבבי היכן מצאנו כן בדברי כל אחד מתנאים אלו. **רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, הָא דְּאֲמַרְן – זֶה אֲמַרְנוּ לְעִיל**, שמתיר לטלטל מאכל עורבים ומאכל נעמיות, וטעמו הוא משום שסבר שכל ישראל בני מלכים הם וראויים לגדלם. ואף **רַבִּי שְׁמַעוֹן** סובר שכל ישראל בני מלכים הם, דְּהִתְנָן במשנה (לעיל קא). שמי שחש כאב במתניו רשאי לטוֹכֵן בְּשֶׁמֶן, ואין בכך משום איסור רפואה בשבת, מפני שאין גופו שעושה כן לרפואה, שאף כשאין לו מכה דרכו לטוֹךְ שֶׁמֶן עַל גִּבּוֹ, אבל לא יטוֹךְ שֶׁמֶן וּרְד מִפְּנֵי שֶׁדַּמּוֹ יִקְרִים וְיִנְכַּר שֶׁסָּבּוּ לְרִפּוּאָה. אֲמַרְנָם בְּנֵי מַלְכִּים סְבִין בִּשְׁבֶּת עַל גְּבִי מִבּוֹתֵיהֶן שֶׁמֶן וְוֶרֶד, שֶׁבֶן דְּרָבָן שָׁל בְּנֵי מַלְכִּים לְסוּךְ בְּחוּל אֶפִּילוֹ כְּשֶׁאֵין לָהֶם מְכָה, וְלֹא יִנְכַּר שֶׁסְכִין אוֹתוֹ לְרִפּוּאָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִּים הֵם, וּמוֹתֵרִים לְסוּךְ שֶׁמֶן וְוֶרֶד. ואף **רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא** סוברים שכל ישראל בני מלכים, דְּהִתְנָא בְּבִרְיָתָא לְגַבִּי בַּעַל חוּב, הָרִי שֶׁהָיוּ נוֹשְׁפִין בּוֹ אֵלָּה מָנָה – אדם שחייב לאחרים אלף זוז, וְהוּא לְבוֹשׁ אֵיצְטְלָא – (טלית) בַּת – (השוה) מָנָה מָנָה שֶׁהֵם עֲשֵׂרֵת אֲלָפִים זוז, מִפְּשִׁטִּין אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ וּמוֹכְרִים אוֹתוֹ, וְבַדְמִים שֶׁמִּקְבָּלִים תְּמוּרָתָה מִלְּבִישֵׁין אוֹתוֹ אֵיצְטְלָא זולת יוֹתֵר הִרְאוּתָה לּוֹ לְפִי כְבוֹדוֹ, וּמִהַמַּעוֹת הַנּוֹתָרִים פּוֹרְעִים אֵת הַחוּב. תֵּנָא מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל וְתֵנָא מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא, כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֵף הָעֲנִיִּים שֶׁבָהֶם רְאוּיָן לְאוֹתָהּ אֵיצְטְלָא הַשּׁוּה מָנָה מִנָּה, מִשּׁוּם שֶׁבְנֵי מַלְכִּים הֵם. וּלְפִיכָךְ אֵין מוֹכְרִים אוֹתָהּ כְּדִי לְפָרוֹעַ אֵת חוּבוֹ.

שנינו במשנה: **חֲבִילִי קֵשׁ וְחֲבִילִי עֵצִים וְחֲבִילִי זָרִידִים כּו', אִם הִתְקִינָן לְמַאֲכָל בַּהֲמָה, כְּלוּמַר שֶׁהוֹמִינָם לָכֵךְ מִעֲרַב שֶׁבֶת, מִטְּלָטִין אוֹתוֹן, וְאִם לֹא, אֵין מִטְּלָטִין אוֹתוֹן, מִפְּנֵי שֶׁסֶתֶם עֵצִים וְזָרִידִים עוֹמְדִים לַהֲסָקָה וְהֵם מוֹקְצִים.**

מביאה הגמרא שנחלקו בכך תנאים: **תַּנּוּ רַבָּנָן בְּבִרְיָתָא, חֲבִילִי קֵשׁ וְחֲבִילִי עֵצִים וְחֲבִילִי זָרִידִים, אִם הִתְקִינָן** – (הוֹמִינָם) לְמַאֲכָל בְּהֵמָה מִטְּלָטִין אוֹתוֹן, וְאִם לֹא אֵין מִטְּלָטִין אוֹתוֹן מִפְּנֵי שֶׁסֶתֶם חֲבִילוֹת קֵשׁ וְעֵצִים עוֹמְדוֹת לַהֲסָקָה. רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אֶפִּילוֹ חֲבִילוֹת שֶׁהוֹמִינָן לְמַאֲכָל בַּהֲמָה, יֵשׁ מִהֶן שֶׁאֲסוּר לְטַלְטֵל, שְׁחֲבִילִין הַנִּשְׁטָלִין בְּיָד אֶחָד מוֹתֵר לְטַלְטֵל, אֲבָל חֲבִילוֹת גְּדוּלוֹת הַנִּיטְלוֹת בְּשִׁטִּי יָרִים אֲסוּר לְטַלְטֵל, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ טוֹרַח בְּטִלְטוּלָם. מְבִיאָה

שבת. פרק שמונה עשר – מפנין דף קבח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קסט
רש"י
תוספות

אבל לא את הטבל. והא דאמר רבה בפרק "כירה" (לעיל דף מג.) טבל מוכן הוא אצל שבת, שאם עבר ותיקנו – מתוקן, דמי לענין ביטול כלי מדיכנו, שלא החמירו כמו לענין טלטול בידים: **שפרא** אגב אסימון. הא דנקט אסימון – היינו דלא כרבי דוסא דפרק "הזהב" (ב"מ דף מג.) ודחה מצי למימר "מעט הניתנות סימן לבית המרחץ" ל"ה, אלא משום דאם כן – מאי קמ"ל, אבל השתא – קמ"ל כרבנן: **ונתן** הבסוף וקם לו. אין הפסוק כן אלא "ויסוף חמישית כסף ערבך עליו וקם לו" (ויקרא כז) ודרך הש"ס לקצר ולומר בלשון אחר קצר, כי הדיא דפרק "הדר" (עירובין דף סה.) רבי חנינא ביומא דרתח לא מצלי, שנאמר "בצר אל יזדה", ובפרק "הרואה" (ברכות דף נה.) שנאמר "כל החלומות תולכים אחר הפה", וקשה לר"י נימא כסף דוקא וכ"ת דשוה כסף בכסף חדא דגבי נזקין מצריכין קרא "שיבי" – לרבות שוה כסף, ועוד: דאם כן – אפילו קרקע נמי, ומגלן למעוטי קרקע? ואומר ר"י: דמכלל ופרט נפקא, כדתן בבבכות בפרק "יש כבוד לנחלה" (דף נא.) אין פורין לא בעבדים דבעי למימר: ולא הקדשות, ומפרש בגמרא דבעי למימר: ולא הקדשות בכל אלו. לענין פדיון כבוד דרשין התם כלל ופרט "ופדיו מנן חדש" – כלל "כסף" – פרט, "תפדה" – חזר וכלל. מה הפרט מפרש דבר המטלטל בר, ה"ג איכא למימר בפדיון הקדשות: "ונתן" – כלל, "כסף" – פרט, "וקם לו" – חזר וכלל בר, מיהו, בת"כ דריש ליה מקרא אחרינא: "וכל ערבך וימיה בשקל הקדש" מה ת"ל? לפי שנאמר "תפדה" יכול בעבדים ושטרות וקרקע" – ת"ל: "בשקל הקדש". אין לי אלא סלעים, מניין לרבות כל דבר המטלטל? ת"ל: "ופדה בערבך". איכ' למח נאמר "בשקל" פרט לעבדים ושטרות וקרקעות. אלא כן דרך הש"ס שאינו מביא עיקר הדרשה. כמו שרגיל להביא | (כתובות דף מה) "בנעריה בית אביה" – כל שבח נעורים לאביה, אע"ג דההוא בהפרת נדרים הוא דכתביה. וכן הרבה: **רשב"ג** אומר אף מטלטלין שבירי וכוית. משמע דמודה לת"ק דמתיי חרדל. והא דתנן "רשב"ג מתיר בלוק" – וכל שכן דמתיי בחרדל: **הכניסו** אף מפתק. איכא למימר דה"ק. הא סתמא – נעשה כמי שהכניסו למאכל בהמה, כי היכי דלא תקשה רישא לסיפא: **רחוי** לאומצא. מכאן ראינו דם האברים שלא פירש מותר, דקאמרה דחוי לאומצא, אע"ג דלא מליח: **דג** תפל אסור לטלטלו. תימא: מדרשיו בשר תפל – אלמא כר"ש אתיא, אם כן דג תפל נמי לישרי כמו בשר תפלו וי"ל: דדג תפל אינו ראוי לכלבים. אי נמי: כר' יהודה אתיא, ודג תפל אע"פ שראוי לכלבים – אסור לטלטלו, דכל מידי דחוי לאינש לא מקצה לכלבים. בשר תפל – מותר לטלטלו לרבי יהודה, מפני שהוא מאכל לחיה: **מטלטלין** את העצמות. לר' יהודה דאית ל"י מוקצה – מיידי כגון שלא די עליה: בשר מאתמול:

בשר

שלא נפילה תרומתו. קא סלקא דעתך שלא נפילה תרומת מעשר שלו: **אסימון**, שאין עליו צורה: **הצב**, עשב שמשתרש בעומק כנגדו ואין שרשיו מתפשטין, ובו תינים ידושה את הארץ לישראל: **נעמיות**, בנות היענה: **יטלמלו**, ראוי הוא להיות לו פילין ולהאכילן: **על מפותיהן**, בשבת, ולא גזר משום שחיתת סממנין: **שכן** ודרך לסוף. בלא מפה, הלך לא מוכחא מילתא דלרפואה: **התנין**, הזמין: **אסור** לטלטלו. ואפילו הזמין למאכל בהמה, דטירתא היא: **סיאה** אוזב וקורנית. לקמיה מפרש לה: **הכניסו לעצים**, לייבשן: **שלא** יקטום בפלי. בדרך חול, בדאמרן (לעיל דף עד): האי מאן דפרים סילקא – דמי לטוחן. במילתיה דרבי יהודה גרסינן: "מולל ואוכל, ובלבד שלא ימלוך בפלי הרבה, וחקמי" אומרים: מולל בראשי אצבעותיו, ובלבד שלא ימלוך בידו הרבה בדרך חול". קר מצאתי בתוספתא דרבנן מחמיר, דבבבלי דא אסור אלא בראשי אצבעותיו. ומדו מולל – כגון אם בא לאכול הוער, מולל השרביטין שהוער בתוכם: וכן **באמיתא**, לקמיה מפרש מאי אמיתא: ניניא מינטא: **ר"פ**, ר"פ. **צתרי**, שוריא: **ל"ה**, ל"ה. **ל"א**, פוליאול: **אפרתא**, אישנא: **חשי**, שריא: **ה**, ולקשן הראשון לא פורש: **בשר תפל**, שאינו מלוח. ומאן דגרסי תפוח – היא: **מותר** לטלטלו. דלית ליה מוקצה בטלטול: **במוקצה** לאכילה סבר לה בר' יהודה. כלומר: באיסור מוקצה לענין אכילה – סבר לה ברבי יהודה דאסור לאוכלו, ובאיסור מוקצה לטלטול – סבר לה ברבי שמעון: **בר אוזא**, שחוט: **משמשא** לטולא, שלא סריח: **ואמר** להו רב חסדא חסדון בים חזינא הקא, שאתם מניחים אותה בשמש ומתחמם, וסקודה על פיו מחמה לצל: **באומצא**, כשהוא חי, אוכלין אותו בלא מליח: **דג תפל** אסור לטלטלו. דאינו ראוי לכלום, ולכלבים לאו דעתיה למישדיה. אבל מליח – נאכל חי על ידי מלוח:

אוחו איצטלא הראויה לו. **תנא** משום רבי ישמעאל, ותנא משום רבי עקיבא: **כל** ישראל ראויין לאותה איצטלא. **"חבילי קש וחבילי כר"**, תנו רבנן: **חבילי קש וחבילי עצים** וחבילי ודרים, אם התקינו למאכל בהמה – מטלטלין אותן, ואם לאו – אין מטלטלין אותן. **רשב"ג**: אומר חבילין הניטלין ביד אחר – מותר לטלטלן, **בשתי ידים** – אסור לטלטלן. **חבילי סיאה אוזב וקורנית, הכניסו לעצים** – אין מסתפק מהן בשבת, למאכל בהמה – מסתפק מהן בשבת. וקוטם ביד ואוכל, ובלבד שלא יקטום בפלי. ומולל ואוכל, ובלבד שלא ימלוך בפלי הרבה, דברי רבי יהודה. וחקמים אומרים: מולל בראשי אצבעותיו ואוכל, ובלבד שלא ימלוך בידו הרבה בדרך שוה עושה בחול. וכן באמיתא, וכן בפנים, וכן בשאר מיני תבלין. מאי אמיתא? ניניא. **"סיאה"**, אומר רב יהודה: (סיאה) – צתרי. **"אוזב"** – אפרתא. **"קורנית"** – קורניתא שקמה, והא ההוא דאמר להו: **"מאן בעי קורניתא, ואישתתב חשי"**! אלא: **סיאה** – צתרי, **אוזב** – אפרתא, **קורניתא** – חשי. **איחמר**: בשר מליח מותר לטלטלו בשבת; **בשר תפל**, רב הונא אומר: מותר לטלטלו, רב חסדא אומר: אסור לטלטלו. רב הונא אומר: מותר לטלטלו? והא רב הונא תלמיד דרב הוה, ורב בר' יהודה סבירא ליה, דאית ליה מוקצה! במוקצה לאכילה – סבר לה ברבי יהודה, במוקצה לטלטול – סבר לה ברבי שמעון. רב חסדא אומר: אסור לטלטלו. והא רב יצחק בר אמי איקלע לבי רב חסדא, והוא ההוא בר אוזא דהוה קא מטלטלו ליה משמשא לטולא. ואמר רב חסדא: **חסרון** בים קא חזינא הקא! שאני בר אוזא דחוי לאומצא. **ת"ר**: דג מליח – מותר לטלטלו, דג תפל – ובינ מליח – מותר לטלטלו, (וסתמא ברבי שמעון). תנו רבנן: מטלטלין את העצמות מפני שהוא מאכל לכלבים, בשר

בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה. תימנה לימא מפני שהוא מאכל לכלבים; ור"ל דכרבי יהודה אתיא, ואינו מסריח כפירוש הקונטרס אלא חזי ליה. וכל מיד דחזי ליה לאינש – לא מקצה לכלבים. אבל מפני שהוא מאכל לחיה – מותר לטלטלו. וכל ישראל בני מלכים הם. ורב חסדא דלא שרי בשר תפל מהאי טעמא – לית ליה כל ישראל בני מלכים:

אין עוקרין בהמה חיה ועוף, לספרים דגרסי רה"ר – דך ברייתא פליגא אקמיתא בתרתא, דדייקין: הא דרזי מדרין אפילו ברה"ר. ולעיל קתני: דוקא בחצר. ותי: סיפא דמוקמת לתרגולת דאין מדרין ברה"ר, ולעיל קתני: דאפי' בחצר לא. ולספרים דגרסי "אין עוקרין בהמה חיה ועוף בחצר" – אתי שפיר: **קמ"ל** איתובי מיתבא דעתה. אע"ג בדפכר בתרא דיומא (דף פג.) אמה: חולה אין מאכלין אותו מידה"כ אלא ע"פ מומחה, והבא שריא משום יתובי דעתא – היינו שיותר יכולת הוילדת להסתכן על ידי פחד שתתפחד שמא אין עושין יפה מה שהיא צריכה, ממה שיסתכן החולה ברעב:

בפרנסה, הא – דאי אפשר בפרנסה. אפשר בפרנסה – אין, ואי לא – מביא פרים וכסתות ומניח תחתיה, והא קא מבטל כלי מהיכנו! סבר, מבטל כלי מהיכנו – דרבנן, צער בעלי חיים – דאורייתא, ואתי דאורייתא ודחי דרבנן. "תרגולת שפרכה וכו'". דוחין – אין, מדרין – לא. תנינא להא, דת"ר: "מדרין בהמה חיה ועוף בחצר, אבל לא את התרגולת. תרגולת מאי טעמא לא? אמר אביי: משום דמקפאי נפשה. תני חדא: מדרין בהמה וחיה ועוף בחצר, אבל לא ברה"ר. והאשה מדרה את בנה ברה"ר, ואצ"ל בחצר. ותניא אידך: אין עוקרין בהמה וחיה ועוף בחצר, אבל דוחין בהן שיבנסו. הא גופא קשיא, אמרת: "אין עוקרין" אבל דדוין – מדרין. הדר אמרת: דוחין – אין, מדרין – לא! אמר אביי: סיפא אתאן לתרגולת. אמר אביי: האי מאן דשחיש תרגולת – לכבשינהו לברעיה בארעא, אי נמי – גידל להו מידל. דדילקמא מנח להו לטופריה בארעא, ועקר להו לסימנים. **מתני' אין מילדין את הבהמה ביום טוב; אבל מסעדין. ומילדין את האשה בשבת, וקורין לה חכמה במקום למקום, ומחללין עליה את השבת, וקושרין את הטיפור. רבי יוסי אומר: אף חותכין. וכל צרכי מילה עושין בשבת. **גמ'** ביצד מסעדין? רב יהודה אומר: אוהו את הולך שלא יפול לארץ. רב נחמן אומר: דוחק בבשר כדי שיצא הולך. תניא גויתיה דרב יהודה: ביצד מסעדין – אוהוין את הולך שלא יפול לארץ, וגופא לא בחוטמו, וגו' וזו לו דר לתוך פיו כדי שינק. אמר רשב"ג: מרחמין היינו על בהמה טהורה ביו"ט. היכי עבדי? אמר אביי: מביא בול של מלח ומניח לה בתוך הרחם, כדי שתזכור צערה ותרחם עליו. ומולפין מי שליא על גבי ולד כדי שתריח ריחו ותרחם עליו. ודוקא טהורה, אבל טמאה – לא. מ"ט? טמאה לא מרחקא ולדא, ואי מרחקא ולדא – לא מקרבא. "מילדין את האשה וכו'". מכדי תנא ליה "מילדין את האשה וקורין לה חכמה במקום למקום", ומחללין עליה את השבת? לאתויי מאי? לאתויי הא דתנו רבנן: אם היתה צריכה לגר – חביריה מולקת לה את הנר, ואם היתה צריכה לשמן – חביריה מביאה לה שמן ביד, ואם אינו ספק ביד – מביאה בשערה, ואם אינו ספק בשערה – מביאה לה בפלי. אמר מר: אם היתה צריכה לגר – חביריה מולקת לה את הנר. פשיטא! לא צריכא בסומא. מהו דתימא: בין דלא חזיא – אסור, קא משמע לן: איתובי מיתבא דעתה, סברא: אי איכא מיד – חזיא חביריה ועבדה לי. "אם היתה צריכה לשמן וכו'". תיפוק ליה משום סחיטה! ובה ורב יוסף דאמרי תרין: אין סחיטה בשיער. רב אשי אומר: אפי' תימא "יש סחיטה בשיער" – מביאה לה בפלי דרך שערה. דכמה דאפשר לשנויי – משנינו. אמר רב יהודה אמר שמואל: חיה, כל זמן שהקבר פתוח, בין אמרה "צריכה אני" (בין לא אמרה "צריכה אני" – מחללין עליה את השבת. נסתם הקבר, בין אמרה**

בשר תפוח – מפני שהוא מאכל לחיה, מים מגולין – מפני שהן ראויין לחתול. רשב"ג אומר: כל עצמן אסור לשהותן, מפני הסכנה. מתני' בופין את הפל לפני האפרוחים כדי שיעלו ויורו. תרגולת שפרכה דוחין אותה עד שתפנס. מדרין עגלי וסיוחין. אשה מדרה את בנה, אמר רבי יהודה: אימתי – בזמן שהוא נוטל אחת ומניח אחת! אבל אם היה גורר – אסור. **גמ' אמר רב יהודה אמר רב: בהמה שנפלה לאמת המים – מביא פרים וכסתות ומניח תחתיה, ואם עלתה – עלתה. מיתיבי: בהמה שנפלה לאמת המים עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות. פרנסה – עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות. פרנסה – אין, פרים וכסתות – לא! לא קשיא: הא – דאפשר**

בשר תפוח – מפני שהוא מאכל לחיה, מים מגולין – מפני שהן ראויין לחתול. רשב"ג אומר: כל עצמן אסור לשהותן, מפני הסכנה. מתני' בופין את הפל לפני האפרוחים כדי שיעלו ויורו. תרגולת שפרכה דוחין אותה עד שתפנס. מדרין עגלי וסיוחין. אשה מדרה את בנה, אמר רבי יהודה: אימתי – בזמן שהוא נוטל אחת ומניח אחת! אבל אם היה גורר – אסור. **גמ' אמר רב יהודה אמר רב: בהמה שנפלה לאמת המים – מביא פרים וכסתות ומניח תחתיה, ואם עלתה – עלתה. מיתיבי: בהמה שנפלה לאמת המים עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות. פרנסה – עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות. פרנסה – אין, פרים וכסתות – לא! לא קשיא: הא – דאפשר**

צריכה

בשר תפוח – מפני שהוא מאכל לחיה, מים מגולין – מפני שהן ראויין לחתול. רשב"ג אומר: כל עצמן אסור לשהותן, מפני הסכנה. מתני' בופין את הפל לפני האפרוחים כדי שיעלו ויורו. תרגולת שפרכה דוחין אותה עד שתפנס. מדרין עגלי וסיוחין. אשה מדרה את בנה, אמר רבי יהודה: אימתי – בזמן שהוא נוטל אחת ומניח אחת! אבל אם היה גורר – אסור. **גמ' אמר רב יהודה אמר רב: בהמה שנפלה לאמת המים – מביא פרים וכסתות ומניח תחתיה, ואם עלתה – עלתה. מיתיבי: בהמה שנפלה לאמת המים עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות. פרנסה – עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות. פרנסה – אין, פרים וכסתות – לא! לא קשיא: הא – דאפשר**

שלא תחלל שבת בהוצאה, הקא נמי הא קמחללה בסחיטה! אין סחיטה בשיער. שהוא קשה, ואין בולע: דרך שיערה. בורכת הכלי בראשה, בשערה: חיה, יולדת: קבר. בית הרקם:

שבת דף קכח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קעא

וכן מותר לטלטל בַּשָּׂר תַּפּוּחַ – מַסְרִיחַ, מַפְנֵי שֶׁהוּא מֵאֵכֶל לְחִיָּה, וכן מִיָּם מְגוּלִין – מִיָּם שֶׁהֵיוּ מְגוּלִים בְּלִילָה וְאִסּוּר לְשִׁתּוּתָם מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, שְׂמָא שְׂתֵּה מֵהֶם נַחֵשׁ וְהִטִּיל בֵּהֶם אֶרֶס, מִכָּל מְקוֹם מוֹתֵר לְטַלְטֵלם מִפְּנֵי שֶׁהֵיוּ רְאוּיִין לְשִׁתָּה לְחֵתוּל שְׁאִין מוֹדִק לוֹ אֶרֶס שֶׁל נַחֵשׁ. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, כָּל עֶצְמָן שֶׁל מִיָּם אֵלּוּ אִסּוּר לְשַׁהוֹתָן בְּבֵיתוֹ מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, שְׂמָא יֵשׁ בֵּהֶם אֶרֶס נַחֵשׁ וְיִשְׁתֵּה מֵהֶם אָדָם.

משנה

הַמִּשְׁנָה דְּנָה כִּיצַד נוֹהֲגִים בְּבַעֲלֵי חַיִּים שֶׁאִסּוּר לְטַלְטֵלם בִּשְׁבַת: בּוֹפִין (–הוֹפְכִים) אֶת הַסֵּל לִפְנֵי הָאֶפְרוֹחִים, כְּדִי שְׂיַעֲלוּ וַיִּרְדּוּ עַל גְּבוֹי לָלוּל שְׁלֹחַם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָאֶפְרוֹחִים מוֹקְצִים הֵם בִּשְׁבַת וְאִסּוּרִים בְּטַטְלוֹ, הַתִּירוֹ לִיטוֹל אֶת הַסֵּל וְלִהְיוֹתָם בּוֹ לְצוּרֵךְ דְּבַר שֶׁאִינוּ נִיטֵל בִּשְׁבַת. תִּרְנַגְלוּלָתָא שְׂבָרְחָה מִן הַבֵּית, דּוֹחִין (–דוֹחִפִּים) אוֹתָהּ בִּידֵים מֵאֲחוּרֵיהָ עַד שֶׁתִּכְנַס מַעְצָמָה לְבֵיתָ, כְּלוֹמַר שְׂכִינִן שִׁישׁ חֲשַׁשׁ שְׂתֵּאבֵד וַיּוּבֹא לִידֵי הַפֶּסֶד מִמּוֹן, מוֹתֵר לְדוֹחֹתָהּ לִפְנֵים. מְדִידִין עֲגָלִין וְסִיָּהִין, כְּלוֹמַר, אוֹחוּזִים בְּצוּאָרִים וּבְצִדֵיהֶם וּמִסִּיעִים לָהֶם לִלְכַת. הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה דִין טַטְלוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים שֶׁל קֶטֶן הַמִּתְחִיל לִלְכַת: אִשָּׁה מְדִידָה אֶת בְּנָהּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים. כְּלוֹמַר, שְׂאוּחוֹתָיו בּוֹרוּעוֹתָיו מֵאֲחוּרָיו וּמִסִּיעֵת לוֹ שֶׁלֹּא יִפּוֹל, וְהוּא מְנִיעַ רַגְלֵיו הוֹלֵךְ. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, אִימְתִּי הַתִּירוֹ חֲכָמִים לֹאשֶׁה לְדוֹת אֶת בְּנָהּ, בְּזִמְן שֶׁהוּא נֹמֵל (–מְגַבִּיהָ) רַגְלוֹ הָאֲחֵת וּמְנִיחָ אֲחֵת – אֶת הָרַגֵּל הָאֲחֵרָה, אֲכָל אֵם הָיָה גֹזֵר אֶת רַגְלֵיו, אִסּוּר לֵאמֹר לְדוֹתָהּ, מִפְּנֵי שְׁנוּשְׂתָּהּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.

גמרא

הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּבַר נוֹסֵף שֶׁהַתִּירוֹ לְצוּרֵךְ בְּעַלֵּי חַיִּים: אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, בְּהִמָּה שֶׁנִּפְלָה לְאַמַּת הַמִּיָּם (–תַּעֲלָת מִיָּם) בִּשְׁבַת, מְבִיא כְּרִים וּכְסָתוֹת וּמְנִיחַ תַּחְתֵּיהָ בְּתוֹךְ אֲמַת הַמִּיָּם בְּכַדִּי שֶׁתַּעֲלֶה עֲלֵיהֶם וְתַצֵּא לְחוּץ, וְאֵם עֲלֵתָהּ הַבְּהֵמָה עַל הַכְּרִים וְהַכְּסָתוֹת, עֲלֵתָהּ וְאִין בְּכָךְ חֲשַׁשׁ אִיסּוּר.

הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דִּינוֹ שֶׁל רַב: מִיִּתְבִּי, שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא בְּהִמָּה שֶׁנִּפְלָה לְאַמַּת הַמִּיָּם, עוֹשֶׂה לָּהּ פְּרִנְסָה – מֵאִכִּילָהּ בְּמִקְוָמָהּ בְּתוֹךְ אֲמַת הַמִּיָּם בְּשִׁבְלִי שְׂלֵא תָמוּת. וּמוֹכַח מִהַבְּרִייתָא שֶׁפְּרִנְסָה בְּמִקְוָמָהּ אִין – כֵּן, כְּלוֹמַר, שְׂדוּקָא לַעֲשׂוֹת לָהּ פְּרִנְסָה בְּמִקְוָמָהּ הַתִּירוֹ חֲכָמִים, אֲבָל לְהַנִּיחַ תַּחְתֵּיהָ כְּרִים וּכְסָתוֹת כְּדִי שֶׁתַּעֲלֶה וְתַצֵּא חוּץ לְאַמַּת הַמִּיָּם, לֹא הַתִּירוֹ חֲכָמִים. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׁיָא, הָא הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֵן דְּאִפְשָׁר בְּפְרִנְסָה, וְעַל כֵּן יֵאֵכִילָהּ בְּמִקְוָמָהּ וְלֹא יֵנִיחַ כְּרִים וְכָסָתוֹת תַּחְתֵּיהָ, הָא – וְרַב שְׂמַתִּיר לְהַנִּיחַ כְּרִים וְכָסָתוֹת תַּחְתֵּיהָ, דִּיבֵר בְּאוֹפֵן דְּאִי אִפְשָׁר בְּפְרִנְסָה, וְכַגּוֹן שֶׁהֵמִים עֲמוּקִים, וְאֵף אִם יִתֵּן לָהּ מוֹזוֹנוֹת מְרֻבִּים, אִין הַבְּהֵמָה יִכּוֹלָה לְחַיּוֹת שֶׁם מִפְּנֵי צַעֲרָה מֵהֵמִים. וּמִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא שְׂכוּנוֹת הַבְּרִייתָא, שֶׁאִם אִפְשָׁר בְּפְרִנְסָה, אִין – אֲכַן יֵאֵכִילָהּ בְּמִקְוָמָהּ וְאִסּוּר לוֹ לְהַנִּיחַ כְּרִים וְכָסָתוֹת, וְאִי לֹא – אֲךָ אִם אִינוּ יִכּוֹל לְהֵאֵכִילָהּ בְּמִקְוָמָהּ, אִזִּי מְבִיא כְּרִים וּכְסָתוֹת וּמְנִיחַ תַּחְתֵּיהָ.

מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: כִּיצַד הַתִּירוֹ רַב לְהַנִּיחַ כְּרִים וְכָסָתוֹת תַּחְתֵּיהָ, וְהָא – וְהִי אִם עוֹשֶׂה כֵּן מִנְּצַא דְקָא מְכַבֵּל כְּלִי מְהִיכְנֹ. כְּלוֹמַר, שְׂכִינִן שְׂמַנִּיחַ אֶת הַכְּרִים וְהַכְּסָתוֹת תַּחַת הַבְּהֵמָה, הִרִי הוּא גּוֹרֵם בְּכָךְ שִׁיעֲשׂוּ הַכְּרִים מוֹקְצִים וְיִאֲסֵר לְטַלְטֵלם, וְנִמְצָא שֶׁמִּבְטֵל אֶת הַכְּלִי מִשְׁמִימוֹשׁוֹ וְהִרִי הוּא כְּסוּתָר וְשׁוֹבֵר אֶת הַכְּלִי. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: רַב סָבַר, שֶׁאִיסּוּר 'מְכַבֵּל כְּלִי מְהִיכְנֹ' אִינוֹ אֵלּא אִיסּוּר דְּרַבְּנָן שֶׁהִי אִינוֹ סוֹתֵר אֶת הַכְּלִי מִמֶּשׁ אֵלּא הוּא רַק דּוּמָה לְסוֹתֵר, וְאִילוּ צִעֵר בְּעַלֵּי חַיִּים הוּא אִיסּוּר דְּאִוִּרְיָתָא שְׂכָן לְמוֹדֵנוּ מִהַפְּסוּק (שְׂמוֹת כ"ה) 'עֹבֵב תַּעֲבֹב עֲמוּ', שִׁישׁ חַיּוֹב לְסִיעֵעַ בְּפִרְיָתָהּ הַמִּשְׁא מִהַבְּהֵמָה כְּדִי לְמוֹנֵעַ צַעֲרָה. וְלִפְיָךְ אֲתִי – בֹּא אִיסּוּר 'צַעֲרָה בְּעַלֵּי חַיִּים' שֶׁהוּא מְדִאֲוִרְיָתָא וְדִחִי – וְדוּחָהּ אִיסּוּר 'בִּיטוּל כְּלִי מְהִיכְנֹ' שֶׁהוּא מְדִרְבָּנָן. וְלָכֵן בְּמִקְוָמָהּ

שֶׁאִי אִפְשָׁר לְהַצִּיל אֶת הַבְּהֵמָה אֵלּא עַל יְדֵי הַנַּחַת כְּרִים וְכָסָתוֹת תַּחְתֵּיהָ, מוֹתֵר לְהַנִּיחֶם. שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: תִּרְנַגְלוּלָתָא שְׂבָרְחָה וְכו' דּוֹחִים אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכְנַס. מִדִּיָּקָה הַגְּמָרָא מַלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה: דּוֹחִין, אִין – כֵּן, כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא הַתִּירוֹ בְּתִרְנַגְלוּתָא שְׂבָרְחָה אֵלּא לְדוֹחֹתָהּ מֵאֲחוּרֵיהָ, אֲבָל מְדִידִין לֹא – לֵאחֹחוּ הַתִּרְנַגְלוּתָא בְּצַדִּי גּוֹפָה וְלַהּוֹלִיכָה כְּשֶׁרַגְלֵיהָ נּוֹגְעוֹת בָּאָרֶץ, לֹא הַתִּירוֹ חֲכָמִים. תִּנְיָנָא לְהָא דִּתְנֵי רַבְּנָן – וְכַדִּין זֶה שְׁלַמְדֵּנוּ בְּמִשְׁנָה שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, שְׁשִׁינוּ בָּהּ, מְדִידִין בְּהִמָּה חַיָּה וְעוֹף (וְכַגּוֹן אוֹחוּזִים) בְּחִצְרָה, אֲכָל לֹא מְדִידִים אֶת הַתִּרְנַגְלוּלָתָא. מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָא: תִּרְנַגְלוּלָתָא מֵאִי מַעְצָמָא לֹא – מֵהָ הַטַּעַם שֶׁאִסּוּר לְדוֹתָהּ. אָמַר אַבְי, מִשּׁוּם דְּמִקְפִּיא נַפְשָׁה – שְׂכָאשֶׁר אוֹחוּזִים אוֹתָהּ בְּצִידָהּ וּמְדִידִים אוֹתָהּ הִיא מְגַבִּיחָה אֶת עֲצָמָהּ מִהַקְרַק, וְנִמְצָא שֶׁמִּטְלָטְלָה טַטְלוֹ גְּמוּר הָאִסּוּר מִשּׁוּם מוֹקְצָה, וְעַל כֵּן לֹא הוֹתֵר אֵלּא לְדוּחָפָהּ מֵאֲחוּרֵיהָ שֶׁאֵף אִם תִּגְבִּיהָ עֲצָמָה אִין הוּא אוֹחוּז בָּהּ, וְאִינוּ מִטְלָטְלָה. אֲבָל שֶׁאֵר בְּעַלֵּי חַיִּים הוֹתֵר לְאוֹחוּזִים בְּצִידֵיהֶם וְלְדוֹתָם, מִפְּנֵי שֶׁמְהַלְכִים הֵם בְּרַגְלֵיהֶם וְאִינֵם מְגַבִּיחִים עֲצָמָם מִן הַקְרַק. הַגְּמָרָא מְבִיאָה שְׁתֵּי בְּרִייתוֹת נוֹסְפוֹת בְּעִנֵּי דִידֵיו בְּעַלֵּי חַיִּים: תִּנְיָ חֲדָא – שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא אַחַת, מְדִידִין בְּהִמָּה חַיָּה וְעוֹף בְּחִצְרָה, אֲכָל לֹא בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, גּוֹזֵרָה שְׂמָא יִגְבִּיהֶם מִן הָאָרֶץ וְיַעֲבִירִם אַרְבַּע אַמּוֹת וְנִמְצָא עוֹבֵר עַל אִיסּוּר תוֹרָה, וְאִילוּ הָאִשָּׁה מְדִידָה אֶת בְּנָהּ אִפִּילוּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, שְׂהִיר אִפִּילוּ אִם תִּגְבִּיהֵנוּ לֹא תַעֲבֹר עַל אִיסּוּר תוֹרָה, שְׂהִי נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ, וְאִין צְרִיךְ לֹמַר שִׂכּוּלָהּ לְדוֹת אֶת בְּנָהּ בְּחִצְרָה. וְתִנְיָ אֵידָךְ – וְשִׁינוּ בְּבִרְיָתָא אַחֶרֶת, אִין עוֹקְרִין בְּהִמָּה חַיָּה וְעוֹף בְּחִצְרָה – אִין מְגַבִּיחִים בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בְּאוֹפֵן שִׁיעֲקֵרוּ רַגְלֵיהֶם מֵהָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁמוֹקְצִים הֵם וְאִסּוּר לְטַלְטֵלם אִפִּילוּ בְּחִצְרָה, אֲכָל דּוֹחִין בְּהֵן – דּוֹחִפִּים אוֹתָם מֵאֲחוּרֵיהֶם כְּדִי שְׂיַכְנְסוּ לְבֵיתָ. הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל הַבְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה: הָא גּוֹפָא קָשְׁיָא – בְּרִייתָא זוֹ מִצַּד עֲצָמָה קֶשֶׁה הִיא, אֲמַרְתָּ תַּחְתִּילָהּ אִין עוֹקְרִין, וּמִשְׁמַע שֶׁרַק עֲקִידָה גְּמוּרָה אִסּוּרָה, אֲכָל דִּידִין מְדִידִין – מוֹתֵר לְאוֹחוּזָה בְּצִידָהּ וְלְדוֹתָהּ, וְהִירָד – לֵאחֹר מִכֵּן אֲמַרְתָּ, אֲבָל דּוֹחִין בָּהּ עַד שִׂכְנוּסָהּ שֶׁמִּשְׁמַע מִזֶּה דּוֹחִין אִין – כֵּן, כְּלוֹמַר שְׂמוֹתֵר רַק לְדוּחָפָהּ מֵאֲחוּרֵיהָ, אֲבָל מְדִידִין, לֹא – אֲבָל לֹא הַתִּירוֹ לְדוֹתָהּ שֶׁהוּא טַטְלוֹ רַב יוֹתֵר מִדְּחִיָּה, וְהִי זֶה סוֹתֵר לְתַחֲלִיל דְּבִרֵּי הַבְּרִייתָא. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אָמַר אַבְי, לַעֲלוֹם הַתִּירוֹ אֵף לְדוֹת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, וְמָה שְׁשִׁינוּ בְּסִפָּא דּוֹחִין, אֲתָנָן – בֹּאָה לְלַמֵּד אֶת הַדִּין לְתִרְנַגְלוּלָתָהּ, שֶׁלֹּא הַתִּירוֹ אֵלּא לְדוֹתָהּ, אֲבָל אִסּוּר לְדוֹתָהּ וְכַפִּי שְׂנֵתְבֹאֵר לַעֲלִי, מִשּׁוּם שֶׁהִיא מְגַבִּיחָה עֲצָמָהּ מִהַקְרַק וְנִמְצָא מִטְלָטְלָה טַטְלוֹ גְּמוּר. הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִין נוֹסֵף הַנִּלְמַד מִכֵּךְ שֶׁדִּרְךְ הַתִּרְנַגְלוּתָא לְהַגְבִּיחָה אֶת עֲצָמָה כְּשֶׁאוֹחוּזִים בָּהּ: אָמַר אַבְי, הָאִי מֵאֵן דְּשָׁחִים – מִי שֶׁשּׁוּחַט תִּרְנַגְלוּלָתָהּ, לְבִשְׂשִׁינְהוּ לְבִרְעִיָּה בְּאֶרְעָא – יִדְחֹק אֶת רַגְלֵיהָ בְּקִרְקָה כְּדִי שִׁיתְקַפְּלוּ וְלֹא תוֹכֵל לְהַתְחַזֵּק עֲלֵיהָ, אִי נְמִי נִידֵל לָהּ מִיֵּדָל – אוֹ יִגְבִּיהָנָה שֶׁלֹּא יִהְיוּ רַגְלֵיהָ נּוֹגְעוֹת בְּקִרְקָה כֻּלָּל, דָּאֵם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן דִּילְמָא מְנַח לָהּ לְמוֹפְרִיָּה בְּאֶרְעָא – שְׂמָא תִנְעֵץ הַתִּרְנַגְלוּתָא אֶת צַפְרִנְיָהּ וְתַתְּאֵץ לְהַתְחַזֵּק וְלִהְיוֹת מִמָּקוֹם כִּלְפִי מַעֲלָה, וְעַקֵּר לָהּ לְסִימְנִים – וְתַעֲקוּר אֶת הַקְּנָה וְהוֹשֵׁט מִמָּקוֹמָם קוֹדֵם שְׂחִיטָהּ, וְתַהִיָּה שְׂחִיטָתָהּ פְּסוּלָה. מִכָּאֵן וְעַד סוֹף הַפֶּרֶק יְבוֹאֵרוּ דִּינֵי הַיּוֹלָדָת בִּשְׁבַת וַיּוֹם טוֹב, אִילוּ אִיסּוּרִים הוֹתֵר בְּעִבּוּרָה וְאִילוּ לֹא, וּמֵאִימְתִּי יֵשׁ לָהּ דִּין יוֹלָדָת, וְכֵן דִּינֵי בְּהֵמָה הַצְּרִיכָה לִילָד. וְכַמָּה דְּבָרִים נוֹסְפִים הַמִּסְתַּעֲפִים מִנְּדוּנִים אֵלּוּ. עֵיקֶר דִּין יוֹלָדָת מִתְחַלֵּק לְשָׁלוֹשׁ זְמַנִּים: א. הַזְּמַן שֶׁקוֹדֵם הַלִּידָה. אֵף שְׂעִידִין אֵינָה נַחֲשֶׁבֶת כַּחוּלָה שִׁישׁ בּוֹ סַכָּנָה, מִכָּל מְקוֹם, אִם צְרִיכָה לִילָד וְיִכּוֹלָה לְבּוֹא לִידֵי סַכָּנָה, מוֹתֵר לְחַלֵּל עֲלֶיהָ אֶת הַשְּׁבַת בְּאוֹפְנִים מִסִּיעִים. ב. זְמַן הַלִּידָה עֲצָמָהּ, בּוֹ נַחֲשֶׁבֶת כַּחוּלָה שִׁישׁ בָּהּ סַכָּנָה, וּמוֹתֵר לְחַלֵּל

1 **צְרִיכָה אֲנִי** שִׁיחֲלָלוּ עָלַי שַׁבַּת/ בֵּין אִם לֹא אִמְרָה 'צְרִיכָה אֲנִי' אֲנִי
2 מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת.
3 הגמרא מביאה גירסא שונה בדברי רב יהודה בשם שמואל: **רַב אִשִּׁי**
4 **מֵתִנִּי הָכִי** – שָׁנָה אֶת דְּבָרֵי רַב יְהוּדָה בִּשְׁם שְׁמוּאֵל כְּפִי שְׁאִמְרָנוּ,
5 ואולם מִרְ וּמֵרָא מֵתִנִּי הָכִי, אִמְרָ רַב יְהוּדָה אִמְרָ שְׁמוּאֵל, חֵתָה,
6 כֹּל זְמַן שֶׁהִקְבֵּר פְּתוּחָה, בֵּין אִם אִמְרָה 'צְרִיכָה אֲנִי', וּבֵין אִמְרָה 'אֲנִי
7 צְרִיכָה אֲנִי' אלא שחברותיה אומרות שצריכה, מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת
8 הַשַּׁבָּת. אולם מִזְמַן שֶׁנִּסְתַּם הַקָּבֶר, אִם אִמְרָה 'צְרִיכָה אֲנִי', מְחַלְלִין
9 עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת, ואם לֹא אִמְרָה 'צְרִיכָה אֲנִי', אָף שחברותיה
10 אומרות שצריכה, אֲנִי מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת. וְכֹל שֶׁכֵּן אִם אומרת
11 'אֲנִי צְרִיכָה אֲנִי', שאֲנִי מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת.
12 הגמרא דנה כדעת מי הלכה: אִמְרָ לִיָּה רַבִּינָא לְמֵרִימָה, מִרְ וּמֵרָא
13 מֵתִנִּי לְקוּלָא – שָׁנָה לְהַקְלָה, שְׁהֵרִי לְדַבְרֵיוּ כֹּל זְמַן שֶׁהִקְבֵּר פְּתוּחָה
14 מְחַלְלִין גַּם אִם אִמְרָה 'אֲנִי צְרִיכָה אֲנִי', וְכֵן בְּקֶבֶר סָתוּם מְחַלְלִין אִם
15 אִמְרָה 'צְרִיכָה אֲנִי', וְרַב אִשִּׁי מֵתִנִּי לְחֻמְרָא, שְׁאִם אִמְרָה 'אֲנִי
16 צְרִיכָה אֲנִי' לְעוֹלָם אֲנִי מְחַלְלִין, וְכֵן בְּקֶבֶר סָתוּם אֲנִי מְחַלְלִין כֻּלָּל. וְיֵשׁ
17 לְהַסְתַּקֵּן הַלְבָּתָּא בְּמֵאן.
18 אִמְרָ לִיָּה מֵרִימָה לְרַבִּינָא, הַלְבָּה בְּמִרְ וּמֵרָא, מִפְּנֵי שֶׁבִּסְפֵּק נִפְשׁוֹת
19 לְעוֹלָם מְכַרְעִים לְהַקְלָה.
20 הגמרא מפרטת מאימתי ועד מתי נחשב שהקבר פתוח. מבררת
21 הגמרא: מֵאִימְתִי פְּתִיחַת הַקָּבֶר – מֵאִיזָה זְמַן נִחְשָׁב שֶׁנִּפְתַּח הָרֶחֱם
22 לְעֵנִין שֶׁמְחַלְלִין עַל יוֹלְדָתָהּ זֹאת הַשַּׁבָּת. אִמְרָ אֲבִי, פְּתִיחַת הַקָּבֶר
23 מִתְחַלֶּת מִשְׁעָה שֶׁתִּשָּׁבַע עַל הַמִּשְׁפָּה – מוֹשֵׁב הָאֵשֶׁה הַיּוֹלְדָתָהּ.
24 רַב הוֹנָא בְּרִיהַ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אִמְרָ, פְּתִיחַת הַקָּבֶר מִתְחַלֶּת מִשְׁעָה
25 שֶׁהָדָם שֶׁל הַלִּידָה כָּבֵד שׁוֹתֵת יוֹרֵד. וְאִמְרָ לָהּ – וְיֵשׁ אוֹמְרִים בִּשְׁם
26 רַב הוֹנָא בְּרִיהַ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁפְּתִיחַת הַקָּבֶר מִתְחַלֶּת מִשְׁעָה
27 שֶׁחֲבֵרוֹתֶיהָ נוֹשָׂאוֹת אוֹתָהּ בְּאִנְיָה – בּוֹרְעוֹתֶיהָ, כְּלוֹמֵר שְׁאִינָה
28 יִכְוֹלָה לִילֵךְ בְּעַצְמָהּ.
29 מבררת הגמרא: עַד מֵתִי מוֹעִילָה פְּתִיחַת הַקָּבֶר לְעֵנִין שֶׁמְחַלְלִין
30 עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת אֲפִילוּ אִם לֹא אִמְרָה 'צְרִיכָה אֲנִי' וְלִמְרָ וּמֵרָא
31 אֲפִילוּ אִמְרָה 'אֲנִי צְרִיכָה אֲנִי'.
32 משיבה הגמרא: אִמְרָ אֲבִי, פְּתִיחַת הַקָּבֶר הוּא עַד שִׁיעֲבֵרוּ שְׁלִשָּׁה
33 יָמִים מִהַלִּידָה. וְרַבָּא אִמְרָ מִשְׁמִיָּה דְּרַב יְהוּדָה, עַד שִׁיעֲבֵרוּ שְׁבַעַה
34 יָמִים. וְאִמְרָ לָהּ – וְיֵשׁ אוֹמְרִים בִּשְׁם רַבָּא מִשְׁמוֹ שֶׁל רַב יְהוּדָה, עַד
35 שְׁלֹשִׁים יָוִם.
36 אִמְרָ נְהֲרַדְעִי – אִמְרוּ חֲכָמֵי נְהֲרַדְעָא, חֵתָה – יוֹלְדָתָהּ, נִאֲמָרוּ בָּהּ
37 שְׁלֹשָׁה זְמָנִים שֶׁחֲלוּקִים דִּינֶיהָ לִגְבִי הַלְכוֹת חִילּוּל שַׁבָּת, שְׁלִשָּׁה
38 יָמִים, שְׁבַעַה יָמִים, וְשְׁלֹשִׁים יָוִם.
39 ואלו הלכותיהם, בְּתוֹךְ שְׁלִשָּׁה יָמִים רַאשׁוֹנִים מִהַלִּידָה, הָדִין הוּא
40 שֶׁבֵּין אִם אִמְרָה 'צְרִיכָה אֲנִי' שִׁיחֲלָלוּ עָלַי שַׁבַּת/ וּבֵין אִם אִמְרָה 'לֹא
41 צְרִיכָה אֲנִי', מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת, שְׁבִימִים אֵלּוּ נִחְשָׁב שֶׁהִקְבֵּר
42 פְּתוּחָה, וְכַדְעַת מִר וּזְטָרָא שֶׁכֵּן זְמַן שֶׁהִקְבֵּר פְּתוּחָה מְחַלְלִים עָלֶיהָ בְּכֹל
43 אֹפֶן אֶת הַשַּׁבָּת. בְּתוֹךְ שְׁבַעַה יָמִים לִלְדִיתָהּ, כְּלוֹמֵר מִסּוּף שְׁלֹשָׁה
44 וְעַד סוּף שִׁבְעָה, הָדִין הוּא שְׁאִם אִמְרָה 'צְרִיכָה אֲנִי' מְחַלְלִין עָלֶיהָ
45 אֶת הַשַּׁבָּת, ואם אִמְרָה 'לֹא צְרִיכָה אֲנִי' אֲנִי מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת
46 הַשַּׁבָּת, וְכַדְעַת מִר וּזְטָרָא שֶׁאֲפִילוּ לְאַחַר שְׁנִסְתָּם הַקָּבֶר, אִם אִמְרָה
47 צְרִיכָה אֲנִי מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת. וּבְתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יָוִם, כְּלוֹמֵר מִסּוּף
48 שִׁבְעָה וְעַד סוּף שְׁלֹשִׁים, הָדִין הוּא שֶׁאֲפִילוּ אִם אִמְרָה 'צְרִיכָה אֲנִי',
49 אֲנִי מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁבִימִים אֵלּוּ אֲנִי חֲשָׁב
50 שֶׁתָּבֹא לִידִי סְכָנָה, אֲכַל עוֹשִׂין כֹּל צְרִיכָה עַל יְדֵי אֲרָמָא – וְגוֹ',
51 מִשּׁוּם שֶׁעֲדִיין נִחְשָׁבֶת כְּחוּלָה שְׁאִין בּוֹ סְכָנָה שֶׁמְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת
52 הַשַּׁבָּת עַל יְדֵי גוֹי.
53 והיהת לך שבתוך שלשים יום עושים כל צרכיה על ידי גוי הוא
54 כְּדֶרֶךְ עוֹלָא בְּרִיהַ וְגוֹ' – דְּרַב עִילָאִי, דְּאִמְרָ, כֹּל צְרִיכָה חוּלָה, נִעְשִׂין
55 עַל יְדֵי אֲרָמָא – וְגוֹ' – בְּשַׁבָּת, וְסָתָם חֵתָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יָוִם לִלְדִיתָהּ
56 בְּכֹל חוּלָה הִיא. וְכִדְרַב הַמְנוּנָא – וְכִפִּי שֶׁמְפּוֹרֵשׁ דִּין זֶה בְּדַבְרֵי רַב
57 הַמְנוּנָא, דְּאִמְרָ רַב הַמְנוּנָא, דְּרַב שְׁאִין בּוֹ סְכָנָה – דְּבַר שְׁאִין
58 בְּמִנְעֵתוֹ סְכָנָה לְחוּלָה, אִמְרָ לְנִבְרִי, וְהִנְכִּירִי עוֹשֶׂה דְּבַר זֶה לְחוּלָה,

59 והוא הדין ביולדת שעד שלשים יום נחשבת כחולה שאין בו סכנה,
60 שעושים כל צרכיה על ידי גוי.
61 הגמרא מביאה דינים נוספים בענין יולדת בשם רב יהודה בשם
62 שמואל: אִמְרָ רַב יְהוּדָה אִמְרָ שְׁמוּאֵל, יֵשְׁנָה הַלְכָה שְׁנִאֲמָרָה לְעֵנִין
63 חֵתָה – וְיוֹלְדָתָהּ, שְׁהִיא קִיִּימַת כֹּל שְׁלֹשִׁים יָוִם מִלְדָתָהּ.
64 מבררת הגמרא: לְמֵאִי הִלְכָתָא – לִגְבִי אִיזוּ הַלְכָה נִאֲמָר דִּין זֶה שֶׁל
65 שְׁלֹשִׁים יָוִם בִּיּוֹלְדָתָהּ. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אִמְרָ נְהֲרַדְעִי – אִמְרוּ חֲכָמֵי
66 נְהֲרַדְעָא, שְׁלֹשִׁים יָוִם אֵלּוּ נִאֲמָר לְמִבְּלָלָהּ, כְּלוֹמֵר שֶׁלֹּא תִטְבּוֹל
67 הַיּוֹלְדָתָהּ עַד שְׁלֹשִׁים יָוִם מִפְּנֵי הַצִּינָה.
68 אִמְרָ רַבָּא, לֹא אִמְרָן – לֹא נִאֲמָר דִּין זֶה שְׁאִין לִיּוֹלְדָתָהּ לְטַבּוֹל עַד
69 שְׁלֹשִׁים יָוִם, אֲכַל בְּאֹפֶן שְׁאִין בְּעָלָה עִמָּהּ וְהִיא טוֹבֵלֶת כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה
70 טְהוֹרָה וְתוֹכֵל לְעִסּוֹק בְּטַהֲרוֹת, אֲכַל אִם בְּעָלָה עִמָּה טוֹבֵלֶת אֲפִילוּ
71 בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים, שְׁאִין לָהּ לְחוּשׁ מִן הַצִּינָה שְׁהִיא בְּעָלָה מְחַמְמָהּ לְאַחַר
72 הַטְבִּילָה בְּתַשְׁמִישׁ.
73 ונעשה שהיה בענין זה: כִּי הָא דְּבִרְתִּיהַ דְּרַב חֲסָדָא – כְּמוֹ הַמַּעֲשֶׂה
74 שְׁהִיה עִם בְּתוּלָה שֶׁל רַב חֲסָדָא אִשְׁתּוּ שֶׁל רַבָּא, שֶׁמְבַלָּה בְּנָהּ תִּלְתִּין
75 יָוִמִין – בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יָוִם לִלְדִיתָהּ שְׁלֹשָׁה בְּפָנֵי בְּעָלָה, וְאַצְטִינָא –
76 וְהַצִּטְנָה, וְאַצְטִינָא לְעֶרְסָה בְּתִרְיָה דְּרַבָּא לְפִימְבִּדִיתָא – וְהִבִּיאוּ
77 אוֹתָהּ בְּמִיטָתָהּ לְפִימְבִּדִיתָא לְרַבָּא בְּעֵלָה כְּדִי לְחַמְמָה בְּתַשְׁמִישׁ.
78 דִּין נוסף שאמר רב יהודה בשם שמואל לענין יולדת: אִמְרָ רַב יְהוּדָה
79 אִמְרָ שְׁמוּאֵל, עוֹשִׂין מְדוּרָה לְחֵתָה בְּשַׁבָּת (בִּימֹת הַנִּשְׁשָׁמִים), כְּדִי
80 שֶׁלֹּא תִצְטַנֵּן וְתִבָּא לִידִי סְכָנָה.
81 סְבוּר מִינָּה – סָבְרוּ הָאֲמוּרָאִים בְּנֵי הַיִּשְׁבִּיבָה לומר, לְחֵתָה אֲנִי – כֵּן,
82 אֲבָל לְחוּלָה לֹא, כְּלוֹמֵר רַק לִיּוֹלְדָתָהּ מוֹתֵר, אֲבָל לְשֹׂאֵר חוּלָה אִסּוּר
83 לַעֲשׂוֹת מְדוּרָה, שְׁאִין חֲשַׁב שִׁיבָא לִידִי סְכָנָה. וְכֵן סָבְרוּ לומר
84 שְׁבִימֹת הַנִּשְׁשָׁמִים אֲנִי – כֵּן, אֲבָל בִּימֹת הַחֲמָה לֹא, כְּלוֹמֵר שֶׁרַק
85 בִּימֹת הַגִּשְׁמִים הִתִּירוּ לַעֲשׂוֹת לַהּ מְדוּרָה, שֶׁמְחַמֶּת הַקּוֹר יֵשׁ לְחוּשׁ
86 שְׁאִם לֹא יִדְלִיקוּ לַהּ מְדוּרָה תִצְטַנֵּן וְתִבָּא לִידִי סְכָנָה, אֲבָל בִּימֹת
87 הַחֲמָה לֹא.
88 (וְלֹא חֵתָה – וְאֵלּוּם אֲנִי זֶה נִכּוֹן לומר כֵּן, אֲלֹא לֹא שְׁנָא חֵתָה וְלֹא
89 שְׁנָא חוּלָה, לֹא שְׁנָא בִּימֹת הַנִּשְׁשָׁמִים וְלֹא שְׁנָא בִּימֹת הַחֲמָה – אֲנִי
90 הָדִין שׁוֹנָה בֵּין יוֹלְדָתָהּ לְבֵין חֵתָה, וּבֵין יָמֹת הַחֲמָה לְבֵין יָמֹת הַגִּשְׁמִים,
91 אֲלֹא בְּכֹל זְמַן מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת מְדוּרָה בֵּין לִיּוֹלְדָתָהּ בֵּין לְחוּלָה. וְהוֹכַחָה
92 לְכַךְ, מִדְּאֲתָמָר, אִמְרָ רַב חֵתָא בְּרַב אֲבִין אִמְרָ שְׁמוּאֵל, אֲפִילוּ מִי
93 שֶׁרַק הָקִיז דָּם וְנִצְמָנָה, מְחַלְלִים אֶת הַשַּׁבָּת בְּשִׁבְלֵי וְעוֹשִׂין לוֹ
94 מְדוּרָה, וְאֲפִילוּ בְּתַקְפוֹת תַּפְּזוֹ, וְכֹל שֶׁכֵּן בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, וְכֹל שֶׁכֵּן
95 בְּשֹׂאֵר חוּלָה שְׁעוֹשִׂים לוֹ מְדוּרָה אֲפִילוּ בִּימֹת הַחֲמָה.
96 אֲגַב דְּבָרֵי שְׁמוּאֵל בְּחִשְׁבּוֹת עֲשִׂית מְדוּרָה לְצוּרֵךְ מִי שֶׁהִקְיָז דָּם,
97 הִבִּיאה הַגְמָרָא כְּמָה עוֹבְדוֹת בְּעֵנִין זֶה: שְׁמוּאֵל הִקְיָז דָּם, וְלֹא הָיָה לוֹ
98 עֲצִים מוֹכֵנִים לְהַסְקָה, וְעַל פִּי צִיּוּרֵי צִלְחוֹ לִיָּה תִכְתְּקָא דְּשִׁאנָא –
99 בָּקְעוּ עוֹבְרוֹ כִּסָּא שֶׁל תְּדַהֵר שְׁדִמּוֹ יָקִירִם, כְּדִי לַעֲשׂוֹת לוֹ מְדוּרָה
100 אַחֵר הַהִקְוָה, שְׁאִם הִיָּה מִמֶּתִין עַד שִׁיבִיאוּ לוֹ עֲצִים הִיָּה מִסְתַּכֵּן בְּכֵךְ.
101 וְכֵן רַב יְהוּדָה צִלְחוֹ לִיָּה פְּתוּרָא דִּינֻנָה – שׁוֹלַחן הַעֲשׂוֹי עַץ מִמֶּין
102 הָאֲרָזִים שְׁדִמּוֹ יָקִירִם.
103 לְרַבָּה, צִלְחוֹ לִיָּה שְׁרִישִׁיָא – סִפְסַל כְּדִי לְהַסִּיק עֲצִיו לְמְדוּרָה לְאַחַר
104 הַהִקְוָה. וְאִמְרָ לִיָּה אֲבִי לְרַבָּה, הִיאךְ הוֹרִית לְבָקְעוּ סִפְסַל כְּדִי
105 לְהַסִּיק, וְהָא קָעָב מִר בְּכֵךְ מִשּׁוּם אִסּוּר 'כֹּל תִּשְׁחִית'.
106 אִמְרָ לִיָּה רַבָּה לֵאבִי, 'כֹּל תִּשְׁחִית' דְּגוֹפִיָא – שֶׁל גּוֹפִי עֲדִידָה לִי,
107 כְּלוֹמֵר שֶׁעֲדִידָה לְהַשְׁחִית אֶת הָעֵץ וְלֹא לְגִרּוֹם לְהַשְׁחִית הַגּוֹף עַל יְדֵי
108 שִׁיּוּצָנָה לְאַחַר הַקּוֹת דָּם.
109 אֲגַב שֶׁהוֹכֵר עֵנִין הַהִקְפָּדָה שֶׁלֹּא לְהַצְטַן לְאַחַר הַקּוֹת דָּם, מְבִיאה
110 הַגְמָרָא דִּין נוסף בענין הקות דם: אִמְרָ רַב יְהוּדָה אִמְרָ רַב, לְעוֹלָם
111 יִמְכּוֹר אֲדָם אֲפִילוּ אֶת קוֹלוֹתָהּ בִּיתוֹ וְיִקַּח בְּמַעוֹת אֵלּוּ מְנַעְלִים
112 לְרַגְלָיו, מִשּׁוּם שְׁאִין לָךְ בִּיּוֹזִין גְּדוֹל מִן הַמַּהְלֵךְ יִחַף בְּשׁוֹק. ואף עַל פִּי
113 כֵּן אִם הָקִיז דָּם וְאֲנִי לוֹ מָה יֵאָכֵל, וְיִמְכּוֹר אֲפִילוּ מְנַעְלִים שְׁבִרְגְלָיו
114 וְיִסְפִּיק מִהֶן צְרִיכָה סְעוּדָה, שֶׁסְעוּדָה שְׁאִחֵר הַהִקְוָה חֲשׁוּבָה יוֹתֵר אִף
115 מִמְּנַעְלִים לְרַגְלָיו.

שבת. פרק שמונה עשר – מפנין דף קכט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קעג רש"י תוספות

צריכה אני. לחילול: בין שאמרה אין צריכה אני. וחברותיה אומרות שהיא צריכה – מחללין: באנפיה. בורעותיה, שאינה יכולה להלך: חיה ג' ימים וז' ימים וז' יום. והחבור
בה לחילול חלכות חילול שבת. ל' – מו' עד השלמת ל', וכן ו' – מג' עד השלמת ז', כל צרכי חולתה. והא חיה עד ל' יום סתמא חולה היא: דבר שאין בו ספקה. חולה שאם
לא יעשו לו רפואה זו אין מסוכן למות, ונר"מ צריך הוא לה: אומר לארמאי ועושה. אבל דבר שיש בו ספקה – ישראל עצמו עושה לו: למכילה. עד ל' יום לא תטבול מפני
הצינה: שאין בעלה עמה. והיא טובלת לטהרות: בעלה מחממה. לאחר טבילה בתשמיש, והגוף מתחמם מן הגוף: מדורה. היסק גדול: הקו דם. וכ"ש חולה: צלחו לית תכתקא

ר"בא משמיה דרב יהודה אמר שבעה. לכאורה משמע דרבא לטעמיה, דבפרק
"הדר" (עירובין דף סח.) גבי ההוא ינוקא דאיתתפוך במימיה, אמר להו רבא: נישיליה לאימיה, אם צריכה – נחיימו אנב אימיה. דמסתמא ביום שמיני היה, קודם מילה שהיה צריך חמין למולו דלאחר מילה – מסוכן הוא, ובלא אימיה ביום שמיני מחללין עליו שבת. וחיינו לאחר שבעה, דבנסתם הקבר בעינן צריכה, מיהו, ללשנא דאמרי לה לרבא שלשים תיקשי: למה צריכה? ועוד, דבקנטרס פ"י התם: נחיימו אנב אימיה – ע"י גוי. וכן פירש ר"ח. לכך יש לפרש דאביי ורבא ואמרי לה, מר אמר חדא, ומר אמר חדא ולא פליגי, וכולו קיימו כנהרדעי:

"צריכה אני" בין לא אמרה "צריכה אני" – אין מחללין עליה את השבת, רב אשי מתני הכי: מר זוטרא מתני הכי: אמר רב יהודה אמר שמואל: חיה כל זמן שהקבר פתוח, בין אמרה "צריכה אני" ובין אמרה "אין צריכה אני" – מחללין עליה את השבת. נסתם הקבר, אמרה "צריכה אני" – מחללין עליה את השבת לא אמרה "צריכה אני" – אין מחללין עליה את השבת. א"ל רבינא למרימר: מר זוטרא מתני לקולא, ורב אשי מתני לחומרא, הלכתא במאן? א"ל: הלכה כמר זוטרא, ספק נפשות להקל. מאימתי פתיחת הקבר? אמר אביי: משעה שתשב על המשבר. רב הונא בריה דרב יהושע אמר: משעה שהדם שותת ויורד. ואמרי לה: משעה שהחבורותיה נושאות אותה באנפיה. עד מתי פתיחת הקבר? אמר אביי: שלשה ימים. רבא אמר משמיה דרב יהודה: שבעה, ואמרי לה: שלשים. אמרי נהרדעי: חיה ג', ו' ול', ג', בין אמרה "צריכה אני" ובין אמרה "לא צריכה אני" – מחללין עליה את השבת, ו', אמרה "צריכה אני" – מחללין עליה את השבת, אמרה "לא צריכה אני" – אין מחללין עליה את השבת. ל', אפי' אמרה "צריכה אני" – אין מחללין עליה את השבת, אבל עושין ע"י ארמאי. כדבר עולא בריה דרב עילאי, דאמר: כל צרכי חולה געשין ע"י ארמאי בשבת. וכדבר המנוגא, דאמר רב המנוגא: דבר שאין בו ספקה – אומר לגוי ועושה. אמר רב יהודה אמר שמואל: לחיה ל' יום. למאי הלכתא? אמרי נהרדעי: למכילה. אמר רבא: לא אפון אלא שאין בעלה עמה, אבל בעלה עמה – בעלה מחממה. פי הא דבריה דרב חסדא מבלה בגו חלתין זמין שלא בפני בעלה ואצטניא, ואמטוי לערסה בתריה דרבא לפומבדיתא. אמר רב יהודה אמר שמואל: עושין מדורה לחיה בשבת (בימות הגשמים). סבור מינה: לחיה – אין, לחולה – לא. בימות הגשמים – אין, בימות החמה – לא. (ולא היא, ל"ש חיה ול"ש חולה, ל"ש בימות הגשמים ול"ש בימות החמה) – אמר רב חיאי בר אבין אמר שמואל: הקו דם ונצטנן – עושין לו מדורה אפי' בתקופת תמוז. שמואל צלחו ליה תכתקא דשאנא, רב יהודה צלחו ליה פתורא דיונה, לרבא צלחו ליה שרשפא. וא"ל אביי לרבא: והא קעבר מר משום "בל תשחית"! א"ל כל תשחית דגופאי – עדיף לי. אמר רב יהודה אמר רב: לעולם ימפור אדם קורות ביתו ויפקח מנגעלים לרגליו, הקו דם ואין לו מה יאכל – ימפור מנגעלים שברגליו ויספיק מהן צרכי סעודה. מאי צרכי סעודה? רב אמר: בשר, ושמואל אמר: יין. רב אמר: בשר, נפשא חלף נפשא. ושמואל אמר: יין, סומקא חלף סומקא. (סימן שנמסר) שמואל ביומא דעבר מילתא עבדי ליה תבשילא דטחלי. ר' יוחנן שתי עד דנפיק תיחא מאוניה. ורב נחמן שתי עד דקפי טחליה. רב יוסף שתי עד דנפיק מריבדא דכוסילתא. רבא מהדר אחמרא בר תלתא טרפי. אמר להו רב נחמן בר יצחק לרבנן: במטותא מינייכו, ביומא דהקנה אמרו לבייתייכו: נחמן אקלע לנבן, וכולהו אערומי אסירי, בר מזהאי ערמא דשרי: מאן דעביד מילתא ולא אפשר ליה, לישקול וזוא מכא ולזיל לשב חנותא, עד דמעים שיעור רביעתא. ואי לא – ליכול שב תמרי אוכמתא, ולישוף מישחא בצידעיה, וניגני בשמשא. אבלט אשפחיה לשמואל דגני בשמשא. א"ל: חבלימא דיהודאי! בישא מי הוי מבא? א"ל: יומא דהקנה הוא. ולא היא, אלא: איכא יומא דמעלי בה שמשא בכוליה שתא – יומא דנפלה ביה תקופת תמוז, וסבר: לא איגלי ליה. (היקול ברוח טעמא שהה סימן) רב ושמואל דאמרי תרוניהו: כל המקיל בסעודת הקנות דם – מקילין לו מזוגותיו מן השמים. ואמרי: הוא על חיו לא חס, אני אחוס עליו? רב ושמואל דאמרי תרוניהו: האי מאן דעביד מילתא לא לתיב היכא דכריך ויקא, דילמא שפי ליה אומנא ומוקים ליה ארביעתא, ואתי ויקא ושאיף מיניה – ואתי ליד ספנה. שמואל הוה רגיל ועבר מילתא בביתא דשב לבינא ואריחא. יומא חדא עבר, וארגיש בגנפשיה. בדר, וחסר חד אריחא, רב ושמואל דאמרי תרוניהו: האי מאן דעביד מילתא – ליטעום מדי והדר ליפוק. דאי לא טעים מדי, אי פגע בשכבא – ירקא אפיה, אי פגע במאן דקטל נפשא – מית, אי פגע

1 **מי** שיש לו זכות אבות. וקודם תקנת עזרא, אע"פ שהיו דנין בכל יום שהיו צריכים – לא
2 היו קובעים לישב בכל יום:

3 **דקא'** מאדים בזווי. ברביעי נמי קאי מאדים בזווי בסוף היום, אלא לא חשו חכמים לכך
4 דאין דרך להקזי כל כך בסמוך ללילה: **דליכא** ארבע בתריה. שאין ד' ימים עד

5 סוף החדש, כדפירש בקונטרס. דליכא למימר

6 רביעי בשבת – דהא ד' דהוא עשרין וארבע היינו
7 דליכא רביעי בתריה:

8 **מאה** רישי בזווא מאה קרי בזווא. לפירוש
9 הקונטרס תימה: מה שייך הבא? ור"ח

10 גריס: מאה קרי בזווא. ומפרש: מאה רישי – מאה
11 ראשי בני אדם, (ונראה) שהיה מנהג קצוב לספר

12 לגלגל בזווא, וכן מנהג ק' קרני להקזי בזווא, כמו
13 "קרא דאומנא" (לקמן דף קנד). אבל מאה שפמי

14 – לתקן השפה בולא כלום, דבשכר גילוח ודקוה
15 היה מתקן השפה, וביום שהיה מתקן שפמו לא

16 היה נוטל כלום, ועל כן היה למשל כל מי שהיה
17 יגע ולא עלה בידו שכרו – היו קורין אותו יומא

18 דשפמי: **מפגרי** רבנן. תשש כחם, והיו
19 מתחלשין ולא יכלו למיגרס. כדכתיב (ש"א ל')

20 "וירדוף דוד הוא וארבע מאות איש (עמו) ויעמדו
21 מאתים איש אשר פגרו מעבור את נחל הבשור":

22 **כל** האומר בפרשת תוכחה, לאו מקרא מפיק,
23 אלא: מסתמא, כיון שבא בפרשת תוכחה – אם

24 כן צער הוא אם אין עושין, והקילו חכמים
25 לעשות. ובבבלי אין בהן איסורא דאורייתא:

הדרן עלך מפנין

רבי

1 **בדבר אחר** – קשה לדבר אחר. רב ושמואל דאמרי תרנויהו:
2 **האי מאן דעביד מילתא** – לישתי פורתא והדר ליקום.

3 **דאמר מר:** ה' דברים קרובין למיתה יותר מן החיים, ואלו

4 הן: **אכל ועמד, שתה ועמד, ישן ועמד, הקזי דם ועמד,**

5 **שימש מטה ועמד.** אמר שמואל: **פורסא דדמא** – כל

6 **תלתין יומין.** ובין הפרקים – ימעט, ובין הפרקים – יחזור

7 **וימעט.** ואמר שמואל: **פורסא דדמא** – חד בשבתא, ארבעה

8 **ומעלי שבתא.** אבל שני וחמישי – לא, דאמר מר: **מי שיש**

9 **לו זכות אבות** – יקזי דם בשני ובחמישי, שב"ד של מעלה

10 **ושל מטה שוין פאחד.** בתלתא בשבתא מאי טעמא לא

11 **משום דקיימא ליה מאדים בזווי, מעלי שבתא נמי קיימא**

12 **בזווי? כיון דדשו ביה רבים** – "שומר פתאים ה'". אמר

13 **שמואל:** ד' דהא ד', ד' דהא ארביסר, ד' דהא עשרים

14 **וארבעה, ד' דליכא ארבע בתריה** – ספנתא. ר"ח ושני לו

15 **חולשא, שלישי לו** – ספנה; מעלי יומא טבא – חולשא,

16 **מעלי יומא דעצרתא** – ספנתא. וגזרו רבנן אבוליהו מעלי

17 **יומא טבא משום יומא טבא דעצרת.** דנפיק ביה זיקא

18 **ושמיה טבוח** – דאי לא קבלו ישראל תורה – הוה טבח

19 **להו לבשריהו ולדמיהו.** אמר שמואל: אבל חטה וחקין

20 **דס לא חקין אלא לאותה חטה והנ"מ** – לרפואה, אבל לאוקולי – מיקיל. המקזי דם, שתייה –

21 **לאלתר, אכילה** – עד חצי מיל. איבעיא להו: "שתייה לאלתר" מעלי, אבל בתר הכי – קשי, או

22 **דילמא:** לא קשי ולא מעלי? תיקו. איבעיא להו: "אכילה עד חצי מיל" הוא דקמעלי, הא בתר

23 **הכי ומקמי הכי** – קשי, או דילמא: לא קשי ולא מעלי? תיקו. מכריו רב: מאה קרי – בזווא, מאה

24 **רישי** – בזווא, מאה שפמי – ולא כלום. אמר רב יוסף: פי תוינן בי רב הונא, יומא דמפגרי ביה

25 **רבנן אמרי** "האידנא יומא דשפמי הוא" ולא ידענא מאי קאמרי. "וקושרין הטבור". ת"ר: קושרין

26 **הטבור, ר' יוסי אומר:** אף חותכין, וטומגין השליא כדי שיחם הולד. אמר רשב"ג: בנות מלכים

27 **טומגות בספלים של שמן, בנות עשירים בספונים של צמר, בנות עניים במוכין.** אמר רב נחמן

28 **אמר רבה בר אביוה אמר רב:** הלכה בר' יוסי. ואמר רב נחמן רבה בר אביוה אמר רב: מוידם

29 **חכמים לר' יוסי בטבור של שני תינוקות שחותכין, מ"ט** – דמנתחי אהדדי. ואמר רב נחמן אמר

30 **רבה בר אביוה אמר רב:** כל האומר בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת, שנאמר "ומולדותיו ביום

31 **הולדת אותך לא פרת שרף ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא התחלת להחלת**

32 **"ומולדותיו ביום הולדת" – מכאן שמניידים את הולד בשבת, לא ברת שרף** – מכאן שחותכין

33 **הטבור בשבת, ובמים לא רחצת למשעי" – מכאן שרוחצין הולד בשבת, והמלח לא המלחת**

34 **– מכאן שמולחין הולד בשבת, והתחלת לא התחלת" – מכאן שמולפפין הולד בשבת.**

הדרן עלך מפנין

רבי

1 מקזי ומקיל: **מאה רישי בזווא.** כלומר: אם יהיו בזול מאד – קנה ראשי בהמה; ואם לאו – אל תקח, שאין בריאין לאכול: **מאה קרי.** דלועין: **מאה שפמי.** כמו: "על שפם"

2 (ויקרא יג) גרוינין בלעז, שפמים של בהמה: **יומא דמפגרי ביה רבנן.** שהיו התלמידים מתעצלין מלבא בבית המדרש קרי ליה "יומא דשפמי", כלומר: היום הזה אבד לו,

3 ואין בו תועלת: **וטומגין את השליא.** כדמפרש רשב"ג, שהיה רפואה להתחמם הולד: **ספונין של צמר.** צמר מנופץ: של שני תינוקות. תאומים, וקשוטין טבין זה בזה: **משום**

4 **דמנתחי מהדדי.** זה אילך זה אילך, ונמצאו מסובכין: **בפרשת תוכחה.** שהוכיח יחזקאל לישראל את חסדי הקב"ה שעמקו: **תוכחה.** לשון "לבו ונחבחה" (שעיה א), להתרופח

5 **והלודיע מי הוא שסרח על שכנגדו: למשעי.** לטוח ולהחליק בשרו: **שמולחין.** ובשרו מתקשה: **מלפפין.** אנמליין בלעז. ולא היינו אסובי נגדא דאמרן לעיל בפרק "כל הכלים"

6 (דף קכג), דהא שמעינן ליה לרב נחמן דאסר. אלא לפופי בעלמא, כמו שעושין בחגרות ופסקאות: הדרן עלך מפנין

1 **אחר.** חזיר: קשה לדבר אחר. צרעת, שהחזירים מנוגעים הם כדאמרין בקידושין (ר'

2 **מטא: "י'** קבים נגעים ודרו לעולם, תשעה נטלו חזירים: **אבל ועמד.** מהר לעמוד

3 **פתאום אחר שאכל שובעו: פורסא דדמא.** זמן הקזתו, כמו "בפרוס הפסח" (שקלים

4 **פ"ג מ"א: בין הפרקים.** פירקין שנותני, כגון לאחר מ' שנה: **ימעט.** בהקוה, לא יקזי

5 **בכל חדש, אלא לב' חדשים:** ובין הפרקים

6 **יחזור וימעט.** לאחר ששים – יקזי לג' חדשים,

7 **לפי שאין כחו עליו, ואין דמו חם,** וגופו מצטנן

8 **בשמתסר דמו: שב"ד של מעלה ושל מטה**

9 **שוין.** אדם נדון בכל יום, ובד' יושבין בעצירות

10 **בב' ובה' – מתקנת עזרא ואילך (ב"ק ד' פב),**

11 **ובין דיום הדין ופקידה היא – עונותיו**

12 **נקבים: דקיימא ליה מאדים בזווי.** שמו

13 **מאדים משמש בו בשעות זמנות, ומול מאדים**

14 **ממונה על חתרב ועל הדרב ועל הפרועות.**

15 **והזגות קשין, שהן רשות לשדים, כדאמר**

16 **בפסחים (ר' קי): והפרועות מוכנין.** שצ"מ

17 **תכיל סדר השעות.** בשתלו המאורות

18 **והמזלות, שעה ראשונה של ד' בשבת שימש**

19 **שבתא, ובשניה צדק, ואחריו מאדים, ואחריו**

20 **חמה, ואחריו נוגה, ואחריו כוכב, ואחריו**

21 **לבנה – נמצאו ד' המזלות לז' השעות,**

22 **וחזורים חלילה לעולם. נמצא בסדר זה**

23 **לעולם סימני מזלות המשמשין בתחלת ליל**

24 **השבוע – כצנ"ש חלום: מוצאי שבת – שעה**

25 **ראשונה שלו כוכב, תחלת ליל שני – צדק,**

26 **וכן בסדר היום, וסדר תחלת סימני הימים –**

27 **חל"ם כצנ"ש, שעה ראשונה של אחד בשבת**

28 **– חמה, ושל שני בשבת – לבנה, ושל שלישי**

29 **בשבת – מאדים, נמצא מאדים חזיר בו**

30 **חלילה בשעה שמינית ביום, והיא זמנתא.** אבל

31 **שאר ימים – אין מאדים בזמנתא שלהם אם**

32 **לא בלילה, ובלילה אין דרך להקזי: מעלי**

33 **שבתא נמי קיימא מאדים בזווי.** שהרי שעה

34 **ראשונה של יום נוגה, לפי הסדר של חל"ם**

35 **כצנ"ש תחלת הימים, וכיון שתחלתו נוגה**

36 **וסדר הלכתו שצ"ם תכיל – נמצאו מתחילין**

37 **לחזור חלילה בשעה רביעית, נמצא מאדים**

38 **בשעה ששית: כיון דדשו ביה רבים.** הורגלו

39 **בו מפני דוחקו, שהיו קרובים שיהיה שבת,**

40 **ואמרין בפירקין דלעיל (ר' קידה) כבוד שבת**

41 **בדגים גדולים, ובמסכת ע"ז (ר' כט) אמרין:**

42 **שני לדם דג: ארבע דהוא ד', ד' בשבת שהוא**

43 **ד' לתדש, או ארביסר לתדש, או כ"ד לתדש**

44 **– בולחון קשה להקוה: ד' דליכא ד' בתריה.**

45 **שאין ד' ימים עד סוף החדש, ואיכא דאמרן**

46 **דליכא ד' בשבת בתריה באותו חדש, ואינו**

47 **כן: ח"נ: ר"ח ושני לו חולשא, שלישי לו**

48 **ספנתא: אבל חטה וחקין דם לא חקין אלא**

49 **לחטה, שהאוכל מכביד את האדם, וחקוה**

50 **שאחר אכילה אינו מועיל אלא לאותו כובד:**

51 **וה"מ. במקזי לרפואה: אבל אקולי, מי שיש**

52 **לו דם המכביד עליו, אפי' לאחר אכילה –**

שבת דף קכט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קעה

מכן הקיז דם, לא הועיל במה שהקיז אלא להקל מעליו את אותה חטא, כלומר שהאוכל מכביד לאדם, וההקזה שאחר האכילה לא הועילה אלא להקל מעליו אותו כובד. ומוסיפה הגמרא: והני מילי – דברים אלו אינם אלא אם מקיז לרפואה, אבל אם מקיז לאווקול – להקל מעליו דם שמכביד עליו, מיקיל אפילו לאחר אכילה, ויש תועלת בהקזה זו.

הוראה נוספת בענין זה: המקיז דם, שתינה לאחור – ישתה מיד, ואולם אכילה, לא יאכל מיד אלא ימתין עד שיעבור זמן מהלך חצי מיל.

מסתפקת הגמרא: איבעיא להו – נסתפקו בני הישיבה, האם שתינה לאחור מעלי, אבל ברת רבי קשי – האם כוונת שמואל ששתיה מיד לאחר ההקזה מועילה, ואם המתין ושתה לאחר זמן, לא רק שאינה מועילה אלא קשה ומזיקה היא, או דילמא לא קשי ולא מעלי – או שמא כוונתו ששתיה לאחר זמן אינה מזיקה ואינה מועילה. תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

כמו כן יש להסתפק לגבי אכילה: איבעיא להו, האם אכילה עד חצי מיל הוא דקמיעלי – שמועילה, הא ברת רבי ומקמי רבי קשי – ואם המתין יותר משיעור זה או אכל קודם שעבר שיעור זה, לא רק שהאכילה אינה מועילה אלא קשה ומזיקה היא, או דילמא לא קשי ולא מעלי – או שמא אינה קשה אלא שאינה מועילה. תיקו – תעמוד אף שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

אגב שביארה הגמרא מיני מאכלים המועילים ושאינם מועילים למי שהקיז דמו, מביאה הגמרא מיומרת רב על עוד מיני מאכלים שלכל אדם אין תועלת באכילתם: מכריז היה רב ואומר, מאה קרי – מאה דלועים, אל תקנה אלא ביוזא – בזה, כלומר אם יהיו הדלועים מאוד בוול קנה אותם, ואם לא אל תקחם, לפי שאינם בריאים לאכול. וכן מאה ריש – ראשי בהמה, אל תקח אלא אם נותנים לך ביוזא. אבל מאה שפמי – שפתיים של בהמה, ולא כלום – אל תתן עליהם כלום.

ובענין זה אמר רב יוסף, כי חיוני כי רב הונא – כשהיינו לומדים בבית מדרשו של רב הונא, יומא דמפגרי ביה רבנן – על יום שהיו התלמידים מתעצלים מלבא לבית המדרש, אמרי – היו אומרים, האידנא יומא דשפמי הוא – היום הוא יום השפתיים, ולא ידענא מאי קאמרי – ולא ידעתי מה כוונתם, ועתה נתבאר לי שכונתם היה לומר שיום זה אבד לו ואין בו תועלת, כשפתי הבהמה שאין שווים מאומ.

שנינו במשנה: וקושרין את הטבור של הולד בשבת. הגמרא מביאה ברייתא המרחיבה בדברים המותרים לעשות בשבת לצורך הולד: הנו רבנן בברייתא, קושרין הטבור בשבת כדי שלא יבא לידי סכנה. רבי יוסי אומר אף חותכין את הטבור בשבת, שלולי זה עדיין יכול לבא לידי סכנה. ובאמרינן את השליא בדבר החמם בדי ששל ידי כן יחם – יתחמם הולד שיצא ממנה.

הברייתא מבארת כיצד תומנין את השליא: אמר רבן שמעון בן גמליאל, בנות מלכים מומנות בספלים של שמן, בנות עשרים טומנות בספונים של צמר מנופץ, ובנות עניים טומנות במוקי. הגמרא פוסקת כדעת מי הלכה: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבנה אמר רב, הלכה כרבי יוסי שחותכין את הטבור בשבת.

הגמרא מבארת שיש אופן שבו מודים חכמים לרבי יוסי: ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבנה אמר רב, מודים חכמים לרבי יוסי בטבור של שני תינוקות תאומים הקשורים זה בזה, שחותכין להם את הטבור בשבת. מאי טעמא – מה הטעם לכך, משום דמנתחי אהרדי – שמושכים זה לכאן וזה לכאן ויש לחוש שיבוא לידי סכנה.

הגמרא מביאה דברים נוספים המותרים לעשות לצורך הולד בשבת: ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבנה אמר רב, כל האמור בפרשת תולקתה – הפרשה שבה הוכיח יחזקאל הנביא לישראל, ופירט להם את החסדים שעשה עמם הקדוש ברוך הוא, עושין לחיה בשבת. שפרשת תולקתה נאמר (יחזקאל טו ד), 'ומולדתה' – בעת לידתה, דהיינו ביום הולדת אותה, לא כרת שרף לא חתכו את טבורה,

בדבר אחר – ואם פגע בחזיר, קשה לדבר אחר – עלול הוא ללקות בצרעת, שהחזירים מנוגעים הם.

דבר נוסף שאמרו רב ושמואל: רב ושמואל דאמרי תרוניהו, האי מאן דעביד מילתא – מי שהקיז דם, לישתי פורתא והדר ליקום – ישתה מעט ורק לאחר מכן יעמוד.

והטעם, דאמר מר, חמשה דברים קרובין ו-גורמים לאדם להיות קרוב למיתה יותר מן החיים, שמחלישים מאוד את גוף האדם, ואלו הן: א. אכל כדי שובעו ועמד מיד לאחר מכן. ב. שתה ועמד מיד לאחר מכן. ג. ישן ועמד מיד קודם שנתפשט הדם בכל גופו. ד. הקיז דם ועמד מיד. ה. שימש מפתו ועמד מיד.

הגמרא מביאה כמה מיומרות נוספות שאמר שמואל בענין הקזת דם: אמר שמואל, פורקא דקמא – זמן הקזת דם הוא כל תלתין יומין – כל שלשים יום. ובין הפקדים – בין פרקי שנותיו, כגון כשהגיע לשנת הארבעים, ימעיט בהקזה, ולא יקיז כל חדש אלא כל שני חדשים. ובין הפקדים – כשהגיע לשנת השישים, יחזור וימעיט, ויקיז כל שלשה חדשים.

דבר נוסף בענין זמן הקזת דם: ואמר שמואל, פורקא דקמא ו-זמן הקזת דם) הוא בחד בשבתא – יום ראשון בשבת, ובארבעה בשבת, ומעלי שבטא – ובערב שבת, אבל בימי שני וחמישי לא יקיז.

והטעם שאין להקיז בשני וחמישי, דאמר מר, רק מי שיש לו זכות אבות שיכולה להגן עליו, יקיז דם בשני וחמישי, שבימים אלו יש סכנה להקיז יותר מבשאר ימים, משום ששבת דין של מעלה ושל מטה שוין באחד, כלומר ששניהם יושבים לדין בימים אלו, וכיון שימי פקידה הם עונותיו נזכרים.

ממשיכה הגמרא לבאר: בתלתא בשבתא מאי טעמא לא – ומה הטעם שלא יקיז בשלישי בשבת, משום דקיימא ליה מאדים ביוזא – מפני שמול מאדים הממונה על הדבר ועל החרב ועל הפורענות משמש בו בשעה שמינית מתחילת היום שהיא שעה זוגית, ובשעות זוגיות יש רשות לשדים לחזק, ובשעה זוגית שמול מאדים משמש בה יש לחשוש בה לסכנה יותר מהרגיל, ומשום כך אין להקיז ביום שלישי.

שואלת הגמרא: מעלי שבטא נמי קיימא ביוזא – הלא אף בערב שבת משמש מאדים בשעה שישיית שהיא זוגית, והיאך מותר להקיז בה.

משיבה הגמרא: פיון דרשו ביה רבים – כיון שכבר הורגלו רבים בהקזה ביום שישי כדי להקיז סמוך לסעודת שבת, אין לחשוש לסכנה, שכן כתוב בתהילים (קטו) 'שומר פתאים ה', כלומר, הקדוש ברוך הוא שומר על שוטים שאינם נשמרים מסכנות המצויות להם.

שמואל מונה ימים נוספים שסכנה להקיז בהם, או שהקזת דם בהם גורמת לחולשה: אמר שמואל, המקיז דם ביום ארבעה בשבת דהוא ארבעה לחודש, וכן ביום ארבעה בשבת דהוא ארבעה – שחל ביום ארבעה עשר לחודש, וכן ביום ארבעה בשבת דהוא עשרים וארבעה לחודש, וכן ביום ארבעה בשבת דליבא ארבע בתריה – שאין ארבעה ימים אחריו עד סוף החודש, כל אלו ספנתא יש בהם.

ואם מקיז דם בראש חודש, וכן ביום שני לו – שני בחודש, הרי זה גורם לחולשא. והמקיז דם בשלישי לו, הרי זו ספנה.

המקיז דם במעלי יומא טבא – ערב יום טוב, גורם הדבר לחולשא. והמקיז דם במעלי יומא דעצרתא – ערב יום חג השבועות, ספנתא היא לו. ונזרו רבנן אכילהו מעלי יומא טבא – על כל ערבי ימים טובים שלא יקיזו בהם דם, משום ערב יומא טבא דעצרת ו-ערב חג השבועות, שבו סכנה היא, ואם יתירו להקיז בערב יום טוב, יבואו להקיז גם בערב שבועות.

והטעם שיש סכנה במי שמקיז דם בערב שבועות, משום דנפיק ביה זיקא ושמייה מכות – שיוצאת בו רוח ששמה 'טבוח', שנבראה בכדי דאי לא קבלו ישראל תורה, הוה טבח להו לכשריהו ולדמיהו – היה טובח בהם בבשרם ובדםם.

דברים נוספים שאמר שמואל בענין אכילה לפני ולאחרי הקזת דם: אמר שמואל, אבל חטא – לחם או תבשיל העשוי מקמח, ולאחר

1 הם לא יזו מלאכה, אָבֵל אַם נִשְׁבְּרוּ בַשֶּׁבֶת, לְדַבְּרֵי הַכֵּל מוֹתְרִין
2 השברים בטלטול, אפילו אינם ראויים לעשות בהם מעין מלאכתם
3 הראשונה, הוֹאִיל וּמוֹכֵנִין הִיוּ הַשְּׁבָרִים לַמַּלְאכָה בַּכְּנִיסַת שַׁבַּת עַל
4 נְפִי אֲבִיהֶן – אַגַּב הַכֵּלִי הַגָּדוֹל שֶׁהָיוּ מַחוּבְּרִים אֵלָיו, לִכֵּן מוֹתֵר
5 לַטִּלְטֹל בַּשַּׁבַּת זֶה.

6 רב זוטראי מקשה על דברי שמואל: מוֹתֵיב [-מקשה] רַב זוֹטְרָאִי,
7 שֵׁנִינוּ בַּבְּרִייתָא, מְסִיקִין כְּבָלִים – מוֹתֵר לַהֲבַעִיר אֶת הַתְּנוּרָה בְּכָלִים
8 שְׁלֵמִים בְּיוֹם טוֹב, כִּיּוֹן שְׂרָאִיִּים הֵם לַטִּלְטֹל, וְאִין מְסִיקִין בַּשֶּׁבֶת
9 כְּבָלִים – וְאִסּוּר לַהֲבַעִיר שְׁבָרֵי כָלִים בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מוֹקְצִים
10 וְאִסּוּרִים בַּטִּלְטוֹל, וְיֵשׁ לַבֵּר, דְּנִשְׁבְּרוּ אִימַת – אִימַתִּי נִשְׁבְּרוּ כָלִים
11 אֲלוֹ שְׁבָהֶם דִּבְרָה הַבְּרִייתָא, אִילִּימָא – אַם נִאֲמַר דְּנִשְׁבְּרוּ מְעַרְבֵי יוֹם
12 טוֹב, הָרִי שְׁבָרֵי כָלִים אֲלוֹ עֲצִים כְּעֶלְמָא נִינְהוּ – הֵם רַק עֲצִים
13 הַעוֹמְדִים לַהֲסָקָה מֵאֲתָמוֹל, וּמִפְּנֵי מָה אִסְרָה הַבְּרִייתָא לַטִּלְטֹל
14 לַצּוֹרֵךְ הַבְּעֵרְתָּם, אֵלָּא לֹא – אֲלֹא וְדָאִי מְדוּבָר כִּשְׁנִשְׁבְּרוּ בְּיוֹם טוֹב
15 עֲצֵמוֹ, וְקִתְנִי – וּמִכָּל מְקוֹם שֵׁנִינוּ בַּבְּרִייתָא שְׁמִסִּיקִין כְּבָלִים וְאִין
16 מְסִיקִין בַּשֶּׁבֶת כְּבָלִים, וְלֹא הִתִּירָה הַבְּרִייתָא לַטִּלְטֹל שְׁבָרֵי כָלִים
17 לַהֲבַעִיר מִטַּעַם שֶׁהָיוּ מוֹכְנִים בַּכְּנִיסַת יוֹם טוֹב אַגַּב הַכֵּלִי הַגָּדוֹל
18 שֶׁהָיוּ מַחוּבְּרִים אֵלָיו, אֲלֹא כִּיּוֹן שֶׁאֵל לֹא הָיוּ עוֹמְדִים לַהֲסָקָה, נַחֲשָׁבִים
19 לְכָלִי חֹדֶשׁ שְׁנוּלְדָה וְנִתְחַדְּשָׁה בַּשַּׁבַּת הַכְּנִסָּה לַמַּלְאכָה, וְאִסּוּרִים,
20 וְקִשָּׁה לְדַבְּרֵי שְׁמוּאֵל שֶׁאֲמַר שְׁמוֹתֵרִים לְדַבְּרֵי הַכֵּל.

21 הַגְּמָרָא מִתְקַנָּת אֶת לִשׁוֹן הַשְּׁמוּעָה שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: אֵלָּא אִי
22 אִימַרְהִי הֵבִי אִימַרְהִי – אַם נִאֲמַרָה שְׁמוּעָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל בַּעֲנִין
23 הַמַּחְלֻקֶּת בַּמִּשְׁנָה בְּשִׁבְרֵי כָלִים, עַל כִּרְחֹךְ כִּךְ נִאֲמַרָה, אִמַּר רַב
24 יְהוּדָה, אִמַּר שְׁמוּאֵל, הַמַּחְלֻקֶּת שֶׁבִּמְשַׁנְתָּנוּ הִיא רַק כִּשְׁנִשְׁבְּרוּ
25 הַכָּלִים בַּשֶּׁבֶת, דְּמָר – שֶׁתָּנָא קָמָא סָבַר, שְׁמוּכֵן הוּא – שְׁבָרֵי הַכָּלִים
26 עוֹדִים מוֹכְנִים לַמַּלְאכָה כֹּל שֶׁהִיא, וְלִכֵּן אֵף שֶׁאִינֶם רְאוּיִים לַמַּלְאכָה
27 הָרִאשׁוֹנָה, מוֹתֵר לַטִּלְטֹל בַּשַּׁבַּת, וְיָמַר – וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר, שְׁנוּלְדָה
28 הוּא – שְׁבָרֵי הַכָּלִים לֹא הָיוּ מוֹכְנִים לַמַּלְאכָה זֶה מֵאֲתָמוֹל, אֲלֹא
29 הַכְּנִסָּה לְכָךְ נִוְלְדָה וְנִתְחַדְּשָׁה בַּשַּׁבַּת, וְלִכֵּן צָרִיךְ שִׁיהִיו רְאוּיִים
30 לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מַעֲיֵן הַמַּלְאכָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא הָיוּ מוֹכְנִים מִבְּעוֹד יוֹם
31 כְּדִי לַהֲתִיר לַטִּלְטֹל, וְאִם אִינֶם רְאוּיִים לְכָךְ, אֵף אִם רְאוּיִים הֵם
32 לַמַּלְאכָה אַחֲרָת, אִסּוּר לַטִּלְטֹל בַּשַּׁבַּת, אֲבָל אַם נִשְׁבְּרוּ הַכָּלִים
33 מְעַרְבֵי שַׁבַּת, לְדַבְּרֵי הַכֵּל שְׁבָרֵיהֶם מוֹתְרִין אֵף אִם אִינֶם עוֹשִׂים מַעֲיֵן
34 לַמַּלְאכָה הָרִאשׁוֹנָה, הוֹאִיל וְהִיבְנוּ לְמַלְאכָה אַחֲרָת מְבַעֲדֵי יוֹם.

35 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחְלֻקֶּת לַגְּבִי הַבְּעֵרָה בְּכָלִים וּבְשִׁבְרֵי כָלִים בְּיוֹם טוֹב:
36 תְּנִי חֲדָא – שֵׁנִינוּ בַּבְּרִייתָא אַחַת, מְסִיקִין כְּבָלִים שְׁלֵמִים בְּיוֹם טוֹב,
37 וְאִין מְסִיקִין בַּשֶּׁבֶת כָּלִים בְּיוֹם טוֹב. וְתִנָּא אִידָּךְ – וּשְׁנִינוּ בַּבְּרִייתָא
38 אַחֲרָת, בְּשֵׁם שְׁמִסִּיקִין כְּבָלִים שְׁלֵמִים בְּיוֹם טוֹב, כִּךְ מְסִיקִין בַּשֶּׁבֶת
39 כָּלִים בְּיוֹם טוֹב. וְתִנָּא אִידָּךְ – וּשְׁנִינוּ בַּבְּרִייתָא נֹסֶפֶת, אִין מְסִיקִין
40 בְּיוֹם טוֹב, לֹא כְּבָלִים וְלֹא בַּשֶּׁבֶת כָּלִים.

41 הַגְּמָרָא מְבִאֵרָה מִי הַחֻלּוּקִים בּוֹ: הָא – הַבְּרִייתָא הָרִאשׁוֹנָה
42 שֶׁהִתִּירָה לַהֲסִיק כְּבָלִים בְּיוֹם טוֹב וְאִסְרָה לַהֲסִיק בְּשִׁבְרֵי כָלִים,
43 נִשְׁנָתָה כְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה הַמְתִּיר לַטִּלְטֹל כָּלִים לְכָל צוּרֵךְ, אֵךְ אוֹסֵר
44 לַטִּלְטֹל דְּבַר מוֹקְצֵה וְדִבְרֵי הַנּוֹלָד, וְלִכֵּן הִתִּירָה לַטִּלְטֹל כָּלִים
45 וְלַהֲסִיק, שֶׁהִיוּ אִינֶם מוֹקְצִים אֲלֹא מוֹכְנִים לַהֲשִׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, אֵךְ
46 אִסְרָה לַטִּלְטֹל שְׁבָרֵי כָלִים וְלַהֲסִיק כִּיּוֹן שֶׁהַכְּנִסָּה וְלַהֲשִׁתַּמֵּשׁ זֶה
47 וְלִשְׂאֵר תַּשְׁמִישֵׁם שְׂרָאִיִּים לָהֶם עֵתָּה נִוְלְדָה בְּיוֹם טוֹב, וְהָא –
48 הַבְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה, שֶׁהִתִּירָה לַטִּלְטֹל גַּם שְׁבָרֵי כָלִים וְלַהֲסִיק, נִשְׁנָתָה
49 כְּדַעַת רַבִּי שְׁמַעְיֹן שֶׁמְלַבֵּד שֶׁמְתִיר לַטִּלְטֹל כָּלִים לְכָל צוּרֵךְ, גַּם אִינוּ
50 אוֹסֵר לַטִּלְטֹל דְּבַר מוֹקְצֵה וְנוֹלָד, וְהָא – הַבְּרִייתָא הַשְּׁלִישִׁית, שֶׁאִסְרָה
51 לַטִּלְטֹל אֲפִילוּ כָלִים שְׁלֵמִים וְלַהֲסִיק בָּהֶם, נִשְׁנָתָה כְּדַעַת רַבִּי נְחֶמְיָה
52 שֶׁאֲמַר שֶׁאֵין לַטִּלְטֹל כָּלִים אֲלֹא לַצּוּרֵךְ תַּשְׁמִישֵׁם הַמִּיּוּחָד לָהֶם,
53 וְהַבְּעֵרָת הַכָּלִים אִינוּ תַּשְׁמִישׁ הַמִּיּוּחָד לָהֶם, וְאִם אוֹסֵר לַטִּלְטֹל כָּלִים
54 אֵף שֶׁהֵם רְאוּיִים לַאֲתוֹרָה מַלְאכָה, כִּשְׁאִינוּ מַטִּלְטֹל לַתַּשְׁמִישֵׁם
55 הַמִּיּוּחָד לָהֶם, כִּי שָׁכַן שֶׁאֲסוּר לַטִּלְטֹל שְׁבָרֵי כָלִים שִׁישׁ בָּהֶם אִיִּסּוּר
56 נִוְלָד וְכַסְבֵּרְתָּ רַבִּי יְהוּדָה, וְלִכֵּן אִסּוּר לַטִּלְטֹל לַצּוּרֵךְ זֶה.

57 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שְׁתֵּי הַלְכוֹת שֶׁאֲמַר רַב נַחֲמָן בַּעֲנִין כָּלִים שֶׁנִּשְׁנָתָה

58 תַּשְׁמִישֵׁם: אִמַּר רַב נַחֲמָן, הֵנִי לִיבְנֵי דְאִישְׁתִּיּוֹר מִבְּנֵינָא – לְבָנִים
59 שֶׁנִּשְׁאָרוּ לְאָדָם מִמָּה שֶׁהִכִּין לַצּוּרֵךְ בְּנִינּוּ, לְאַחַר שֶׁהִשְׁלִים אֶת
60 מַלְאכַת הַבִּנְיָן, שְׂרִי לְמַלְטוּלֵינְהוּ – מוֹתֵר לַטִּלְטֹל בַּשַּׁבַּת, דְּחִזּוּ
61 לְמוֹיָנָא עֲלֵיהוּ – שְׁכִיּוֹן שֶׁמַּעֲתָה אֵינֶן עוֹמְדוֹת עוֹד לַצּוּרֵךְ בִּנְיָן, הֵן
62 רְאוּיוֹת וְעוֹמְדוֹת לִישֵׁב עֲלֵיהֶן, וְיֵשׁ עֲלֵיהֶן תּוֹרַת כָּלִי. אֵךְ אִם שְׂרִינְיָהוּ
63 – סִידְרִין בְּעֵרִימָה זֶה עַל גִּבּוֹ, גִּילָה בּוֹזֵה דַּעְתּוֹ, שֶׁנְּדָאִי אֶקְצִינְהוּ –
64 הַקְצָה וְיִיחָד אוֹתוֹן לַצּוּרֵךְ בִּנְיָן אַחֵר, וְאִסּוּר לַטִּלְטֹל בַּשַּׁבַּת.

65 הַלְכָה נֹסֶפֶת שֶׁאֲמַר רַב נַחֲמָן בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: אִמַּר רַב נַחֲמָן, אִמַּר
66 שְׁמוּאֵל, חֲתִיכַת הָרִס קָמְנָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִכָּלִי, מוֹתֵר לְמַלְטֹל אוֹתָהּ
67 בַּחֲצֵר בַּשַּׁבַּת, מִפְּנֵי שֶׁכָּלִים מְצוּיִים בַּחֲצֵר, וְחֲתִיכַת הָחֵרֶס רְאוּיָה
68 לְכִסּוּתָם, וְלִכֵּן תּוֹרַת כָּלִי עֲלֵיהָ, אֲבָל בַּבְּרִמְלִית לֹא, מִפְּנֵי שֶׁאֵין
69 מְצוּיִים בָּהּ כָּלִים לְכִסּוּתָם וְאֵין חֲתִיכַת הָחֵרֶס רְאוּיָה שֶׁם לְכָלֹם.

70 רַב נַחֲמָן עֲצֵמוֹ חוֹלֵק וּמוֹתִיר יוֹתֵר מִשְׁמוּאֵל: וְרַב נַחֲמָן דִּידִיָּה אִמַּר –
71 וְרַב נַחֲמָן מִדַּעְתּוֹ אֲמַר, שְׁאֵפִילוּ בַּבְּרִמְלִית מוֹתֵר לַטִּלְטֹל אֶת חֲתִיכַת
72 הָחֵרֶס, שְׁכִיּוֹן שֶׁאִינָה רְשוּת הָרִבִּים, מְצוּי שֶׁאֲנָשִׁים בָּאִים וּמִתִּישְׁבִּים
73 בָּהּ, וּמִמִּילָא אֵף שֶׁם מְצוּי דְּבַר מִיָּאֹס כְּגוֹן רוֹק, שֶׁחֲתִיכַת הָחֵרֶס
74 רְאוּיָה לְכִסּוּתָהּ, אֲבָל בַּרְשׁוּת הָרִבִּים לֹא, שֶׁאֵין אֲנָשִׁים מִתִּישְׁבִּים
75 שֶׁם, וְאֵין חֲתִיכַת הָחֵרֶס רְאוּיָה שֶׁם לְכָלֹם.

76 דַּעַה שְׁלִישִׁית בּוֹזֵה: וְרַבָּא אִמַּר, שְׁאֵפִילוּ בַּרְשׁוּת הָרִבִּים מוֹתֵר
77 לַטִּלְטֹל אֶת חֲתִיכַת הָחֵרֶס, שְׁכִיּוֹן שֶׁרְאוּיָה לַתַּשְׁמִישׁ בַּחֲצֵר וְנַחֲשָׁבִים
78 כָּלִי, אֵין שֶׁם כָּלִי פּוֹקַע מִמֶּנָּה אֵף בְּהִיתָה בְּרִשׁוּת הָרִבִּים.

79 מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: וְאִידָּא רַבָּא לְמַעֲמֵיָה – וְהִלְכָה זֶה שֶׁאֲמַר רַבָּא,
80 לְשִׁיתּוֹ אֲמַרָה, דְּרַבָּא הָוֵה קְאָזִיל בְּרִיתָקָא דְּמַחֲזוּא – שְׂרָבָא הִיא
81 הַחֻלְךְ בְּרִשׁוּת הָרִבִּים הַקְרוּיָה 'רִיתָקָא' שְׁבַעִיר מַחֲזוּא, אֲתוּסָא
82 מְסִאנְיָה מִיָּנָא – וְנִתְלַכְלַכָּה נַעֲלוּ בְּטִיט, אֲתָא שְׁמַעֲיָה – בֹּא שְׁמֹשׁ,
83 שְׁקֵל חֲסִפָּא וְקָא מְכַפֵּר לִיָּה – נָטַל חֲתִיכַת חֵרֶס וְקִינָה בָּהּ אֶת הַטִּיט.
84 רְמוּ בִּיהַ רְבִנָּן קָלָא – צַעֲקוּ עֲלֵי הַחֲכָמִים שֶׁרָאוּ מַעֲשִׂיו, מִדּוּעַ אֲתָה
85 מַטִּלְטֹל אֶת שְׁבַר הָחֵרֶס בְּרִשׁוּת הָרִבִּים. אִמַּר רַבָּא, לֹא מִסְּתִינְיָא דְלֹא
86 גְּמִירָא – לֹא דִיִּים לַחֲכָמִים הַגּוֹעֲרִים שֶׁלֹּא לִמְדוּ מִה אִסּוּר וּמָה מוֹתֵר,
87 וְטַעַן בַּהֲלַכָּה זֶה, אֲלֹא מִיָּנָא נְפִי מְגִמְרִי – גַּם מִלְּמוּדִים הֵם אֶת
88 הַטַּעֲנוֹת שֶׁבִידִים לְאַחֲרִים. מִמְּשִׁיךְ רַבָּא לְבָאֵר אֶת טַעַם הַהִיתָר: הָרִי
89 אִילוּ בַּחֲצֵר הָוִיא – אִם הִיא חֵרֶס זֶה בַּחֲצֵר, מִי לֹא הָוִי חוּיָא לְכַסּוּיָהּ
90 בִּיהַ מְנָא – וְכִי לֹא הִיא רְאוּיָה לְכִסּוּת בּוֹ כָּלִי, וְאִם כֵּן הִכָּא נְפִי חוּיָא
91 לְדִידִי – גַּם כֵּאֵן בְּרִשׁוּת הָרִבִּים רְאוּיָה הוּא עוֹבְרִי לְקַנְחָה בּוֹ, וְלִכֵּן מוֹתֵר
92 לַטִּלְטֹל.

93 הַגְּמָרָא מְבִיאָה הַלְכָה אַחֲרָת בַּעֲנִין כָּלִי שֶׁנִּשְׁבְּרָה: אִמַּר רַב יְהוּדָה,
94 אִמַּר שְׁמוּאֵל, מְגוּפַת חֲבִית שֶׁנִּכְתְּתָה – כִּיסּוּיָהּ שֶׁל חֲבִית, שֶׁנִּשְׁבְּרָה
95 הַחֲבִית שֶׁהוּא מְכֻסָּה אוֹתָהּ, מוֹתֵר לְמַלְטֹל אֶת הַכִּיסּוּי וְאֶת שְׁבָרֵי
96 הַחֲבִית בַּשֶּׁבֶת, כִּיּוֹן שֶׁבִין הַכִּיסּוּי וּבִין שְׁבָרֵי הַחֲבִית רְאוּיִים לְכִסּוּת
97 בָּהֶם כָּלִים.

98 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רְאִיָּה לְכָךְ מִבְּרִייתָא: תְּנִינָא נְפִי הֵבִי – שֵׁנִינוּ כֵּן
99 בַּבְּרִייתָא כְּדַבְּרֵי שְׁמוּאֵל, מְגוּפַת שֶׁנִּכְתְּתָה – כִּיסּוּיָהּ שֶׁל חֲבִית,
100 שֶׁנִּשְׁבְּרָה הַחֲבִית שֶׁהוּא מְכֻסָּה אוֹתָהּ, הָוִיא – הַמְּגוּפָה וְשִׁבְרֵיהָ שֶׁל
101 הַחֲבִית, מוֹתֵר (לְמַלְטֹלָה) [לְמַלְטֹלָה] בַּשֶּׁבֶת. וּמִכָּל מְקוֹם לֹא יִסְפּוֹת
102 מְגוּפָה שְׁבָרֵי – לֹא יִתְקַן וְיִסֵּר בְּלִשׁוֹת וְעוֹקְצִים שֶׁל אַחַד מִשְׁבְּרֵיהָ
103 וְיִחְלִיקוּ, כְּדִי לְכַסּוֹת בָּהּ אֶת הַכָּלִי וְכִדִּי לְכַסּוֹת בָּהּ אֶת בְּרַעֲיָהּ [-רַגְלִיהָ]
104 הַמְּגוּפָה, שֶׁבִּכְךָ גּוֹמֵר עֲשִׂיתָ כָּלִי, וְעוֹבֵר עַל מַלְאכַת 'מְכָה בַּפְּטִישׁ',
105 מִסִּימַת הַבְּרִייתָא: וְאִם וְרַקָּה – זֶרֶק אֶת מְגוּפַת חֲבִית זֶה בְּאֶשְׁפָּה,
106 אִסּוּר לַטִּלְטֹלָה, כִּיּוֹן שֶׁבְּזִיקָתָהּ בִּיטֵל מִמֶּנָּה תּוֹרַת כָּלִי.

107 רַב פֶּפֶא מַקְשָׁה עַל הַסִּיפָא שֶׁל הַבְּרִייתָא: מְתַקֵּן לָהּ רַב פֶּפֶא –
108 הַקְשָׁה רַב פֶּפֶא עַל הַהֲלַכָּה הָאֲחֻרָנָה שֶׁבְּבְרִייתָא, שֶׁהוֹרֵק כִּיסּוּיָהּ שֶׁל
109 חֲבִית נֹאסֵר הַכִּיסּוּי בַּטִּלְטוֹל, אֵלָּא מְעַתָּה – לְדַבְּרֵי הַבְּרִייתָא, וְכִי אִם
110 וְרִיק לִיָּה לְגִלְמִיָּה – זֶרֶק אֶת בְּגָדוֹ בַּשַּׁבַּת לְאַשְׁפָּה, הֵבִי נְפִי דְאִסּוּר
111 – כִּי בּוֹזֵה תִּהְיֶה הַהֲלַכָּה שֶׁאִסּוּר לַטִּלְטֹל, הָרִי וְדָאִי בְּטִלָּה דַּעְתּוֹ אֲצֵל
112 כֹּל אָדָם שֶׁאִינֶם זּוֹרְקִים בְּגִידֵיהֶם, וְאִם כֵּן אֵף כֵּאֵן בּוֹרֵק כִּיסּוּיָהּ שֶׁל
113 חֲבִית יֵשׁ לּוֹמֵר כֵּךְ.

114 רַב פֶּפֶא מְתַרְץ אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: אֵלָּא אִמַּר רַב פֶּפֶא,

בטלטול בשבת, ולכן גם שבריו אסורים בטלטול, ולחכמים שגם תנור
כזה נחשב כלי המקבל טומאה, גם נחשב לכלי המותר בטלטול
בשבת, ולכן גם שבריו מותרים בטלטול.

רב אשי מקשה על דברי רבא: מִתְקִיף לָהּ (מקשה) רַב אֲשִׁי, אִי הָכִי
– אם כך שמחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בטלטול שברי תנור ישן,
היא בשברי תנור כזה שהוסק על פי הבור, שלרבי יהודה אף הוא
עצמו אינו נחשב כלי, אֲדָמִיפְלִגִי – עד שהם חולקים בְּשִׁבְרֵי תִנּוֹר
זוה, לִיפְלִגּוּ – עליהם לחלוק בְּתִנּוֹר זוה גּוֹפָה (עצמו), וממילא נדע
את דין שבריו, שהרי הִשְׁתָּא – עתה ששמענו דתנור זה גּוֹפָה
(עצמו) לְרַבִּי יְהוּדָה לֹא תָוִי מָנָא – אינו נידון ככלי, וממילא עליו
להאסר בטלטול, שְׁבָרָיו מִיבְעֵינָא – וכי צריך לומר ששבריו אסורים
בטלטול.

לכן חוזר רב אשי לבאר את המחלוקת בשברי כלים כדברי אביי, אך
באופן מסוים: אֵלָא אָמַר רַב אֲשִׁי, לְעוֹלָם ביאור מחלוקתם הוא
בְּדִמְיוֹן מְעִיקָרָא – כפי שאמרנו בתחילה, שנחלקו בשברי תנור
גמור (ומחובר לקרקע) הראויים למלאכה כל שהיא ולא למלאכתם
הראשונה, האם מותרים בטלטול או לא, ומדובר בְּעוֹשֶׂה מְעֵשֶׂה
מִפְקָא – באופן שהשברים ראויים לאפות על גביהם כעין שאופים
על גבי רעפים, ולכן נחלקו דווקא בשברי תנור ולא בשברי כלי, אף
שדינם שוה, כיון שבאופן זה ראויים למלאכה שהיא מעין מלאכתם
הראשונה של אפיה, אך מלאכה זו אינה ממש כמלאכתם הראשונה,
שכן אפיה רגילה היא בתוך התנור, ואפיה זו היא מבחוץ על גבי
שבריו.

רב אשי מבאר את מחלוקתם בזה: וְרַבִּי מֵאִיר אמר דבריו באופן זה
דווקא ולכן נקט תנור, אף שסבר שגם כשהשברים ראויים רק
למלאכה אחרת לגמרי מותרים בטלטול, שכן לְרַבְרֵיו דְרַבִּי יְהוּדָה
שסבר שצריך שיעשו דווקא מעין מלאכתם הראשונה קָאָמַר – אמר
רבי מאיר את דבריו אלו. ואמר לרבי יהודה כך, לְרַבִּי אֶפִּילוּ
בְּעוֹשִׂין מְעֵין מְלָאכָה – לדעתי אף כשהשברים ראויים למלאכה
אחרת מותר לטלטלם, ולא רק כשראויים לאפיה על גבם, אֵלָא
לְדִידָךְ – אך גם לדעתך שצריך שיעשו מעין מלאכתם הראשונה,
אוֹדִי לִי מִיָּהָא דְבִהָאִי גִּוְנָא מְלָאכְתּוּ הוּא – מכל מקום הודה לי

שאופן זה שהשברים ראויים לאפיה כמלאכת התנור, נחשבים
כראויים לעשות מעין מלאכתם הראשונה. וְרַבִּי יְהוּדָה סבר, דלֹא
דְמִי – שמלאכת האפיה על גבי שברים אינה דומה למלאכת האפיה
בתנור, שכן הָתָם – שם בתנור הִפְקִין דהיינו העצים והאש הוא
מְכַפְּפִים בתוך חללו, ואילו הָכָא – כאן בשברי התנור הִפְקִין הוא
מְכַפְּפִין דהיינו מחוץ לשבר. וטעם נוסף שאין המלאכות דומות, הָתָם
– שם בתנור האפיה נעשית בְּמַעוֹמָד – שמדביקים את הפת בדפנות
התנור ועומדת שם, ואילו הָכָא – כאן בשברי התנור, לֹא מַעוֹמָד –
הפת אינה עומדת אלא מוטלת בשכיבה על שולי השבר, שהוא
שוכב כרעפים השוכבים על רוחבם בעת שאופים עליהם.

הגמרא דנה בהמשך הברייתא של שברי תנור ישן. שנינו בברייתא:
הַעִיר רַבִּי יוֹסִי מִשּׁוֹם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, עַל שִׁבְרֵי תִנּוֹר וְשֵׁן
שְׁנִיטְלִין בְּשִׁבְתָּ, וְעַל כִּיסוּי שְׂאִינוֹ צְרִיךְ בֵּית יֵד.

הגמרא מביאה את ההלכה למעשה בענין טלטול כיסוי תנור: אָמַר
רַבִּינָא, כְּמָאן מְטַלְטְלִין הָאִידֵנָא – כשיטת מי אנו נוהגים עתה,
שאנו מטלטלים כִּיסוּי דְתִנּוֹרֵי דְמִתָּא מְחִסֵּא – כיסויי התנורים של
העיר מחסיא, דְאֵין לָהֶם בֵּית אֲחִיוָּה – בית יד לאחוז אותם בו, כְּמָאן
– כשיטת מי, הלא כְּשִׁיטַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שסבר שאינו צריך
בית יד לאחוזו כדי שיהא מותר לטלטלו, אלא מותר גם בלא בית יד.

משנה

המשנה עוסקת באופנים בהם אבן וזמורה מותרים בטלטול, ובדין
תוספת אהל ארעי: הָאֶבֶן שֶׁהִנִּיחָה מֵעֵרֵב שֶׁבֶת בְּקִירֶיהָ – דלעת
יבשה וחלולה ששואבים בה מים, אִם האבן קשורה היטב אל פי
הדלעת, וּמְמַלְאִין בָּהּ (בדלעת) מִים וְהֵאָבֵן אֵינָה נּוֹפֶלֶת, מְמַלְאִין
בָּהּ – מותר לשאוב בשבת בדלעת זו, ולאבן שבה אין דין 'מוקצה'
מחמת גופו' כיון שהיא נחשבת כחלק מן הכלי. וְאִם לֹא – ואם אין
האבן קשורה היטב אל הדלעת, וכשממלאים מים היא נופלת, אֵין
מְמַלְאִין בָּהּ, כיון שהאבן אינה נחשבת חלק מן הכלי אלא היא
כשאר אבנים האסורות בטלטול, ועל כן אף הדלעת אסורה שהרי
נעשתה מבעוד יום בסיס לדבר האסור בטלטול.

אגרות קודש

ב"ה, י"ז שבט, תשי"ט

ברוקלין.

הווי"ח איי"א נו"י וכו' מו"ה נפתלי שיי' שו"ב

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הששי.

... במה שהעיר על השאלה הידועה אשר רבנו הזקן בשער היחוד והאמונה הביא בשם הבעש"ט
פירוש הכתוב לעולם ה' דברך נצב בשמים, אף שנמצא ג"כ במדרש תהלים, ומעיר מכתובות דף כ"ב ב'.

יעונין בזה קונטרס ח"י אלול תש"ג עמוד י"ד, אשר שם נדפסה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר בזה,
וציינתי בהערה בשולי הגליון, למסכת כתובות הנ"ל, אבות פ"ד משנה י"ט, ויקרא רבה פרשה ט"ז ב'. דא"ג
בלקו"ת (ר"פ אחרי) מובא הנ"ל (סתם, ולא בשם הבעש"ט) ומצוין תומ"י לאחר זה, וכן איתא במדרש
תהלים.

כיון שאינו מזכיר בעניני בריאות שלו ושל ב"ב שיי', בודאי זהו סימן שהנ"ל בסדר.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

עליה את השבת. ולהלן יבואר מאימתי ועד מתי יש לה דין יולדת.
ג. שבעה ימים לאחר הלידה עדיין נחשבת כחולה שיש בה סכנה,
ואולם דיניה שונים מאשר דין יולדת עצמה. ופרטי דינים אלו יבוארו
בסוגייתנו.

משנה

המשנה תפרט מה הותר לעשות בשבת ויום טוב לצורך בהמה
הצריכה לילד, ומה הותר לצורך אשה היולדת: אין מילדין את
הבהמה להוציא הולד מתוך רחמה ביום טוב, אבל מסעדין –
מסייעים ועוזרים לה בשעת הלידה.
ומילדין את האשה בשבת וכל שכן ביום טוב. וכן קורין לה להקמה
– מילדת שתבא בעבורה ממקום אחר למקום שבו היולדת נמצאת,
ואפילו מחוץ לתחום שבת. ומחללין עליה את השבת. וכן קושטין
את המיפור של הולד, שלא יבא לידי סכנה. רבי יוסי אומר, אף
חיתכין את הטבור. וכל צרכי מילה עושין בשבת.

גמרא

הגמרא מבררת מהו 'סיעוד' שמותר לעשות בבהמה היולדת: ביצד
מסעדין – אלו פעולות הם בכלל סיעוד שהותר בבהמה היולדת.
מבאר הגמרא: רב יהודה אמר, אוהו את הולד בשעת יציאתו מן
הרחם, כדי שלא יפול לארץ. ורב נחמן אמר, דוחק בפשר של רחם
הבהמה כלפי פנים כדי שייצא הולד.
הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לרב יהודה: תנאי בנותיה דרב
יהודה, ביצד מסעדין, אוהו את הולד שלא יפול לארץ, ונופח
לו בחוטמו לפתוח את נחיריו הסתומים ברידן, ונותן לו דל לתוף
פיו כדי שינק. ומבואר כדעת רב יהודה, שלאחזו הולד שלא יפול
לארץ הוא בכלל סיעוד.

הברייתא מחדשת דין נוסף: אמר רבן שמעון בן גמליאל, מרחמין
היינו על בהמה טהורה – נוהגים היינו להאהיב ולד של בהמה
טהורה על אמו ביום טוב אם ריחקתו אמו ואינה אוהבתו.
מבררת הגמרא: היכי עביד – איך היו עושים זאת. מבאר הגמרא:
אמר אבין, מביא בול – מלא אגרוף של מלח ומניח לה בתוך
הרחם, כדי שיתכבב לה ועל ידי כן תזכור צערה שהיה לה בלידה
ומתוך כך תרחם עליו ותאהבו, ומולפין – שופכים מי שליא –מים
ששרו בהם את השליא: על גבי הולד, כדי שתתיר ריחו ומתוך כך
תרחם עליו.

מוסיף אבין: ודוקא בבהמה טהורה מותר לעשות כן, אבל בממא
לא. מאי ממא – מה הטעם לכך שבטמאה לא. משום שטמאה, לא
מרחקא ולדא – אין דרכה לרחק הולד, ואי מרחקא ולדא לא
מקרבא – ואם מרחקת ולדה שוב אינה מקרבתו לעולם, ונמצא טורח
בחינם ביום טוב.

שנינו במשנה: מילדין את האשה וכו' בשבת וקורים בשבילה חכמה
ממקום למקום ומחללין עליה את השבת.

הגמרא תבאר מה כוונת לחדש המשנה במה שהוסיפה 'ומחללין
עליה את השבת'. שואלת הגמרא: מכדי תנא ליה – הרי כבר שנה
התנא בתחילה מילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום

ובמים לא רחצת כדי למשעי – להחליק את בשרך, והמלח לא
המלחת על מנת להקשות את בשרך, וכמו כן החתל לא חתלת' –
לא כרכו אותך בבגדים כדי ליישר את אברך. ופסוק זה אמר יחזקאל
לישראל, וכוונתו הייתה להמשיל את בחירתם לעם וגאולתם מתוך
מצרים כאדם נכבד שמצא תינוקת שנולדה בשדה, והושלכה שם
ללא שתקנו בה את כל התיקונים שרגילים היו לעשות בולד, ובא
אותו אדם נכבד וחמל עליה והחיה אותה, וכשהגיעה לעת פרקה
נשאה לאשה.

ומפרטת הגמרא את הדברים שלמים מפסוק זה שמותר לעשות

למקום, ושמענו שמותר לחלל שבת לצורך יולדת, אם כן המשך
המשנה ומחללין עליה את השבת, לאתווי מאי – מה בא
להשמיענו. משיבה הגמרא: לאתווי הא דתנו רבנן – בא להשמיענו
את הדין ששנינו בברייתא, אם היתה היולדת צריכה לגר, חכירתה
מללקת לה את הנר. ואם היתה צריכה היולדת לשמן, חכירתה
מביאה לה שמן דרך רשות הרבים ביד, כלומר בכף ידה ולא בכלי
כדרך המוציאים, כדי לימנע כפי האפשר מאיסור הוצאה דאורייתא,
ואם אינו ספק – מספיק ביד כדי צורך היולדת, מביאה את השמן
בשערה, והיינו שסכה שערה בשמן וכשבאה אצל היולדת תסחוט
השער, ואם אינו ספק – מספיק במה שמביאה בשערה, מביאה
לה בכלי כדרך המוציאים, שאם אי אפשר לשנות, מותר לחלל שבת
לצורך היולדת אפילו באיסור דאורייתא. וזו היא כוונת משנתנו במה
שהוסיפה 'ומחללין עליה את השבת', שמותר לעשות כל מלאכה
הנצרכת לה.

הגמרא מבאר את גוף הברייתא: אמר רב, אם היתה היולדת
צריכה לגר, חכירתה מללקת לה את הנר. שואלת הגמרא: פשיטא
– הלא פשוט הוא דין זה, שהרי פיקוח נפש דוחה שבת, ומדוע
הוצרכה הברייתא להשמיענו. מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא
הוצרכה הברייתא לומר שמדליק את הנר ליולדת אלא בסומא –
כשהיולדת עיוורת, ואף שהברותיה יכולות לעשות צרכיה בחשכה,
מהו דתיקא – שמה תאמר בין דלא חויה – שממילא אינה רואה,
אסור להדליק את הנר. קא משמע לן שאינו כן, אלא מדליקים את
הנר, מפני שגם בסומא איתובי מיתבא דעתה – דעתה מתיישבת
בכך שהדליק את הנר, משום דסבירא – היולדת חושבת דאי איכא
מירי – אם יהיה צורך בדבר כל שהוא, חויה חכירתה ועברה לי –
תראה חברתי ותעשה לי, שחוששת שלא יעשו הדיבר בהגון בלא נר.
הגמרא מבאר את המשך הברייתא: אם היתה צריכה לשמן וכו'
ואינו סיפק להביא בידה, מביאה בשינוי בשערה ונכשבאה אצלה
סוחטתו. מקשה הגמרא: מה יועלת יש בכך שתביא בשינוי בשערה,
תיפוק ליה משום סחיטה – הלא באופן זה ישנו איסור סחיטה,
שצריכה לסחוט שערה להוציא השמן.

מתרצת הגמרא: רבה ורב יוסף דאמרי תרנויהו – אמרו שניהם, אין
איסור סחיטה בשערה, כיון שהוא קשה ואינו בולע את המים. רב
אשי אמר, אפילו תימא – (תאמר) שיש סחיטה בשערה, אפשר
לבאר שאין כוונת הברייתא שסכה שערה בשמן, אלא שמביאה לה
בכלי דרך שערה, כלומר כורכת הכלי בראשה על ידי שערה, דבמה
דאפשר לשנוי משנינו – שכמה שאפשר לשנות משנים, שעל ידי
השינוי בהוצאה אינו איסור תורה.
הגמרא מפרטת מתי מותר לחלל על יולדת את השבת: אמר רב
יהודה אמר שמואל, חיה – יולדת, כל זמן שתקבר – בית החרם
פתוח, בין אם אמרה 'צריכה אני שיחללו עלי את השבת', ובין אם
לא אמרה 'צריכה אני שיחללו עלי את השבת', וחברותיה אומרות
שצריכים לחלל את השבת, מחללין עליה את השבת.

אבל אם כבר נפתח תקבר, בין אם אמרה

בולד בשבת: 'ומולדותיך ביום הולדת אותך' מכאן שמיילדים את
הולד בשבת, 'לא ברת שרף' – לא חתך טבורך, מכאן שחיתכין
הטבור בשבת, 'ובמים לא רחצת למשעי' – להחליק את בשרך,
מכאן שרוחצין הולד בשבת, 'והמלח לא המלחת', מכאן שמולחין
הולד בשבת כדי להקשות ולחזק את הבשר, 'והחתל לא חתלת',
מכאן שמולפין הולד בשבת – מעטפים אותו בבגדים וקושרים
סביבו חגורה רחבה לסדר את איבריו שהתפרקו מחמת חבלי הלידה.

משמע שגדולה היא מהשכמת בית המדרש.
 אָמַר רב יהודה אָמַר רב, גְּדוּלָּה הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִין יוֹתֵר מִהַקְבֵּלַת פְּנֵי
 שְׂכִינָהּ, דְּכַתִּיב אַצֵּל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ כְּשָׁבָאוּ הַמְּלָאכִים לְבַקְרוֹ (בראשית
 12:1) וַיֹּאמֶר (ה') [אֲדֹנָי] אִם נָא מִצְאֵתִי חַן בְּעֵינֶיךָ, אֵל נָא תַעֲבֹד
 וְגו' מַעַל עֲבָדְךָ, וְהִינֵנוּ שְׂאמֵר אַבְרָהָם אַבְיָנוּ לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 לְהַמְתִּין לוֹ עַד שִׁיכְנִיס אֶת הָאוֹרְחִים, וּמִכָּךְ שֶׁחֲנִיחַ אַבְרָהָם אַבְיָנוּ אֶת
 הַשְׂכִּינָה וּפְנֵה לְהַכְנִיס אוֹרְחִים, מִשְׁמַע שֶׁהַכְּנֶסֶת אוֹרְחִים גְּדוּלָּה.
 מֵאִמֹר נֹסֵף בַּעֲנִין זֶה: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּאֵל וְיָאֵה שְׁלֵא כְּמִדַּת
 ו-כְּהִנְחָתוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בְּשֵׁר וְדָם, שֶׁהִרְיָה בְּמִדַּת בְּשֵׁר
 וְדָם אֵין קָמֵן יָכוֹל לֹמַר לְגְדוּל הַמֶּתֶן עַד שְׂאֵבָא אֶצְלָךְ, וְאֵילוּ
 בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּתִיב [וַיֹּאמֶר (ה') [אֲדֹנָי] אִם נָא מִצְאֵתִי וְגו'
 חֵן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֹר מַעַל עֲבָדְךָ].
 מַעֲלָה נֹסֶפֶת שִׁישְׁנָה בְּהַכְּנֶסֶת אוֹרְחִים: אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרִי שִׁילָא
 אָמַר רַב אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁשָּׁה דְּכָרִים אָדָם אוֹכֵל פִּירוּתֵיהֶן
 בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קְיָמָת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֵילוּ הֵן, הַכְּנֶסֶת
 אוֹרְחִין, וּבִיקוּר חוֹלִים, וְעִיּוֹן תַּפְּלָה - כּוּנָה בַּתְּפִילָה, וְהַשְׂכָּמַת בֵּית
 הַמִּדְרָשׁ, וְהַמְגִדֵּל בְּנֵיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְהֵדֵן אֶת חֲבֵרֵי לֵבָב וְכוּת.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵינִי - הָאֵם כִּךְ הוּא, וְהָאֵם אֲנִי תָנִן (פאה פ"א מ"א), אֵילוּ
 דְּכָרִים שְׂאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם וְאוֹכֵל פִּירוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן
 קְיָמָת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֵילוּ הֵן, בִּיבּוּד אֵב וְאֵם, וְנִמְלִיּוֹת חֲסִידִים,
 וְהַכָּאֵת שְׁלוֹם שְׂבִין אָדָם לְחֲבֵרוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה בְּגִנּוּד בּוֹלָם.
 [מִשְׁמַע שֶׁהֵנִי אֵין - דְּבָרִים אֵילוּ כֵן, כְּלוּמַר יֵשׁ לָהֶם פִּירוּת בְּעוֹלָם
 הַזֶּה, אֲבָל מִיָּדִי אֲחֲרֵיכֵם - דְּבַר אַחֵר לָא], וְקִשָּׁה עַל רַבִּי יוֹחָנָן שִׁמְנָה
 דְּבָרִים אַחֲרִים.

ממשיכה הגמרא: וְעִדְיִין תַּבְּעֵי לָךְ - ועדיין יש לך להסתפק את
 הספק השני, חֲד נִבְרָא מִפְּנֵי לִיָּה לְבֹלָא - האם אדם אחד מפנה את
 כל הכמות הנצרכת, או דִּילְמָא, כֹּל נִבְרָא וְנִבְרָא מִפְּנֵי לְנַפְשֵׁיהּ -
 או שמא, כל אחד ואחד מפנה לעצמו.
 הגמרא מביאה ראיה לפשוט אף ספק זה: תָּא שְׁמַע - בא ושמע ראיה
 מהמעשה שהיה עם רבי, שאמר רבה שם וְעִימָר רַבִּי, וּמוֹכַח
 שְׁמוּתָר לֹאדָם אֶחָד לַפְּנוֹת אֶת הַכֹּל. תַּמְהָה הַגְּמָרָא: וְלִטְעָמִיךָ -
 ולשיתוך שהוא כפשוטו שפינה רבי עצמו את כל השדה, וכי רבי
 בְּדַנְפְּשִׁיָּהּ (בַּעֲצָמוֹ) עִימָר, הֵלֵא אֵין דָּרַךְ נָשִׂיא לַעֲמֹר, אֵלֵא בְּהַכְּרַח
 כּוּנָת רַבָּה הִיא, צִנָּה וְעִימָר - שְׂצוּה לֹאחֲרִים לַעֲמֹר, וְלַעֲוֹלָם כֹּל חֲד
 וְחֲד מִפְּנֵי לְנַפְשֵׁיהּ - ובאמת ניתן לומר שכל אחד ואחד מפנה
 לעצמו.
 את הספק הראשון פשטה הגמרא, שאף לשיתך רב חסדא הכל לפי
 האורחים, ואם צריך יותר מארבע וחמש, מפנים. ואת הספק השני,
 האם אחד מפנה לכולם או שכל אחד מפנה לעצמו, לא פשטה
 הגמרא.
 שנינו במשנה: מפנין ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מִפְּנֵי
 הָאוֹרְחִין וכו' ומפנין ביטול בית המדרש. הגמרא דורשת במעלת
 מצות הכנסת אורחים: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, גְּדוּלָּה הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִין
 בְּהַשְׂכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, דְּקָתְנִי 'מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין וּמִפְּנֵי בִטּוֹל בֵּית
 הַמִּדְרָשׁ', וּמִכָּךְ שֶׁהַשְׁוֹתָה אוֹתָם הַמִּשְׁנָה כְּאֶחָד, מִשְׁמַע שֶׁשּׁוּיִם הֵם
 בְּמַעֲלָתָם. וְרַב דִּימִי מְנַהֲרָא אָמַר, גְּדוּלָּה הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִים יוֹתֵר
 מִהַשְׂכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, דְּקָתְנִי תַחֲלִילָה 'מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין' וְהֵדֵר -
 ולאחר מכן וּמִפְּנֵי בִטּוֹל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וּמִכָּךְ שֶׁהַקְדִּימָה הַתַּנָּא,

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

הלוי חלק מן התרומה שהיה צריך לקבל הכהן, וחייב הלוי להפרישו
 קודם שיפריש תרומת מעשר.
 נמצא אם כן, שהפסוק הראשון פוטר את הלוי מלהפריש תרומה
 גדולה מהמעשר ראשון, והפסוק השני מחייבו בכך. שואלת הגמרא:
 וְכָה רֵאשִׁית לְהַעֲמִיד הַפֶּסֶק הַפּוֹטֵר, כִּשְׁהַקְדִּים מַעֲשֵׁר לְתַרּוּמָה בַּעֲד
 הַתְּבוּאָה בְּשִׁיבּוּלִים, וְאֵת הַפֶּסֶק הַמַּחְיִיב, כִּשְׁהַקְדִּים מַעֲשֵׁר לְתַרּוּמָה
 לְאַחַר מִירוּחַ בְּכִרִי, הֵלֵא אֲפֶשֶׁר לֹמַר לְהִפָּךְ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הָאֵ -
 תְּבוּאָה זוֹ שֶׁהַתְּמַרְחָה בְּכִרִי, אֵיִדְּנָן - נַעֲשִׂית דָּגָן, וְכִיּוֹן שֶׁקְרוּיָה דָּגָן,
 כִּבְרַח חֵלָה עֲלֶיהָ חֻבַּת תְּרוּמָה שְׂנֵאמַר בַּהּ (דברים יד ד) 'רֵאשִׁית דִּגְנְךָ',
 וְלִכְךָ מִסְתַּבֵּר שֶׁהַפֶּסֶק הַמַּחְיִיב נֵאמַר עֲלֶיהָ, שֶׁכְּשֶׁנִּטֵּל הַלֵּוִי אֶת
 הַמַּעֲשֵׁר קוֹדֵם שֶׁהוֹפֵרֵשׁ מִמֶּנָּה תְּרוּמָה, עֲלֵיו לְהַשִּׁיב תַּחֲלִילָה לַכֹּהֵן
 אֶחָד מִחֲמִישִׁים שֶׁהִיא צָרִיךְ הַכֹּהֵן לְקַבֵּל מִיַּד הָיִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כֵּךְ אֶחָד
 מַעֲשֶׂרָה לְתַרּוּמַת מַעֲשֵׁר. וְהָאֵ - וְתְבוּאָה זוֹ שֶׁהִיא עַדִּין שִׁיבּוּלִים,
 קוֹדֵם שֶׁנִּתְמַרְחָה, לֹא אֵיִדְּנָן - לֹא נַעֲשִׂית עַדִּין דָּגָן, וְלֹא הַתְּחִיבָהּ
 בְּתַרּוּמָה קוֹדֵם שֶׁקִּבְּלָה הַלֵּוִי, וְלִכְךָ מִסְתַּבֵּר שֶׁעֲלֶיהָ אִמְרָה תּוֹרָה שֶׁאֵם
 הַקְדִּים הַמַּעֲשֵׁר לְתַרּוּמָה, שׁוּב אֵינוֹ חַיִּיב בְּהַפְרַשְׁתָּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה
 מִהַמַּעֲשֵׁר.
 עוֹד שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וכו' וְהַקְדַּשׁ שְׁנֵי פָּדוּר, שְׁמוּתָר לַפְּנוֹתָם
 לְפִי שְׂאִינִם מוֹקְצָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: פְּשִׁיטָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא
 צָרִיכָא, אֵלֵא בְּאֹפֶן שֶׁפָּדָאוּ בַּעֲלֵיו, וְנָתַן אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נָתַן אֶת
 הַחֲקוּמָשׁ, שֶׁהַפּוֹדָה מַעֲשֵׁר שְׁנֵי שְׁלֹ, וְכֵן הַפּוֹדָה הַקְדַּשׁ שֶׁהַקְדַּשׁ, צָרִיךְ
 לְהוֹסִיף עַל דְּמִיּוֹ חוּמָשׁ, וְהָאֵ קָא מִשְׁמַע לָן הַתַּנָּא, דְּאֵין חוּמָשׁ מַעֲבָב
 אֶת הַפְּדוּיָן, וְהַמַּעֲשֵׁר שְׁנֵי מוֹתָר בְּאֲכִילָה מַחוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְהַקְדַּשׁ
 מוֹתָר בְּהִנָּא וּבְאֲכִילָה, וּמִמִּילָא אֵינִם מוֹקְצָה.
 עוֹד שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְהַתְּרוּמָה הַיְּבֵשׁ כּו' מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכָל לַעֲיִזִים.
 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: דְּיוֹקָא תּוֹרְמוֹס רַבִּשׁ מוֹתָר לַפְּנוֹתוֹ, אֲכָל לָח, לֹא.
 מֵאֵי מַעֲמָא אֲסוּר לַפְּנוֹתוֹ כִּשְׁהוּא לָח, בִּינָן דְּמִרְרִי - שְׁהוּא מֵר, לֹא
 אֲכָלָה אוֹתוֹ הַעֵז, וְאֵינוֹ עוֹמֵד לְבַהֲמָה וְהוּא מוֹקְצָה.

שמן הדין יש על הישראל להפריש תחילה תרומה גדולה ואחר כך
 מעשר, ואם הקדים המעשר לתרומה לוקה, אולם כל זה הוא דיוקא
 כאשר התמרחת התבואה בגורן, אבל אם הקדים מעשר לתרומה
 גדולה בעוד התבואה בשיבולים, אינו לוקה. ומשנתנו עוסקת באופן
 שבעוד התבואה בשיבולים הישראל הקדים ונתן מעשר ללוי קודם
 הפרשת תרומה גדולה, וְנִפְלָה הֵימֵנוּ - מהמעשר ראשון תְּרוּמַת
 מַעֲשֵׁר, וְלֹא נִפְלָה הֵימֵנוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, כְּלוּמַר, הַלֵּוִי שֶׁקִּיבֵל אֶת
 הַמַּעֲשֵׁר רֵאשׁוֹן, לֹא נָתַן מִמֶּנּוּ לַכֹּהֵן תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, עַל אֵף שֶׁמַּעֲוֹלָם
 לֹא נִיתְּנָה מִתְּבוּאָה זוֹ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה. וְהִיא מִקּוֹם לֹמַר, שֶׁהַמַּעֲשֵׁר
 רֵאשׁוֹן אֲסוּר בְּאֲכִילָה כִּדָּן טַבֵּל עַד שֶׁתּוֹפֵרֵשׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה לְפִי
 הַחֲשָׁבוֹן, וּמוֹקְצָה הוּא, וּמִשְׁמִיעֵנוּ הַתַּנָּא שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִמַּעֲשֵׁר
 זֶה תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, וּמוֹתָר בְּאֲכִילָה, וְכִי הָאֵ דְּאָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם אָמַר
 רִישׁ לְקִישׁ, מַעֲשֵׁר רֵאשׁוֹן שֶׁהַקְדִּימוֹ לְתַרּוּמָה בַּעֲד הַתְּבוּאָה
 בְּשִׁיבּוּלִין, שְׂמֹר מִהַמַּעֲשֵׁר מִתְּרוּמָה גְּדוּלָּה, וְאֵין חַיִּיב הַלֵּוִי לִיתֵּן לַכֹּהֵן
 תְּרוּמָה גְּדוּלָּה כָּלֵל, שְׂנֵאמַר לְגַבִּי חַיִּיב הַלֵּוִי לְהַפְרִישׁ תְּרוּמַת
 מַעֲשֵׁר (במדבר יח כו), וְהַתְּרוּמָתָם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה', מַעֲשֵׁר מִן הַמַּעֲשֵׁר,
 וְדוֹרְשִׁים מִכָּאן, רַק מַעֲשֵׁר (תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר) מִן הַמַּעֲשֵׁר (מַעֲשֵׁר
 רֵאשׁוֹן) אֲמַרְתִּי לָךְ לְהַפְרִישׁ, וְלֹא תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְתְּרוּמַת מַעֲשֵׁר,
 מִן הַמַּעֲשֵׁר.
 רַב פַּאָּה מִקְשָׁה עַל דְּרַשָּׁה זֶה: אָמַר לִיָּה רַב פַּאָּה לְאַבְי, אֵי הֵכִי,
 שֶׁפְּטָרָה הַתּוֹרָה מִלְּהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה מִן הַמַּעֲשֵׁר, אִזִּי אֲפִילוּ
 בְּאֹפֶן שֶׁהַקְדִּימוֹ לְאַחַר שֶׁכִּבֵּר נִתְמַרְחָה הַתְּבוּאָה בְּכִרִי, נִמִּי לְפִשְׁטָר
 - גַּם יִפְטֹר מִלְּהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה מִן הַמַּעֲשֵׁר, וּמִדּוּעַ נִקֵּט רִישׁ
 לְקִישׁ דִּין זֶה דּוּקָא בְּהַקְדִּימוֹ בְּשִׁיבּוּלִים.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה אַבְי לְרַב פַּאָּה, עֲלִיךָ - כִּדִּי שֶׁלֵּא תֵּאמַר
 כֵּן אָמַר קְרָא עוֹד לְגַבִּי צִוִּיּוֹ הַלִּוִּים בְּתַרּוּמַת מַעֲשֵׁר (במדבר יח כט),
 'מִכָּל מִתְּנוּתֵיכֶם תְּרִימוּ וְגו' אֶת כָּל תְּרוּמַת ה', וְתִיבַת 'כָּל' בָּאָה
 לְרַבּוּת, שֶׁכָּל צֶדֶק שֶׁל תְּרוּמָה הֵנִמְצָא בַּמַּעֲשֵׁר חַיִּיב הַלֵּוִי לְהָרִים לַכֹּהֵן,
 וְכִיּוֹן שֶׁלֵּא הִפְרִישׁ הָיִשְׂרָאֵל תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, הִרִי שִׁישׁ בַּמַּעֲשֵׁר שְׂבִיד

1 הברייטא דין נוסף: **חֲבִילֵי סִיָּאָה, אוֹזֹב, וְקוֹרְנִית** [-מיני עשבים], אם
2 **הַכְּנִיסֶן לְעֵצִים** - ליבשם, כדי שיהיו ראויים להסקה כשאר עצים, **אִין**
3 **מִסְתַּפֵּק מִהֶן בְּשֶׁבֶת** - אין נוטל מהם בשבת, שמכיון שלא היתה
4 דעתו להשתמש בהם, מוקצים הם, אבל אם הכניסן לצורך **מֵאֵכָל**
5 **בְּהֵמָה, מִסְתַּפֵּק מִהֶן בְּשֶׁבֶת**. דין נוסף: **וְקוֹטֵם אוֹתָם בְּיַד לַחֲתִיכוֹת**
6 דקות, **וְאוֹכֵל, וְכֹלֵךְ שְׁלֹא יִקְטֹם אוֹתָם בְּכָלִי כְּפִי** שהוא רגיל
7 לעשות בחול, מפני שקטימתם היא בכלל מלאכת טוחן. ואם רצונו
8 לאכול את הזרעונים שבתוך עשבים אלו, מולל את השרביטים
9 שהזרע בתוכם **וְאוֹכֵל, וְכֹלֵךְ שְׁלֹא יִמְלֹל בְּכָלִי הָרֶבֶה** שרביטים
10 יחד, **דְּכָרֵי רֵבִי יְהוּדָה. וְחֻכְמִים מִחֲמִירִים וְאוֹמְרִים**, שאין המלילה
11 מותרת רק באופן שמוֹלֵל בשינוי **פְּרָאשִׁי אֲצַעְעוֹתָיו וְאוֹכֵל, וְכֹלֵךְ**
12 **שְׁלֹא יִמְלֹל בְּיָדוֹ הָרֶבֶה בְּרֹדֶף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. וְכֵן הָדִין**
13 **בְּאֻמִּיתָא, וְכֵן פְּסִינִי** [-מיני צמחים], **וְכֵן בְּשֶׁאֵר מִיְּנֵי תְּכָלִין**, בכל
14 אלו נחלקו רבי יהודה וחכמים היאך הותר למוללם.

15 הגמרא מבארת מה הם הצמחים שהזכירו בברייטא. מבררת הגמרא:
16 **מֵאִי אֻמִּיתָא** - מהי 'אמיתא' שהזכרה לעיל בברייטא, מבארת
17 הגמרא, שהיא הצמח הנקרא **נִינְיָא** - נענע. ומהי **סִיָּאָה, אֲמֵר רַב**
18 **יְהוּדָה, (סִיָּאָה) צִתְרִי. אוֹזֹב** היינו **אֲבֶרְתָּא** - אחד ממיני האיוזב.
19 והצמח שנקרא בברייטא **קוֹרְנִית**, **קוֹרְנִיתָא שְׁמָה** - שמו הוא
20 'קורניתא'. מקשה הגמרא: **וְהָא** - והרי היה מעשה **בְּהֵמָה דְּאֲמֵר**
21 **לָהּ** - אחד שאמר לאנשים, **מֵאֵן פְּעִי (קוֹרְנִיתָא) [קוֹרְנִית]** - מי
22 רוצה קורנית, ולבסוף **אִישְׁתַּכַּח חֲשִׁי** - נמצא שהיה בידו צמח
23 הנקרא 'חשי', ומוכח שקורנית היא 'חשי', ואינה קורניתא. מתרצת
24 הגמרא: **אֵלָּא כִּי יֵשׁ לומר, סִיָּאָה היינו צִתְרִי, אוֹזֹב היינו אֲבֶרְתָּא,**
25 **(קוֹרְנִיתָא) [קוֹרְנִית] היינו חֲשִׁי.**

26 הגמרא ממשיכה לעסוק בעניני מוקצה: **אִיתְמַר, בְּשֶׁר חֵי מְלִיָּה** -
27 שנמלח, **מוֹתֵר לְמִלְטָלוֹ בְּשֶׁבֶת**, לפי שהוא ראוי לאכילה מחמת
28 מלחו. **בְּשֶׁר תֵּפֵל** - שאינו מלוח ואין ראוי לאוכלו כך, ואינו עומד
29 לאכילת כלבים אלא לאכילת אדם, **רַב הוֹנָא אֲמֵר מוֹתֵר לְמִלְטָלוֹ,**
30 שאף דבר שאינו ראוי לאדם אינו נאסר בטלטול משום מוקצה, **וְרַב**
31 **הֶסְדָּא אֲמֵר אֲסוּר לְמִלְטָלוֹ משום איסור מוקצה.** מקשה הגמרא: וכי

32 **רַב הוֹנָא אֲמֵר שְׁמוֹתָר לְמִלְטָלוֹ, וְהָא** - והרי רב הונא תלמיד דרב
33 הוֹה [-היה], **וְרַב פְּרָבִי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ** - ורב סובר כרבי יהודה
34 **דְּאִית לֵיהּ** - סובר איסור מוקצה, ואם כן יש לאסור טלטל בשר
35 תפל שאינו ראוי לאכילה. מתרצת הגמרא: **בְּאִיסוּר מוֹקְצָה לְעֵנֶן**
36 **אֲכִילָה סְבֵר לָהּ רַב פְּרָבִי יְהוּדָה**, שאסור לאכול דבר שהקצה
37 מדעתו, אמנם **בְּמוֹקְצָה לְמִלְטָלוֹ** - לגבי איסור טלטול של מוקצה,
38 **סְבֵר לָהּ פְּרָבִי שְׁמַעוֹן**, שלא נאסר 'מוקצה' בטלטול. ואף רב הונא
39 תלמידו של רב סבר כן, שמוותר לטלטל בשר תפל, אלא שאסור
40 לאכול.

41 מקשה הגמרא: וכי **רַב הֶסְדָּא אֲמֵר שְׁאִיסוּר לְמִלְטָלוֹ, וְהָא** - והרי
42 היה מעשה שרב יצחק בר אמי איקלע לבי רב הֶסְדָּא - נודמן
43 לביתו של רב חסדא, **וְחִזָּא הָהוּא בְּרֵי אֲוִזָּא** - וראה אווז שחוט דְּהוּוּ
44 **קָא מְטַלְטְלוֹ לֵיהּ מִשְׁמַשָּׁא לְמוֹלָא** - שהיו בני הבית מטלטלים אותו
45 ממקום שזרחה עליו השמש למקום הצל כדי שלא יסריח, וְעָשׂוּ כֵן
46 משום שְׁאֲמֵר להם **רַב הֶסְדָּא, חֶסְרוֹן בֵּיס קָא תוּיְנָן הָכָא** - חסרון
47 כיס אני רואה כאן, שאתם מניחים אווז זה בשמש והוא מתחמם
48 ומתקלקל. ומוכח ממעשה זה שרב חסדא מתיר לטלטל בשר תפל.
49 מתרצת הגמרא: **שְׁאֵנִי בְּרֵי אֲוִזָּא דְּהוּוּ לְאוֹמְצָא** - שונה אווז משאר
50 בשר בהמה, שהוא רך וראוי לאכול חי אף בלא מליחה, ולכך התיר
51 רב חסדא לטלטלו. אבל בשר בהמה אינו ראוי ללא מליחה ולכן אסר
52 לטלטלו.

53 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בטלטול בשר ודגים מלוחים ושאנים
54 מלוחים: **תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, דֵּן מְלִיָּה מוֹתֵר לְמִלְטָלוֹ**, כיון שראוי לאכול חי
55 מחמת מלחו, אבל **דֵּן תֵּפֵל אֲסוּר לְמִלְטָלוֹ** משום איסור מוקצה,
56 מפני שאינו ראוי לכלום. **וְכֶשֶׁר חֵי, בֵּין תֵּפֵל וּבֵין מְלִיָּה, מוֹתֵר**
57 **לְמִלְטָלוֹ**, שאף בשר תפל שאינו ראוי לאכילה לאדם, ראוי הוא
58 להאכילו לחיה, ואינו מקצהו מדעתו. **(וְסִתְמָא פְּרָבִי שְׁמַעוֹן).**
59 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין טלטול מאכלי בעלי חיים: **תָּנּוּ**
60 **רַבֵּנּוּ בברייטא, מְטַלְטְלִין אֶת הָעֵצִמּוֹת בשבת מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֵכָל**
61 **בְּלִבָּיָם,**

אגרות קודש

ב"ה, א' אדר"ר, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך, אשר גם עתה אין מובנת הסיבה נתקבל מכתבו, ותוכנו, באיזה מקום
לקנות דירה, ומונה שלשה מקומות.

ומהנכון שיהי זה במקום שנמצאים אני"ש, בכדי שבשיתוף פעולה עמהם יוסיפו בעיניי חבי"ד בכלל
ובנקודה הפנימית הפצת המעיונות ביחוד. וידוע דעתי מאז ומקדם, אשר אין דעתי נוחה כלל, מהריבוי
בדמי מפתח בשביל דירה שתהי דוקא בשכונה ובעיר מסוימת, כי אפילו באם אין האמצעים מוגבלים,
הרי יש לנצל הממון לענינים נחוצים שאי אפשר בלעדם [אם בענינים הפרטים, או בענינים הכלליים], ולאו
דוקא בשביל דמי מפתח לדירה.

מובן שבכאן אין ידוע איזה מג' המקומות מתאים יותר לתנאי האמור, אבל בודאי על אתר יש
לברר כל זה.

ויהי רצון שאיך שיחליטו, יקוים בדירה החדשה דברי רז"ל שדירה נאה מרחיבה דעתו של אדם.

בודאי מוסיף בפעולותיו בהפצת המעיונות ובכלל בעיניי אני"ש.

בברכה לבשו"ט.

ב"ה, כ' שבט, תשי"ט
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
מו"ה אלכסנדר שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה טבת, בו כותב אודות מצב בריאותו, ובהעיקר - בהנוגע להצרידות, ואשר שאל דעת רופאים ולא מצאו כל סיבה מיוחדת, אלא שפקדו עליו מנוחה עכ"פ מנוחה במיעוט-דבור, ומבאר ומפרט הקישורים המיוחדים בעבודתו ומשרתו אשר בהנהגה כזו.

והנה בכגון דא יש לומר, בסגנון חז"ל "יצא הפסדו בשכרו", אשר על ידי שכאילו מפסידים לפי שעה (ע"י שישמע להוראה האמורה), ירוויח וישתכר פי כמה לאחר זה.

ובטח לא יודרש ממנו מנוחה מדבור, כי אם מיעוט בזה. כן כדאי לשאול הרופא שהתייעץ עמו, על אופן הדבור באופן שיהי מן השפה ולחוץ (במובן הגשמי - אבל לא ח"ו במובן הרחני והפנימי) - שזה איזה עשירות בשנים מנסים ללמוד כן כמה מהנאמרים, ובכלל אלו שענינם בדבור רב לפי ערך, ואפילו הבריאים שביניהם. וכללות הענין הוא - כפשוטו של הביטוי הנ"ל, שאף שהדבור הוא בקול רם ובחיות אינו נוגע כ"א במוצאות הכי חיצוניות וכמו השפה והלשון וכו'. ובדאי שגם בנדון דידי' - יביא זה תועלת גדולה. וי"ל שגם לאחר שיבריא ויחזור לאיתנו.

במ"ש שבא בטענה, למה זה וכו' - הנה אף שמוכן הצער שלו והקישורים לכאורה וכו' - הנה כל טענות בכגון דא (לכאורה) אין מביאים תועלת, כ"א אדרבה, שהרי מביאים להתרגזות ובמילא לעצבות ונפילת רוח וכו', שע"ז מהירות הרפואה מתמעטת וכו'. ובאם רוצים למצוא דוקא פירוש וביאור להענין, הרי י"ל (אף כי כמוכן, רק בדרך אפשר) שזהו הוראה באצבע על התכלית שבחינוך, אף שלא הכל מדייקים בזה, אשר מטרת כל מחנך, הראשונה והעיקרית, שיהי המחנך שלו בבחי' חי נושא א"ע גם בענין שהוא מחנך אותו, ולהשיג מטרה זו בהקדם (אף כי כמוכן בחינוך יסודי).

וביחוד בהנוגע אליו, הרי זה פשוט עוד יותר: שישתדל שהמחונכים שלו יתפללו בהתלהבות וידברו בעניני יהדות בהתלהבות וכו' לאחר המצאם זמן קצר תחת השפעתו, ובאופן שיהיו טופח ע"מ להטפית, ולהשפיע על המחונכים-ות שנכנסו להמוסד לאחריהם - והוא יהי רק בבחי' עומד על גביהם משגיח ומנהל כללי, וק"ל.

מובן שבכל הנ"ל - אין כאן ח"ו להצדיק הענין וכו' וכו'. ואדרבה, צריך לקוות שבעתיד הכי קרוב יחזור לאיתנו, וישתדל בהמחונכים שלו באופן האמור אבל באופן דבחירה חפשית בזה ומתוך הרחבת הדעת אמיתית.

בברכה לבשו"ט ולרפוקו"ש,

מ. שניאורסאהן

נ.ב. בודאי התועדו באופן המתאים לציון את יום הסגולה יום ההילולא (יו"ד שבט) של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע נשיא ישראל.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- א אסור להשתמש לאור הנר בשבת כל דבר שצריך עיון הרבה פגון לפלות בגדיו¹ או לבדק ציצית^{אב} או לקרות
ב בספר לאור הנר של שמן ואפלו אם אינו מוציא בפיו מה שהוא קורא גזרה שמא ישפח ויטה הנר לקרב
ג השמן אל הפתילה כדי שתדלק יותר יפה ויתחייב משום מבעיר.
ד אבל בנר של שעווה או של חלב הפרוד סביב הפתילה שאין דרך להטותו פשהפתילה היא פשרה (עין סי' רס"ד)³
ה יש מתירים ויש אוסרים גזירה שמא ימחוט ראש הפתילה^ג ויש בזה משום מכבה ולעת הצורך יש לסמך על סברא
ו הראשונה דחה:

חלק ב סימן ערה דברים האסורים לעשות בשבת לאור הנר סעיף א

הלכתא רבתא

- א [לבדוק ציצית - היינו לבדוק הקשרים והחוליות שצריך עיון הרבה כדי לבדוקם.²
ב] לבדוק ציצית - כשצריך ללבוש הבגד - ואין לו נר שמותר לבדוק לאורו, יבדוק ציציותיו כשאר שומר עליו שלא יטה.
ג [ראש הפתילה - בנרות שבזמננו העשויים ברובם מפרפין וסטאריין - אין חשש שמא ימחוט⁴.
ד] על סברא הראשונה - כגון כשצריך ללמוד תורה לאור הנר.⁵
ה] על סברא הראשונה - מותר לקרוא לאור מנורת חשמל⁶, ואפילו מנורה כזו שניתן לשנות את עוצמת האור שבה.
ו טוב לכסות את מתג הוויסות שלה מבעוד יום⁷.

צינונים והוספות

- דברים, ובאמת רבינו לא הביא היתר זה אלא לענין ראיית הכלים.
ומכל-מקום נתפשט המנהג להתיר, וביאר בביאור הלכה שם שהמנורות שבזמננו (אפילו של נפט וכל-שכן של חשמל) אינם דומים כלל למנורות שבזמננו, ואין בהם כלל חשש ד'שמא יטה'. והוסיף שראוי לנהוג כאנשי מעשה שכותבים על חתיכת נייר באותיות גדולות 'שבת היום ואסור להדליק, ומדבקין מבעוד יום במקום לחצן ההדלקה (ומותר משום שדומה לסגורה במפתח שהתירו, וכן למי שמעמיד שומר דלהלן סעיף ד). וכיום נוהגים רבים לכסות כל מתגי התאורה בבית, והוא מהחשש הנ"ל, או כדי שלא ייכשלו בני הבית בהדלקה או בכיבוי, ומטעם זה מכסים גם מתגי תאורה כבויים.
7) שש"כ פרק י"ג הערה קיב, וביאר שאף אם אורה מעומעם, מכל מקום אין הגזירה שמא יוסיף שמן - אלא שמא יקרב השמן אל הפתילה, וחשש זה לא קיים במנורה חשמלית.
אלא שכשם שלגבי גזירת 'שמא יחתה'; אף כשמכסים מקום החיתוי - נוהגים לכסות כפתורי הוויסות, כן ראוי לכסות כאן את לחצני התאורה.
ובשו"ת אור לציון ח"ב פ"ח תשובה יח, כתב לא להקל במנורה כזו, אלא אם כן הדביקו לחצני התאורה.
1) ראה לקמן סימן שטז ס"כ, האופן בו מותר לפלות בגדיו בשבת.
2) סימן ח ס"ג: בכל יום ויום קודם שיכרך צריך שיעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים שמא נפסקו מהם איזו חוטין וכן צריך לעיין באותו חלק שלציצית המונח על כנף הבגד שמא נפסק חוט אחד (ועיין שם קו"א ס"ק ב).
3) סעיף יא: ומכל מקום אם עשה פתילה מדברים האסורים וכרך סביבה את השעווה או את החלב אפילו המהותך - אסור להדליק בה, שאף שהשמן נמשך אחר הפתילה, מכל מקום הפתילה מחמת עצמה אינה דולקת יפה - וחוששים שמא יטה.
4) משנ"ב ס"ק ב. וראה קובץ 'הערות וביאורים' גליון תשמ"ז בזה,
והוסיף שם שהרוצה ללמוד לאור הנר, ידליק נרות רגילים, ולא 'צרונים' שנהפכים לנוזל לאחר הדלקתם.
5) סימן רסד ס"ב: ואם צריך ללמוד בלילה לאור הנר; ידליק נר כרוך ולא שאינו כרוך, לפי שאצל הכרוך יש היתר ללמוד כמו שיתבאר בסימן ע"ה, ומצוה יותר בנר של שעווה מבשל חלב - לפי שאורו צלול יותר.
6) ראה להלן ס"ב שמותר לראות הכלים לאור נר של נפט שאורה רב, ובכיה"ל ד"ה לאור הנר הביא דעת הרמב"ן שהיתר זה אינו אלא לראות הכלים שהוא משום נקיות - ולא בשאר

י מי שמתענה ג' ימים וג' לילות מליל מוצאי שבת ואילך
ישמע הבדלה מאחרים ואם אין אחרים אצלו יכול להבדיל
בשבת מפלג המנחה ולמעלה בלא בשמים ונר ולשתות מהכוס
ואח"כ מקבל התענית עליו ובליילה יברך על הנר ובשמים בלא
כוס ויכול להתפלל ערבית ג"כ מבעוד יום קודם שיבדיל ובלבד
שיקרא קריאת שמע בזמנה כמ"ש בס"י רצ"ג.

אבל מי שמתענה ב' ימים בלבד לא יבדיל בשבת מבעוד יום
אלא במוצאי יום ב':

יא ומי שמתענה ב' ימים וב' לילות לפני ראש השנה וחל ראש
השנה ביום ג' לא ימתין מלהבדיל עד מוצאי יום ב' שהוא
ליל ראש השנה לפי שיצטרך לומר יקה"ז על כוס אחד או על
פת אחד כמו שצריך ביו"ט שחל במוצאי שבת מטעם שיתבאר
בס"י תע"ג ויש בזה איסור משום שאין אומרים ב' קדושות על
כוס אחד שקידוש יו"ט היא קדושה בפני עצמה ואין לה ענין
להבדלת מוצאי שבת של חול משא"כ ביו"ט שחל במוצאי שבת
שמזכירין קדושת יו"ט גם בהבדלה שמבדילין בין קדש לקדש
הרי הקידוש וההבדלה כענין אחד אבל כאן שצריך להבדיל
הבדלת מוצאי שבת שהיא בין קדש לחול אין לה ענין כלל
לקידוש של יו"ט לפיכך אינו יכול לומר שתיהן על כוס אחד
או על פת אחד מטעם שנתבאר למעלה:

יב ואם אירע שהמתין מלהבדיל עד ליל ראש השנה ישמע
קידוש מאחרים ולא יטעום פרוסת המוציא עד שיבדיל
על הכוס וישתה שהרי אסור לטעום כלום קודם הבדלה ואח"כ
יברך המוציא ויאכל מיד כדי שיהא הקידוש במקום סעודה
ואף אם האחרים קדשו על פת והוציאו אותו ידי חובתו אף
מברכת המוציא אעפ"כ צריך הוא ג"כ לברך המוציא לעצמו
הואיל והפסיק בהבדלה על הכוס בין שמיעתו ברכת המוציא
לאכילתו אעפ"כ שידי קידוש יצא במה שטעמו הם מהפת אף
שהוא עדיין לא טעם מכל מקום לענין הפסק בין ברכת

המוציא לאכילה אין טעימתם מועלת לו כמו שנתבאר בס"י
קס"ז:

יג המבדיל על היין ורוצה לסעוד מיד אם ברכת היין של
הבדלה פוטרת היין שבתוך הסעודה נתבאר בס"י קע"ד ושם
נתבאר אימתי צריך לברך ברכה אחרונה על כוס הבדלה שלפני
הסעודה בין שהוא יין בין שהוא שאר משקים ע"ש:

יד אם רוצה לסעוד תיכף להבדלה צריך ליהזר שלא יביאו
לחם לשלחן קודם הבדלה ואם הביאו צריך לכסותו במפה
עד אחר ההבדלה שלא יראה הפת בושתו שהרי מן הדין היה
צריך להקדים ברכת הלחם לברכת היין כשרוצה לאכול מיד לפי
שהוא מוקדם ליין בשבח ארץ ישראל בפסוק ארץ חטה ושעורה
וגו' אלא שעכשיו אינו יכול להקדימו והרי זה בזיון לו לכן יש
לכסותו אבל אם אינו רוצה לסעוד מיד אינו צריך לכסותו:

טו אעפ"כ שיצא השבת והוסיף מחול על הקדש אסור לאדם
שיעשה חפציו קודם שילווה את המלך דהיינו שיבדיל או
על הכוס או בתפלה ואפילו חפצים האסורים בשבת עצמה
מדברי סופרים (אבל איסורי דברי סופרים התלוים בדבור
מותרים מטעם שנתבאר בסוף סי' רס"ג חוץ מבקשת צרכיו
שאסור קודם שיבדיל בתפלה כמו שנתבאר בס"י רצ"ד) וכן יש
מתירין כל איסורי דברי סופרים שאין בהם סרך מלאכה ואינן
אסורים משום שבות אלא משום עובדין דחול וכן נוהגים
במוצאי יום הכיפורים כמו שיתבאר בס"י תרכ"ג]:

טז ואם רוצה לעשות אפילו מלאכה גמורה קודם שיבדיל
בתפלה או על הכוס ואמר ברוך המבדיל בין קדש לחול
בלא שם ומלכות להיכר בעלמא ללוות המלך ועושה מלאכה
אבל אסור לטעום כלום אף אם הבדיל בתפלה וגם אמר המבדיל
עד שיבדיל על הכוס:

חלק ב סימן רצט שלא לאכול ושלל לשנות ולא לעשות שום מלאכה
קודם שיבדיל סעיפים י"ז

תורה אור

וזהו ענין על כל דבור פרח נשמתן, שע"י הדבור
והגילוי מלמעלה פרח נשמתן, בבחינת בטול
לאור אין סוף ב"ה.

זהו גם תוכן מאמר רז"ל שבשעת מתן תורה על
כל דיבור ודיבור פרח נשמתן, שע"פ חסידות אין
הכוונה שמתו מרוב פחד, אלא "פרחה נשמתן" מורה
על בחינת "ביטול במציאות" לאלקות. והוא ענין
אהבה רבה לה' בבחינת "כלות הנפש" שנתעוררה בבני
ישראל על ידי גילוי אור אהבתו של הקב"ה לבני
ישראל.

שזהו פירוש "על כל דיבור ודיבור", שדיבורו של
הקב"ה ענינו (לא דיבור גשמי ח"ו, אלא) "גילוי",

פירוש, דכמו שע"י הדיבור מגלה האדם לחבירו מה
שצפון ונעלם במחשבתו, כך דיבורו של הקב"ה ענינו
גילוי אורו יתברך הסתום, וע"י גילוי זה נתעוררו בני
ישראל בכלות הנפש אליו יתברך, שזהו מה שפרחה
נשמתן שהוא ענין הביטול לאור אין סוף ב"ה.

וזהו ענין שכפה עליהם הר, הוא בחינת אהבה
עליונה שנק' הר.

מה שנתבאר לעיל, שהכוונה בכפה עליהם הר
כגיגית הוא גילוי אהבה עליונה, נרמז בלשון "כפה
עליהם הר", כי אהבה עליונה נקראת "הר", וכנרמז
במאמר חז"ל שאברהם (שמדתו מדת החסד והאהבה)
קראו הר.

1 כניגית, שהוא בחינת דבר המקיף סחור כל עלמין,
2 שעי"ז נתעורר בהם האהבה.

3 החיבוק העליון, "וימינו תחבקני" (כנ"ל), נרמז
4 בלשון "כניגית", כי גיגית הוא דבר עיגולי, וכך
5 החיבוק מקיף את הנחבק סביב מכל צד כנ"ל - ועי"ז
6 נתעוררה בבני ישראל האהבה להקב"ה.

7 וזהו פירוש מה שאמרו רז"ל מכאן מודעא רבא
8 לאורייתא, דהיינו, שהתעוררות זו בלבם לקבלת
9 התורה בבחינת מסירת נפש ובטול עד שהקדימו
10 נעשה לנשמע, לא הי' זה מצדם בבחירה ורצון
11 אשר מעצמם לבד, אלא שעל ידי הגילוי מלמעלה
12 דבחינת אהבתי אתכם על ידי זה דוקא נתעורר
13 בהם הרצון והאהבה כו'.

14 עפ"ז מתורצת השאלה דלעיל - במה נשתנתה
15 הכפי' בעת מ"ת לגבי הכפי' בימי אחשוורוש (גזירת
16 המן כו')?

17 כי זה שאמרו רז"ל "מכאן מודעה רבה
18 לאורייתא", אין הכוונה ע"פ חסידות שהיו אנוסים
19 כפשוטו לקבל על עצמם את התורה (שאו יוקשה דגם
20 הקבלה והתשובה בימי אחשוורוש היתה מצד גזירת
21 המן, כנ"ל), אלא איירי כאן בענין הביטול שהרגישו
22 בני ישראל בשעת מתן תורה, באופן של "פרחה
23 נשמתן" ומסירת נפש (שביטול זה עשה אותם כלים
24 ראויים להתגלות האלקית ד"וירד ה' על הר סיני") -
25 דביטול זה לא נולד בהם מחמת עבודתם ויגיעתם,
26 אלא על ידי גילוי אהבת הקב"ה אליהם, אהבתי אתכם
27 אמר ה', שבדרך ממילא נתעוררו גם הם באהבה עזה
28 להקב"ה ומצד אהבה זו שבערה בלבם הקדימו נעשה
29 לנשמע.

30 ואע"פ כן הדר וקבלוה ברצון גמור בימי אחשוורוש,

31 שהיה מסירת נפש בכל ישראל מעצמם.
32 לפי פנימיות הענינים, גם "קבלת התורה" בימי
33 אחשוורוש ("הדר קבלוה"), אין פירושה במובן
34 הפשוט, אלא משמעה מדריגת הביטול הנצרכת כדי
35 להיות כלים ראויים לקבלת התורה (היינו גילוי אור
36 אין סוף ב"ה), וענין הביטול בימי אחשוורוש בא לידי
37 ביטוי בכך שבנ"י הגיעו אז לבחינת מסירת נפש.

38 שלא ע"י התעוררות מלמעלה בתחלה על דרך גלוי
39 בחינת וימינו תחבקני, דהא אז היה בחינת הסתר
40 פנים (ע"ד ועת לרחק מחבק), וכמארו"ל אסתר מן
41 התורה מנין דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום
42 ההוא.

43 אולם מסירת נפש זו בימי אחשוורוש לא נולדה
44 בלבם של ישראל ע"י גילוי אהבת ה' מלמעלה, שהרי
45 אדרבה, בימי אחשוורוש הי' זמן של הסתר פנים -
46 "היפך ממש מבחינת גילוי הארת פנים בפנים שבמתן
47 תורה", והיפך "וימינו תחבקני" (וע"ד מ"ש ועת לרחק
48 מחבק), וכנרמז במאמר חז"ל "אסתר מן התורה מנין
49 דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", שאסתר
50 הוא מלשון הסתר, כי "בימי אסתר יהא הסתר פנים
51 ומצאוהו צרות רבות ורעות".

52 ואם כן היה בחינת אתערותא דלתתא מצד עצמם.
53 אלא התעוררות הביטול והמסירת נפש בלב
54 ישראל היתה מצד עצמם.

55 וזהו הדר וקבלוה ברצון גמור:
56 וזהו פירוש מרז"ל "הדר וקבלוה בימי אחשוורוש"
57 ברצון גמור - שביטול זה לאלקות נפעל בבנ"י ע"י
58 עבודת עצמם (ולא מצד הגילוי מלמעלה).

ד"ה חייב איניש פרק ד

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

6 מדרגת השכל משתלשל התהוות המדות והשכל מתלבש
7 בתוך המדות וא"כ גם החכמה בבחי' השתלשלות זו רק
8 שהיא בחי' ראשית למנות את המדות בבחי' שנית אליה
9 וכן מן המדות נשתלשלה המחשבה והמדות מלובשות
10 במחשבה וכן ממחשבה לדו"מ ונק' המחשבה בשם

1 (ב) והענין הוא כידוע בפ' ענין השתלשלות שזהו כמו
2 שלשלת מהרבה טבעות אחוזות זו בזו
3 שהתחתונה אחוזה בסוף העליונה ועד"ז הולך ומשתלשל
4 כו' כך ענין השתלשלות למעלה כמו השתלשלות המדות
5 מן השכל שהמדות נולדי' ומתהוין מן השכל הרי מסוף

האלקי בתוך כ"ע בכל עולם לפי מדריגתו במיעוט אחר
מיעוט כו' כידוע אבל שרש המצות המלוכשים בדברים
גשמיים דוקא כמו תרומות ומעשרות כו' וציצית ותפילין
בקלף וצמר גשמי וכה"ג הרי בהן נמשך ומלוכש מבחי'
הארת סוכ"ע דוקא שלמעלה מעלה מבחי' ממלא כו' גם
מבחי' ראשית דממלא כ"ע כו' שהוא החכמה שמאין
תמצא אבל לא אין ממש כנ"ל משא"כ בחי' סובב זה הוא
בבחי' אין האמתי דעצמות אא"ס שנק' מקיף הכללי
שמקיף לד' עולמות דאבי"ע בשוה וע"כ נק' בשם סובב
כו' כי הנה בחי' ההארה והמשכה מבחי' מקיף זה אינו בא
בבחי' התלבשות בגלוי גמור בתוך כ"ע כמו בחי' ממלא
הנ"ל שאין זה כמו התלבשות ראשית הגלוי דחכמה
במדות ומדות במחשבה דו"מ וכה"ג אלא רק בבחי' הארה
בעלמא בבחי' אין בהעלם כו' שאם היה בחי' הארה זו
דסובב כו' באה בגלוי בהתלבשות גמור בעולמות כמו
בחי' ממלא כו' היו כל העולמות מתבטלין מציאותם ולא
היה באפשרי להיות בחי' השתלשלות עו"ע כלל ולא היה
בא כל מציא' מאין ליש כלל כי היו כולן בטלים ונכללין
במקורן ושרשן הראשון מקורא דכולא בחי' עצמות אא"ס
כו' וגם בחי' חכמ' ראשית הגלוי הנ"ל לא היה באפשר
שתמצא מאין ליש בבחי' מציאת דבר שתקרא בשם חכמה
כי מאחר שנק' בשם חכמה הרי הוא בבחי' מציא' דבר מה
עד שהוא עולה בקריא' שם בפ"ע כו' אבל היה הכל כלול
בבחי' אין האמתי ולא היה דבר חוץ ממנו כלל בבחי'
מציא' דבר מה כו' כי כשמו כן הוא שאין לו סוף כו'
וד"ל:

שלישית לחכמה ועד"ז בדרך פרט כמו בחי' קו הימין
שהוא חכמה חסד נצח הרי החסד ענף החכמה שנשתלשל
הימנה ונק' החכמה ראשית והחסד שניה אליה והנצח ענף
החסד כו' וזהו כמו אברהם ששרשו בבחי' החסד נק' אב"ר
מ"ה שהוא בחי' אבר וכלי לבחי' החכמה שנק' כח מ"ה
הרי בחי' החכמה מלוכש בחסד וא"כ גם החכמה בבחי'
השתלשלות רק שהיא בחי' ראשית ומקור ההשתלשלות
ואע"פ שנאמר והחכמה מאין תמצא הרי נמצאת מבחי' אין
שלמעלה מן ההשתלשלות. היינו רק שנמצאת מבחי' אין
אבל לא שהחכמה עצמה בחי' אין אלא שמאין תמצא
והיינו שתמצא מאין ליש בבחי' ראשית הגלוי שבה שורה
אור א"ס כמ"ש ה' בחכמה כו' אבל לא אין ממש וד"ל.
וזהו שבמשה נאמר שהיה כבד פה וכבד לשון ואמ' בזהר
כבד פה תושבע"פ וכבד לשון תושב"כ כו' לפי ששרש
נשמתו היה בבחי' מקור החכמה שבבחי' אין ממש וכמ"ש
מן המים משיתו מבחי' מים עליונים שמעל לרקיע כו'
וז"ש ונחנו מה מה ממש וע"כ ניתנה התורה על ידו כמ"ש
וגם דלה דלה לנו דלה מים דאורייתא ואורייתא מחכמה
נפק' מבחי' חכמה שנק' ראשית וכמארו"ל בראשית בשביל
התורה שנק' ראשית כו' שמאין תמצא ולא אין ממש ע"כ
היה כבד פה ולשון בתושב"כ ושבע"פ שהיתה בחי' ירידה
אצל נשמתו מלבוש בגלוי מן ההעלם דפנימית חכמה בפה
ולשון כו' וד"ל. והנה בזאת יש יתרון מעלה לקיום המצות
על ד"ת להיות ששרש התורה מחכמה נפקת שנק' ראשית
הגלוי שבה מתגלה אא"ס להיות מקור להשתלשלות כל
העולמות אבל זהו בחי' ממלא כ"ע בלבד שמתלבש אור

שעור הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

גורס לתורתו, ושניהם אמת. דהנה מקום הוא בהמ"ק
וכמ"ש ושמתי מקום לעמי לישראל, והנה תפלות כנגד
תמידין תקנו, ולכך צריך תפלה קביעות מקום, וגם לפי
גירסת רב אלפס לתורתו ג"כ אמת דהנה ארו"ל משחרב
בהמ"ק אין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה כו',
ומאחר שלאחר החורבן ד"א של הלכה הם במקום בהמ"ק
לכן צ"ל קביעות מקום לתורתו כו'.

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך כו'.
הנה איתא בזוהר שענין ויגש אליו יהודה הוא ענין
סמיכת גאולה לתפלה. ולהבין זה י"ל מה שעתה נש"י נק'
ע"ש יוסף וכמ"ש נוהג כצאן יוסף, ולע"ל יהי' נק' ע"ש
יהודה וכמ"ש בהפטורה דפ' זו ודוד עבדי נשיא עליהם
לעולם. והנה להבין זה י"ל מה שארו"ל כל הקובע מקום
לתפלתו אויביו נופלים לפניו ויש שני גרסאות, דרב אלפס

ויגש אליו יהודה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשותה נגינתם,
2 וצ"ל מהו ונערים ממשותה נגינתם, הנה כתיב יהושע
3 בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל, ולכאורה משמע שכמו
4 שהי' נער הוא פחות במדריגה ממה שהי' אח"כ בעצמו
5 מנהיג לישראל, אבל האמת אינו כן דכמו שהי' מקבל
6 ממדריגת משה הוא גדול במעלה הרבה ממה שהי' משפיע
7 לישראל כמאמרם ז"ל הוי זנב לאריות ואל תהי ראש
8 לשועלים ומוטב להיות מקבל ממדריגה אחרונה מהגדול
9 מלהיות משפיע לקטנים ממנו, וכמו"כ יובן למעלה שבמל'
10 דאצי' יש ג"כ ב' בחי', הא' המתלבש בבי"ע להחיותם
11 ולקיימם, ובחי' הב' הוא פנימי' המל' כלת משה שהוא
12 המל' כמו שהיא באצי' הנמנה מעשר ספי', וגדלה מעלת
13 מל' דאצי' שאינה יורדת בשום פעם להשפיע בבי"ע ממל'
14 דאצי' המתלבש ומשפיע לבי"ע, הגם שמל' נעשה עתיק
15 לבי"ע ונק' ראש עליהם כתר, מ"מ הרי באצילות היא
16 מקבלת שפע מכל הע"ס.

ד"ה קול מצהלות

בס"ד, על החתונה פ' בא, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

1 ג' מסקנות מ'אחליפו דוכתייהו'
2 והמובן מזה הוא ג' ענינים, - שלש מסקנות ניתן להסיק
3 וללמוד מהענין של "אחליפו דוכתייהו".
4 מסקנה הא' דהאורות דחסד וגבורה כשהן כהכלים שלהם
5 הרי הם בבחינת חסד וגבורה ממש, וכמו הסברא כשהיא
6 בהשגת הלל ושמאי שהם הכלים שקולטים את השפעת
7 השכל משמיעה ואבטליון הרי היא גם הסברא עצמה
8 בבחינת חסד וגבורה ממש, דבהשגת הלל הרי הסברא
9 מחייבת החסד ולהיפך בהשגת שמאי כו', הרי שהאורות הן
10 בבחינת חסד וגבורה ממש בתוך הכלים כו'. ואין זה כמו
11 משל המים שמשותנים לפי גוון הכלים שגם בעת שהן בתוך
12 הכלי ונראים לפי גוון הכלי הרי הם פשוטים בעצם מהותם
13 כו', ורק נראים צבועים בגלל הכלי, אך בהם עצמם אין
14 שום ענין של צבע וגדר, אבל כאן אינו כך אלא הרי הסברא
15 כשהיא בהשגת הלל הרי היא מחייב רק חסד ולא גבורה וכן
16 להיפך בהשגת שמאי כו' מחייב רק גבורה ולא חסד,

והיינו - כלומר מנין מגיע היכולת של האור להיות ממש
בבחינת חסד וגבורה כשהוא בתוך הכלים? לפי שסיבת
בחינת החסד וגבורה שבהאורות אינו רק מצד הכלים לבד
כי אם מצד שרש ומקור האור כו', וכמו החסד וגבורה
שבהסברא גבי שמאי וחלל הרי הסיבה הוא מפני שגם
בסברת הרב יש בה חסד וגבורה כהעלם. ועם היות
שבהשגתם נעשה בבחינת החסד וגבורה במציאות ממש ולא
רק כפי שזה בהעלם בשכל הרב דלפי שהשגת שמאי היא
בבחינת גבורה על כן הוא תופס הסברא לחומרא, וחלל
להיות השגתו בעצם בבחינת חסד על כן הוא תופס להיתר
כו', מכל מקום אם בהסברא עצמה לא היה בה חסד וגבורה
כלל גם לא בהעלם לא היה ההתחלקות בהשגתם בבחינת
חסד וגבורה ממש במציאות כו'.
וכמו בדוגמא הנ"ל מהסברא שיצר האדם רע מנעוריו,
שבסברא זו גופא יש נתינת מקום לראות בזה צד של חיוב
וצד של קולא, אבל אמיתית השכל הרי הוא שכל טהור

1 ומופשט לגמרי מהתחלקות של מידות⁴⁸.
2 וכמו כן בנמשל של אורות בכלים עם היות שעל ידי הכלים
3 דווקא נעשה בחינת החסד וגבורה, מכל מקום הסיבה לזה
4 הוא מה שבשרש ומקור יש בחינת חסד וגבורה בהעלם ועל
5 כן נעשים בבחינת אור החסד ואור הגבורה כו'.
6 ומכל מקום יכול להיות אחליפו דוכתייהו על ידי שהאור
7 יוצא מהכלי שלו, הוא חוזר לפשיטותו, ויורד שוב לכלי
8 אחר, וכמו גבי שמאי דעם היות שהסברות שלהם הן
9 בבחינת חסד וגבורה ממש ומכל מקום יכולים להתחלף מצד
10 פשיטות מקורם בלימוד בפעם השניה כנזכר לעיל כו'.
11 לסיכום, המסקנה הראשונה מענין אחליפו דוכתייהו: יש
12 התחלקות גם בשרש האורות, אלא שהתחלקות זו בהעלם,
13 ועל ידי הכלי ההתחלקות נעשית בגדר ומציאות ממש.
14 וענין חב' שלומדים מענין אחליפו דוכתייהו שהתחלפות
15 הוא רק בהאורות לא בהכלים, שהרי כלי השגתם בעצם
16 אינו משתנה דשמאי כלי השגתו הוא תמיד בבחינת גבורה
17 וגבי הלל היא תמיד בבחינת חסד, רק שהסברות מתחלפים
18 שזהו האור אבל הכלי אינה משתנית שגם בעת שהשגת
19 הסברא היא לחסד גבי שמאי והוא מקיל מכל מקום גם אז
20 עצם כלי השגתו היא בבחינת גבורה כו'.
21 אלא שכאן יכולים לשאול – אם הכלי לא השתנה כיצד
22 יהיה שכלי הגבורה יגלה לפתע את אור החסד? על זה
23 אומר הרבי נ"ע –
24 (רק יכול להיות)⁴⁹ שהסיבה שכלי ההשגה של שמאי מקיל
25 לפעמים – שזהו על ידי התכללות בחינת חסד בגבורה –
26 כלומר, מצד זה שבתוך כלי הגבורה של שמאי יש איזה
27 שהוא התכללות של חסד בתוכו, כידוע שבמידות של
28 קדושה ותיקון יש התכללות על כן ההשגה של שמאי היא
29 יכולה להיות גם בבחינת חסד כיון שבתוך הכלי של גבורה
30 יש גם חסד, אך אינו חסד בטהרתו כו', ונודע דגם חסד
31 שבגבורה היא בבחינת גבורה לעומת החסד עצמו וכן גבורה
32 שבחסד היא בחינת חסד לעומת הגבורה ממש כו'.
33 ונמצא שהחילוף הוא רק בהאורות לפי שעם היותם –

34 האורות – בבחינת חסד וגבורה ממש מכל מקום הרי הם
35 בבחינת פשיטות לגבי הכלים ויכולים להתחלף, אבל הכלים
36 שהן בבחינת חסד וגבורה במציאות ממש אינם משתנים
37 ומתחלפים כו'.
38 וזהו המסקנה חב' שלומדים מענין אחליפו דוכתייהו,
39 שהחילוף הוא רק באורות מצד פשיטותם היחסית, ולא
40 בכלים שאין בהם פשיטות כלל.
41 והמסקנה חג' שלומדים מאחליפו דוכתייהו שסיבת החילוף
42 הוא על ידי הרב המשפיע את השכל, שכל עוד הסברא
43 נמצאת בתוך הכלים שלהם אין בה שינוי וחילוף, ורק
44 כאשר הסברא יוצאת מהכלי וחוזרים לקבל שוב מהרב, אז
45 יש אפשרות לחילוף הסברות. (חיינו על ידי הקבלה ממקורם
46 חיינו דברי הרב כנזכר לעיל), והרי סברת הרב יש בה גם
47 כן בחינת חסד וגבורה בהעלם ומכל מקום הרי היא הסברא
48 בבחינת פשיטות לגבי המקבלים – כשמאי והלל עד שיחיה
49 בהם ועל ידם התחלפות שזהו בהכרח על ידי הפשיטות
50 דוקא שהרי אם היתה הסברא מוגדרת באותה הגדרה של
51 הכלי, כמו שבכלי עצמו לא שייך חילוף כך גם בסברא לא
52 היה שייך חילוף, ורק על ידי הפשיטות היחסית שלה שייך
53 חילוף – שעל ידי זה דוקא נעשה בהם ההתחלפות כו',
54 לסיכום, ג' העניינים שלומדים מהמושג "אחליפו
55 דוכתייהו":
56 א. הכלים מגלים ומגדירים גם את האורות בגדר של
57 מציאות ותפיסה.
58 ב. ההתחלפות יכולה להיות רק באורות מצד פשיטותם
59 היחסית.
60 ג. החילוף הוא על ידי המקור (הרב) המשפיע.
61 כל הביאור באות זו בענין "אחליפו דוכתייהו" מטרתו
62 להוכיח את אופן פשיטות האורות שגם בהם יש איזה שהוא
63 גדר מסוים, עד שגם על אור החכמה שייך לומר ענין של
64 יש מאין כדברי הפסוק "והחכמה מאין תמצא":
65 ובלשון הרבי נ"ע: הרי מסקנת הענין הגם שיש בחינת חסד
66 וגבורה בהעלם גם באורות ולא רק בכלים ומכל מקום היא

שהוא אינו מקור לעולמות, ובלא עולמות יוכל להשיג יותר. היוצא מזה שענין קדם הוא במעלה ומדרגה.

49. יש לעיין למה הרבי נ"ע כותב שזהו מצד התכללות רק כ"יכול להיות", ואולי יש לפרש, שהיות שישנם כמה טעמים לענין של "אחליפו דוכתייהו" (ראה בפרטיות ספר הערכים חב"ד ח"ד עמ' רטז ואילך) ורק אחד הטעמים לזה הוא מצד ההתכללות. (טעם זה מובא בשערי תשובה לאדמו"ר האמצעי, שער התפילה לח, ד) הנה כיון שלפי הטעמים האחרים יכול להיות מצב של אחליפו דוכתייהו בכלי של גבורה ממש (ולא רק מצד התכללות של חסד בתוכו) ובכל זאת יכולה להתלבש בתוכו סברא של חסד ממש, לכן כותב זאת הרבי נ"ע בלשון "שיכול להיות", ומשאר נתינת מקום לטעמים אחרים לענין זה, ולא רק מצד התכללות.

48. ראה תורת שמואל ספר המאמרים תרל"ב חלק א' עמ' שטז, וזה לשונו: והענין הוא דהשכל אפשר להפוך אותו למדת החסד והגבורה כמש"נ אמחה את האדם כי יצר לב האדם כו' ואח"כ כתי' ולא אוסיף עוד לקלל את האדמה כו' כי יצר לב האדם גר', נמצא כי שכל וטעם אחד יוכל להפוך בין לחסד בין לגבורה הגם שהם רחוקי זמ"ז, ולכן היו צריכים להשיג אמיתת השכל ששם חסד וגבורה בהתכללות עד שאין יכולין לומר שזה חסד וזה גבורה ולכן כשיוצא משם השכל אזי הוא באמיתית. וכל זה לא השיגו אלא מפני שצמצמו השכל שלהם למשכיל מקור השכל ומשם אין ביכולת להשפיע, כי השכל שהוא בגילוי יוכל להשפיע, אבל אמיתת השכל אין ביכולתו להשפיע אלא שצריך להעלות כל כלי הכחות והמוחין לשם ואז יוכל להשיג את השכל. נמצא כי המוחין רחוק מאוד ממדות, כי המדות הם מקור לעולמות ובלא עולמות אין נופל שם מדות כלל, משא"כ במוחין

1 בבחינת פשיטות כזו שיכול להיות מזה התחלפות הסברות
2 בכלים שונים כו', ונמצא שגם ענין הפשיטות כזה - באורות
3 אינו שהוא בבחינת פשיטות לגמרי ומכל מקום הוא בבחינת
4 פשיטות יחסית לכלים עד שיהיה על ידי זה אחליפו
5 דוכתייהו כו'.
6 קיצור.
7 וגם ממה שאמרים אחליפו דוכתייהו כו' מובן שיש בחינת
8 חסד וגבורה בהאורות,
9 והוא על דרך משל שמאי והלל שקבלו סברה אחת
10 ומתחלקת בבחינת חסד וגבורה בכלי השגתו וכאשר

11 שומעים עוד הפעם מהרב יכולה להתחלף השגתו מחמת
12 פשיטות שכל הרב,
13 ומכל מקום שם דוקא הוא המקור דחסד וגבורה שלהם
14 והחסד וגבורה שלהם הוא בעצם הסברה היינו בהאור מפני
15 שהחסד וגבורה שבהעלם הוא סיבת החסד וגבורה
16 שבהתחלקות, וכן ההתחלפות הוא בהסברות, והוא מחמת
17 פשיטת המקור,
18 הרי שיש שם חסד וגבורה והן בבחינת פשיטות שיהיה משום
19 זה ההתחלפות כו'.

יום ב' דחג השבועות תער"ב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

1 שאלה: מהו הקשר בין "המכין לארץ מטר" שהוא ענין כללי, עם "נותן לבהמה לחמה" שהוא
2 ענין פרטי. אלא שבזה רואים השגחתו הפרטית שלגביו כולם שוים, ומזה יתחזק במדת הבטחון
3 בהוי'. ולכן "לא ב - מרוצת- שוקי האיש ירצה".

4 דלכאורה אין מובן השבחים המפלאים אשר דוד המלך
5 עליו השלום משבח את הקדוש ברוך הוא
6 מהספקת המזון לכל הנבראים והיצורים היותר גדולים
7 והיותר קטנים פאחד, כאמרו "המכין לארץ מטר, המצמיח
8 הרים תציר, נותן לבהמה לחמה לבני ערב אשר יקראו, לא
9 בגבורת הסוס יתפץ לא בשוקי האיש ירצה", דלכאורה
10 אינו מובן סמיכת הענינים זה לזה, דהמכין לארץ כו' הוא
11 ענין כללי הנוגע לכל בוראי צומח חי ומדבר, אבל הספקת
12 מזון הבהמה ובני ערב הוא ענין פרטי, ומהו סופא
13 דענינא "לא בשוקי האיש ירצה". אף הענין הוא, לפי
14 שבענינים הללו והדומה לזה אנו רואים השגחה פרטית, כי
15 לגביו יתברך הכל שוין, וכתוב "עני כל אליך ישברו ואתה
16 נותן להם את אכלם בעתו", ואמרו רבותינו ז"ל (כתבות
17 מז, ב) "בעתם לא נאמר אלא בעתו, מלמד שכל אחד ואחד
18 נותן הקדוש ברוך הוא פרנסתו בעתו", ובה יתחזק בכל
19 אדם מדת הבטחון בהוי', דענין הבטחון הוא מנוחת נפש
20 הבוטח שיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו שיעשה הטוב
21 והנכון לו בענין אשר יבטח עליו כפי יכלתו ודעתו במה
22 שמשפיק טובתו, וכאשר האדם יתבונן כי גם לבעלי החיים
23 היותר נמוכים יתן את לחמם, אשר על כן הנה כל עניני
24 האדם בכלי פרנסתו בעסקיו ובמשאו ומתנו, הנה לא זו

25 בלבד שיהיו רק על פי התורה, הנה עוד זאת שלא יכלול
26 אותו מתפלה בצבור ומלמוד השעורים דבר יום ביומו,
27 ולהיות לו שעה פנויה להתבוננות, והינו דמזון הנפש יהיו
28 אצלו באותה המדה כמו מזון הגוף על כל פנים, דבאמת
29 הנה מצד עצם מעלתו הרי עקר ענינו של אדם הוא
30 בשלמות הרוחני במבאר ב'עיקרים' מאמר ג פרק ב, אלא
31 שצריך גם לעבד בשביל עניני צרכי גופו, אמנם זהו רק
32 באופן עשית כלי בלבד, וכמו שכתוב "וברכך הוי' אלקיך
33 בכל אשר תעשה", אבל אין זה צריך לבלבל אותו
34 מהשלמות האמתי, והוא דכאשר יקבע בלבבו האמת
35 הגמור בענין השגחה פרטית שהוא יתברך ון ומפרנס
36 ויבטח בה' בבטחון גמור, אז הוי' בעוזרי נפשו. וזהו
37 סמיכות הענין ש"ולא בשוקי האיש ירצה" ל"המכין לארץ
38 מטר" וגו', דפרש רש"י "ולא בקלות מרוצת שוקי האיש
39 ירצה", אשר באמת הנה כל אדם רואה השגחה פרטית
40 במוחש בכל פרטי עניניו, ובפרט בעלי העסקים שרואים
41 אלקות במוחש, שפמה פעמים מודמנים להם ענינים
42 מענינים שונים באפני עסקיהם והיו בטוחים בזה שירויחו,
43 ולבסוף היה חס ושלום ההפוך, וכן במה פעמים הענינים
44 שלא שמו עליהם לב כלל ודוקא מזה היה פרנסתם בשפע
45 רב. וזהו "המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים

7 המְחַשְׁבָּה לְמַעַלָּה כְּתִיב "כִּי לֹא מִחֲשָׁבוֹתַי מִחֲשָׁבוֹתֵיכֶם",
8 דְּמַחֲשָׁבָה לְמַטָּה לֹא נַעֲשֶׂה דָּבָר, וְלַמַּעַלָּה מִהַמִּחֲשָׁבָה
9 הָעֲלִיִּינָה נַעֲשֶׂה דָּבָר, וְכַמֶּאֱמָר "בְּמַחֲשָׁבָה אַחַת נִבְרָאוּ כָּל
10 הָעוֹלָמוֹת", כֵּן הוּא בְּעֵינֵי הַשְׁגָּחָה, דְּהַשְׁגָּחָה עֲצָמָה הִיא
11 חֵיווֹת הַנִּבְרָא וְקִיּוּמוֹ, וְכָל מַעֲשֵׂה הַתַּחְתּוֹנִים עוֹלָם וְנִחְקָקִים
12 לְמַעַלָּה.

שבת קודש פ' יתרו תרצ"ד

1 וּבְאֶרֶץ", דְּכָשֶׁם שֶׁבְּעֵינֵי הַהִתְהוּוּת לְהִיּוֹת שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ
2 אֵין-עֶרֶךְ, לְזֹאת הִנֵּה גִשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת שְׁוִין הֵמָּה, הִנֵּה כְּמוֹ
3 כֵּן בְּעֵינֵי הַשְׁגָּחָה הוּא בְּדֶרֶךְ אֵין עֶרֶךְ, שֶׁזֶּהוּ "הַמְּגִבִּיּה
4 לְשִׁבְתָּ", וְכַשּׁוּם זֶה הִנֵּה "מִשְׁפִּילִי לְרֵאוֹת בְּשָׂמִים וּבְאֶרֶץ"
5 בְּשִׁוְהָ, שֶׁמִּשְׁגִּיחַ עַל כָּל פֶּרֶט בְּדֶרֶךְ פֶּרֶטִי פְּרִטִיּוֹת, וְהַשְׁגָּחָה
6 זֹאת עֲצָמָה הִיא חֵיווֹת הַנִּבְרָא וְקִיּוּמוֹ, דְּכָשֶׁם שֶׁבְּעֵינֵי

לקוטי דיבורים

17 הנגיד ואומר לו: יעקל, בוא הנה, ומתיישב לידו, או
18 כשחתנו של הרב, העילוי הצעיר ר' אליעזר המחדש
19 משקלוב, נכנס לבית מדרש חסידי ונתקל בכנופיא
20 חסידית וראש המדברים הוא שלמה המלמד החסיד -
21 שלמה דער געלער, או לייבצע צייטעס, ומתבטאים
22 בחדוה רבה: פנו מקום לליזערקע מחדש - פניה כזו
23 מביאה את ההכאה הכללית בגסות הרוח של עשירות או
24 בגאווה של ידיעת התורה.
25 ברם, לאחר הביטול הכללי צריך לבוא סדר של בירור
26 פרטי, לברר את הטוב והרע שבעשירות, שכן מלמעלה
27 נותנים לו האפשרות לעשות בעשירותו דברים טובים,
28 להחזיק ידי לומדי תורה, לתמוך בנצרכים, לתת גמילות
29 חסדים ולחלק צדקה ביד רחבה, ויש להסביר לו את
30 הזכות הגדולה שזיכו אותו מלמעלה שביכולתו לפעול
31 גדולות ונצורות בחיזוק התורה ומעשים טובים בצדקה.
32 זה הצד הטוב שבעשירות.

ערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

1 את המאור שבתורה מרגיש ה"עובד", זה שמתפלל
2 מתוך התבוננות בהשגה אלקית, לו יש הרגשה במאור
3 שבתורה ולו ישנם כלי ההשגה וההשערה באלקות.
4 מתפקידם של ה"תמימים" לזכך את ההנחות
5 המקובלות בעולם ולחמם את הרחוב היהודי הקריר.
6 והזיכור אינו בדרך של דחיה וביטול, כפי שזה נהוג
7 בהתוועדות חסידים, שכן דחיה וביטול טובים הם לשעה
8 בלבד וכהקדמה כללית לעבודת הזיכור.
9 כל עבודה זקוקה להקדמה, ביחוד העבודה של הנפש
10 הבהמית וסייעתה זקוקה להקדמה חזקה, המתבטאת
11 בהכאה הכללית המביאה לביטול כללי במהותה הכללית
12 של הנפש הבהמית.
13 קורה, שהנגיד של העיירה, שאף שלא בפניו קוראים
14 לו ר' יעקב נגיד, נכנס להתוועדות חסידית, והחסיד
15 מאטיל הקבצן, המתפרנס ומתעסק באיסוף כספים עבור
16 לחם לאביונים, מלביש ערומים וביקור חולים, פונה אל

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

1 מהרתי לעזוב את חדרו גן עדן העליון ואמהר ללכת אל האכסניא ולעזוב את העיר כי ראיתי אשר
2 נפלתי בפח ויראתי שלא יעשו לי כמו שעשו לכמה משלוחינו שהמתיחום על השלחן והורידו את
3 המכנסים וילקו כמלמד המלקה את תלמידיו.
4 אמנם מכיון שעברתי את בית הכנסת הקטן גן עדן התחתון בלשונם, הנה כחמשה ששה אברכים
5 עטרוני ויסחבוני אל בית הכנסת שבחצר לצאת במחול בעלי היחידות. למותר להגיד את פחדי ורגשותי
6 וגם הייתי עדיין חלוש ממחלת הקדחת ופעמים ושלש חפצתי לעזוב את העיגול אבל שכני אחזו בי
7 בחזקה ואחד מהם מכה בערפי מתוך אהבה לפי תנועת הניגון וכמה פעמים הכניס בשוקי באחורי
8 מתוך חיבה וריעות הנקרא אצלם פוטער פלעצל.
9 וכשנגמר המחול הנה כזוחל על ארבע הלכתי לאכסניא שלי ובחיל ורעדה חכיתי עד שיאיר השחר
10 והנחתי איזה מטבעות על השלחן בשביל בעל האכסניא - את החשבון כבר פרעתי - ואקח את חפצי
11 ואלך לכפר הסמוך כפרסה ואשכור עגלה וברכתי את המקרה על אשר נמלטתי שלם בכל אברי.

- 1 ב"ה, י"ג תמוז תרפ"א
2 כבוד ש"ב ידידי הרב הנעלה וו"ח אי"א
3 מו"ה שניאור זלמן שי
4 שלום וברכה,
5 מאת הרממ"נ שי נתבשרתי בנועם שלומו הטוב, בכללות
6 ומהנעשה בפרט גם עתה נעלם, רק יזכינו השי"ת לשמוע אך
- 7 טוב זה מזה, בגו"ר.
8 ואקוה כי ישמחני במכתביו בבשורות מנעימות מאשר
9 ישמח הלב באמת, ובמה שאפשר לשמוח, והוא כי תה"ל
10 לומדים ועוסקים בתורה.
11 והי' ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש, המוקירו ש"ב.

אג"ק מוהר"י צ כדך יד

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

- 1 מבררת הגמרא: מאי צ"ב סעודה – מה הם צרכי סעודה שראוי
2 להקפיד עליהם לאחר הקות דם. משיבה הגמרא: רב אמר, בשר.
3 ושמואל אמר, יין. ומבארת הגמרא, רב אמר בשר, נפשא חלף
4 נפשא, כלומר שצריך להברות את הגוף בבשר (שהוא מנפש
5 הבהמה) תחת הדם (שהוא הנפש) שהקין. ושמואל אמר יין, סומקא
6 חלף סומקא – אדום תחת אדום, כלומר שצריך להברות את הגוף
7 ביין אדום תחת הדם שהקין.
8 הגמרא מביאה כמה הנהגות שנהגו אמוראים בסעודת הקוה: (סימן
9 שנקמסר). שמואל ביומא דעבד מילתא – ביום שהקין דם, עבדי ליה
10 תבשילא דמחלי – עשו לו תבשיל של טחולים. רבי יוחנן, ביום
11 שהקין דם, שתי עד דנפיק תיחיא מאוניה – שתי יין רב עד שיצא
12 ריח היין מאוזנו. ורב נחמן, שתי עד דקפי מחליה – שתי עד
13 שהטחול שלו צף ביין. רב יוסף, שתי עד דנפיק מריבא דבוסילתא
14 – שתי עד שיצא (היין) מהנקבים שנעשו בבשרו בשעת ההקוה על
15 ידי כלי האומן (שמקין דם). רבא, מהדר אחמרא בר תלתא טרפי
16 – היה מחזר אחר יין בן שלשה עלים, כלומר בן שלש שנים.
17 אמר להו רב נחמן בר יצחק לרבנן תלמידיו, במטותא מינייכו –
18 בבקשה ממכם, ביומא דהקוה, אמרו לביתייכו – אמרו לנשיכם,
19 'הרבו בסעודה כאילו רב נחמן אקלע לגבן' – יבא לסעוד עמנו.
20 הגמרא מחדשת שהתירו אפילו להערים לצורך שתיית יין לאחר
21 הקות דם: וכולהו אצרומי אסירי – כל מיני הערמה אסורים, בר
22 מהאי ערמה דשרי – חוץ מהערמה זו שמותרת, וזו היא, מאן דעביד
23 מילתא ולא אפשר ליה – מי שהקין דם ואין ביכולתו לקנות יין,
24 לישקול וזוא מלא – יקח זוז רע שנפחת ואינו יוצא בהוצאה, ולזייל
25 לשב חנותא – וילך לשבע חנויות, ויערים עליהם כאילו הוא מבקש
26 לקנות יין, ודרכם היה לתת ללוקח לטעום מהיין לראות אם טוב הוא,
27 ואדם זה שהקין דם יתן הוזה ויטעום מהיין, וכשיבדוק החנוני את הוזה
28 וימצאנו פגום ויחזירו, ילך לחנות אחרת לעשות כן עד דמעים
29 שיעור רביעתא – עד שטעום בכל שבעת החנויות יחד שיעור
30 רביעית. ואי לא – ואם אין לו זוז רע ואינו יכול לעשות הערמה זו,
31 ליכול שב תמרי אופמא – יאכל שבעה תמרים שחורים, ולישוק
32 מישהא בצידעיה – וימשוח שמן ברכתו, שהתמרים והשומן מחממים
33 אותו, וינגי בשמשא – וישכב במקום שזורחת עליו השמש.
34 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: אבילט (שם של חכם נכרי),
- 35 אשכחיה לשמואל דנגי בשמשא – מצא את שמואל שוכב בשמש,
36 אמר ליה אבלט לשמואל, חבימא דיהודאי – חכם היהודים, בישא
37 מי הני מלא – וכי דבר רע הוא טוב, כלומר וכי חום השמש שהוא
38 קשה לאדם יכול להיטיב לך. אמר ליה שמואל, יומא דהקוה הוא,
39 שבו טוב לשכב בשמש, וכמבואר לעיל.
40 אומרת על כך הגמרא: ולא היא – באמת לא הקין שמואל דם באותו
41 היום, אלא איבא יומא דמעלי בה שמשא בבוליה שתא – יש יום
42 אחד בשנה שמועיל בו השמש, והוא יומא דנפלה ביה תקופת תמוז
43 – היום שבו מתחילה תקופת תמוז, וסבר שמואל, לא איגלי ליה –
44 לא אגלה לו דבר זה.
45 הגמרא מביאה דברים נוספים שאמרו רב ושמואל שראוי להקפיד
46 עליהם לאחר הקות דם: (היקול, ברוח, מעמא, שעה, סימן
47 לארבעת המימרות שיובאו בשמם).
48 רב ושמואל דאמרי תרוניהו, כל המקיל פסעודת חנות דם – כל
49 המזלזל ואינו מקפיד בסעודה לאחר הקות דם, מקילין לו מזונותיו
50 מן השמים, ואמרי, 'הוא על חיו לא חם, וכי אני אחוס עליו'.
51 דבר נוסף שאמרו: רב ושמואל דאמרי תרוניהו, האי מאן דעביד
52 מילתא – מי שהקין דם, לא ליתיב היבא דכרד זיקא – לא ישב
53 במקום שיש חלונות וחרוץ נכנסת ומתגלגלת בו, דילמא שפי ליה
54 אומנא – שמא ירוקן אותו האומן מרוב דמו, ומוקים ליה ארביעתא
55 – וישאיר בו רק שיעור רביעית שהוא הנצרך כדי לחיות, ואתי זיקא
56 ושאף מיניה – ותבא הרוח ותרקן ממנו דם מהנותר בגופו, ויחסר
57 משיעורו, ועל ידי כך אתי (יבא) לדי סכנה.
58 ומעשה שהיה עם שמואל בענין זה: שמואל הוה רגיל ועבד מילתא
59 בבריתא דשב לבינא ואריהא – היה רגיל להקין דם בבית שנובי
60 החומה בו היה שבעה לבנים וארית. יומא חדא עבד – הקין דם,
61 ואריגש גנפשיה – בעצמו שנחלש. בךך [מצא שחפר מעובי החומה
62 חד אריהא, ומשום כן נחלש].
63 דבר נוסף שאמרו: רב ושמואל דאמרי תרוניהו, האי מאן דעביד
64 מילתא – מי שהקין דם, לימעום מידי – משהו, ויהדר ליפוק – ולאחר
65 מכן יצא לחוץ, דאי לא מעים מידי קודם שיצא, אי פגע בשכבא –
66 במת, ירקא אפיה – מוריקות פניו, ואי פגע במאן דקטל נפשא –
67 במי שרצח אדם, מית – ימות, ואי פגע

כ וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁים לִפְנֵיהֶם:
ב כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁעֶת
ג יֵצֵא לְחֻפְשֵׁי חָנּוּם: **ד** אִם-בְּגֹפוֹ יָבֵא בְגֹפוֹ יֵצֵא
ה אִם-בְּעַל אִשָּׁה הוּא וַיֵּצֵא אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: **ו** אִם-
ז אֲדָנָיו יִתֶּן-לוֹ אִשָּׁה וַיִּלְדֶּה-לוֹ בָּנִים אוֹ בָנוֹת
ח הָאִשָּׁה וַיִּלְדֶּיהָ תִּהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְגֹפוֹ:
ט וְאִם-אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת-אֲדָנִי אֶת-
י אִשְׁתִּי וְאֶת-בָּנָי לֹא יֵצֵא חֻפְשִׁי: **יא** וְהִגִּישׁוּ אֲדָנָיו
יב אֶל-הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל-הַדָּלֶת אוֹ אֶל-הַמְּזוּזָה
יג וְרָצַע אֲדָנָיו אֶת-אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעִבְדוֹ לְעֹלָם: **יד** (וְיִ)
טו וְכִי-יִמְכֹר אִישׁ אֶת-בְּתוּלָתוֹ לֹא תֵצֵא בְּצֵאת
טז הָעֲבָדִים: **יז** אִם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ כְּתֹב אֶשְׂרָלָא
יח קְרִי אֶשְׂרָלוֹ יַעֲדָה וְהַפְדָּה לְעַם נָכְרִי לֹא-יִמְשַׁל
יט לְמִכְרָה בְּבִגְדוֹ-בֵּת: **כ** וְאִם-לִבְנוֹ יַעֲדָנָה בְּמִשְׁפַּט
כא הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ: **כב** אִם-אַחֲרֵת יִקַּח-לוֹ שְׂאֵרָה
כג בְּסוּתָהּ וְעַנְתָּהּ לֹא יִגָּרַע: **כד** וְאִם-שְׁלֹשׁ-אֵלֶּה לֹא
כה יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיֵּצֵא אֶת-חָנּוּם אֵין בָּסָף: **כו** (וְיִשְׂרָאֵל) **כז** מִכָּּה
כח אִישׁ יָמָת מוֹת יָמָת: **כט** וְאִשָּׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים
ל אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּם שְׁמָה: **לא** **לב** **לג**
לד וְכִי-יִיָּדֵד אִישׁ עַל-רַעְיוֹ לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם
לה מִזְבְּחִי תִקְחֻנּוּ לְמוֹת: **לו** **לז** וּמִכָּּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת
לח יָמָת: **לט** וְגִבָּה אִישׁ וּמָכְרוֹ וּנְמָצָא בִידּוֹ מוֹת
ל יָמָת: **לא** **לב** וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יָמָת: **לג** **לד**
לה וְכִי-יִרְיֹבֵן אֲנָשִׁים וְהָכַח אִישׁ אֶת-רַעְיוֹ בְּאָבֵן אוֹ
לו בְּאֶגְרָף וְלֹא יָמוּת וּנְפֹל לְמִשְׁפָּכּוֹ: **לז** **לח** **ל** **לא** **לב** **לג**
לד וְהִתְהַלָּךְ בְּחוּץ עַל-מִשְׁעָנָתוֹ וְנָקָה הַמִּכָּה רַק
ל שְׁכָתוֹ יִתֵּן וּרְפָא יִרְפָּא: **לא**

וְהָאֱלֹקִים אֵנָּה לִידּוֹ וּשְׁמִתִּי לָךְ (כא, יג)

מִהֶחָטָא וְעוֹסְקֵת בְּתִקּוּן הַפָּגָם.

שני ב וְכִי־יִכַּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ בְּשֹׁבֹט
וּמֵת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִקָּם: כ אֶךְ אִם־יוֹם אוֹ יוֹמִים
יַעֲמֹד לֹא יִקָּם כִּי כִסְפוֹ הוּא: ס ב וְכִי־יִנָּצוּ
אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יִלְדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה
אִסּוֹן עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ פֶּאֶשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה
יִתֵּן בַּפְּלָלִים: ז וְאִם־אִסּוֹן יִהְיֶה וְנִתְּתָה נַפְשׁ
תַּחַת נַפְשׁ: ח עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת
יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל: ט כִּוִּיֶּה תַּחַת כִּוִּיָּה פָצַע תַּחַת
פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: ס ו וְכִי־יִכַּה אִישׁ
אֶת־עֵין עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אִמָּתוֹ וְשִׁחַתָּה לַחֲפָשִׁי
יִשְׁלַחֲנוּ תַּחַת עֵינוֹ: ז וְאִם־שֵׁן עַבְדּוֹ אוֹ־שֵׁן אִמָּתוֹ
יַפִּיל לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחֲנוּ תַּחַת שָׁנָיו: פ ט וְכִי־יִנָּח שׁוֹר
אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וּמֵת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשׁוֹר
וְלֹא יֵאָכֵל אֶת־בִּשְׂרוֹ וּבַעַל הַשׁוֹר נָקִי: ז וְאִם שׁוֹר
נִגָּח הוּא מִתְּמוֹל שְׁלֹשָׁם וְהוּעַד בִּבְעָלָיו וְלֹא
יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסָּקֵל
וְגַם־בְּעָלָיו וּמֵת: ח אִם־כָּפַר יוֹשֵׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִין
נִפְשׁוֹ כָּכֹל אֲשֶׁר־יוֹשֵׁת עָלָיו: ט אוֹ־בֶן יָגַח אוֹ־בַת
יָגַח בְּמִשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ: ז אִם־עֶבֶד יָגַח
הַשׁוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶף א שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לַאֲדֹנָיו
וְהַשׁוֹר יִסָּקֵל: ס ז וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ
כִּי־יִכַּה אִישׁ בֶּרֶךְ וְלֹא יִכְסֶּנוּ וְנִפְל־שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ
חֲמֹר: ח בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֹם כֶּסֶף יִשְׁיֵב לַבְּעָלָיו
וְהָמֵת יִהְיֶה־לוֹ: ט ז וְכִי־יִנָּח שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר
רֵעֵהוּ וּמֵת וּמָכְרוּ אֶת־הַשׁוֹר תַּחֲיוּ וְחָצוּ אֶת־כֶּסֶפוֹ
וְגַם אֶת־חֲמַת יַחֲצוּ: ח אוֹ נֹדַע כִּי שׁוֹר נִגָּח הוּא
מִתְּמוֹל שְׁלֹשָׁם וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעָלָיו שְׁלֹם יִשְׁלֹם
שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהָמֵת יִהְיֶה־לוֹ: ס ח כִּי
יִגְבֹּה־אִישׁ שׁוֹר אוֹ־שָׂה וּמָכָהּ אוֹ מָכְרוּ חֲמִשָּׁה
בָּקָר יִשְׁלֹם תַּחַת הַשׁוֹר וְאַרְבַּע־צֹאן תַּחַת הַשָּׂה:
כב « אִם־בְּמַחֲתָרֵת יִמָּצֵא הַנֶּגֶב וְהָכָה וּמֵת אִין
לוֹ דָּמִים: ג אִם־זִרְחָה הַשֹּׁמֵשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שְׁלֹם
יִשְׁלֹם אִם־אִין לוֹ וְנִמְכַּר בַּגִּבְתּוֹ: ג אִם־הִמָּצֵא

תִּמְצֵא בְּיָדוֹ הַגִּנְהָה מִשּׁוֹר עַד־חֲמֹר עַד־שֶׁה חַיִּים
שְׁנַיִם יִשְׁלָם: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם טו עמ' 16)

יִרְפָּא יִרְפָּא (כא, יט)

פעם בא יהודי אל ה'צמח צדק' ואמר שהרופא התנאש ממנו.
אמר לו הרבי: "כתוב ירפא ירפא, מכאן שנתנה רשות לרופא
לרפאות (ברכות ס, א). הרי שיש לו רשות רק לרפא, ואלו להפך
(שאינו מרפא אלא מסלק את גידו ומתנאש) - אין זה שיש אליו"
(היינו שנעשה כאדם הפשוט ואין לו שום דעה בעניני רפואה).

שלישי ד כי יבער־איש שדה או־כֶּרֶם וְשָׂלַח
אֶת־כְּתִיב בעירה קרי בְּעִירוֹ ובער בשדה אחר מיטב
שָׂדֶהּ וּמִיטֵב כֶּרְמוֹ יִשְׁלָם: ם ה כִּי־תִצֵּא אִישׁ
וּמִצֵּאתָ קִצִּים וְנֹאכַל גִּדִּישׁ אוֹ הַקֶּמֶה אוֹ הַשָּׂדֶה
שָׁלֵם יִשְׁלָם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה: ם ו כִּי־תִתֶּן אִישׁ
אֶל־יָרֵעֵהוּ כֶּסֶף או־כֶּלִים לְשִׁמּוֹר וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ
אִם־יִמְצֵא הַגִּנֵּב יִשְׁלָם שְׁנַיִם: ך אִם־לֹא יִמְצֵא הַגִּנֵּב
וְנִקְרַב בְּעִלְתִּהֲבִית אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׂלַח יָדוֹ
בְּמִלְאֲכַת רַעְהוּ: ך על־פִּלְד־בֶּרֶךְ־פֶּשַׁע על־שׁוֹר על־
חֲמֹר על־שֶׁה על־שִׁלְמָה על־פֶּל־אֲבֹדָה אֲשֶׁר יֹאמַר
כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְבַר־שְׁנִיָּהם אֲשֶׁר
יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלָם שְׁנַיִם לְרַעְהוּ: ם ט כִּי־תִתֶּן
אִישׁ אֶל־יָרֵעֵהוּ חֲמֹר או־שׁוֹר או־שֶׁה וְכִלְבִּהֲמָה
לְשִׁמּוֹר וּמֵת או־נִשְׁבֵּר או־נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה: ך שְׁבַעַת
יְהוָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם־לֹא שָׂלַח יָדוֹ בְּמִלְאֲכַת
רַעְהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלָם: ך ואִם־גִּנֵּב וְגִנֵּב
מִעֲמֹו יִשְׁלָם לְבַעְלָיו: ך אִם־טָרַף יִטְרַף יִבְאֵהוּ עַד
הַטָּרְפָה לֹא יִשְׁלָם: ך וְכִי־יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רַעְהוּ
וְנִשְׁבֵּר או־מֵת בְּעָלָיו אֵין־עֲמֹו שָׁלֵם יִשְׁלָם: ך אִם־
בְּעָלָיו עֲמֹו לֹא יִשְׁלָם אִם־שָׂכִיר הוּא בָּא בְּשֹׂכְרוֹ: ם
ט וְכִי־יִפְתָּה אִישׁ בְּתוֹלָה אֲשֶׁר לֹא־אֲרָשָׁה וְשָׁכַב
עִמָּה מָהָר וּמַהֲרָנָה לֹא לְאִשָּׁה: ט אִם־מָאֵן יִמָּאֵן
אָבִיהָ לְתַתָּהּ לֹו כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמָהָר הַבְּתוּלָתָּ: ם
י מְכַשְׁפָּה לֹא תִחְיֶה: יי פֶּל־שָׁכַב עִם־בְּהֵמָה מוֹת
יוֹמָתָ: ם יי זִכָּה לְאֱלֹהִים יִחָרֵם בְּלִתִּי לִיהוָה לְבָדוֹ:
כ וְגַר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם: כא פֶּל־אֶלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן: כב אִם־עֲנָה

תַּעֲנָה אֹתוֹ כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשַׁמַּע
צַעֲקוֹתָ: כ וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגַּתִּי אֶתְכֶם בַּחֶרֶב וְהָיוּ
נְשִׁיכֶם אֶלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יָתֻמוֹם: פ כ אִם־כֶּסֶף |
תִּלְוָה אֶת־עַמִּי אֶת־הָעָנִי עִמָּךְ לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׁה
לְאִת־שִׁימוֹן עָלָיו נִשְׁדָּ: כ אִם־חָבֵל תַּחְבֵּל שְׁלֵמַת
רַעְךָ עַד־כָּא הַשְׁמִשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ: ט כִּי הוּא
כְּתִיב כְּסוּתָה קְרִי כְּסוּתוֹ לְבִדָּה הוּא שְׁמִלְתוֹ לַעֲרֹו בְּמָה
יִשְׁכָּב וְהָיָה כִּי־יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי־חָנוּן אֲנִי: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קז)

וכי ישאל איש . . בְּעָלָיו עֲמֹו לֹא יִשְׁלָם (כב, יג-יד)

הנפש נתנת לנו מדי בקר בתור 'שאלה', כדי שנסתמש בה
לקיום רצון ה' ובסופו של דבר נשיב אותה שלמה. וקשה: הרי
שואל חייב גם באונסין, ומי יכול לעמד בזה? העצה לקח היא,
שה'שאלה' תהיה 'שאלה בבדלים'. כלומר: מדי בקר, כשאנו
'שואלים' את הנפש, עלינו להתפלל לבעלה, הקב"ה, ולבקש את
צרכנו: והדין הוא, שהשואל חפץ מאת חברו ובעת השאלה בקש
מבעל החפץ להשקותו מים וכדומה – הרי זו 'שאלה בבדלים'.

רביעי ט אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאזר:
כ מלאכתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן־לי:
כב כן־תעשה לשרך לצאנך שבעת ימים יהיה
עם־אמֹו ביום השמיני תתנו־לי: כ ואנשי־קדש
תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב
תשליכון אותו: ם כג א לא תשא שמע שווא
אל־תִּשֶׁת יָדְךָ עִם־רָשָׁע לְהִיֵּת עַד חֲמָם: ד לא־
תִּהְיֶה אַחֲרֵי־רָפִים לָרַעַת וְלֹא־תַעֲנֶה עַל־רֵיב לְנִמְתָּ
אַחֲרֵי רָפִים לְהַפֹּת: ד וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיכּוֹ: ם ה כִּי
תִפְגַּע שׁוֹר אוֹיְבְךָ אוֹ חֲמֹר תַּעֲה הָשֵׁב תְּשִׁיבֶנּוּ
לוֹ: ם ה כִּי־תִרְאֶה חֲמֹר שְׂנֹאֶךָ רֵבֵץ תַּחַת מַשְׂאוֹ
וְחִדְלָתָּ מַעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תַּעֲזֹב עֲמֹו: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש יח עמ' שזח)

את העני עמך (כב, כד)

היינו שהסכום שהלוה צריך לו (שעני הוא באותה שעה)
נמצא בתור פקדון אצל המלוה, שמופכים אותו במצוה רמה זו,
ובלי הלוה לא היה זוכה בה (ראה אור החיים הקדוש). ומרגש
זה לרגש נעלה יותר בצדקה ובגמילות חסדים, לפי הפתגם
הידוע של חסידים הראשונים: "דער שטיקל ברויט וואס איך
האב, איז ער דינער ווי מ'נער" (= פרוסת הלחם שבדי, היא
שלך כפי שהיא שלי). והיו מקדימים מלת "דינער" (= שלך).

מִפְּנֵי וּשְׁמַע בְּקוֹל אֱלֹהֶיךָ בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא
לְפָשְׁעֶכֶם כִּי שָׁמִי בְּקִרְבִּי: כ כִּי אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע
בְּקוֹלִי וַעֲשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִבֵּיתִי אֶת־אֲבִיךָ
וְצִרְתִּי אֶת־צִרְיֹךְ: ז כִּי־יִלְךָ מִלֵּאכִי לִפְנֵיךָ
וְהִבִּיאֲךָ אֱלֹהֵי־אֹמְרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִיזִי וְהַפְּנִיעֲנִי הַחַי
וְהַיּוֹסִי וְהַכְּהִדְתִּיו: ח לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם
וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הָרַם
תְּהַרְסֵם וְשֹׁבֵר תִּשְׁבֹּר מִצְבֹּתֵיהֶם: ט וְעַבְדְּתָם אֶת
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךָ אֶת־לַחְמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ
וְהִסְרְתִי מִחֻלָּה מִקֶּרְבְּךָ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 242)

לא תבשל גדי בחלב אמו (כג, ט)

מקומו של 'חק' זה בפרשת משפטים בא ללמדנו, שעלינו
להתייחס גם אל חק כאל 'משפט'. כלומר, עלינו לנסות ולהבין
את טעם החק ככל האפשר: "כל מה שאתה יכול לתן לו טעם,
תן לו טעם" (נרמב"ם סוף הלכות תמורה).

שביעי כ לא תהיה משפלה ועקרה בארצך את
מספר ימיו אמלא: ט את־אימתי אשלח לפניך
והמתי את־כל־העם אשר תבא בהם ונתתי את
כל־איביך אליך ערף: ח ושלחתי את־הצרעה
לפניך וגרשה את־החוי את־הפנעני ואת־החתי
מלפניך: ט לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פך
תהיה הארץ שממנה ורבה עליך חית השדה:
ז מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפירה ונחלת
את־הארץ: זא ושתי את־גבולך מים־סוף ועד־ים
פלשתים וממדבר עד־הנהר כי א אתן בידכם את
ישבי הארץ וגרשתמו מפניך: ז לא־תכרת להם
ולאלהיהם ברית: ז לא ישובו בארצך פני־יחמיואו
אתך לי כי תעבד את־אלהיהם כִּי־יהיה לך
למוקש: פ כד «ואל־משה אמר עלה אלי־הנה
אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל
והשתחויתם מרחק: ז נגש משה לבדו אלי־הנה
והם לא יגשו והעם לא יעלו עמו: ז ויבא משה
ויספר לעם את כל־דברי יהוה ואת כל־המשפטים
ויען כל־העם קול אחד ויאמרו כל־הדברים אשר־

חמישי, לא תמה משפט אבינך פריכו: ז מדבר־שקר
תרחק ונקי וצדיק אל־תהיג כי לא־אצדיק רשע:
ח ושחר לא תקח כי השחר יעור פקחים ויסלף
דברי צדיקים: ט וגר לא תלחץ ואתם ידעתם
את־נפש הגר כִּי־גרים הייתם בארץ מצרים:
י וישש שנים תזרע את־ארצך ואספת את־
תבואתה: יא והשביעת תשמטנה ונטשתה ואכלו
אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כִּן־תַּעֲשֶׂה
לכרמך לזיתך: יב ששת ימים תַּעֲשֶׂה מעֲשִׂיךָ
וביום השביעי תִּשְׁבֹּת לַמַּעַן ינוח שורך וחמורך
וינפש בן־אמתך והגר: יג ובכל אשר־אמרתי
אליכם תשמרו וישם אלהים אחרים לא תזכירו
לא ישמע על־פיך: יד שלש רגלים תחג לי בשנה:
טו את־חג המצות תשמר שבועת ימים תאכל
מצות באשר צויתך למועד חדש האביב כִּי־בו
יצאת ממצרים ולא־יראו פני ריקם: טו וחג הקציר
בפורי מעֲשִׂיךָ אשר תזרע בשדה וחג האסף
בצאת השנה באסף את־מעֲשִׂיךָ מן־השדה:
יז שלש פעמים בשנה יראה כל־זכורך אל־פני
הארץ: יח לא־תזבח על־חמץ דם־זבחי
ולא־ילין חלב־חגי עד־בקר: יט ראשית בפורי
אדמתך תביא בית יהוה אלהיך לא־תבשל גדי
בחלב אמו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 185)

ישם אלהים אחרים לא תזכירו... את חג המצות תשמר (כג,

יג-ט)

סמך פסח לעבודה זרה, לומר: מה עבודה זרה אסורה בהנאה
ואוסרת בכל שהוא, אף חמץ בפסח אסור בהנאה ואוסר בכל
שהוא (בצל הטורים)

יש דמיון נוסף בין חמץ לעבודה זרה. דהנה, אדם רגיל
בחמץ במשך השנה והוא עלול לשכח את האסור, ולכן החמירה
בו התורה ביותר. ואף בעבודה זרה כך: אדם רגיל לעסק בעניני
העולם ולקבל מהם תועלת, והוא עלול להגיע לעבודה זרה -
ליחס להם את התועלת, ולשכח שהם רק 'לבוש' לכרפת ה'.

שש ז הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך
ולתביאך אליהמקום אשר הכנתי: טא השמר

עובד ה'. מספר ימיו אַמְלָא – הַעֲצָה לָכֶּךָ הִיא לִזְכֹּר שְׁנֻקְבַּע לוֹ
מִסְפָּר קָצוּב שֶׁל יָמִים, בָּהֶם עָלִיו לְמַלֵּא אֶת שְׁלִיחוֹתוֹ בְּעוֹלָם,
וְכָל רִגְעַ שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְדַבֵּר אַחֵר הוּא בְּגֵדֵר מַעֲלֵה בְּשָׁלִיחוֹת
זו. זְכִירָה זוֹ תְּכַיֵּא לְזַעֲזוּעַ וּלְאַבּוּר הַרְגָּשָׁת עֲצָמוֹ; הוּא יִרְגֹּשׁ רַק
אֶת הַשְׁלִיחוֹת עֲצָמָה, לֹא שֶׁהוּא הַמְּבַצֵּעַ אוֹתָהּ.

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אֲמַן בְּעֻלְמָא דִּי בְּרָא כְּרַעוּתָהּ
וַיִּמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמַן
בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֻלְמָא וּבְזִמְנָן
קָרִיב וְאַמְרוּ אֲמִן. אֲמַן יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלָם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ
יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלָם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ,
וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיְתַרְוֶמֶס, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה,
וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָהּ דְּקִדְשָׁא בְּרִיד הוּא. אֲמַן לְעָלָא מִן כָּל
בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאַמִּירָן בְּעֻלְמָא,
וְאַמְרוּ אֲמִן. אֲמִן

מִפְטִיר יִי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יִי כִי תִשָּׂא
אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כֶּפֶר
נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא־יְהִיָּה בָהֶם נֶגֶף
בִּפְקֹד אֹתָם: יִי זֶה | יִתְּנוּ כָל־הָעֵבֶל עַל־הַפְּקֻדִים
מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל
מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: כָּל הָעֵבֶל עַל־
הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת
יְהוָה: כָּל הָעֶשְׂרִי לֹא־יִרְפָּה וְהַדֹּל לֹא יִמְעִיט
מִמִּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לִתֵּת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: כָּל וְלִקְחָתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכִּפָּרִים מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ

דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה: וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה
וַיִּשְׁכֶּם בִּבְקָר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתִּים עֶשְׂרֵה
מִצְבֵּה לְשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁלַח אֶת־
נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים
לַיהוָה פָּרִים: וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הָדָם וַיִּשֶׂם בְּאַגָּנֹת
וּחֲצִי הָדָם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית
וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה
נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָדָם וַיִּזְרֹק עַל־
הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה
עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
נָדָב וָאִבִּיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּרְאוּ אֶת
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כַּמַּעֲשֶׂה לְבִנְתִּי הַסִּפִּיר
וַכְּעֵצֹם הַשָּׁמַיִם לְמַהֵר: וְאֶל־אַצִּילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת־הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: ס
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַהָרָה וְהִיִּה־שָׁם
וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת־לִחַת הָאֵבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר
פָּתַכְתִּי לְהוֹרֹתָם: וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֶׁעַ מִשִּׁירָתוֹ
וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָרַ הָאֱלֹהִים: וְאֶל־הַזִּקְנִים אָמַר
שְׁבוּ־לָנוּ כֹּזֶה עַד אֲשֶׁר־נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְיֶן
וְחוּר עִמָּכֶם מִיִּבְעֵל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֱלֹהִים: וַיַּעַל
מֹשֶׁה אֶל־הָהָר וּבָכֶם הֶעֱנַן אֶת־הָהָר: וַיִּשְׁכַּן
בְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָרַ סִינִי וַיִּכְפֹּהוּ הֶעֱנַן שְׁשַׁת יָמִים
וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הֶעֱנַן:
וּמִרְאֵה כְבוֹד יְהוָה כָּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּבָּא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעֱנַן וַיַּעַל אֶל־הָהָר
וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָרַ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 273)

לא תהיה משפלה . . מספר ימיו אַמְלָא (כג, כו)

משפלה וַעֲקָרָה – הִינֵנו שְׁאִין קִיּוֹם וְתוֹצְאוֹת לַעֲבוֹדַת ה'.
בְּאַרְצָךְ (לְשׁוֹן רִצּוֹן) – הַסִּפֵּה לָכֶּךָ הִיא שְׁהָאָדָם שָׁבַע רִצּוֹן
מִעֲבוֹדָתוֹ, דְּבַר הַמּוֹכִיחַ שֶׁהוּא מְרַגֵּשׁ אֶת עֲצָמוֹ, הוּא חֵשׁ שֶׁהוּא

קצה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲיֵנִים הָיָא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְּרַכִּינַגְעָם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכְבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר פָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּנְאָמְרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי' למורא

יז) בִּין ה' וּבִין הַמֶּלֶךְ וּבִין הָעָם, שִׁיחִיו הַמֶּלֶךְ וְהָעָם אַחֲרֵי ה'. וּבִין הַמֶּלֶךְ וּבִין הָעָם, שִׁיחִיו עֲבָדִים לַמֶּלֶךְ. (יח) פָּקַדְתָּ עַל בֵּית ה', מְנוּנִים עַל עֲבֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּפִי שִׁתְּקַן דָּוִד. ג) כָּל יָמָיו אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹדֵעַ הַכֹּהֵן, אֲבָל אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹדֵעַ, הַשְּׁחִית דָּרְכּוֹ, כְּמוֹ שִׁכְתוּב בְּ"דִבְרֵי הַיָּמִים". ד) הַכְּמוֹת, כְּמוֹת יְחִיד לְהַקְרִיב לֵה'. וְאִסּוּר לַעֲשׂוֹתָם מִשְׁנֻבָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

ה) כֶּסֶף עוֹבֵר, הוּא הַכֶּסֶף שֶׁל מַחְצִיּוֹת הַשְּׁקָלִים שֶׁבָּלָם נִתְּנוּ בְּכָל שָׁנָה. אִישׁ כֶּסֶף

הפטרת פרשת שקלים לשמו"ת ולקריאה בציבור מלכים ב יא
יֵא יִיכָרְתָּ יְהוֹדֵעַ אֶת־הַכְּוִיִּת בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לַהֲיוֹת לְעָם לַיהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם: יח וַיָּבֹאוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ בֵּית־הַפֶּעַל וַיִּתְּצוּהוּ אֶת־מִזְבְּחֵהוּ וְאֶת־צִלְמָיו שִׁבְרוּ הַיָּטֵב וְאֵת מִתֵּן כֶּתֶן הַפֶּעַל הֲרָגוּ לִפְנֵי הַמִּזְבְּחֹת וַיֵּשֶׁם הַכֶּתֶן פָּקַדְתָּ עַל־בֵּית יְהוָה: יט וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי הַמְּאוֹת וְאֶת־הַכְּוִיִּת וְאֶת־הַרְצִים וְאֵת כָּל־עַם הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיָּבֹאוּ דֶּרֶךְ־שַׁעַר הָרָצִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל־כִּסֵּא הַמְּלָכִים: כ וַיִּשְׁמַח כָּל־עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שִׁקְטָה וְאֶת־עַתְלֵיהֶו הַמֵּיתוּ בַּחֶרֶב בֵּית הַמֶּלֶךְ: יב א בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמֶלְכוֹ: כב בַּשָּׁנָה־שְׁבַע לַיהוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוֹאָשׁ וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וַיֵּשֶׁם אֹמֹר צִבְיָה מְבַאֵר שְׁבַע: ג וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָי יְהוָה כָּל־יָמָיו אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹדֵעַ הַכֹּהֵן: ד רק הַכְּמוֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מִזְבָּחִים וּמִקְטָרִים בַּכְּמוֹת: ה וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל־הַכֹּהֲנִים כָּל־כֶּסֶף

נפשות ערבו, כגון האומר "ערך נפשי עלי", או "ערך פלוני עלי", שהוא קצוב בתורה לפי השנים של הנערך. (ו) בָּדֶק, בקיעה וסדק בקיר. (ח) כי לְבָדֶק הבית תתננהו, מיד כבוא לירכם תנו אותו באוצר בית ה', עד שיהיה בהם די לחזק את הבית. (ט) לבלתי קחת כסף מאת העם וגו', שלא יקחו הכסף לעצמם ויצטרכו לחסון משלהם, כפי שאמר להם יהואש מקדם. (י) מִיָּמִין כּבּוֹא אִישׁ, מצד ימין של הבא אל הבית. (יא) וַיִּצְרֻהוּ, עשו בהם צורת מטבע. (יב) הַכֶּסֶף הַמְּתָכֵן, הכסף המנוי. (יג) וּלְבָנִים, האדריכלים, ראשי האמנות. (יד) וּלְגִדְרִים, בוני הקירות. (יז) סִפּוֹת כֶּסֶף מְזֻמְרוֹת, מיני כלי זמר. מְזֻמְרוֹת, ספלים לזריקת הדם על המזבח. (יז) כִּי בְּאֵמֶנָה הֵם עוֹשִׂים, כי מתחלה נבחרו האנשים הנאמנים לכהן. (יז) כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חֲטָאוֹת, המפריש מעות לחטאות ולאשמו וקנה את הבקעה וגו' מן המעות. לא יובא בית ה', לא יובא לְבָדֶק הבית. לְכַהֲנִים יִהְיוּ, הכהנים קונים בהם בהמות לקרבן עולה, והעורות יהיו לכהנים.

(יח) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן, יהונתן בן שאול המלך אמר לדוד. מִחֵר חֵדֶשׁ, מחר ראש חדש. וּנְפַקְדָתָּ בִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶדָּה, ויפריד אותך בשניחסר ממושבך יושב. (יט) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ, ותוכר שנשבענו וכו'. ה' יִהְיֶה, ה' יהיה עד על השבועה.

עָשִׂי הַמְּלָאכָה הַמְּפֻקְדִים בֵּית יְהוָה וַיּוֹצִיאוּהוּ לְחָרָשֵׁי הָעֵץ וּלְבָנִים הָעוֹשִׂים בֵּית יְהוָה: י. וּלְגִדְרִים וּלְחֻצְבֵי הָאֵבֶן וּלְקִנּוֹת עֲצִים וְאֵבֶן מִחֻצַּב לְחֻזַּק אֶת־בֵּדֶק בֵּית־יְהוָה וּלְכָל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה: יב. אֵף לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סִפּוֹת כֶּסֶף מְזֻמְרוֹת מְזֻמְרוֹת חֲצִצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכָל־כֶּסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית־יְהוָה: יג. כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֵהוּ וְחֻזְקוֹ בֹּאֵת־בֵּית יְהוָה: יד. וְלֹא יִחֲשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לַתַּת־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה כִּי בְּאֵמֶנָה הֵם עוֹשִׂים: יז. כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חֲטָאוֹת לֹא יוֹבֵא בֵּית יְהוָה לְכַהֲנִים יִהְיוּ:

יח. וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֵדֶשׁ וְנִפְקְדָתָּ בִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶדָּה: יט. מִבְּיָמֵינוּ יִהְיֶה לְדוֹר לְדוֹר לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה אֲנִי וּבִינִי וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נְאֻמָּן, אַתָּה

הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר־יּוֹבֵא בֵּית־יְהוָה כֶּסֶף עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עֲרָבוּ כָּל־כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לִב־אִישׁ לְהָבִיא בֵּית יְהוָה: וַיִּקְחוּ לָהֶם הַכַּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מִכְרָו וְהֵם יִחְזְקוּ אֶת־בֵּדֶק הַבַּיִת לְכָל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא שָׁם בָּדֶק: ז. וַיְהִי בִשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לֹא־חֻזְקוּ הַכַּהֲנִים אֶת־בֵּדֶק הַבַּיִת: ח. וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹדָדֵעַ הַכֹּהֵן וּלְכַהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִדּוֹעַ אֵינֶכֶם מְחֻזְקִים אֶת־בֵּדֶק הַבַּיִת וְעַתָּה אֲל־תִּקְחוּ־כֶסֶף מֵאֵת מִכְרֵיכֶם כִּי־לְבָדֶק הַבַּיִת תִּתְּנֵהוּ: ט. וַיָּאֲתוּ הַכַּהֲנִים לְבַלְתִּי קַח־כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם וּלְבַלְתִּי חֻזַּק אֶת־בֵּדֶק הַבַּיִת: י. וַיָּקָם יְהוֹדָדֵעַ הַכֹּהֵן אֶרְוֹן אֶחָד וַיִּקָּב חֹר בְּדִלְתּוֹ וַיִּתֵּן אוֹתוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ מִיָּמִין כּבּוֹא־אִישׁ בֵּית יְהוָה וַנִּתְּנוּ־שָׁמָּה הַכַּהֲנִים שְׁמֵרֵי הַכֶּסֶף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית־יְהוָה: יא. וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי־רַב הַכֶּסֶף בְּאֶרְוֹן וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּצְרוּ וַיִּמְנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמָּצֵא בֵּית־יְהוָה: יב. וַנִּתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמְּתָכֵן עַל־יָדֵי

קצו

הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לפנינו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

המולד: יום א', שעה 5 אחה"צ, 37 דקות, 131 תלמים.
ראש חדש אדר, מחר ביום הראשון וביום השני הבא עלינו לטובה.

אגרות קודש

ב"ה, ז"ך שבט, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה אפרים אליעזר שי הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום השלישי שהוכפל בו כי טוב.

ובהיותי היום על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הזכרתי וכל אלו שכותב אודותם מתאים לתוכן כתבו.

ויהי רצון כיון שבחדש אדר שעליו נאמר ונהפוך הוא על כל החדש, כן יהי בכל עניניו שכותב בתכ"י.

והרי לכמה דיעות ובכמה ענינים אדר הראשון הוא אדר או דכחדש אחד הם.

והפס"ד וחיתום אורח חיים - וטוב לב משתה תמיד בשמחת כו'.

בברכה לבשו"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת משפטים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א								
ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
באר שבע (ח)	6:29	6:24	8:37	8:35	9:10	9:08	10:05	10:03	17:21	17:26	17:46	17:51	17:05	18:00
חיפה (ח)	6:30	6:25	8:38	8:36	9:10	9:08	10:05	10:03	17:18	17:23	17:43	17:48	16:52	17:58
ירושלים (ח)	6:26	6:21	8:36	8:34	9:07	9:05	10:03	10:01	17:20	17:25	17:45	17:50	16:45	17:58
תל אביב (ח)	6:31	6:26	8:38	8:36	9:11	9:09	10:06	10:04	17:19	17:24	17:44	17:49	17:03	17:59
אוסטריה, וינה (ח)	7:16	7:07	9:09	9:04	9:40	9:36	10:30	10:27	17:01	17:11	17:32	17:42	16:51	17:55
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:32	6:39	9:29	9:33	10:01	10:05	11:12	11:14	20:35	20:29	21:02	20:56	20:12	21:07
אוקראינה, אודסה (ח)	7:15	7:07	9:09	9:05	9:41	9:37	10:31	10:29	17:07	17:16	17:37	17:46	16:56	17:50
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:50	6:41	8:43	8:38	9:14	9:10	10:04	10:01	16:36	16:45	17:07	17:16	16:25	17:20
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	7:03	6:54	8:54	8:50	9:26	9:22	10:16	10:13	16:45	16:55	17:16	17:25	16:35	17:29
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:34	7:25	9:22	9:18	9:55	9:50	10:43	10:40	17:04	17:15	17:37	17:47	16:55	17:51
אוקראינה, קייב (ח)	7:26	7:17	9:15	9:10	9:47	9:42	10:35	10:32	16:58	17:08	17:30	17:40	16:48	17:44
איטליה, מילאנו (ח)	7:39	7:31	9:34	9:30	10:06	10:02	10:56	10:54	17:36	17:45	18:06	18:14	17:25	18:27
אקוואדור, קיטו (ח)	6:16	6:17	8:50	8:50	9:20	9:20	10:23	10:23	18:39	18:39	19:01	19:01	18:21	19:05
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:14	6:20	9:06	9:09	9:38	9:42	10:48	10:50	20:00	19:55	20:27	20:21	19:38	20:33
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:48	6:56	9:51	9:55	10:21	10:25	11:34	11:36	21:09	21:01	21:37	21:30	20:45	21:34
ארה"ב, בולטימור (ח)	7:09	7:03	9:10	9:07	9:43	9:40	10:35	10:33	17:32	17:39	17:59	18:06	17:20	18:10
ארה"ב, ברוקלין (ח)	7:00	6:53	9:01	8:58	9:33	9:30	10:25	10:23	17:20	17:27	17:48	17:55	17:08	18:06
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	7:01	6:54	9:01	8:58	9:34	9:30	10:26	10:24	17:19	17:27	17:47	17:54	17:08	18:06
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:39	7:32	9:39	9:36	10:11	10:08	11:03	11:01	17:53	18:01	18:22	18:29	17:42	18:40
ארה"ב, היוסטון (ח)	7:07	7:03	9:17	9:15	9:49	9:47	10:45	10:43	18:04	18:09	18:28	18:33	17:50	18:42
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:44	6:39	8:52	8:49	9:24	9:21	10:18	10:17	17:30	17:35	17:55	18:00	17:16	18:10
ארה"ב, מיאמי (ח)	7:01	6:57	9:13	9:12	9:46	9:44	10:42	10:41	18:09	18:13	18:32	18:36	17:54	18:46
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:59	6:52	8:57	8:54	9:30	9:27	10:22	10:20	17:13	17:20	17:41	17:48	17:01	18:01
ארה"ב, שיקאגו (ח)	6:56	6:49	8:57	8:54	9:28	9:25	10:20	10:18	17:13	17:21	17:41	17:49	17:02	17:59
בוליביה, לה-פס (ח)	6:13	6:16	8:59	9:00	9:28	9:29	10:34	10:35	19:19	19:17	19:42	19:40	19:00	19:44
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:14	8:04	10:01	9:56	10:33	10:28	11:21	11:18	17:39	17:50	18:12	18:22	17:30	18:39
בלגיה, בריסל (ח)	8:12	8:02	10:00	9:56	10:32	10:28	11:20	11:17	17:41	17:52	18:14	18:24	17:32	18:40
ברזיל, ס. פאולו (ק)	5:42	5:46	8:28	8:30	8:59	9:01	10:06	10:08	18:58	18:55	19:22	19:18	18:37	19:25
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ק)	5:29	5:33	8:14	8:17	8:46	8:48	9:53	9:54	18:44	18:41	19:07	19:04	18:23	19:11
בריטניה, לונדון (ח)	7:31	7:21	9:19	9:14	9:51	9:46	10:39	10:36	16:58	17:08	17:31	17:41	16:49	17:57
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	7:47	7:36	9:31	9:26	10:03	9:58	10:50	10:46	16:59	17:11	17:34	17:46	16:51	18:02
גרמניה, ברלין (ח)	7:41	7:31	9:27	9:22	9:59	9:54	10:46	10:43	17:00	17:11	17:34	17:45	16:51	17:49
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:52	7:42	9:42	9:37	10:13	10:09	11:02	10:59	17:27	17:37	18:00	18:09	17:18	18:13
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:37	5:41	8:27	8:29	8:57	9:00	10:05	10:07	19:06	19:02	19:30	19:26	18:45	19:30
הודו, בומביי (ח)	7:10	7:08	9:27	9:26	9:59	9:58	10:57	10:57	18:35	18:38	18:58	19:01	18:20	19:05
הודו, פונה (ח)	7:04	7:02	9:22	9:21	9:54	9:53	10:52	10:52	18:33	18:36	18:56	18:59	18:18	19:03
הונגריה, בודפשט (ח)	7:04	6:56	8:57	8:53	9:29	9:25	10:19	10:16	16:51	17:01	17:22	17:31	16:41	17:35
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:10	7:03	9:10	9:07	9:42	9:39	10:34	10:32	17:26	17:34	17:54	18:01	17:14	18:05
יוון, אתונה (ח)	7:25	7:19	9:28	9:25	10:00	9:57	10:53	10:51	17:53	18:00	18:20	18:26	17:41	18:30
מולדובה, קישינב (ח)	7:25	7:16	9:17	9:13	9:50	9:46	10:39	10:37	17:12	17:22	17:43	17:52	17:02	17:56

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
		מג"א		אדמוה"ז									
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:03	7:00	9:25	9:24	9:55	9:54	10:53	18:38	18:41	19:01	19:04	18:23	19:08
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	6:32	6:40	9:33	9:37	10:05	10:10	11:18	20:54	20:46	21:24	21:15	20:33	21:19
נפאל, קטמנדו (ח)	6:43	6:40	8:58	8:56	9:28	9:27	10:25	17:52	17:56	18:16	18:20	17:38	18:24
סינגפור, סינגפור (ח)	7:14	7:14	9:42	9:42	10:14	10:14	11:16	19:23	19:23	19:44	19:45	19:05	19:49
פולין, ורשא (ח)	7:09	6:59	8:56	8:51	9:27	9:22	10:15	16:31	16:42	17:05	17:16	16:22	17:20
פרו, לימה (ח)	6:02	6:04	8:37	8:38	9:10	9:11	10:14	18:42	18:41	19:04	19:02	18:23	19:06
צרפת, ליון (ח)	7:56	7:48	9:52	9:48	10:23	10:19	11:14	17:53	18:02	18:23	18:32	17:43	18:44
צרפת, פריז (ח)	8:14	8:05	10:06	10:01	10:37	10:33	11:26	17:55	18:05	18:27	18:36	17:46	18:50
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:04	6:04	8:35	8:35	9:05	9:05	10:07	18:16	18:17	18:38	18:39	17:59	18:43
קנדה, טורונטו (ח)	7:28	7:20	9:26	9:22	9:58	9:54	10:49	17:36	17:44	18:04	18:12	17:24	18:24
קנדה, מונטריאול (ח)	7:09	7:01	9:05	9:01	9:37	9:33	10:27	17:08	17:16	17:37	17:46	16:57	17:59
קפריסין, לרנקה (ח)	6:41	6:36	8:45	8:43	9:18	9:16	10:12	17:17	17:23	17:43	17:49	17:04	17:53
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:39	9:27	11:21	11:15	11:52	11:47	12:38	18:41	18:54	19:18	19:29	18:34	19:33
רוסיה, מוסקבה (ח)	9:14	9:02	10:56	10:50	11:27	11:21	12:12	18:13	18:26	18:50	19:02	18:06	19:19
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	8:42	8:33	10:34	10:30	11:06	11:02	11:56	18:29	18:38	18:59	19:08	18:19	19:12
שווייץ, ציריך (ח)	7:44	7:36	9:39	9:35	10:10	10:06	11:00	17:36	17:45	18:06	18:15	17:25	18:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:42	6:41	9:02	9:02	9:35	9:34	10:34	18:21	18:24	18:43	18:46	18:05	18:50

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל-אויב וארב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידנו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00359
03/02/2013

P.P.

שולם

1949

תל אביב